~~E=2 T=7 ct=4~~

Caja B-102

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA
— GRANADA —
Sala Caja 2
Estante
Número 35

12 hoj. + 328 pag. + 40 hoj. + 30 en bl.

1º Junio - 1912

Cursus Philosophicus
Juxta mentem
Nostri Venerabilis Mariani
Doctoris Subtilis Joannis Duns
Scoti, Recentiorum placitis accomodatus

Elaboratus per Fr. Joannem Guerao
hujus Almę Sti. Petri Alcantarensis
F.F. Minorum Discalceatorum Provintię
Filium, et in hoc Sti. Josef Accitano Cęnobio
Philosophię Cathedrę Moderatorem.

Dictarique inceptus
die secunda Mensis Martij. Anni Dñi.
milessimi septingentesimi octogessimi sexti.

Me audiente Fr. Petro â Mora, et
Ximenez, ejusdem Provtię
Filio, pręfatique Conventus
alumno.

Professio Fidei

In Nomine Sanctissime Trinitatis Patris, et Filii, et Spiritus-Sancti Amen.

Ego Frater Petrus de Mora captivans intellectum in obsequium Fidei, firma Fide credo, et confiteor omnia, et singula, que Sancta Mater Ecclesia Catolica Apostolica Romana (cui obedientiam promitto) asserit, docet, tenetque Fide credendum: quam ob causam, si necessarium sit, mortem subire non duvitabo. Item voveo, et juro Deo vivo, Sancto, et vero, ejusque Sanctissime Matri Marie Angelorum Regine, Nostreque Domine, interius crediturum, et exterius professurum, et pro viribus meis deffensurum sententiam illam piam, que Beatissimam Virginem Mariam ab originali peccato prorsus immunem, ac preservatam atq. à primo Conceptionis sue instanti, Sanctam, et Immaculatam fuisse adstruit, et defendit; ut Fidei Sacre Scripture, Cultui Ecclesiastico, SS. PP. dictis, et recte rationi consonam. Ad quod hac sacra voti, et Juramti. Religione me obstringo quandiu mihi per Ecclesiam liceat. Sic Deus me adjuvet, ipsaque Virgo semper Immaculata Amen.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

Humilis Dicatio

Præclaro, ac excelso Patriarchę, Immaculato

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

viro, ex omni Tribu, et Lingua Inclito:
Ex omni populo, et natione allecto:
Ex millibus, ab uno Trinoque Deo Stupentibus Cœlicolis in Reginę Cœli, et Terrę, Marię Sponsum, et Solatium electo; In Plenitudine Sanctorum, in hujus Accitani Conv.^tus^ Patronum, et Tutelarem Vigilantissimum mirabiliter asunpto — — —

— — — — — Sanctissimo Josef — — — — — — — — — —

Cui comparabo te? Vel cui assimilabo te Filii Sion Filii David si enim Deus ita te dilexit ut suum Vnigenitum, Sponsamq. suam tibi daret? Quidni tante ne virtutis Josef, ut ab eo Egipti totius salus penderet? Quid mirum, si illum decorari Pharao precepit titulo specioso Salvatoris Mundi? Certe admirabile elogium! Tipus tuus fuit (O Sanctissime Josef) ille Josef teste Ysolano; sed perfectius tibi, quam illi hęc gloria maxime debetur. Ita ut multo verius de te Christiani dicere valeamus, quam de illo Egiptii dixerunt: Salus nr̃a (O Josef) in manu tua est. Quare ergo scientiam aptantes, sapientiamq. quęrentes (O Patriarche Sanctissime,) a quo aptius quam a te postulabunt, qui Cœlesti Scola instructus thesaurum omnis scientię possides, qui omniu scientiam merito obtines, qui scientiam ipsamq. Divinam in manu habes, eamq. sine invidia communicas? Ad quem nisi ad te fontem Lucis omnem hominem illuminantis confugient? Ad quem nisi ad te aureum Solem (ut ajebat S. P. August.) cuncta illustrantem properabunt? Cujus Patrocinium nisi tuum ambient quando ipsum ipsius Mundi Salvatorem salvasti, ab Herodis manibus exemisti, et Matris, et Filii umbra fuisti. Ad te (O communis Mundi stupor, Cœli singulare prodigium, et portentum) ego inter exules Filios Hevę, missexrimus, in incipientia mea, incursu, et recursu mei laboris provolutus accedo. Ad te inquam confugio, ad te propero, tuum avidissime ambiens patrocinium. Quia si gratiam adipisci desidero discendi, et docendi; in quo aptius quam in te inveniam, ut pote tibi ipsius gratię Mater totum cordis sui thesaurum (juxta Sanctum Bernardinum Senensem) liberalissime exhibuit. Tibi ergo hoc opus Philosophicum dirigo. Te tanquã Patronum quęro. Suscipe ergo Gloriossisime Protector hunc tui famuli laborem; ut ad te repetere possim, et a te illum uberius, et utilius depromere fructum valeam, quem de tuo adjutorio, et Patrocinio absque dubio promito. Sit igitur in te hujus cursus mei fructus, meorumq. audientium profectus, ut quilibet ex nobis gaudens hęc dicere queant; Ascendam ad Palmam, et aprehendam fructus ejus, et postea felix proclamet: Sub umbra illius, quem desideraveram sedi, et fructus ejus dulcis gutturi meo. Securum igitur in te invenio portum, securumq. refugium. Quod vero tutius Patrocinium quam tuum? Salus nr̃a (O Josef) in manu tua est. Accedo inquam ad te magna cum fiducia, tanquam ad tronum Divinę sapientię, et mecum omnes discipuli mei. En omnes isti

venerunt tibi, et sub tua maxima protectione sunt congregati. Filii tui sunt, tibi illos commendo; Vias tuas demonstra illis, et semitas tuas edoce eos. Vt omnibus cum profectu veræ sapientiæ notas facias Philosophicas dificultates, et ad majorem Dei gloriam, superius Scoticum flumen in omnibus apperias. Sic maximè optat, et humillimè poscit minimus servorum tuorum, et indignus Cliens Fr. Joannes Guerao.

Oratio D. Paschalis ante studium dicenda.

Qui dominatur in virtute sua in eternum, respexit de excelso solio suæ magnitudinis super cunctas vias filiorum Adam, et te (O Sanctissime Paschalis) vidit, et sustulit de gregibus ovium, atq. exaltavit super terram habitationem tuam in mentis excesu. Habuisti à Deo Scientiam Sanctorum, et replevit te Dom. Scientiarum sapientia nec non gratiam eam impetrandi præbuit tibi. Ego Sancte mi indigeo sapientia, quia egenus, et pauper sum: impetra quæso à Deo intellectum, et scientiam, et sapientiam mihi, ut sciam quid beneplacitum sit apud illum; et spiritus ejus bonus dirigat semper gressus meos in semitis ejus, ut non commoveantur unquam vestigia mea, neque comprehendant me tenebræ. Insupèr cupio per te habere pro luce, et duce Mariam Stellam splendidam, et Matutinam, ut ambulet in luce, et cum luce hac cunctis diebus, quibus nunc milito, et possim pervenire ad claritatem cœlestis Jerusalem, et tecum ingredi ad bona Dni. in lumine viventium, tecumq. psalere Deo Altissimo per cuncta secula. Amèn.

Lector Discipulis.

Dies desiderabilis Fratres Carissime, et Discipuli mei dilectissime dies desideratus iluxit vobis, in quo fecit Deus de tenebris lumen splendescere, dum de tenebris ignorantiæ vos ad lumen sapientiæ vocavit. Ne ergo vanum istam gratiam recipiatis, ut adjuvet vos Deus. Apponite corda vrã ad Doctrinam nam clara est, et quæ nunquam marcesit sapientia, et facillè invenitur ab his, qui quærunt illam. Si autèm otio dediti, immemores beneficiorum Dei, et præceptorum Provintiæ fueritis, timete nè vos comprehendat quod in Sapientiæ cap. 3 dicitur, Scilicet: „Sapientiam enim, et disciplinam, qui abjicit, infelix est, et vacua est „spes illorum, et labores sine fructu, et inutilia opera eorum.„ Spero enim, quod gaudium meum sit plenum, vos videndo opere implere sicut mandatum accepimus à P. N. S. qui exortabat literas in suo ordine vigere, quin extinqueretur spiritus devotionis cui debent cætera temporalia deservire. Sine intermissione orate, pacem habete, et Deus pacis erit vobiscum. Non sit jurgium inter vos, Fratres enim estis. Stote ergo sicut filii Charissimi, et Deus pacis adimpleat sensus vros, et intelligentias vrãs. Amèn. Valete in Dno dilectissime.

Lector Lectori.

Nihil sub sole novum nec valet quisquam dicere, ecce hoc recens est: Jam præcessit in seculis, quæ fuerunt ante nos. Ecclesiastes cap. I. v. 10. Mirabitur forsan aliquis inscriptionem libeli hujus; in qua pollicerí videtur doctrinæ Doct. Subt. concordiam cum Recentiorum Philosofia. Quorsum (inquiet) è cineribus Scotum Philosofum Peripateticum iterùm suscitare,

atque elatebris illius revocare dogmata? Quæ præterea ẽẽ potest cum Doct. Subt. Recentiorum concordia, qui novas Philosophandi vias terentes à Scoti Subtilitatibus toto Cœlo distent necese est? Quisquis enim hæc miretur, mirari desinat; verè intelligens Doct. Subt. amplexatum quidem fuisse usitatam Scolasticorum methodum, non extitiseque rigido-Peripateticum, sed ob liberam opinandi rationem sectæ potius Electisæ ẽẽ accesendum.

Hanc sanè ingenii libertatem apertè tribuit Wadingus in Doct. vita ita scribens: „Illud præter reliqua potissimum: : est admirandum, „quod cum neminem sibi proposuerit sectandum, neque in ullius verba juraverit, sed in veritatis gratiam, modò hunc, modò illum Doct. etsi nominatissimũ, „etsi doctrinæ, et santitatis titulo conspicuum, pro scolasticorum more refellens, et „S. Thomæ Doctrinam multis nominibus, et communi calculo commendatam, „pluribus in locis impugnaverit.„

Qua propter si Doct. Subt. in aliquibus Aristotelem fuit secutus, eo, quo pollebat ingenii acumine, ita interpreratus est, ut multotiès vulgares Peripateticum sententias ex ipso etiam Aristotele oppugnaret. Et si usque nunc ferè omnes Scoti interpretes illius doctrinam manibus, pedibusque ad Peripateticorum partes universim traxerunt; illorum laborem inanem non judico; tamen eorum placita reverenter auscultans, ut incertum non habeo, quod Antonius Possevinus in suo Aparatu Sacro nitidè fatetur, dicens: „ Et quamvis Doctoris Subt. concordiam cum „Recentiorum placitis à prelaudata censura immunem non existimem „hoc unum tamèn confidenter dico: „Plerosque Scoti interpretes, non „omninò ejus mentem fuisse assequtos: hoc est, quod dicit Antus. Possevinus. Quod si majoribus nr̃is licuit inter se dilaniare, ac invicem pluriès de eadem re dissentire, utrisque arbitrantibus se mentem Doctoris assecutos planè ẽẽ; fieri poterit; ut ego in tali concordia sæpè sæpius ab utrisque dissentiens à vera Doctoris mente minus forrè recedam.

Nunquam autèm contra tot virorum, et Doct. dictamen hæc verba in mentem profferre mihi venisset; nisi Supremus totius Ordinis Minorum moderator vigilantissimus Rmus. Pater F. Paschalis ab Varitio meus non fuisset Dux, atque Magister. Postquam enim exprofessò Scoti opera voluptavit, penitùs scrutavit, ita Scoti doctrinam sicuti, et alliorum Philosoforum aprimè novit, ut cum primum in reformata Mediolanensi Prova. Ministri munere fungeretur, providè adnimavertens mentem Doctoris Philosofiæ Aristotelicæ accomodare maximo impedimto. ẽẽ scientiarum profectui; Recentioris Philosofiæ studium anixè promovere curavit; quod magna animi sui volup-

tate, et aliquanto scientiarum profectu, in Italia potissimum brebi propagatum vidit.

Posteà verò in nuperis Valentinis Commitiis Generalibus, omnium suffragio in supremum caput insusesoremq. legitimum S. P. N. F. electus; intelligens ubique qua latè patet Minorum Ordo, quosdam adhuc veterum Scotistarum methodo ita addictos ēe, ut nonnisi egerrimè ab ea dimoveri possint, ad illos facilius dimovendos concordiā iis exiberi curavit inter Scotum, Recentioresq. Philosofos: Non quidem, ut Fratres suę curę commisos, ac Peripateticorum sectam, iterum revocare; sed ut hi, qui Scotistę ēe cupiunt, quin Scotistę ēe desinerent, saniori imbuerentur Philosofia, quę Religiosos Adolescentes maximè decet, ac Sacrarum literarum Studium, et perfectum Theologum formandum nescesariam, aut idoneam ēe arbitrarentur. Monentes insuper cavendum, quod eruditus, et nunquam satis laudatus Fr. Fran. Jaquiercus admonet; „ Cavendum est, (inquit) quod faciunt Recentiores quidam superciliosi „censores, ne tanquam inutiles omninò rejiciantur questiones nonnullę, quę tamen „in Theologia sunt utilitatis maximę„

Ad hunc enim effectum facilè assequendum in Italiam restitutus, Romam regresus, et Cotoneum transiens; R. P. Fr. Carolo Josefo à Sancto-Floriano ejusdem Strictioris Observantię Provę. alumno, admonuit, meritoq. Obedientię, pręcepit, ut quam citiùs cursum Philosoficum Scoticum Recentiorum placitis accomodatum elaboraret, ut in lucem editum, per totumq. Ordinem dispersum; suum completè impleretur inceptum intentum.

Ità planè fuit, nam opus peractum tipis mandatum, communi omnium plausu sic fuit acceptum, ut Juvenum splendor, simul cum profectu, paucis nunc diebus jam agnocitur.

Hisce de causis Ntra. Alcantarensis Prova. diligentia, qua potest pręceptum Vigillantissimi Superioris maximopere obtemperans, de communi Definitorii consilio, et consensu, illud confirmavit; Philosofię Lectoribus demandans, ut in suis scriptis prędicti Patris methodum amplectantur. En (Candide Lector) cur concordia N. D. Subt. cum Recentiorum doctrina, tibi displicère non debet. Spero enim quod re benè perpensa mirari desines. Si autem dicta satis non tibi sint, oro legas eximii P. Floriani prefationem in qua absque dubio invenies plus quam desideras. Vale, et ora pro me.

In Universam Philosophiam Præmium.

§. Primum.

De Philosophia juxta Græcum nomen, et vocis etimologiam.

Quę anteà juxta Grecum nomen Sophia, hoc est Sapientia, nunc Philosophia dicitur, et qui eam profitebantur Sophi, hoc est Sapientes appellabantur. Ideò Doctor Subt. in lib. 1.º cap. 1.º super Methap.m Aristotelis ait: ,,Cum antiqui studio sapientię insistentes, Sapientes ,,vocarentur, Pythagoras interrogatus, quid se profiteretur ēē, noluit ,,se nominare Sapientem, ut antessesores sui quia pręsūptuosum hoc ,,ēē censebat: sed dixit: se ēē Philosophum (id est) amatorem Sapientię;; Ideò juxta vocabuli etymologiam, Philosophia nihil aliud est, quam Philiatis Sophias, amor scilicèt ac Studium Sapientię.

Sed quia amor sine operibus est equè mortuus, ac inefficax ut vox non lateat studium in Sophia adquirenda, et modus in illa exercenda, ut veri Sapientię amatores, audite Fratres Charissimi Angelicum Doct. D. Thomam opusculo 68 quendam scolarem instruentem sequentibus verbis: ,,Quia quęsisti àme in Christo Charme Frater, qualiter ,,te studère opporteat in thesauro scientię adquirendo: tale à me tibi super ,,hoc tradditur consilium.

,,Hęc monitio mea, et instructio tua: tardè loquentem ēē ,,jubeo, et tardè ad locutorium ascendere, conscientię puritatem amplectere, ,,orationi vacare non omnibus te amabilem exhibe, nil quęre de peccatis alliorum, nemini te multum familiarem ostendas, quia nimia familiaritas ,,conteptum parit, et substractioni, ac studio materiam subministrat; de rebus, ,,verbis, et factis secularium nullatenùs te intromitas. Discursus super ,,omnia fugias, Sanctorum imitari vestigia non omitas; non despicias à quo ,,audias, Sed quidquid tibi dicatur boni memorię te commenda. Ea quę ,,audis, et agis, fac ut intelligas; de dubiis te certifices, et quidquid possis ,,amariolo mentis reponere satage, sicut cupies vas implere. Altiora ,,te nè quęsieris. Illa sequę vestigia, frondes, et flores in vinea Dni. Sa,,baoht utiles, quamdiù vitam habueris proferes, ac produces. Hęc si ,,sectatus fueris ad id attingere poteris quod affectas.,, Hactenùs S. Doctor, cujus verbis aliquid addere decerpsise foret. Amèn.

AS

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

§. II.

De Philosophiæ natura.

Philosophia (juxta rei naturam spectata) idem est ac sapientia, et definitur ex Veteris Philosophis à Tullio lib. 4 Tuscul. „Rerum Di-„vinarum, et humanarum scientia cognitioq. quæ cujusq. rei cau-„sa sit. Ex Recentioribus aliqui ut doctissimus Gaspar Sagner Wolfio (forte placeret studens) illam definiunt: Habitum seu facilitatem eorum, quæ sunt, v. fiunt rationem sufficientem perspiciendi. Haud si brebitatis quis est amantior, (ut ipse ait) permittit definiri posse: Habitum cognitionis Philosophicæ. Cæterum neutra definitio regulas bonæ definitionis observat. Iª. nimis latè patet, quia non solum Philosophiæ, sed cuilibet convenit facultati, quælibet enim facultas sufficientis rationis principio innititur, ita ut neque Supernaturalis Theogª in ipsa excludatur, cum præfata definitio objecta supernaturalia non secus, ac naturalia complectit, videatur, ratioq. sufficiens, etiam redi possit de rebus ad Fidem Divinam spectantibus per credibilitatis motiva. 2ª In brebitate peccat, eo quod non sit clarior definito nec definitum ipsum complectatur, sitq. his definitionib. similis, quas Scolasticorum nonnulli de occultis qualitatibus olim tradebant idem per idem explicantes: Exempli gratia vim magneticam virtus, qua magnes trahit ferrum definiebant, album, quod habet albedinem calidum, quod calore donatur &ª. Vno verbo, ea ipsa ratione, qua Philosophia definitur juxta Sagnerium, suosq. sequaces, habitus cognitionis Philosophicæ; definiri posset Theoga habitus cognitionis Theologicæ, Mathesis, habitus cognitionis Mathematicæ, Medicina, habitus cognitionis Medicæ, &ª. Sicq. scientia quælibet, ac facultas, quin agnoceretur illius natura, simili modò posset definiri, ignotum per ignotum explicando.

Ideo his duabus definitionibus illa præferenda est, quæ à Recentioribus comuniter traditur: videlicet: Philosofia est cognitio vera certa, et evidens rerum naturalium per causas. Vel brebiter: est rerum naturalium scientia. Quæ quidem definitio clara, et brebis est, constat genere, et diferentia, convenit omni, et soli definito, in ea quæ demum servantur omnes recte definitionis Canones, ut in singulis videtur. Dicitur cognitio quæ locum habet generi per illam enim convenit cum qualibet vera, et falsa, erroris, l. opinionis. Dicitur vera, per quam differt ab errore; Certa, ut distinguatur ab opinione, quæ errandi formidinem non excludit: Evidens, ut à fide segregetur, quæ obscuritatem includit; rerum naturalium, quia Philosofia circa ea objecta, versatur, quorum cognitionem per solas naturæ vires, seclusa revelatione, assequi possumus. Dicitur enim per causas, quia Philosofus rationem afferre debet, cur res sint, aut ee possint. Quare ab historica

cognitione, quę est nuda facti notitia, longè differt à Mathematica, quę, diversam rerum quantitatem, figuram, proportionem solum contemplatur, quin rationem asignet cur res certę sit figurę, vel non.

Objiciunt aliqui contra allatam difinitionem dicentes: talis difinitio non convenit soli Philosophię, ergo non est bona definitio. Probatur antecedens talis definitio convenit Mathesi, ergo non convenit soli Philosophię. Probatur antecedens, Mathesis est cognitio certa et evidens, sed hęc est definitio Philosophię, ergo definitio Philosophię convenit Mathesi.

Respondetur I.° nego antecedens I.um et II.um et distinguo majorem 3.a Mathesis est cognitio certa, et evidens quantitatum, et proportionum tantum concedo est cognitio certa, et evidens rerum omnium naturalium nego. Certum est, quod Mathesis habet certitudinem, et evidentiam quantitatum, et proportionum, ideò Scientia tantùm quantitatum, et proportionum vocatur; non verò Scientia rerum naturalium in genere sicut Philosophia. Et licet quantitas, et proportio (ut partes Phisicę) rerum naturalium affectiones sint, hoc probat tantum secundum partem, allatam Philosophię deffinitionem Mathesi convenire.

Respondetur 2.° distinguo eandem majorem: Mathesis est cognitio certa, et evidens rerum naturalium presciscivè à causis, concedo est cognitio &a. per causas nego. Vnde dato, quod Mathesis haberet cognitionem certam, et evidentem rerum naturalium in genere cum rationem, et causas non possit asignare, cur ita sit, l. non (demonstrare enim Philosofię proprium est) defectu hujus particulę, Philosofię definitionem sibi appropiare non potest.

Dubitabis, utrum Philosofia sit scientia? Respondetur afirmativè. Quod probatione non indiget tum ex dicendis de conditionibus generalibus Scientię, tum ex dictis in sua definitione particulis. Ipsę enim sunt, ac quę ad scientiam asignantur.

Objicies: Vna ex conditionibus scientię, est, quod sit cognitio certa, et evidens sed Philosofia non est cognitio certa, et evidens, ergo non est scientia. Probo min. Plura sunt in Philosofia admodum incerta, et dubia, ergo Philosofia non est cognitio certa, et evidens.

Respondetur, nego min. I.a et distinguo antecedens 2.a Plura sunt in Philosofia incerta, et dubia, defectu Philosoforum, concedo defectu ipsius Philosofię, nego. Multa incerta, ac dubia,

imò etiam aperte falsa in libris Philosophorum apparent; verum id Philosofię vitio nonest vertendum, sed Philosofis, ac humani generis imbecillitati tribuendum. Philosofię institutum, est veritatem inquirere, atq. in ea traduntur regulę, quibus certitudo, et evidentia de qualibet re naturali assequi possit.

§. III.

De origine Philosofię.

Philosofia suum originem habet à Deo, à quo bona cuncta procedunt; ideò S. Augustinus lib. IV.° de Civitate cap. 25. ait: „Si natura „ntra esset à nobis, profectò, et ntram nos genuissemus Sapientiam: „nunc verò quia natura ntra, ut esset, Deum habet Authorem, pro„culdubiò, ut vera sapiamus, ipsum debemus habere Doctorem„; Ex quo infertur, quod sicut Adàm suum ee habuit à Deo, etiam Philosofia, quam infusam accepit, Deum debet agnocere Authorem, et originem.

Dubitatur primo an Philosofia, quam Deus infudit Adamo, fuerit perfecta notitia rerum omnium naturalium? Resp. Affirmativè 1.° quia sic edocetur in Sacra Scriptura, Eccles. cap. 17. ubi dicitur de primis Parentibus: „Deus cor dedit illis excogitan„di, et disciplina intellectus replevit illos: Creavit illis scien„tiam spiritus, sensu implevit cor illorum, et mala, et bona ostendit eis.„ Ex quibus verbis manifestum est, Philosofiam, quam Deus infudit Adamo fuisse perfectam rerum omnium naturalium notitiam.

Probatur. Philosofia, quę complectitur perfectam notitiam Logicę, Methaficisę, Phisicę, et Ethicę, est perfecta rerum omnium naturalium notitia, sed Philosofia, quam Deus infudit Adamo, erat perfecta notitia Logicę, Methaficisę, Phisise, et Ethicę, ergo fuit perfecta rerum omnium naturalium notitia. Probo min. Per disciplinam intellectus, demostratur Logica, quę certis regulis, ac preceptis, intellectum hominis in veri acquisitionem dirigit. Scientia spiritus ad Methafi.^[cam] pertinet, quę res spirituales, et à materia abstractas, contemplatur sensu etiam implevit Deus cor illorum, quatenus eis sensibilium notiones indidit. Tum mala, et bona ostendit eis, quod Ethicę proprium est. Ergo Philosofia, quam Deus infudit Adamo erat perfecta notitia Logicę, Methafisicę, Phisicę, et Eticę.

Probatur etiam ratione. Deus constituit Adamũ,

Patrem, et Magistrum omnium hominum, qui gignendi erant, sed ad hęc munera necese erat, ut haberet perfectam notitiam rerum omnium naturalium, ergo Philosofia Adami fuit perfecta rerum omnium naturalium notitia. Provo min. ut munera impleret Patris, ac Magistri necese erat filios, nepotes, aliosque posteros edocere, 1.º quę ad Religionem, et Dei cultum spectant. 2.º Quę ad terram excolendam, atque Artibus exercendis auxilio futura essent; quosnam terrę fructus ad escas, quos ad vestes comparamdas eligerent; quę suę, suorumque prodesse possent valetudini, quę que nocere. 3.º Quę ad intelligentiam Solis, et Astrorum motus attinent, ut opportunis Anni temporibus telluri semina traderentur, coligerenturque segetes, et alii fructus. Essentias demum, causas, et rerum omnium qualitates cognocere. Sed hęc omnia non intelligeret, nisi perfectam rerum omnium naturalium habuerit notitiam, ergo Patris, et Magistri munera implere non poterat, absque perfecta rerum omnium naturalium notitia.

Dices: Coloni nostri, et Artifices prędicta omnia prestant absque Philosofia, ergo nec Adamus illa egebat ad talia exercenda, et docenda. Respondetur, certum est, quod isti instrumenta, et omnia, quibus opus est, parata jam habent, sed â senioribus, Artiumque Magistris didicerunt. Adam verò, cum primus omnium fuerit, neque majores, neque Magistros habere potuit, â quibus erudiretur. „Ideò (inquit S. „Thomas 1.ª parte Summe quest. 94. Art. 3.) sicut primus „homo institutus est in statu perfecto quantum ad corpus, ut „statim posset generare; ita etiam institutus est in statu per„fecto quantum ad Animam, ut statim posset alios instru„ere, et gubernare. Non potest autem aliquis instruere, nisi „habeat scientia. Et ideò primus homo sic institutus est â „Deo, ut haberet omnium scientiam, in quibus homo natus est „instrui.

Objicies primo: ex Sacra Scriptura constat Adamum non habuisse perfectam rerum omnium Naturalium notitiam, ergo malè asseritur ejus Philosofiam perfectam rerum omnium naturalium fuisse notitiam. Provatur antecedens: ex Sacra Scriptura constat Salomonem majorem de rebus naturalibus habuisse notitiam, quam Adamus,

sed notitia, quam habuit Salomon, non fuit rerum omnium naturalium, ergo ex Sacra Scriptura constat Adamum perfectam rerum naturalium omnium notitiam non habuisse. Prob. maj. in Sacra Scriptura in lib. 3. Regum. cap. 3. Dixit Dom. Salomoni; dedi tibi cor sapiens, et intelligens, in tantum ut „nullus ante te similis tui fuerit, nec post te resurrecturus „sit. Sed hoc probat, majorem notitiam rerum naturalium in Salomone, quam in Adamo, ergo ex Sacra Scriptura constat, Salomonem majorem de rebus naturalibus habuisse notitiam, quam Adamus.

Resp. admito textum Sacræ Scripturæ, et explico illum. dedi tibi cor sapiens, et intelligens, in tantum, ut nullus Regum Israël similis tui fuerit &a. Concedo, et ita textus. In tantum, ut nullus absolutè, nego, et non ita textus. Ibi ergo loquitur textus tantum comparativè ad Reges Israël, etenim lib. 2º. Paralip. cap. 1. ubi eadem alloqutio Dei refertur; inquit Deus Salomoni: „Sapientia, et scientia data sunt tibi, divitias autem, et substan„tiam, et gloriam dabo tibi, ita ut nullus in Regibus nec antè, nec „post te fuerit similis tui.„ Vndè si textus cum textu concordandus est, expresè constat quod de Regibus intelligenda est, Iª loqutio, proindeq. nec per illa, Adamo denegari debet.

(Philosophia) Objicies: 2º. Adamus (juxta Sacram Scripturam) Philosofia carebat; ergo illa præditus non erat. Prob. antec. Adamus (juxta Sacram Scripturam) carebat scientia boni, et mali; sed scientia boni, et mali pertinet ad Philosofiam; ergo Adamus (juxta Sacram Scripturam) Philosofia carebat. Prov. maj. Sacra Scriptura in Genesis cap. 3 v. I. Dicit , serpens Evæ loquens, dixit illi: „Eritis sicut Dii scientes bonum, et malum. sed non ita loqueretur si Adamus scientia boni, et mali non careret; ergo Adamus (juxta Sacram Scripturam) scientia boni, et mali carebat.

Respondetur; nego antecedens 1º. et distinguo maj: 2º. Adamus (juxta Sacram Scripturam) scientia boni, et mali Deo simili carebat, concedo; scientia vulgari, et Philosofica, nego. Scientia boni, et mali, quam Serpens Evæ promissit, fuit scientia boni, et mali Deo similis, non autem scientia merè Philosofica, qua jam donabatur; sicut constat Ecclesiastici: cap. 17. ubi Divinus Scriptor inquit loquens de primis Parentibus: „bona, et mala os„tendit eis. Vndè, ut contradictio in textibus non inveniatur, dicendum est serpentem scientiam tantum Deo similem pro-

mississe, et quod anteà scientia Philosophica prędit[i] erant.

Dubitatur 2°. Vtrum Deus similiter Evę Philosophiam infuderit? Resp. Affirmativè. 1°. Quia verba Ecclesiastici superius citata, (ex quibus probatur Adamum Philosophia prędit[um] fuisse,) in plurali loquuntur, et de duobus comuniter intelliguntur. 2°. Quia primę omnium Matri id decoris deñegandum, rationabile non videtur. Aliter enim Matrona omnium princeps omnipotenti Dei manu fabricata, pluribus aliis fœminis longè cessisset, quę scientia, ac eruditione Philosophica, posterioribus etatibus plurimum excelluerunt.

Inter Recentiores, et veteres fœminas Philosophię nomen operamque dederunt: Arate, Aristippi filia. Laschemia, ex Mantinea. Asciothea Phliasia. Iª Patris, reliquę Platonis discipulę. In seculo 12°. Heloissa Petri Abaelardi Nannetensis. In ipso seculo, (alias innumeras pretermitendo) Domina Agnesi Mediolanensis, non solum Philosophicis scientiis, verum Analythicis institutionibus quas prelo edidit, celeberrima. Quod quidem etiam nunc in Hispania de pluribus quotidiana docet experientia.

Notanter dicitur similiter: Non enim fuit equalis perfectionis Philosophia Adami, et Evę; sed, quę esset proprio utriusque statui, et muneri accomodata; nempè in Adamo sublimior, universaliorque; In Eva verò minus universalis. Quippè, cum totius Mundi regimen, et Magisterium Adamo, eet demandatum, pariter scientia rerum omnium, quę in Mundo sunt debebatur. Hevę, cui solius rei familiaris cura gerenda erat, et muliebres artes filias edocere incumbebat, eorum tantum sufficiebat scientia, quę ad rem familiarem, muliebresque artes conferre poterant.

§. IV.

De utilitate, et necesitate Philosophię ad Theologiam.

Quanta sit Philosophię ad Theologiam utilitas, ipa experiencia adeò invictè ostendit, ut Auctor Artis cogitandi, dissertatione 2.ª ingenue fateatur: „Ad Theologiam accurata Scolasticę Philosophię notitia prerequiritur, „ cum hęc illius linguam vernaculam loquatur.„ Quia quę de multiplici distinctionum genere, ac de Relationibus in Philosophia traduntur, mirificè inserviunt Theologo, ut Mysterium SS. Trinitatis facilè modo possibili percipere valeat; atq. ab Hereticorum erroribus, et cavillationibus illud vindicare posset.

Quę de natura scientię, ac veritatis propositionum exibentur, ea Divinę pręscientię, et intelligende, et defendende plurimum conferunt. Disputationes de rationalis animę facultatibus, earumq. multiplici objecto, via activa, et habitibus, maximè utilessunt; ut quę Theologia tradit de vissione beatifica Dei, de merito, aut demerito actionum, atque de supernaturalibus operationibus, tum cognosci, tum explicari, tum ab adversantium objectis defendi possint.

Quæ ad loci naturam attinent, variamq. in loco præsentiam, ejusq. modum exponunt, ad Divinæ immensitatis quoad subtantiam, ad Sacramentalis Corporis Christi presentiæ declarationem, defentionemq. perutilia sunt Transsubtantiationi Eucharisticæ notionem mutationis, et conversionis, alliaq. multa ex Philosophicis questionibus deprompta lucem præbere manifestum est. Denique disputationes de causis de Existentia, et possibilitate, de individuatione, et Subsistentia, atq. plura allia, quæ in Philosophia occurrunt, Fidei Catholicæ Mysteriis, et Dogmatibus melius intelligendis, persuadendis, et defendendis non solum utilia, sed et nessesaria sunt, ut in Theologia apparet.

Similiter quanta sit ejus necessitas ita S.S. P.P. maxime celebratur ~~commendatur~~ nan Sancti Patres in rebus Theologicis Philosophia usi sunt, eamq. ut summè necessariam commendant. In primis S. Gregorius Nazianzenus in libro Cisneorum carminum ad Celeucum, ipsum ita hortatur: „ Subtilibus Philosoforum meditationibus ex„cerceto, et Moysis exemplo, qui universam Ægiptiorum sapientiam per„didixit, disciplina, Ethicharum doctrinarum tanquam æquus judex, „qui fert sententiam legibus consentaneam, verorum dogmatum li„bertati, quemadmodum omninò fieri par est, et sapientissi„me Sacrarum literarum contemplationi subservire jubeto.„

S. Basilius quoque contione prima ad Adolescentes, illos ad Scientiarum naturalium usum adhortatur exemplo Moysi, et Danielis, quorum prior in Ægiptiorum disciplinis animum exercuisse fertur; posterior verò Babylone Caldeorum sapientiam didicisse. Idem uno ore allii Patres fatentur; et ne singulorum testimonia proferantur unus sit omnium instar Hyeronymus, qui in epis. 70. ad Magnum, non solum rationis, ac Philosofiæ usum in rebus Theologicis commendat, verum etiam ipsius defensionem ex professo suscipit; simulq. corroborat veterum Ecclesiæ defensorum et Patrum exemplo,„ qui omnes (inquit) intantum „Philosoforum doctrinis, atq. sententiis suos refarciunt libros, „ut nescias, quid in illis primum admirari debeas, eruditio„nem sæculi, an scientiam scripturarum.„

Quod attinet verò ad Dialecticam, ejusq. usum S. Basilium certè S. Gregorius Nazianzenus predicat oratione 20. quod Artes omnes, atq. doctrina sapprime novisset. Idem docent S. Basilius, S. Gregorius Nizenus in lib.s contra Eunomium. Cirilus Alex. in thesauris, et dialogis, aliisq. in libris; cum pluribus P.P. tan Græcis; quam Latinis: è quorum numero S. Augustinus

necessitatis Dialecticę videx extitit, et assertor adversus Cresconium Gramaticum lib. I. Cap XIII. et seq. ubi inter cętera, Christum Dominum Dialectica usum fuisse, asserit, dum Judeorum perfidiam retundens, eos compulit confiteri, tributum Cesari ēē tribuendum.

D. Paulum Apost. etiam Dialecticum fuisse ipse contendit; quia acutè disputabat cum Stoycis Dialecticis, et ne sim molestus omnes S.S. P.P. Philosofia, et Dialectica sic ussi sunt in rebus Theologicis, ejusq. utilitatem, et nesessitatem ita commendant; ut S. Basylius ad cap. 1. Isayę, ita pro omnibus loquitur: „ Facultas Dialecticę instar muri est Sacris Dogmatibus, quod ea non sinit facilè „ diripi, et quorumlibet incursioni patere.„

Ità S.S. Patres de utilitate Dialecticę ad Theologiam, quod quidem omne de cęteris Philosofię partibus absdubio debet intelligi. Respectu autem alliarum facultatum, Philosofia secundum omnes suas partes (specialiter Phisica) non minus utilis, nesserariaq. reputari debet, ut in propio suo Proemio (Deo dante) demonstrabitur. Ex quo apparet quantę sit virtutis utilitatis, et necessitatis ad Theologiam cęterasq. scientias Philosofia quoad omnes suas partes, precipuè Catholico viro, ut se se in Fide corroboret, allios confirmet, Hęreticosq. confundat.

§. V.

De divisione Philosofię.

Cum Philosofia (ex ejus patet definitione) sit rerum omnium naturalium notitia, tot debent ēē Philosofię partes, quot sunt generice rerum classes, quę lumine naturę cognosci possunt. Et cum mens humana ipso lumine naturę cognoscat se agere, se ēē seq. à rebus quibusdam extra se possitis aliquid pati: etiam se cognoscere quędam appetere, et à quibusdam aversari, etiam externa objecta modò produci, modò interire, ac per quamdam successionem eorum unum ab altero gigni, optime cognocit, hęc omnia non ēē entia à se, sed ab allio, sed deveniendum ēē ad aliquod primum ens, quod ab alio non sit, sed à se, quod semper extiterit, cui referenda sit omnium rerum, quę in Mundo sunt existentia.

Hęc denique omnia attente contemplans, et secum ipsa revolvens intelligit neque se, neque

corpus, cui juncta est, semper extitisse; sed ens quoddam infinitum, et simplicissimum, omnis prorsus materiæ expers, primum rerum omnium principium (quod Deum vocamus) tantum extitise, et existit semper.

Ex quibus infertur quatuor debere ēē saltem Philosophiæ partes. Si enim agendum sit de mentis humanæ cogitationibus, has dirigit Logica; si de actibus voluntatis, hos Ethica moderatur; si de rebus corporeis, ac materialibus, de iis disputat Phisica; si denique de incorporeis, et immaterialibus has Methaphica contemplatur. Unde ergo Logica, Etica, Phisica, et Methaphisica sunt quatuor partes generales Philosophiæ comuniter acceptæ.

Cæterum cum in omnibus ordinem servare maximæ utilitatis sit, etiam in Philosophiæ partibus suum ordinem asignabimus. Ideò cum Logica doceat disputandi Methodum, ac veritatis inquirendæ demonstrandæq. rationem afferat; I.m Locum optinere debet. 2.o loco tractanda est Methafisica, tantum juxta partem, quam Onthologiam, dicunt, in qua entis causæ, alliæq. universales rerum notiones explicantur, quæ sive Corpori, sive Spiritui, sive rei cuilibet possunt convenire. Nam ut inquit Doct. Subt. lib. I. Sent. dist. 3. Quest. 2.a Methaphisica „est prima secundum sciendi distinctè; quia ipsa habet certificare principia alliarum scientiarum.„

3.o Loco tradenda est Phisica; ad illam enim pertractandam sufficiunt universales, et generalissimæ rerum notiones, quas exhibet Ontologia; qui ordo pluribus etiam Scotistis displicet, cæterum forte quia Doctorem non legerunt. Ispe enim Doc. in lib. 1. Phis. q. 1.a ait: „Scientia „naturalis (id est Phisica) præsuponit Methaficam quantum „ad aliquam partem sui tanquam priorem via doctrinæ. Notanter dicitur à Doct. Subt. non universam Meth. sed quoad aliquam tantum sui partem; quia, ut ipse immediate subdit: Pars illa Methaficiæ, quæ est de substantiis separatis, præsupponit scientiam naturalem via doctrinæ, eo quod per principia naturalia devenimus inre-

nitionem ipsarum.

Separatarum substantiarum nomine ibidemque quarta spiritus ac adeo potissime Angelosque Doct. designat. Ex quo ratio evidens asignatur, cur 4º. loco, seu immediate post Phisicam, Methaphisicę pars altera, (scilicet Pneumatica) quę de spiritibus agit, pertractanda sit. Cum enim Dei existentia simulque summa ejus Providentia, ex Mundi existentia, mirroque rerum mundanarum ordine demonstretur; quomodo com id rite fiet, nisi prius quid sit Mundus illiusque ordo innotescat? Angelorum pariter existentia ertificadetur ex mundanis quibusdam effectibus, qui corporeę naturę vires superare videntur. Mensque humana juncta corpori, plures prestat operationes, quę à corporeis organis omnino pendent. Poterit ne facilis, claraque notitia haberi humanę mentis suarum operationum, ejusque virtutis, nisi prius humani corporis structura, atque mecanica cujuslibet organi dispositio clare cognoscatur?

Vltimo loco reliquitur Ethica: hęc enim hominis offitia erga Deum, erga proximum, et erga se ipsum, explicans, Dei hominisque notitiam debet suponere. Quare in omnibus ordinem rectę rationi magis consonum, mentique Doctoris conformen assequentes, et de universalibus ad particularia descendentes; prius Logicę regulas, seu Sumulas, deinde disputationes Logicę. 2º. loco Methafisicam 1.am seu Ontologiam. 3º. loco Phisica tan generalem quam particularem, 4º. Loco Methafisicam 2.am seu Pneumaticam; ac denique Ethicam exarabimus: atque in his singulis peculiares earum partes pręmittemus, quę ad faciliorem alliarum intelligentiam sternere viam possunt.

Disputandi Methodus proponitur.

Quamvis communiter in tertia, l. quarta Logicę parte disputationis regulę assignari soleant, cum sepè contingat, ut valde necessarium, et claramq. ad intelligentiam, etiam in Philosophię prologo, in ipsiusq. institutionibus alliqua dubia argumentis demonstrare, definire, et dividere plura; ignoremq. Tirones, quid, cujusq. rationis sit argumentum, quo appelletur nomine, cujus quantitatis, et qualitatis sit propositio provanda, l. neganda, quid demum sint definitio, divisio, quibusq. legibus perficiendę; ita ut solo verborum sonitu, ac memoria omnia tenere curantes, mayorem Logicę partem audiam, quin ea, quę leguntur, satis intelligant. Hac de causa in hoc loco, ut opportuniori, aliqua brebitate de disputationis legibus demonstrabo.

Disputatio, sivè provatio, et confutatio argumentationibus perficitur: argumentationes propositionibus constant; propositio verò, (quę Thesis etiam dicitur) est oratio, in qua unum de allio affirmatur, l. negatur: si aliquid è sujecto affirmatur; v.g. homo est rationalis, dicitur affirmativa, quia affirmatur rationalitatem homini convenire; si verò de illo aliquid negatur, ut in ista: homo non est rationalis. negativa appellatur, quia negatur rationalitatem homini convenire.

Propositio coalecit ex sujecto, copula, et prędicato. Subjectum dicitur: illud de quo aliquid affirmatur, l. negatur; Prędicatum; illud quod de subjecto affirmatur, l. negatur: Copula verò (quę etiam conjunctio vocatur) est nexus significans convenientiam, l. discrepantiam predicati, cum subjecto; ut in superiori allato exemplo: homo est rationalis; homo munus exercet subjecti, verbum est, copulę, et rationalis, prędicati.

Sepè etiam tan subjectum, quam prędicatum, termini, et extrema propositionis appellantur: Scilicet subjectum minor terminus, l. minus extremum, prędicatum verò, mayor terminus, l. mayus extremum, et aliquando attributum.

Non semper nessese videtur propositionem tribus expressis constare vocabulis, quorum unum munere subjecti, alterum predicati, et allium copulę indicetur: nam multoties unicum vocabulum vices gerit copulę, et prędicati; ut exemp. grat. Petrus studet, est integra propositio, quę in hac resolvitur: Petrus est studens; ubi apparet verbum studet vices gerens copulę, et prędicati. Etiam unica vox completę ęquivalet propositioni, vices supplens non solum copulę, et prędicati, sed etiam subjecti, v.g. intelligo, sapio sunt duę propositiones his sequentibus omninò similes: ego sum intelligens; ego sum sapiens.

Propositio, quę oppugnatur, quęstio appellatur; dum autem probata est, conclusio dicitur. Ad ejus proba-

bationem, 3. asignatur terminus, qui medius dicitur, et taliter vocatur, quia per illum convenientia, aut discrepantia, inter majus, et minus extremum cognocitur. Medius terminus à definitione rei, de qua agitur dessumitur. Quare si provanda esset hęc propositio: homo est rationalis, confugerem ad definitionem rationalis dicendo:

Quidquid est capax discurrendi, est rationalis,
sed homo est capax discurrendi
ergo homo est rationalis.

Etiam ex definitione rei potest falsitas propositionis ostendi; ut in ista, equus est rationalis, sic dices:

Quidquid est capax discurrendi, est rationalis;
sed equus non est capax discurrendi,
ergo equus non est rationalis.

Item medius terminus potest erui etiam ex rei divisione; ut si demonstranda esset hęc propositio; omne animal est sentiendi capax, per divisionem animalis eformatur argumentum dicendo:

Omne animal, l. est rationale, l. irrationale,
sive rationale, sive irrationale, est sentiendi capax,
ergo omne animal est sentiendi capax.

Denique medius terminus, etiam comparari potest ex rei propietatibus, actionibus, efectibus, acjuntis, alliisq. fontibus, de quibus in fine Logicę erit sermo.

In his, sicut, et in alliis similibus argumentis dux primę propositiones vocantur premissę, eo quod conclusioni, quę 3 tenet locum, premittantur. Premissarum, prima vocatur mayor, secunda minor. Omnia argumenta, quę tribus constant propositionibus, Silogismi appellantur. Aliquando etiam in argumentatione premissarum una omittitur, et solum subintelligitur, tuncq. argumentatio Enthymema vocatur; v.g. corpus est divissibile: ergo corpus pluribus constat partibus. Vndè subintelligitur hęc propositio: omne divissibile pluribus constat partibus, quę loco mayoris ponenda erat. Premissa in Enthymemate antecedens vocatur: et conclussio dicitur consequens; ipsaq. consequentis connexio cum antecedente per particulam ergo significata, consequentia appellatur.

Adnimadvertere maxime oportet, nunquam negandum; l. concedendum ēē consequens, nec distinguendam consequentiam; sed distinguendum consequens, consequentiamq. negandam, l. concedendam; quia consequentia nunquam est dubia, sed bona, aut mala; consequens verò est verum, falsum, l. dubium. Ratio est: quia consequentia sequitur Silogismi formam, quę est bona, aut mala precise; consequens verò, seu illatio sequitur materiam, quę vera, falsa, aut dubia ēē potest. Id evidens apparet, hoc exemplo:

Omne animal est rationale,
sed Leo est animal,
ergo Leo est rationalis.

In quo consequentia est bona, quia sequitur ex premissis concludentibus in modo per-

perfecto scilicet; Barij. Et tamen consequens est falsum, quia sequitur ex falsa materia, nempè, quod Leoni conveniat rationalitas.

Quare scitu dignum est, in qualibet argumentatione (Silogismus, l. Enthymema sit) materiam formamque inveniri. Propositiones, et termini, ex quibus Silogismus componitur, ejus materia sunt; quæ proxima una; alia remota est. Proxima: est ex qua immediate Silogismus formatur; scilicet: Propositiones. Remota verò: est illa ex qua non nisi remote, et mediate formatur Silogismus; nempè termini. Nam ex istis componuntur propositiones, ex propositionibusque Silogismi. Forma verò: est terminorum, et propositionum apta dispositio; ita, ut si ex præmissis, seu antecedente consequentia rite extrahatur, Silogismi forma vera, et legitima est, et tunc argumentum dicitur esse in forma: sin autem non recte deducatur consequentia, forma vitiosa erit, et argumentum in forma non esse dicitur.

Quoniam verò (ut supra dictum est) medium terminum ad provandam, l. oppugnandam quæstionem, ex rei definitione, ejusque divisione potissimum eruendum esse simulque in Philosofiæ proemio, et in terminis penè omnia, quæ traduntur, per definitionem, et divisionem explicantur: Ne tironum labor sit inanis, eo quod intelligentia earum, quæ memoria retinent, omninò latet; quid sit definitio, quid divissio quæque earum reges nessesarium explicare videtur.

Definitio alia nominis est, alia rei. Definitio nominis: est oratio, seu propositio explicans intentam à loquente vocabuli cujuspiam significationem, seu ethymologiam; ut Philosofia est amor sapientiæ. Istius definitionis usus, apud N. D. S. frequentissimus est, per necessariusque in disputationibus, nè ejus defectu, sustentans ejusdem vocabuli unam intelligenciam, Arguensque alteram prætendens, argumentum in obscuritate laboret.

Definitio rei: est oratio explicans rei naturam. Una dicitur propria, seu perfecta, et est; quæ explicat naturam rei per prædicata essentialia; ut homo est animal rationale. Alia est impropia, seu imperfecta, et est: quæ explicat naturam rei per illius affectiones; et descriptio potius nominatur, quam definitio; ut homo est animal risivile, loquax, bipes &a. Definitio essentialis dividitur in Phisicam, et Methafisicam. Phisica est quæ explicat naturam rei per partes fisicas; ut homo est ens compositum ex anima, et corpore. Methafisica verò: est quæ explicat naturam rei per partes Methafisicas: ut homo est animal rationale.

Ut bona sit definitio quatuor regulæ communiter asignantur. Ia definitio constare debet ex genere, et diferentia. scilicet quod res definita in aliquo conveniat cum pluribus especiebus distinctis, et diferat ab omni extra ipsum. Ut in allata definitione

hominis, ubi animal habet locum generis quia convenit cum brutis; et rationale differentię, per quam differt ab omni non homine. 2.a Definitio sit clarior re definita; quare definitio explicans idem per idem non est bona, quia ad mayorem claritatem rei definitę institutus est definitionum usus.

3.a Definitio debet ēē brebis; nimirum, quod in ea nihil redundet, ne per plura fiat, quod fieri possit per pauciora; Ideò vitiosa ēē hęc: homo est animal rationale, bipes, mortale, quia voces bipes, et mortale, sunt superflue. 4.a Definitio convenire debet omni, et soli definito; seu convertibilis cum definito. Vndè in Scolis hęc axiomata asignantur: cui convenit, aut repugnat definitio, convenit, l. repugnat, et definitum. Et vice versa: cui convenit, l. repugnat definitum, convenit, aut repugnat illius etiam definitio. ita ut possit dici: homo est animal rationale, ergo animal rationale est homo; Et ê contra.

Doct. Sub. in 4.o dist. 1.a quest. 1.a inquit: illud quod propie definitur, debere ēē: ,, Ens possitivum unum per ,, se, reale, compossitum, et universale. Ideò nec ens rationis, nec ens negativum, nec ens singulare, nec agregata per accidens, possunt perfectè definiri. Ens quipè rationis non habet ēē reale, ens negativum nihil est, et ens singulare, ut tale non est definibile juxta illud Philosofi: ,, Particularium ,, non est definitio.

¶ Definitioni sequitur divissio; que una nominis seu vocis, alia rei dicitur. Divissio nominis: est oratio nomen in sua significata distribuens; ut vox canis significat animal domesticum, et marinum. Divissio rei: est oratio totum in suas partes distribuens; ut homo in animam, et corpus. Hęc, una est Phisica, et definitur: Oratio totum in suas partes Phisicas distribuens; talis dicitur divissio hominis, in animam, et corpus, Methafisica: in suas Methafisicas; ut homo constat ex animalitate, et rationalitate. Essentialis: in partes essentiales: ut in dictis exemplis. Integralis; in partes integrales; ut homo constat, capite, brachiis, cruribus &.a Accidentalis; in partes accidentales; ut homo est calidus, frigidus, &.a et sic similiter dicitur, de divisione potentiali, et actuali &.a

Canones, quibus perficienda ē. divissio brebiter traduntur. I, divissionis menbra, seu partes dividentes simul sumptę, equare debent totum divissum: ita ut neque deficiant, neque excedant definitum. II. Ne divissio fiat in membra nimis magna: ut si divideretur corporum congeries in existentia, et possibilia vitiosa eset divissio, ut nimis generalis: neque ê contra; divissio non fiat in membra nimis parva, nimiumq. minuta: tunc enim con-

fussa aparexet, ejusq. intelligentia lateret.

III. Divissionis membra nimium inequalia ee non debent: IV. Pars una non includatur in allia: ut si divideretur animal in hominem, et rationale, talis divissio includeret partes inter se contentas; nam homo includit rationalitatem, et irrationalite includitur homo. Quare ad hunc errorem precavendum sequens traditur regula. V. Divissitio fiat in membra opposita: eo ipso, quod membra opposita sint, unum includi nequit in allio, cum opposita se mutio excludant; ut in ista: Substantia dividitur in corporeum, et non corporeum, animal irrationale, et rationale. Hec regula pre omnibus maxime retinenda est: ea quippe servata, omnes divissionis Canones etiam serventur.

VI. Divissio fiat in membra proxima, et immediata. Nam si primo divideretur corpus in animatum, et innanimatum bona non esset divissio: proxime enim, ac immediate dividitur corpus in compositum, et simplex, deindeque compositum, et in animatum, et innanimatum. Demum plura recte divissionis exempla in arbore Sancto-Floriana tradentur.

His prelibatis reliqua de disputationis legibus assignantur: Disputare, est duorum munus unius defendentis, et alterius sententiam impugnantis. Pro utroque precepta assignantur, que diligenter memorie mandari maxime opportet, ut exacte observentur.

§

¶. I. Si substentatis agas vices, ante Palestre ingressum, sensum questionis ejusque genuinam intelligentiam inquirere admodum curares debes. Respectiva notata, probationes, adversariorum rationes studiore discere, et responsiones ad argumenta que occurrere possint, disponere; ut ita paratus omnes res suis in propriis locis (prout argumenti circustantia postulaverit) facile possis accomodare: ne a contrario confundaris, l. saltem responsio, ita procul sit a sensu questionis, ut ab Arguente non comprehensa, in alliamque digressus, utriusque labor sit innanis, et potius in detrimentum, quam in profectu.

Ita dispossitus: si ad defensionem conferentie sis assignatus, accepto a Mro signo, sedens propones questionem dicens: Questio a me defensanda inquirit: utrum Logica v.g. sit scientia. Ante cujus resolutionem ad mayorem intelligentiam conclussionis, et equivocationem omnem autferendam supponendum est

hoc, l. hoc: apponens omnia notata. Quę finita, si circa quęstionem sunt allii, quę opiniones magna cum modestia, et absque censura aliqua referes. Posteà verò dices: his omnibus prelibatis; dicimus; quod Logica v.g. est scientia si affirmativam, l. quod Logica non est scientia, si negativam partem sustineas, quam imediatè probabis, hunc ordinem observandum.

1.º Loco afferes authoritatem N.D.S. (si adsit,) l. Sacrę Scripturę, l. definitionem concilii generalis, Nationalis, Provintialis, l. deffisionem aliquam seu experientiam Academię, Regię, l. Universitatis, authoritatem alicujus Doctoris, l. Authoris magne notę; et ultimate rationes provativas tuę sententię: quibus finitis, surges dicens: Dixi, et quidquid inter disputandum dixerò; Sacro-Sanctę, Romanę, Ecclessię, necnon vtrę omnium censurę, et correctioni libentèr subjicio. (Genuflectens ad hęc verba versus altare, caputq. inclinans adstantibus.) Iterumq. sedens repetes dixi; locum tribuens Arguenti, ut suum proponat argumentum.

Posteà proponitur argumentum, quo audito dices: adversus conclussionem in qua defendo, quod Logica v.g. est scientia; sic argumentatur Sapientissimus Pater Preses, l. Definitor, Lector, Predicator, Doctor, l. Charus condiscipulus &c. (Juxta Arguentis officium, l. dignitatem) Cujus argumentum in forma possitum sic procedit. Tunc repetes argumentum fideliter, et si fieri possit cum iisdem terminis propossitis, saltèm verò in subtantia nihil differat; et secunda vice, qua resumas Silogismum, negabis propositionem, quę contra tuam fuerit conclussionem, et concedes, quę juxta ipsam fuerit, dicendo: Concedo, l. nego majorem, minorem, antecedens &c. Quando alliqua sit propositio dubia distingues dicendo: distinguo majorem, minorem, l. antecedens.

Si autem aliquando ab authoritate sumatur argumentum, dices: admito, l. explico authoritatem. Si verò à paritate, respondebis; nego paritatem. Quando aliqua Arguentis propositio non est ad rem, dices: ~~Nego~~ transeat major, l. minor &c. et modestius ommito majorem, antecedens &c. Si aliquid arguens suponat, quod falsum sit, negabis cum modestia dicendo: nego supositum, l. antecedentis &c. l. propositio includit supositum.

Si argumentum est à sequela, v.g. Si Logica esset scientia, sequeretur quod Phisica non esset talis, negabis, l. concedes, dicendo: concedo, aut nego sequelam majoris &c. Quando distinguas si membrum distinctionis, quod è ad rem, adhuc manet anceps, iterum distingues, dicendo: Subdistinguo. Nunquam redas rationem, cur distinguis, aut negas paritatem, seu supositum, nisi ab Arguente interrogatus, quo casu sic respondebis: Distinctionis membra hunc continent sensum, ratio disparitatis stat in hoc, supositum consistit in hoc &c.

Tamen observa prologuium, quod apud Dialecticos invaluit: sępe nega, nunquam concedas, et rarò distingues; quod non absolutè est intelligendum; sed cum prudentia quando circunstantia

argumenti postulaverit. Finito argumento tan in forma, quam in materia, sequitur responsio, dicens: ad argumentum, l. dificultatem respondeo; nisi aliqua breviter ad majorem intelligentiā notanda sit. Semper prae oculis habe, quod semper quumque contrarius alliquam instantiam proponat tacere debes, audireq. ut plenè informatus, completè satisfacias. Ne simul loquentes nemo intelligatur, audientibusq. sit confusio, et fastidium.

Quidquid dictum est de conferentia, etiam servabis in generalibus conclusionibus, cum hac tantum diferentia, quod accepto signo à Preside immediatè incipies dicens: quidquid inter disputandum dixero: surgensq. omnium circunstantium per suum gradum postulata venia, sedebis repetens: quidquid inquam inter disputandum dixero Sacrosancte R. E. &a. ut supra. Posteà proponitur argumentum vocatum medium, in cujus forma eumdem ordinem, ac in cęteris servabis. Ante responsionem verò materię, notata, provationes, et reliqua, quę observantur in principio conferentię proponenda sunt.

¶ Si Arguentis feras munus; postquam Sustentans suam proposuerit conclusionem modò superiùs explicato, surge, et à Prelato, et circunstantibus venia accepta, sede, et dic: adversus conclusionem in qua defendis, quod Logica est scientia v.g. sic argumentor magis discendi, quam arguendi gratia. Et omissis ambagibus innutilibus, unum, l. duplex medium propones; in quo observa comune axioma: cabe nè insipias à contradictoria conclusionis, ut si diceres in dicta conclusione: Logica non est sciencia, ergo falsa est conclusio. Quo finito dices: hęc facilima sunt, et dificilioribus, pro tui ingenii acumine satisfacies.

Specta quousque argumentum à Sustentante bis resumatur, quod dum fit (si vales) prævide solutionem contrarii, ut sic non repente obmutescas cum dispendio boni nominis, et si illud non conserves: curam habe de bono nomine (ut dicit Scriptura) Sustentans, aliquam ex propositionibus negabit, l. distinguet. Si neget v.g. Majorem, l. antecedens; surges dicens: probo majorem, l. antecedens. Nota tamen quod propositio negata, debet eē consequentia sequentis probationis. Si distinguat dices: contra sic argumentor, et asumes unum ex membris distinctionis ad impugnationem.

Cave te ab inutilibus vocibus, aequivocationibus, quarè si de aliquo dubitas à Sustentante pete explicationem. Semper maximè fugies ne medii detur variatio, ut sic semper unum sequaris argumentum. Quando tibi placeat, l. Presidenti dificultatem eē suficienter propositam dices: sufficit: et tunc

explanabis idem argumentum, jam non in forma, sed in materia; incipiens per hęc verba: Dificultas mea (si aliqua est) consistit, l. fundatur in hoc. Intendebam probare v.g. quod Logica non est scientia: et sic eformabam argumentum.

Nunquam (hoc maxime observa sive arguens, sive respondens) adversarium spernas aut improperes. Omnibus estima, ut ab omnibus estimeris. Aliqui homines experti sunt rerverà Docti, hac de causa nobilissimam scientiam denigrantes. Hęc sic notata observa, donec assidua lectio, studium, tempus, et ingenium, te perfectum efficiant Arguentem, et Respondentem. Amen.

Logicę Pars prima, seu Summularum.

Summulę idem sunt, ac sumata Logicę notitia. Ideò ab aliquibus Logicę compendium vocantur, ab aliis Logica parva, quia est parva regularum summa, brebi, et facili modo ex ipsa Logicā congestarum, ad facilius attingendas difficultates, quę in Logicę disputationibus notantur. Sortiuntur etiam nomen institutionum Logarum; nam precepta ad aliquam facultatem viam parantia, vocātur institutionesue (Grecè Ysagoge) sic Justinus Imperator institutiones appellat, libellum illum viam aperiens ad intelligenda Jurisprudentię recondita.

Undè cum Summulę ordinentur ad illustrandum intellectum nè erret in suis operationibus, notare maximè opportet: quod licet olim in Scholis tres tantum intellectum operationes assignandi usus pręvaluit, scilicet: Simplex Aprehensio, Judicium, et Discursus; nunc quarta autem addi solet, quę Methodus dicitur.

Simplex Aprehensio definitur: est actus intellectus sistens in sola termini, seu objecti cognitione, ejusq. contemplatione: ut cum intellectus sibi representat Solem, l. Lunam, nihil de illis afirmando, l. negando. Juditium est: actus intellectus invicem conjungens, aut separans duos terminos aliquid de illis afirmando, l. negando: ut Sol ē ignis, Sol n̄ ē Luna. Discursus est: actus intellectus, quo ex veritate magis nota, aliā deducitur minus nota: ut cum intellectum cognocens adesse fumum, infert, ḡ. ibi ē ignis. Undè ex fumo, quem videt, infert ignis existentia, quę n̄ videt. Methodus verò ē: actus intellectus, quo Simplex Aprehensio, Judicium, et Discursus, ita in ordinem collocantur, ut facilius veritas inquiratur, aliisq. demonstretur.

Hęc operatio, licet quoad nomen antiquis Philosofis incognita fuisse videatur; quoad usum tamen, et rem n̄. fuit ignota. Etenim Methodus aliqua in tradendis scientiis, aliisq. disciplinis fuit semper servata. Et Doct. N. Subt. in 2.° Sent. dist. 11. quest. unica, loquens de scientię inventore, Methodū indicare videtur, sub nomine ordinatę conjunctionis. Et si quartam operationem expresè n̄. vocavit, fuit, quia sicut alii Philosofi in tribus, ut inclussam reputabit.

Hac super re, questionem instituere, utilem n̄. judico; ut potè in solo nomine tota lis versatur. Suficiat scire: quod sicut Juditium quia est actus intellectus, quo plures aprehensiones, seu termini conjunguntur, aut separantur, ē. distincta operatio à simplici aprehensione; et Discursus, quia ē. actus intellectus, quo unum juditium ex alio infertur; alia ē. operatio à juditio; ita ille actus intellectus, quo simplex

aprehensio, judiciu, et discursus ordinatè inter se componuntur, distincta operatio à tribus videtur, quę Methodus dicitur.

Quod sit operatio intellectus Doct. N. Subt. lib. 1º posterioru quest. 1ª expresè habet; Methodu ēē operationem intellectus, ejusq̃e utilitate, et necesitate, inculcat per hęc verba: „intellectus aliquid scit ex inventio„ne, l. doctrina.„ Tamen talis operatio certè nequit ēē neque Simplex Aprehensio, neque juditium, neque discursus, ḡ. precisse quarta (id ē Methodus) assignanda ē; quę sicut alię tres sunt speciales regulas, et dificultates habent; pariter Methodus suis donatur, quę seorsim considerari petunt.

Quare si Logam in tres partes principales distribuere opportet. In prima regulas trium operationu, scilicet: termos, propones, Silogismosq. in tres tractatus, velluti in precipua capita declaravimus. Iª 2ª verò disputones, quę ad prędictas operationes attinent. In tertia denique Methodum, ejus regulas, propiasq. dificultates anotabimus. Procedamus ergo dicentes cum Doct. Subtili: „ô Deus, qui „es terminus sine termo, da nobis, ut rectè de termino loquamur.„

Tractatus I.

De pertinentibus ad primam intellectus Operationem.

Articulus I.

De termino, ejusq̃e divissionibus.

1 Terminus dicit à terminando, terminare tamen multiformiť usurpatur. Iº usurpatur in sensu Phisico, id ē, pro extremo, seu termo alicujus rei, et definitur à Philosofo: ultimum rei extra ḡ. nihil ē. rei, et intra ḡ. res tota continetur: v.ḡ. Extrema tabulę, et parietes Conventus sunt termi. IIº usurpatur quando sumitur termus idem sonat, ac dictio apud Grammaticos. IIIº usurpatur quando sumitur pro vocibus, quibus scientiaru significantur; et tunc vocatur termus Poeticus, Oratorius, l. Theogcus. IVº usurpatur pro fine, cui quis properat: sic Beatitudo dicitur finis, seu terminus Justoru; et Infernus termus, seu finis reproborum.

2 Alias plures acceptiones, et definitiones termi, asignant Philosofi; ḡ. omnibus omisis: comunior à Logicis accepta; hęc est: termus ē. extremu propon̄is, in quod, ipsa resolvit, velut in subjtum, et pratum. Quę quidem definitio bona ē; quia constat genere, et diferentia. Ponitur extremu, cum qua particula convenit cum omni termo, sivè Phisico, sive Rectorico, sivè Theogco &c. Dicitur ppon̄is per quā diferet ab omni termo n̄. Logo, reliqua verò definitionis indicant, ḡ. in ipsa ppone termus munus exercet subjti, l. prati, et simul, ḡ. ipsa resoluta, licet actu tale munus n̄. habent; esse habent actitudinē ad illud exercendu.

3 Undè apparet ḡ. copula n̄. ē. termus Logus, quia n̄. ē. extremum ppon̄is, et si aliquando extremum ē, ut in ista: Deus bonus ē, tunc ex materiali se habet, et ex cohordinatione Grammaticali terminoru, formaliter verò, et ex significatione termoru, extremu nuncupari n̄. potest; nec in prepone, nec actualiter, nec potentialiter, subjti, et prati munus exercere valet.

4 Questio, quę agitari solet: an copula termus Logus sit, l. n̄: illarum generis ē, quę in solo nomine versantur. Pendet tantu ex definitione, quę à quolibet asignatur: qui enim definiunt termum, principium ex quo componitur propoo. Loga; cum sine cpla propoo. verificari n̄. possit, ex consequenti essentia termi gaudet. Qui verò sicut nos, illum definiunt, à ratione termi excludunt propter rationes allatas, et solum nomine nexus, seu conjunctionis intelligunt. Quare in re tan parvi momenti n̄. ē. immorandum.

5 Terminus primo dividitur in subjicibilem, et prędicabilem: subjicibilis est: extremum ~~~~ proximè potens subjici in ppone: et prędicabilis: extremum ppon̄is proximè potens prędicari de aliis. Dividitur uterque in mentalem, vocalem, et scriptum: mentalis ē: extremum ppon̄is mentalis; id ē. illius, quę sola mente fit: vocalis est: extremum ppon̄is vocalis: scilicet; illius, quę ore profertur. Et scriptus; extremum ppon̄is scriptę; illius nempè, quę calamo exaratur.

6 Dices: n. datur termi vocales, nec scripti, g. male dividitur termus in vocalem, et scriptu. Prob. ant: n. datur ppoo. vocalis, et scripta, g. nec dantur termi vocales, nec scripti. Prob. ant. tales ppones (si dantur) sunt imago pponis mentalis, d. imago pponis n. e. ppoo, g. n. datur ppoo vocalis, nec scripta. Prob. min. imago S. Petri n. e. S. Petrus, g. a pari, imago pponis n. e. ppoo. Resp. nego ant. 1m et 2m et dist. min. 3i Imago pponis n. e. ppoo propia, et rigorosa, conc: n. e. ppoo impropia nego. Infertur tantum, g. sicut imago S. Petri n. e. proprie S. Petrus, d. signum nos ducens incognitionem ejus; ita similiter tales ppones exprimunt esentiam pponis mentalis, ejusq. termorum: ideoq. sola ppoo mentalis, rigorosa ppoo dici debet.

7 Instabis: d. nec improprie possunt dici ppones, vocalis, et scripta, g. n. tenet distinctio. Prob. min. subsumptam: Ideo per vos dicuntur ppones improprie, quia sunt imago pponis proprie, d. ppoo mentalis n. e. propia ppoo, g. vocalis, et scripta nec improprie sunt ppones. Prob. min. Prop. ppoo mentalis n. constat termis, d. ppoo. quae n. constat termis, n. e. ppoo propia, g. ppoo mentalis n. est propia ppoo. Prob. maj. Ppoo mentalis e. simplex qualitas, d. hoc ipso n. constat termis, g. ppoo. mentalis n. constat termis. Resp. nego subsuptum, minorem 1a et dist. maj. 2a: ppoo mentalis, ut e. actus intus n. constat termis concedo, ut objectiva n. constat termis nego, et eodem modo dist. maj. 3i nam licet, ut solum e. actus intus sit simplex qualitas, seu actus purus ipsius, et n. habeat termos; illos tamen habet quatenus objectiva, nam constituitur in ee talis per pponem formalem, tanquam per formam extrinsecam.

8 Terminus mentalis, dividitur, in intuitivum, et abstractivum. Intuitivus: e. objectum praesens, et existens, cognitum, ut praesens, et existens: ut haec Cathedra, l. quolibet objectum, g. actu videtur. Abstractivus vero: e. objectum absens cognitum per speciem: ut Granata; Dicitur nobis cognita per speciem. Dividitur etiam in significativum, et n. significativum. Significativus: e. qui naturaliter, l. ex institutione aliquid significat: ut v.g. lapis, ignis, qui ex voluntate hominum res illas significant. Fumus, qui ex natura sua, et independenter ab hominum voluntate indicat ignem subesse. Non significativus; e. qui neutro modo significat: ut Blictrixi, et omnes voces barbarae, quae in regulis Silogismorum assignantur.

9 Significativus dividitur in 1ae et 2ae intentionis. 1s e. qui significat res prout in se sunt independenter ab operatione intellectus: ut homo lapis. 2s e. qui significat res, n. prout in se sunt, d. secundum ee. habent ab intellectu: ut homo, e. species; animal e. genus.

10. Etiam dividitur in Categorematicum sin categorematicum, et mixtum. Categorematicus: (qui, et predicabilis dicitur) est, qui se solo, et absque ullo additamento aliquid perfecte significat: ut homo, Sol, Luna. Sin categorematicus: (qui compredicabilis, seu consignificativus, etiam vocatur) ille dicitur, qui solus nihil determinatum significat, d. jungitur alteri illius significationem modificans: ut omnis, aliquis, alter, recte, bene; quae vocabula cum solitaria sunt nihil determinatum significant. sicut numerus 0. d. solum si allatae dictiones jungantur: ut omnis Philosofus, aliquis Medicus, bene scribit, recte loquitur. Mixtus: est, qui utrumque aliquando includit, et in utroque simul resolvitur: Ut isti termi: nemo, nihil, aliquid, qui iidem valent, ac nullus homo, nullum ens, aliqua res.

¶ Nota tamen cum Poncio, q. termini Sincathegorematici sunt tales si accipiuntur formalit. in ppone habente sensum, ut in dictis numero antec. Si vero materialit. sumuntur, ut in istis: Omnis e. nomen adjectivum, recte e. adverbium, termini Cathegorematici appellantur.

11 Cathegorematicus alius simplex, et alius compositus est. Simplex, e. cujus partes separatae nihil significant, aut saltem n. significant idem, ac unitae: ut homo, Dominus: ho, et mo, nihil significant; Do, et minus licet aliquid significent, caeterum n. idem, ac unitae; nam Do, est

verbum, et minus adverbium. Compositus verò ē. cujus partes idem significant separatè, ac unitè: ut vir bonus.

12 Dividitur etiam in concretum, et abstractum. Concretus definitur à Doct. Subt. in 1º dist. 5. q. 10 Qui subjectum, et formam simul significat: ut album nigrum. Abstractus, qui formam significat, ut à subjecto separatam: ut albedo nigredo. Subjectum dicitur illud, q. accipit ēē; ut paries: forma, id quod dat ēē; ut albedo, quę dat parieti ēē, et denominationem albi. Et sicut forma est substantialis, et accidentalis. 1ª est, qui constituit subjectum in ēē substantiali; ut Deitas, et humanitas. 2ª est, qui dat subjecto ēē accidentale: ut albedo, sapientia.

13 Inquiritur ḡ. quid requiratur ad multiplicationem concretorum, seu undè sumatur unitas, l. pluralitas concretorum: utrum à forma an à subjecto? Resp. quod pluralitas, l. unitas concretorum accidentalium sumitur à solo subjecto: sic licet unus homo habeat plures scientias, dicitur unus sciens, et ñ. plures scientes: et paries habens plures gradus albedinis, ñ. dicuntur plura alba, ḋ. unus albus.

In concretis substantialibus sumitur pluralitas, l. unitas à multiplicatione ñ. solum formę, seu naturę, ḋ. subjecti, et etiam suppositi; ut Petrus, et Paulus, qui sunt concreta substantialia distincta; quia in eis multiplicantur naturę subjecta, et supposita. Defectu hujus multiplicationis in Divinis licet personę Patris, et Filii, et Spirit. Sancti sint distinctę realiter ñ. dicuntur tres Dii: quia ñ. multiplicatur natura; unica enim esentia in tribus, ē. Divina: etiam requiritur multiplicatio supositorum, seu personarum. Ideò Christus Dnus, ē unus, quia licet in eo dentur naturę, scilicet: Divina, et Humana, ñ. dantur duo suposita, ḋ. duę personę. Nec etiam sola pluralitas virtualis formę, est per se sufficiens ad multiplicationem concretorum. Ideò natura v.g. humana licet sit indiferens ad plura individua, ñ. ē. multiplex individuum.

14 Concretum etiam duplex ē. Intrinsecè denominans, et extrinsecè denominans. 1ᵘᵐ ē. qui significat subjectum, et formam, quę verè inest subjecto: ut album, nam albedo verè inest subjecto; scilicet: lacti, aut parieti. 2ᵘˢ est, qui significat subjectum, et formam, quę ñ. ē. propiè in subjecto, ḋ. extra illum: ut paries visus, nam visio ñ. ē. in pariete, sed in vidente.

15 Abstracta, alia sunt ultimatę abstractionis, et ñ. ultimatę abstractionis. 1ª est, quę, ñ. relinquunt locum ulteriori abstractioni: ut humanitas; et hęc dicitur substantialis. Posteriora, sunt ea quibus remanet ulterior abstraendi locus: ut albedo, et similia abstracta accidentis. ¶ In accidente absoluto, v.g. in albedine potest fieri abstractio. 1º à subjecto, nempè ab hoc. l. illo albo. 2º ab inferioribus, scilicet: ab hac, l. illa albedine, ut albedeneitas. In relativo autem, 1º à subjecto. 2º à fundamᵗᵒ 3º ab inferioribus.

16 Terminus alius dicitur connotativus, et alius absolutus. 1ˢ est, qui pręter primariam significationem aliud importat: ut Cœna, quę ñ. solum significat comestionem, ḋ. etiam tempus nocturnū indicat. 2ˢ est, qui pręter primariam significationem nihil aliud designat: ut Corpus. ¶ Ab aliquibus confunduntur isti termi cum substantivo, et adjectivo, sed in merito. Nam substantibus ē. qui significat rem, per modum per se stantis: ut Petrus, Paulus. Adjectivus verò, per modum alteri adjacentis, sine quo ñ. perfectè significat: ut albus doctus, nam albus completè ñ. significat nisi jungatur cum substantivo; lacte, pariete; doctus cum Petro &ª ¶ Aliis etiam placet connotativum, et absolutum, pro relativo, et absoluto usurpare; ḋ. absque fundamento; nam absolutus prout opponitur relativo: est, qui rem significat sine ordine ad aliud: ut substantia. Relativus, est, qui res significat in ordine ad aliud: ut Pater, et Filius, similis, et dissimilis.

17 Terminus dividitur etiam in transcendentalem, et categoricum: transcendentalis, est: qui aliquid significat transcendens omnes cathegorias: ut essentia, et ens cum suis propietatibus unitas, veritas, et bonitas. Cathegoricus verò est, qui exprimit rem, l. ejus propietatem pertinentem ad unam tantum entium cathegoriam: ut lapis, circulus, calor.

18 Item terminus unus ē. communis, seu universalis, et alter singularis, l. particularis. 1ˢ est, qui de pluribus dicitur: ut homo de Petro et Paulo. 2ˢ qui de uno tantū dici potest: ut Deus.

19 Communis, alius ē. collectivus, et alius distributivus. 1ˢ est, qui convenit pluribus simul sumptis, ñ. verò seorsim: ut Civitas, Senatus. 2ˢ est, qui convenit pluribus seorsim, ñ. verò simul sumptis: ut aliquis currit, ñ. de omnibus, ḋ. de illo tantum, qui currit intelligitur. ¶ Collectivus difert à complexo, seu composito, in eo q. collectivus plura significat sub aliqua unitate, et ordine: compositus verò absque ordine.

20 Communis etiam dividitur in univocum, equivocum, et analogum. Univocus, seu synonimus, ē qui de pluribus dicitur in eodem nomine, in eademq. significatione:

ut homo, eumdem nomen eandemq. significationem habet in Antonio, in Fran.co Ga &c.

21 Equivocus, seu homonymus: ē. qui sub eodem nomine, n̄. eamdem habet significationem: ut Taurus, quo significatur animal bicorne, constellatio Zodiaci; et Altissimus Asiæ Mons; cui junguntur, et similes voces Aries, Canis, Leo: etiamq. vocabula Methaforica iracens, ridens, lugens. &c.a que per quamdam similitudinem tantum significant. Quarè ad univoci, et equivoci intelligentiam, hec traditur regula: Vnivocum nomen prius definiendum, quam dividendum est: equivocum verò prius dividi debet, quam definiri.

22 Analogus, (qui velut medius est, inter univocum, et equivocum:) est, qui de pluribus enunciatur sub eodem nomine, ejus verò significatio partim est eadem, et partim diversa. Quarè duplicis generis sunt analoga, nempè atributionis, et proportionis. Analoga atributionis ea dicuntur; que diversam habent relationem ad eumdem terminum: ut vox sanus, que refertur ad eumdem terminum, scilicet: sanitatem, sivè dicatur absolute de homine, sivè de vultus colore, sivè de ambulatione: et tamen de homine dicitur velut de subjto sanitatis de colore vultus, quia ē. signum sanitatis, et de ambulatione, quia ē. sanitatis causa. Analoga verò pponis, ea sunt, que eamdem habent relationem ad diversos termos: ut pes hominis, pes montis, pes scamni, eodem modo referuntur, ad hominem, ad montem, et ad scamnum: nam sicut pes hominis, est infima illius pars, ac hominem substentat; ita pes montis, et scamni, ē quoque infima eorum pars, illosq. substentat.

23 Terminus adhuc dividitur in positivum, negativum, et privativum. Positivus, est: qui rem positivam significat: ut videns. Negativus, ē. qui significat negationem forme, n̄. debite subjto: ut cæcitas in ligno. Pribativus est, qui significat negationem forme debite subjto: ut cæcitas in homine. ¶ Cavendum est, nè ex Grammatice regulis judicetur, an terminus positivus sit, an negativus nam fieri potest, ut habeat negativam, et tamen propter positivam notionem ipso termo significatam, censeri debeat positivus; et vice versa: ut v.g. infinitus. quamvis sit illi forma negativa, positivus ē. eo q. positivam notionem indicat. Finitus verò licet positivam exhibeat formam, ē. terminus negativus; quia exprimit negationem ulterioris extensionis, et virtutis. Idem dicitur de termis, immortalis, mortalis &c.a

24 Ex quo apparet quod terminus, etiam finitus, et infinitus est. Finitus est: qui unam rem determinatè significat: ut animal, Sol. Infinitus, seu indefinitus, est; qui nullam rem determinatam significat, s. unam solum determinatè negat: ut n̄. animal, n̄. Sol. &c. Vndè terminus finitus, fit infinitus, si illi preponatur particula non: que, ut supra posita dicitur particula infinitans: si verò cole preponatur, dicitur negans.

25 Terminus, sivè simplex, sivè comptus, sivè communis, sivè cujusqumque generis sit, potest ēē. materialis, et formalis. Materialis dicitur; quando sumitur pro ~~significatione vocis~~ l. ~~pro tota~~ ipsa voce, illius, n̄. spectata significatione: ut Leo ē. vox trium literarum. Formalis verò appellatur: quando sumitur pro significatione vocis, l. pro tota ejus esentiali significatione: ut Leo pro animali rugibili.

26 Terminus etiam unus homogeneus, alter ethereogeneus dicitur. I.s ē. qui significat res ejusdem generis: ut homo, Leo. 2.s ē. qui significat res diversi generis: ut homo, lapis.

Articulus II.

De Comparatione terminorum inter se.

27 Vsque nunc de termis nulla facta inter se comparatione loquti sumus; nunc autem de illis, ut ad invicem comparati, agimus. In hoc sensu dividi solet terminus in superiorem, inferiorem, et equalem. Que divisio relativa ē; idem enim terminus has acceptiones sortitur, prout ad diversa refertur. Superior dicitur, si magis significet, quam alter cum quo comparatur: ut animal ē. superius relatè ad hominem. Inferior si minus significet, eo termo, ad quem refertur: ut animal relatè ad mixtum. Æqualis autem; si comparetur cum alio termo eamdem habente significationem; ut definitum cum sua definitione; v.g. animal ē. equalis terminus huic complexo: Mixtum sentiendi capax.

28 Termini alii sunt pertinentes, alii impertinentes, et alii disparati. Pertinentes sunt, quorum unus infert alium, l. unus alteri repugnat: ut homo, et risibilis. Valet ē. homo, g. risibilis, et ē contra; et isti termi vocantur pertinentes à sequela: termi verò, quorum unus alteri repugnat: ut homo, et Leo, in quibus valet ē. homo, g. n̄. ē. leo, et ē contra dicunt. pertinentes à repugnantia. Termi impertinentes: sunt quorum unus, n̄. infert alium nec sese includunt, neque excludunt, nec repugnant: ut Dives, et Sapiens; Doctus, et Justus. Quarè n̄. valet, ē. Dives, g. Sapiens; ē. Doctus, g. Justus; neque in contrarium, quia licet Doctus possit ēē. Justus (Justitia enim Doctrinæ n̄. repugnat) tamen ex Justitia n̄. infertur doctrina, neque ex ista, illa.

29 Pertinentes à sequela alii sunt convertibiles, alii n̄. convertibiles. I.i sunt, quorum quilibet infert

alium: ut homo, et risibilis: valet enim ē. homo, g. risibilis, ē. risibilis, g. homo. 2ᵢ. sunt, quorū unus infert alium n̄. verò ad invicem referuntur: ut homo, et animal; valet ē. homo g. animal, n̄. verò ē. animal, g. homo. Hac ratione termi minus universales sunt termini pertinentes, respectu magis universalium; quia ab inferiori ad consequentia.

30 termi disparati sunt: qui diversa significant, n̄. verò opposita, seu qui inter se n̄. magis repugnant, quā cum alio tertio: ut lapis aurum, qui licet diversa significant; n̄. magis inter se referuntur, aut repugnant, quam, cum ligno, igne, aqua &ᵃ. ¶ Isti termi aliquomodo mediant inter convenientes, et repugnantes, seu oppositos. Convenientes: sunt hi, qui significant res compatibiles in eodem subjto: ut album, et dulce in lacte. Repugnantes seu oppositi dicuntur; qui significant res incompatibiles in eodem subjto: ut album, et nigrum, calidum, et frigidum.

31 Oppositio qua duplex dicitur; scilicet: contraria, Odictoria, privativa et relativa. Contraria ē. quę versatur inter ea, quę sub eodem genere constituta maximè inter se distant, et ab eodē subjto in quo vicisim s̄s. se mutuò expelunt, nisi eorum alterum insit ā natura. Sic quia calor, et frigus s̄s. sub eodem genere qualitatis, ac in eodem ferro, possunt sucesivè ēē. atque ab illo potest calor frigus expelere, eo quod sit ferro inditum ā natura, ideò calor, et frigus contrariè opponuntur.

32 Contra verò, quia calor ē. igni ā natura, n̄. possunt calor, et frigus igni vicisim innese; neque frigus potest ab igne calorem excludere ipso igne manente. Debent etiam contrariè opposita inter se maximè distare; quarè frigus, et tepor n̄. sunt qualitates contrarię; quia in eodem genere n̄. maximè distant. Magis enim distant frigus, e calor.

33 Conditiones contrariorum declarat Doct. Subt. Coment. Methafisicę, lib. 5. ,, tria sunt de ,, ratione contrariorum; scilicet, ēē. in eodem genere, habere idem subjtum, et comprehendi sub ejus- ,, dem scientię consideratione:: Sanum g. et ęgrum s̄s. verè contraria, quia cadunt sub eodem gene- ,, re, et habent fieri circa idem subtum, scilicet, Animalis, et pertinent ad eamdem scientiam, scili- ,, cet Medicinam;;; Hęc ultima conditio fortè aliquibus nesesaria n̄. videbitur, d. ē. pluximum, ad aufe- rendas ęquivocationes; v.g. virtus, et vitium quatenus pertinent ad Philosofiam moralem, contrariè opponuntur; d. si accipiatur virtus pro vi quadam, aut energia prout consideratur ā Phisica, et Methafisica n̄. ē. contraria vitio. ¶ Inter contrariè opposita datur medium, nam inter album, et nigrum dantur plures colores medii, viridis, violatus, ruber, &ᵃ. Inter calorem, et frigus, tepor, et spiritus, neque frigidus, neque calidus ē. nec albus, nec niger.

34 Oppoo. Odictoria: ē. quę datur inter ens, et n̄. ens, seu inter duo, quorum unum ē. negatio alterius: ut lapis, et n̄. lapis; lucidum, et n̄. lucidum. Hęc oppoo, ē. omnium maxima: nam inter Odictoriē oppoa. n̄. adest medium, omne quipè, l. ē. l. n̄. ē.

35 Dicunt: inter lucidum, et n̄. lucidum datur medium, g. inter Odictoriē oppoa. datur medium. Prob. ant. Inter lucidum, et n̄. lucidum datur res illuminata, d. hęc ē. media inter lucidum, et n̄. lucidum, g. inter lucidum, et n̄. lucidum datur medium. Prob. min. res illuminata negē lucida, neque n̄. lucida ē: g. n̄. ē. media inter illa. Prob. ant. 1º. n̄. ē. lucida quia g. ē. merè illuminatū n̄. lucet, g. n̄. ē. lucidum. 2º. neque ē. n̄. lucida, quia in re illuminata adest lux, g. neque lucida, neque n̄. lucida.

36 Resp. nego totum argumentum, nam Luna, et alii Planetę sunt corpora ā Sole illuminata, et tamen lucida s̄s. undè, l. g. illuminatum, ē. ita illuminatur, ut luceat, tunc g. lucidum ē. l. ita illuminatur, ut n̄. luceat, et tunc n̄. ē. lucidum: Ideò semper sequitur inter lucidum, et n̄. lucidum, et reliqua Odictoriē oppoa. medium n̄. ēē. Si verò, lucidi nomine id tantum intelligatur, g. natura sua ē. lucidum, et propia splendet luce, tunc natura sua lucidum, et natura sua n̄. lucidum, essent Odictoriē oppoa; inter quę n̄. datur medium.

37 Privativa: ē. quę datur inter ea, quorum unum ē. privatio alterius. Privatio enim ē. distincta ā negatione: nam aliquis potest rem n̄. habere, quin sit illa privatus. Privatio enim ē. carentia illius rei, quę usu, l. natura conveniens ē. subjto. Sic visio, et cacitas; scientia, et ignorantia in homine privativè opponuntur; nam homine ꝗ natura convenit visione preditum ēē. usu verò scientiam habere. In lapide autem visio, et carentia visionis n̄. essent duo privativè oppoa. ~~datur medium~~ carentia visionis in lapide, n̄. ē. privatio, d. negatio, quia ē. subtum incapax videndi. ¶ Inter privativè oppoa. datur medium: ut v.g. inter videntem, et cacum datur medium, id ē. n̄. videns: quia lapis neque ē. videns, neque cacus, d. n̄. videns.

38 Oppoo. relativa, ē. duorum relatorum in eodem subjto impossibilis coexistentia: ut Creator, et creatura. Impossibile enim ē. ut idem simul sit creator, et creatura. Ita taliter ut ista oppoo signum ē. distinctionis realis inter subtum, et terminum. Quarè adnimadvertere oportet cum Doct. Subt. in 1º. dist. 18. quęst. unica. ,, Quod n̄. ē. oppoo in relativis nisi accipiantur respectu ejusdem: n̄. enim ,, opponuntur in eodem Paternitas, et Filiatio, ita quod idem respectu diversorum sit Pater, et ,, Filius; quia potest ēē. filius Patris sui, et tamen Pater filii, quem generat: n̄. tamen potest ēē. ,, filius patris sui, et ipsius Pater, quia tunc idem produceret se, quod ē. inconveniens.,, ¶ In relativè oppositis etiam datur medium; lapis enim negē Dnus neque servus ē. neque Pater, negē filius. Si tamen ordo relationis esset dependentię essentialis, tunc negē inter relativè oppoa. datur medium. Etenim inter Creatorem, et creaturam nullū mediū (saltem positivum) ē. quidquid enim ē. l. creatura, l. Creator est.

39 Aliqui etiam assignant quintam opponem, quam disparata appellant: hec tamen n. nisi impropiè vocari potest oppoo. Que, enim sr. disparata n. magis opponuntur inter se, quam cum alio quolibet, neq. ab eodem subto se mutuò excludunt, ut requiritur ad veram opponem. Disparata sr. albedo, et frigus, que in nive simul existunt, fluiditas, et gravitas, que sr. in eadem aqua &a.

Articulus III.

De terminorum affectionibus, seu propietbus.

40 Cum propietas alicujus rei ejus essentiaz sequatur, postquam essentiaz termorum, tam separatè, quam inter se explanavimus: eorum afectio, seu propietas investiganda ē. Affectio termi: ē. quedam illius in significando modificatio. Que si diversa fuerit, etiam resultat diversa significatio. Afectiones, seu propietates octo communiter enumerantur. Nimirum: Suppositio, Status, Ampliatio, Restrictio, Diminutio, Alienatio, Distractio, et Appellatio. Aliqui septem tantum assignant, q. quia distractionem, simul cum alienatione, explicant, ut si eadem res esset.

Ia. Suppositio.

41 Suppositio tri. ē. quando ipso tro. accipitur pro se ipso. l. pro re ab illo significata. Ideò duplex ē. suppoo; materialis una, formalis altera. Materialis dicitur si trus pro se ipso supponat: ut v.g. Rex ē. monosilabum; planta ē. bisilabum; ubi Rex, et planta supponunt pro ipsis trīs. Formalis verò si trus accipiatur pro re significata: ut Rex ē. vindex populi; planta ē. mixtum vegetans.

42 Formalis dividitur in singularem, et communem. Singularis ē. quando trus sumitur pro uno tanto individuo ex his omnibus, que potest significare; idq. fit. l. addendo tro communi signum singularitatis; ut hic homo ē. justus, l. ex contextu sermonis agnocitur: ut illud Ruben. Gen. cap. 37. „Puer n. comparet„ (id ē. Josef) Communis verò ē. cum trus communis supponit, pro omnibus individuis, quibus convenire potest: ut homo ē. intellectivus.

43 Suppo. communis triplex ē: distributiva, collectiva, et disjunctiva. Ia. ē. dum trus accipitur n. solum pro omnibus, q. etiam pro singulis individuis, sub illo contentis: ut cum dico omnis homo ē. anl. sensus ē: Petrus ē. anl. Paulus ē. anl. Franciscus ē. anl. et reliqui singuli homines sunt animal. ¶ Distributiva alia ē. completa, seu pro singulis generum; alia q. incompleta, seu pro generibus singulorum. Ia. habetur: quando trus supponit pro singulis contentis sub genere, aut specie, que ab ipso tro. indicatur: ut v.g. omne anl. est sentiendi capax; ubi ly anl. supponit distributivè completè, de singulis generum, et specierum, taliter ut ppoo. n. sit tantum vera de homine, Leone, cane, equo, generatim acceptis; sed etiam de singulis individuis sivè hominis, sivè Leonis, sivè Canis, &a. 2a. ē. quando trus sumitur n. pro singulis individuis, q. pro generibus, aut speciebus singulorum: ut v.g. Omne anl. fuit in Arca Noē: sensus ē: ex singulis generibus, aut speciebus antium, quedam individua fuisse in Arca Noē; non autem omnia, et singula individua animalium. His adjungitur alia suppoo, que, Methaphorica vocatur: et ē. quando trus supponit pro significato, q. convenit subto per quamdam similitudinem: ut Christus, ē. Agnus, petra, Leo. &a.

44 IIa. id ē. collectiva: ē. quando usurpatur trus pro omnibus sub ipso contentis simul acceptis, instar unius multitudinis: ut omnes Apostoli sr. duodecim.

45 IIIa. id ē. disjunctiva: ē. quando trus. communis sumitur pro suis inferioribus sub illo communi tro contentis, q. disjunctivè sumptis; ut in ista ppone: aliquis equus ē. necessarius ad equitandum; in qua suppoo. n. soluz ē. disjunctiva; q. etiam indeterminata, seu confusa: nequit enim determinari, an sit equus A. l. equus B. l. equus C. cum quilibet ad hoc sit necessarius. Alia dicitur suppoo. disjunctiva determinata; ut si v.g. diceretur: alter oculus Petri videt. Nam in suppone, q. Petrus unico tantum oculo videat, tunc determinari potest an

sit dexter, l. sinister; cum actuali visione agatur.

46 Suppõo etiam dividitur in simplicem, et personalem. Simplex, (quę intentionalis etiam dicitur): est, quę supponit pro re secundum illud ẽẽ, quod habet, l. habere potest tantum in intellectu: ut v.g. homo ẽ. species, corpus ẽ. genus. Personalis, seu realis; ea, ẽ. quę supponit pro re secundum illud ẽẽ. q. habet, l. habere potest extra intellectum: ut homo ẽ. animal.

II. Status.

47 Status ẽ. acceptio t̃xĩ. pro tempore à copula indicato quatenus ipsa ẽ. verbum; ita ut vera ñ. sit ppõo. nisi pro eo solo tempore, quod à cõla designatur: ut Petrus currit, Sol lucet: ubi Petrus, et Sol dicuntur sumĩ cum statu. Sumitur verò sine statu quando ñ. habet rationem verbi; đ. tantum copulę: ut homo ẽ rationalis, quę ppõo. ẽ. vera quocumque tempore, et independenter à corporis existentia. Uno verbo: quando subtum accipitur cum statu, prę ponitur ipsius subtĩ existentia pro tempore à copula designato; cum autem accipitur sine statu, omninò prę scinditur, à subtĩ existentia.

III. Ampliatio.

48 Ampliatio ẽ. quando t̃rus ñ. solum sistit in ea differentia temporis per verbum significata, đ. etiam extenditur ad plures alias: ut in ista: Sti. Deum videbunt, veritatem obtinet, ñ. solum de Stĩs. futuris, đ. etiam de preteritis, et prę sentibus.

IV. Restrictio.

49. Restrictio tunc accidit; quando t̃rus communis, vĩ alicujus adjuncti artatur ad pauciora significanda, quam dicit nativa ejus extensio: ut cum dicitur; homo justus, homo doctus: t̃rus communis homo restringitur ad significandos tantum homines, qui, l. justitia, l. doctrina prę diti sunt.

V. Diminutio.

50 Restrinctionĩ affinis ẽ. Diminutio; quę ẽ. usurpatio t̃xĩ. pro rei atributo, q. ipsi rei ñ. convenit secundum se totam; đ. tantum secundum aliquam illius partem: ut v.g. Æthiops ẽ. albus secundum dentes. Musicus est doctus in vocis modulatione. Dum t̃rus diminutẽ sumitur, dicitur supponere secundum quid; dum autem absque diminutione usurpatur dicitur supponere simpliciter. ¶ Licet diminutio, restrictionĩ affinis videatur tamen maximè inter se differunt. Nam à t̃ro restricto, ad ñ. restricto valet consequentia; ñ. tamen à t̃ro diminuto, ad ñ. diminutum. Exemp. 1i. Valet quidem: ẽ. homo justus, homo doctus, g. ẽ. homo. Exemp. 2i. non valet: Musicus ẽ. doctus in vocis modulatione, g. Musicus ẽ. doctus; Æthiops, ẽ. albus secundum dentes, g. ẽ. albus.

VI. Alienatio.

51. Alienatio dicitur: quando à t̃ro, vĩ alicujus adjuncti,

tollitur proxsiùs illius nativa significatio, et in alienam transfertur: ut homo pictus, homo mortuus. Nam homo pictus n. ē. homo, d. imago hominis, nec homo mortuus ē. jàm d homo, d. fuit.

VII. Distractio.

52 Distractio dicitur: usus tri. pro tempore diverso ab eo, q. copula referre videtur: ut cum dicitur in Evangelio: Cœci vident, claudi ambulant; hi tri. cœci, et claudi, n. sumuntur cum statu, nec sine statu, d. cum distractione: quia ppo̅num sensus ē. hic: qui ollim erant cœci nunc vident; qui ollim erant claudi, modò ambulant.

VIII. Appellatio.

53 Appellatio ē. aplicatio unius tri. ad significationem alterius: ut Fran.cus optimus ē. orator; unde trus. optimus ad oratorem pertinet, n. ad Fran.cum. Semper ē. observandum an adjuncta appellent subtum. an pratum, l. num subto, l. num prato applicanda sunt. Quare duplex ē. appellatio, materialis, et formalis: materialis dicitur; cum trus, appellans applicatur alteri, n. secundum ejus formalem rationem, d. secundum aliā proxsiùs diversam: ut v.g. Musicus ē. Philosophus: unde Musicus n. filosofatur, quia Musicus tantum ē. d. quia ē. simul Philosofus. Formalis verò, cum trus. appellans aplicatur alteri, secundum rationem formalem, quam in se continet: ut Musicus cantat, nàm cantus convenit Musico, quatenùs Musicus est.

¶ Ob transitum ab una ad aliam appellationem plures argumentationes n. rectè concludunt: ut si quis argumentaretur: Aristoteles ē. bonus Philosofus, g. ē. bonus, et Philosofus: n. recta esset illatio, quia Ly bonus in 1°. antc. applicatur Aristoteli, ut merè Philosofo, in conclusione verò absolutè, et simpliciter. Ratio tamen hujus falatię reduci etiam posset ad transitum à sensu diminuto, ad n. diminutum: ut v.g. hic puer ē. magnus loquax; idem ē. ac hic puer ē. magnus in loquendo; ubi Ly magnus diminutivè accipitur, et n. valet conseq.a g. hic puer ē. magnus absolutè. Valeret autèm, si diceretur: Petrus ē. Musicus cantans, g. ē. Musicus, et cantans: nam hic nulla datur appellationis variatio.

Articulus IV.

Explicantur aliqui tri. ad clariorem intelligentiam distinctionum, in Philosofia frequentiorum.

C S

54. Recentiores Philosofi, ut ridiculam, et innanem, hanc explicationem arbitrantur; d. nescio quomodo sine illa veré distinctionum membra perpendantur: ideò aliqua brebitate possibili tradam.

55. In actu, et potentia. In actu dicitur, quando habet existentiam extra causas. In potentia verò, quando continetur intrà suas causas.

56. In actu 1.º et in actu 2.º In actu 1.º dicitur de potentia activa, quę habet vim ad aliquid operandum, l. producendum. In actu 2.º quando agens de facto produci: ut v.g. priusquam loquor sum in actu 1.º et cum loquor in actu 2.º

57. In actu signato, et in actu exercito. 1.s dicitur de causa, quę habet omnia requisita ad agendum, et ē. parata ad operandum. 2.s quando de facto agit.

58. Aptitudinalitèr, et actualitèr. 1.s Dicitur, quando res habet aptitudinem ad aliquid faciendum, l. recipiendum: sic lignum dicitur calidum aptitudinalitèr, antè quam habeat calorem. 2.s quando de facto habet illum, l recipit: ut cum lignum habet calorem.

59. Aristhmeticè, et Geometricè. 1.s Idem significat ad ęqualitatem. 2.s Proportionem aliquam habere.

60. Adequatè, et inadequatè. 1.s ē. quando res accipitur in totum. 2.s ē. quando secundum aliquam partem sui.

61. Conceptus formalis, et conceptus objectivus. 1.s significat ipsam mentis perceptionem, quatenus ē. actus mentis. 2.s indicat objectum â perceptione representatu.

62. Directè, et indirectè. 1.s idem ē. ac per se, et immediatè. 2.s ex accidenti, et gratia alterius. Idem ē. sensus cum dicitur in recto, et in obliquo.

63. Efectivè, et Directivè. 1.s ē. quia admodum causę verę eficientis, quę tribuit existentiam efectui. 2.s ad modum regulę dirigentis causam, ut opperetur.

64 Essentialitèr, et Accidentalitèr. 1.s dicitur quando res pertinet ad essentiam rei. 2.s quando contingentèr tantum, convenit.

65. Formalitèr, et Emminentialitèr. 1.s significat rem convenire subĵto ex sua ratione, secundum ipsam formam, seu affectionem. 2.s quando unum, quod potest alterius effectum producere, ē. perfectius illo.

66. Formalitèr, et Identicè. 1.s idem significat, ac in sua notione essentiali. 2.s verò indicat meram identitatem realem.

67. Formalitèr, et materialitèr. 1.s indicat rem convenire subĵto, propter formam ipsius. n̄ verò tantum, propter subĵtum formę: sic dicitur; Doctorem docère propter doctrinam, quam habet. 2.s verò indicat subĵtum ipsum: ut cum dicitur; Musicus ē. Logus; idem ē. ac Musicus, qui ē. subĵtum in Musica peritus, est etiam in Logica.

68. Formalitèr, et virtualitèr. Isti terminantur ad effectus. Quando effectus continetur in sua causa secundum suam entitatem, dicitur contineri formalitèr: et quando in sua causa datur tantum virtus productiva alicujus effectus; tunc effectus dicitur contineri virtualitèr.

69. Formalitèr, formalissimè; formalitèr implicitè, formalitèr explicitè. 1.^s dicitur, quando prdtum ē. prima, et formalis ratio constitutiva rei: ut homo ē. formalissimè realis. 2.^s Quando prdtum ē. quidem essentiale subto, n̄. tamen exprimitur in definitione: sic homo ē. formalitèr implicitè creatura. 3.^s dicitur, quando prdtum ē. de essentia subti, et ponitur expresè in definitione: ut in primo exemplo.

70. Reduplicativè, et specificativè. Reduplicativè idem ē. ac formalitèr: et specificativè, idem ac materialitèr: ut dictum ē. Num.º 67.

71. Per se, et per accidens. 1.^s ē. quando prdtum convenit subto ex natura rei, et ex suis principiis: ut homo ē. risibilis. 2.^s quando prdtum convenit subto accidentalitèr: ut homo ē. mutus.

72. Intensivè, et extensivè. 1.^s significat augmentum qualitatis in eadem subti parte. 2.^s dicit augmentum qualitatis in altera subti parte.

73. In se, et quoad nos. In se, ē. idem, ac accepta re secundum suam naturam. Quoad nos, verò prout res nobis apparet.

74. Intentivè, et executivè. 1.^s ē. proponere sibi efformationem operis faciendam. 2.^s autèm exercere actualitèr rem in proposito determinatam: ita finis ē. prior ordine intentivo, posterior verò ordine executivo media, et contra.

75. Motivè, et terminativè. Hi tri. pertinent ad objecta. Quando objectum movet, excitatq. intellectum ad sui cognitionem, dicitur, q. cognoscit motivè. Quando verò objectum cognoscitur gratia alterius, tunc cognoscit terminativè.

76. Potentia Phisica, et potentia Loga. 1.ª dicitur, de re cujus existentia ē. posibilis Phisicè, tamen actualitèr n̄. ē. 2.ª significat tantum n̄. repugnantiam extremorum.

77. Potentia objectiva, et actus entitatibus. 1.ª terminatur ad rem cognitam cum posibilitate ad existendum. 2.^s ad existentiam rei terminatur.

78. Ut quo, et ut quod. Isti tri. conveniunt principiis formalibus, et instrumentalibus. 1.^s significat formam, quę subto. denominationem tribuit: l. indicat virtutem, qua quis operatur. 2.^s significat subtum cum suo agendi principio. v.g. ignis calefacit ut quod, et calor ut quo, quia ē. ratio, seu virtus, qua ignis calefacit.

79. In sensu composito, et in sensu diviso. 1.s ē. quando aliquid convenit subro-
ratione alicujus adjuncti: ut paries albus disgregat; hoc enim convenit parieti
in sensu composito albedinis. 2.s ē. quando ñ. potest verificari ppo, nisi se-
paretur aliquid; ut caeci vident, undè separatur tempus; (ut dictum
manet Artic. 3. Num.o 32).

Articulus V.

De Ideis.

80. Cum tini sint quasi expresiones idearum, et pro hoc statu ex
exterioribus, ad interiora penetranda rapiamur ordo postulat, ut postquam
de tris. locuti sumus, quid sit idea, ejusque divisiones explanemus.
81. Quod Simplex Aprehensio vocatur, perceptio, notio, imago,
exemplar, species, atque idea à Philosofis dicitur. Et quamvis Doc. Sub.
in 3.o Sent. dist. 15. quest. vnica, aprehensionem à perceptione distinguere
videatur intelligens nomine perceptionis cognitionem magis perfecta,
et nomine aprehensionis minus perfectam; tamen vulgò pro eodem acci-
piuntur.
82. Facultas cognocendi, qua notiones rerum acquirimus, duplex est
juxta ntrum modum concipiendi, quarum una pars inferior, superior
altera vocatur à Doct. Subt. quotlibet. quest. 13. Pars inferior, (quę poten-
tia sensitiva in Scholis appellatur) ea ē. quę rerum sensibilium ideas,
sensuum ministerio assequimur. Pars vero superior, (quę potentia in-
tellectiva, ac intus propiè dicitur) ē. qua notiones rerum, ab imagini-
bus corporeis separatas acquirimus.
83. Potentia inferior alia ē. sentiendi, alia imaginandi. Quarè tres
sunt facultates cognocendi (undè sumitur idearum divisio) scilicet:
Sensatio, Imaginatio, et Intellectio. Duę primę in anima conjunctim cum
corpore consistunt; 3.a verò in sola anima. Sensatio, quę etiam cognitio
organica vocatur: ē. ille actus mentis, quo percipimus immutationem
factam ab externo objecto in organis ntris censoriis; scilicet: ocalis,
auribus, gustu, l. tactu. ¶ Ea ē. tamen sensationum lex, ut quoties ab
objecto sensibili immutatio quędam producitur in organo sensorio ritè con-
stituto, toties in anima oriatur sensatio peculiaris huic immutationi res-
pondens; et quoties immutatio organi rectè conformati eadem ē; toties ea-
dem sensatio in anima excitetur.

84 Imaginatio verò tunc fit quando mens corpoream imaginem rei sensibilis, in cerebro velluti depigtam intuetur. Que exitatur etiam absente objecto, et n̂. existente; ut v.g. dum nobis representatur templum et exercitus aliàs visus, et n̄. actu existens. ¶ Lex imaginationis ē. ut si plura objecta ope sensuum percipiuntur, producta unius idea, aliorum notio exitetur; ut si imaginemur aliquem concinantem anteà visum, imago templi simul occurrit, et cum templo representatur quoque auditorum imago, aliarumq. rerum, quas vidimus. Hanc legem assignat Doct. Sub. in 4.º Sent. dist. 10. q. 2.ª Vbi dicit: „Imaginatio n̄. separat locum à corpore, ne ē. converso, nec percipit unum purificari sine alio„ ¶ Alia etiam lex traditur à Doct. Sub. ibidem q. 5. scilicet: „Posibile n̄. ē. actum imaginationis inesse, cui actus „secundum sensum n̄. potest inesse.„ Id ē. nullius rei potest haberi imaginatio, cujus sensatio haberi nequit: v.g. Cæcus à nativitate, qui nunquam habuit sensationem coloris, neque illius imaginationem potest in se exitare: Similiter quia objecto omninò spirituale sub sensu externo cavere nequit, neque illius imaginatio haberi potest.

85 Facultas exitandi rerum sensibilium, et absentium notiones, vocatur: Vis imaginatrix, potentia imaginativa, virtus phantastica, et phantasia; Notio, autem seu idea; vi imaginatrice producta phantasma, et species phantastica, etiam appellatur. Locus verò ubi fiunt phantasmata, ē. cerebrum, ubi nervi omnes, quibus constant sensus externi junguntur, et suam ducunt originem. Ideò ab antiquioribus Philosofis; sensus communis, sensus internus, et internum organum vocatum fuit, ad distinctionem sensuum externorum.

86. Intellectio tamen: ē. perceptio rei n̄. sensibilis, que neque organum externum, neque internum afficere potest: ut sunt ideę universalium, virtutum, Angeli &c.ª Clarius definitur à Doct. Sub. in 4.º Sent. dist. 43. q. 2.ª „Intellectio propiè, ē. cognitio transcen„ „dens omne genus sensationis„ Et sicut verificari potest cognitio abstractiva respectu sensationis, etiam intellectio potest ēē. idea abstractiva à sensatione, et imaginatione; nam dum aliquid pura intellectione percipitur velut abstractu ab omni sensibili, et imaginabile consideratur. Suare abstraendi facultas, ē. omnium notionum universalium fons, et origo; quidquid enim sensu externo, et interno, atque imaginatione percipimus; singulare ē. Hinc illud Scoti adagium 3 Suotlibet. q. 13. Intelligimus universale, sentimus singulare.

87. Alius etiam modus cognoscendi res, per quamdam intimum sensum, in nobis habitat, qui conscientia dicitur; et sic percipiuntur, que fiunt in anima, ipsi conscia. Hunc sensum intimum Doct. Sub. modò perceptionem interiorem, modò interiorem visionem, modò conscientiam vocat; aperte docens ēē. in intu, n̄. in voluntate, proferens illud Ecclesiastès. Cap. 7. „Scit conscientia tua, quod maledixisti ei.„

88. Alia facultas, (que memoria dicitur) ē. qua ideas simul, et res representatas ideis, iterum cognoscimus; adeò ut ideę aliàs habite sint objectum proximum memorię, res verò aliàs cognitę remotum. Memoria duplex distinguitur à Doct. Sub. intellectiva, nempè et sensitiva. Intellectiva ē. qua preteritarum rerum intelligibilium memoramur. Sensitiva autem; qua rerum sensibilium memoramur, seu reminiscimur. 1.ª Solius intellectus ē. propia. 2.ª virtutis phastastice.

89. Intellectivam memoriam dicit S. August. lib. 15. de Trinit. cap. 23. „Eam, quam pecora„ „n̄. habent, et in qua res intelligibiles ità continentur, ut n̄. in eam per corporis sensum venerit.„ Sensitiva describitur à Damasceno lib. 2.º cap. de memoratione; „Imaginatio derelicta à sensu„ „secundum actum.„ Doct. Sub. in 4.º Sent. dist. 49. q. 3. docet: Intellectivam manere in mente humana, etiam à corpore separata; n̄. autem sensitiva, quia hęc à corporeis organis necessariò dependet.

90. Sicut ē. memoria duplex ē. facultas apetendi, l. aversandi, quę apetitus, et facultas apetitiva vocatur. Apetitus alius ē. superior, et rationalis, alius inferior, et sensitivus. 1s. ē. facultas apetendi, l. aversandi objecta ab intu proposita tanquam bona, aut mala; et voluntas propiè appellatur. Etiam apetitus intellectivus, et supremus, et apetitus hominis prout homo ē. ā Doct. Sub. dicitur in 3º. Sent. dist. 15. q. Unica. 2s. ē. facultas appetendi, l. aversandi objectum ex notione boni, l. mali, per sensus acquisita, et apetitus organicus, et materialis dicitur, et convenit homini prout ē. animal.

91. Apetitus sensitivus, ut dicit Doctor Sub. Prol. Sent. q. 4a. habet rationem principii motivi cum sensu, et Phantasia; Apetitus verò rationalis, seu voluntas habet rationem principii motivi cum intu, et ratione. Vel ut inquit lib. 1º Phis. q. 22. Apetitus intellectivus, ē. qui sequitur cognitionem intellectivam: Sensitivus, qui sequitur cognitionem sensitivam. Tandem si mentis aprehensio sit constans ex aliqua vi elicita ad cognoscendum objectum, Atentio dicitur.

92 Cui adjungitur, qd. ideę ratione originis, alię n. innatę, sive ingenitę, alię adventitię, et alię factitię. Innatas admisserunt Platonici, et Cartesiani; hę (juxta istos) sunt aliquarum rerum ideę mentis ntrę ab ejus creationis exordio impresę ā Deo, quę ibi recondite, temporis decursu excitantur, occasione aliquarum motionum in sensibus externis; ut ideę Dei, entis, existentię, esentię &a. ubi verificatur illud David: signatum ē super nos lumen vultus tui Dnē. Adventitię; illę sunt, quas ope sensuum indies acquirimus: ut ideę, coloris, soni, odoris, &c. Factitię verò, illę sunt, quas sibi efingit mens alias ideas uniendo: ut cum ideas auri, et montis, mens jungit, ac montem aureum imaginatur. Denique sicut istę derivantur ratione originis, etiam alię ratione modi, quo mens ntra ideis informatur, et ratione objecti circa qd. ideę ipsę versantur. Quę ratione modi, formales dicuntur, quę verò ratione objecti, materiales.

93. Ideę formales, visioni oculi corporei asimilantur; ideò sicut oculo corporeo, quędam clarè, quędam obscurè, quędam distinctè, quędam confusè videntur, ità idea ex hoc capite, alia ē. clara, alia obscura, alia distincta, confusa altera. Clara dicitur, quę objectum suum ità representat, ut si iterum occurat, statim agnoscatur: ut idea Solis, et Lunę. Obscura, quę objectum ita nobis exibet, ut si iterum occurat menti, n. statim, nec facilè dignoscatur: ut idea Martis, Saturni, in mente Rustici, ā quo n. distinguuntur ab Stellis fixis. Distincta ē. quę n. solum rem clarè representat, et refert, s. etiam precipuas rei notas, quibus ab omni alia distinguitur: ut idea trianguli, et circuli. Et confusa, quę licet rem clarè representet tamen notas n. exibent, quę suficiant ad illam ab omni alia distinguendam: ut idea colorum, saporum, et aliarum qualitatum. Quod expresè declarat Doct. Sub. in Theorem. ubi ait: „Distinctè „ „ concipitur, quod secundum hoc concipitur, secundum quod ab aliis dis„ „ tinguitur; confusè concipitur, quod indistinctè.„

¶ Licet ex usitato vulgi sermone, idea clara, et distincta pro eodem accipiantur; n. propterea acusandus sum, quod illas distinguam; nam Philosofus exactè observare debet diversis nominibus distinguere notiones omnes etiam inter quas levis, l. minima diferentia adest.

94 Idea distincta, l. completa, l. incompleta eē. potest. Completa dicitur, cum refert omnes notas suficientes ad rem cognocendam, et ab aliis omnibus distinguendam: ut si quis haberet notitiam omnium propietatum figurarum, trianguli, et circuli. Nam ut inquit Doct. Sub. in Theorem. "Omne illud, et solum illud perfecte concipitur cujus nihil latet." Incompleta verò: cum n. omnes, s. aliquas tantum notas continet ad distinctionem suficientes: ut si quis n. omnes notas cognosceret trianguli, et circuli.

95. Completa potest eē. adequata, inadequata, et comprehensiva. 1.ª ē. quę n. solum omnes distinctionis rei notas, verum etiam singulas ipsas distinctè representat. 2.ª ē. quę omnes distinctionis notas representat, n. tamen singulas distincte, s. aliquas confusè: ut in exemplis trianguli, et circuli. ¶ Evenire enim potest, (ut advertit Doct. Sub.) ut rem totam distinctè cognoscamus, et si confusè tantum illius partes. Ait enim lib. 1.º Phisic. q. 11. "Plerumque ex confusa partium notione, distincta acquirimus notitia totius." 3.ª confunditur à nonnullis cum adequata, s. n. verè; nam ista: ē quę, n. solum omnes rei notas propietates atributa distinctè representat; s. etiam omnes respectus, et relationes, quas res cognitas ad alias res licet tantum possibiles actu habet, l. habere potest. Quę idea soli Deo convenit, qui infinitam habet cognitionem. ¶ Idea etiam dividitur in simplicem, et compositam, in veram, et falsam, in aliasq.ᵉ plures, quas referre molestum esset, in vanumq.ᵉ videtur, quia ex multiplici asignata terminorum divisione, earum intelligentia lucida apparet; quarè ad materialium divisionem immediatè transire convenit.

96. Sub hoc respectu idea alia ē. relativa, aliaq.ᵉ absoluta. 1.ª ē. quę ita refertur ad alia, quod primo intuitu eam referri cognoscamus: ut idea filii ad Patrem, Discipuli ad Magistrum, et vice versa. 2.ª ē. quę n. refertur ad aliam, aut si refertur non statim, et immediatè talis relatio cognoscitur; ut idea leonis, hominis, Angeli &c.ª Dixi autem n. statim cognoscitur; nam quęlibet res n. solum existens, s. et possibilis, necesariò refertur ad Deum tanquam ad primam causam, s. n. immediatè cognoscitur. Plures n. etiam idearum relationes minus manifestę, quę diligent.º explorandę sunt ut benè intel-

ligantur: ut v.g. Magnus, parvus, doctus, indoctus, pulcher, deformis, dives, pauper &c.ª Unde magnus, aliquid dicitur de relatione ad parvum, doctus ad indoctum, dives ad pauperem, et ē contra.

97. Etiam dividitur idea in realem, et chimericam; realis ē. cujus obtum ē. reale, seu verè existit, l. fuit, l. erit: ut idea hominis, canis, plantæ. Chimerica verò; cujus obtum ē. chimericum. Hæc duplicit sumitur. 1º Pro imaginatione conficta, cui nullum obtum simile in rerum natura invenitur: ut idea montis auri, Occeani lactei, et omnia entia rationis. Quarè hæc vocatur etiam idea Phantastica. 2º Idea Chimerica accipitur pro idea rei impossibilis; ut circuli quadrati, trianguli, quatrilateri, quæ idea, sicut objectum repugnat, etiam ipsa ē. impossibilis. Ad Phantasticas referuntur ideæ abstractæ, et concretæ; q. sufficiant dicta de iis (num.º 12) ad earum intelligentiam.

98. Similiter dividitur in singularem, particularem, et universalem. Singularis ē. quæ unam rem numericè determinatam repræsentat: ut Fran.cus Joannes. Particularis, quæ unam tantum rem repræsentat, q. indeterminatam: ut aliquis, unus homo. Universalis verò quæ rem designat pluribus communem: ut corpus, animal, homo. Hæc dividitur in quinque ideas Porphyrij Universales, de quibus in 2ª Log. part. (Deo auxiliante) erit sermo.

Articulus VI.

De Idearum signis.

99. Signum generaliter acceptum: ē. omne id, quod potest nos ducere in cognitionem alicujus rei. In quo sensu nihil fortè erit in rerum natura, cui ratio signi n̄. conveniat, nam quælibet res creata signum dici potest Divinæ Sapientiæ, bonitatis, et providentiæ. Undè Doct. Sub. in 4º Sent. dist. 6. q. 10. inquit: „Signum ē. secundum August. lib. 2º cap. 1º de „Doctrina Christiana. Quod præter notitiam, quam ingerit sensibus aliud, „facit incognitionem venire; quod verum ē. n̄. solum de signo sensibili, „accipiendo sensum strictè pro sensu corporali, q. verum ē. etiam de „sensu incorporali, accipiendo sensum generaliter pro potentia cognoscitiva, * Et hoc signum instrumentale ab aliquibus vocatur."

100. Quia verò signum potest nos ducere in notitiam alicujus rei, l. præteritæ, l. præsentis, l. futuræ: Signum dividitur ā Doct. Sub. in 4º Sent. dist. 1ª q. 2ª in rememorativum, quod ē. præteriti prognosticum; quod ē. futuri; et demonstrativum, quod ē. præsentis. Sic Solum humectatum, et cænora aqua fluviorum s̄t. signum rememorativum pluviæ jam delapsæ; Coelum obscuris nubibus obductum. ē. signum prognosticum proximæ pluviæ; Et Iris in Cælo depicta ē. signum demonstrativum pluviæ actu labentis, in ea parte, inqua Iris conspicitur.

101. Etiam dividitur signum ā Doct. Sub. in 1º Sent. dist. 22. q. unica: in naturale, et ad placitum. 1.um ē. q.d ex natura sua significat rem, cujus ē. signum, quatenus naturalem habet conexionem cum re

significata; sic fumus ē. signum naturale ignis: 2.um (quod arbitrarium, et artificiale etiã vocatur) ē. cujus significatio ex alicujus instituto, et arbitrio pendet; ut characteres, quibus utitur ad designandos numeros, aut exarandã scripturam. Tan naturale, quam arbitrarium possunt ēē etiã rememorativa, prognostica, et demonstrativa, sicut fuerit res, quam signant. Exempla numº ant. apposita sunt naturalia. Arbitrarium rememorativum s̄t. inscriptiones, et partes corporis in columna positę, quę memorantur gloriã, l. infamiã facinoris perpetrati. Prognosticũ ē. Patibulum in foro locatum; signum enim ē. imminentis supplicii. Demonstrativum verò ē. ramus arboris, l. tabella extra parietem posita, signĩ sunt, ibi ēē. venale vinum, et cibos venales.

102. Signum naturale, inquit Doct. Sub. loco cit. „Verius significat, quã„ „signũ ad placitũ.„ Et certè signa naturalia apud omnes gentes idẽ significant; sic apud omnes risum ē. signum letitię, sicut planctus doloris. Vndè licet signa naturalia s̄t. probabilia, (et aliquando maximè prognostica) falsa sint, plura s̄t. certa, quę juxta leges naturę necesariã habent conexionẽ cum re signata; ut Aurora, ē. signũ certum prognosticum Solis proximè orituri. Arbitraria verò n̄. eadem sunt apud omnes gentes, neque iidẽ significant, variari enim possunt arbitrio Dei, l. hominis. Quarè quamvis magis probabilia sint, nunquã sunt certa saltem Phisicè; nunquam Phisicè certi ēē. possumus, an qui iis utitur signis ex serio, ludo, l. fallendi animo adhibeat. Ab hac regula excluduntur signa arbitrio Dei instituta, quia Deus fallere n̄. potest. Ex quo sequitur, quod signa ēē. possunt arbitraria ex constitutione hominũ, et Dei, quod Doct. Sub. in 4º. Sent. dist. 1ª. q. 2ª. docet p.r hęc verba. „Signum aliquod sensibile ad significandũ efectum suum, possibile ē. Deum instituere, quia. et nos possumus aliquod signum sensibile instituere ad significandũ efectũ nr̄um.„ Sic Sacramenta novę legis s̄t. signa sensibilia à Deo instituta ad significandã gratiã, quam homini conferent; et si aliquando vitio hominum n̄. conferunt gratiam, ex parte Dei instituentis s̄t. certissima.

¶ Scholastici signum formale etiam asignant: et ē. q. absque sui prævia cognitione inducit nos in cognitionẽ alterius: ut v.g. idea hominis nobis reprçsentat hominem, n̄. tamen ideam cognoscimus. Etiã alii distinguunt signa juncta rebus, alia sejuncta: ut v.g. Sinctoma signa sunt morborũ, ac ipsis morbis sunt juncta: etiam Arca significabant Ecclesiam, et juncta erat Noè, et filiis ejus, qui vera illius temporis Ecclesia erant. Sacrifitia verò veteris legis, quę erant signa Jesu-Christi immolati, sejuncta erant à Christo, quem reprçsentabant. Alias plures divisiones signorũ communiter asignantur, quę parvi sunt momenti. Quia verò signa arbitraria ab hominibus instituta, sunt voces, quę sunt signa idearũ, ut nihil necesarium lateat Tyronibus, quid sit vox, ejusq. divisiones brebiter explicabo.

103. Vox in genere describitur ab Arist. lib. 2º. de Anima cap. 8º. „Sonus ex animalis ore prodiens, et per apulsionẽ aëris, è pulmonibus„

in fauces incurrentis, et allisi formatus." Dividitur in articulatã, et inarticulatã. 1.a ē. sonus ex ore prodiens, per Syllabas quasi per articulos distinctus, ad id exprimendum, quod mente concipitur institutus. Ponitur ad id exprimendũ, &c. ut distinguatur ā voce Picarũ, et priora verba ponuntur, ut distinguatur ab inarticulata; quę ē. sonus quidam inconditus, utcumqe ex ore proveniens; ut rugitus Leonum, mugitus Bovum, balatus Ovium, latratus Canum, ululatus Lupi &c.a

104. Ad voces pertinet Scriptura: eaqe duplex ē. vulgaris, et jeroglifica. Vulgaris; ē figura sensibilis permanens, quę prius voces, quã res ipsas significat. Jieroglifica; ē. imago sensibilis, quę prius rem, quam vocem significat. Sic Egiptii oculo in extremitate baculi descripto, Dei providentiã significabant. Etiam reducitur ad voces Gestus. Et sunt quędam externę corporis immutationes, quibus indicamus quasi loquendo internos animi motus, et cogitationes. Et hoc l. oculis, naso, fronte, labiis, capite manibus, pedibus, digitis, &c.a l. gemitibus, lachrymis. &c.a Contorsione corporis dolore indicatur, ardore oculorũ, et labiorũ ira explicatur, rubore in facie, pudor, risu, letitia, et vultus pallore timor. Si quis admiratur, fronte contrahit; si illi n. placet, nasum extollit, si quid renuit caput hic, et inde movet; si quem arceri vult, manum ā se distrahit, si quem vocat manum elatam ad se retrahit. &c.a Silentio quoque sepè loquimur; multa enim clarius tacendo dicimus, quam copiosè loquendo. Quarè Plutharcus dixerat: „ Quędam melius laudari silentio, quam orationi." Quę omnia signa st. naturalia, quę apud omnes gentes eamdem habent significationem. Plura alia ad primam intus operationẽ pertinentia omito, ut in suis propiis questionibus facilius intelligantur.

Tractatus II.

De pertinentibus ad 2.am intus operationem.

Articulus I.

De propositionis natura, et divisione ratione materię.

Dictum manet in Disp. Methodo ponem coalescere, ex tris, et copula; ō quia terminus etiam vocatur nomen, copula verbum, et proo ex istis formata, oratio: de nomine, verbo, et oratione loqui interest, ante ejus divisionem.

105. Nomen definitur ab Arist. lib. 1. Perihermoñum, cap. 2.o „ Vox ex instituto significans sine tempore." Dicitur vox significans, ut distinguatur ā vocibus, seu terminis n. significativis; ut Blictiri; ex instituto: ut excludantur voces, seu termini naturalit. significantes; ut risus, fletus; et sine tempore; ut distinguatur ā verbo.

106. Verbum describitur ab Arist. loco cit. cap. 3.º Vox ex instituto significans cum tempore,, ut lego, idem ē. ac in præsenti sum legens. Dicitur vox ex instituto significans; quod habet locu generis, quia per istas particulas convenit cum nomine; ponitur cum tempore; que particula ē. ejus diferentia, nam per illa diferet ā nomine, q. ā temporis diferentia præscindit.

107. Oratio verò, si pro trō complexo accipiatur; ē. vox ex instituto significans, cujus separate significant; ut Petrus currit. Dicitur vox ex instituto significans; q. ponitur loco generis, quia in istis convenit cum nomine, et verbo, reliqua verò habent locu diferentie respectu nominis, et verbi, quoru partes n̄. significant separate. Si verò pro pone, seu enuntiatione sumatur, licet Arist. lib. 1.º Cap. 2.º distinguat enuntiatione ā pone, veru comuniter pro eode accipiuntur. In hoc sensu: Oratio, enuntiatio, seu poo. ē. Oratio in qua unum de alio afirmadur, l. negatur; ut dictu ē. in Disp. Meth. ubi invenies quando sit afirmativa, et negativa.

108. Hoc suposito: materia ponis duplex ē. scilicet: materia ex qua ipsa componitur; et materia circa qua versatur. Materia ex qua; n̄. tri, seu subtu, et pratu, et de ista prius loquendu ē. posteà verò de materia circa qua versatur. Sed quia tri diversi n̄. etia materialis divisio ponu multiplex dicitur. Sub hoc respectu 1.º dividitur in Cathegorica, et n̄. Cathegorica. Cathegorica: ē. que n̄. habens nisi unica copula, in alias pones disolvi nequit. Que ut clarius intelligatur alia simplex ē., et alia composita. Simplex Cathegorica: ē. cujus subtu, similitèrqe pratu. simplex ē.: ut Deus ē. amandus. Composita Cathegorica: ē. cujus pratu et subtu ē. compositu, aliasqe pones (que incidentes dicuntur) saltem implicitè contineat: ut Joannes, qui fuit filius Zebedei, ē. Apostolus: ubi, qui fuit filius Zebedei, ē. poo incidens, et talitèr vocatur, quia indicat, q. primariò intenditur ā loquente in in principale pone. Incidens proo per nomen relativu, qui, que, q. si n̄. semper expresè, implicitè saltem exponi solet.

109. Pones incidentes alie explicative, et restrinctive alie vocantur. 1.º sunt, que ad mayorem explicatione, et ornatu inserviunt: ut hōo, qui ē. ide, ac anl rationale, ē. risibilis. 2.º sunt, que extensione prati, et subti coercent: ut Judas, qui fuit author Epist. Catholice ē. Sanctus; unde subjectu coercet, ad significandu Juda Thadeu distinctu ā Juda proditore. ¶ Quod comuniter dicitur in argumentatione supostu, ide ē. ac proo incidens; quarè si contingerit pone incidente negare, urbanius erit dicere: nego pone incidente, quam nego supositum.

110. Non Cathegorica, (que composita etia dicitur) ē. que ex pluribus constat ponibus, aut in plures pones resolvi potest. Que duplex ē. implicita, et explicita. 1.ª ē. quando ē. paulò obscura. 2.ª quando ipsa ē. expresa. Coposita explicita dividitur in copulativa, disjunctiva, hypotetica, causale, discreta, et relatam.

111. Copulativa, seu conjuncta, ē. ea, cujus membra per particulas, et, l. nec conjunguntur: ut v.g. et S. Petrus, et S. Andreas, et S. Jacobus fuerunt Apostoli: unde singulæ possunt resolvi, dicendo: et S. Petrus fuit Apostolus, et S. Andreas fuit Apost. et S. Jacobus fuit Apost. Similiter: nec Sanctus Lucas, nec S. Marcus fuerunt Apostoli; eodem modo resolvi possunt.

112 Disjunctiva, l. disjuncta, ē cujus membra per particulas, l. aut, neque similes, disjunguntur: ut v.g. Juvare, l ē. bonū, l. ē. malū, aut neque malū neque bonum. ¶ Vt vera sit põo disjunctiva, unum tantum membrum debet ēē verum, l. clarius ita ejus partes debent inter se pugnare: ut nullum sit possibile medium: ita hæc disjunctiva ē. falsa: Petrus, l. ē. Theologus, l. medicus, l pictor; nam nullum, aut aliquod eorū potest ēē. Petrus.

113. Hipotetica, seu conditionalis, ē. cujus partes uniuntur per particulas: si, cùm, dum, ac duabus constant põnibus principalibus, quarū una antecedens, altera consequens dicitur; ut v.g. si Petrus curræt movetur.

114 Causalis, ea ē. cujus partes uniuntur per particulas significantes causam; ut quia, quod, ut &c.ª exemp. gratia: quia studuisti sapiens ē. alia: studeamus, ut sciamus.

115. Discreta, ē. quæ continet duas põnes de eodem subto, quarū una ē. afirmativa, negativa altera: et explicatur per particulas adversantes: d. verùm, tamen, autem &c. ut v.g. S. Paulus fuit justus, n. quia pecavit, d. quia pœnitentiā egit.

116. Relata, seu Relativa, ē. illa cujus una pars refertur ad aliam, et ab ea vim sumit: exprimiturque vocibus relativis talis, qualis, tam, quam &c.ª ut v.g. tantam gloriam Deus confert Justis quantam gratiam meruerunt. ¶. Hæc de põnibus explicitè compositis; jam autem de de implicitè compositis, nempè: exclusiva, exceptiva, comparativa, reduplicativa, inceptiva, desitiva, et continuativa. Quæ omnes exponibiles, seu explicabiles, etiā dicuntur, quia per se claræ n. sunt, et explicatione indigent; illique per quas explicantur exponentes vulgo appellantur.

117. Exclusiva ē. cujus subtū, aut prætū aficitur particulis exclusivis: ut solus, tantùm, duntaxat, &c.ª v.g solus Deus ē. omnipotens, Deus tantùm ē. infinitus. Vndè in istis põnibus afirmativis particula tantum includit alterā negativā; scilicet: nihil, aliud ē. omnipotens, nihil aliud ē. infinitū. ¶ Si particula aficiat subtū, dicitur põo de subto excluso; si verò prætū; de excluso præto: ut v.g. oculus tantū videt, potest particula aficere subtū, et prætū. Si subtū sensus ē. hic: solus oculus videt, quæ falsa ē, nam Beati in Patria sine oculis Deum intuitivè videt. Si verò prætū, hunc continet sensum: Oculus ē. videns tantū; quia n. est audiens, neque gustans &c.ª Iuxa̅ vera ē. põo.

118 Exceptiva ē. in qua, quædā in subto contenta, à participatione præti excipiuntur. per particulas præter, nisi, excepto &c.ª v.g. Omnes Apostoli præter Judam proditorem s̄s. beati: quæ põnes veræ s̄s. et earū sensus ē hic: Judas proditor n̄ ē. beatus, cœteri Apostoli sunt beati. Qua propter ut veræ sint põnes tam exclusivæ, quā exceptivæ, utraque illarū exponens debet ēē vera.

119 Comparativa ē. in qua enuntiatur, prætū magis, l minus convenire subjecto, quā cuilibet alteri: ut illud Salomonis: Meliora s̄s. verbera diligentis, quā oscula odio habentis. Vt vera sit comparatio debet convenire

utrique, cui comparatur: alitèr ñ. esset recta, ut ista: nix ē. candidior fulligine; quia fulligo candida ñ. ē. đ. nigerrima.

120. Reduplicativa ē. illa, in qua per particulas; ut, prout, quatenus &ᵃ. designatur ratio determinata, sub qua prædicatũ convenit subto, aut illi repugnat; ut homo quatenùs rationalis, ē. discursivus. Reduplicative opponitur especificativa, quę rationę ñ. indicat cur prædicatũ conveniat, aut repugnet subjecto; ut album ē. dulce.

121. Inceptiva, ē. quę indicat aliquid tunc incipere: ut v.g. ā Conc. Trid. cæpit augmentum literarum; quę ità explicatur: ante Conc. Trid. literę jacebant, posteà floruerunt. Desitiva ē. quę ostendit aliquid tunc desinere ēē: ut ista: In morte Christi cesavit Lex Moysayca: quę ità explicatur: ante Christi mortem vigebat Lex Moysayca, posteà ñ. amplius viguit.

122. Continuativa verò ē. quę indicat continuationę rei in eodem statu, in quo priùs erat: v.g. usque ad finem Mundi erunt peccata: idem ē. ac dicere: in principio Mundi fuerunt peccata, nunc sunt, et usqᵉ in finem ñ. cesabunt.

123. Progrediamur ergo ad divisionem ponum respectu materię circa quą versantur. Sub hac ratione dividitur poo. in necesariã, et contingentę; in esentialem, et accidentalem; in mediata, et immediata; in identica, et formalę. Esentialis ē. cujus pdatum necesariò convenit subto; ut Deus ē. infinitus. Contingens, seu fortuita ē. cujus pdatũ convenit contingentèr subto: ut Petrus ē. albus: istis adjungitur imposibilis poo, quę ē. cujus pdatũ nullatenùs potest subto convenire: ut homo ē. lapis.

124. Propoo necesaria potest ēē. de 1ᵒ. 2ᵒ. et de 3ᵒ. adjacente: 1ᵃ dicitur, quę afirmat tantum necesariam conexionem inter subjectũ, et pdatum; ut supra posita: Deus ē. infinitus; quę poo etiã dicitur ęternę veritatis. 2ᵃ. ē. quę enuntiat tantum contingentem rei existentiã, l. actualem, l. futuram, l. pręteritam: ut istę; Anti=Christus erit; Adam fuit; Petrus est; 3ᵃ. verò ē. quę pręter subti existentiam, enunciat quoque modum, et qualitatem: ut Anti=Christus erit peccator. Quarè 1ᵃ. in rigore ē. solum necesaria; 2ᵃ. et 3ᵃ. contingentibus anumerantur.

125 Esentialis dicitur, in qua prædicatum ñ. solùm ē. necesarium, đ. esentiale subjecto; ut homo ē. rationalis. Accidentalis verò ē. in qua aliquod accidens prædicatur de subjecto: ut Petrus ē. albus.

¶ Inter esentialem, et necesariam hoc ē. discrimen; quod esentialis nihil respicit nisi esentiã rei: necesaria verò potest etiam respicere necesariã propietatem rei. Inter accidentalem, et contigentę, etiam ē. discrimen. Nam accidentalis, solùm accidens potest ēē. ejus prædicatum; contingens verò quidquid fortuitum ē. subjecto, licet ñ. sit accidens.

126. Mediata ē. illa, cujus prædicatum convenit subjecto ratione alterius: ut homo ē. sapiens; nam homini convenit ēē. sapiens ratione sapientię. Immediata ē. cujus prædicatum convenit subjecto 1ᵒ. et absque ratione alterius: ut mens humana ē. intellectiva.

127. Identica ē. cujus prædicatum idem significat, ac subjectum, licet sint diversi termini; ut ensis, ē. ensis. Formalis verò cujus prædicatũ ñ. tantùm ē. diversum vocabulum, sed etiam distinctè significat, ac subjecto: ut ē. animal Petrus, Petrus ē. justus.

Articulus II.

De divisione propositionum ratione formæ.

128 Sicut prædicatum, et subjectum sunt materia propositionis, copula, seu verbum ē ejus forma; quæ sicut diversa ēē potest, similiter ejus divisio: itaq. si verbum aliquid afirmat de subjecto; afirmativa: si negat; negativa dicitur. Si autem aliquando afirmatio, aut negatio ita latet, ut n̄. statim apparet quodnam sit prædicatū aut subjectum, criptica dicitur; etiā criptica dicitur, si n̄. clarè cognoscitur, an universalis, l. particularis: ut v.g. Laborandum est; ignoratur ejus prædicatum, et subjectum; nam alii putant æquivalere huic: homo debet laborare; alii: laborare est necesse, l. labor ē. necesarius; ita ut quod uni censent subjectum; alii prædicatum.

129. Ratione formæ etiam propositio, alia ē. absoluta, et alia modalis. 1.ª ē. in qua absolutè aliquid afirmatur, l. negatur: ut homo ē. animal; equus n̄. ē. rationalis. 2.ª ē. quæ n̄. solùm enunciat afirmationem, l. negationem, sed etiam modum quo res convenit, l. repugnat subjecto: ut Petrus n̄. rectè scribit, Paulus rectè scribit.

¶ Tot sunt species propositionum modaliū quot sunt modi; modi autem quatuor vulgò numerantur, scilicet: Necesitas, Contingentia, Posibilitas, et Imposibilitas. Ideò propositio modalis quadruplex dicitur: necesaria, contingens, posibilis, et imposibilis, quarum diversitas ex ipsis modis manifestè colligitur. Exemplum 1.º Deus necesariò ē. justus. 2.º Mundus contingenter existit. 3.º Posibilis ē. alius Mundus. 4.º Imposibile ē. plures ēē. Deos.

130 In qualibet propositione modali duo reperiuntur. Dictum, et modus. Dictum ē. ipsa absoluta propositio. Modus verò ē. determinatio prædicati ad subjectum. Dictum habet rationem subjecti, modus prædicti. Præter quatuor asignatas propositionum modalium species; aliæ etiā afferuntur, quæ dubiæ, probabiles, certæ, evidentes, et de fide dicuntur, quas Doct. Subt. lib. 1.º Priorū q. 36. explicat his vocibus: dubium ē. opinor, apparet, scio, de fide ē. &ª. ut v.g. Mortuorum resurrectio de fide ē. futura. Dubium ē. Stellas ēē. pares, l. impares. Lux, opinor, est substantia; Certum est, animam rationalem ēē. immortalem; Deum existere ē. evidens, &ª.

131. Evidens dividitur in evidentem evidentia mediata, et evidentia immediata. 1.a ē. cujus veritas ex solis terminis ñ. apparet, ð. eget ratiotinio ad eam clarè percipiendam; ut homo ē. risibilis: eget cognitione rationalitatis, ut inferat risibilitatem. 2.a ē. cujus veritas ex sola terminorum perceptione evidentèr constat: ut omne totum ē. majus sua parte. Immediatè evidens dicitur etiam per se nota, et indemostrabilis; evidens verò mediatè demostrabilis appellatur.

132. Etiam dividitur in theoricam, et practicam. 1.a quæ speculativa etiam vocatur; ē. quæ afirmans, l. negans aliquid de subjecto nullum opus intendit. 2.a ē. quæ afirmat, l. negat quidquam fieri, aut fieri posse. Tam theorica, quam practica potest ēē. indemostrabilis, et demostrabilis. Indemostrabilis theorica, vocatur axioma primum principium speculativum, aut prologuium; ut impossibile ē. idem simul ēē. et ñ. ēē. Indemostrabilis practica dicitur apud Mathematicos: postullatum: ut v.g. ā quovis puncto ad quovis punctum lineam rectam ducere. Et apud Philosofos Moralistas: primum principium practicum vocatur. ut v.g. Quod tibi ñ. vis, alteri nè feceris. Demonstrabilis theorica, theorema dicitur: ut v.g. Quadratum in triangulo rectangulo, ē. æquale quadratis simul sumptis reliquorum laterum. Demùm demonstrabilis practica problema nuncupatur: ut v.g. Inter duas datas lineas mediam proportionalem invenire.

Articulus III.

De divisione propositionis ratione quantitatis, et qualitatis.

133. Quantitas propositionis ē. major, l. minor subjecti extensio. Relatè igitur ad majorem, l. minorem subjecti extensionem, dividitur propositio in universalem, et particularem, singularem, et indefinitam. Universalis ē. cujus subjectum aficitur particula universali: ut Omnis, nullus: v.g. Omnis homo ē. rationalis; nullus equus est rationalis. Universalis alia ē. Methafisica; alia Moralis. 1.a ē. cujus subjectum suponit pro omnibus suis inferioribus, nec unico excepto:

ut in exemplis citatis. Moralis verò ē. cujus subjectum suponit pro suis inferioribus aliquibus exeptis: ut illud David: „Omnis homo mendax.

134 Particularis est, cujus subjectum, licet sit terminus communis, suponit tantum pro uno, vel altero inferiorum: idque fit addictione particulę aliquis, quidam &c.ª ut aliquis homo est doctus, quidā homo ē. sapiens. Singularis est, cujus subjectum est terminus singularis, vel si communis affectus signo singularitatis; ut hic, ille; v.g. Petrus ē. sapiens; hic homo est Philosofus; ille Miles est fortis.

135. Indefinita ē. cujus subjectum est terminus communis nulla proxsius particula affectus: ut homo scire desiderat. Quarè hęc propositio Crípticis equivalet. Satis ergò de propositionum divisione ratione quantitatis.

136. Ratione qualitatis dividitur 1.º in afirmativam, et negativam, de quibus (Artic. 2.º n.º 128) Deinde dividitur in veram, et falsam. Vera dicitur, cujus prætū verè convenit subjecto; ut homo est rationalis; falsa verò, cujus prędicatum verè ñ. convenit subjecto: ut Leo est rationalis. Quę omnia, ut faciliùs intelligantur, quatuor vocalibus notantur: A.E.I.O. A. indicat propositionem Universalem afirmativam. E. Universalem negativam. I. Particularem afirmativam. O. Particularem negativam. Quę ad memorię sublebamen sequentibus versiculis exprimuntur:

Asserit A negat E, verùm
Universaliter ambæ.
Asserit I. negat O. verùm
~~universaliter~~ Particulariter ambæ.

Articulus IV.

De pponum propietatibus ex mutua earum comparatione.

137. Affectiones, seu propietates proponum ex mutua ipsarum comparatione tres resencentur; nempè: Oppoo, Conversio, et Æquipolentia, quas divisim explanabo.

De oppositione proponum.

138. Oppoo. ē. mutua duarum proponum pugna, seu repugnantia; quę duplex ē: propia, et impropia. Propia dicitur, pugna, seu repugnantia duarum pponum idem subtum, et pratum habentiū, quarum una ē. afirmativa, alteraq̄e. negativa. Impropia verò ē. pugna duarum pponum, quę licet habeant idem pratū, l. n̄. habent idem subtum, l. utraque ē. negans, aut utraq̄e. affirmans. Ia. duplex ē. Odictoria, et Otria. 2a. autem etiā duplex, sub Otraria, et subalterna; ex quo apparet, q̄d. oppoo quadruplex ē: nempè: Odictoria, Otria, subcontraria, et subalterna.

139. Odictoria, ē. repugnantia duarū pponū, quarū una ē. universalis afirmativa, et altera particularis negativa: ut Omnis homo ē. sapiens, aliquis homo n̄. ē. sapiens; l. aliter: quarum una ē. affirmativa de aliquo particulari, et altera negativa de eodem; ut Petrus ē. justus, Petrus n̄. ē. justus. Ex quo sequitur, q̄d. Odictoria potestē. (ut aliqui dicunt) de lege tantum, et de lege, et modo. De lege tantum: ē. repugnantia duarū pponum in qualitate, n̄. verò in quantitate: ut in exemp. apposito. Petrus ē. justus, Petrus n̄. ē. justus. De lege modo: ē. repugnantia duarum pponum in qualitate, simulq̄e. quantitate; ut Omnis homo ē. sapiens; Aliquis homo n̄. ē. sapiens: etiam nullus homo ē. sapiens, aliquis homo ē. sapiens.

D.

140 Contraria ē. repugnantia duaru₃ pponũm, quaru₃ una ē. universalis affirmativa, et altera universalis negativa: ut Omnis homo ē. sapiens, nullus homo ē. sapiens. Subcontraria ē. repugnantia duarum pponũm, quarum una ē. particularis affirmativa, et altera particularis negativa: ut aliquis homo ē. sapiens, aliquis homo ñ. ē. sapiens: et hęc habet tantum oppõnē de lege.

141. Oppõo demum subalterna, ē. repugnantia duaru₃ pponũm, quaru₃ utraque ē. affirmativa, l. utraque negativa: ut Omnis homo ē. sapiens, aliquis homo ē. sapiens. Et etiam: nullus homo ē. sapiens, aliquis homo ñ. ē. sapiens. Quarè differunt tantum in quantitate, quatenus una ē. universalis, et altera particularis: Universalis vocatur subalternans; particularis qᵉ. subalternata. Quę omnia clarè videntur in sequenti Schemate:

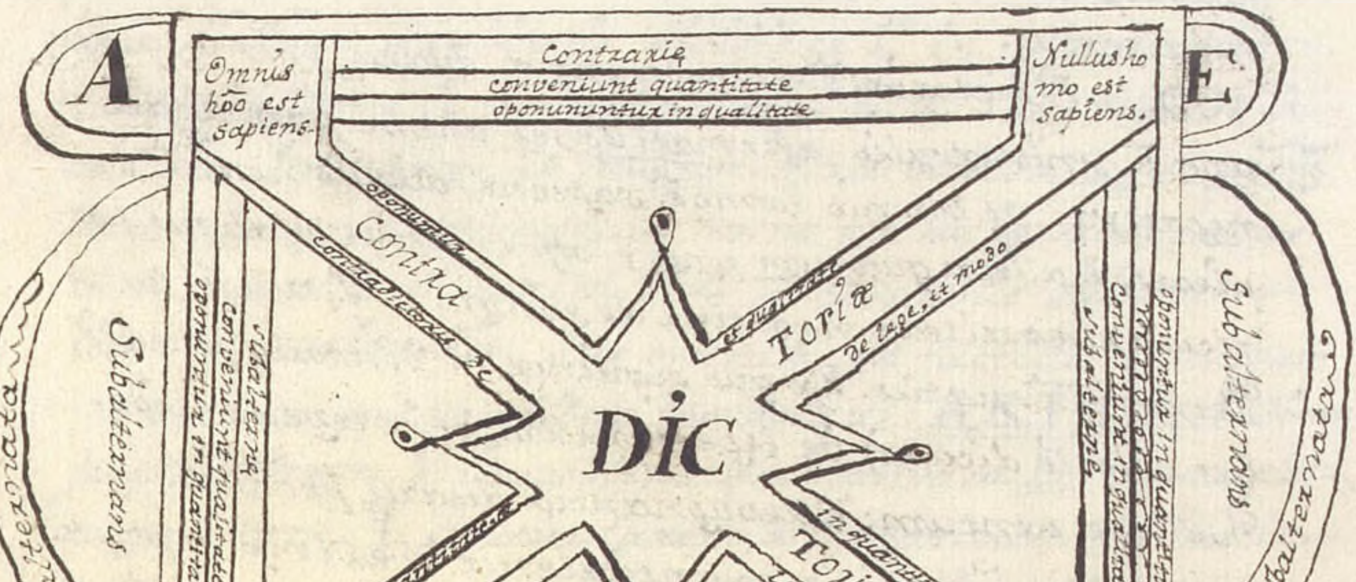

142. Vt autem dicta clarius intelligantur, adverten-
dum ē. primo, quod licet à Philosofis etiam Recentiori-
bus communit. definiantur ꝯdictoriæ, quæ pugnant in qu-
antitate simul, et qualitate: hæc definitio mihi legitima
n̄. videtur; quia n̄. convenit omni definito. Nam n̄.
complectitur ppones singulares, quæ etsi quantitate
n̄. pugnent ꝯdictoriæ ēē. possunt.

143. ¶ Dicunt Recentiores
Philosofi ppones singulares: ut iste v.g. Petrus ē. sapiens,
Petrus n̄. ē. sapiens; ut tales n̄. ss. ꝯdictoriæ, g. ex eo, quod
n̄ra definitio ppones singulares n̄. comprehendat n̄.
erit illegitima. Prob. ant. Propones singulares æquivalent
universalibus, et ut universales n̄. ꝯdictoriæ, g. ppones
singulares, ut tales n̄. ss. ꝯdictoriæ. Resp. nego ant. 1.m
et distinguo ant. 2.m Ppones singulares equivalent uni-
versalibus ad rite construendum Silogismum tran-
seat ant. in oppone pponum neg. ant. Si enim in
oppone pponum, singulares, ut universales haberen-
tur, et essent ꝯriæ oppotæ; in materia contingenti
ambæ falsæ ēē. possent, q. nemo unquam concedet: ideò
cum oppoo, quæ habetur inter duas ppones singulares
ejusdem subti, et prati, affirmantem unam, negan-
tem altera, sit oppoo maxima, quæ nullum admittit
medium hæc ꝯdictoria dicenda, n̄. contraria, juxta
omnium sententiam.

¶ Vt magis, magisq. perspecta habe-
atur opponis ꝯdictoriæ natura; notandum ē. 2°. q.
ppones ꝯdictoriæ, ut tales sint in rigore, debent ēē. ejus-
dem, de eodem, et secundum idem; hoc ē: ejusdem
prati, ejusdem subti, et secundum easdem circus-
tantias. Etiam ita se debent habere circa verita-
tem, et falsitatem; ut earum una sit semper vera,
et altera semper falsa, sive sint de materia nesesa-

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

ria, sive contingenti, sive impossibili. Si enim ambe essent false, l. ambe vere, idem simul esset, et n. esset, l. nec eet, l. n. eet, q. manifeste adversatur vulgatis principiis: n. potest idem simul ee. et n. ee: quodlibet est, l. n. e.

144 Contra hanc doctrinam insurgunt aliqui dicentes: iste ppones Deus genuit alium Deum, Deus n. genuit alium Deum, ss. ppones Cdictorie, d. ambe ss. false, ergo falsum e. asserere, q. ppones Cdictorie, in quacumque materia una earum debet ee. vera, altera falsa: min. prob. 1a e. falsa, quia si Deus genuisset alium Deum essent plures Dii, q. e. falsum. 2a etiam e. falsa, nam si Deus n. genuisset alium Deum. g. genuisset alium n. Deum, quod pariter e. falsum, nam Deus genuit Filium, qui e. Deus.

Resp. nego 1am min. et ultime pponis. Nam reductio pponis negantis, de prato finito, ad afirmantem de prato infinito, n. e. recta. Quia dum pratum negantis pponis e. complexum; ut in exemp. apposito alium Deum, totum pratum debet infinitare scilicet: debet preponi particula non, toti prato, et n. solum uni illius parti, ut sit reductio legitima. Ita hec ppo: Lapis n. e. anl rationale, n. bene reduceretur dicendo: g. lapis e. anl n. rationale, sed recte: g. lapis e. n. anl rationale. Similiter ea ppo: Deus n. genuit alium Deum, ita reduci debet: Deus genuit n. alium Deum, que vera e. Ex quo sequitur, q. 1a ppo. Deus genuit alium Deum, e. falsa; 2a autem Deus n. genuit alium Deum e. vera. Et ex consequenti ambe false nequeunt dici. Hec doctrina e. Doct. Sub. in 1o Sent. dist. 4a q. 1a

145. Oppositionis Cdie propietas e, in nullo casu utramque veram posse ee. Sed in materia necesaria, aut imposibili, una semper e. vera, altera q. falsa. In materia autem

contingenti ambe possunt ēē. falsę, ō. nunquam ambę verę.

146. Subcontrariȩ oppōnis propietas ē q. in materia nesesaria, aut impossibili una ē. semper vera, alteraq. falsa. In contigenti verò materia ambę possunt ēē. verę, nunquam tamen ambę falsę.

147. 147. Subalternę oppōnis propietas, ē. q. in materia nesesaria, aut impossibili ambę possunt ēē, verę, et ambę falsę. Utraque erit vera, si subalternans, seu ppōo universalis sit vera; et utraque falsa, si subalternata, seu particularis falsa sit. Nequit universalis vera ēē. quin simul sit quelibet particularis sub ipsa contenta; et falsitas particularis infert falsitatem universalis particularem continentis. In materia autem contingenti potes ēē. vera subalternata, et falsa subalternans, ut confugiendo ad exempla clarè constat. Ratio ē. quia potest ēē. falsa universalis in materia contingenti, quin sint falsę particulares in ipsa contentę, sufficit enim una particularis falsa ad falsificandā universalem, et si reliquę particulares sint verę. Sed plusquam satis de ppōnum oppōne.

De propositionum conversione.

148. Conversio ē. mutatio subti in pratum, et prati in subtum; eadem manente ppōnis forma, et veritate, que triplex ē, nempè: Simplex per accidens, et per contrapositionem. Conversio simplex fit cum per mutatis ppōnis tris, n̄. mutatur illius quantitas; scilicet: remanet universalis quę prius erat universalis, et particularis, quę particularis. Conversio per accidens dicitur; si facta permutatione terminorum, variatur ppōnis quantitas: Adeò ut quę prius erat universalis, particularis evadat. Conversio demum per contrapositionem (que est

conversio multum impropria) ē. in qua facta terminorum permutatione, utrique additur particula n̄. ita, ut tr̄i prius finiti, evadant indefiniti.

149 149. Que, omnia ut rectè aplicentur, et cognoscantur ppones, quibus competit singula conversionum species; sequenti Disticho enunciantur:

E, I Simpliciter convertitur, E, A per accid...
A, O per contrap. Sic fit conversio tota.

Nimirum: universalis negativa, et particularis affirmativa convertuntur simpliciter universalis negans, et universalis affirmans per accidens; ac tandem universalis affirmans, et particularis negans per contrapositionem. Singularum conversionum exempla jam profero juxta Canones in Disticho traditos:

A... Omnis homo ē. animal, convertitur per accidens dicendo: aliquod animal ē. homo; per contrapositionem verò aliquod n̄. animal ē. n̄. homo.

E... Nulla res corporea ē. substantia spiritualis, convertitur simpliciter sic nulla substantia spiritualis ē. res corporea. Et per accidens sic: Aliqua substantia spiritualis n̄. ē. corporea.

I... Aliquis Philosophus ē. Poeta, convertitur simpliciter; aliquis Poeta ē. Philosophus.

O... Aliquis miles n̄. ē. fortis, convertitur per contrapositionem sic: aliquis n̄. Miles n̄. ē. n̄. fortis. Dico iterum hanc conversionē ēē impropria et ā conversionum numero excludendam; quia licet maneat pponis veritas n̄. eadem ē. in rigore vocabulorum significatio in ppone conversa ac in convertente, q̄d requiritur ad veram conversionis rationem.

150. 150 Nonnulla etiam hic monere oportet. I.° cum ppõ singularis in argumentatione, universali equivalet ejus conversio erit, quę convenit universalibus; scilicet: Simpliciter si sit negans, et per accidens si affirmans fuerit. Quare hęc ppõ:

Cain n. e. beatus, convertitur ita: nullus beatus e. Cain. 2º pro universali rite conversionis Canoni iste perpetuo custodiatur: dum fit terminorum permutatio nunquam mayor esset debet earum extensio in convertente ppone, quam prius fuerit in conversa. 151. 3º diligenter curandum e. ut in omni conversione termini permutentur cum iisdem modificationibus adjunctis, qui ppone convertenda inveniuntur; defectu hujus regule, n. rite convertitur hec ppo: Nullus senex erit puer, g. nullus puer erit senex. Quia cum subtum senex accipiatur pro tempore presenti, et pratum puer pro futuro, servato eodem statu debet sic converti: Nullus nunc senex e. futurus puer; g. Nullus futurus puer e. nunc senex. 4º in conversione pponum modalium eadem lex observetur, ac in n. modalibus, retento semper modo tam in convertente, quam in conversa. Sic ista: Aliquem hominem ee medicum e. contingens; que ita converti debet: Aliquis cui e. contingens ee. medicum, e. homo.

De pponum Æquipollentia.

152 Æquipolentia que Grece Ysodinamia, Latine Pariatio dicitur: e. reductio pponum oppositarum ad eumdem sensum, ad eamdemque significationem; quod fit per adjectionem particle non. Que particula conciliat Idictorias, si subto preponatur; Contrarias, si postponatur; et subalternans, si subto preponatur, simulque postponatur. Quod sequenti versiculo solet indicari:

Pre contradic. post contra. pre postque subalter.

153. Verum antequam singulorum proferam exempla, premitere oportet seriem syncategorematum, que sibi invicem equivalent. Quorum series hisce versibus comprehenditur:

Non omnis, quidam non. Omnis n. quasi Nullus.
Non nullus, quidam. Sed nullus n. valet Omnis.
Non aliquis, nullus. Non quidam n. valet Omnis.
Non alter, neuter. Neuter n. prestat Vterque.

154. Exemplum equipolentię in Oppositis. Sint hęc oppositę: Omnis Rex Hispanię ē. Catolicus, quidam Rex Hispanię n̄. ē. Catolicus si manente immutata ppone particulari negante, præponatur partla n̄. subro universalis affirmativę, hęc tunc ęquivalet suę Oppositę particulari negativę: itaque n̄. Omnis Rex Hispanię ē. Catolicus, idem ē. ac quidam Rex Hispanię n̄. ē. Catolicus: Nam non Omnis, ē. quidam n̄. Si vero immutata manente universali afirmativa, præponatur particula n̄. subro particularis negativę dicendo: Non quidam Rex Hispanię n̄. ē. Catolicus, idem dicit, ac universalis afirmans; Omnis Rex Hispanię ē. Catolicus; quia n̄. quidam n̄. valet Omnis.

155. Exemplum ęquipolentię in pponibus contrariis: apponantur v.g. hę contrarię ppones: Omnis Rex Hispanię ē. Catolicus; nullus Rex Hispanię ē. Catolicus. Iª redditur ęquipollens 2ę si dicatur: Omnis Rex Hispanię n̄. ē. Catolicus, quia Omnis n̄. quasi nullus. 2ª vero redditur ęquipollens 1ę si dicatur: nullus Rex Hispanię n̄. ē. Catolicus; quia nullus n̄. valet Omnis.

156 Exemplum ęquipolentię in subalternis pponibus: exhibeantur v.g. istę subalternę: Omnis Rex Hispanię ē. Catolicus; quidam Rex Hispanię ē. Catolicus; particularis, seu subalternata ęquipollet universali, seu subalternanti si dicatur: Non quidam Hispanię Rex n̄. ē. Catolicus quia n̄. quidam n̄. valet omnis.

¶ Propones subcontrarię nulla ratione equipolentes reddi possunt, nisi auferendo particulam n̄. ā ppone negante, ď. tunc proptē nequit ēē. ęquipollens alteri subctrię cum eadem sit, etiam in vocabulorum sonu. ¶ Etiam aliqui judicant, q. in ęquipolentia pponis contrarię, et subalternę, particula n̄. præfigi debet n̄. copulę, ď. prato. Quod quidem reprobandum n̄. ē. Nam uno excepto casu, in quo subtum pponis sit imporibile; ppo afirmans prati indefiniti ęquivalet neganti prati finiti. Etenim idē ē. dicere: Omnis Rex n̄. ē. spernendus, ac proferre:

Omnis Rex ē. n̄. spernendus. Maximè hęc observa in ppōnibus subalternis negativis, nè particula n̄. bis immediatè ponatur.

Tractatus III.

De pertinentibus ad tertiam intellectus operationem.

Articulus I.

De argumentationis natura, ejusq. regulis generalibus.

157. Hęc mentis operatio ē. omnium perfectissima, pluximumq. necessaria imbecillitati ntri. intus. Dicitur Discursus, quatenus intus felici gressu de unius rei cognitione, in alterius cognitionem currit. Argumentatioq. quia adversus errores pugnans, eos ratiocinii gladio perimit. Discursus, quatenus ppōnibus explicatur, argumentatio vocatur, quę definitur: Oratio pluribus constans ppōnibus, ea inter se ratione dispositis, ut una ex alia, l. ex aliis inferatur. Quę duplex ē. una affirmativa, negativa altera. 1ª dicitur, cujus consequentia ē. afirmativa. 2ª autem cujus consequentia ē. negativa.

158. Ad utriusque naturā percipiendā carum generalissima principia, quę in Scholis appellari solent. Dictum de omni, et Dictum de nullo; scire opportet. Dictum de omni, hunc refert sensum: Quidquid dicitur de aliquo t̄rō communi supponente distributivè complete, idem dicendum ē. de qualibet specie, seu individuo sub illo contentis; ut si v.g. de homine dicitur ēē. rationalem, etiam dicendum ē. de Petro, ceterisque individuis, hoc principium explicatur per istud; quę sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se; l: ubi duo quęlibet uni alteri conveniunt, inter se quoque conveniant necese ē. Cujus principii veritas colligitur ex his per se notis: n̄. potest idem simul ēē, et n̄. ēē; quodlibet ē, l. n̄. ē.

159. Dictum de nullo hunc contrarium exhibet sensum: quidquid negatur de t̄rō communi suppo-

nente distributivè completè etiam negatur de qualibet specie, seu individuo sub illo contentis: ut si dicitur vitium n. ee. licitum; n. solum hoc negatur de furto, s. de omnibus vitiis, q. explicatur per istud: Quæ distinguuntur in tertio, distinguuntur inter se; seu: illa, quorum unum ē. idem cum tertio, cum quo alterum n. ē. idem, n. sunt eadem inter se. Cujus veritas deducitur ex illo per se noto: idem n. potest simul ee. et n. esse.

¶ Recentiores quidam abhorrent ab iis principiis: Dictum de omni, et dictum de nullo, longiori verborum circuitu utentes. Sed eamdem rem proferunt, et fortè clarius n. explicant. Mihi enim sufficit ad ea amplexanda, quod Doctis. Pater Jaquierus animadvertit, dicens: „ huic principio: Dictum de omni, et nullo, innituntur omnes demonstrationum regulæ„

160. Ex his generalissimis principiis plures aliæ generales regulæ profluunt, quæ omnes hic paucis recolo. Iª. Legitima ē. consequentia a definitione ad definitum, et vicissim, hoc ē: affirmata, aut negata definitione de aliqua re, etiam debet affirmari, aut negari definitum, et ē contra.

II.. Optima ē. consequentia ab adequata partium enumeratione ad totum, et contra. Nam omnes partes simul sumptæ, n. distinguuntur a toto, nec totum magis continet, quam omnes simul illius partes.

III.. Rita ē. consequentia ab actu ad potentiam tenet consequentia, n. autem contra. Actus enim absque potentia haberi nequit; contra verò potentia sine actu existere potest; nisi potentia necessario involvi actum, i.ē. ipse actus: ut in Deo contingit, qui idem ē. actus, et potentia, idem ē. ee. ac posse ee.

IV. Legitima consequentia ex vero n. sequitur falsum, aliquando autem ex falso sequitur verum legitima illatione: v.g. hæc ppōo ē. falsa: arbor ē. animal: et tamen ex illa legitimè inferuntur istæ consequentiæ veræ: g. arbor ē. vivens, ē. mixtum, ē. corpus, ē. substantia, ē. ens.

V.. Ex contingenti sequitur necessarium, n. verò ex necessario contingens: hoc ē; ens contingens existere nequit absque ente necessario, s. ens necessarium existere optimè potest absque contingente; sic valet: existit creatura, g. existit Deus potens illam creare. Sed n. valet: existit Deus, potens creare, g. etiam existit creatura. Nam Deus, quid creavit, poterat n. creare, quin desineret ee. ens necessarium.

VI.. Ex puris negativis nihil potest inferri: v.g. homo n. currit, equus n. ē. homo, g. equus n. currit; etiam ex purè particularibus nihil infertur; v.g. aliquis homo currit, aliquis ē. albus, g. aliquod album currit, ratio ē: quia extrema debet uniri, ut unita possint inferari, opportet,

ut uniantur in præmissis cum medio, mediumque n. potest cum illis uniri nisi saltem in una sumatur pro toto, quod in his duabus regulis verificari n. potest.

VII.. Conclusio debet sequi debiliorem partem. Unde si una præmissarum ē. negativa, l. particularis; conclusio debet ee. negativa, l. particularis. Quia effectus n. superat causam suam, causæ autem conclusionis sunt præmissæ, si g. una ex præmissis esset particularis, conclusioq. universalis esset absque dubio nobilior. Plurimæ aliæ regulæ generalis possent afferri, ↄ. quia ex dictis in rxis, et pponibus, clarè inferuntur sufficiunt traditæ.

Articulus II.

De Argumentorum fontibus.

161. Post Authorem Artis cogitandi, (qui Antonius Arnaldus ee. creditur) pluribus Recentioribus inutiles videntur, argumentorum fontes, ea ratione ductis, quod viri in scientiis periti, nunquam ad eos confugiunt; Cæterum argumentorum fontes. n. viris in scientiis peritis, n. vero in scientiis peritis instituntur; sed tironibus, qui horum ministerio maximè egent ad invenienda provationum media. Ideò vir, qui scientiis probè jam excultus, tironum capacitatem sua metiri vellit, mala censura utitur, et pessimè ratiotinatur. Quod argumentorum fontes dico, alii argumentorum sedes, seu loca Topica vocant.

162.. Plura sunt hæc, ↄ. quæ ad Logam attinent, sunt; à genere, à specie, à differentia, à propio, ab accidente, à definitione, à descriptione, à divisione; &a. Quarè regulas his respondentes tradere opportet.

I.... Quod affirmatur, aut negatur de genere, id etiam de speciebus affirmandum, l. negandum ē: sic: Omne animal sentit; animal n. ē. lapis, g. homo n. ē. lapis.

II... Negato genere, negatur, et species: Non ē animal, g. n. ē. Leo.

III.. Affirmata specie, affirmatur genus: Est equus, g. ē. animal.

IV.. Quod de omnibus speciebus, sub eodem genere contentis, affirmatur, aut negatur; de ipso pariter genere affirmandum, l. negandum ē. Quælibet plantarum species vegetat, g. omnis planta vegetat. Nulla animalium species ex solo aëre vivit, g. nullum animal ex solo aëre vivit.

V.. De quo affirmatur, aut negatur diferentia specifica, et completa; affirmatur, aut negatur etiam species; et ē contra: v.g. ē. rationale, g. ē. homo: n. ē. rationale, g. n. ē. homo.

VI.. De quo affirmatur, aut negatur propium, ex rei essentia necessario di-

manans, de eo etiam afirmari, aut negari debet ipsa essentia; et ē contra. v.g. ē. risibile, ḡ. ē. homo; n̄. ē. risibile, ḡ. n̄. ē. homo.

VII. Affirmata existentia accidentis, afirmatur quoque existentia subti, cujus ē. illud accidens; negato verò subto, negatur accidens; non verò ē contra: v.g. ē. albedo parietis, ḡ. ē. paries, n̄. ē. paries, ḡ. nec albedo parietis. Ratio ē: quia nullum accidens potest ēē. sine subto; ut demonstrat Doct. Sub. lib. 1. Phisicorum, q. 7. „Subtum tamen potest ēē. sine subto. ¶ Regulę definitionis, et divissionis traditę manent in Disp. Meth. et in Artic. I. numº. 160. Quę ad descriptionem attinent; hęc sunt:

I.. De quo affirmatur, aut negatur descriptio; affirmatur, aut negatur etiam descriptum, et ē contra.

II.. Quod affirmatur, aut negatur de descriptione, id quoque de descripto, affirmandum, aut negandum ē. Si homo describatur animal bipes, de quocumque hoc affirmetur, aut negetur; pariter affirmabitur, aut negabitur hominem ēē. pręter hęc adhuc remanent multa loca, scilicet: â causis, ab effectibus, â productione, et â destructione. Quę, ut intelligantur transeunter diversitatem causarum assignare opportet.

163. Causa potest ēē. efficiens, materialis, formalis, instrumentalis, finalis, et exemplaris. Efficiens: ē. ea, â qua aliquid fit: v.g. Petrus scribens, Petrus ē. causa efficiens scripturę. Materialis: ē. materia ex qua aliquid fit: ut in exemp. apposito; Atramentum. Formalis: ē. forma, qua materia disponitur: ut dispositio atramenti in papiro. Instrumentalis: ē. instrumentum, quo causa efficiens utitur in scribendo: ut calamus. Finalis: est finis, cujus gratia aliquid fit: ut scribit Petrus ad conservandum in memoria, quod scribit. Exemplaris tandem; ē. exemplar, seu idea operis, quę mente concipitur ante ejus executionem: ut idea, quę in mente habet Petrus ante scriptionem.

164.. Quęlibet loca, quę ab his causis, earumqę effectibus deducuntur, suas habent peculiares regulas. Causę efficientis hęc ē. regula: Si causa efficiens bona fuerit, bonus erit effectus; si mala, malus. Juxta illud Mathei cap. 7. „Non potest arbor bona, „malos fructus facere, neque arbor mala, bonos fructus facere.„ Causa efficiens, alia necessaria, libera altera ē. 1.ª ē quę possitis omnibus requisitis ad agendum, n̄. potest n̄. operari. 2.ª autem, quę possitis omnibus requisitis ad agendum, potest n̄. agere. Pro necessaria hęc assignatur regula: possita causa necessaria

completa, et n. impedita, ponitur, et illius effectus: v.g. ē. Sol, g. ē. lux.

165.. Similiter causa materialis distinguenda ē; scilicet: transiens, et permanens. Permanens: ē. quæ nova inducta forma accidentali, et extrinseca; eadem materia manet: ut ferrum in Gladii efformatione. transiens verò: ē. quæ nova accedente forma essentiali, et intrinseca; materiæ species immutatur: ut lapis ex quo fit vitrum, postquam autem factum ē. vitrum, lapis vocari n. potest. Hoc jam explanato, pro utraque regulæ, tam generales, quam particulares assignantur. Generalis hæc ē: possita materia, possibile ē. habere illius effectum: v.g. ē. farina, et aqua, g. panis ēē. potest. Pro permanente duæ particulares traduntur. Iª. Remota causa materiali permanente, removetur illius effectus: v.g. n. ē. lana, g. neque pannus. IIª. Possito effectu causæ materialis permanentis ponitur quoque ipsa materialis causa: v.g. ē. statua lignea, g. ē. lignum. Pro causa verò transeunte, hæc tantum ē. regula: Posito efectu materiæ transeuntis necesse ē. ipsam materiam præfuisse: v.g. Caseus, et vinum ē. g. lac, et uva fuit.

166. Pro causa formali, hæc tantum statuitur regula: Posita causa, formali, ponitur, et illius effectus; et ipsa sublata effectus etiam tollitur: v.g. albedo ē. g. etiam album; Calidum ē. g. ē. calor.

167.. Pro instrumentali unica etiam ē. prorsus similis peculiari materiæ transeuntis; scilicet: possito effectu causæ instrumentalis, quod instrumentum præcesserit, etiam opportet: v.g. Petrus scripsit, g. habuit calamum.

168.. Pro causa finali duæ regulæ afferri solent: Iª. Cujus finis ē. malus, ipsum etiam malum ē: v.g. Peccati finis ē. malus, g. ipsum peccatum pariter ē. malum. IIª. Cujus finis ē. bonus, ipsum quoque bonum ē: v.g. Audire Sacrifitium Missæ ē. bonum, g. Sacrifitium ē. bonum.

169.. Pro causa exemplari, hæc est regula: Si causa exemplaris fuerit mala, malus quoque erit illius effectus: v.g. Idea, et delineatio construendæ domus ē. mala, g. mala ipsa domus secundum eam constructa, n. verò valet, ē converso: Domus ē. mala, g. idea ejus fuit mala. Nam

sepé executioni malè demandatur, cujus exemplar fuit bonum.

170.. Pro productione hęc habetur regula: Cujus productio ē. bona, ipsum ē. bonum, in eodem generi boni; et cujus mala, malum, in eodem generè mali: v.g. bonum ē. Divino cultui templa exitare, g. templa Deo dicata bona sunt. Peccatum malum ē. g. mala illius patratio: E contra verò pro destructione, hęc traditur regula: Cujus destructio ē. bona ipsum malum ē. et cujus destructio mala, ipsum ē. bonum, cujus malitia, et bonitas debent ēē. etiam in eodem genere: v.g. Latrones sunt noxii Reip. g. eorum destructio ē. bona. Sufficiant dicta

Articulus III.

De Argumentationum Speciebus.

171.. Argumentationum species octò communiter assignantur nempè: Syllogismus, Prosyllogismus, Enthymema, Epicherema, Inductio, Sorites, Dillemma, et Exemplum. Syllogismus juxta Arist. lib. 1º Prior. Cap 1º „Est oratio, in qua „quibusdam possitis aliud quidquam diversum ab his, quę, posi„ta sunt, necessariò sequitur, ex eo, quod hęc sint.„ Verum hęc definitio omnibus argumentationis speciebus convenire potest; itaque clarius definitur: Argumentatio tribus constans propõnibus, ita ordine dispossitis; ut vi duarum pręcedentium tertia inferatur: ut v.g. Omnis homo ē. vivens; Petrus ē. homo, g. Petrus ē. vivens.

172. Prosyllogismus fit; dum priori Syllogismo alter adjungitur, ita ut consequentia prioris sit major sequentis: v.g. Quidquid ē. sensationis capax ē. animal, d. Leo ē. sensationis capax, g. Leo ē. animal; d. quod ē. animal ē. vivens, g. Leo ē. vivens. ¶ Eodem modo posset etiam multiplicari semper observando legem possitam assumendi medium ab ultima consequentia: v.g. in exemplo dicto; sed quod ē. vivens movetur, g. Leo movetur. Et sic sucessivè usque ad ultimum rei accepeę. Ideò hęc raciotinatio Prosyllogistica, Syllogismus concatenatus appellatur.

173. Enthymema ē. Argumentatio duabus constans ppõnibus. quarum prima antecedens vocatur, secunda consequens dicitur:

ut v.g. Omnis homo ē. rationalis, ḡ. Petrus ē. rationalis. Dicitur communitèr Syllogismus detruncatus, quatenus una ppoo. subticetur. Qua propter illo compendii gratia uti solet.

174. Epichirema ē. argumentatio composita, cujus pponi majori, l. minori, seu utrique adjungitur probatio: ut v.g. Nullū ens verè simplex habet partes, cum extensione careat; ð. omnis Angelus ē. ens verè simplex, ē. enim purus spiritus; ḡ. nullus Angelus habet partes.

175. Sorites vulgò appellatur argumentatio, pluribus, quam duabus constans pponibus, ità invicem ordinatis, ut pdatum præcedentis pponis, sit subtum immediatè sequentis, donèc continua serie subtum primum uniatur in conseq. cum ultimo pdato: ut v.g. Petrus ē. homo, homo ē. anl, anl. ē. substantia, substantia ē. ens, ḡ. Petrus ē. ens. ¶ Potest paucioribus componi pponibus, dummodò ad minus duas habeat.

176. Inductio ē. argumentatio progrediens à singularibus sufficientèr enumeratis ad universale: v.g. Caput Christi Dni. fuit vulneratum, manus, pedes, crura, brachia, et cæteræ partes corporis, ḡ. universum Christi Corpus fuit vulneratum.

177. Dilemma, seu argumentatio cornuta, ē. argumentatio, cujus ppoo antecedens duas habet partes, ex quarum utraque semper aliquid contra adversarium infertur: v.g. Philosofiæ auditor, qui lectionem nesciret Dilemmate redargueretur sic: l. studuisti, l. n̄. studuisti; si studuisti. et nescis; ḡ. hebes ē. quia nihil studio profecisti. Si n̄. studuisti; ḡ. ignavus ē. quia studii laborem recusas.

178. Exemplum ē. argumentatio, quæ ex uno singulari aliud infert, propter ejus similitudinem sivè in re, sivè in facto aliquo ipsa versetur: v.g. Deus pepercit Augustino pænitenti, ḡ. omnibus peccantibus parcet si pænitentiam egerint.

¶ Ad exemplum referuntur Parabola, et Apologus; Parabola ē. narratio facti, quod re vera n̄. contingit, possibile tantum ē. ac verisimile ad id persuadendum q. intenditur. Tales sv. quales attulit Christus Dns. de Patrefamilias, qui operarios conduxit, ut mitteret in vineam suam; de Cœna magna; de Satore boni seminis; de Virginibus; de Pastore, &a.

179. Apologus verò seu fabula; ē. narratio facti, naturæ legibus repug-

nantis: ut cum finguntur, ad aliorum instructionem Animalia inter se colloquentia, et ratiocinantia; similiterq. Aves, cum Plantis &a. ut in lib. 4o. Regum cap. 14 refertur de Cedro, et Carduo; et in Æsopi fabulis apparet.

Articulus IV.

De Syllogismorum figuris, et modis.

180. Quid sit materia tam proxima, quam remota Syllogismi, ejusq. forma; in Disp. Meth. dictum fuit. Quare repetere n. opportet. Solum claritatis gratia dico, q. forma, quæ materiam remotam, seu trios. respicit dicitur figura; quæ verò materiam proximam, seu ppones. disponit, dicitur modus. Figura Syllogistica potest definiri: ē. recta quædam dispositio medii tri. cum extremis, ut legitima inferatur conclusio, d. cum medius trius diversimodè disponi possit cum extremis, tot erit diversitas figurarum, q. fuerit diversa medii dispositio.

181. Vndè si medius trus. ē. subtum in mayori, prædicatumq. in minori, Syllogismum in 1a. fig. ēē. dicitur. Si pratum fuerit in utraque, in 2a. fig. ēē. intelligitur. Si subtum in utraque in 3a. fig. Si denique in mayori pratum, in minoriq. subtum, in 4a. et 5a. figura factum agnoceretur. Verum licet ultra utilitatem n. esset omnes admitere, et explicare; attamen communem Philosoforum Methodum amplectens, tres primas tantum explanabo: quarum diversum artifitium hoc versiculo exprimitur:

Sub præ, prima, Bis præ secunda. Tertia bis sub.

Etiam pro qualibet speciales regulæ assignantur. Scilicet:

Pro 1a. fig. : : : : Sit minor afirmans, mayor verò generalis.

Nam si minor esset negans, mayor precissè afirmans ēē. deberet; aliàs ex utraque negativa nihil sequeretur, juxta dicta in regula VIIa. Articulo I. hujus tractatus. Et si mayor n. esset generalis in minori medius n. posset sumi particulariter, neque esse posset pratum minoris.

Pro 2a. fig. : : : : Vna negans esto, nec mayor sit specialis.

Nam si utraque præmissa esset afirmativa, medius trus,

qui in illis ē. prędicatum, in neutra esset universalis.

Pro 3.ª fig.ª::: Sit minor afirmans, conclussio particularis. Nam cum medius termius sit subtum in utraque pręmissa, ambo extrema conclussionis erunt prędicatum in una pręmissarum. Posita autem minori negativa, major afirmans ēē. opportet, cum utraque pręmissa nequeat negans ēē. et ex consequenti conclussio erit negativa, sicut minor; quia conclussio sequitur debiliorem partem.

182. Modus verò ē. ppõnum dispositio secundum earum quantitatem qualitatemque. Nomine quantitatis intelligitur universalis, seu particularis; nominequе qualitatis, q. afirmativa, seu negativa sit ppxõo. Quę jam explicata sunt in versiculis: Asserit A.&ª. tractatus II. Articulo III. num. 136. Modi alii sunt directi, aliique indirecti. Directi dicuntur; quorum modus concludendi ē. connaturalium. Indirecti verò quorum modus concludendi n. ē. ita connaturali or. Omnes Novendecim, qui sequentibus versiculis, figurarum numero signati, exhibentur:

1.ª fig.ª ... Barbara, Celarent, Darii, Ferio | Baralipton.
Celantes, Dabitis, Fapesmo, Friseso=morum.
2.ª fig.ª ... Cesare, Camestres, Festino, Baroco. (3.ª fig.ª) Darapti.
Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

¶ Omnes literę vocales quantitatem, et qualitatem indicant; ex quibus numerantur tres primę cujuslibet termini; quare ton tu. Baralipton. et morum termi Friseso-morum ad perfectionem carminis ponuntur. Etiam notandum ē. quod ex novem in primis duobus versiculis appositis, quatuor primi directé concludunt, et quinque sequentes indirecté. Quod ut clarius percipiatur, sequentibus in exemplis singuli explicantur:

Bar ba ra. Ce la rent. Da ri i. Fe ri o. Ba ra lip. Ce lan tes. Da bi tis. Fa pes mo. Fri se so. Ce sa re.

Modi directi 1ᵉ fig.ᵉ

1.

Omne animal ē. sensitivum
Omnis homo ē. animal,
ḡ. Omnis homo ē. sensitivum.

2.

Nullus lapis ē. vivens
Omnis Adamas ē. lapis,
ḡ. nullus Adamas ē. vivens.

3.

Omne animal ē. sensitivum
Aliquod Brutum ē. animal,
ḡ. aliquod Brutum ē. sensitivum

4.

Nullus lapis ē. vivens
Aliquis Adamas ē. lapis,
ḡ. aliquis Adamas n̄. ē. vivens.

Modi indirecti 1ᵉ fig.ᵉ

1.

Omne animal ē. sensitivum
Omne rationale ē. animal,
ḡ. aliquod sensitivum ē. rationale.

2.

Nullum animal ē. lapis
Omnis homo ē. animal
ḡ. nullus lapis ē. homo.

3.

Omnis homo ē. risivilis
Aliquod rationale ē. homo
ḡ. aliquod risivile ē. rationale.

4.

Omnis virtus ē. amanda
Nullum vitium ē. virtus
ḡ. aliquod amandum n̄ē. vitium.

5.

Aliquod animal ē. rationale
Nulla planta ē. animal,
ḡ. aliquod rationale n̄. ē. planta.

Modi 2ᵉ fig.ᵉ

1.

Nulla planta ē. animal
Omnis Leo ē. animal,
ḡ. nullus Leo ē. planta.

Ca mes tres. Fes ti no. Ba ro co. Da rap ti. Fe lap ton. Di sa mis. Da ti si. Bo car do. Fe ri son.

2.

Omnis homo ē. rationalis
Nullus Leo ē. rationalis,
ḡ. nullus Leo ē. homo.

3.

Nullum corpus ē. spiritus
Aliqua substantia ē. spiritus.
ḡ. aliqua substantia n̄. ē. corpus.

4.

Omnis Leo ē. rugibilis
Aliquod animal n̄. ē. rugibile,
ḡ. aliquod animal n̄. ē. Leo.

Modi 3ᵉ fig.ᵉ

1.

Omnis homo ē. discursivus
Omnis homo ē. animal,
ḡ. aliquod animal ē. discursivum.

2.

Nullum rationale ē. lignum
Omne rationale ē. homo,
ḡ. aliquis homo n̄. ē. lignum.

3.

Aliquis homo ē. albus
Omnis homo ē. risibilis,
ḡ. aliquod risibile ē. album.

4.

Omnis Aquila ē. volatilis
Aliqua Aquila ē. vivens,
ḡ. aliquod vivens ē. volatile.

5.

Aliquod animal n̄. ē. lapis
Omne animal ē. sensibile,
ḡ. aliquod sensibile n̄. ē. lapis.

6.

Nullum vinum ē. aqua
Aliquod vinum ē. fluidum,
ḡ. aliquod fluidum n̄. ē. aqua.

183. Hęc omnia vocabula modò indicantia, modò sindicantia penitus prout sonant retinenda sunt. Nam licet singula Barbariem, 1.ª facie referre videantur; nulla tamen in illis adest litera, (prętér superius notatas) quęd mysterium aliquod utile n. exhibeat. Dictum jam manet, vocalesque quantitatem, et qualitatem pponum indicare; consonantesq.e initiales, quę omnes B.C.D.F. sunt, certum modum primę figurę, ad quod reduci possunt aliarum figurarum modi, indicant: v.g. Si consonans initialis ē. B. ad Barbara, si C. ad Celarent, si D. ad Darii, si F. ad Ferio. Etiam atendendę sunt pręter initiales; hę: S. P. M. C. quę in medio vocum apparent, designantque modum, quo converti debent ppones illis Syllabis correspondentes. Litera S. significat pponem simpliciter convertendam ēē. P. ppone pręvia vocali indicatam converti debere per Accidens. M. per Dtrapositionem. C. verò per impossibile. Mysterium duobus hisce versiculis apperitur:

S. vult simpliciter verti; P. verò per accidens.
M. vult transponi; C. per impossibile duci.

Quod ut intelligatur sit

Articulus V.

De Syllogismorum reductione.

184. Reductio Syllogismi, ē. revocatio Syllogismi imperfecti ad perfectum. Perfecti dicuntur quatuor primi figurę primę, reliqui verò imperfecti. Reductio duplex ē. per ortensionem, et per impossibile. I.ª fit per transpositionem, seu conversionem pponis reducende, per literas S.P.M. indicatę. II.ª verò efficitur: dum pprōo Ddictoria negatę conclusionis assumitur loco alterius pręmissę, et cum altera pręmissa conjungitur, ut Ddictorium alterius jam concesę, legitimè inferatur. Sed quia diversum ē. artifitium figurarum, diversę regulę necessariò assignandę sunt, ad impossibilem reductionem penetrandam. Quare hęc erit tibi lex:

Pro 1.ª fig.ª ...... Mayor fit minor, fit Dtradictio mayor.
Pro 2.ª fig.ª ...... Dempto Celantes, in quo convertitur ordo. Servat mayorem, variatq.e secunda minorem.
Pro 3.ª fig.ª ...... tertia mayorem variat, servatq.e minorem.

185. Vt autem appareat ad quem perfectum modum reducendi ss. singuli modi imperfecti, dictiones istę assignantur: Nesciebatis, Odiebam, Lętare, Romanis. Quinque vocales 1.ę dictionis, primis quinque modis imperfectis 1.ę figurę, respondent. Quatuor vocales 2.ę quatuor modis 2.ę figurę; et alię sex, reliquis modis 3.ę figurę. Sed jam utriusque reductionis aliqua affero exempla rectum ordinem observandum scilicet: Prius reductionis ostensivę, posteaq. per impossibilem.

Exemplum reductionis ostensivę simpliciter. Assumatur: v.g. Syllogismus in Cesare. Consonans C. indicat ejus reductionem ad modum perfectum Celarent: et consonans S. quia ê. post primam vocalem, significat mayorem convertendam esse simpliciter; v.g.:

Iste imperfectus = reducitur simpliciter = ad hunc perfectum.

Ce	Nulla planta ê. animal	Ce	Nullum animal ê. planta
sa	Omnis Leo ê. animal,	la	Omnis Leo ê. animal.
re.	ĝ. nullus Leo ê. animal.	rent	ĝ. nullus Leo ê. planta.

Exemplum reductionis ostensivę per accidens. Assumatur; v.g. Syllogismus in Darapti. Consonans initialis D. indicat reducendum eê. ad Darij. P. vero quia ê. post secundam vocalem, significat minorem reducendam eê. per accidens; v.g.:

Iste imperfectus = reducitur per accidens ad hunc perfectum.

Da	Omnis homo ê. discursivus	Da	Omnis homo ê. discursivus
rap	Omnis homo ê. animal,	ri	Aliquod ê. homo,
ti.	ĝ. aliquod animal ê. discusivũ.	j.	ĝ. aliquod animal ê. discursivũ.

Exemplum reductionis ostensivę per δtrapositionem. Exhibeatur v.g. Syllogismus in Camestres; consonans initialis C. significat reducendum eê. ad Celarent. M. autem quia ê. consonans post primam vocalem indicat conversionem per δtrapositionem, hoc ê: Major ppoō pro minori, et minor pro majori. Amplius, quia post primam, et secundam vocalem adest consonans S. indicat minorē, et consequentiam, etiam simpliciter convertendas; v.g.

Iste imperfectus = reducitur per δtrapositionem, et simplicit.r = ad hunc perfectu.

Ca	Omnis homo ê. rationalis	Ce	Nullum rationale ê. Leo
mes	Nullus Leo ê. rationalis,	la	Omnis homo ê. rationalis.
tres	ĝ. nullus Leo ê. homo.	rent	ĝ. nullus homo ê. Leo.

Si autem reductis Syllogismis imperfectis ad perfectos juxta exempla assignata adhuc Defendens fuerit tenax, ut consequentiam neget, assumet Arguens, ut illum convincat, reductionem per impossibile; ad hunc effectum ista reductio inventa fuit. Quarè suppositis regulis supra relatis, in singulis regulis unum adducam exemplum, ad cujus instar reliqui modi reduci facilè possunt. Sit exemplum pro 1.a fig.a in Baralip: qui 1.o petit reduci ad Barbara, propter initialem B. et consequentiam converti per accidens propter P. v.g.

Iste imperfectus = reducitur per accidens = ad hunc perfectum.

Ba-ra-lip.		Bar-ba-ra	
	Omne animal ē. sensitivū.		Omne animal ē. sensitivum
	Omne rationale ē. animal.		Omne rationale ē. animal
	g. aliquod sensitivum ē. ratiõle		g. omne rationale ē. sensitivum.

Reducitur per impossibile ad Celarent, quia cum sit 1.s modus imperfectus 1.æ figuræ, illi competit prima vocalis dictionis Nesciebatis. E. signans modum perfectum Celarent. Ideò reductio fit juxta regulas 1.æ figuræ =

Ce-la-rent.
Nullum sensitivum ē. rationale;
Omne animal ē. sensitivum,
g. nullum rationale ē. animal.

Ubi vides, q.d major proo. ē. contradictoria consequentiæ negatæ, minor, quæ erat major, et consequentia, contradictoria minoris concessæ. Excipitur Celantes, quia in hoc iste ordo observatur; v.g.

Iste imperfectus = reducitur per impossibile = ad hunc perfectum.

Ce-lan-tes		Da-ri-i.	
	Nullum animal ē. lapis;		Omnis homo ē. animal.
	Omnis homo ē. animal;		Quidam lapis ē. homo.
	g. nullus lapis ē. homo.		g. quidam lapis ē. animal.

Ex quo apparet, quod reducitur ad Darij propter 1.am vocalem I dictionis Nesciebatis, et simul, q.d n̄. observatur ordo assignatus ad primam figuram; nam major proo. ē. quæ erat minor; pro minori autem, contradictoria consequentiæ; pro consequentiâq.e contradictoria majoris. Exemplum 2.æ figuræ sit v.g. in Cesare. Si postquam, ut supra, ad Celarent propter initialem C. reductus; adhuc negetur consequentia, reducitur per impossibile ad Ferio designatum per vocalem O dictionis Odiebam; et ita dices:

Iste imperfectus—reducitur per impossibile—ad hunc perfectum.

Ce-sa-re.
Nulla planta ē. animal;
Omnis Leo ē. animal;
Ĝ. nullus Leo ē. planta.

Fe-ri-o.
Nulla planta ē. animal;
Aliquis Leo ē. planta;
Ĝ. aliquis Leo ñ. ē. animal.

Vnde videtur, quod servat Majorem; et loco minoris Odictoria consequentiæ negatæ; pro conseqª q. Odictoria minoris concessæ ponitur.

Exemplum 3æ figᵃᵉ sit, v.g. in Bocardo. Reduci debet ad Barbara, propter vocale A dictionis Romanis; ita:

Iste imperfectus—reducitur per impossibile—ad hunc perfectum.

Bo-car-do.
Aliquod animal ñ. ē. lapis;
Omne animal ē. sensibile.
Ĝ. aliquod sensibile ñ. ē. lapis.

Bar-ba-ra.
Omne sensibile ē. lapis;
Omne animal ē. sensibile;
Ĝ. Omne animal ē. lapis.

Clare cognoscitur, qᵈ pro majori ponitur Odictoria consequentiæ negatæ; minor retinetur; et pro conseqª Odictoria majoris concessæ. Sed in re ñ magni momenti, ñ ē. immorandum.

Articulus VI.

De Syllogismorum Divissione.

186 In Artic. 3º labentis tractatus, de Syllogismorum divisione ratione formæ fuit loqutum. Vnde in presenti Artic. de illis respectu materiæ necesario loqui oportet. In hoc sensu, dividitur 1º in Vniversalem, Particularem, et Singularem. Vniversalis dicitur, cujus conclusio ē. universalis; Particularis; cujus conclusio ē particularis; et Singularis, cujus conclusio ē. singularis. 2º dividitur in Categoricum, et ñ. Categoricum. Categoricus ē. cujus pones s̃. Categoricæ; et non Categoricus; seu Hipoteticus; cujus pones ñ. s̃. Categoricæ. Et sic possunt definiri Syllogismi: simplex, Compositus, Exceptivus, Explicativus, Cripticus: &ª. Qui omnes facile cognoscuntur, si quæ dicta sunt de ponibus; accurate memoriæ revocentur. Quare transeamus ad Demostrativum, Topicum, et Sophisticum.

187. Demostrativus ratione efectus definitur ab Aris. lib. 1º Posteriorū, cap. 2º „Syllogismus faciens scire, quia efectus demostrationis ē. scientia. Ratione materiæ definitur: Syllogismus cujus pones sunt veræ, certæ, necesariæ, et evidentes. v.g. Omne animal rationale ē. risibile, s. omnis homo ē. animal rationale; ĝ. omnis homo ē. risibilis. Dicitur Syllogismus, qᵈ ponitur loco generis, per id convenit cum topico, et Sophistico; dicitur pones veræ, ut distinguantur ā Sophistico cujus pones sunt falsæ; ponitur necesariæ; ut distinguantur ā topico, quæ tantum s̃. probabiles.

188. Demostratio alia ē. ā priori, quæ etiā propter quid, dicitur; et ā posteriori, seu quia. 1ª tunc habetur, quando efectus demostratur per suas causas. 2ª verò quando causa demostratur per suos efectus. Quia enī tam causa, quā efectus Phisicè, et Methafisicè expectari possunt; ita demostratio utraque Phisica, et Methaphisica ēē potest. Phisica dicitur, si efectus realiter distinguitur ā causa, cujus ē. efectus; v.g. Pomum ē. efectus Phisicus Arboris; et Arbor ejus causa Phisica. Si autem efectus ita ñ. distinguitur ā causa; Methafisica dicitur; v.g. rei propietates necesariæ s̃. effectus Methafisici, et esentia rei causa Methafisica. ¶ Questiones demostrabiles, sunt quatuor: 1ª An res sit. 2ª Quid sit. 3ª Qualis sit. Et 4ª propter quid sit.

189. Syllogismus topicus, seu probabilis, ē. cujus utraqᵉ premissa, l. saltem una est probabilis: v.g. Omnis Mater diligit filium suum; s. Antonia ē. Mater: ĝ. Antonia diligit filium suum. Sophisticus Syllogismus, seu fallax; ē. cujus pones generales argumentationis regulas ñ. observant, seu mendacium, et fallaciam includunt.

Quia verò plura sunt principia unde fallatiæ oriuntur, ea breviter explicabo.

Articulus VII.

De Sophismatibus, seu fallacibus Argumentationibus.

190. Sophismata, seu fallatiæ explicantur n. ad fallendi artem docendum, s. ut tyrones à Sophisticis n. decipiantur, et discant eorum insidias, et captiones vitare. Nequit vitari malum nisi agnoscatur. Ideò dicebat Noster Okam, q sine fallatiarum notitia, nemo verè Philosophus, Theologus, aut Jurista. Syllogismus peccare potest, l. in materia, l. in forma. Si in forma Parasyllogismus vocatur; si autem in materia Sophisma. Unde facilè e. à Parasyllogismis præcaveri, non ita facilè à Sophismatibus.

191. Sophismata, seu fallatiæ, quædam à vocibus, quædam à rebus, quædam à conditione loquentis, veluti à triplici fonte dimanant. Quæ à vocibus oriuntur, vocantur, fallatiæ dictionis; quæ à rebus, fallatiæ extra dictionem; et quæ à conditione loquentis, fallatiæ ab authoritate. Fallatiæ dictionis præcipuè numerantur: Æquivocatio, Amphibologia, Fallatia compositionis, divisionis, distributionis, collectionis, acentus, diphtongi, aspirationis. etc.

192. Æquivocatio tunc committitur cum idem vocabulum plures refert sensus, et de una pronunciatum significat illius substantiæ, et de alia solum nomen. Hac fallatia pecare, qui diceret: Omnis Canis latrat, Sydus Cæleste e. canis; g. hoc Sydus latrat. Ad vitandam hujusmodi Syllogismi fallatiam, distinguendum e. de diverso sensu, quo Æquivoca suponit in diversa præmissa. Unde hujus generis Syllogismus, n. concludit, quia quatuor habet terminos.

193. Amphibologia tunc accidit, dum eadem vox in una præmissa exhibet sensum propium, in alteraque sensum translatum; l. ob diversum casum in utraque præmissa mutatur illius significatio: Ut in hoc Syllogismo: Omnes Episcopi sunt Sacerdotes; hi canes sunt Episcopi; g. hi canes sunt Sacerdotes. Ad hanc fallatiam inveniendam, explicanda e. minor, et neganda conseq.a Nam minor proo hunc continet sensum: Hi Canes sunt alicujus Episcopi; unde inferri tantum potest: g. Hi canes sunt alicujus Sacerdotis.

194. Fallatia divisionis habetur, quando fit transitus à sensu composito ad sensum divissum: vg: Nullus peccator intrare potest in Regnum Cælorum; Omnis homo e. peccator; g. Nullus homo intrare potest in Regnum Cælorum. Ubi distinguendum e. de sensu composito, et de sensu divisso peccati. Nam et si omnis homo sit peccator, et sensu composito peccati n. intrabit in Regnum Cælorum, potest per gratiam liberari à peccato, atque ita intrare.

195. Fallatia compositionis intervenit, dum quis argumentatur à sensu diviso, ad sensum compositum: vg. Qui vidit n. erat cæcus; Cæcus Evangelii vidit, g. Cæcus Evangelii non erat cæcus. Unde opposita ratione hic distinguendum e. ac in antecedente. Nam Cæcus Evangelii, n. amplius fuit Cæcus, et interea dum Cæcus erat, n. videbat.

196. Fallatia distributionis tunc contigit, quando à sensu collectivo ad distributivum progreditur progreditur argumentum: vg. Omnia Sacram.ta novæ legis sunt septem: Baptismus, et Pænitentia sunt Sacram.ta novæ legis; g. Baptismus, et Pænitentia n. septem. Distinguenda e. major, collectivè concedendo, et distributivè negando. Et ex consequenta n. includit, quia medius tus, scilicet Sacram.ta n. benè distribuitur, cum in minori distributivè, in majorique collectivè sumatur.

197. Fallatia collectionis committitur, dum ratiocinatur à sensu distributivo ad collectivum: vg. Creatura singulis nobilior e. rationalis; totus Mundus e. creatura singulis nobilior; g. totus Mundus e. rationalis. Bona n. e. conseq.a nam medius tus nempe creatura, in majori distributivè, in minori verò collectivè sumitur; scilicet: Pro collectione omnium creaturarum, quæ collectio rationalis tota nequit ee. cum plures sint creaturæ ratione carentiæ.

198. Fallatia demum Acentus, dipthongi, aspirationis, &ca. occurrit quoties aliquo utitur vocabulo modo sub uno acentu, modo sub alio; modo cum dipthongo, modo sine illo; modo cum aspiratione, modo absque illa, &ca. Adeo ut mutetur vocabuli significatio. Fallatia acentus peccare, qui ita diceret: Omnis pópulus ē. arbor, Omnis gens ē. pópulus, ḡ. Omnis gens ē. arbor. In majori pópulus significat arbore, quia 1a Syllaba ē. longa; et in minori natione, quia ē. brevis. Fallatiā dipthongi commiterer, dicendo: Omnes equi sunt bruta animalia; Senatores Granatę sunt ęqui; ḡ. Senatores Granatę sunt bruta animalia. Ubi videtur diversa significatio ex sola apositione dipthongi. Atque in Fallatiā aspirationis incurrere, qui diceret: Cum hamo capio pisces; legem impleo cum amo; ḡ. legem impleo cum capio pisces. Ubi tota diversitas provenit ex h, quę ē. aspiratio.

199. Fallatię, quę ex rebus oriuntur sunt etiā plures. In primis occurrit fallatia accidentis, quę verificatur, dum fit transitus ā substantia ad accidens; l. ab accidente ād substantiā: v.g. Quidquid emisti comedisti; emisti carnes crudas; ḡ. comedisti carnes crudas. Hic fit transitus ā substantia ad accidens; nā in majori considerantur res empta, quo ad solā substantiā; in minoriq.e cū qualitate afecta, scilicet: cruda.

200. 2a ē. fallatia transitus ā dicto simplicit. ad dictū secundū quid, ut si diceres: Unicuique, quod suum ē. restitui debet; ḡ. homini in duelo arma sua redenda sunt. Vel ā dicto secundū quid, ad simplicitér, v.g. Æthyopi albi sunt dentes; ḡ. Æthyops ē. albus. Sophistice, sunt istę illationes: nam homo simplicit. albus dicitur n̄. in dentibus, ∂. quia cutis presertim faciei illi sit alba. Et arma Domino redenda sunt simplicitér, ∂. n̄. in eo casu, in quo malus eorū usus certó prævidetur.

201. 3a ē. fallatia ex ignorantia Elenchi, seu argumenti Idictori, et tunc committitur, quando demissa pone principali oppugnatur incidens, l. quando rationibus carens dicteriis, et impurissimis convitiis adversariū cumulat aliquis. Quidā inter illos Fran.cus Jacquierus, ignorantiā Elenchi ab argumenti ignorantia distinguunt; asserentes ignorantiā Elenchi, nihil aliud ēē. quā ignorantiā, contradictionis. tuncq.e committit, dum quis falso suponens duo ēē. contradictoria, ex negatione unius eorū infert positionē alterius; v.g. ut si quis putans calorē, et frigus, contradicere; ita argumentaretur: Angelus n̄. ē. calidus, ḡ. ē. frigidus.

202. 4a fallatia n̄. causę pro causa, tunc contingit dū assumitur vellut rei causa, quę illius causa n̄. ē. l. adducitur tanquā rei causa proxima, quę remota, aut generalis tantū causa ē.: v.g. Vinum causat ebrietatē, ∂. ebrietas ē. mala ḡ. vinum malum ē. Videbis, quod vinū ponitur, ut causa ebrietatis, et n̄. ē. saltē proxima, ∂. excesus potationis.

203. 5a fallatia petitionis principii dicitur, quando idem probatur per idem. v.g. Omnis, qui habet oculos, ē. oculatus, ∂. homo habet oculos; ḡ. hoō. ē. oculatus. Nam idem ē. ēē. oculatus, ac habere oculos. A petitione principii parum difert fallatia, quę circulus vitiosus dicitur, et tunc committitur, quando una pp̄o. per alterā probata, ista per ipsā iterū probatur: v.g. si probarem animam rationalē ēē. immortalem, quia ē. spiritualis, et deinde probarem ēē. spiritualem, quia ē. immortalis.

204 Fallatię, quę ā conditione loquentis oriuntur, potius prejuditia, quam Sophismata dicuntur, q. Cristiano Philosofo n̄. decet, quare nec illa discere, nec docere opportet. Notandū randem ē. q. licet in Scholis communitér dicatur: retorquere, n̄. ē. respondere; quasi falsum ē. hoc axioma: nam nulla ratio eficatior assignari potest ad dificultatem eliminandā, quam ostendere adversario solutionē cum ipsa sua doctrina. Hęc ratio respondendi

vocatur, argumentum ad hominem; eo q. Cristus Dns. pluries usus fuit, præcipuè ad refellendos Pharisæos. Hæc de regulis, ac præceptis Logicalibus, prout ad tres primas mentis operationes attinet. Sed jam ad perfectiora transeamus, scilicet: Ad secundam Logcæ partem.

Logicæ Pars II.

Seu Disputationes, quæ ad tres primas intellectus operationes attinent.

Philosoficis institutionibus, seu Summulis jam finitis, in quibus Discipuli in Cristo dilectissimi sicut parbuli ambulastis; tempus e, ut evaquetis magis parbuli ad altiora ambulantes, ut abundetis magis. Ad superiorem, et nobiliorem Logcæ partem, in qua intus tener regulis imbutus materia illustratur, ad exercitium. Sed Methodum ab initio stabilitam amplectens: prius quæstiones ad Logcam in genere spectantes, deinde, quæ tres primas intus operationes respiciunt, recto ordine exponam.

Dictum e. in 1a. Logcæ parte tract. 3o. Art. 6. n. 188. quatuor ee quæstiones demostrabiles, quas explicat Arist. lib. 1o. Post. Cap. 1. 1a. An res sit? l. An in rerum natura existat? 2a. Quid sit? hoc e. ejus essentia, et quiditas. 3a. Qualis sit? quas nempè proprietates habeat. 4a. Propter quid sit? Videlicet ad quem finem deserviat. Quare disputationes omnes juxta hæc principia in respectivas quæstiones distribuam.

Disputatio I.

De Logicæ natura.

1. Logicam existere nulli dubium e. quare in hoc n. e. immorandum. Vnum tamen hic e. advertendum: quod si aliquando Ecclesiæ Patres contra Logicos insurgunt, eorum intentum e. n. veros Logicos. d. Sophisticos increpare; n. usum Logcæ, d. abusum reprobare: alioquin ejus dignitatem, et utilitatem summis laudibus n. extollerent. Vt ergo quantum fieri possit promissa adimpleam; sit

Quæstio I.

An Logica sit Scientia?

2. Logica, quæ Arist. vocat: scientiarum organum; juxta Græci vocabuli etymologiam Disciplina rationalis dicitur: Nam Logos idem sonat, ac ratio, et Logii disciplinæ apellantur. Hinc merito ab Authoribus multiplici titulo commendatur. Dicitur enim: Scientiarum janua, sapientiæ fax, mentis oculus, clavis aurea, scientiarum scientia. Duplex quidem communiter dicitur: Naturalis, et Artificialis. Naturalis e. =

ipsum lumen rationis hominibus signatum, quo absque regulis, et preceptis ratiocinare potest. Artifitialis ē: que certis regulis, intũ ad promptè, recteq. discurrendũ instruit, ac dirigit.

3. Licet mentes ntræ ejusdẽ, ac equaliter sint perfectionis, naturalis tamen Logã ob diversã cujusq. hominis cerebri structurã, diversũq. humani corporis temperamentum, ñ. ē. ejusdẽ perfectionis in singulis hominibus; docet enĩ experientia, ñ. omnes ēē. ad veritatẽ intelligendã equè aptos, et si eodẽ Doctore, parique mentis contentione utantur. Perficitur tamen, et augetur ipsa naturalis Logã si cum hominibus judicio preditis, quis frequenter colloquatur, l. libros accurata methodo conscriptos debita atentione legat. Contrà verò, qui parùm accuratè legunt libros, l. depravati ingenii homines frequentant, hic dispositionẽ naturalẽ corrumpunt, et ad veritatẽ cognoscendã inepti fiunt.

4 Artifitialis verò Logã ex usu ipsius Logẽ naturalis orta ē. Aucta deindè pluzimùm exercitatione, et experimentis Philosoforũ, qui plura, ac plurìes tentantes verã tandem ritè ratiocinandi invenerunt viam. Etiã errores ipsi, pluximas philosofandi regulas patefecerunt. Nam q. priores Philosofi erraverunt, id posteriores diligenter animadverterunt, et indè auxerunt regulas, nè similiter erraxent. Primi verò, qui philosofandi regulas in Arte redurerunt, fuerunt Philosofi Eleatenses, qui, et illas docuisse traduntur. Posteà verò Aristoteles ad solutionẽ dedit hanc scientiã, licet magna ex parte ad disputandũ idoneã. Ex quo fortè Logã, etiã Dialectica, scilicet: Disputatrix facultas appellatur, quia in ipsa tradetur Disp. Methodus.

5. Suponendũ maximè decet cũ Arist. lib. 6. Ethicorũ cap. 3º Sex ēē. genera notitiẽ, seu habituũ in intũ; nempè: Intelligentia, Scientia, Sapientia, Prudentia, Opinio, et Ars. Intelligentia ē: habitus medio, quo intũs absq. discursu in prima principia fertur: ut, v.g. cognitio hujus: Omne totum ē. majus sua parte. Habitus, quo intũs fertur ad talem assensũ, dicitur: habitus primorũ principiorũ. Sapientia ē: rerum altissimarũ, et universaliũ notitia: ut Methafisica. Prudentia ē. notitia regulativa actuũ humanorũ in genere moris, ut benè, et laudabiliter fiant. Quẽ etiã Ethica vocatur, quia respicit mores.

6. Opinio ē. assensus intũs ad unã partẽ cũ formidine partis oppositẽ. Advertendũ tamen ē. q. ñ. ē. idẽ opinio, ac dubiũ, nec dubiũ idẽ, ac suspitio. Dubiũ dicitur: suspensio intũs circa utramque partẽ. Suspitio ē. aliqualis inclinatio intũs ad unam partẽ, licet nulli determinatè assentiatur. Ars ē. habitus cũ recta ratione activus, l. factivus. Id ē. dirigens intũ ad aliquid artificiosè agendũ.

7. Licet juxta ordinẽ assignatũ ad intelligentiã sequatur scientia, huic loco relinquitur, quia ē. que principalit. venit ad questionem. Ideò scientia: ē. cognitio certa, et evidens de objecto necesario per demonstrationem acquissita. 1ª Conditio ē. que sit certa, hoc ē. certitu-

dine intrinseca ex parte objecti, ità ut neque divinitùs possit aliter se habere, et in hoc distinguitur ab opinione, quę ad summum habet tantum certitudinę extrinsecā seu ex parte potentię. Certitudo autę definitur: firma intus adhęsio alicui determinatę parti.

8. 2ª Conditio, ē q. sit evidens; hoc ē. evidentia demostrabili, ut dictū manet in 1ª Logę Part. tract. 2º Art. 2. num. 131. Nā evidentia indemostrabilis ē. propia primorū principiorū. Et in hoc sensu distinguitur per istā particulā à Fide, quę licet sit certa, ñ ē. evidens; nā evidentia, ē claritas, seu quasi evidentia objecti. Et comparatur luci materiali, qua objectū ità proponitur, ut clarè percipiatur ab oculo.

9. 3ª Conditio ē. de objecto necesario; hoc ē. de objecto, q ñ possit aliṫ se habere, de incertis enī ñ. potest haberi cognitio certa. Per hanc particulā distinguitur ab Arte, cujus objectū ē. contingens, et potest, bene, aut male fieri. 4ª Conditio, ē q. sit parta, seu acquisita per demostrationę: et per hoc distinguitur ab intelligentia, seu habitu primorū principiorū; qui est cognitio quidę certa, et evidens, ṡ ñ ē. partus demostrationis, ṡ simplicis aprehensionis terminorū.

10. His jam prelibatis ad resolutionę questionis venire jam ē. tempus. Sed ut certo ab incertis separentur, etiā venit notandū, q. Logā. tam Naturalis, quā Artifitialis, potest ēē docens, et utens. Logica Naturalis docens, ē notitia confusa regularū, quibus in veritatis acquisitione diriguntur mentis operationes. Logica verò Naturalis utens, ē habitus confusam illā notitiam regularum ad usum transferens. Logica Artifitialis docens, ē clara, et distincta notitia regularū, quibus mentis operationes, in assequenda veritate sunt dirigendę. Artifitialisqᵉ utens; ē habitus, seu facultas actu dirigens operationes mentis in veritatis inquisitione.

11. Ex hoc infertur, quod questio ñ. procedit de Logā Naturali, neque docente, neque utente. Sub duplici enī respectu inquit Doct. Sub. quod ē. tantum dispositio naturalis ad scientiā. Etiā Logā, quę ñ. habet conditiones requisitas ad scientiā ñ. ē. scientia, ṡ Logā Naturalis sub duplici respectu ñ. habet conditiones requisitas ad scientiā; ġ. sub duplici respectu nequit ēē. scientia. Prob. min. Vt Logā habeat conditiones requisitas ad scientiā, debet ēē. cognitio evidens, per demostrationę acquisita, ṡ Logā sub duplici respectu asignato, nequit ēē. cognitio evidens per demostrationę acquisita; ġ. Logā naturalis sub duplici asignato respectu ñ. habet conditiones requisitas ad scientiā. Prob. min. 1º Non ē. cognitio evidens, quia ut dictum ē. ñ ē. nisi notitia confusa regularū. 2º Non ē. per demostrationę acquisita, quia repugnat essentię Logę naturalis, quę omne artifitium Syllogisticum excludit. Ergo Logica naturalis neque docens, neqᵉ utens ullo modo scientia dici potest. Et ex consequenti presens questio de Logā artifitiali solùm locum habet. Quare sit

Conclusio I.

Logica Artifitialis docens ē. verè Scientia.

12. Prob. 1º Logā Artifitialis docens habet omnes conditiones verę scientię; ṡ facultas, quę habet omnes conditiones verę scientię ē. scientia; ġ. Logā Artifitialis docens ē. verè scientia. Prob. maj. Conditiones requisitę ad verā scientiā sunt cognitio certa, et evidens rei necesarię per demostrationę acquisita; ṡ Logā Artifitialis docens ē. cognitio certa, et evidens rei necesarię per demostrationę acquisita; ġ. Logā Artifitialis docens habet omnes conditiones verę scientię. Prob. min. Discurrendo per singula.

1.º ē cognitio certa, quia scit certo Syllogismus ēē orationē, in qua ex præmissis rectè dispositis, sequitur bona conclusio. 2.º ē evidens, quia id scit per principia evidentia demostrationis. 3.º ē cognitio rei necesariæ, id ē q. n̄. potest aliter se habere; quia Syllogismus esentialiter talis ē. sicut hoō esentialiter animal rationale. 4.º Deniq. per demostrationem acquisita; hoc ē. per discursū; g. Loga Artifitialis docens habet omnes conditiones veræ scientiæ.

13. Prob. 2.º Authoritate Doct. in sequenti Conclusione asignanda (n.º 17). Obj: 1.º Aristoteles lib. 1.º Etthicorū cap. 3.º inquit: Illi tollunt naturā Logæ, qui eam n̄. facultatē, s. scientiā vocant, s. facultas n̄. ē. scientia; g. ex Arist. Loga n̄. ē. scientia. 2.º inquit: absurdū ē. quærere scientiā, et modū sciendi. 3.º numerans Scientias n̄. meminit Logæ: g. ē. quia n̄. ē. scientia.

Resp. neg. conseq.m Nihil enī sequitur ex Arist. dictis benè intellectis. Nā 1.º Arguit eos, qui n̄ tractant Logā ut instrumentalem, et aliis inservientē. Ad 2.um respondet Doct. Sub. dicens: Logā n̄. ēē modū sciendi formaliter, et in recto, s. materialiter, et concomitanter, quatenus agit de modo sciendi. Aliæ Scientiæ versantur circa res, hæc autē circa modum sciendi; et quia modus sciendi debet prius haberi, et quæri, quā scientia, ideò rectè dicit Arist: absurdum ē. quærere simul utrumq. s. sucessivè. Ad 3.um Logā ēē scientiā rationalē, ideòq. n̄. fuisse numeratam ab Arist. quia ibi tantum numeravit Scientias reales.

14. Obj: 2.º Scientia acquiritur per demostrationē, s. Loga docens n̄. acquiritur per demostrationem; g. Loga docens n̄. ē. scientia. Prob. min. Demostratio præcedit omnem scientiā, s. demostratio n̄. potest præcedere Logā docentem; g. Loga docens n̄. acquiritur per demostrationē. Maj. patet: quia causa præcedit suum efectum. Prob. min. Si demostratio præcederet Logā idem esset prius, et posterius se ipsa, s. hoc nequit admiti; g. demostratio n̄. potest præcedere Logam. Prob. maj. Esset prius, quia præcederet Logā; esset posterius, quia Loga docet demostrationem, g. esset prius, et posterius se ipsa; et ex consequenti sequeretur procesus in infinitum.

Resp. dist. maj. 1.m Scientia acquiritur per demostrationē artificiose, l. lumine naturali factā; conc. precisè artificiosè factā; neg. Et dist. min. Loga docens n̄. acquiritur per demostrationē artificiosè factā; conc. lumine naturali factā; nego. Similiter dist. maj. 1.æ probationis. Demostratio naturalis, l. artificialis præcedit omnem scientiam; conc. precisè artificialis; neg. Ad 1.am demostrationē Logæ solum præcedit demostratio, et Loga naturalis, per quā Loga artifitialis acquiritur, et docet demostrationē artifisiosā. Sic generata fuit Loga artifitialis.

1.º Per Logā naturalē formarunt homines bonos, et malos Syllogismos, adverterunt postea aliquos defectus, et post longas reflexiones, et exercitationes invenerunt tandem regulas generales, quibus infalibiliter conficerentur Syllogismi, et demostrationes artificiosæ. Ita ut demostratio Naturalis fuit causa demostrationis artificiosæ, quam modo habemus. Ex quo aparet, q. cū diversæ sint istæ demostrationes, nec verificatur, q. idem sit prius, et posterius, nec procesus in infinitum.

15. Obj: 3.º Scientia debet ēē de rebus necesariis; s. Loga docens n̄. ē. de rebus necesariis g. Loga docens n̄. ē. scientia. Prob. min. Loga docens agit de rebus contingentibus, et aparentibus; s. res aparentes, et contingentes n̄. s̄. necesariæ; g. Loga docens n̄. ē. de rebus necesariis. Prob. maj. Loga docens agit de fallatiis, et syllogismo Topico, s. hæ sunt res falsæ; aparentes, et contingentes; g. Loga docens agit de rebus contingentibus, et aparentibus.

Resp. dist. maj. 1.ª Scientia debet ēē de rebus necesariis quoad esentiā, et specificationē; conc. Quoad existentiā, et exercitium; neg. Et dist. maj. prob. Loga agit de rebus contingentibus, et aparentibus materialiter, in se; conc. Formaliter, et prout

consideratur in Loga neg. et similit. dist. min. prob. Nihil enim verius, nec magis necesarium ē. quam
q. docet de fallatiis, et syllogismo topico, scilicet: ex falsis, et aparentibus n. elici nisi errorem; ex
probabilibus q. cognitionem probabilem, et opinionem. Artifitium enim in istis ē. æquè necesarium, ac inde-
morrativum, scilicet: quo ad modum, et figuram; et ad vitandam captionem, et detegendos defectus
tan clarè, et specificè.

16. Inst: Sed Loga n. ē. de rebus necesariis, nec quoad esentiam, ergo n. tenet dist. Prob. min. subs.
Loga agit de ente rationis; sed ens rationis n. ē. necesarium quoad esentiam; ergo Loga n. ē. de rebus
necesariis, nec quoad esentiam. Prob. min. Non ens, n. habet esentiam, sed ens rationis ē. n. ens; ergo
ens rationis n. habet esentiam.

Resp. neg. min. subs. et dist. maj. prob. Loga agit de ente ratio-
nis, hoc ē. de ente, q. pendet à ratione infieri, et ēē. et habet veram esentiam; conc. De ente
ficto, ut ē. Chimera; neg. Sed ens rationis in 2º sensu n. habet esentiam, conc. In 1º sensu, neg.
Vt quælibet scientia sit de rebus necesariis, n. ē. necese, ut res necesario existant, hoc pro-
prium ē. solius Dei, ergo solius Dei tantum haberi potest scientia; sed sufficit, q. res aliter, ac sunt,
quo ad sua prædicata esentialia, ēē. n. possint. Vnde licet ens rationis Chimericum, esentiam n.
habeat, quia illi repugnat Definitio, Divisio Syllogismus, et 2æ intentiones, quæ opera rationis
sunt; veram, et necesariam habent naturam, ac realia, et æternæ veritatis sunt quantum
ad conexionem prædicatorum cum ipsis, n. autem quoad existentiam cum ipsis.

Conclusio II.

Loga Artificialis utens, formaliter ut utens n. ē. Scientia.

17. Prob. 1º ex Doctore Subt. " Loga dupliciter consideratur, uno modo in quantum ē. docens "
" et sic ex necesariis, et propiis principiis procedit ad necesarias conclusiones; et sic "
" ē. scientia. Alio modo, in quantum utimur ea aplicando eam ad illa, in quibus "
" ē. usus; et sic n. ē. scientia. " Ergo ex Doct. Subt. ut utens n. ē. scientia.

18. Prob. 2º ratione. Formalis ratio, sub qua nomen scientiæ datur alicui cognitioni de-
bet ēē. quid necesarium, et per se intentum à scientia, sed Loga utens formalit. ut utens
n. ē. quid necesarium, nec intentum à Loga, ergo Loga utens n. ē. scientia. Prob. min. Loga
utens, seu usus ille regularis ē. quid contingens, et sola cognitio bonæ definitionis
et argumentationis intenditur à Loga; ergo Loga utens, seu usus ille regularis
n. ē. quid necesarium, nec intentum à Loga. Prob. ant. Vsus ille regularis ē. de
prædicamento actionis et q. intenditur à Loga ē. habitus de Prædicamento qualitatis,
sed actio ē. quid distinctum ab habitu; ergo usus ille regularis ē. quid distinctum ab illo
quod intenditur à Loga, sed quod intenditur à Loga ē. quid necesarium; ergo usus ille
ē. quid contingens, et n. intenditur à Loga.

19. Prob. 3º Instrumentum sciendi n. ē. scientia, sed Loga utens formalit. ut utens
ē. instrumentum sciendi; ergo n. ē. scientia. Maj. patet: Nam instrumentum artis n.
ē. ars; ergo similit. instrumentum scientiæ n. ē. scientia. Min. prob. Iuxta omnes
Loga ē. organum, et instumentum sciendi, sed hoc nequit intelligi de Loga docente re-
duplicativè ut talis; ergo de Loga utente formalit. ut utens intelligendum ē.

20 Obj: 1º Loga utens saltem in parte demostrativa ē. scientia; ergo n. absolutè
negandum ē. scientiam ēē. Prob. ant. Vsus constructivus Syllogismi demostrati-
vi ē. actus scientificus, sed iste usus ē. Loga utens in parte demostrativa; ergo
Loga utens in parte demostrativa ē. scientia. Prob. maj. Vsus constructivus
Syllogismi demostrativi ē. ipsa demostratio posita in exercitio, sed demostratio
posita in exercitio ē. actus scientificus; ergo usus constructivus syllogismi demos-
trativi ē. actus scientificus. Prob. min. Demostratio posita in exercitio ē. syllo-
gismus faciens scire, sed syllogismus faciens scire ē. scientificus; ergo demostratio posi-

ta in exercitio, ē. actus scientificus. Brevissimè poterat totum argumentū solvi hoc syllogismo: Actualis constructio demonstrationis, ē. actualis scientia, ꝺ. Logā utens in parte demonstrativa ē. actualis constructio demonstrationis; ḡ. Logā utens in parte demonstrativa ē. actualis scientia. Si hoc admittitur; etiā debet admitti, q. Logā utens quoad partem topicā, et sophisticā ē. scientia. Et sic formatur instantia: Actualis constructio demonstrationis ē. actualis scientia, ꝺ. Logā utens in parte topica, et Sophistica ē. actualis constructio demonstrationis; ḡ. n. solum in parte demonstrativa; ꝺ. etiā topica, et Sophistica ē. actualis scientia; q. nec Contrarii, ut Aguirre, et Palancus admittunt.

Resp. ḡ. in forma, neg. ant. 1.^m et dist. maj. prob. Usus constructivi syllogismi demonstrativi quantum ad materiam, et substantiam ē. actus scientificus, conc. Quo ad formam artificiosam, neg. Usus enī constructivus syllogismi demonstrativi, seu demonstratio posita in exercitio duo importat, formam artificiosā, et materiā artificii. Quantum ad formam n. ē. scientia, ꝺ. conditio ad scientiam; quo ad materiam in præmissis ē. causa scientiæ aplicata per formā, tanquā conditionem; et in conseq.^a ē. ipsa scientia causata ex præmissis per formā artificiosā dispositis. Quare materia, formaq.^e distingui debet in quolibet artifitio Logo, nonq.^e confundi. Si enī actualis scientia esset actualis forma, seu dispositio pro formali, etiā syllogismus probabilis, et Sophisticus essent actualis scientia, cū ex parte formæ eamdem dispositionem habeant, solumq.^e distinguantur à demonstratione penes materia.

21. Obj: 2.º Logā docens juxta dicta ē. scientia, ḡ. etiā Logā utens. Prob. ant. Habitus Logæ docentis, et utentis ē. idem, ḡ. si Logā docens ē. scientia, etiā Logā utens. Conseq.^a patet; Nā unius, et ejusdem habitus eadem ē. ratio.

Resp. neg. 1.^am conseq. et dist. ant. prob. Habitus Logæ docentis, et utentis, ē. idem realiter, conc. formalit.^r, nego. Et eodem modo distinguitur ratio consequentiæ. Si enim utriusque habitus esset idem, tam formaliter, quam realiter, utique esset eadem ratio de utrisque, ꝺ. sufficit identitas realis, quæ benè componitur cum distinctione formali; ut sub uno respectu dicatur scientia, n. q.^e sub alio.

Quæstio II.

An Logica aliquo modo possit vocari Ars?

22. Ars definita fuit cum Arist. n. 6. Habitus cum recta ratione activus, l. factivus. Ad completam rationem Artis Doct. Sub. in 1.º dist. 39. n. 5. ait requiri, q. ratio sit recta, id ē. rectificans potentiā, ideoq.^e in Deo tantum conceditur Ars diminutè, pro veraratione agendorū; n. tamen pro ratione recta, quia voluntas Dei rectificari non potest, cū sit ipsa summa rectitudo. Activus dicitur si sit principium operis interni, q. n. egreditur extra Animam. Factivusq.^e quatenus principiū operis externi. Sic discurrere, amare &.^a dicitur actio activa; et fabricare domū, et construere scannū, actio factiva.

23. Ex hac differentia oritur divisio Artis in liberalē, et mecanicam. Liberalis ē. quæ exercetur per potentias animæ. Ideoq.^e n. dicitur servilis sicut corpus, ꝺ. libera sicut anima. Omnes hujus speciei Artes hoc versiculo continentur:

Lingua, Tropus, Ratio, Numerus, Tonus, Angulus, Astra.

Cujus explicatio ē. Lingua significat Grammaticam. Tropus Rectoricam. Ratio Dialecticam. Numerus Arithmeticam. Tonus, Musicam. Angulus, Geometriam. Astra Astrologiam.

24 Ars Mecanica ē. illa, quæ exercetur per facultates corporis, et per actionē transeuntē in externam materiā. Quæ etiam dividitur in septem hoc versiculo contentas:

Rus, Nemus, Arma, Faber, Vulnera, Lana, Rates.

Rus Agriculturā denotat. Nemus, Artem Venatoriā. Arma, Artem Militarem. Faber, Artem Fabrilem. Vulnera, Chirurgiam. Lanam, Artem texoriā. Rates, Artem Nauticam.

His de Arte notatis, advertendū restat, quæstionem locum ñ habere in Logª docente; nam Doct. Subt. inquit dicendū, q. Logª ē scientia, quia in ea docentur, demonstrativè concluduntur. Vnde de Logª utente; ē dicendum:

Conclusio Vnica.

Logª utens est Ars Liberalis tantùm.

25. Prob. Ars Liberalis juxta suam definitionē ē principiū operis interni, ð Logª utens ē principium operis interni; ḡ ē Ars Liberalis. Prob. min. Logª utens versatur circa operationes intùs; ð hoc ē opus internum, ḡ Logª utens ē principiū operis interni.
¶ Dixi tantùm, nam licet operationes intùs procedant ad extra, scilicet: per vocem, aut scripturā; hoc ñ sufficit ad Artem Mecanicam, per accidens enim ē ut operationes exeant ad extra, nam sine hoc Logª tantum suam perfectionem habet in mente Philosofi; Ars qᵉ Mecanica petit per se opus ad extra. Et si aliquando Artifex utitur discursu circa sua opera, hoc Artis efectus ñ ē; ð Logę; et ad summum Ars scientifica vocari potest. Etiā notandum maximè convenit, nec Logā, nec cæteras Artes Liberales ēē propriè, et simplicitᵉʳ Artes: ð similitudinariè, et secundum quid: Nam ut ait Philosophus lib. 6º Ethic. cap. 5º, „Ars aliud rationis, aliud effectionis, ē genus.„

26. Inquiritur ab aliquibus, utrum habitus Logę docentis, sit distinctus, l. idem cum habitu Logę utentis? Ratio illorū, qui distinctos judicant, fundatur in eo, q. diversi sũ habitus in Musica, Pictura, et Rectorica; nam quis scit bene regulas Musicę, Picturę, et Rectoricę; et tamen ñ facilè utitur illis. Et aliis rationibus nerviorè probare intendunt; ego autem in re tam nullę utilitatis tempus præterire nolo. Vnumqᵉ tantum dico: quod maxima versatur disparitas inter habitus Musicę, Picturę, et Rectoricę, cum habitibus Logę: nam illarū facultatū habitus, diversas potentias faciles, atqᵉ expeditas petunt; Logę verò solum unius potentię facilitas, nempè: intellectus. Insuper cavendum ē. nè Logę docentis periti, in preceptis, quę memoria didicerunt, plus æquo confidant, et in scriptis, et colloquiis, se accurata methodo uti falso arbitrentur, post plenam. et perfectā regularū notitiā, adhuc longo regularū exercitio superandum ē. illa tarditas ingenii, quam ipsarū regularū usu magis, l. minus experiuntur, pro varia casuum dificultate, ut quis ingenuè ñ dubitabit.

27. Etiam à nonnullis acriter altercantibus inquiritur, utrum Logª sit scientia practica, l. speculativa? Sed quidquid dicant, magis confundunt intum, quā illustrant, cum materia, quę solo in nomine versatur. Nam qui definiunt praxim: Quodcumqᵉ opus à quacumque potentia elicitum: ex consequenti asserunt, et benè, q. Logª ē scientia practica. Qui verò propriè magis, et rigorosè, definiunt cū Subt. Doct. praxim: Actus alterius potentię, quam intùs naturaliter posterior intellectione, natus elici conformiter rectę rationi, ut fiat rectus; Vel quodcumqᵉ opus morale à voluntatis imperio, et electione procedens; precisè, Logam ñ ēē in hoc sensu practicam, merito sustinere tenentur. Dirigit enī operationes mentis, ñ in bonum moris, ð in veritate acquisitione. Ex qua doctrina conciliantur opiniones divisę, et clarè infertur, ñ solum Logā, ð etiā quamlibet scientiam practicā, l. speculativā dici potest juxta praxis intelligentiam à quolibet acceptam.

Quæstio III.

An, et quomodo Logª sit necesaria?

28. Quæstio ñ procedit de Logª naturali. Nemo enim ē qui in dubium mentem evitare possit, eam ad scientiam assecutionem omninò necesariā ēē. Si quis enī naturali Logª destitueretur, nihil scire unquam posset. Non enim ē aliquid nisi ipse rationalis intùs, ipsaqᵉ ratiocinandi facultas, quia à natura instructi sumus. Quare tota lis procedit de Logª Artificiali; utrum hęc sit necesaria, et quomodò, ad ad alias scientias acquirendas.

29. Aliquod potest ēē. necesarium Methafisice, Phisicè, et Moraliter. Methafisici necesariū dicitur: id, quo sublato, nec potentia Dei absoluta finis consequi potest. Sic dicitur intus necesarius ad scientias quaslibet acquirendas. Necesarium Phisice; ē illud sine quo finis per naturę vires consequi n̄. potest. Sic ē. necesariū alimentum ad vitam diu conservandū; licet enim Divinitùs, quis posit absque alimento, longo tempore vivere, n̄. autem per naturę vires. Necesariumq. Moraliter; ē. illud, quo sublato intentus, finis n̄. nisi maxima cum dificultate obtinetur, naturę viribus; Sic pecunię sunt necesarię ad bellum gerendum.

30. Etiam aliquid potest ēē. necesarium absolutè, seu simpliciter, et conditionatè, seu, secundū quid. Necesarium simpliciter dicitur: illud. sine quo finis. nec benè, nec malè consequi potest. Oculus ad videndū ē necesarius simpliciter, quia sine illo, nec benè, nec malè videri potest. Suare dicitur necesarius ad ēē. Necesarius secundum quid, dicitur illud, sine quo potest consequi finis, ∂. n̄. ita citiùs, nec faciliùs, nec perfectiùs. Sic equus dicitur necesarius ad equitandum. Nam licet, quis posset pervenire ad Granatā pedester, et n̄. equitando; atamen citiùs, faciliùs, et minori labore, cum eo iter conficeret. Ideò vocatur etiā necesarium ad melius ēē.

31. Distinguendus ē. etiā duplex status ad acquirendā scientiam; unus perfectus. imperfectus alter. Perfectus erit, si dificiliora, quę ad scientię pertinent demostrari, et quę contra opponuntur solvi facile possint. Imperfectusq. erit, si tantum aliquę conclusiones, et n̄. dificiliores cognoscuntur; neque dificiliora, quę opponi possint argumenta facilè solvuntur.

32. His prenotatis certum ē N.° Logam Artificialem n̄. ēē. Methafisice necesariā ad alias scientias acquirendas in statu etiā perfectissimo. Divina enim virtute omnes scientię undequaq. perfectè, humano intui infundi possunt, quin prius si Logā Artificiali imbutus. Ut de Adamo dictum fuit in Philosofię proemio; et ad ostendendam potentię suę virtutē, et Mundi sapientiā confundere, Deus infudit pluribus electis, etiā Mundo innobillioribus, et contemptibilibus.

33. Certum ē. 2.° n̄. ēē. necesariā Phisicè ad eas scientias acquirendas in statu perfecto, quę in principiis per se notis immediatè fundantur. Earumq. regulę faciles, et clarè aparent; ut sunt Arithmeticę, et Geometrię elementa. Pueri enī Arithmeticę, et Geometrię elementa olim dicebant, et quidem plures extiterunt sapientes viri, ante Logę Artificialis perfectā formā, qui Mathematicis disciplinis plurimū excelluerunt. Atq. etiam nunc multi n̄. dessunt, qui et si nunquam Logę Artificialis regulas legerint, et audierint; Arithmeticam, et Geometriam, ita evidenter intelligunt, ut à veritatibus, quarū demostrationem percipiunt, nullis argumentorum fallaciis dimoveri possint.

34. Obj: aliqui: Sine Logā Artificiali nequit percipi demostratio; ḡ. nec acquirere demostrationē Arithmeticę, et Geometricę. Prob. ant. Munus Logę Artificialis ē docere veritatem demostrationis, ut distinctam à falsitate fallacię, ∂. nequit percipi veritas demostrationis, ut distincta à falsitate fallacię sine Logā Artificiali; ḡ. nequit percipi demostratio sine Logā Artificiali. Prob. min. Nequit percipi veritas demostrationis, ut distincta à falsitate fallacię, absque cognitione distincta regularū in quibus quęlibet fundatur, ∂. nequit haberi cognitio distincta harum regularum absque Logā Artificiali, ḡ. nequit percipi veritas demostrationis, ut distincta à falsitate fallacię, absque Logā Artificiali.

Resp. dist. ant. Sine Logā Artificiali nequit haberi demostratio, quę precisè debet fundari in ejus regulis; conc. Quę fundatur in principiis per se notis, et potest acquiri discursu naturali; neg. Et eodem modo distinguitur totum argumentū. In Arithmetica, et Geometria, periti absque regulis Logę Artificialis, quamvis nesciant ad quod fallaciarū genus reducendę sunt, quę illis opponuntur; sciunt tamen, et verè intelligunt fallacias ēē. cum suo naturali discursu agnoscant, ḡ. verum nunquam opponitur vero.

Sic similiter dicendum ē. de demostratione; licet ignorent regulas, in quibus fundatur, sciunt ēē. justa principia, quę lumine naturali intui occurrunt. Hoc evidens fit exemplo Rustici, qui videns Solem lucentem inquit: Cum Sol lucet dies ē. nunc Sol lucet; ḡ. nunc dies ē. Vtque regulas demostrationis asignare n̄. potest, d. posset, et bene cognoscere evidentiam asenti, et negare evidentiam, qui in contrarium fallatiam imponere.

35. Propterea Doct. Sub. in lib. 3.º Sent. dist. 23. q. Vnica expresè id docet de Geometria per hęc verba: "Geometria, postquę ē. inventa, et ordinate tradita, potest homo ex puris naturalibus naturaliter acquirere, scire eam." Quo sine dubio intelligendum ē. de Mathematica. Cum enim ejus conclusiones ex principiis per se notis, l. ex aliis saltem per principia per se nota jam demostratis, deducantur; quilibet sola luce, et adjuvante natura, poterit earum illationem cognoscere, ipsasq. conclusiones naturaliter etiam scire. Quod enim dicitur juxta Doct. principia de Geometria, Arithmetica, et Mathematica, idem similiter ē. aserendum de qualibet scientia, cujus conclusiones in totu, l. in parte naturaliter posint acquiri. Scilicet, q. Loḡa Phisice necesaria ad eas acquirendas. Quod enim naturaliter scitur aliud n̄. eget, ut sciatur. Quoad caeteras verò sit.

Conclusio I.

Loḡa Artificialis ē. absolutè, et Phisicè necesaria ad dificiliores scientias, et conclusiones in statu perfecto acquirendas.

36. Prob. 1.º ex Doct. Nr̄o Subt. q. 2.ª Vniversaliū ubi dicit: "Omnes scientias utū Syllogismo, et aliis, de quibus ē. Loḡa." Ex quibus verbis clarè constat: q. ex mente Doct. Loḡa, et quę in ea pertractantur, sunt medium, quo reliquę scientię acquiruntur, d. sublato medio nequit consequi finis; ḡ. Sublata Loḡa Artificiali, tollitur medium, quo scientię acquiri posint. Sed juxta ipsum Doct.m scientię faciliores sine illa consequi possunt; ḡ. sine Loḡa Artificiali dificiliores consequi nequeunt; ḡ. ē. absolutè necesaria ad alias scientias acquirendas.

37. Prob. 2.º ex SS. PP. Sanctus August. lib. 2.º de Ord. cap. 13. "Disciplina disciplinarum, quam Dialecticam vocant sola scientes facere potest." Similiter Angelicus Doct. lib. 1.º post. lect. 1.ª de Loḡa hęc scribit: "Ars, quędam necesaria ē. per quam in ipso actu rationis sine errore procedat." Etiam ipse Plato ita dicit de Loḡa: "Sine ea, verum perfectè attingi n̄. potest." Ex quibus Authoritatibus sic efformo ratiocinium: Scientia, quę sola ipsa alias scientias facit scientes, ē. simpliciter necesaria ad eas acquirendas, d. juxta S. August. hęc facit Loḡa; ḡ. ē. simpliciter necesaria. Etiam scientia, quę facit, ut alię in suo discursu sine errore procedant, ē. absolutè necesaria, d. talis ē. Loḡa; ḡ. ē. absolutè necesaria.

38. Dicunt aliqui: quod hę authoritates intelliguntur de Loḡę autho ad caeteras scientias, l. ad summum de ea necesitate secundum quid. Sed contra: Vt Loḡa tantum utilis esset, seu necesaria ad melius ēē. debet suponere caeteras scientias facientes scire ex se ipsis, et discurrentes sine errore absque juvamine Loḡę; q. certè ē. contra sensum literalem authoritatum. Et si aliquando aliquę cognitionę habent veri, in illaq.e absq.e errore procedunt, hoc erit imperfectè tantum, perfectè tamen sine Loḡa, verum attingi n̄. potest; inquit Plato.

39. Prob. 3.º ratione: Illa scientia ē. absolutè necesaria ad alias acquirendas, sine qua n̄. posunt demostrare omnes suas Conclusiones, etiā dificiliores; d. sine Loḡa n̄. posunt demostrare omnes suas Conclusiones saltem dificiliores; ḡ. Loḡa ē. absolutè necesaria ad alias scientias acquirendas. Prob. min. Conclusiones dificiliores n̄. posunt demostrari

absq. cognitione regularum bonę demostrationis, ergo cognitio regularum bonę demostrationis nequit acquiri absque Loga, ergo conclusiones saltem difficiliores scientiarum, sine Loga non possunt demostrari. Mayor est evidens, aliàs non essent difficiliores, si demostratione non indigerent. Min. similiter: Nam munus Logę est regulas bonę demostrationis docere; ergo legitimè infertur Logę saltem ad scientias, et conclusiones difficiliores in statu perfecto acquirendas, necesariam absolutè esse.

40 Obj: 1º Loga Naturalis potest causare eosdem efectus, ad quos Artificialis necesaria reputatur; ergo Loga Artificiali non est necesaria. Prob. ant. Loga Artificialis reputatur necesaria, ut demostrationes aliarum scientiarum fiant rectè, sed hoc potest praestare Logica Naturalis, ergo Loga Naturalis praestare potest eosdem efectus, ad quos Artificialis necesaria reputatur.

Resp. neg. ant. et dist. maj. prob. Loga Artificialis reputatur necesaria, ut demostrationes difficiliores fiant rectè; conc. Vt omnes demostrationes; neg. Et dist. min. sed hoc potest praestare Loga Naturalis, quo ad demostrationes faciles, et lumine naturali acquisibiles; conc. Quad omnes demostrationes; nego. Demostrationes, quę ex principiis naturalibus, et per se notis oriuntur, alio juvamine non egent, nisi ipso Logę Naturalis discursu; atamen cum hic non posit omnes scientiarum limites attingere; ideo auxilio Artificialis opus habent, ut absque errore ullo posint, quę intra earum objectum continentur, perfectè demostrare.

41. Inst: 1º Si Loga Naturalis potest absque auxilio Artificialis aliqua faciles demostrationes formare, etiam difficiliores; ergo nec ad has est necesaria. Prob. ant. Non est ratio major de difficilioribus, quę de facilibus; ergo si Loga Naturalis potest faciles, etiam difficiliores.

Resp. neg. utrumque ant. Quia evidens est. et patet experientia in aliquibus plus esse Artifitii, et difficultatis, quam in aliis, quę perfectè non posent cognosci, nisi Artificialis Loga difficultatem, et artifitium manifestum faceret. Non enim rarò accidit, ut in materia dificili, aliqua admitantur tanquam demostrata, quę a demostrationis evidentia longè distant, atque hinc oritur rerum confusio, et ex confusione error. Ad quod vitandum, necesaria est notitia Logę Artificialis, quę omnem aufert dubitationem.

42. Inst: 2º Nulla scientia potest esse difficilior, quam ipsa Loga Artificialis, sed Loga fuit acquisita sola Loga Naturali; ergo nec Loga est necesaria ad difficiliores scientias acquirendas.

Resp. dist. min. Loga Artificialis fuit acquisita quo ad res faciles sola Loga Naturalis conc. Quo ad res difficiliores; nego. In quest. 1ª n. 4 de origine Logę Artificiali dictum fuit; nunc autem solum dico, quod illa, quę erant acquisita facilia, Loga Naturalis invenit; v.g. regulas evidentiores; quibus, et jubamine rationis naturalis transiit ad magis obscuras, et facilitate istarum ad difficiliores. Vndè clarè constat, quod Loga Naturalis se sola tantum regulas faciles invenit; difficiliores verò non sine auxilio Logę Artificialis, quod est assertum conclusionis.

43 Obj: 2º Experientia constat plures viros magni ingenii acquisisse, etiam difficiliores Mathematicę partes, sine auxilio Logę Artificialis; ergo etiam potest absque ea acquiri quęlibet pars alterius scientię, quamvis difficilior.

Resp. Quidquid sit de ant. neg. conseqᵐ. Nam esto sit certum de istis viris solum infertur, quod insigni sui ingenii acumine methodum Geometricam atentè meditantes, regulas, quibus in veritatis inquisitione mens nostra dirigitur, propio numine sibi formarunt suę Logę Artificialis quasi Authores; ipsaque dirigente, et adjuvante statum perfectum acquisierunt. Alio enim modo est imposibile. Nam qui nulla Logę Artificialis notitia est instructus, (inquit Clar. Jacquierus) ignorat, qua ratione examinari debeant difficiliores demostrationes, et an demostrationis se veritatem sustineant. Ratio enim est: qui sola Loga Naturali pollet, tantum confusam habere regularum notitiam, quibus in rerum cognitione diriguntur mentis operationes; ut patet ex Logę Naturalis definitione: confusa illa notitia, non nisi cognitionem rerum confusam causare potest; aliter efectus excederet virtutę causę, ergo cognitio, qua isti insignes viri clarè Mathematicam perceperunt, efectus scientię notitię claram causantis dici debet, qualis est Loga Artificialis omnem errorem, et confusionem expellens.

44 Quod etiam ipse Arist. in sua Logē restauratione expresé testatur dicens: Primos Graetiē Philosofos, quamvis acerrimo ingenio preditos, in pluribus errase, defectu Logē Artificialis. Sic explicatur ipse Logē quasi Author. Evidens testimonium necesitatis istius ad alias acquirendas scientias. Nullus enim magis ejus necesitatem inculcare potest, nisi qui eam indispensabilem judicavit, potens sola naturali ratione acquirere, si esset suficiens, et Artificiali opus n. haberet.

45. Inst: Quod nimis probat, nihil probat: ut refert commune Axioma; s. doctrina data ad argumentum antecedens nimis probat; g. nihil probat. Prob. min. Doctrina data probat, quod cum Logā Artificiali tollitur omnis confusio, obscuritas, et error in scientiis ejus auxilio acquisitis; s. hoc ē. nimis probare; g. Doctrina data nimis probat. Prob. min. Nimis probare, ē. probare, q. et ipsi n. possunt concedere; s. n. possunt concedere adversarii omnem confusionem, obscuritatem, et errorem auferri in scientiis Logē Artificialis auxilio acquisitis; g. nimis probat. Prob. min. Adversarii concedere n. possunt, quod ē. contra ipsam experientiam; s. ē. contra experientiam omnem obscuritatem auferri in scientiis Logē Artificialis auxilio acquisitis; g. Adversarii hoc n. possunt concedere. Prob. min. Ipsa experientia docet, etiam post perfectam Logē Artificialis restaurationem, plura obscura, erronea, et confusa remanere; g. ē. contra experientiam hoc aserere.

Resp. ad totum Argumentum, prius suponendo aliqua ēē. certissima multis tenebris admissa, aliaq. etiam clara, quē intus nri infirmitate, obscuritateq. penetrari nequeunt. Caeterum clara neganda n. sunt propter obscuritates, quas habent adjunctas, et noster intus infirmatur; ut egregie animadvertit S. Augustinus. Vnde obscuritas, quē in omnibus scientiis, etiam ipsa Logā apparet; n. ejus regulis, s. nri intus obscuritas, et n. recte aplicatione earū tribuendum ē. Et hēc ē. causa, cur etiam faciliora n. sine magno labore percipi nequeunt, ut experientia ipsa pasim docet. Quanto magis dificiliora, quamtumvis Logē Artificiali auxilio prēdita? Perpendant bene contrarii hanc distinctionem, et videbunt, doctrinam nimis n. probare; s. tantum probare scientias in statu perfecto, quantum intus capacitas permitit, acquiri n. posse nisi Logā Artificiali. Quod, et ipsi fatentur: nam si dicunt contra doctrinam datam, q. etiam cum Logā Artificiali remanent in scientiis aliqua obscura, plura dubia, et quam plurimi errores commituntur; quanto magis sine auxilio ejusq. juvamine?

Conclusio II.

Logā ē secundum quid, seu ad melius ēē. necesaria ad omnes omnino Scientias acquirendas.

46. Prob. 1º. Ex omnium sententia, qui uno ore id aserunt. 2º. ex dictis in Conclusione ant: nam si ē simpliciter necesaria ad dificiliores acquirendas, multo verius erit utilis, ut istē, sicut et faciles citius, et minori labore acquirantur. 3º. ex definitione ipsius Logē Artificialis, nam ut diximus claré, et distincté explicat regulas Logē Naturalis confusē cognitas, easq. in usum transfert. Etiā errorū causas aperit, et remedia proponit, ut falsitas sub specie veri latens, distincta videatur, docet rem in suas partes rité distribuere, obscuram vocabulorū notionē explicare, incerta determinare, ambigua distinguere, et né sim molestus, rationes ad persuadendū idoneas parare, q. probandum ē. apta Conc.e conficere, et de singulis itá ordinaté, et convenient. disserere, ut sivé scientiis quibuscumq. danda sint opera, sivé Doctoris ofitio fungendum, sivé munus Oratoris sustinendum, sive in re

quacumqꝫ sententiam, l. judicium ferendum, valdè utilis ab omnibus existimatur: ergo in dubium revocare non licet Logam Artificialem ad omne vitæ usum, et scientias omnes acquirendas, utilissimam esse.

47. Obj: Experientia constat, quod Loga Artificialis est magis noxia, quam utilis; ergo non est secundum quid necessaria. Prob. ant. Experientia constat, quod plures, qui Logam Artificialem studuerunt, plus sepissimè errare solent, quam ii, qui solo Logæ Naturalis lumine utuntur; ergo saltem in istis est magis noxia, quam utilis. Prob. ant. Experientia observatur, quod plures in eisdem studiis versantes, alii facilius veritatem demonstrant sola Logæ Naturalis notitia, quam alteri cum sola Loga Artificiali; ergo qui Logam Artificialem studuerunt plus errare solent, quam qui sola Naturali Loga utuntur.

Resp. Hoc defectum, Logæ Artificialis vitio non est tribuendum, sed ipsius illa utentis. Pluribus etiam causis potest quis errare cum Loga Artificiali; v.g. Si Logæ Artificialis regulas, quas didicit, executioni non mandat, sed agit ex Loga Naturali tantùm, quamvis sibi videatur agere secundum Logam Artificialem. Si Logam Artificialem docentem non benè intellexit, aut regulas distinctè non explicat; idem est quantum ad usum, ac si illam penitùs ignoraret. Similiter si quis de scientiis, ac rebus sibi ignotis disputare audeat, quin prius earum principia observationes necessarias, et regulas generales saltèm habuerit; his omnibus, aliisqꝫ de causis potest quis Loga Artificiali adjutus minus proficere, quam alius sola Naturali ornatus. Quia tunc regulæ potiùs confundunt intellectum, quam illustrant.

Quæstio IV.
Quale sit objectum Logæ.

48. De objecto Logæ acriter solet disputari inter Scholasticos, sed si quæstio benè intelligatur tota est de nomine, et definitis de Logæ, objectiqꝫ vocibus, evanescit. Objectum à Philosofis pro subjecto communiter usurpatur; sed non est hic considerandum, quatenus subjectum significat terminum sivè Logicum, sivè Physicum, sivè Moralem; sed pro eo, quod consideratur ab aliqua potentia, l. scientia. Hinc est quod potentiæ alicujus objectum, illud dicitur, quod à potentia mediis suis actibus attingitur: v.g. potentiæ visivæ objectum, est id omne, quod videtur; potentiæ auditivæ, quidquid auditur; intellectivæqꝫ potentiæ, quidquid cognoscitur, seu intelligitur. Scientiarum autem objectum: illud omne apellatur, quod per actus scientificos ad illam scientiam pertinentes cognoscitur; seu id omne, quod per illos attingitur.

49. Sed 1º dividitur in materiale, et formale. Materiale, est id omne, quod consideratur à scientia precisè à modo, seu ratione sub qua consideratur: et ideò vocatur istud objectum ratio quæ. Formale verò, est ratio sub qua objectum materiale consideratur à

scientia. Quod vocatur ratio formalis sub qua. Ad utriusq.^e plana perceptionem sit exemp. in corpore. Corpus ut sic, dicitur objectũ materiale Methafisicę, Phisicę, Medicinę, et Mathematicę; et ipsum corpus sub ratione entis, dicitur objectũ formale Methafisicę; sub ratione naturalitatis Phisicę; ut sanabile Medicinę; et ut mensurabile, Mathematicę.

50. Objectum tàm materiale, quam formale, dividi potest, in totale, seu adequatũ, et partiale, seu inadequatum. 1.^m Quod etiam specificativum dicitur; ē. universum, tàm materiale, quam formale, quo à scientia consideratur. 2.^m autem ē. ñ. omnis, d. una, l. altera pars objecti totalis: v.g. corpus naturale, ut naturale ē. objectum totale, et adequatum Phisicę, quia in totum consideratur ab ea; inadequatum autem, et partiale exit, si consideretur tantũm in una, l. altera parte.

51. Etiam partiri solet objectum in atributum, et atributionis. Objectum atributum; ē. quidquid ē. medium ad objectum atributionis assequendum. Objectumq.^e atributionis ē. illud omne, ad q̃. referuntur, ordinanturq.^e omnia quęcumq.^e traduntur in ea scientia: v.g. Canones, et leges Logę sunt objectum atributũ, quia sunt media ad mentis operationes dirigendas; mentisq.^e operationes jàm directę, et benè formatę, objectum atributionis, quia ad id perficiendum refertur quidquid in Logã traditur.

52. Hęc omnia stabilita, nonnulli, (Realistę vocati,) cùm definiant Logicam benè disserendi scientia de rebus; res omnes, ut cognitas, definitas, et divisas volunt ēē. Logę objectum. Quidam Nominales vocati, qui Logãm definiunt: rectè disserendi, et sermocinandi scientia; ejusq.^e objectum voces, et nomina ēē. censent. Alii Scotistę, cùm omnia, quę in Logã traduntur ad rectum conficiendum Silogismum ordinata ēē. vellint, tanquam ejus objectũ solum Silogismum constituunt. Demum quidam, ut Thomistę; ex eo q̃. Logã dicatur scientia rationalis, ens rationis statuunt pro illius objecto.

53. Vt autem hęc omnia firmit.^r sustineant, duplicem sciendi modum distinguunt, unum objectivum, directivum alterum. Argumentationem dicunt modũ objectivum, habitum verò de tali objecto, seu argumentatione, modum sciendi directivum appellant. Sed quantum in vanum laborant, etiàm cũ multiplici terminorũ inventione, claré aparet ex singulis sententię refutatione, quam brebit.^r adducam, posteaq.^e veram mihi sententiam explanabo.

54. Primò: Non benè dicunt Realistę; nàm licèt res omnes objectum materiale Logę appellari possint, scilicet quatenus ejus regulę aplicantur ad discurrendum de rebus omnibus; ut inquit Dr Subt. Cæterum proximum, et formale, juxta ipsius Doct. mentem, dici nequit. Scientia enim particularis, objectum particulare, et determinatum petit, quale ñ. sunt res omnes.

55. Similit.^r nèc voces, quidquid dicant Nominales; objectum formale

Logę ēē. possunt. Nulla scientia sine suo objecto potest considerari. Loga verò quo ad omnem sui partem, potest perfectè conservari absq.e vocibus; ut patet in Angelis, et Anima separata, et etiam in nobis ipsis daretur Loga quamvis impossibiles essent voces. Solum enim deserviunt istę, ut actus interni manifestentur.

56. Neq.e Scotistarum sententia Silogismum pro objecto Logę constituentiū, placet. Quamvis enim Doct.r Subt. in q. 3.a Universalium, positivè asserit:;; subjectum proximum, et primum Logę ēē. silogismum;; n̄. de Loga in tota sua latitudine; s̄. prout traditur ab Arist. loquitur. Ipse Doctor hoc expresè docet in q. 2.a num. 7.o;; Instrumentum (inquit) sciendi, ē. subjectum in tota „ Loga.;; Quod dum probat mentionem facit de definitione, et divisione, de quibus Arist.s in sua Loga n̄. pertractat. Undè ut isti Scotistę veram Doct. mentem sequantur, n̄. solum silogismum pro objecto totius Logę asignare debent, s̄. tantum Logę Aristotelicę; à cujus sententia nihil sum alienus.

57. Neq.e etiam Thomistę audiendi sunt semper cumq.e ens rationis accipiant in rigorè, et prout opponitur enti reali, et vero; si enim per ens rationis nihil aliud intelligant, quam actus mentis, opus scilicet factū ab intu, afines in hoc sumus. Et nos ipsi cum Doct.e Subt. vocamus Logam rationalem scientiam, versariq.e asserimus circa ens rationis, quia versatur circa operationes intus, quę opera rationis, abs dubio sunt, licet realia. Sed nunquàm Doct.r Subt. nèc Scotistę concedunt, nèc concedere possunt cum Thomistis, ens rationis, etiam in hac acceptione objectum formale, et adequatum ēē. Logę; s̄. ad summum materiale, et remotum. Ratio clarè videtur: nàm de ratione objecti adequatì ē. neque scientia excedat, nèc ab ipsa excedatur. Ens verò rationis excedit Logā nàm ē. objectum Grammaticę, et Rectoricę nomina, declinationes, et figurę, entia sunt rationis.

58. Sed ut hęc dicta Tyronibus perspicua fiant, nihilq.e utile lateat, quid sit ens rationis animadvertere maximè oportet. Ens rationis: id omne ē. quod habet ēē. objectivè in solu intu. Quod licèt reverà existere nequeat in rerum natura, cum nihilo tamèn, l. impossibili n̄. debet confundi. De nihilo, àc impossibilè nulla notio haberi potest; ut montis notio sinè valle, quia impossibilis nulla potest formari notio. Contrà verò entia rationis existunt in mente, quę percipit eorum propietates. Hinc placuit Scoto in 4.o Sent. d. 1. q. 2.a Ad distinctionem entis realis, et nihili apellare ens rationis, ens diminutum. Hęc entia diminuta, dicuntur etiam 2.ę intentiones, eo q̄. post primam intentionem, seu post primum actum mentis, ex ipsa mentis reflexione, l. abstrahendo, l. separando, l. componendo ortum habent. Ideo Doctor Sub. inquit:;; Intelligo ens in Anima tanquàm secundo consideratum, n̄. tanquàm primo consideratum.;; Apellantur quoq.e intentiones Logę, eo q̄. referantur ad Logę objectum, quę cum diserat de omnibus mentis operationibus, agit etiam de Universalibus, alisq.e rationis entibus. Cœterum

omnibus nullius ferè utilitatis, omisis quæstionibus; sicut quilibet ex citatis suam sententiam de objecto Logcæ, in ipsius definitione fundat; ità ab hac methodo n̄ disentiens, Logcā definitio: Scientia rationalis directiva veri ā falso. Juxta quam, ejus objectum asigno, dicens:

Conclusio Vnica.

Objectum materiale Logicę sunt tres mentis operationes; formale verò directio ipsarum; totale autèm, et adequatum; ipsę operationes quatenus dirigendę.

59. Prob. 1.ª pars. Objectum materiale scientię ē. id omne, q̄. consideratur ā sciⁿentia; ā. juxtà omnes tres mentis operationes considerantur ā Logā; ḡ. tres mentis operationes sunt objectum materiale Logcę. Min. prob. Juxtà omnes Logā versatur circa mentis operationes; ḡ. considerantur ab ea.

60. Prob. 3.ª pars. Objectum formale dicitur, q̄. ē. ratio, qua objectum materiale consideratur ā scientia; ā. dirigibilitas operationum intus, ē. ratio, qua istę considerantur ā Logā; ḡ. illarum directio ē. objectum formale Logcę. Prob. min. Logā considerat mentis operationes, ut intus posit scire, se scire; ā. nequit scire, se scire nisi ejus actus, seū operationes dirigantur; ḡ. dirigibilitas operationum mentis ē. ratio, qua istę considerantur ā Logcā. Prob. min. Nequit intus scire se scire, nisi sciat discernere verum ā falso; ā. istud nequit scire nisi per regulas Logcę dirigatur; ḡ. nequit scire se scire, nisi ejus actus, seu operationes dirigantur. Maj. patet: quia nequit discernere verum ā falso, nisi ~~sciat~~ quid præstat error, quidqᵉ veritas. Min. similitᵉʳ quia intus actus sinè directione, potius erronei, quam scientifici essent.

61. Prob. 2.ª pars. Objectum totale, et adequatum Logcę ē. agregatum ex materiali, et formali objecto; seu id, ad q̄. ordinatur, quidquid in Logā tractatur; ā. quidquid in Logā tractatur, ordinatur ad dirigendas mentis operationes; ḡ. istę quatenus dirigendę sunt objectum totale Logcę. Prob. min. Quidquid in Logā tractatur, l. ē. trus, l. propoo, l. definitio, l. divisio, l. argumentatio; ā. hęc omnia ordinantur ad dirigendas mentis operationes; ḡ. quidquid tractatur in Logā ordinatur ad mentis operationes dirigendas. Prob. min. Hęc omnia ordinantur, ut intus illustretur ad discurrendum in qualibet materia; sed mentis operationes directę illustrant intum, ut in qualibet materia posit discurrere; ḡ. hęc omnia ordinantur ad dirigendas mentis operationes.

¶ Ex dictis colligitur, q̄. finis intrinsecus Logcæ ē. dirigere mentis operationes in veri acquisitionem; extrinsecusqᵉ acquisitio aliarū scientiarū. Ad cujus intelligentiam sciendum ē. q̄. finis dicitur: bonum illud, pro cujus acquisitione operatur. Qui duplex ē. finis cujus, et finis cui. 1.ˢ ē. propter cujus executionem hōō agit. 2.ˢ cui agens vult finis cujus. v. ḡ. finis cujus Medicinę ē. sanitas, et finis cui ē. ægér. Finis cujus alius ē. intrinsecus, seù operis; et alius extrinsecus, seù operantis. 1.ˢ ē. ad quem ex se operatio

terminatur. 2º. ad quem operatio n. terminatur ex natura sua, đ. ex intentione operantis. v.g. Si Petrus studio Logę vacaret propter lucrum, istud lucru esset finis extrinsecus, seu operantis, n. verò operis. Etiam finis alius ultimus, alter n. ultimus est. Ultimus ē. ad quem omnia referuntur, ipse verò n. ultrà ē. referibilis. Non ultimus ē. qui ad aliud ē. referibilis. v.g. Deus ē. finis ultimus actionum humanarum; cœteraqe bona n. ultimi, quia sunt referibiles ad Deum. Demùm dividitur in formale, et objectivum: formalis ē. ipsa posesio rei. Objectivus verò ipsa res posesa. Quę omnia valdè notanda sunt: nàm aliqui finem cum objecto confundunt.

62. Obj: contrà 1.am part. Objectum unius scientię nequit considerari ab alia scientiā. đ. operationes intus considerantur ab alia scientia ā Logā prorsus diversa; ḡ n. sunt objectum Logę. Prob. min. Operationes intus considerantur ā Phisica; đ. Phisica ē. prorsus diversa ā Logā; ḡ. operationes intus considerantur ab alia scientia prorsus diversa ā Logā. Prob. maj. Operationes intus sunt operationes Animę; đ. Anima consideratur ā Phisica in tractatu de Anima; ḡ. operationes intus considerantur ā Phisica.

Resp. dist. maj. Objectum formale unius scientię nequit considerari ab alia scientia; conc. Objectum materiale; neg. Et dist. maj. prob. Operationes intus considerantur ā Phisica in diverso sensu, āc in Logā, conc. in eodem sensu; neg. Nullum aparet inconveniens, ḡ. idem objectum materiale ā pluribus scientiis pertractetur: in notatis dictum manet, corpus ā Metafisica, Phisica, Medicina, et Mathematica atingi, ut objectum materiale, et ampliùs ut formale sub diversa ratione: sic n. ē. inconveniens, ḡ. mentis operationes sint objectum materiale Logę, et Phisicę; imò etiàm si formale essent; nàm ā Phisica considerantur in esse Phisico sub ratione entis naturalis; ā Logā in esse Logō sub ratione dirigibilitatis. Preterea gratis concedendo, ḡ. essent objectum formale, ad summum sequeretur tantum objectum parciale Phisicę esse. Non enim Phisica tantum agit de Anima, đ. in parte solum.

63. Obj: contrà 2.am part. Si directio operationum mentis sit objectum formale, debent ipsę ēē. capaces directionis; đ. operationes mentis n. sunt capaces dirigibilitatis; ḡ. ipsarum directio n. ē. objectum formale Logę. Prob. min. Illud ē. capax directionis, ḡ. ē. capax erroris; đ. operationes mentis n. sunt capaces erroris; ḡ. n. sunt capaces directionis. Prob. min. Omnis error ē. in objecto, n. gͤ in intu; ḡ. ejus operationes n. sunt capaces erroris. Ant. evidens est: Nam intus percipit objectum sicut ipsi representatur, si benè, benè; similiterqe si n. benè.

Resp. neg. min. 1.i et 2.i et ant. probat. Nam ex dictis de Logā Artificiali, et ex dicendis de causis erroris, objectum in se nullomodò ē. causa erroris, đ. prout ē. in potentia. Regulę enim Logę in se sunt verę, et generant scientiam; si autem n. benè ab intu percipiuntur; si aliquomodò

n̄. benè aplicantur, seu confunduntur; defectus n̄. in regulis, s̄. in potentia, l. alia causa exit. Similit in obt̄o Phisico, si alit ac ē. in se percipitur, exit quia malè representatur a potentia censoria. Ex quo clare infertur, q̄. operationes mentis directione indigent; ut intus n̄. errorem, s̄. scientiam generet, verumq̄e a falso discernat.

64. Obj. Contra 3.m part. Nullum agregatum per accidens potest ēē objectum totale scientię; s̄. operationes mentis sunt agregatum per accidens; ḡ. nequeunt dici objectum totale Logę. maj. ē. evidens, quia objectum debet ēē. unum per se, et definibile unica definitione. Prob. min. Quod componitur ex pluribus entibus per se ē. agregatum per accidens; s̄. mentis operationes sunt entia per se; ḡ. sunt agregatum per accidens. Imò omnia, ex quibus mentis operationes componuntur sunt entia realia; silicet: tmi. p̄ones, et silogismi. Prob. min. Mentis operationes, et omnia ex quibus componuntur, possunt separatim existere per se; ḡ. sunt entia per se.

Resp. neg. min. 1.am et 2.am et dist. ant. prob. Mentis operationes, et omnia ex quibus componuntur, possunt separatim existere per se materialiter spectatę, conc. formalit spectatę, neg. Mentis operationes si considerentur in se, et sine ordine ad silogismum possunt per se existere separatim singulę, si verò in ordine ad Silogisticum artifitium considerentur, conexionem, et dependentiam dicunt; idem q̄e dicendum ē. de tmis, et p̄onibus, ex quibus operationes mentis formantur.

65. Obj. Objectum adequatum scientię n̄. debet excedere scientię, s̄. mentis operationes quatenus dirigendę excedunt Logam; ḡ. n̄. sunt objectum adequatum Logę. Min. patet: nam operationes mentis per omnes divagant.

Resp. neg. min. et dist. rationem probatimis. Per omnes scientias divagant illis adjuvantes, ut rectè discurrant; conc. per se, et immediatè; neg. Non enim cœterę scientię per se intendunt dirigibilitatem operationum, imò istę illas dirigunt, et quasi inserviunt, ut in suo objecto n̄. errent. Et ideò omnes illi famulantur, et subalternantur, quia sinè artifitio n̄. possunt perfectè scientias ēē.

Disputatio II.

Exercitationes ad primam intus operationem attinentes.

Quæstio I.

Scoticum Systema exponitur de Idearum origine juxtà Antiquorum Philosoforum doctrinam.

66. Sectæ Italicæ institutor Pythagoras errore ductus, docuit (ut traditur) humanas mentes extrà corpora ab initio fuisse à Deo conditas, easque cum in peccato deliquisent ad luendam peccati pœnam in corpora, velut in totidem carceres fuisse detrusas. Ideasque quibus in creatione abundè instructæ fuerunt, commixtione corporis, illiusque contagione ità perturbatas fuisse, ut n. nisi labore, ac studio, iterum excitari possint. Plato etiam in eumdem errorem abisse creditur. Nam Dr. noster Subt. in 3o. Sent. d. 24. q. Unica refert ex Arist. ;; Platonem posuise omnem scientiam in nobis à principio, d. q. esset quasi obnubilata, et obruta propter impedimenta aliqua.;; Hinc juxtà Platonem, et Pythagoram, qui modo student n. sibi novas acquirunt cognitiones, d. veteres dumtaxat, quas olim habuerunt, reminiscuntur. Quarè apud Platonicos vulgatum erat: scire nostrum est reminisci.

67. Hæc opinio nulla fulcitur ratione proindeque ab viro Catholico omninò rejicienda est: Sancta enim Ecclesia veritatis Magistra, docet, animas humanas antè corpora, quibus uniuntur creatas n. fuisse; ut in Methafisica tradetur, parte 2a. q. II. num. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. &a.

68. Epicurei verò nihil omninò in hac rerum universitate præter innane, et athomos extare sibi falso persuadentes, nullam ēē. substantiam spiritualem asserunt, omnemque cogitationem à materia profluere, ac simulacris quibusdam materialibus contineri, et imaginibus, quæ à rerum superficie cadunt, quasi spolia, seù tenues exuviæ, et in organa censoria cadunt incurrunt. Horum delirament.ta egregiè miratur Edmundus Purchotius, nàm similis amentiæ sunt, àc si triangulo rotunditatem tribuerent. In hoc negotio, ad conscientiam recurratur; ad illosque refelendos, nulla melior ratio inveniri potest, quam rogare, ut in se se descendant, reputentque diligentèr, an materiam cogitationis capacem ēē. intelligant? Si enim seriò id afirmaverint, n. dubitetur quin ab opinione tam absurda brebi sint recesuri.

69. Aristoteles cum Gasendo licet animam spiritualem eẽ. fateantur, contendu~~tit~~ nihilominus nullam in ea posse ideam excitari nisi per sensuũ exteriorum immutationem, et corporei phantasmati ministerio. Idircò vulgata sunt apud Peripateticos tàm decantata: Nihil ẽ. in intũ, quin prius n. fuerit sub sensu: Nunquam Anima intelligit sine corporeo Phantasmate. Undè pro statu isto nullam puram intellectionem videntur agnoscere.

70. Doct. vero Subt. cum communiori Philosoforũ hac ętate sententia, concedit, primam intus motionem à sensibus, et Phantasmate derivandam esse necesariò; ac dificile multum judicat, donèc corpori juncta est, diu in pura intellectione perservarare, quin aliquo sibi occurrat Phantasma, maximè si mens sublimiori rerum contemplationi minus fuerit asueta; d. n. negat, imò ostendit ex profesò plura à nobis intelligi, quę sub nulla sensitiva potentia, quęcumq. illa sit, sive externa, sive interna, sive imperfecta, sive perfecta, sive infima, sive suprema cadere possunt. Undè ad removenda ex eorum mentibus pręjudicia, qui Scotum alit sensisse opinantur; ejus systema, mentemq. in duabus conclusionibus aperiam.

Conclusio I.

Doctor Subt. docuit primam mentis humanę perceptionem excitari debere dependenter à sensibus.

71. Prob. 1º ex Doct. Subt. in 1º Sent. dist. 3ª q. 8. ubi ita loquitur: :: "Naturalit intelligimus 1º illa, quę 1º occurrunt ex Phantasmatibus. " "Nihil enim posumus potentia propinqua intelligere ante intellectio- " "nem alicujus imaginabilis: : propter intellectionem ntram natu- " "ralem incipientem à Phantasmatibus." Ergo ex Doct. 1ª humanę mentis perceptio à sensibus originem habet, ab illisq. excitatur. Conseq.ª ẽ. evidens, nàm ex dictis à Doct. 1ª perceptio à n. ẽ. sui ipsius prima; ergo debet eẽ. alterius extrà se positi; d. q.d ẽ. extrà se positũ, ẽ. objectum corporeum; ergo precisè à sensibus originem debet ducere;

Nam q. corporeum ē. à sensibus necesariò pendet. Min. prob. Quidquid ē. extrà animam, l. corporeum, l. spirituale est, ð. Anima non eget ad aliarum rerum spiritualium cognitionem nisi suì ipsius notitia, quę spirituale est; q. si aliqua eget notitia ad extrà corporeum erit.

72. Prob. 2° ratione: In origine idearum ea methodus statuenda est, qua utitur in adinvenienda veritate; ð. methodus inventionis incipit à singularium cognitione; q. mens humana dùm incipit quidpiam cognoscere, singulare aliquod. cognoscere debet; ð. cognitio singularium n. nisi per sensus acquiri debet; q. prima humanę mentis perceptio à sensibus excitari debet. 1.a min. patet: nullus enim aliis qui veritatem communicare, nisi priùs notitias veritatis invenerit.

73. Obj: 1°. Potest prima mentis humanę perceptio n. ēē. rei alicujus singularis; ð. tunc esset rei non corporeę; q. n. dependeret à sensibus. Prob. maj. Humana mens percipit res primò idea quadam universali; q. Resp. Mens humana primò percipit res idea universali dùm utitur methodo syntetica, sivè doctrinę; conc. Dùm utitur methodo analytica, sivè inventionis; neg. Pręsens quęstio circà methodum doctrinę n. versatur, ð. inventionis, qui à singularibus incipit, qui per sensus acquiritur.

74. Inst: Sed etiam dùm mens humana percipit res methodo analytica, seù inventionis percipit eas idea universali; q. n. tenet dist. Prob. min. subs. Sit casus v.g. in quo aliquis videat objectum aliquod valdè dissitum, quin 1° cognoscat àn moveatur, l. n.; et tunc primò percipit illud, ut corpus aliquod; si posteà cognoscit moveri, concipit ut animal, si magis accedat, et observat erectam suì stationem, cognoscit hominem ēē: si deindè distinquat illius vestimenta dicit ē. vir, mulier, l. Miles, vel Monachus; si eo magis aproπinquante, vultus forma distinctè intueatur, sitq.e persona illi nota, dicere potest; Petrus, l. Maria ē. v.g.; Sed in hoc casu, hęc gradatio inventionis, et cognitionis hujus objecti est ab universali idea progrediendo ad singularem; q. Min. est evidens;

nam incipit ab objecto longe visso, usq. ad Petrum.

Resp. neg. utramq. min.

In isto enim apposito casu, gradatio ē. â singularibus: nàm quando objectum primò videtur, posteaq. cognoscitur, ut corpus, animal, &a. semper terminatur ad unum objectum ut corpus, ut animal, non utcumq. ḋ. in individuo, ut claré constat; tunc enim ñ. percipit mens nisi q. oculis videtur, videri autèm nequit nisi q. ē. singulare. Praeterea casus locum ñ. habet in praesenti quaestione. Hic enim inquiritur de cognitione mentis omnium prima, quae ñ. sunt corporis, animalis &c. in casu praesenti; nisi enim prius vidisset aliquod corpus, animal, &c. neq. ideas horum praedicatorum eliceret, videndo confusè objectum â longe. Ait Doct.r Subt. lib. 1o Phisic. q. 5. „ Res percipitur per comparationem ad alias res aliàs cognitas. Ex quo patet, quod „ si nunquam vidissem nisi unicam rem, de illa solum haberem unum „ conceptum quidditativum. „ Ergò si nunquam haberet notitiam aliquam de externis, nullam posset formare ideam; undè claré videtur, necesarium ēē. ideam primam ope sensuum acquisitam, ut possit alias similes formare ex se.

75. Inst. adhuc: Licet necesarium esset prima mentis humanae ideam singularem ēē. adhuc ñ. sequitur pendere â sensibus debere; q. ñ. tenet doctrina data. Pr. min. subs. Mens humana, quae ē. singularis, potest, ante quodcumq. aliud objectum, se ipsa cognoscere; ḋ. ut se ipsam cognoscat, ñ. debet pendere â sensibus; q. min patet: nàm mens humana ē. spiritualis, q. autem spirituale ē. per sensus representari ñ. potest. Maj. prob. Mens humana prius cognoscit illud objectum, quod sibi 1o. fit praesens, ḋ. mens humana ē. sibi praesens ante aliud objectum; q. Prob. min. S. August. lib. 14. de Trinit. cap. 4. ait: „ Nihil menti magis praesto est, quam ipsa sibi; „ Ergò &a.

Resp. neg. ant. et maj. 1am Nullus enim recordatur, quodnam fuerit objectum omnium primum ab ipso cognitum. Ratio verò ipsa demostrat mentem humanam ñ. posse se ipsam cognoscere, nisi praesens ipsa fuerit; nequit autèm sibi praesens quoad cognitionem fieri, nisi per aliquem previum actum, quatenùs scilicèt cognoscendo se agere, noscat etiam consequenter se esse juxtà illud: ego cogito, ergò sum. Nam cognitio sui ipsius, quam primo habet mens humana ñ. est vera, et immediata suae substantiae perceptio, ḋ. sensus quidam intimus, quo sentit se esse. Quod ñ. solum Doct.r Subt. ḋ. et plures Recentiores Philosofi una voce proclamant, asserentes, mentem humanam ex suis actibus se ipsam cognoscere. Si autem ex suis actibus se ipsam cognoscit, certè primus illius actus nequit ēē. sui ipsius cognitio.

76. Ad omnem auferendam equivocationem dist. maj. prob. Ex quo aparet doctrina data: quod sibi primo fit presens in ratione objecti cognoscibilis; conc: in ratione tantum substantię; neg. Certum est humanam mentem sibi presentē ẽe. ante aliud quodcumque objectum in ratione substantię; ideo recte inquit S. August. „ Nihil menti magis presto est, quam ipsa sibi. „ Cœterum in ratione objecti cognoscibilis, seu intelligibilis, de quo ẽ. questio, ante aliud objectū sibi presens ñ. est, ut supra ostensum fuit. Non enim suficit humanę menti ad sui cognitionem, sua substantialis tantum presentia, aliàs perpetuò se ipsam cognosceret, nec à sui comtemplatione distraheretur, neque ad alia objecta unquam converteretur. Ejus enim distractio unius objecti ad aliud fit, quia objectum aliud illi magis presens fiat. Cùm ergò nihil menti humanę quo ad substantiam magis presens sit, quam ipsa sibi, à sui ipsius consideratione nunquam recederet, quod intimo sensui aperte adrezatur.

77. Alit respond. cum Doct. Subt. iterum distinguendo eamdem maj. Mens humana prius cognoscere debet illud objectum, q. sibi primò fit presens, nisi ipsa impediatur; conc. si impediatur; neg. Doct. Subt. in lib. 2º sent. d. 3. q. 8. ait: „ Anima „ de se intelligibilis est. et presens sibi, et ex hoc sequitur, q. posit intelligere se, „ si non esset impedita. Nihil enim deficit actui primo, neque ex parte unius „ causę, neque ex parte ambarum, neque ex parte unionis earum, et ita totus actus „ primus de se perfectus est: : : d. quare ñ. exit iste actus totalis primus, in „ actum secundum? Resp. quia ẽ. impedimentum, q. ista causa vincere ñ. potest, „ sicut quantumcumque poneretur causa naturalis perfecta, nunquam tamen „ poset agere propt impedimentum vincens; d. q. ẽ. istud impedimentum? resp. „ intus nter pro statu isto ñ. ẽ. natus moveri immediatè, nisi prius ab ali„ quo imaginabili, l. sensibili extra moveatur; et quare hoc? forte propter „ peccatum, sicut videtur Augustinum dicere in lib. 15. de Trinit: cap. ult. „ hoc tibi fecit infirmitas. Et quę causa infirmitatis, nisi iniquitas? „

Conclusio II.

Mens humana plures eformare potest Ideas pure intellectuales.

78. Prob. 1º ex Doct. Subt. in lib. 4. S. d. 43. q. 2ª ubi probans cognitiones, quę in nobis experiuntur ẽe. immateriales, scilicet: actus quo cognoscimus ens, l. qualitatē sub ratione universali; quo cognoscimus relationes consequentes naturas rerum insensibilium, prout à sensibilibus distinguuntur, et relationes rationis, quę sunt 2ª intentiones Logicales; actus similit, quo assentimus primis principiis; quo cognoscimus denique ignotum ex noto per discursum. Postquam probat, inquam harum cognitionum immaterialitatem; demostrat eas à nulla potentia sensitiva ellici posse. Inquit enim: „ Assumptum, q. scilicet nullus istorum actuum „

" potest ēē. secundum aliquã potentiã sensitivã, probatur; quia actu universale cog-"
" noscitur sub tanta indiferentia, sub quanta ipsum sit cognitum ē. simul dicibile: ē. autẽ "
" simul dicibile de omnibus singularibus, in quibus salvatur; ac si n̄. cognoscit sensus. Sed de"
" 2°. ē. evidentius, quia nulla potentia potest cognoscere aliquid sub ratione universa-"
" lioxi ratione sui propii objecti: sicut visus n̄. cognoscit aliquid sub ratione indife-"
" rentię ad colorem, et ad sonum; ġ. cognitio illa, quę ē. alicujus sub ratione communio-"
" ri, quocumqe 1°. objecto etiam supremi sensus n̄. potest ēē. aliqua sensatio. 3um "
" probat idem, quia nulla sensatio potest ēē. distinctiva primi. objecti sensibilis, ab "
" eo, q. n̄. ē. tale, quia n̄. potest ēē. utrisque extremi. De relationibus consequentibus "
" alia n̄. sensibilia inter se, l. insensibilia ad sensibilia, patet per idem, q. sensus n̄. "
" potest per illas. Multo magis patet de relationibus illis, quę dicuntur rationis; quia "
" sensus n̄. potest moveri ad cognoscendum aliquid, nisi q. includitur in objecto "
" sensibili, ut sensibili::: alia duo:: de discurrere, et assentire discursus evidentię, "
" probantur ex relatione rationis, quia illa n̄. sunt sine relatione rationis"

79. Dicunt aliqui: Doctorem ostendere in hac probatione, plures intellectiones haberi independenter ā sensu, et sensatione; n̄. vero ab imaginatione, et phantasmate. Sed hęc ratio innanis prorsus videtur; nullius enim rei haberi potest imaginatio, et phantasma, cujus haberi nequeat sensatio. Si ġ. allatę Doctoris rationes probant plura ā nobis intelligi, quę objectum sensationis ēē. nequeunt, nec ea imaginationis objectum ēē. posse similit. ostendunt.

80. Prob. 2°. ratione ipsius Doct. qui in lib. 1°. Sent. d. 3. q. 6. hoc modo argumentatur: Absurdum ē. intum in sua propia operatione necesariò dependere ab illa potentia, quę sibi contingent. copullatur intui; ġ. absurdum ē. intum in sua propia operatione, scilicet intellectione necesariò dependere ā virtute Phantastica, ġ. ut suas intellectiones eformet ā virtute phantastica dependere n̄. debet. Maj. evidens ē. quia sicut nullum eo contingent. unitur, indiget, ut existat, ità nec ut propia operatione operetur. Min. similit. clara ē. nàm anima separata suas intellectiones eformat seclusa omninò virtute phantastica, ġ. hęc contingent. se habet respectu intellectivę potentię in ejus unione cum corpore.

81. Prob. 3°. ratione Philosoforum Recentiorũ; dicunt enim in his, quę ad animam pertinent nulla tutior regula asignari potest, quam intimum conscientię testimonium, d. conscientię testimonio experimur plura ā nobis percipi pura intellectione; ġ. Prob. min. Ideç assensus, et dissensus, justitię, et intelligentię Dei &a. omni materia, et sensibili qualitate

segregatę sunt; q. eformari possunt pura intellectione. Prob. ant. Tales ideę, et alia similia objecta nullam habent similitudinem cum rebus sensibilibus, q. Conseq. a ē. vera; nam si nulla sensatione percipi possunt; q. dumtaxat purā intellectione percipiuntur.

82. Obj. 1° Si nobis essent ideę purè intellectuales, maximè esset idea entis generatim accepti, d. idea entis generatim accepti, n. ē. purè intellectualis, q. Prob. min. Ipsa idea pendet ā sensibus; q. Prob. ant. Ipsa idea fit per abstractionem ā singularibus, et individuis corporibus; q.

Resp. neg. min. et dist. ant. prob. Ipsa idea entis pendet ā sensibus remotè, conc. proximè, neg. Jam dictum ē. cum Doct. intum nostrum pro statu isto pro suis formandis ideis, etiam intellectualibus pendere ā sensibus quoad primam sui motionem, n. verò quoad usum, et frequentes actus. Id autem n. pendere ā sensibus proximè ē. d. tantum remotè. Remota ā sensibus dependentia, n. impedit, q. idea purè intellectualis ēe. possit: ad hoc sufficit, ut dum elicitur neq. e à re corporea, neq. ā Phantasmate actu excitetur. Idea autem entis generatim accepti, licet fieri possit per abstractionem ab individuis corporeis, etiam potest eformari per abstractionem ā re spirituali, quę si ita fiat, tunc idea entis nonnisi remotissimè penderet ā sensibus, quatenus nempè ob ordinem, et concordiam potenciarum, ut ait Doct. prima cognitio Animę corpori unitę, oportet, ut sit alicujus rei corporeę, et sensibilis. Ut autem idea entis proximè ā sensibus penderet, immediatè, l. a quopiam sensu excitari deberet, l. saltem in aliquo propio Phantasmate relucere: quorum neutrum ex sensu intimo discimus. Inquit enim Doctor Subt. in lib. 1° Sent. dist. 3. q. 2ª. "Non potest poni propium Phantasma, nec quantitatis, nec entis (in genere) quia hęc sub ista indiferentia excedunt genus sensibilium, nec possunt, ut hujusmodi relucere in Phantasmate; et tamen ipsorum causantur propię species intelligibiles." Remotè verò tantum notiones universalium ā sensibus pendere, ipse Doct. lib. 1° Phisic. q. 4. innuit his verbis: "Ad hoc ut intus habeat conceptū universalem sine circunstantia particulari, n. requiritur, q. actu intendat ad Phantasmata, d. requiritur, q. alias resperexit ad illa, et intenderit." Ex quo aparet responsio ad illud Peripateticorum vulgatum: nihil ē. in intu, q. prius n. fuerit sub sensu: scilicet, remotè, et remotissimè, conc. proximè, nego.

83. Inst. 1° Sed omnis idea pendet ā sensibus proximè; q. Prob. min. sub. Ideę, quę juxta vos n. pendent proximè ā sensibus sunt ideę uni-

versalium, et spiritualiũ rerũ, q̃. ideo proximè pendent à sensibus; ḡ. Prob. min.

quo ad universalia: Experientia, et ipse Doct. Subt. docet, q. dum percipimus universale, simul imaginamur singulare, ḡ. Prob. ant. Dr. Sub. in lib. 4. Sent. dist. 3a q. 1a ait: "Quidquid intelligimus in universali, illud idem phantasiamur in suo singulari, et simul necesario." Ergò.

Resp. neg. min. subs. min. prob. et dist. ant. prob. Dum percipimus universale, imaginamur singulare, si res corporea, et materialis sit singulare, conc. si res spiritualis fuerit, neg. Perceptum universale potest ẽẽ. ratio generica spiritus, et omnia singularia sub se contenta ẽẽ. res spirituales, quæ intelligere, at ñ. imaginari possumus; rei enim spiritualis nulla ẽẽ. potest imago corporea, nullumq. phantasma. Sicut enim cum dicit: Quidquid intelligimus in universali, illud idem imaginamur in singulari: intelligenda sunt in hoc sensu: Dum prima vice intelligimus aliquod universale necese ẽ. ut simul imaginemur quoddam ejus singulare, quia intellecto universalis excitatur in nobis per mentis reflexionem, et abstractionem, occasione rei cognitionis singularis, cæterum post semèl habitam universalis speciem, illudq. iterum intelligitur necesario ñ. debet simul etiam percipi illius singulare. Subdit enim paucis interjectis: "Antequam intūs habeat speciem, necesario opportet ipsum converti ad Phantasmata." Prima ḡ. intelligibili specie ab intū comparata, ñ. id amplius necesario requiritur. Dicit enim ipse Dr. in 1o. Sent. d. 3a q. 2a. "Potest intūs abstraere objectum inclusum in aliquo movente, et considerare illud abstractum, ñ. considerando illud, à quo abstrahi." Quid clarius?

84. Inst. 2o. eamdem min. probando, quo ad res spirituales: Res spirituales à nobis ñ. cognoscuntur nisi per comparationem cum rebus corporeis, q̃. ideæ rerum, quæ habentur nisi per colationem cum rebus corporeis, à sensibus proximè pendent; ḡ. Prob. maj. Cum Deum percipimus nobis illud representamus sub imaginem venerandi Senis, Angelum instar allati Adolescentis, et animam ntram instar tenellæ puellulæ, aut vividæ, et pulchræ cujusdam flamulæ; q̃. hæc sunt res spirituales; ḡ.

Resp. Mentem ntrã ob intimam, quam habet cum corpore unionem, sic rebus corporeis, et sensibilibus assueta ẽẽ. ut etiam cum de rebus spiritualibus cogitat, ita corporeis imaginibus imbuitur, ut nisi summa adhibita cura, et atentione, ideas ntras ab omni corporeo objecto expurgare possimus. Hac fortè de causa rudiores homines, qui nunquam meditationibus vacarunt, nihil nisi cum imagine quadam corporea percipere solent.

Sic cum de Deo, et Angelis cogitant, imagines Senis, et allati Juvenis, quas ex puerili consuetudine sibi fingunt, n. Dei, et Angeli ideę sunt, s. mera Phantasmata, quę ideas illas commitantur. Et certè si nullam aliam Dei ideam haberemus prater ~~[illegible]~~ venerabilis Senis, omnia, quę de Deo formamus judicia essent prorsùs falsa; judicia falsa credimus, quę ideis, quas in mente habemus adversantur; ideòq. n. possemus judicare Deum eē. incorporeum invisibilem; hęc quippè omnia cum idea venerabilis Senis nulla ratione convenire possunt. Doct. Subt. ingenuè fatetur, eē. vulgi consuetudine percipiendi res insensibiles, et spirituales per quamdam imaginationem, s. tam falacem hunc concipiendi modum, et ipse reprobat in q. 20 super Univ. Porphyrij, inquit enim: „ Communis imaginatio circa insensibilia decipit: et ideò vulgus sequens imaginationem concipit de intelligentiis quasi idem, q. de substantiis corporeis. " Itaq. ut res spirituales rectè cognoscantur, n. per comparationem ad res corporeas percipiendę sunt, s. per earum collationem ad animam nrām, quam ex sensu intimo novimus. Ait S. Aug. lib. 9. de Trinit. cap. 3.° „ Mens nrā, sicut rerum corporearum notitiam per sensus corporis colligit, sic incorporearum rerum per semetipsam. "

85. Inst. 3.° D. Paulus Epist. ad Rom. cap. 1.° ait: „ Invisibilia Dei ā creatura Mundi per ea, quę facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoq.e ~~bona~~ ejus virtus, et Divinitas, ità ut sint inexcusabiles. " Ergò Deus, et alię res spirituales cognoscuntur per comparationem cum rebus corporeis. Conf.r ex S. Ambrosio in lib. 4.° super cap. 4.m Lucę, ubi hęc dicit: „ Invisibilia nobis ejus (nempè Dei) per ea, quę sunt visibilia demonstrantur; " Ergò

Resp. neg. conseq. Nam ex hoc Apostoli testimonio n. magis infertur, Deum à nobis cognosci ex rebus corporeis, quam ex incorporeis, et spiritualibus. Possum enim cum Apostolo ità ratiocinare: Invisibilia Dei per ea, quę facta sunt intellecta conspiciuntur, s. Anima nrā facta ē. q. per ipsam invisibilia Dei, intellecta conspiciuntur. Unde aparet Apostolum, intendere solum significare, q. ex consideratione ~~[illegible]~~ rerum creatarū, corporeę, l. spirituales sint, rectè concludi posse, existere supremum rerū omnium Authorem, atq.e illius ideam efformari, adeò ut inexcusabiles sint, qui Deum ignorant. Ordo autem quo ~~ab~~ juxta D. Sub. lib. 1.° sent. d. 3. q. 2.a ex rerum creatarū consideratione, Dei ideam nobis comparamus, hic ē; primo: Anima nrā percipit res creatas, deindè ex istarū ideis efformat per abstractionem notiones quasdam transcendentales, quę communes sunt simul creaturis, et Deo; nempè notiones entis, veri, actus: &c.a Hinc, ex his transcendentalibus in velut collectis, ac ab omni imperfectione separatis; aliam efformat ideam, quę representat summum bonum, verum, et infinitum, Deum nimirum. Idipsum potiori quodam jure, etiam facultas Phantastica comparando invicem, ac componendo diversas corporeas imagines, unicam ex illis imaginē efficit; ut cum ipsa imaginatur montem aureum, mare lacteum, &c. Minimè verò vocat Paulus, ideam Dei eē. quoddam Phantasma, per collationē cū rebus

corporeis formatum. Quinimò hortatur: cavendum eē. nè (ut ipse ibidem loquitur) mutetur Gloria incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis." "

" 86. Ex quo clarè infertur responsio ad D. Ambrosii testimonium. Licet enim apertè dicat per ea, quæ sunt visibilia, n. dicit tamen dumtaxàt per ea, adeò ut excludantur res invisibiles, et spirituales. Præterea S. Doctor ait: demonstrantur, n. verò intelliguntur. Demonstrari autem invisibilia Dei, seu Dei existentiam, summamque illius providentiæ ex hac spectabile mundanarum rerum machina, admirandoque ejus ordine in Methafisicæ parte 2a. satis ostendemus, et optimè potest.

87. Obj: 2o. Læso Phantasiæ organo nulla intellectio haberi potest; ergo quælibet intellectio mediante Phantasmate ab intu eformatur.

Resp. neg. conseqm. "Nec illa " probatio, (ait Dr. in 4o. Sent. d. 43. q. 2a.) quod impeditur ille actus læso organo " Phantasiæ, concludit. Hoc enim ē. propter ordinem potentiarum illarum operando, n. autem, qui intellectio exerceatur mediante isto organo. Sicut enim juxta Dmi Doctoris sententiam; prima intus motio ejusque prima intellectio, à corporeo organo, tanquam ab occasione necesaria omninò repetenda est; ità læso organo, et impedito phantasmate, et intu ipso impedito, ut eas operationes, quæ illius sunt propie, et independentes à facultate organica, elicere tunc possit.

Quæstio II.

Recentiorum Philosoforum de origine Idearum hypotheses, mensque Doctoris circa eas declaratur.

88. Primus, qui novum post Peripateticos de origine idearum adornavit systema, fuit Renatus Cartesius. Is itaque illiusque sedes Cartesiani apellati, arbitrantur, intum. ntrum eē. potentiam mere pasivam, quæ n. producit suas ideas, d. eas à Deo recipit, àc proindè simplicem perceptionem, n. eē. operationem, d. pasionem mentis. Quod ut sustineant innatas, adventitias, et factitias, distinguunt ideas, de quibus in 1a. Logæ part. Artic. V. n. 92.

89 Alterum Recentiorum systema ē. Malebranchii. Iste enim mutationes, quæ in Anima fiunt, velut gaudium, tristitiam, omnesque sensationes luminis, coloris, soni, &a. non vult in nobis exprimi per veram, et distinctam perceptionem, d. confusè tantùm percipi per conscientiam. Etiam perceptionem ab ideà distinguit, ita ut ideam vocat exemplar rei in Deo existens, perceptionem autem eē. actum mentis ntæ, q. illud rei exemplar in Deo intuemur, inquit. Vndè concludit aserens, exceptis his, quæ in nobis contingunt, quæ per conscientiam, seù per sensum interiorem attingimus, reliqua omnia extrà nos posita, à nobis, dum illa cognoscimus, in Deo singula cognosci.

90. Non inficior quidem, juxta D. Pauli testimonium Actorū cap. 17. Deum illum ēē in quo vivimus, movemur, et sumus; ejusq. auxilio, et assistentia nobis opus ēē ad scientias acquirendas, et ad quamlibet rerū notitiam acquendam; ob supremum dominium ejus, increaturas, nihil causa 2a. agere potest nisi cum immediato occursu causæ 1æ. ut in Methaphisica notum fiet. Nec etiam inficior piis, sanctisq. quibusdam viris, licèt rudibus, à Deo quandoq. plures notitias manifestari, eas potissimum, quæ ad Divina Misteria pertinent, hisq. magis, quæ studium, profuisse orationem, in qua Divinum peculiare lumen, illis afulgebat.

91. Cæterum primum Apostoli dictum, veritatem n. adimit vulgato D. Augustini effato lib. 7. de Civit. cap. 30. ubi ~~etiam~~ ait: ;; Deum res, quas condidit, ita administrare, ut proprios m tus agere sinat. ;; Idcirco necese n. ē. Deum hominum pedagogum eficere, qui omnia, quæ discunt, eos per se doceat, atq. sigilatim in suis ideis omnia videnda illis exhibeat. Satis provisum ē. hominibus, intu instructis, quo solo, ac generali Dei auxilio, rerum omnium notitias sibi ex rebus ipsis possunt comparare. Alterum vero peculiarem respicit Dei providentiam; ex quo claré infertur, viam ordinariam, et vulgarem, qua cognitiones acquirimus, à Divina manifestatione repetendam n. ēē.

92. Quamvis hoc principium Malebranchii concedatur, ipsumq. Dr. Subt. probare videatur in 1o. Sent. d. 35. q. Unica, dicens; ;; Ideæ nomen accepit Augustinus à Platone, qui posuit ideas quidditates rerū, per se quidem existentes secundùm Arist. et malè; secundum August. in mente Divina, et benè. ;; Atamen multiplici de causa absonum prorsus videtur, nos in Dei ideis, omnia contemplarí, quæcumq. veré percipimus. Nam 1o. post longum studium, et improbum sciendi desiderium, multotiés plura percipimus tanquàm vera, quæ tamen deprehenduntur ēē. falsa. Quod autem in Dei ideis videtur, falsum ēē. n. potest. 2o. Si omnia, quæ percipimus in Deo videremus, Deum etiam ipsum, dum illum aprehendimus in Deo intueremur. Et notitia, quæ de Deo haberemus, esset visio illius intuitiva: nàm intuitive videre dicimus, quæcumq. in se ipsis videmus, atq. licèt adhuc viatores, beati essemus, dicente Augustino; ;; Idearum visione Animam fieri beatissimam. ;;

93. Doctor Subt. cum suo duce Augustino, pluribi docet nos in æternis Dei ideis, ac in luce æterna, primorū principiorū veritates intueri; et q. ejusmodi æternæ Dei ideæ, in quibus veritates principiorū claré inspicimus; n. st. nisi illud lumen, q. Deus signavit super nos in Creatione, qd. etiam speculum intellectuale Dr. Sub. apellat, scilicet,

quędam ipsarum idearum Dei participatio ab initio nobis indita. In quo D. Subt. testimonio, licèt quędam systematis Malebranchii semina latere videantur; atamen si illud atente scrutetur; ex eo constat, intus ntū motionem referri ad intum Divinum, n. immediate, ut intendit Malebranchius; ȓ. tantùm mediatè; nempè quatenùs intus Divinus ē. primus motor; ēē. autem objectivum rerum in nr̃o intu, motor secundus, à primo motore dependens. Sed hi, à quo proximè, et immediatè movetur intus nter ad rerum notionem, ē. de mente Scoti ipsum ēē. objectivum, q. in nr̃o intu res habet; n. autem sunt Dei ideę, neq. intus Divinus. Undè clarè aparet, quid D. Subt. quidq. Malebranchius hac super materia sentiunt.

94. Sed quid dicendum de hypothesi Cartesiana? Quod expectat ad ideas adventitias, factitiasq. juxta Cartesi expositionem benè dicit, adventitias fieri occasione motuum, qui in sensibus ntris contingunt, si hujusmodi occasio, modò proxima, modò remota accipiatur; et similit. factitias ex pluribus aliis ideis componit. Sed vehement. displicet, q. Cartesius addidit, scilicèt: utriusq. generis ideas n. produci à mente ntra vi sibi propia, ȓ. à Deo ipso creari occasione motuum, qui contingunt in corpore: hoc enim aperte sapit Ocasionalistarum systema, q. velit absonum in Psycologia rejicitur.

95. Quantùm attinet ad ideas innatas distinguendum ē. si istarum nomine intelligantur ideę Platonicę, et Pithagoricę, quas mentes humanę secum deferant ex anteacta vita, cum decidunt in corpora; jam in pręcedenti questione sunt reprobatę. Si illas quispiam apellet actuales rerum notiones menti perpetuò pręsentes; neminem esse puto, qui eas propugnare vellit. Nemo ingenuus afirmare potest, aliquam in nobis ēē. expresam perceptionem, aut intellectionem, quę jugiter in nobis actu existat. Ideò Doct. Subt. in 1.° Sent. d. 3.ª q. 8. ait: „Intellectio actualis ē. aliquid in nobis n. perpetuum, ȓ. habens ēē. post n. ēē. sicut experimur."

96. At si ideas innatas quidam vocet, ut Epicurus eas appellat, quę ex ipso Mundi aspectu primum in nobis adhuc infantibus ope sensuum absq. Magistro imprimuntur neminem admitendas opinor: Si demum per ideas innatas intelligantur omnes notiones, quę faciliori quadam ratione in nobis excitantur, ac bis posita externi alicujus objecti occasione, l. levi reflexione adhibita, statim mente occurrunt; ut v.g. ideę generalissimę

entis, bonitatis, veritatis, unitatis, distinctionis, &c. In hoc sensu ideas innatas admitimus cum D. Subt. qui eas notiones habituales vocat. Ait ipse in 1º. Sent. d. 3. q. 2ª. Habitualem notitiam voco, quandò objectum sic est præsens intui in ratione intelligibilis actu, ut intellectus statim possit habere actum elicitum circa illud objectum.

97. Joannes Loquius, qui meritò negat cum D. Subt. omnes ntras ideas, aut sensuum ministerio, aut reflexione, et ratiocinatione à nobis acquiri, propugnat etiàm nulla principia in animis ntris ingenita esse. Verùm si ipse principiorum nomine intelligit actuales eorum principiorum notiones, quæ ab ipsa creatione in nobis perpetuò fuerint, has ingenitas n. ee. concedimus etiàm. Sed si fortè intelligat habituales, etiam eorum notitias, et has quoque animis ntris ingenitas essentneget, hac in parte manus illi dare n. possumus. Vt autèm res tota in aperto ponatur, mentem D. in tres conclusiones aperiam.

Conclusio I.

Nulla actualis idea est nobis innata.

98. Prob. 1º. Ex D. Subt. in lib. 1º. Physic. q. 15. ubi inquit: ,,Nulla conditio est indita nobis à natura.,, 2º. Ex dictis Hypothesis Cartesii. 3º. Hoc discursu: Vt rei idea possit dici actualis, actu, et expresè in mente existere debet; ergo ut actualis innata sit, actu, et expresè in mente ntra stare debuisset à primo vitæ momento, àc perpetuò in nobis perseverare; atqui hoc est manifestè falsum; ergo. 1ª. conseqª. est clara, nàm quod innatum, seu ingenitum in nobis est, semper in nobis ee. oportet permanenter, si enim modò est, modò n. est jam adventitium, n. verò ingenitum est. Min. subs. prob. Si hujusmodi ideæ in mente semper starent, in his homo jugiter, àc incesanter cogitaret; atqui hoc est manifestè contrà ipsum cujuscumque conscientiæ testimonium; ergo. Quis enim unquàm afirmare potest, se à suo vitæ exordio ideas aliquarum rerum actu, et expresè semper habuisse?

Conclusio II.

Quædam ideæ habituales sensu explicato admitendæ sunt nobis ingenitæ, ut facilius, àc citius reliquis in nobis excitentur.

99. Prob. 1º. Ex D. Subt. qui explicans S. August. locum lib. 8. de Trinit. Vbi notitia boni in communi dicitur nobis ee. naturaliter impresa, ità inquit in 1º. Sent. d. 3. q. 4. Hoc est de facile imprimitur in intu à singularibus, quia in quolibet intentiones universales facilius occurrunt. 1º. hoc probo (per ipsum Augustinum), qui eodem lib. cap. 4º. de magnis,

l. 18. de parvis dicit: Habemus regulariter infixam humanæ naturæ notitiam, secundum quam statim, quidquid tale aspicimus, hominem esse cognoscimus. l. hominis formam; ergo ex D.e Subt. et August. D.a

100. Prob. 2.o ratione. Cuique expedito pollenti rationis usu, clarè constat, se experiri magnam quamdam facilitatem ad ideas veritatis, et bonitatis in se excitandas, sed hæc facilitas provenit ex innata idea veri, et boni, quæ idea intellectualis est; ergo Major est clara. Min. prob. Hæc facilitas non esset nisi incesanter adesset impresus amor veri, et boni, sed hic amor impresus est idea innata boni, et mali; ergo Prob. maj. Iste amor ità impresus adest, ut quamtumvis mens distracta judicetur facilius, et promptius excitetur, quam alia; ergo.

Conf.r precipuè in ideas summi boni, et veri, nempè: Dei, hæc ratio magis clara apparet. Nam quamtumvis mens distracta videatur, statim occurrit ejus invocatio; in illoque anxietas conquiescit; sed in presenti quæstione loquimur de ideis intellectualibus, quæ bis habita alicujus objecti externi occasione, quæ facilius, et citius menti occurrunt; ergo.

¶ In hoc sensu velut innata, et ingenita haberi debent, etiam 1.a principia, seu propositiones, quæ per se notæ communiter dicuntur, quarum veritas, et immediatè innotescit. Cujusmodi sunt ideæ Epicuri, et hæc: quod operatur existit. Causa suo efectu posterior esse nequit. Quidquid est, vel est à se, vel ab alio: Nihili nulla propietas. Bonum præstat malo; et pulchrum turpi. Ab æqualibus undequaque viribus, æquales efectus habentur. Aliæque innumeræ propositiones universales, quarum veritas ex solo terminorum sonu manifesta est. Quæ propterea 1.a principia appellantur, et sunt velut fundamenta omnis scientiæ speculativæ. De principiis verò practicis suo loco loquar.

Conclusio III.

Habitus principiorum primorum nobis sunt ingeniti, et plures ideæ habituales nobis innatæ.

101. Prob. 1.o ex immediatè dictis: Nam si nobis indita est à natura, et in creatione à Deo impresa facilitas quædam ad plures ideas universales in nobis excitandas, etiam ad clarè, et distinctè statim percipiendas primorum principiorum veritates, nihil enim est habitus, saltem naturalis, nisi facilitas operandi.

102. Prob. 2.o si Deus quasdam notitias, ac primorum principiorum habitus mentis nostræ non infudisset, non esset Provisor universalis humanæ naturæ; sed est contra Fidem; ergo Prob. maj. Deus non diceretur Provisor universalis humanæ naturæ quandò non præberet media necesaria ad finem consequendum; ad quem ordinavit; sed ità fieret, si tales habitus, ideasque non infudisset; ergo Prob. min. Tunc mens humana nullam haberet regulam, ad quam atenderet ad discernendum rerum

ā falso; s̄. discretio veri, et falsi ē. hominis menti necesaria, ad finem assequendum, ad quem ordinatur; ergo.

Conf.ª ex Divina Œconomia, qua Deus usus est in rerum creatione. Etenim omnibus animantibus Deus dedit in creatione quosdam habitus, quibus uterentur ad peculiares suę speciei fines facilè, et certò assequendos: ergo potiori ratione homini, qui fuit opus creationis perfectionis. Prob. ant. Araneis indidit habitum texendi; Avibus habitum nidificandi; Apibus mellificandi; Bombycibus, serici elaborandi; Felibus, mures insectandi; etc. ergo. Nunc sic in istis habitus ille infusus n̄. ē. actualis cognitio suorum objectorum, neque in sola capacitate ad acquirendam suę artis notitiam, sita est; s̄. in quadam organorum dispositione; adeò ut quęlibet ejusdem speciei animalia, ferè statim ab ortu, absque Magistro, ea, quę suę artis sunt, perficiant; ergo etiam Deus hominis mentem circa eas veritates, quę ad directionem actionum fini suo respondentium, necesariè sunt, sic constitui debuit, ut ab ipso facilè percipiantur, sic statimque intelligantur. Inter plures suas veritates istę numerantur: Deum existere; supremum adesse legislatorem; haberi Providentiam; dari pœnam, et prēmium humanarum actionum; animas nostras ēē. immortales; post pęsentem aliam ēē. vitam. Et alię quę licet n̄. sint per se notę, tamen sic ē. dispositus, ut evidentiam ex parte objecti simul sentiat, ex parte voluntatis, et mentis inclinationem rapientem intum ad judicandum eas veritates certas ēē.

103. Prętereà, quę causa adest, ut mens nostra absque Magistro potiùs his veritatibus adhęreat, et inclinetur, quam aliis, nisi quoddam lumen omnibus inditum à natura? Demùm sicut sine Magistro, etiam in initio inclinamur ad planctum propter organorum dispositionem, ità ad ideas intellectuales percipiendas, propter dispositiones à Deo ingenitas.

104. Quid autem sint istę idęę habituales, quidque habitus istorum principiorum; dico, illas, istosque consistere in ipsaque intellectiva facultate, n̄. quidem nuda, s̄. ità Deo preparata, et disposita, ut quadam luminis Divini, Divinarumque idearum participatione, n̄. actu, s̄. habitu instructa, ad universaliores magisque ideas necesarias clarè percipiendas promptior, et securior evadat. Quod dictamen rationis solet etiam apellari. Hoc rationis dictamen, seu hanc pręparationem mentis proximam, habitum, ac luminis participationem statuebant antiquiores Philosofi in intu, juxta illam rationem, secundum quam eum agentem vocabant. Ideò D.r Subt. Quolibet. q. 15. inquit: „ Intus „ agens ē. sicut habitus quidam, et lumen. „ Quo lumine posito circa prima principia mens nostra errare n̄. potest; nàm inquit ipse Doctor in lib. 2.º Sent. dist. 39. q. 2.ª „ Habitus principiorum semper est rectus, „

quia ex ratione terminorum virtute luminis naturalis intus statim acquiescit illis.;; Qui habitus ex mente Doct.[is] genitus n. e. d. ingenitus; ait enim in 3.o Sent. dist. 14. q. 2.a ;; Principia cognoscimus in quantum terminos ,,
,, cognoscimus, et proindè intellectus perfectissimè assentitur principio ex terminis ,,
,, ejus ante omnem habitum genitum.;;

105. Obj. 1.o Contra 1.am Conclus. Ex S.to August. quædam rerum notiones, seu ideæ nobis sunt innatæ; ergo. Prob. ant. S. Aug. lib. de vera Relig.e inquit: ;; Non diceremus aliud alio melius, cum verè judicamus, nisi esset impresa notio ipsius boni, secundum quam, et probaremus aliquid, et aliud præponeremus.;; ergo.

Resp. dist. ant. 1.m Ex S.to Aug. quædam rerum notiones, seu ideæ habituales nobis sunt innatæ, conc. actuales, neg. In prob.e 2.æ conclusionis dictum fuit cum D.o Subt. quomodò interpretanda sunt hæc et similia Augustini testimonia; scilicet: intelligenda sunt de habitualibus ideis, quatenùs earum quidam nobis infusus est habitus, et celeri facilitate ex sensuum occasione in nobis excitantur. Itaq.e S.ti Augustini, aliorumq.e SS. PP. testimoniis n. infirmatur 1.a Conc.o d. mirum in modum 2.a et 3.a firmantur. Proindeq.e licèt Fortunatus à Brixia cum Antiquioribus Philosofis animadvertat, ipsiusq.e Augustini authoritate confirmet, hominem atingere à sua creatione rerum unum optimum Deum, sine quo nulla natura subsistit, nulla doctrina instruit, nullus usus expedit; n. intelligendi sunt PP. neq.e ex remotiori antiquitate Philosofi de Dei idea innata actuali, et expresa, quæ in creatione menti naturæ indita fuerit, et absq.e ulla corporis, alteriusq.e rei occasione in nobis semper extiterit; quod ad rationem actualis ideæ requiritur. Nam Clemens Alexandrinus docet, omnibus inspiratum fuisse Divinum influxum, quo Deus atingitur; d. etiam addere animadvertere oportet: ,, maximè his, qui in doctrinis, literisq.e versantur.;; Etiam S. Aug.us asserit ignorari n. posse Deum à creatura rationali, quæ jam ratione utantur; quod perindè e. ut subdit ipse Fortunatus, ac si dixisset, n. posse fieri, ut quis creatas res rationis ministerio homo consideret, qui Deum agnoscat.

106. Obj. 2.o contra 3.am Conc. Si in nobis essent ingeniti habitus principiorum, et ideæ habituales innatæ ex sensu intimo debaremus illas sentire, d. eas n. sentimus; ergo. seq. maj. patet: esent enim menti naturæ perpetuò præsentes, ergo illas sentiremus.

Resp. 1.o Nego sequelam majoris. Etenim cum habitus, et habituales ideæ rationem habeant habitus infusi, necese n. e. ut sentiamus eosdem habitus nobis innese, ut constat de habitibus infusis supernaturalibus. In Baptismate rite collato infunditur

habitus Fidei, nemo tamen intime sentit se hoc habitu præditum esse. neque dum actum Fidei, elicimus præexistentiam habitus animadvertimus; secius ex intimo conscientiæ testimonio certi esse possumus num rite, vel non rite baptizati fuerimus. Neque obstat hujusmodi principiorum habitus esse mentis nostræ perpetuò præsentes, quia etiam in Anima nostra constans est habitus Fidei præsentia, nec eum tamen sentimus.

Resp. 2º Omisa majoris sequela, nego min. Nam ex ipsa facilitate, quam experimur ad quasdam intellectiones eliciendas, atque ad clare, et statim percipiendas primorum principiorum veritates satis convincimur ex intimo sensu, habitus hujusmodi nobis inditos esse.

107. Inst. ex Doct. Subt. qui in 4º Sent. d. 6. q. 10. ait: „Habitus infusus non dat facilitatem ad actum.„ Ergò ex facilitate, qua aliqua intelligimus inferri nequit eorum habitum infusum nobis inesse.

Resp. Admitto authoritatem Doct.^s et exp. illam: habitus infusus supernaturalis non dat facilitatem, conc. et ità Dr. habitus infusus naturalis, neg. et non ità Dr. Hæc sunt verba Scoti: „Illud autem quartum de facilitate nihil valet, quia non est verum nisi de habitu acquisito: habitus enim infusus non dat facilitatem ad actum, ut patet de noviter converso, cui non est facilè post conversionem actus bonos elicere, sed difficilè, quousque ex frequentia actuum bonorum acquirat aliquam virtutem acquisitam.„ Ità Dr. ubi sermonem habet de habitu infuso Caritatis, qui sane est supernaturalis. Cæterum de habitu naturali hæc habet in eadem quæst.^e „Nec simile illud valet, quia habitus naturalis dicit quamdam facilitatem inductam super potentiam naturalem, quia potentia naturalis est qua naturaliter possumus actus, quos possumus.„

108. Obj. 3º Contra eamdem conclusionem. Veritates, quarum habitus à natura nobis ingeniti essent clarissimè, et distinctissimè deberent cognosci; sed non clarissime, et distinctissimè à nobis cognoscuntur; ergo neque earum habitus nobis à natura sunt ingeniti. Prob. min. Veritates, quæ spectant ad Deum legislatorem, ad providentiam, ad pœnam, et præmium clarissimè, et distinctissimè à nobis non cognoscuntur; sed idem est de aliis. ergo etc.

Resp. dist. maj. 1.^am Clarissimè, et distinctissimè deberent cognosci ~~idem~~ est certissimè; conc. ità ut nihil clarius, et distinctius cognosci possit, neg. Quæ per sensum intimum nobis innotescunt, cujusmodi sunt ea, quæ per habitum infusum principiorum novimus clarissimè, et distinctissimè percipi dicuntur, quia fir-

missimum præbemus eis asensu n. aliter, ac aliis quibusdam, quæ clarissime, et distinctissimè ex solis tñs percipiuntur, seu cognoscuntur, ita certissimè novimus existentiam animæ ntæ, quod ex sensu intimo eam experiamur: n. tamen ipsius animæ clarissimam, et distinctissimã ideã habemus cum plura alia clariùs, et distinctiùs cognoscamus.

109. Inst. Nullus habitus potest actum præcedere, juxta D.m Subt. ergo. Prob. ant. D.r Subt. in 3.o Sent. dist. 14. q. 2.a ait: „ Actus ē. natus prius „ recipi in anima, quam habitus.„ ergo.

Resp. dist. ant. et simul admito authoritatem D.r et explico illam: Actus ē. natus ~~est natus natus~~ prius recipi in anima, quam habitus acquisitus, conc. et ita D.r quam habitus infusus, neg. et n. ita D.r Res de se clara est: nàm infantibus per Baptismi collationem infunduntur habitus, quorũ nullum actum priùs habuerunt.

Quæstio III.

An aliqua idea possit asignari in se falsa?

110. Præter jam notata in 1.a Logicæ parte Art. III. num. 93. 94. 95. De ideis ratione formæ, etiam suponendum est discrimen inter ideam simplicem, et compositam; incomplexam, complexamq.e quidq.e de vera, falsaq.e idea D.r Subt. docuit. Simplex ē. quæ ita est simplex, ut in alias ideas resolvi nequit. Sic dicuntur ideæ entis in genere, et quæ exhibent ultimas rerum diferentias. Composita ē. quæ licet in se una, in plures tamèn resolvi potest. Ut ideæ hominis, et corporis; nàm homo resolvi potest in idea animalis, substantiæ, entis, &c. Corpusq.e in idea extensionis, soliditatis, gravitatis, &c.a Has ideas D.r Subt. vocat

111. Idea incomplexa est ea, quæ solas exhibet rei notas, quæ ad illam utcumq.e representandam suficiunt. Sic est idea lapidis sistens in una naturæ lapidis contemplatione. Complexa verò dicitur, quæ præter rei notas, ad eam absolutè cognoscendas requisitas, aliam, l. plures afectiones illi contingent, et exteriùs advenientes complectitur: Sic est lapidis calidi, l. frigidi, albi, l. nigri: &c. Undè infertur discrimen inter

ideam simplicem, et incomplexam; nam ista potest ēē. etiam composita, in aliasq.e resolvi, minimè simplicem. Pariter discrimen apparet inter compositam, et complexam; nam composita licèt in alias resolvi potest, in se tamèn unica est ad modum unius simplicis rem repræsentat; complexa verò potest haberi, ut multiplex, quia rem nobis cum addito exhibet; 1. clariùs, composita est tantùm multiplex implicitè, complexaq.e explicitè multiplex est.

112. Tandèm idea vera appellatur, quę est conformis objecto suo. Falsa autèm quę illi est difformis. Quę duplex definitio benè perpensa de medio tollit omnes controversias, quę intèr Logos excitantur circa hanc quęstionem; et simìlit. viam aperit ad resolutionis intelligentiam, ad argumentaq.e facilè solvenda. Omnes opiniones, sicuti argumenta in diversa cujusq.e definitione de ideę veritate, et falsitate fundantur.

113. Clar. Genuensis, qui atradit aliam ideę falsę definitionem, videtur supponere ideam ñ. solum veram, ẽ. etiã falsam posse ēē. Etenim in lib. 1º Inst. Logę Cap. 2º inquit: „ Error est cognitio falsa, quę pro vera „ habetur. In omni errore inest semper velut tacitum quoddam judicium, quo judicatur cognitionem illam veram esse, quę ē. falsa, aut „ ēē. falsam, quę ē. vera. Quarè tàm erro, si judico Solem ēē. bipedalē, „ quam si judico ñ. ēē. majorem terra. Idea falsa est, quę objecto suo „ ñ. respondet, et tamèn respondere putatur. Hujusmodi ē. idea turris „ quadratę, et minus visę, quę rotunda videtur; aut remi recti, qui dùm „ ex parte aqua mersus est, curvus videtur." Hęc Genuensis, et quidem egregiè: neminem enim judico futurum ēē. qui semèl probata ideę falsa hic tradita definitione ab eo dissentiat. Omnes enim Philosofi tàm Antiquiores, quam Recentiores concedunt ideam falsam ēē. posse, si accipiatur una simul cum subsequente juditio; scilicèt: falsam per accidens, et occasionalit., ut ajunt quidam Scholastici, quatenùs idea, et si ñ. falsa per se præbet tamèn intuî ocasionem erroris, et falsi judicii.

114. Doctissimus Pater Jacquierus Logę Part. 1.a Art. 1. cap. 2.º sic ait: „ Ideę „ alicujus partes, 1. eidem subjecto simul inesse posunt, 1. partes illas simul in „ eodem subjecto existere repugnat. In 1º casu idea vera dicitur, in altero „ casu falsa. Igitur idea vera dicitur, quę objecto suo conformis secus autem „ falsa. Cæterum ad veritatem ideę necese ñ. est, ut objectum extra mentē „

existat. Sic idea trianguli vera est, et si nullum existeret in reru nat.ª „ triangulum: satis enim est, ut ideę alicujus partes se mutuò n̄. excludant. Itaqᵉ vera dici potest, quę est possibilis, falsa tamèn, quę impossibilis. Hinc paucis verbis absolvitur quęstio (concludit Jacquierus) à Logicis agitata, utrùm scilicet ideę capaces sint veritatis, et falsitatis.

115. Verùm opinor his paucis verbis n̄. satis solutam ēē. quęstionem: nimis enim jejunè absoluta videtur. Pręterea dum ait ideam veram illam ēē. quę est possibilis, falsamqᵉ quę impossibilis: videtur petere principium: nàm inquiritur; àn idea aliqua falsa sit possibilis. Quod de possibilibus, sicut et de actu elicitis controvertitur. Et quamvis ipse videatur, eamdem, quā nos ideę falsę definitionem tradere; attamèn dum eam explicat, à genuino traditę definitionis longè recedit sensu. Dum enim inquit, ideam falsā ēē. difformem objecto suo, supponit ideam de cujus possibili falsitate inquiritur, posset ēē; illiusqᵉ etiam objectum existere posse, dùm verò definitionem explicando ait: ideam falsam illam ēē. cujus partes, l. cujus objecti partes mutuò ēē repugnant; ideę, l. objecti existentiam, āc possibilitatem negat, quia id, cujus partes simùl ēē. repugnant, nullatenùs ēē. potest.

116. Juxta Doct.ᵐ Subt. Quęlibet perceptio, sivè simplex, sivè composita, falsa dici potest, quotiès rei attribuitur, q. illi n̄. convenit. Verùm tunc n̄. sistit in sola rei perceptione, s. judicium etiam includit. Dum enim aliquid rei tribuimus, de ipsa re judicamus. Vndè mirum n̄. ē. falsitatem adesse posse, ubi involvitur judicium, q. ęqualit. potest ēē. veru, et falsum. Si autem idea sistit in sola rei perceptione, tunc distinguendum est: nàm vel sermo ē. de idea prorsùs simplici, quę sicut, et illius objectum in plures conceptus resolvi nequit, et tùnc omninò vera ēē. debet; quia objectum, aut totum attingitur, aut nihil attingitur; si totum attingitur n̄. nisi vera potest ēē. idea, tunc enim idea completa est, consequent. qᵉ distincta, clara, et vera; si verò nihil attingatur, idea nulla est. Quarè meritò ait Arist. lib. 9. Methap. textu 22. „ Circa hoc

117. Si autem progrediatur ad ideam compositam, sivè complexam, iterùm distinguendum est. Etenim hujusmodi ideam, aut nullum judicium saltem implicitum in se continet: si judicium continet, velut ista: Animal rationale insensibile, tunc quidem falsa ē: ut Dʳ. Subt. fatetur, s. falsa ē. ratione judicii, quia confingit pugnantia, et impossibilia. Quę quidem falsa complexio, aliisqᵉ similibus, ut notat idem Dʳ. simplici aprehensione intelligi potest, illaqᵉ simplex aprehensio, qua falsa complexio percipitur, vera est. Distinguendum est cum

Aristotele in textu allato, atingere, et representare. Quia mens velut ipse inquit, potest equaliter atingere tam verum, quam falsum; ð. nequit representare nisi verum. Si autem idea composita juditium minime involvat, in se, et formaliter semper vera est, potest virtualit.^r ut ait ipse D.^r ēē. falsa, quia virtute, et occasione illius, ex eo q.^d sit obscura, et confusa, l. defectu reflexionis, mens de objecto falsè judicat. Atq.^e hoc sensu ideas falsas etiam admitit Clar. Genuensis; et hoc ē. q. subdit Aristoteles: ;; Decipi circa q. quid ē. ñ. ē. nisi secundum accidens. ;;

118. Demum eo modo ideę quędam dicuntur falsę, quę res falsas etiam vocamus. Arist. lib. 5. Meth. tract. 34. inquit: ;; Res dicimus „ ēē. falsas, quęcumq.^e faciunt phantasiam falsam. ;; Ità ideas falsas nominamus, quas falsum subsequitur judicium, sicut autem res, quę falsa dicitur; v.g. falsum aurum in se vera res est, et tantùm falsa, quatenùs erroris occasio, similit.^r idea, quę vulgò vocatur falsa, in se vera est, et tunc falsa quatenùs occasio fallatis judicii. Ad omnium majorem intelligentiam, et claritatem, sit

Conclusio Unica.

Nulla idea mentis r̄tæ in se falsa est.

119. Prob. 1.º Idea falsa, ē. idea diformis objecto suo ex ipsa ideę falsę definitione, ð. nulla ē. idea objecto suo diformis; ẽ. Prob. min. Objectū ideę ē. objectū à mente perceptum dum idea elicitur; ð. nulla idea est diformis objecto à mente percepto, dùm ipsa elicitur; ẽ. Maj. ē. evidens, nàm objectū ideę ē. ipsa res cognita. Prob. min. Objectū à mente perceptū dum idea elicitur, ē. ipsumq.^e ideę objectū, quod idea exprimit, ð. nulla idea potest ēē. diformis objecto, q. ipsa exprimit; ẽ. Min. prob. Si idea esset diformis objecto, q. ipsa exprimit, illud minimè exprimeret, ideòq.^e exprimeret, et ñ. exprimeret, q.^d contradictorium sapit; ẽ. d.^a

120. Prob. 2.º Mens percipiendo nunquā fallitur; ẽ. nulla idea ē. in se falsa. Prob. ant. Ið percipiendo nunquā fallitur, q. percipiendo nunquā tribuit rei, q. illi ñ. convenit; ð. mens percipiendo nunquā tribuit rei,

q. illi n. convenit; ergo Prob. min. Ut mens tribueret rei aliquid, quod illi non convenit deberet aliquid, aut conjungere, aut dividere, aut afirmare, aut negare; sed per meram rei aprehensionem mens nihil conjungit, nihil dividit, nil afirmat, aut negat; ergo Prob. min. Simplex aprehensio, seu idea est solus objecti intuitus; sed mens per solum objecti intuitum nihil conjungit, aut dividit, afirmat, aut negat: ergo Min. est evidens, quia hæc est diferentia simplicis aprehensionis, à judicio.

Conf.ª ex Sub. Doct. Coment. Metaf. lib. 9. tracta. 22. ubi ait: „Aut intellectus atingit, quod quid est rei, et tunc verè cognoscit „ „ quid est res, aut n. atingit, et tunc n. aprehendit illam rem: quare circa eam, „ „ n. verificatur, nec decipitur.„ Ex quibus verbis claré sequitur intentum. Nam si intus n. percipit rem, neque illius rei idea est. Si nulla rei idea; ergo nèc vera, nèc falsa.

121. Obj. 1º. Sensatio est simplex perceptio, seu idea, sed sensatio est aliquando falsa; ergo Prob. min. Inter sensationes præcipuum locum tenet visio; sed visio aliquando est falsa: ergo Prob. min. Tunc visio falsa censenda est, quando viso aliquo objecto mens in ipso visionis actu, n. illud, sed illius loco objectum aliquod percipit; sed hoc accidit multotiès; ergo Prob. min. Multotiès auricalco viso, mens in ipso visionis actu, n. illud, sed loco illius aurum percipit; ergo &ª.

Ad hujus generis argumenta, plerique respondere solent; objectum visionis in simili casu, n. est objectum ideæ; adeò, ut tantum unum objectum videatur oculis, aliumque percipiatur mente, ut in allato exemplo; visionis objectum dicunt auricalcum, aurum autem objectum ideæ; et solum aurum, n. quod auricalcum à mente percipi volunt. Hinc colligunt ideam esse conformem objecto suo, ideòque veram. Cæterum hujusmodi Philosoforum pace, hæc mihi n. placet responsio, quia prorsus pugnantia complectitur. Dum enim asserunt videri auricalcum, àc simul n. auricalcum, sed aurum percipi, eadem opera dicunt, percipi simul, et non percipi auricalcum. Nam si auricalcum video, auricalcum sanè percipio: n. enim corporei oculi vident, sed mens eos informat; mens autem n. nisi percipiendo videt. Quotiès ergo contendunt me videre auricalcum, unaque simul n. percipere auricalcum, sed aurum; omninò pugnantia asserunt.

Resp. itaque neg. min. 1ⁱ argumenti, omnesque probatas pones, et dist. ult. ant. Viso auricalco mens aurum percipit, id est, judicat esse aurum, conc. ant. aliter, neg. Dum oculis corporeis objicitur auricalcum, mens n. aurum sed ipsum auricalcum percipit; quia id percipit, quod immutat sensuum organa. Ut enim ratiocinatur Dr. Subt. lib. 1º Phisic. q. 2ª. „ Notitia rei „

„ se habet sicut imago causata in speculo ab ipso objecto; s. illa imago n. „
„ repraesentat aliam rem, quam propium objectum, à quo causatur, igitur „
„ nec notitia." Quod si videns auricalcum aliquando evenit judicare ee. aurum, ex hoc n. infertur, q. in ipso visionis actu aurum percipiat ~~n. auricalcum~~ loco auricalci, s. quia notitias sufficientes n. habet distinctionis ejus ab auro. Totus itaqe. error e. in judicio, n. in perceptione, quae vera e. auricalci idea, quamvis nec completa, nec distincta, ut opus esset ad rectum ferendum judicium.

122. Obj: 2° opponendo exemplum Clar. Genuensis. Lignum rectu aliqua suae parte aquae oblique immersum, fractum aparet; s. haec perceptio, seu idea e. falsa; q. Min. patet: Quia lignum aliter percipitur, quod est in se.

Resp. neg. maj. Lignum aparet fractum atentis naturae legibus aparere debet, conc. et sic n. aparere debet, neg. Ità aparere debet, et percipi lignum in hypothesi, sicut illud refert ejus imago à lucis radiis in oculis depicta, ut constabit in Phisica. In tali hypotesi pingi debet in oculo imago ligni tanquam fracti, ut parit. in Phisica ostendetur. Ergò n. aliter debet lignum aparere, nec alit. à mente percipi; ideoqe. n. falsa, s. vera e. illius perceptio. Inquit August. de vera Religione lib. 1° cap. 33. „ Si quis remum frangi „
„ in aqua opinatur, et cum inde aufertur integrari, n. malum habet inter- „
„ nuntium, s. malus est Judex: Si enim aliud e. aër, aliud aqua; justum e. „
„ ut aliter in aëre, aliter in aqua sentiatur." Unde aparet, q. si juxta S. August. hic n. habetur malus internuntius, s. malus Judex; n. idea, s. Judicium falsum est.

123. Inst. 1° Atqui lignum in hypothesi n. deberet aparere fractum, s. rectum; q. nulla e. solutio. Prob. min. sub. Debet aparere sicut e. in se, s. in se e. rectum, et n. fractum; q.

Resp. dist. maj. Debet sicut e. in se aparere, si non obstarent naturae leges; conc. si obstant; neg. Naturae lex e. ut lux cum transit a medio magis resistente, ad minus resistens, velut ab aqua in aërem refringantur lucis radii recedendo à linea perpendiculari. Hinc e. q. si lignum ad perpendiculum aquae immergatur, rectum quidem totum percipitur, s. immersa pars brebior aparet, ac re ipsa sit. Si autem oblique immergatur, ut fractum aparet, quia manente immutata ejus parte in aëre existente, praedictae ligni partes nequeunt aparere in directum positae, et si lignum in se rectum sit.

II Doct. Subt. in lib. 7. Metha. q. 15. hoc confirmat, his verbis: „Nulla potentia cognoscitiva in nobis cognoscit rem secundum suam absolutam cognoscibilitatẽ, in quantum scilicet est in se manifesta, sed solum in quantum est motiva potentię." Quo posito principio ita subsumo: sed lignum rectum inferiore sui parte aqua immersum movet oculum, et facultatem cognoscentem n. secus, ac si revera fractum totum existeret in äere; ergo tanquam fractum percipi debet; quia res juxta Doct. Sub. n. cognoscitur in quantum est in se manifesta, sed solum in quantum est motiva potentię.

124. Inst. 2°. Quidquid sit de naturę legibus, tamen prefata idea n. est vera, sed falsa; ergo n. tenet distinctio. Prob. min. subs. Idea vera ē. conformis objecto suo: Sed prefata ligni idea n. ē. ~~confor~~ conformis objecto suo, ergo. Prob. min. Prefata idea representat objectum suum aliter ac ē. in se; ergo. Ant. patet. Nam representat fractum, quod est rectum.

Resp. neg. omnes probatas propositiones. Objectum enim ideę n. ē. lignum exterius positum, sed ejus imago in oculo depicta, quam mens percipit; ideo ut idea illius ligni vera sit, requiritur, quod sit conformis ligno exterius existenti, sed sufficit, ut sit conformis ejus imagini oculo impressę; quę sane imago representat lignum n. rectum, sed fractum. Idemque respondetur ad illa, quę objici solent de turri quadrata, quę longe visa rotunda apparet; de sole, qui sub pedali magnitudine, et de stellis, quę velut albicantia, et rubentia puncta percipiuntur, in immensumque majoris sunt magnitudinis.

Confirmatur hęc responsio cum Doctore Sub. qui in 1°. Meth. q. 4. ait: „Prima operatio intellectus semper ē. vera, licet sequens sensum errantę." „Ita enim concipitur albedo; si visus apprehendat illud ee. album, quod est nigrum, sicut si albedo conciperetur à sensu verè vidente album; quia sufficit, quod species recte representativa albi veniat ad intellectum, ad hoc, ut simplici apprehensione album verè apprehendatur." Speciei representative nomine, intelligit ipse Doctor objecti imaginem in oculo pictam in 2°. Sent. d. 3. q. 9. inquiens: „Species albi in oculo est imago." Et in 1°. Sent. d. 3. q. 7. ait: „Visio potest dici imago objecti, et multò verius, quam species."

¶ Nè verò hæc gratis dicta videantur, Tyronibusque clarè appareant proprium, et immediatum ideæ objectum, cum de visione agitur, non esse rem exterius positam, sed ejus imaginem in oculo pictam; placet hic obvia quadam, ac vulgari observatione suadere, quod dum inspicimus objectum in se immotum, si leviter ad latus digito premmatur oculus, paulispèrque agitetur, objectum illud, quamvis in se immotum, moveri, et in gyrum agi videtur. Quare hoc? Numquid per levem pressionem oculi, illiusque motionem circum agitur, etiam objectum exterius positum? Minimè. Sed ideò est quia dùm leviter premitur oculus, et agitatur, movetur simul objecti imago in oculi fundo depicta; cumque mens percipiat tanquam suum immediatum objectum imaginem illam, ità agitatam, apparet illi objectum ipsum veluti in gyrum actum, licet immotum penitùs sit. Sed hic nullus error. Esset quidem error, si mens judicaret objectum exterius positum reverà moveri; sed tunc error esset in judicio, non in perceptione. Eo planè modo, si in pluribus speculis ritè ordinatis, unum idemque corpus multiplex videatur; tunc mens percipiendo non fallitur; certè enim sunt plures illius corporis imagines, quas ipse percipit. Erraret verò judicando si tot putaret esse corpora, quot sunt ejusdem corporis imagines ab ipsa perceptæ. Sic similiter mens percipit in oculo imaginem ligni veluti fracti, et verè percipit, quia in imagine percepta, ità se habet res. Si verò hac de causa vellet judicare lignum exterius positum, verè esse fractum, nonque rectum,

tunc falsum proferret judicium; hoc est: illi contingeret, q. naturæ leges minimè perspectas haberet.

125. Obj. 3°. Cui competit veritas debet, et falsitas convenire; d. ideæ competit veritas; q. Prob. maj. Veritas, et falsitas contrariè opponuntur, d. cui unum contrariorum competit, debet, et alterum convenire; q.

Resp. neg. maj. 1.am et dist. maj. prob.r Veritas, et falsitas contrariè opponuntur, si veritas sit complexa, conc. si incomplexa sit; neg. Duplex distinguenda ē. veritas juxta Doct.m Subt. in humana mente; incomplexa, quæ ideæ convenit, complexaq.e judicii propia. „Veritati incomplexæ n. opponitur falsitas, d. ignorantia;" inquit ipse Doct.a confirmatq.e Arist. dicens: „Verum autem intelligere ipsa, falsum verò n. ē. nec deceptio, d. ignorantia. Neque arbitrandum puto inquit P. Fortunatus à Brixia solam perceptionem ēe. taliter, ut illi conveniat veritas, falsitasq.e prorsus repugnet. Nam summa veritas adeò necessariò Deo convenit, ut manifesta sit contradictio nimium falsitatis in eo reperiri; perspecta res est veritati, quam entitativam vocant Philosofi, nullam omninò falsitatem adversari. Etiàm vera sunt omnia entia, quæ in Mundo existunt, ità ut nullum sit ens, q. falsum dici potest. ¿Quid mirum est si etiàm ideæ suam veritatem concedamus, quùm falsitatem unquam tribuamus?

126. Inst: Ex concessis, cui competit veritas complexa, potest convenire falsitas; d. ideæ potest competere veritas complexa; q. Prob. min. Ideis complexis competit veritas complexa; q. à pari d. Prob. ant. Ideæ complexæ involvunt compositionem, l. modi cum re, l. formæ cum subjecto; d. ideis hujusmodi compositionem involventibus competit veritas complexa; q. Prob. min. Ubicumq.e judicium ē. ibi locum habet veritas complexa; d. ideæ, quæ compositionem involvunt, includunt judicium; q.

Resp. negando per ordinem ~~omnes~~ singulas propones probatas: Nam argumentum se ipsum destruitur. Nam si ratione compositionis, et judicium adest, competit istis ideis veritas, et falsitas; q. n. purè ratione perceptionis, seu ideæ. Idea enim quamvis complexa sit, et aliquam referat ex parte objecti compositionem, attamen de se judicium n. involvit, sistit tantùm in mera objecti contemplatione, nihil affirmando, aut negando, id enim muneris propium est solius judicii. Uno verbo; l. idea complexa judicium involvit, l. non;

Si involvit, falsa quidem ēē. poterit, d. tantum ex parte judicii. Si verò judicium n̄. involvit, n̄. nisi vera ēē. poterit, quia et ipsa n̄. secùs àc simplex idea sistit in solo objecti, licet compositi intuitu nihil afirmans, aut negans.

Prævia annotatio historica circa Ideas Universales.

Porphyrius Patria Tyrius fuit, Secta Platonicus, Natione Judeus, et Christianę Religionis olim professor, ab ea indè recesus, infensissimus hostis. Vixit sæculo ęrę vulgaris tertio, qui cum Athenis Longini esset discipulus, velut Scholarum Atheniensium decus habebatur. Cum verò Romam perrexisset, Plotino se adjunxit, eiq. sex annorum intervallo, seu ad illius usque mortem adhęsit. Plotino vita functo, huic Porphyrius sucessit, àc Romę magna cum sui nominis laude Philosofiam legit. Adversus Anti-catholica ipsius opera plures insurrexerunt Veteres Eclęsię P.P. Eusebius, Apollinaris, Augustinus, Hyeronimus, Cyrilus, Theodoretus, et allii. Ex ejus verò scriptis nullum fortè superest nisi ad Aristotelis cathegorias introductio; quę cum captu admodum dificiles videntur Chrisaorio Adolescenti Romano, quem Porphyrius instituendum susceperat, brebem in Aristotelis cathegorias Isagogem conscripsit, in qua Universalia, seu ideas in communi prędicabiles ad quinque capita revocarit; ab erroribusq. expurgata, omnium aprobatione digna fuit habita, ab omnibusq. Philosofis in suis operibus, vellut pręcipuum Logę tractatum inserta. Quarè maximam ejus utillitatem pręcipuè ad Theologię facultatem serio contemplans, à communi Philosoforum sensu n̄. recedam, prius ideas Universales in communi, postea in particulari, prout à Porphyrio expositas, brebiter tradens.

Questio IV.
Quid ingenuè docuerit Doct. Subt. de Ideis Universalibus.

127. Doct. Subt. apud Philosofos malè audiri solet circa quę docuit de unitate, ut ipsi ajunt, Universalis à parte rei. Quarè ejus mentem à contrariorum morsibus vindicare oportet. Cartesianis, ut notat Clar. Genuen. de Universalibus disputatio, vellut nullius prętii ē. habita, ut longà diversa ab iis, qui ab Universalibus Mundi principiis exordiebantur, quales fuerunt Eleatenses, quidam Jonici, Platonici, et Peripatetici. Etiam à plerisq. hujus Ævi Philosofis neglecta ē. et repudiata de Universalibus tractatio. Eo q. minimè intelligerent quorsum tot illę abstractę disputationes spectarent. Sed postquàm in media ipsa Evangelii luce invaluit apud quosdam Phanteismus, inquit Clar. Gen. „ tunc tandem cognitum ē. quanti referret hęc accuratè perpendere. „

128. Itaq. Universale juxta vocabuli etimologiam ē. unum versans circa plura, et ad plura se habens. Desfiniri verò solet Universale in sua maxima amplitudine; unum q. ē. 1. ēē. potest multis aliqua ratione commune. Unum autē potest pluribus commune

ẽẽ. ut ajunt, in causando, in p̃ãndo, in significando, in essendo, et in repraesentando. Universale in causando, ẽ. unum potens causare plures etiam diversae rationis effectus; ut Deus, qui omnia producit, et Sol, qui saltem ut causa partialis concurrit ad omnes effectus. In repraesentando, ẽ. unum potens repraesentare plura num.° distincta, aut genere, l. specie diversa; ut idea leonis, animalis, substantiae, entis. In significando, ẽ. unum, q. significat rem pluribus communem; ut hõo. qui significat naturã humanam pluribus individuis communem. In essendo ẽ. unum aptum inesse multis, seu simile, et ejusdem rationis; ut natura humana, l. equina. Et dicitur Uniṽle Methapũm. terminoq.e abstracto designari solet. Hinc saepe occurrunt apud Scholasticos: corporeitas, animalitas, humanitas, et equinitas. Demum Universale in praedicando ẽ. unum aptum praedicari de pluribus secundum idem nomen, eamdemq.e rationem: ut hõo. qui hoc modo p̃ãtur de Petro, et Paulo &.a Est ipsum illud, q. univocum dicitur, et universale logicum appellatur, termoq.e concreto exprimi solet.

129. Ex hoc colligitur quatuor debere assignari c̃ditiones ad verũ Universalem. 1.a ut sit aliquid positivum, et ñ. fictum; ideò excluduntur negationes, et privationes, et entia chimerica. Licet enĩ de istis aliquis conceptus communis dari possit, hic tantum entia realia positiva, quae ad cognitionem p̃ãmentorũ faciunt, locum habent. 2.a ut sit unum, q. reperiatur in multis, ñ. q.e diversum in multis; sic nomen Canis ñ. ẽ. Uniṽle respectu animalis domestici, Marini, et Syderis, quia ñ. ẽ. unum, ∂. diversum: hõo. autẽ ẽ. unũ quoad essentiã, in Petro, Paulo &.a 3.a ut sit aptum inesse multis cum sui multiplicatione, et divisione; ut hõo. inest Petro, Paulo, Joanni, qui s̃. tres homines realit.e, et numericè. Ideò hujus conditionis defectu, natura Divina, ẽ. quidem communis respectu trium Personarũ Patris, et Filii, et Spiritus-Sancti; ∂. ñ. ẽ. Uniṽlis, quia ñ. communicatur illis cum sui multiplicatione, ideò ñ. s̃. tres Dii, ∂. unus Deus. Tres istae conditiones tam Uniṽli Methapõ, quam Logõ s̃. communes. 4.a verò scilicet; q. sit aptum praedicare de multis, ẽ. specialis prout Uniṽli Logõ; ut autẽ natura aliqua, una communis, sit proximè praedicabilis de multis debet cognosci inẽẽ illis secundum eamdem rationem.

¶ Ut autem facilius ea percipi possint, quae identidem in Scholasticorum libris occurrunt, advertendum insuper est Universale in essendo nuncupari etiam Universale in multis, quia in multis est: et Universale in p̃ãndo Universale de multis, quia de multis dicitur. Uniṽle verò in repraesentando, et significando, appellatur quoq.e Universale post multa, nam rerum signa, et imagines consequuntur res ipsas, quae ab illis repraesentantur, l. significantur. Ac demũ Uniṽle in causando, Uniṽle ante multa dicitur; nã causa ẽ. prior suo effectu.

130. Universale in causando ẽ. Uniṽle Platonicorũ, qui ideas Divinas, ut causas rerũ universales statuerunt. Uniṽle q.e in repraesentando, ẽ. Uniṽle Stoicorum: isti enim nullum aliud universale praeter mentis ideas admittebant. Nominales solùm agnoscunt Universale in significando, scilicet: voces. Thomistae verò praeter voces, ac ideas Universales, statuunt naturas quasdam communes, quas tamen in individuis contractas, et ita singulares ẽẽ. volunt, ut earum nulla independent.er ab intũ Universalis ẽẽ. possit. Imponitur tandem Doctori Subt. ejusq.e Discipulis, ab ipsis agnitas nondum fuisse naturas communes sensu hic explicato, ∂. etiam in se, et ex natura ~~rei~~ rei Universales, prorsus independentes ab intũ Verum quam falsum sit, in dubium fiet, eorum nonnulla testimonia subjiciens.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

131. Tataretus igitur Summ. tract. 2º hæc dicit: ;; Universalia n. sunt nisi per intum, ,, qualitercumque capiantur, sive 1º intentionaliter, sive 2º intentionaliter. ;; Et paulo infra: ;; termini dici possunt Universalia in significando, supponendo, et prædicando, et tale e. triplex secundum quod triplex e. tnus; scilicet: mentalis, vocalis, et scriptus; ut e. iste tnus hoc; tam mentalis, tam vocalis, quæ scriptus. Sed res cognitæ, significatæ adequate per tales tnos dicuntur Universalia in esse concepto, seu in ee. objectivo. ;; Ergo n. Universalia in se, neque independenter ab intellectu.

132. Eruditus Mastrius Log. Disp. 3ª q. 2ª ait: ;; Si quæratur an Universalia sint in rebus, l. potius in intu, id e. an sint entia realia, l. rationis? Resp. Si materialiter sumatur, scilicet: pro naturis, quæ denominantur Universales sunt in rebus, seu sunt entia realia, si vero formaliter sumantur, sunt entia rationis, et tantum objective in intellectu. ;;

133. Rabuanus Univ. Porphyrij. disp. 2ª q. 6ª hæc profert: ;; Ex dictis sit 1ª Conc. Universale e. quælibet 2ª intentio. e. in intu efective, et probatur, quia efectus est efective in sua causa eficiente; s. Universale et quælibet 2ª intentio, est efectus intus; ut patet: Ergo Universale, et quælibet 2ª intentio, e. efective in intellectu. ;;

134 Bernardus quoque Sangus Scholasticæ Philosofiæ tom. 1º Tract. de Univ. dist. 2ª q. 2ª sic efatur: ;; Ex dictis collige, quomodo fiat natura aliqua Universalis: 1º enim aprehendit intellectus singularia, ac realem eorum convenientiam. 2º abstradit naturam illam, quæ erat ratio convenientiæ a singularibus. 3º Subsequenter comparat comparatione simplici naturam, sic præcisam, et abstractam ad singularia, quatenus ab omnibus participabilis e. conjunctim: et hic fit Universale. ;;

135. Sed utique rem prope infinitam agrederem, si omnium Scotistarum aferre vellem testimonia. Id unum tantum dico, q. licet quispiam ex Scoti discipulis hac super re Doctoris sententiam de Universalibus in re viribus defendant, fere omnes majoris notæ Scotistæ Universale a parte rei, independens omnino ab intellectu fortiter negant. Sed præsentis n. e. instituti illorum sensum investigare, s. Doctorem ipsum a communi calumnia vindicare, ejusque mentem verio aperire. Itaque sit

Conclusio I.

Doct. Subt. nullum agnovit Universale a parte rei independens ab intellectu.

136. Prob. 1º ex ipsius Coment. super Meth. Arist. ait igitur lib. 3º ;; Universalia n. sunt principia, nec substantiæ rerum, quare oportet ee. singularia. Nec ratio ad opositum cogit, q. de singularibus n. sit scientia; quia singularia licet singulariter existant possunt tamen ab intu Universaliter concipi secundum aliquam naturam communem abstrahibilem ab eis secundum quam erit scientia de illis. ;; 2º ex Doct. in Meth. habet enim lib. 1º q. 6ª ;; Illud verum reale præcedens actum intus, e. unum in multis. n. tamen de multis; s. fit unum de multis per intum, et tunc e. Universale, prius n.: quia ex 1º posteriorum ambæ conditiones requiruntur ad Universale. ;; Atque iterum lib. 7º q. 13. ;; Intelligendum, q. Universale completum e. illud q. in pluribus e. et de pluribus, n. actu, s. potentia propinqua: tale nihil e. nisi ex consideratione intellectus. ;;

137. 3.° lib. 2.° Sent. dist. 3.a q. 1.a inquit: „Licet sit semper talis natura ex se, cui n. „repugnat ee. in alio: n. tamen e. talis, cui potentia proxima convenit dici de quolibet; d. „tantum e. in potentia proxima, ut e. in intu:::: Universalitas n. convenit rei ex se; et ideò „concedo, q. querenda e. causa Universalitatis.„ 4.° Ex quest. Quodlibet. q. 2.a ita dicit: „Quo ali„quid e. in actu extra causam, et intum, eo e. hoc 1.° quia sic ee. n. competit nisi huic: imò Uni„versalitas. sivè n. hoc, n. potest alicui competere nisi in intu.„ Ac ibide. q. 3.a Alio modo aliquid ut accipitur sub ratione formalit. potest dici ratio, l. ens rationis; sicut si homo, ut Universale dicatur ee. ratio pro quanto consideratur sub Universalitate, quę e. per se ratio.„ 5.° Demùm ex celebri tractatu de rerum principio. ubi q. 7. n. 37. hęc profert: „Universale n. existit nisi in consideratione intus.„

138. Philosophi illi, sivè Recentiores, sivè Scholastici, qui Doctori Subt. tribuunt Universale in re, omninò independens ab intu, aut Doct. minimè legerunt, l. certè ejus mentem n. perceperunt; quia tam longè e. à Doct. cuipiam naturę, vera tribuit Universalitatem independent. ab intu, ut potiùs contendit, etiam naturę singularitatem ab intus operatione pendere. Ait enim lib. 7.° Methap. q. 13. „Natura, secundum q. natura e. neque e. singularis, neque Universalis, cum utrumque per intum illi contingat.„ Quid clariùs, ut refutetur calumnia contra ipsum lata? Nescio, qua ratione, quoque fundamento contrarium illi appropietur.

139. Agnoscit quidem Doct. Sub. naturam communem, d. eo sensu, quo ea rejici à nemine posse videtur! eam nempè unicè adstruit, quę sufficere posset, ut sit reale fundamento, quo intus efficiat Universale. Itaq.e ut genuina ejus mens appareat breviùs, et clariùs quantum materię obscuritas permittit rem explanabo. Cum Arist. lib. 5.° Methap. unum quadrifarium dividat secundum numerum, secundum speciem, secundum genus et secundum analogiam, seu proportionem; Doct. Sub. ut hanc divisionem ee. rectam ostendat; in qq. Methaph. lib. 5.° q. 4.a ita ait: „Intellectus aliquid intelligens sub ratione illius, aut intelligit sub ratione incommunicabilis, n. prędicabilis de pluribus, et hęc e. unitas numeralis, sivè singularitatis, aut intelligit sub ratione prędicabilis de pluribus, et l. differentibus num.o, et tunc e. unitas speciei, l. differentibus specie, et tunc e. unitas generis. Ultra hanc unitatem n. e. invenire unum conceptum prędicabilem: tamen unum conceptum accipiendo communissimum, et comparando alteri communissimo, invenitur unitas proportionis in similit. se habendo ad alia sua, scilicet: inferiora, in prędicando in „quid de eis.„ Hinc consurgit quarta quędam unitas, quę dicitur ab Arist. unitas Analogię.

140. Quatuor istę unitates omnes n. juxta Doct. 2.ę intentionis, scilicet: causatę per intus operationes; singulęq. fundantur in aliqua unitate reali, quę in se aliquatenus illis respondet. „Omnis unitas (inquit loco supra citato) causata ab intu habet unitatem in re, à qua „originatur, et ex illa unitate reali fundatur.„ in re movetur intus ad inveniendam „unitatem intentionalem, quę in illa unitate reali fundatur.„ Quo ad unitates generis speciei, et Analogię, fortè n. erit, qui neget; qui autem unitatem singularitatis ee. opus intus Subtili Doct. dare nollit; perpendant quęso, ejus rationes; n. enim gratis id asserit, d. argumentatio probat, atq.e confirmat.

141. Itaq.e eam ee. per quamdam operationem intus, hoc modo suadetur. Singulare abstrahitur à differentiis individuantibus, quę n. in re: v.g. cum video hominem à longè venientem, adeò ut n. cognoscam quisnam hoc ille sit; percipio quidem hominem unum, et singularem, n. verò individuantes illius notas. Ergo abstrahitur singulare à differentiis individuantibus. Quod verò per mentem abstrahitur ab individuantibus differentiis, e. 2.a intentio, et opus intus; nam nulla alia de causa Universale e. 2.a intentio, et ens rationis, nisi q. per mentis abstractionem efficitur. Ideircò unitas singularitatis, n. secus, ac unitas speciei, et generis, ac quolibet Universale, e. 2.a intentio, et opus intus.

142. Thomistę fatentur aliquod statuendum ee. fundamentum, quo innitatur intus, cum ideas sibi efformat Universales. Fatetur etiam ex R.R. Doctis. P. Fran.cus Jacquierus, qui pro D. Thomistis stare videtur; ac fateri debent omnes, nisi vellint Universales ideas ee. prorsùs confictas. Memoratus Jacquierus cum Thomistis, asserit hoc fundamentum ee. ipsam naturam fundamentalit. communem, quod quidem verum e. d. rem satis non explicat. Doct. Sub. ut sui moris e. rem profundè perspiciens, dicit Universalium speciei,

ac generis, quę quatenus Universalia, sunt formalit. in solo intu, ēē. aliquod fundamentum in re. illudq. ēē. quamdā realē unitatē, numerica unitate, minorē, atq. ab illa diversā, quę sicuti in intu, ita et in re specifica, l. generica respective unitas potest appellari.

143. Sed ut rationes, quibus probat Doct. id facilius percipiantur, animadvertendū ē. in humano quolibet individuo, nempe: in Petro. plures adesse gradus, quos Methaf. vocant: scilicet: ratione substantię, corporis, mixti, viventis, animalis, hominis, et deniq. hujus hominis: Quę rationes veluti totidē realitates, in Petro verè existunt: Nā in re Petrus ē. hic hōo, ē. animal, ē. vivens, ē. mixtū, ē. corpus, ē. substantia, etiā nullo cogitante intu. Qui gradus licet omnes uniantur in Petro, sintq. omnes realit. identificati, diversa tamē singulorū ē. ratio. Ordo verò istorū graduū talis ē. ut unus sucesivè sit prior alio existendi consequtione: Nā posita unius existentia, necesariò consequitur existentiā alterius, quatenus gradus inferior, utpotè magis compositus, semper includit superiorē. Substantia ē. gradus prior corpore, corpus prior mixto, mixtū prior vivente, vivens prius animali, anl. prius homine, et hōo prior hoc homine; ità ut gradus generici priores sint gradu specifico, et gradus specificus prior individuale, quo hic hōo sive Petrus ultimo, et complete in suo ēē. constituitur. Ideoq. qui priores sunt, priores dicuntur, quia existere possunt in aliqua re absq. his gradibus, quibus illi ss. respective priores: Nā aliquid potest ēē. substantia quin sit corpus, corpus quin sit mixtū, mixtū quin sit vivens &a.

144 Sicut juxta Doct. singuli isti gradus in homine hoc, scilicet Petro, habent peculiarem suam distinctā in re entitatem, ita quęlibet hujusmodi entitas suam peculiarem habent in re unitatem, quę unitas graduum vocatur. Quo enī aliquod ē. ens, ē. etiam unū. Istę verò graduū unitates, quę tot sunt in quolibet individuo, quot ss. in eo entitates ipsorum graduum in distinctis individuis, etiam ejusdem speciei eędem mutuò n. sunt. Verū sicut unitas numerica unius individui distincta, et separata ē. ab alterius individui numerica unitate, ita unitates specifica, et generica unius individui, sunt distinctę, et separatę ā similibus unitatibus, quę sunt in altero ejusdem speciei individuo, adeo, ut realitèr loquendo, tot sunt unitates specificę, et genericę, atq. numericę, quot sunt in eadem specie individua. Cum hoc tamen discrimine, q. unitates numericę distinctorū individuorum sunt invicem numero distinctę per se primo; reliquę verò unitates, in distinctis individuis ejusdem speciei, n. sunt numero distinctę per se primo, ā. tantum quatenus in re identificantur cum distinctis unitatibus; cęterum illę, et si invicèm separatę, et hoc modo distinctę, in re tamen conveniunt cum sint ejusdem rationis in omnibus ejusdem speciei individuis.

145. Ne demum in demostranda sequenti prōne, seu conclusione pariatur confusio duos dumtaxat ad summum gradus specificum, et individualem. Si enim probatur gradum specificum, scilicet humanitatem in Petro ēē. prędítam sua peculiari reali unitate, quę differat ā Petri unitate numerica, eaq. sit minor eadem ratione constabit gradui cuilibet generico etiam suam realem unitatem respondere diversam ab unitate specifica, ipsaq. minorem. His itaq. animadversis sit

Conclusio II.

Idearum Universalium reale fundamentum, ē. realis quędam unitas existens in re ā numerica unitate distincta, in qua diversa individua conveniūt.

146. Prob. 1º Nullo intu cogitante realis ē. simillitudo naturę, seu essentię inter duo humana individua: ḡ. aliqua realis unitas est proximum fundamentum hujus relationis: conseqa. patet: Nam relatio realis nequit fundari super ens rationis, formaliter alias relatio realis, sed tantum rationis. Nam quia identitas rationis est talis formaliter per aliquid rationis, etiam relatio consequens, est relatio rationis; ḡ. illa similitudo debet habere fundamentum reale. Quod verò tale fundamentum relationis sit unitas, constat ex Aristotele, ut inquit ipse Doctor Subtilis nam in lib. 5º Methafisicę cap. de Relats. ait: ;; Idem simile, et ęquale fundatur super unitatem.;; Nunc sic: talis unitas, quę est proximum fundamentum realis similitudinis nequit esse numerica; ḡ. ab illa distincta. Prob. ant. Unitas numerica in duobus individuis ē. ratio dissimilitudinis; ḡ. Prob. ant. Per differentias numericas ipsa individua

invicem distinguuntur; ergo illa unitas, in qua diversa individua conveniunt, quae ut probatum est, realis est, a numerica unitate est distincta.

147. Prob. 2º sumpto argum.to a contrario. Quae sunt diversa secundum quod diversa sunt multa sunt; ergo ab opposito, quae invicem conveniunt, secundum id, quo conveniunt unum sunt, sed individua indiferentia numerica non conveniunt, ergo in illa unum non sunt, ergo in natura, seu essentia in qua conveniunt, in illa unum sunt. Ergo eorum unitas, non est unitas numerica, sed unitas convenientiae, seu similitudinis, vel essentiae, quae unitate numerica minor dicitur.

148 Prob. 3º Natura humana quatenus natura est, est ut sit in hoc, vel illo individuo; ergo non est de se haec, seu tale individuum. ant. patet; Nam Deus, qui primum hominem creavit, cum his diferentiis numericis ob quas conditus fuit Adam, potuisset illum creare cum aliis diferentiis numericis, quae aliud individuum humanum ab Adamo distinctum constituisse. Conseq.a prob. Si natura humana esset de se tale individuum non nisi in tali individuo existere posset, sed hoc est falsum ergo Prob. a maj. Si natura humana esset de se tale individuum, illi repugnaret multitudo, seu in multis individuis esse nequiret, sed hoc est contra ipsam experientiam; ergo Prob. seq. maj. Quia natura Divina est de se haec, seu individua illi repugnat multitudo, seu licet multiplicentur personae, repugnat plures esse Deos, ergo a pari, si natura humana ctd.a Sed evidenter constat multiplicari in pluribus individuis, ergo non est de se haec.

149 Hanc rem explanat ita Doct. Sub. qq. Methap. lib. 7. q. 13. „Natura Divina est de se haec: adeoque est unus Deus in tribus distinctis personis. Sed natura humana non est de se haec, consequenter necessario numero in pluribus, et si in pluribus sit, sed est una unitate specifica, et numero multiplex. Natura autem Divina non est numero multiplex quamvis in pluribus sit. De se ergo magis una est Divina natura, quam natura humana; quia natura Divina est de se una unitate numerica, quae est unitas omnium maxima; natura vero humana, una est de se unitate minori, scilicet: unitate specifica.„ Hoc Doctoris testimonio indicatur, quam aliter judicant, qui ipsi adjudicant, afirmare naturam humanam parem esse Divinae.

150 Monendum hic censeo, quod cum dicitur de natura humana ita esse una propia unitate minori unitate numerica, ut illi secundum quod natura est de se non repugnet, esse in multis, id intelligendum est juxta Doctorem de potentia logica, non naturali. Scilicet, quatenus natura humana, quae modo contracta est diferentiis individuantibus Petri poterat contrahi, ante quam actu existeret individuantibus diferentiis alterius hominis possibilis. Non vero quod natura humana jam contracta, et determinata in Petro, adhuc sit indiferens actu, ut possit esse in Paulo. Quo sensu, et non aliter vocatur a Doct. natura communis.

151 Pariter in Doct. sententia non nisi valde impropie natura aliqua dici potest Universalis in re. Quia Universalis tantum secundum quid, non simpliciter dici debet. Quod clare exprimit in lib. 1. Port. q. 36. per haec verba: „Naturae inest primo„ „generatio contingenter, non in quantum hoc, nec in quantum illud, ideo secun„ „dum quid est Universalis: non tamen continet sine haecceitate, et ideo singularis,„ „est simpliciter.„ Et paulo infra: „Inter simpliciter Universale, et simpliciter singu„ „lare non datur medium, natura enim, quae in hoc primo generatur non est simpli„ „citer Universalis, sed est simpliciter singularis, est tamen Universalis secundum quid,„ „quia non concipitur tanquam hoc possitive.„ Unde constat, quo sensu permittat Doct. naturam in re posse Universalem appellari, scilicet impropie, et secundum quid, propie vero non nisi accedente operatione intellectus. Eam etiam appellat Universalem materialiter, originaliter, et occasionaliter, non autem vere, et formaliter.

¶ Materiale hic sumitur a Doct. non pro re corporea, quae opponitur rei spirituali. sed pro aliquo potentiali perceptibili, et determinabili, quod materiale revera est. Etiam in his speciebus, in quas resolvitur spiritus in mente humana et Angelis. Quemadmodum itaque secundum magis vulgatam opinionem, in Universali duo distinguuntur, materiale scilicet, et formale, ita Doct. utrumque

agnoscit, ponitq. n̄. secus, ac alii Philosophi materiali Universalis in re, seu in ipsa natura, illiusq. formale haberi docet per solam intus operationem. Peculiareq. tantum ē. in ejus doctrina, quod ipse, quid sit illud materiale, magis explanat, declaratq. Etiam in qq. Methp. lib. 7. q. 13. explicat, quo sensu ipsa natura secundum se communis, et una dicatur, per hęc verba. „Unum in multis potentia, ut accipitur potentia Logę, et n̄. naturaliter dicitur, cui n̄. repugnat ēē. in multis: et sic commune potest ēē. in rerum natura.„

152. Similiter ipse Doct. in lib. 1°. Sent. dist. 25. q. Unica, ità explicat, qua ratione natura aliqua dici possit Universalis. „Natura Universalis (inquit) ē. sola illa, quę ex ratione quidditatis seu (essentię) ē. natura tantum, n̄. concernendo rationem Universalis, l. particularis, ḋ. nata in se recipere rationem utriusque singularis per ēē. terminatum in suposito; Universalis verò per hoc, q. ē. nata cadere in considerationem intus, ut una secundum rationem tandem per predicationem in quibus ē. multiplicata.„ Tandem hęc seq.a alia innumera omitendo loca habet q. 4a. supra Univers. „Ad 3.um dico, q. Universale ē. ab intu, et cum dicitur, q. ē. figmentum, dico, q. sequitur: quia figmento nihil correspondet in re extra Universale autem aliquid extra correspondet, a quo movetur intus ad causandam talem intentionem: ē. enim secundum Boetium. „Species tenuis similitudo singularium, et genus magis tenuis suarum specierum.„ Dico ergo quod effectivè ē. ab intu, ḋ. materialit. sivè originalit. sivè occasionalit. ē. a propietate in re, figmentum verò minimè. Potuit nè Doct. ad suam aperiendam sententiam, clarius, expresiusq. loqui?

153. Objicies 1°. Doct. Sub. in q. 11. super Univ. Porphyrij dicit. „Universale ē. in re, ut in subto„ q. Doct. Sub. asserit Universale a parte rei.

Resp. admito autoritatem Doct. et explico illam. Universale ē. in re, ut in subto quatenus res denominatur Universalis ~~ex re ipsa~~ ob previam intus operationem; conc. et ità Doct. Quatenus res sit Universalis ex se ipsa, nego ant. et conseq.m et n̄. ità Doct. Distinctio clara fiet, integrum proferens testimonium Doctoris. Sic enim inquit: Universale ē. in re, ut in subto, quia illam denominat n̄. intum; ḋ. in intu ē. velluti in efficiente, et ut cognitum in cognoscente.„ In quo ipso loco explicat quomodo intus officiat Universale, et quomodo res denominetur Universalis his verbis: „Intus considerans naturam hominis unam in multis, et de multis ab aliqua propietate reperta in natura, sic considerata, movetur ad causandam intentionem, et illam causatam atribuit illi naturę cujus ē. propietas, a qua accipitur.„ Itaq.e juxta Doct. natura n̄. ē. propiè Universalis, ḋ. tantum denominatur Universalis per mentis operationem.

154. Instabis: Unum in multis, et de multis, ē. verum Universale, ḋ. juxta Doct. in textu posteriori appellat naturam hominis unam in multis, et de multis; q. juxta Doct. ē. verè Universalis.

Resp. dist. maj. Unum in multis potentia naturali, et distributivè, atq.e unum de multis aptitudine proxima ē. verum Universale, concedo, aliter nego. Et dist. pariter min. Juxta natura ē. una in multis potentia Loga, et disjunctivè, et de multis aptitudine remota conc. Una in multis potentia naturali, et distributivè, et una de multis aptitudine proxima, nego. Ad veram, et propiam Universalis rationem requiritur, ut sit unum in multis, n̄. tantum potentia Loga, ḋ. etiam naturali, nec disjunctivè solum, ḋ. etiam distributive, atq.e aptum quoque sit, ut posit enuntiari de pluribus aptitudine n̄. solum remota, ḋ. etiam proxima, quod n̄. verificatur in humana natura juxta Doct. mentem. Nam qq. Methp. 1°. q. 6. ità inquit: „Verum ē. illud unum ēē. aptum ēē. in multis, et predicari de multis, aptitudine remota, ḋ. aptum aptitudine propinqua fit ex consideratione intus: et hoc ē. q. dicit definitio de multis.„

155. Objicies 2°. Illud unum, quod natura sua ē. de se, l. ē. singulare, l. Universale; ḋ. de mente Doct. n̄. ē. singulare; q. Major patet: Nam inter Universale, et singulare n̄. datur medium; q. Prob. min. Juxta Doct. natura n̄. ē. de se hęc; q. &c.

Resp. dist. maj. Illud unum l. ē. simplicit. Universale, l. simplicit. singulare, conc. alit. nego. Et dist. etiam min. Illud unum de mente Doct. n̄. ē. singulare secundum quid, conc. Non ē. singulare simpliciter nego. Dictum manet cum Doct. doctrina, naturam ēē. simplicit. singularem, et Universalem secundum quid. Sed etiam

pluries dictum ē. quod Universale secundum quid, n̄. ē. verum, et proprium Universale; ꝺ. tale solum fit ex consideratione intus.

156. Instabis: Sed natura secundum Doct. principia nequit ēē. singularis simplicit. ꝫ. n̄. tenet distinct. Prob. min. sub. Quod n̄. ē. de se hoc, n̄. ē. singulare simplicit. ꝺ. natura juxta Doct. principia, n̄. ē. de se hec; ꝫ. Maj. ē. certa, quia ēē. hoc, et ēē. singulare idem s̄s.

Resp. neg. min. sub. maj. prob. et rationem ejus. Non enim idem omninò ē. de se hoc, et singulare simplicit. Nam singulare simplicit. potest habere aliquam unitatem minorem unitate numerica, ꝙ. autem ē. de se hoc, n̄. nisi unum unitate numerica ēē. potest. Doctor enim appellat de se hoc, cujus plura repugnat ēē. individua: ita dicit naturam Divinam ēē. de se hanc, quia impossibile ē; ēē. plures Deos, naturamꝗ. humanam, n̄. ēē. de se hanc, quia multa ēē. possunt illius individua hinc, natura, quę ē. de se hec, sicut illius nequit ēē. nisi unicum individuum, ita n̄. ē. nisi unica unitate numerica ēē. potest. Simplicit. autem singulare, illud dicitur, in quo quidquid unitivè continetur, verè singulare, et unū num.º appellatur. Quamvis ea omnia, quę in illis unitivè continetur, n̄. sint singula, quid unum numero de se primo, ꝺ. tantum denominativè, et secundario, scilicet: ratione individualis entitatis, quę sola de se primo ē. una unitate numerica.

157. Objic. 3.º Unitas naturę, quę asseritur ā Doct. preter numericam unitatem, tanquam fundamentum ideę Universalis, omninò repugnat; ꝫ. Prob. seque. Talis unitas videtur, requirere ꝙ. una eademꝗ.ᵉ prorsus natura, sit in pluribus distinctis, et separatis individuis, ꝺ. omninò repugnat, ꝫ. Prob. min. Omninò repugnat duo individua, separata, et realiter distincta, aliquam habere entitatem in utroque prorsus eamdem; ꝫ.

Resp. nego sequelam, et reliquas propones.

Nam eam unitatem admitit Doct. ꝺ. oppositum omninò docuit, ꝙ. supponitur in argum.to Dicit enim in lib. 1. Prior. q. 3. „ In creaturis n̄. s̄s. aliquę res eedem uni, et eidem, etiam „ „ eedem inter se, loquendo secundum sensum divisum. Patet; quia in creaturis nulla res „ „ ē. eadem cuilibet diversarū rerum. Et dico notabilit.ᵉ in creaturis, quia in Divinis ea- „ „ dem res ē. scilicet essentia Divina, ē. eadem cuilibet diversarū rerū, tribus nimirum dis- „ „ tinctis personis, et hoc secundum sensum divisum. „ Minor itaꝗ. unitas numerica unitate, quam Doct. assignat, dicit tantum potentiam Logalem naturę, ut in se n̄. repugnet in pluribus individuis multiplicari; adeò ut ipsa secundum ꝙ. natura ē. sit indiferens, ut subsistat in uno, l. in multis, in his, l. in diversis individuis. Non verò Scotica naturę unitas postullat, ut una eademꝗ.ᵉ prorsus res, seu actu existens natura sit in pluribus simul individuis, cum id apertè neget Doct. in lib. 2.º Sent. dist. 3.ª q. 6. ubi inquit: „ Quod unitas „ „ realis n̄. ē. alicujus entitatis existentis in duobus individuis, ꝺ. in uno. „

158. Inst. 1.º Duo humana individua in re nullomodò conveniunt; ꝫ. n̄. tenet doctrina. Prob. min. sub. Eorum unum ē. aliud ab altero secundum se totum; ꝫ.

Resp. neg. min. sub. et et dist. ant. prob. Unum ē. aliud ab altero secundum se totum, si expectetur in illis sola numerica unitas conc. Si expectetur unitas specifica neg. Si enim in nulla ratione convenirent, essent primo diversa, nullumꝗ. esset discrimen inter ultimas diferentias, et predicata essentialia. 1.º Enim diversa juxta Doct. Coment. Meth. lib. 5. „ Illa, quę in nullo invicem conveniunt s̄s. propriè diversa, et dicuntur primo diversa, ut s̄s. ultimę diferentię. Sed diferentia n̄. tantum respiciunt diversitatem, ꝺ. etiam convenientiam in aliquo uno: et imò diferentia dicuntur ab Arist. diversa idem aliquid entia. Preter ultimas diferentias primo diversa quoque s̄s. Deus, et creatura: in nulla enim positiva realitate conveniunt; Ergo ex ipsa diferentium definitione, illa, quę n̄. s̄s. primo diversa, in aliquo reali, et positivo conveniunt. Concludamus ꝫ. cum Doct. qq. Meth. lib. 4. q. 1.ª „ Individua duo se totis num.º diferunt, et se totis s̄s. unum in specie, nec ē. aliquid eorū reale in altero nisi natura speciei. „

159. Inst. 2.º In vanum asseritur in aliquo individuo unitas alia ā numerica unitate, ꝫ. Prob. ant. Quidquid ē. in uno individuo, ē. unum unitate numerica, ꝫ. Prob. ant. Totum individuum ē. unum num.º ꝫ. aliquid in ipso ē; erit etiam unum num.º ergo &.ª

Resp. neg. ant. 1.m et dist. ant. prob. Quidquid ē. in individuo ē. unum unitate numerica, l. per se, et primo; l. denominativè, et secundario, conc. tantum per se primo neg. Res enim clara ē. Nam natura humana, per se, et primo nihil ē. nisi aliquid potentiale Logicum, omninò indiferens ut contrahi possit ab hac, l. illa individuali diferentia; attamen secundariò per participationem, et denominativè, scilicet; ut potè realit.ᵉ identificata cum diferentia individuali, atq.ᵉ ab ea inseparabilis, una numero, et ipsa verè denominatur.

160. Inst. 3.º Natura humana nequit existere in re, quin sit una num.º ergo de se est una numero.

Resp. dist. ant. Quin sit una numero, id est quin sit aliquid unum num.º concedo: Quin sit tale unum numero, nego. In re non posse naturam humanam existere nisi in singularibus, ac propterea esse nequiret in rerum natura, quin aliquid sit unum num.º concedit Doct. Inquit enim lib. 1. Port. q. 39. ,, Non est ponere naturam speciei existere præter singularia.,, Verum non posse eamdem naturam existere, nisi fuerit tale unum num.º id prorsus negatur ob rationes in præcedente responsione, et alibi pluries adductas. Vt enim existat humana natura, debet existere in uno aliquo homine; sed hic unus homo potest esse vel Petrus, vel Paulus, vel Andreas &c.ª

161. Obj. 4.º Vnitas similitudinis, quæ ponitur a Doct. velut fundamentum idearum Vniversalium, in vanum dicitur minor unitate numerica; ergo Prob. ant. Vnitas, quæ est proximum fundamentum similitudinis, sufficit, ut sit fundamentum idearum Vniversalium, sed unitas, quæ est proximum fundamentum similitudinis, non est unitas minor numerica unitate, ergo Prob. ~~ant~~ minorem. Vel illa unitas, quæ est proximum fundamentum similitudinis inter duos homines, v.g. Petrum et Paulum, est eadem in illis, vel diversa; sed utroque modo non est minor unitate numerica, ergo Prob. minorem. Si diversa, ergo in utroque est numeralis, ergo est ipsa numerica unitas, ergo non est minor. Nequit autem esse eadem, quia hujus relationis sunt per se duo termini; ergo &c.ª

Resp. neg. ant. min. prob. et dilemma sic solvo juxta Doct. mentem. Dico itaque unitatem, quæ est proximum fundamentum similitudinis inter duos homines esse aliam in Petro, et aliam in Paulo, quia ipsa est in duobus separatis. Dico insuper hanc unitatem diversam esse ab unitate numerica, quæ pariter alia est in Petro, aliaque in Paulo. Non enim ad similitudinem sufficit numerica unitas, sed requiritur unitas alia minor unitate numerica, quæ sit propria, et idonea unitas similitudinis: Vnitas quippe numerica adesse potest quin habeatur talis similitudo; Si autem statuantur duo, quorum unum album, alterumque nigrum sit, inter ea datur unitas numerica, et tamen non ~~tamen~~ non datur unitas similitudinis: ergo alia unitas non numerica ponenda est ob quam sint similia.

162. Inst. Similitudinis potius requirit multitudinem, quam unitatem; ergo non tenet doctrina. Prob. min. sub. similitudo nequit esse nisi inter plura; ergo Ant. patet; quia nihil propriè dicitur simile sibi.

Resp. dist. subs. Requirit potius similitudinem extremorum, quam unitatem; concedo. Requirit potius multitudini fundamenti, quam unitatem nego. Certum enim est quod ablata fundamenti unitate de medio tollit ipsam similitudinem. Cæterum Doctor hoc ipso medio suam confirmat sententiam. Inquit enim lib. 2.º Sent. dist. 3. q. 1.ª ,, Idem, simile, et æquale fundantur super unum, ita quod licet similitudo habeat pro fundam.to rem de genere qualitatis, relatio tamen non est realis, nisi habeat fundamentum reale, et rationem proximam fundandi realem: ergo unitas, quæ requiritur in fundamento similitudinis relationis, et realis. Non autem est numeralis; quia nihil unum, et idem est simile, et æquale ipsi.,, Igitur est unitas realis quidem, sed minor numerica unitate.

163. Inquiritur 1.º Quid sit hæc unitas minor unitate numerica? Resp. Est unitas indiferentiæ, unitas conformitatis, unitas similitudinis, unitas convenientiæ, unitas naturæ secundum quod natura est unitas imperfecta, unitas secundum quid non simpliciter, unitas conceptibilitatis, seu realis, et proxima aptitudo, ut natura percipi possit ad modum unius, ac demùm est possibilis multitudo.

164 Inquiritur 2.º Quomodo multitudo sit unitas? Resp. Possibiles multitudo, quotiescumque in aliquo reverà est una in se est et unitas dici potest. Nam quidquid verè verè est, unum, vel unitas est. Hæc possibilis multitudo in natura humana, etiam si unum tantum existeret humanum individuum, reverà est; ergo unitas est. Hinc intelligitur, quarè unitas illa minor numerica unitate non repugnet cum actuali multitudine; quia et ipsa unitas est Logica possibilis multitudo; et quidquid est eo modo, quo est Logice possibile est.

165. Inquiritur 3º Quarè hæc unitas dicatur minor unitate numerali? Resp. cum Doct. in 2º. Sent. dist. 3. q. 6. ubi appellans unitatem specificam minorem, numericamq.e majorem, assignat rationem dicens: „Illa n̄. excludit omnem divisionem, quæ ē. secundùm „ partes subjectivas, ō. tantum illam divisionem, quæ ē. partium esentialium; ista au- „ tem excludit omnem.„ Unde infertur, quod illa unitas, quæ magis excludit divisionem, major unitas dicitur. Sic unitas numerica major unitas; specifica minor; generica adhuc magis minor dicitur.

166. Inquiritur 4º. Quid dicat illa unitas similitudinis, et quarè unitas realis dicatur? Resp. Ad primum nihil aliud intelligitur, quam similitudo, et convenientia, quam habent duo individua inter se in prædicatis esentialibus; adeò ut humanitas unius hominis representare possit reliquas omnes per eumdem conceptum formalem; ut ex vi talis conceptus n̄. possit discerni una ab alia, propter perfectam convenientiam, et similitudinem, quam habent inter se omnia individua in prædicatis esentialibus. Quod dificile n̄. ē. nam ex communi loquendi modo, cum videmus aliqua ità similia inter se, ut dificile sit unum ab altero discernere, unum, et idem dici solent. Resp. ad 2.m quod talis unitas dicitur realis, quia reperitur in naturis realibus independenter ab intellectu.

167 Ex dictis colligitur 1º quod licet Universale in tali unitate reali, minori unitate numerica fundetur; tamen ēē. formaliter, et Logicè, n̄. habent nisi per considerationem intus. Quarè Universale formale, seu Logicum efingitur ā nostro intu, ut probatur cum Doct. in lib. 7. Methap. q. 13. nº 18. ubi ait: „Intelligen- „ „ dum, quod Universale completum ē. illud, q.d ē. in pluribus, et de pluribus, „ „ n̄. actu, ō. potentia propinqua, et tale nihil ē. verè, et propiè Universale

168. Etiam colligitur 2º. q.d Universale Methp. n̄. ē verè, et propiè Universale, ō. solummodò fundamentum Universalis Logicè, et formalis. Methaphisicum, Universale inchoatum dicitur; Logicum, verò actuale, et completum.

Cœterum aptitudo adesse in multis, per quam constituitur innesse Universalis, debet ēē. realis, et ā parte rei, ita ut si possibilis foret natura numero immultiplicabilis, n̄. posset verè dici Universalis. Sic docet Doct. Sub. in 2º. Sent. dist. 3. q. 7. n. 4. „Si aliqua natura esset de se hæc, contradictio esset intelli- „ „ gere eam sub ratione Universalis.„ Hæc docet inquam contra Thomistas viribus defensantes suficere, ut intus concipiat naturam absque repugnantia ad multiplicationem, et absque singularitate, licet ā parte rei n̄. possit multiplicari. Sic dicunt, quod in Angelis omnes naturæ sunt de se incommunicabiles, et tamen natura Michaelis v.g. potest dici Universalis non in re, ō. in intu. Sed nescio quomodo hoc possit salvari, absque eo, quod afirment similiter naturam Divinam posse dici Universalem semperecumq.e concipiatur absque singularitate, licet in re n̄. sit sine illa. Etiam species infima posset dici Universalis, quia licet in re n̄. sit sine singularitate, potest ab intu concipi sine illa, natura enim humana v.g. potest concipi absque ultima ejus diferentia, et ex consequenti cum n̄. repugnantia ad communicari pluribus.

Quæstio V.

In qua ideæ Universales in particulari definiuntur, aliquaq.e dubia circa eas resolvuntur.

168. Vera, genuinaq.e Doctoris mente circa ideas Universales stabilita, ad eas in particulari pertractandas descendo, ideam Universalem dividendo, ut Porphyrius cum communi Philosoforum sensu divissit; scilicet: Genus, Differentia

Species, Propium, et Accidens, quę quinquè Pradicabilia vulgò appellantur. Sed omissis propè innumeris parvi momenti quęstionibus, quę circa rectitudine hujus divisionis agitari solent; omnes ea ab ejus exordio, ut rectam acceperunt; sufficiens certè ratio, ut n. minus, ac jucundè eam accipiam, ad promissa procedo.

170. Sed ut omnia dicenda facilè percipiantur; suponendum ē. q. in esentia Methapª. cujuslibet rei, quę totum quoddam Methafisicum vocatur, reperitur 1º ēē. totu, et hoc ē. q. Species dicitur. Reperitur etiam in illo, pars una determinabilis, et dicitur Genus. Insupèr alia pars determinativa, et ē. Diferentia. Et ex hac esentia sic constituta, aliqᵉ perfectiones oriuntur, quę ejus propietates appellantur, et dicitur Propium. Tandemqᵉ aliqua eidem rei quasi extrinsecus adveniunt, et hęc sunt Accidentia.

171. Totum Methaphisicum, seu esentia hominis Methaphisica, ē. ēē. animal rationale, quod Species vocatur, cujus partes sunt animal, et rationale. Animal ē. pars determinabilis, quę Genus dicitur; Nam potest ēē. homo, aut Bellua; ideoqᵉ. ut potius homo sit, quam Bellua indiget determinari per rationale, q. ē. ejus pars determinativa, et Diferentia vocatur, quia per illa homo difert à Belluis. Ex hac Methafisica hominis essentia sic constituta, oritur ēē. risibile, tristabile, admirativum &ª. quę sunt ejus propietates, seu propium. Ac demùm in eo aliqua inveniuntur, quę essentię contingentèr adveniunt, ut ēē. album, sapientem, Philosofum, &ª. quę sunt hominis Accidentia. His brebitèr supositis, ad omnium definitiones transire oportet.

172. Genus ē. atributum Universale pluribus diferentibus specie conveniens, tanquam pars essentię, seu quid incompletè; ità animal ē. Genus respectu hominis, et leonis, qui diferunt specie, illisqᵉ convenit tanquā pars essentię, seu l. ut quid incompletè: animal enī n. referret totam hominis, et leonis esentiā, s. addenda ē. diferentia eoru specifica, ut tota essentia habeatur.

173. Diferentia ut sic: ē. illud omne, quo unū ab alio difert; quę triplex dicitur, scilicet: Specifica, seu essentialis, Propia, et Accidentalis. 1ª. ē. quę ab essentiali atributo petitur. 2ª. quę à rei propietate. Et 3ª. quę ab aliquo rei accidente desumitur. Hic verò de essentiali, et specifica ē. sermo, quę ut Universalis definitur: Atributum essentiale conveniens pluribus sub eodē genere constitutis, tanquam altera essentię pars, per quam illa, quę genere conveniunt, essentialitᵉ diferunt, et prędicatur in quale quid, seu in quale esentiale de re: vg. si postquam dictum ē. hominem ēē. animal quęratur quale animal? Resp. Rationis particens, quę ē. ejus diferentia specifica, quę divisiva generis, et constitutiva speciei in scholis dicitur.

174 Species autem ē. atributum constans genere, et diferentia, pluribus diferentibus numero conveniens, tanquam tota essentia, seu vellut quid completè; quarè hōō, seu humanitas, ē. species; convenit enī ut quid completè, seu ut tota essentia Petro, Paulo, Antonio &ª. numero diversis.

¶ Numero diversa Individua vocantur. Individuū verò ē. id, q. sub se nihil habet, de quo possit prędicari, nec ut pars essentię, nec ut tota esentia. Genus enim sub se habet species, de quibus ut pars esentię prędicatur. Et species habet sub se

9 5ª

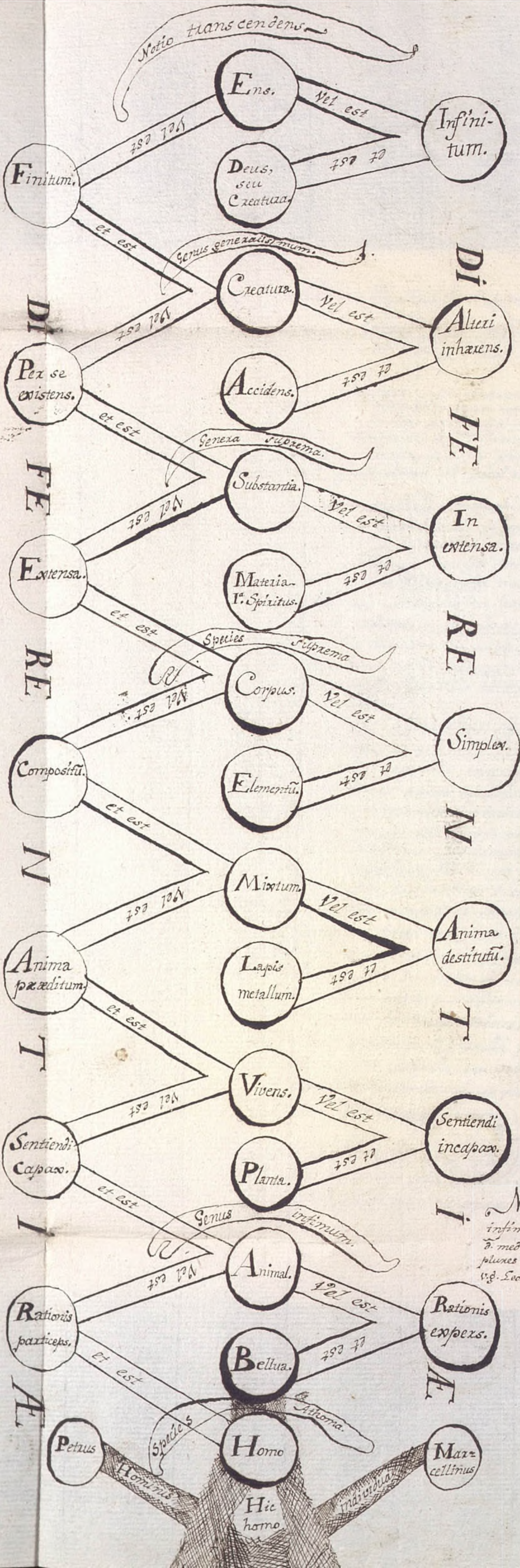

Nota: Animal est Genus infimum relatè ad [illegible] medium relatè ad Be[illegible] plures sub se continet v.g. Leonis Equi. &c.a

individua de quibus ut tota esentia predicatur. Sed individuu cum inferiora n. habeat, nequit de alio sub se existente aliquomodo predicari. Et quamvis ejusde speciei individua inter se esentialit. minime diferant. habent tamen propia diferentia, qua individuale vocant, ob qua unu ab alio numerice distinguitur. Precipue diferentie individualis note, quas exterius agnoscimus, sequenti versiculo vulgo exprimi solent:

Forma, Figura, Locus, Stirps, Nomen, Patria, Tempus.

Videtur eni contingere minime posse, ut in duobus distinctis hominibus hec omnia, et singula plane concordent. Tamen Doctor in 2°. Sent. dist. 3ª q. 5. validis argumentis hac rejecta opinione, asserit individua ee. individuu constituit individuu. Per n. ee. in se invicem d. separatim. Ex eo enim quod duo humana individua solum habeant separata corpora, et animas separatas s. duo diversa individua. Hec e. ratio quare tres Divine Persone licet realit. distincte tria individua; quia n. ss. invicem divise, et separate, d. propter Circuminsessionem in se invicem insunt.

175. Propium igitur generatim suptum, illud dicitur, q. ita competit rei, ut reliquis omnino rebus n. eque conveniant; ita late suptum quatuor modis dicitur. 1°. modo e. illud, quod alicui soli speciei convenit; d. n. omni; ut ee. Pictorem competit soli homini, d. n. omni. 2°. modo; e. illud, q. convenit toti speciei, d. n. soli; ut ee. auritum in homine. 3°. modo; e. q. convenit omni, et soli speciei, aut generi, d. n. semper; ut vigilare, et dormire, convenit omni; et soli animali. d. n. semper. 4°. modo, e. q. convenit omni speciei soli, ac semper; ut ee. risibile in homine. De illo, hoc quarto modo definito, hic agitur, et constituit quartum predicabile, seu Universale tanqua ab Accidente distinctum. Atque sic acceptu dividitur in genericu, et specificu; quoru primu; e. q. convenit rebus ratione atributi generici. 2.um vero ratione atributi specifici. Utrumque complectendo, definitur Propiu; id, quod pluribus numero, l. specie diferentibus convenit, de quibus predicatur necesario, et reciproce, d. n. esentialiter: Dicitur necesario, hoc e. quod necesario profluat ex rei esentia, per quod distinguitur ab Accidente. Etia reciproce, hoc e. quod mutua sit illatio inter Propium, et rem cujus e. propium. Sic: e. risibilis, g. homo; et reciproce: est homo, g. risibilis.

176. Accidens denique juxta nominis etimologiam; illud omne e. quod rei fortuito, l. casu contingit, l. accidit. Sed quia q. rei ita contingit, et accidit modo e. modo n. e. l. saltem potest n. ee. in ipsa re; ideo Porphyrius definit Accidens: id omne quod adest, l. abest absque subjecti, q. aficit, et cui inheret corruptione. Unde nomine Accidentis hic ea omnia intelliguntur, que adveniunt, et inherent rei complete jam constitute, quoad sua essentia, et propietates ex ipsa necesario dimanantes. Notanter dicitur, et inherent (In hoc designatur Accidens Predicamentale.) Aliter seclusa inherentia, una etia substantia respectu alterius substantie ad cujus esentia minime spectat, Accidens posse dici, quo omnino repugnat: nam aliud e. quod sit illi accidentalis, et aliud, quod sit ejus accidens. Doctrina enim, et albedo in homine sunt vera accidentia, vestes autem ejus n. d. tantum accidentales. Quia Doctrina, et albedo inherent homini, n. autem vestes. Sed de Accidentibus plura iterum tradentur in Physica. Pro nunc novisse suficiat, Accidens quintum Predicabile ee. atributum, q. de pluribus potest predicari, non necesario, d. contingenter.

G. 6

177. Reliqua, quæ de Genere, Diferentia, et Specie solent explicari, in Arbore Sancto-Floriana sufficienter cum suis signis declarata manent. Sed ne minimum quidem explicatione careat, notare opportet, quod tam Genus, quam Diferentia, simulq^e Species, quæ tria in Arbore principaliter aparent, triplicis generis sunt; scilicet: Suprema, Media, et Infima. Genus Supremum ē. quod supra se nullum habet Genus. Infimum ē. quod infra se nullum habet Genus. Mediumq^e quod supra et infra se aliud habet Genus. Sic omnia Genera, quæ apponuntur in Arbore, inter Substantiam, et Animal sunt media; Substantia verō, supremum; Animalq^e infimum. Diferentia autem suprema dicitur, quæ supremum dividit Genus; Media, quæ medium; et Infima; quæ infimum. Sic in Arbore, Extensa, et Inextensa sunt diferentiæ supremæ. Rationis Particeps, et Rationis Expers; infimæ; et quæ intra istas ponuntur; mediæ. Similit^r Species Suprema appellatur, quæ supremo generi, immediatè subjicitur. Media, quæ medio; et infima, quæ infimo. Sic in Arbore, Corpus ē. Species suprema; Homo, infima, et quæ intra istas inveniuntur; mediæ. Species Suprema, et Media sunt etiā Genus. Infima verō, quæ Athoma, et Specialissima, etiam dicitur, nequit ēē. Genus, quia nullā sub se habet speciem, s. individua immediatè ei subjiciuntur.

178. Etiam notandum ē. q. Genus unum proximum, alterumq^e remotum ē. utrumq^e tale dicitur relatè ad Speciem, quam sub se continet. Genus dicitur proximum respectu Speciei sibi immediatè. Remotumq^e relatè ad alteram magis inferiorem. Diferentia pariter ē. proxima, l. remota. Proxima dicitur; si proximum dividit Genus. Remotaq^e si remotum dividit Genus. Sic in homine Diferentiæ remotæ sunt omnes, quæ in Arbore directè existunt supra Rationis particeps; istaq^e proxima. Et magis sunt remotæ hominis diferentiæ, quæ ab illo magis distant; minus autem remotæ, quæ minus distant. Ut omnia clarè, et expresè videri possunt in delineata Arbore, in qua distinguere oportet Prædicabilia, à Prædicamentis. Prædicabilia dicuntur ex diversis modis, quo aliquod commune potest de pluribus dici. Qui modi quinque aparent. Prædicamenta verō ex rerū varietate, quæ enuntiari possunt. Et de his in suo loco, ubi erit sermo de rectitudine Arboris Sancto-Florianæ. Nunc autem ad dubia circa quinque Prædicabilia transeamus, ad finem suum observandum.

Dubium I.

An Genus constituatur in esse Universalis per Prædicationem de Speciebus actualiter existentibus?

Resp. Genus ut sit Universale n̄. requirit precisè, ut species diversæ actualiter existant, s. sufficit ut sit communicabile pluribus esentialiter diversis, saltem de posibili.

179. Prob. ex Doct. in q. 18 Universaliū ubi docet: "Quod ad rationem Generis requiritur, q. "multas habeat actu species, n̄. quæ existant actu, l. potentia, s. quæ tantum actum concipian-" "tur per speciem intelligibilem ab Individuis acceptam quandoq^e existentibus, et q. actu" "habeant aptitudinem participandi Genus, quia talis actualitas ē. illorū in quantum di-" "cuntur species Generis" Ubi distinguit aptitudinem, à potentia. Nam aptitudo: ē. n̄. repugnantia ad aliquid; et potentia: ē. ordo ad actum.

¶ Ad magis roborandam hanc literam Doctoris, ejusq^e mentem declarandā contra Complutenses illum in contrarium citantes, et alios, qui judicant fuisse Problematicum, notanda ē. definitio, quam asignat loco cit. q. 18. n. 3.° de Actu, Potentia, et Actitudine. Illa dicit ēē in actu, quæ habent ēē. actuale extra suas causas; ut Sol. In potentia, quæ n̄. habent ēē. actuale extra suas causas, s. possunt habere; ut situatio lapidis sursum; quia licet lapis decidat deorsum, tamen potest elevari sursum; et hoc intelligitur de potentia tam naturali, quā supernaturali, aut violenta. Actitudine verō habere illa, quæ licet actu n̄. existant, aut habeant ēē. tamen sunt inclinata, et acta ad existendum, sivè naturalitē, sivè supernaturaliter. v.g. Cæcus habet actitudinem ad videndū, licet id posit n̄. consequi naturaliter ob cæcitatem. Et in hoc sensu dicit Doct. natura, ut posit denominari Genus formaliter deberet ēē. saltèm actitudinaliter communicabilem pluribus specie, seu esentialit^r diversis.

¶ Dicitur communicabile pluribus esentialiter diversis: Quia si in natura humana solus Adam esset posibilis; et in natura bruti solus Equus, adhuc salvaretur ratio Generis in animalitate; quia verè potest prædicari de pluribus specie diferentibus. Nomen enim Speciei n̄. sumitur in definitione Generis in sensu formali, et rigoroso, seu 2.° intentionaliter; s. tantūm materialiter, seu 1.° intentionaliter pro diversis naturis.

¶ Dicitur etiam saltem de posibile; nam Prædicabilitas de pluribus specie diversis, n̄ requirit existentiam actualem diversarum naturarum; d. sufficit, ut una existat, et aliæ sint posibiles; v.g. Si homo fuisset creatus uno die ante omnia bruta, adhuc poterat dici animalitatem ēe aptam inesse multis specie diversis, et de illis prædicabilem, ita ut n̄. minus esset vera hæc prop: Homo ē. animal, ac posteā.

180. Obj: 1.º Si ratio Generis posset salvari in pluribus essentialiter diversis, posset conservari inter Adam, et Equum, quamvis omnia alia individua repugnarent, d. hoc nequit admiti; ḡ. Prob. min. In eo casu animal n̄. prædicaretur nisi de pluribus numero diferentibus; ḡ. Prob. ant. Quæ solum per diferentiam individualem distinguntur, solo numero diferunt, d. in eo casu diferentiæ per quas distinguerentur; nempe: rationalitas, et irrationalitas essent individualem; ḡ. Prob. min. Adam per rationalitatem tam individualiter diferre ab equo, quam Petrus, et Paulus per Petreitatem, et Pauleitatem; d. hæ sunt diferentiæ individuales: ḡ. Maj. patet: Nam rationalitas n̄. esset magis communicabilis, quam Petreitas.

Resp. neg. min 1. ant. 2. et min. 3. Nam Adam, et Equus in eo casu n̄. tantum numero differrent, ut individua ejusdem speciei, d. plus quam num.º et essentialiter; ut diversæ naturæ, et speciei saltem materialis.

181. Inst: Sed n̄. nisi solo numero diferrent; ḡ. n̄. tenet doctrina. Prob. min. sub. Non diferrent specie; ḡ. Prob. ant. Ut diferrent specie deberent sub se continere aliqua individua saltem posibilia; d. ex dictis, talia individua repugnarent suponuntur; ḡ.

Resp. neg. min. sub. et dist. ant prob. Non diferrent specie formalit sumpta pro natura Universalis, seu communicabilis pluribus individuis; conc. Materialiter, seu essentialiter d. plusquam num.º neg. Haberent etiā diversas definitiones, et esentias æquè, ac nunc, quamvis denominari n̄. posent species formaliter, d. tantum materialiter. Cæterum hoc suficit, ut posit salvari ratio Generis, quo valdè notari debet in particula: specie diferentibus asignata in definitione Generis. Non enim sumitur pro speciebus formaliter, et 2.º intentionalit sicut nec nomen Generis, quando per ordinem ad illud explicantur species; d. sumitur illa particula: pro naturis realibus diversis.

182. Obj: 2.º Si ratio Generis posset salvari in duobus individuis licet diversæ naturæ, n̄. diferret ab specie; d. hoc ē. falsum; ḡ. Prob. maj. Quod prædicatur de pluribus num.º diferentibus n̄. distinguitur ab Specie, seu ē. Species; d. Genus illud prædicaretur de illis individuis num.º diferentibus; ḡ.

Resp. dist. maj. Quod prædicatur in quid complete de num.º diferentibus, ē. Species; conc. In quid incomplete, neg. Et similiter dist. min. Non enī prædicaretur Genus de illis individuis, nisi ut pars esentiæ, seu vellut quid incomplete. Præterea jam ostensum fuit, quod illa individua diversæ naturæ, n̄. solo num.º diferrent; d. plus quam num.º et essentialiter, quod in individuis Speciei minimè verificatur.

183. Ex hoc legitimè sequitur: Quod ratio Generis nequit conservari in unica specie cæteris repugnantibus. Prob. Natura, quæ denominatur Genus debet, posse innesse, et prædicari de pluribus prædicatione, quæ sit vera; d. animal, v.g. ita non prædicaretur, si unica Species, v.g. humanitas staret, reliquæ g.º repugnarent; ḡ. Prob. min. Prædicatio Generis ē. de pluribus diversæ speciei, seu essentiæ; d. si an̄l. esset solum in humanitate, omniaq.º bruta repugnarent, n̄. prædicaretur de pluribus diversæ speciei, seu naturæ; ḡ. Min. ē. clara: nam prædicaretur de solis individuis humanis.

184 Obj: Repugnante omni alia natura animalis, præter hominem vera esset hæc prop: Homo ē. animal; d. tunc animal haberet rationem Generis; ḡ. Prob. min. In eo casu esset ejusdem rationis, ac nunc; d. nunc habet rationē Generis; ḡ. Prob. Maj. Eo in casu nec esset species, nec diferentia, nec propium, nec accidens; ḡ. Genus.

G 7

Resp. neg. maj. et dist. maj. prob. Ejusdem rationis materialiter, et Phisicè loquendo, quia significaret hominem ēē. Substantiā materialem sensitivam sicut nunc; conc. Formalit, id ē. haberet rationem partis potentiā, et partis potentialis, seu determinabilis; neg. Ad enimerationē dico, quod Animalitas tan haberet rationem diferentiā, quā nunc rationalitas, nam esset hominis tam propia ejusqe. ratio constitutiva, et distincta, nec de pluribus prædicabilis, quā rationalitas. Per consequensqe. ejus ratio specifica omninò æquè, ac rationalitas.

185. Inst: Prædicaretur de pluribus in quid incompletè æquè, ac nunc, s. sic prædicari de pluribus, ē. prædicari ut verum Genus formalitr; g.

Resp. neg. maj. Nam prædicaretur quidem incomplete de Individuis humanis, quā sunt plura; s. non in quid, nec de pluribus specie, s. solo numero diferentibus; g. ut diferentia specifica partialis, tan benè, quam rationale, et per consequens in quale quid prædicaretur.

¶ Doct. Subt. in q. 17 Vniversaliū numo. 2o. asserit Genus respicere, et prædicari immediatè de speciebus, et mediatè de individuis, nam inquit: "Dici potest, qd. Species prædicatur immediatè de diferentibus numero; Genus verò n., quia mediatè Specie prædicatur." Etiam notandum ē. quod Genus n. continet suas species, et diferentias formalitèr, nec confusè, et indeterminatè, s. solum potentia. Ratio ē. quia si eas contineret formalitèr, sivè explicitè, sivè confusè nunquā, posset de uno illorū prædicari unica prædicatione. Nam quis dicens: homo ē. animal, idem esset, ac si diceret homo ē. rationalis, et irrationalis, quia animal contineret formalitèr distinctè, l. confusè utrumqe. g. cū animal prædicaretur de Petro utrumqe. diceretur; sicut cum dicitur Petrus ē. homo, prædicaretur de Petro, quidquid in homine formalitèr continetur; g. rectè infertur ex hac implicantia, quod eas potentias solum continet, qd ē. juxta mentem Porphyrij dicentis: "Genus potestate quidem habet omnes diferentias, quā sub se sunt; actu verò nullam." Et Aristotelis docentis: "Quod suponatur in se ēē. Genus, ut sit secundū potentiam in pluribus."

Dubium II.

An diferentia constituatur Vniversalis per ordinem ad sua propia inferiora, an autem Speciei?

Resp. Diferentia n. constituitur Vniversalis per ordinē ad sua propia inferiora, nec per ordinem ad Genus, qd. contrahit, nec ad Speciem, quā constituit, s. per ordinē ad inferiora illius speciei.

186. Prob. 1a. pars. Diferentia nequit dici Vniversalis, nisi respectu eorū, de quibus prædicatur in quale quid; s. ita n. prædicatur de suis inferioribus; g. Prob. min. Inferiora ejus sunt hæc, l. illa diferentia, et diferentiarū species; nempè; media, infima, Phisica, Metafisica, Loga, &c. s. de istis n. prædicatur in quale quid; g. Prob. min. Rationale n. prædicatur in quale quid, de hoc, et de illo rationali; s. in quid complete; s. nec diferentia ut sic de diferentia Phisica, Methafisica &c. g. Prob. min. Si respectu illarū se habet ut Genus in quid incomplete, si autē ut Species, in quid complete, prædicatur; g.

187. Prob. 2a. pars. Diferentia dicitur Vniversalis respectu alicujus qui sit ejus inferior, in illoqe. multiplicetur; s. Genus, nec ē. inferior respectu diferentiā, nec ista in eo multiplicatur; g. Min ē. clara: Nam potius Genus ē. supra diferentiam. Per hanc ipsam rationem probatur n. ēē. Vniversalē per ordinē ad ejus speciem quā constituitū ista enī ē. unica, et n. quid inferius diferentia; s. æquala cū illaqe. convertibile. Nā rectè dicitur: rationale ē hoō, æquè ac hoō. ē. rationalis; g. respectu speciei, quā constituit, dici nequit Vniversalis. Inde sequitur evidentr. qd. tantùm respectu ad inferiora speciei, quā constituit Vniversalis dici potest quia solū per ordinē ad ea potest inesse, et prædicari de pluribus, in quale quid,

et quidem cum sui multiplicatione.

+novale 188. Obj: 1º Ista ratio ē (+propia) recta hoo. ē. rationalis: g. rationale ē. prædicabile de homine; ā. rationale ē differentia, et hoo. species; g. Differentia ē. prædicabilis de Specie; ā. q. ē. prædicabile de Specie ē. Universale respectu illius; g. differentia &a.

Resp. dist. 1m conseq.ᵗᵉ Est prædicabile de homine per modum formæ, quæ in illo includitur; conc. Per modum Universalis formaliter neg. Et sic dicitur ad reliqua arg.ᵗᵃ Non enim requiritur ad formalem, et rectam prædicationem, ut prædicatum consideretur, ut Universale respectu subti; ā. sufficit ut spectetur afficiens subrẽ.

189. Obj: Obj: 2º. Natura constituitur Universalis per ordinem ad ea, de quibus 1º et immediate prætur, ā. Differentia 1º et immediate prætur de Specie, quam constituit; g. Resp. 1º neg. maj. Alioquin Genus, v.g. Animal n. esset Universale, quando prætur de individuis, q. omnino falsum ē. Resp. 2º. dist. maj. Si sint multa, et inferiora prædicamenti; conc. Si non sint; neg. Nam species, v.g. hoo n. ē. plura respectu rationale, nec inferior, ā. æquale, ut dictum ē.

190. Inst. Eodem genere prædicationis dicitur Differentia, de Specie, ac de Individuis; ā. de istis prætur ut Universalis; g. et de illa. Resp. neg. maj. Nam de Individuis prætur, ut quid superius de Specie autem ut quid æquale, et convertibile, de æquale, et convertibili.

¶ Quæritur a nonnullis an Differentiæ subalterna, et infima specie differant, et constituant diversa prædicabilia. Resp. negative cum Doct. Subt. quia q. subalterna prædicetur de pluribus specie differentibus in quale quid, et infima tantum de num.º differentibus, n. ē. sufficiens, et notabilis diversitas, ut constituant diversa Prædicabilia. Ratio enim essentialis differentiæ, ut sit Universalis consistit in hoc, quod prædicetur de pluribus in quale quid. Quod autem illa plura numero l. Specie differant ē. quid secundarium, n. q.ᵉ peculiare hujus Universalis. Similiter ē. dicendum de Genere subalterno, et infimo; ait enim Doct. „Oportet dicere plura &c. univocum, ad plura specie, et ad plura numero.„

Dubium III.

Sub quo respectu Species constituatur inesse Universalis?

Resp. Species, ut subjicibilis hoc ē. quatenus subjicitur generi, n. ē. Universalis; ā. quatenus prædicabilis de pluribus num.º differentibus in quid complete. Prob. Per id Species constituitur Universalis, per q. ē. apta inesse, prædicari de multis, ā. ut subjicibilis n. ē. apta inesse, et prædicari de multis, ā. quatenus prædicabilis; g. Prob. min. Quatenus subjicibilis nihil respicit nisi Genus suum, q. de illa ē. prædicabile; g. ut subjicibilis n. ē. apta &a. g. tantum ut prædicabilis ē. Universalis.

191. Obj: Species Subjicibilis prædicatur de pluribus numero differentibus; g. ē. vere Universalis. Prob. ant. Homo prout subjicitur animali prædicatur de Petro, Paulo &a. ā. hi differunt num.º g.

Resp. dist. ant. Species subjicibilis specificative; conc. formaliter, et reduplicative, seu ratione subjicibilitatis; neg. Sub ista enim ratione inferiora n. habet, de quibus prædicari valeat, q. requiritur, ut Universalis dici possit.

192 Inst: Ut subjicibilis n. ē. singularis; g. ē. Universalis. Conseq. patet: quia inter Universale, et singulare n. datur medium. Resp. neg. conseq. Nam licet respectu ad Genus, cui subjicitur n. ē. nec Universalis, nec particularis formalit. et tamen materialit. seu fundamentalit.

¶ Solent inquirere Scholastici, an ratio Speciei possit salvari in unico individuo cæteris repugnantibus, l. requirat plura individua saltem possibilia, de quibus prædicetur. Ad cujus quæsitum resp. idem dicendum ē. ēc. de Specie, quoad hoc; ac dictum ē. de Genere respectu Specierum, servata proportione.

¶ Etiā an Individuum vagum sit Universale, an singulare? Per Individuum vagū n̄. itelligitur individuū Methafisicū; scilicet: Id omne, q̄ ē. indivisum in se, et divisum à quolibet alio. Sicut nec Logium, ut definitū fuit in ¶ ad numerum 174. Sed intelligitur terminus aliquis, qui licet posit de pluribus enuntiari, unum tamen singulare solū significat confusè, et indeterminatè, seu indefinitè cognitum; ut v.g. aliquis hōō, quidā homo, quidā Petrus. Resp. Individuū vagum ē. purè singulare indeterminatū. Ratio ē: hęc proō: Aliquis hōō currit; posit enuntiari de pluribus, sicut, et ipsū individuū: v.g Petrus ē. aliquis hōō, Paulus ē. aliquis hōō: ꝺ. prima proō n̄. potest vera ēē. nisi de unico homine in se determinato, et quem Deus videt; 2ª autem Petrus ē. aliquis homo. Significat unū individuum ab aliis omnibus distinctum. Vndè n̄. ē. Vniversale in se, ꝺ. tantum secundum aliquem modum loquendi, aut concipiendi; in quo sensu Doctor loquitur, cum dicit: individuū ēē. Speciem 2ª intentionis, et singulare ēē. Vniversale.

Dubium IV.

An Propium sit Vniversale per ordinē ad Speciē à qua dimanat?

Resp. Propiū 4º modo suptū (in quo sensu solum ē. Vniversale, ut dictū ē in ejus definitione) constituitur inesse Vniversalis per ordinem ad inferiora Speciei, à qua dimanat. Prob. ex Doct. q. 30 Vniver. nº 2º ubi dicit: „ Propiū ē. „ respectu Speciei; Propiū autem commune respectu Individuorū sub Specie „ „ contentorū, quia de illis dicitur, ut de pluribus, n̄. de Specie, cujus ē. Propiū. „ Etiā prob. eadem ratione, qua ostensum fuit Diferentiā n̄. ēē. Vniversale per ordinem ad Speciem, ꝺ. ad ejus inferiora; quarè n̄. placet in repetitione tempus terere. Nam Species subalterna suas habet propietates; similiter Athoma, quę n̄. posunt pręḋicari de multis, et vellut quid superius nisi de Individuis.

193. Obj: Species, in qua ē. Propium ē. Vniversalis; ḡ. etiā Propium. Conseqª prob. Propium prędicatur convertibiliter de Specie, illiqᵉ ē. ęquale; ḡ. quidquid conceditur Speciei, etiam Propio debet concedi; ꝺ. Speciei conceditur ēē. Vniversalem; ḡ.

Resp. Species ē. Vniversalis respectu inferiorū; conc. Respectu ipsius Propii; neg. Imo sub isto respectu subjicitur, quia Propiū de illis prędicatur; v.g. Homo ē. risibilis. Species, scilicet: homo ē. subjectum; ḡ. n̄. Vniversalis.

194. Inst: Respectu Speciei ē. prędicatū; ḡ. n̄. tenet doctrina. Prob. min. sub. Prędicatur convertibiliter de Specie; ḡ. respectu ejus ē. pratum; ḡ reducitur ad unū ex Prędicabilibus, quia omne p̄ratū ad illa reducitur. Vndè Doctor propter hanc rationem tenet Propium ēē. Vniversale.

Resp. dist. conseqᵛ. Reducitur ad unū ex quinque sub hoc, l. illo respectu; conc. Sub hoc tantum respectu; scilicet: quatenus prędicatur convertibilit de Specie; neg. Reducitur ḡ. ad unū Prędicabile, quatenus mediante Specie, cui propium ē. prędicatur de pluribus; nempè: de inferioribus illius Speciei. Et in hoc sensu loquitur Doctor; ut patet ex textu supra adducto. Atamen Propium ita necesariò connectitur cū sua Specie, ut nec Phisicè, nec Methafisicè, id ē. nec Divinitùs quidem posit ab ea separari; sic risibilitas nequit ab homine separari.

Dubium V.

An Accidens sit Vniversale per ordinem ad alia Accidentia, seu propia sua inferiora, l. per ordinem ad subjecta, quibus inest?

Resp. Accidens n̄. constituitur Vniversale per ordinem ad alia Accidentia inferiora sua; ꝺ. per ordinem ad subjecta, quibus inest: sivè sint de Prędicamᵗᵒ Substantię, sivè Accidentis; dummodò prędicetur in quale contingenter.

Prob. Per id Accidens constituitur inee. Universalis, per q. prędicatur de multis in quale contingenter; s. n. sic prędicatur de Accidentibus suis inferioribus; g. Prob. min. De Accidentibus inferioribus prędicatur in quid, scilicet: l. ut Genus, l. ut Species; g. n. in quale contingenter; g. in quale contingenter prędicatur de solis subjectis.

¶ Dixi: l. sint de Prędicam.to Substantię Hd. Nam docet Doctor: ,, Aliquas pones contingentes posset ee. per se, licet necesaria n. sit inhęrentia. ,, Ideò putat, q. in ista pone: album ē. lignum: lignu prędicatur ut Accidens Logicu, quamvis sit Substantia Methafisice, et 1.o intentionaliter; n. enī hic agitur de Accidente, quoad entitatem ejus Phisicā, nec Methafisicā, s. quo ad modum, quo potest prędicari de multis; s. quo ad hunc modū fundari potest tan in Substantiis, quā in Accidentibus Phisicis; g. Prob. min. tan Substantię, quā Accidentia possunt prędicari in quale contingenter, ut dicit Doctor: Corpus ē. animatum; g. Hd. In quo sensu intelligitur illud Arist. lib. 1.o Phisicorū. Quod verè, et nulli accidit: hoc ē. Methafisice, seu per inhęrentia. Ideò Substantia, quę verè ē. seu per se ē. licet nulli accidit per inhęrentiā, Logicē tamen, et quo ad modū prędicandi accidit, seu prędicatur accidentaliter de aliqua re. Hęc de Universalibus ideò. Nunc autē recolere opportet ea omnia, quę in 1.a Logę part. dicta fuere, de Univocis Æquivocis, Concretis, Definitione, et Divisione; quippè eorū notitia ē. valdè necesaria ad Prędicamentorū intelligentiā; ideò Ante = Prędicam.ta vulgò dicuntur.

Quęstio VI.

Quę, et quot sint Prędicamenta, seu Aristotelis, aliorūq. Philosoforum Cathegorię?

195. Aristotelis idearū Universaliū objecta ad decem clases, seu Cathegorias, quę Prędicam.ta vulgò dicuntur, redegit; quamvis nonnulli arbitrantur id pręstitum fuisse ab Archyta Tarentino, l. ab alio quopiā Philosofo ex Secta Peripatetica, Aristotelis nomine illud inscribens. Verum quidquid sit, hoc communit. ut Aristotelis inventū refertur. Phytagorici viginti ee. prędicam.ta asserunt; decem bonorū entium, decemq. malorū. Recentiores aliqui arbitrantur res omnes ad septem velluti suprema capita referri posset. Sed communiter decem hujusmodi clases, seu Cathegorię numerantur; n. quomodo eas vocat Petrus Ramus ex R. R. s. ut Aristoteles eis nomina imposuit; nempe: Substantia, Quantitas, Qualitas, Relatio, Actio, Pasio, Ubi, Quando, Situs, et Habitus. Quę hisce versiculis, memorię jubandę causa exprimuntur:

Arbor Sex Serbos Ardore Refrigerat Ustos:
Ruri Cras Stabo, Sed Tunicatus ero.

Arbor Substantiā denotat, Sex Quantitatem, Serbos Relationem, Ardore, Qualitatē, Refrigerat Actionem, Ustos Pasionem, Ruri Locum, aut Ubi, Cras Tempus, aut Quando, Stabo Situm, seu Positionem, Tunicatus Habitū, seu Corporis indumenta.

196. Substantię nomine hic Arist. n. solū intellexit Ens per se existens, s. etiam id omne, quo responderi potest interrogandi, quid res ē.? Seu omnia, quibus esentia rei constat, cū Substantia, et rei esentia promiscuè accipiantur. Arist. enī dum Cathegorias excogitavit, ita eas disponere curavit, ut ex ipsis posset omni questioni satisfieri, quę de Substantia aliqua individua, (quā primam vocat) vellut de Joanne v.g. institui potest. Quęrenti vero, quid ē. Joannes? Resp. ē. homo: qua responsione n. solum significatur Joannes ee. ens per se existens, s. tota illius esentia denotatur. si autem sucesivè quęratur de eodem quantus sit? Resp. magnus, l. parvus? qualis sit? doctus, aut pius. Ubi sit Acci. l. Granatę. Quando vivit, natus aut mortuus est, seculo, v.g. Decimo septimo. anno quinquagesimo. Ad quem referatur? Filius Andreę,

l. discipulus Pauli. Quem situm obtineat? Stat, sedet, aut jacet. Quid agat? Studet, pingit, l. ludit. Quid patitur? frigus, l. æstum. Quid demum sit illius habitus? ita č. vestitus, armatus, ornatus. Nunc sic. Sed nihil aliud quæri, aut responderi potest de Joanne, & cum decem asignatis Cathegoriis, potest satisfieri omni quæstioni Substantiæ Individuæ. ¶ Individuæ Substantiæ vocat Arist. 1.am ad cecernendā Substantiæ quatenus ē. = atributum esentiale in quo plura conveniunt, quæ specifica, seu 2.a ab ipso vocatur.

197. Obj: Gasendus ultra decem asignatas interrogationes, etiā alias, ut necesarias exponit; ut an res sit? cujus causa sit? cū qua sit? Inquiri etiā potest de homine: An sit Princeps? An Subditus? An Epischopus? et similia; etiā Le-Clerc Part. 1.a Logæ cap. 5. dicit: „Debuise Aristotelem in serie Prædicamentali omnes Accidentiū Species: omnesq.e Spe-„ „cies Substantiæ: insuper, et Accidentia Spirituū quies corporū. et Ideæ Universales nu-„ „merare„ Ergo n̄. decem, đ. major ē. numerus Prædicamentorū.

Resp. nego conseq.m Interrogationes enī ā Gasendo propositæ Prædicamentorū numero n̄. augent. Nā 1.a An res sit? extra quæstionē ē: suponitur rem ipsā jā ēē. ut quæstionis, seu interrogationis subjectū sit. Aliæ sequentes, l. ad relationē pertinent, l. ipsius rei principia intrinseca significant. Denominationes Principis, &c.a sunt extrinsecæ, et ab hominū voluntate derivantur. Quæ autem extrinsecæ tantū sunt, n̄. s̄. vera entia realia, nec ad Prædicamenta pertinent: etsi caracterem intrinsecū suponunt, ad qualitatē pertinent. Nec necese ē. omnes Accidentiū species enumerare; satis enī ē. si generalia capita, ad quæ omnes Accidentiū species reducuntur, quoad modū, quo substantiā aficiunt denominant recenseantur. Et cū Substantiæ unus sit modus, unū suficit substantiæ Prædicamentū, nec singul— ipsius species describi debent; quia omnes Substantiæ unum, eumdemq.e modū habent esendi per se. Accidentia spirituū ad qualitatē pertinent. Quies ē. mera negatio motus. Ideæ Universales figmenta n̄tri intus sunt, et ideo in serie Prædicamentali contineri nequeunt.

¶ Ex hoc colligitur, q. prædicata realiter indistincta, ut potentiæ animæ; vg. et etiā modi intrinseci, ut finitas vg. in creatura; ad ea Prædicam.ta reducuntur, quæ propria s̄. rebus illis, quibus conveniunt: Entia autē artifitialia, sunt entia per accidens, pluribusq.e esentiis constant, et ideo clasē aliquā Prædicamentalē n̄. constituunt.

Quæstio VII.

Quænam in cohordinatione Prædicamentali collocari posint?

198. Cohordinatio Prædicamentalis ē. certa quædā, et determinata series Generū, Specierū, atq.e Individuorū sub uno supremo genere contentorū. Quæ cohordinatio n̄. ad libitū confecta ā n̄tro intu, đ. illa mens n̄tra disponit occasione accepta ā natura ipsarū rerū. Quæstio n̄. procedit de his, quæ in linea laterali locantur; nempè: Diferentiæ, Generū divisivæ, et Specierū constitutivæ; đ. de quibus in linea recta collocantur, ut sunt Genera, Species, atque Individua.

Conclusio I.

Omnia, quæ in serie Prædicamentali collocantur gaudere debent conditionibus, quæ in sequentibus carminibus continentur.

Ens per se, non mentis opus, cui terminus atque
Completum, Univocum, cujus sit notio simplex.

199. 1.º Ens per se. hoc ē. unica gaudens esentia; quare opponitur enti per accidens plures habens esentias, nempè: subjecti, et formæ: ideo quatenus unā dicit esentiā ad unā Prædicamenti clasē refertur, quatenus autem alterā esentiā præ se fert, ad aliud Prædicamentū pertinet. 2.º Non mentis opus, nempè: ens reale, n̄. ens rationis; quia ipsā rerū esentiā consideramus. Qua propter entia rationis, ab intu efinguntur, esentiā n̄. habent, ā Prædicamentisq. ritē sicut, et negationes, quæ nihil sunt veræ excluduntur. 3.º Cui terminus sit; scilicet: Ens finitū; quippè ordo Prædicamenta

lis ex Generibus, et Speciebus componitur, quorum unum de altero praedicatur, eoque caret, ut res quaecumque definiri, ac dividi queat; carentia autem finitatem et limitationem dicit. 4.º Ens completum: Quae enim ad Praedicamenta pertinent, per se, et immediatè debent esse subjectum, l. praedicatum, quod soli enti completo competit. Entia quippè incompleta, quae non sunt, quae non sunt ejusdem rationis inter se, et cum suo toto, ut brachium, et caput respectu humani corporis, non possunt praedicto esse subjectum, et praedicatum. Unde non valet: Corpus est caput: caput est corpus. 5.º Ens univocum; Generis enim, et Speciei notio communis esse nequit iis, quae non sunt univoca. Individua autem sunt univoca ratione Speciei, et ideo basis sunt Praedicamenti, quia in illis Species terminatur. 6.º Ens simplex, cujus notio simplex sit, ut res omnes separatim distribuantur, et unicuique suus ordo constituatur.

200. Obj: 1.º Genus est ens incompletum, atqui Genus in Praedicamento collocatur; ergo ens incompletum in Praedicamento collocatur.

Resp. dist. maj. Est ens incompletum ex sua ratione formali, et praecisivè ad modum praedicationis, conc. In ordine praedicationis: nego. Et si re ipsa sit incompletum, completum tamen est quoad modum praedicationis, quia praedicatur substantivè, et per modum per se stantis. Et ideo differentia, quia adjectivè, et per modum adjacentis praedicatur, semper dicit notionem partis, et a Praedicamento removetur.

201. Obj: 2.º Ens complexum ponitur in Praedicamento ergo non ens simplex. Prob. ant. Corpus animatum, et animal rationale collocantur in Praedicamento atqui haec sunt entia complexa, ergo.

Resp. nego ant. et dist min. prob. Sunt entia complexa quoad vocem; concedo. Quoad rem, seu essentiam; nego. Entia complexa, quae a Praedicamento excluduntur; sunt entia complexa realia, seu quoad rem; scilicet: Quae plures involvunt essentias; non autem entia complexa, quoad vocem tantum, uti sunt animal, et corpus, in re entia incomplexa sunt, quorum notio est simplex; Quod valdè notandum est.

¶ Licet Accidens in Praedicamento collocetur, atamen non ita fit quatenus ens per accidens plures dicens essentias, atqui in abstracto unicam tantum dicens: v.g. Album dicens subjectum est de Praedicamento Substantiae; ratione autem formae, de Praedicamento Qualitatis, quarè divisivè sumptum non ens per accidens, atqui per se dicitur. Etiam notandum est quod Universalitas non est conditio necesaria in serie Praedicamentali, nam individua in ea collocantur.

202. Ex dictis colligitur, quod licet Gasendus praeter sex allatas conditiones alias designare desideret, videlicet, ut Ens sit corruptibile, l. corporeum, l. in Animae; atamen nullam rationem afert ad asertum sustinendum. Corruptio enim ad rerum destructionem, non ad earum naturam, et constructionem pertinet. Animata etiam, et Angeli ritè in Praedicamento collocantur, quippè eis omnia ad seriem praedicamentalem requisita convenire, accuratè per singula discurrens non negabit. Quarè potior in hac materia dificultas est de Deo, undè sit

Conclusio II.

Deus in cohordinatione Praedicamentali ritè constitui non potest.

203. Prob. 1.º Quia Deus est infinitus, et quae in Praedicamento ponuntur ens finitum debet esse juxta dicta n.º 199. Et Arist. quem termo caret, id est infinitum, a praedicamentali serie exclusit: ergo Prob. 2.º Quidquid in Praedicamento collocatur est l. Genus, l. Species, l. Individuum; atqui Deo repugnat quolibet ex istis; ergo Prob. min. 1.º de Genere. Genus est quid potentiale, et perfectibile; atqui hoc repugnat Deo; ergo 2.º de Specie. Species constat ex Genere; et Diferentia, atqui Genus, et Diferentia repugnat Deo; ergo Min. est clara; nam Genus dicit, quid potentiale, et perfectibile; Diferentia autem quid perficiens, et actuans; atqui Deo, qui est actus purus, et simplicissimus id omne repugnat; ergo 3.º De Individuo. Ea ratione Individuum in Praedicamento ponitur, quia subjicitur Speciei, atqui Deo repugnat alicui subjici; ergo etc.

204 Obj. 1º Sancti PP. Deum constituunt in serie Prædicamentali; ergo Prob. ant. Sanctus August. lib. 5º de Trinit. Deo attribuit Prædicamenta Substantiæ, Relationis, et Actionis. Damascenus lib. 1º de Fide dicit: „ Quod incorporea est diferentia Substantiæ sub se continens Deum, et Angelos.„ Alii etiam PP. Deum dicunt sub Genere esse. Imo et Arist. Deum, primam Substantiam appellat, et sepè eum distinguit, ut quidpiam Substantia inferius; ergo.

Resp. 1º neg. ant. et conseqm prob. Genus enim quemadmodum, et Substantia sepè ut transcendentalia considerantur à finitate, et infinitate abstrahendo. Quo sensu loquti fuerunt SS. Patr. sicut, et ipse Arist. S. August. cit. in lib. Prædicamentum accipit latiori quadam significatione, quatenus tria illa Prædicamenta asignata, ad Trinitatis Mysterium exponendum plurimum conferunt, et Dei Substantiam Divinarum Personarum relationes, atque processiones satis commodè explicant; et Damascenus inquit: „ Quod Deus est Substantia, quæ continet supersubstantialiter increatam Deitatem.„ Hoc est Substantia extra ordinem Substantiæ Cathegoriæ.

Resp. 2º Quod licet August. de Prædicamentis in rigore loqutus fuisset, eo tempore abs dubio fuit, in quo, (ut ipse fatetur) Deum non agnoscebat. Hinc enim lib. 4º Confesionum cap. 16. n. 29 dolet, se Deum mirabiliter simplicem, atque incommutabilem ollim in Prædicamto reposuisse. Et Honorius Augustodunensis lib. de cognitione veræ vitæ Cap. 3º (inter opera Augustini) loquens de Prædicamentis, ait: „ Ab his omnibus propietas summæ esentiæ evidenti ratione „ penitus excluditur.„ Similiter si in ipso rigore fuit loqutus, Deum quem ipse in sua Idolatria agnovit, hoc est Deum finitum, in Prædicamto reposuisse dicendum est.

205. Christus constituitur in Prædicamto sed Christus est Deus, ergo Resp. dist. maj. Christus ut homo; conc. ut Deus; nego. Christus ut homo in Prædicamto constituitur, quia humanitas finita est. Divinitas est infinitè perfecta.

206. Inst. Sed Christus ut Deus constituitur in Prædicamto ergo non tenet distinctio. Prob. min. subs. Ex concesis, Christus ut homo constituitur in Prædicamto ergo etiam ut Deus. = Prob. conseq. Christus ut homo, non quatenus ut Deus est humanitas in abstracto, sed humanitas in abstracto nequit poni in Prædicamto ergo Prob. min. Humanitas est abstractum substantiale, sed abstractum substantiale nequit in Prædicamto constitui; ergo Si Christus ut homo in Prædicamto constituit; etiam cum suposito Divino constitui debet; ergo ut Deus.

Resp. neg. min. subs. conseqm 1æ probat. min. 2æ et dist. maj. 3æ Est abstractum à suposito; conc. à subjecto, neg. Et dist. min. Abstractum à subjecto nequit in Prædicamto constitui conc. à suposito, neg. Nam Philosofus dum naturam completam in Prædicamto constituit subsistentiam ut distinctam non agnovit à natura singulari, eam sola Fides notam fecit ex Mysterio Incarnationis; vel aliter. Quamvis natura, quæ in Prædicamto collocatur debeat esse completa, et subsistens; tamen ipsa subsistentia non est ratio formalis, ob quam naturam ita disponatur; sed conditio tantum prærequisita, ut natura, quæ collocari debet in Prædicamto sit alteri incommunicabilis. Hanc verò denominationem Personalitas tribuit naturæ, quatenus Personalitas est; non quatenus quatenus finita, vel infinita est.

Prædicamta seorsim exponuntur.

Quæstio VIII.

Quænam sit ratio constitutiva Substantiæ?

207 Circa Substantiæ notionem, simulque definitionem, non levis inter Philosofos tunc Veteres, tunc Recentiores est diferentia; unusquisque ut mens sua mentem proclamans. Sed omnium diversitas opinionum, potius voces, et confusionem excitat, quæ rei notitiam scrutatur. Cæterum res clara fiet, omniumque pax conciliabitur, si cujuslibet sententiam, juxta varias Substantiæ acceptiones explicare curetur. Nam qui Substantiam dicunt esse idem, ac esentiam, vel ens per se existens; hoc est quod ita existit per se, ut nullo indigeat subjecto, cui inhæreat, et à quo sustentetur; hi nomen

Substantiæ, ut quid cuilibet Substantiæ conveniens explicant. Ut enim habet Doctor in 1º Sent. dist. 8ª q. 3ª „ Si Substantiam abstrahas a creata, et „ increata, n. accipitur ibi Substantia, ut e. conceptus Generis, quia increata repugnat Substantiæ hoc modo, quia Substantia hoc modo includit limitationem. Sed accipitur ibi Substantia pro ente in se, et n. ente in alio, cujus „ conceptus prior e. et communior conceptu Substantiæ, ut e. Genus.„ Quæ abstracta Substantiæ notio dici potest univoca Deo, et creaturæ, seu creatæ, et increatæ Substantiæ; si univocum, juxta Doct. sententiam, illud ee. intelligatur, q. absque æquivocatione asumi potest tanquam medium demonstrationis in Syllogismo. Nam ex allata definitione, sine fallatia æquivocationis concluditur, Deum æquè, ac hominem ee. Substantiam. Sic argumentari licet: Ens per se existens e. Substantia, sive Deus, sivè homo e. ens per se existens; g. tam Deus, quam homo e. Substantia.

208. Qui autem Substantiam cum S. Isidoro definiunt: id, q. n. ab alio, d. semper ex se; id e. q. propia in se virtute existit; de Substantia creata opposita Accidenti loquuntur. Et in hoc sensu accepta, Substantia creata ut sic dicitur, et cum communi sententia ita definitur: Ens per se ineptum inhærere, seu ee. in subjecto inhæsionis; comprehenditque Substantias tam simplices, et compositas, quam completas, et incompletas. Simplex Substantia ea dicitur; quæ sicuti ex pluribus minimè constat, ita in plura nequit resolvi; seu illa: cujus ejus totum unica constat Substantia. Ut omnes spiritus, ac singulæ primigeniæ materiæ partes. Composita verò: e. quæ ex pluribus Substantiis, simulque intimis consurgit; ut omnia corpora: corpus enim utcumque simplex nequit componi nisi ex pluribus materiæ particulis, quæ singulæ sunt veræ Substantiæ. Etiam Substantia composita e. quæ ex mutua conjunctione corporis, et spiritus oritur, ut hominis compositum. Completa Substantia dicitur: Ens per se ineptum inhærere in alio ut in toto, et in alia comparte per modum informantis. Incompletaque Ens per se ineptum inhærere in alio, ut in toto, aptum verò ad essendum in alio tanquam pars in toto, l. in alia comparte ipsam informando.

209. Demum, qui notionem Substantiæ prout descendit a verbo substo, quod significat substare accidentibus, seu ee. subjectum, et receptivum Accidentium; Substantiæ creatæ, seu finitæ, prout nobis notam, exponunt. In quo sensu Substantia nequit Deo convenire; Deus enim incapax e. Accidentium. Quarè Doctor Sub. in 1º Sent. dist. 8ª q. 3ª § teneo opinionem, nº 16, inquit ex mente Augustini: „Deum „ abusivè vocari Substantiam, quia hoc, q. e. substare Accidentibus Deo repugnat.„ Substantia in hac acceptione appellat Doctor substractum Accidentibus, de cujus cognitione ita loquitur in 1º dist. 22 q. 1. „Neque enim cognosco distinctè, quid „ sit illud substractum in se, nisi quod sit ens, l. res afecta talibus Accidenti„bus; undè ulterior conceptio, quam possint de illo habere, quid sit: e. res aliqua, „ habens talia Accidentia, et relationes.„

¶ Notandum verò e. cum Gravesandio, quod cum Doct. in 4º Sent. dist. 10. q. 8ª docet: „ Substantiam ee. per se objectum intus abs„tracti, qui n. dependet in intelligendo a sensibilibus„ percipitur tamen a nobis juxta eumdem Doct. Quodlibet. q. 3ª „ tanquam illud substractum, cui repugnat alteri „ inhærere, atque adeò convenire ee. per se, ut impossibile sit, per quamcumque virtutem „ effici, ut alteri inhæreat vera inhæsione; ibi dum substractum dicit, subjectum non „ dicit, d. quid abstrahens a subjecti ratione, adeò ut Substantiæ Divinæ convenire „ etiam possit„ Quod maximè advertendum e. ad omnem auferendam æquivocationem.

210 Docet etiam Doct. ex diversitate Accidentium, et qualitatum, quæ in distinctis rebus observantur, nos inferre Substantiæ diversitatem. Constat enim in certis quibusdam rebus, quamdam certam haberi accidentium et qualitatum

connexiem, in aliis vero similem nunquã adese. Cujus discriminis ratio, ex natura, seu ex mutua Accidentiũ, et qualitatũ pugna venire potest; secus in nulla re conjungi simul possent. Ideò legitimè concluditur ex Accidentiũ, et qualitatũ diversitate, Substantiarũ diferentia; Non enĩ omnes Substantię habent posibilitatẽ ad eadem prorsus Accidentia. Nam ut habet Doct. lib. 4º. Sent. dist. 12. q. 6. „Per rerũ qualitates, quę in- „notescunt ex operationibus cognoscimus, et distinguimus Substantias:::„ „et secundum Medicos, quęlibet Species habet qualitatem, et operationẽ„ „à tota Specie.„ Adeò ut operatio, et qualitas altera sit in una Specie, alteraq. in alia. Per hoc tamen ñ. attingimus esentiã illius Substantię, nam sicut ait lib. 1º. Sent. idem Doctor: „Illud, quod subest, seu substractũ, „illud, ñ. concipitur in conceptu quiditativo, nisi entis, l. hujus entis.„ Ideò à nobis percepi nequeunt, quę, et quales sunt absolutè in se, sed tantũ juxta ordinẽ, quem habent ad suas operationes, ad suos modos, et ad suas qualitates.

211. Vno verbo, Substantia, ut conveniens creatę, et increatę, transcendens dicitur. creatas Substantias completas, et incompletas, pariterq. simplices, et compositas continent Substantiam ut sic, seu communis, et specifica vocatur, quę autem Substantiã completã, omnibusq. conditionibus ad seriem Prędicamentalem acceptã. Substantia creata Prędicamentalis est cum vero in triplici hac acceptione sit ens per se, seu in illa notio essentialis apareat, quę perseitas communiter dicitur; distinguenda est perseitas actualis, aptitudinalis, et radicalis. Actualis ẽ. actus secundus illius. Aptitudinalis ẽ. potentia, seu participium hujus actus. Et radicalis ẽ. alterum prędicatũ Substantię, quo ipsa constituatur, et illius potentię, vel-lut radix. Quia cũ potentia sit quid relativũ, aliquid debet habere, quod ejus fundamentũ, seu radix sit. Nunc autem inquiritur, quęnam perseitas sit ratio constitutiva Substantię, et hoc tam de transcendentali, et specifica, quã de Prędicamentali.

Conclusio I.

Ratio formalis constitutiva Substantię, ut comprehendens creatam, et increatam, ẽ. perseitas radicalis absq. limitatione aliqua. Est communis etiam apud Thomistas, licet ñ. ita claré perseitatem explicent.

212. Prob. Illa ẽ. ratio formalis constitutiva alicujus rei, quę 1º. intelligitur in tali re, ut ab omni alia distincta; ð. perseitas radicalis ẽ. quę 1º. intelligitur in Substantia, ut ab Accidenti distincta, ğ. Min. ẽ. clara. Nulla enĩ ratio ẽ. asignabilis, quę prius in Substantia intelligatur, ğ. Hęc ratio probatur. Si aliquid 1º. intelligeretur esset perseitas aptitudinalis; ð. nullo modo potest ẽẽ. ratio constitutiva Substantię; ğ. Prob. min. Nullum relativũ potest ẽẽ. ratio constitutiva alicujus absoluti; ð. perseitas aptitudinalis, (ut dictum ẽ. in nº. precedenti) ẽ. quid relativũ, Substantiaq. absolutum; ğ. Maj. patet: nam tunc esset, et ñ. esset absolutũ, quod implicat.

¶ Ex hoc constat: quod Substantia in hoc sensu ñ. constituitur formalitèr per negationem essendi in alio. Prob. ex Doctore in 2º. Sent.

dist. 3.ª q. 2.ª ;; Nihil simpliciter repugnat alicui enti per solam negationem, „ sed per aliquid positivum, in quo fundatur talis negatio.;; Ergo negatio essendi in alio, quam secum fert Substantia praesupponit in ipsa aliquid positivum, ratione cujus talis negatio illi convenit; ergo in hoc positivo, et non in negatione consistit formaliter ratio Substantiae. Prob. ant. Ideò homo habet negationem lapidis, quia est rationalis; ergo paxit &.ª

213. Obj: 1.º Arist. definit Substantiam per negationem essendi in alio; ergo Resp. Quod Arist. non definit quiditativè Substantiam per negationem, sed solum illam aliquomodo explicat prout à nobis potest concipi; cum enim juxta Doctorem, ejus essentia quiditativè sit ignota, ideò utitur negatione, ut aliquomodo fiat nota; sic consuevit multoties, Substantias rerum per negationem explicare: v.g. Substantiam Angeli, per negationem materiae, eodem modo, ac Theologi explicant infinitatem Dei per negationem; et Philosofi esse bruti per irrationalitatem, et tamen, nec Deus, nec brutum per negationem constituuntur.

214. Obj: 2.º Esse per se, idem est ac non esse in alio; ergo si esse per se, est essentia Substantiae, etiam non esse in alio. Resp. neg. ant. Nam esse per se dicit aliquid positivum, ad quod sequitur negatio essendi in alio, sicut ad esse hominis, sequitur negatio Leonis, lapidis &.ª

Conclusio II.

Ratio formalis constitutiva Substantiae creatae, ut comprehendit tam completas, quam incompletas est perseitas radicalis cum modo limitationis, et dependentiae ab alio. In quo sensu dividit simul cum Accidenti, ens finitum, et limitatum.

215. Prob. Ratio formalis Substantiae, ut conveniens creatae, et increatae, est perseitas transcendens Deo, et creaturis; ergo ratio Substantiae, ut creatae, debet consistere in aliquo peculiari Substantiae creatae, et repugnanti Deo; sed hoc nihil aliud potest esse nisi modus limitationis, et dependentiae ab alio; ergo.

¶ Substantia in hoc sensu non solum dicitur à per se essendo, sed etiam à substando, quia omnis Substantia creata potest alicui Accidenti substare, ut docet Doctor. Sed notandum maxime est quod sola perseitas est essentialis, et primaria ratio constitutiva Substantiae; ratio verò substandi Accidentibus est secundaria, et concomitans, quia non est primum, quod reperitur in re: prius enim est aliquid esse in se, quam aliis subesse, et Substantia, non ideò per se existit, quia Accidentibus substat, sed è contra. Ideò Arist. ratione substandi inter Substantiae affectiones enumerat, quando ait: Substantiam esse susceptivam contrariorum. Nam inter eam, et Accidentia exercetur contrarietas.

Conclusio III.

Substantia hujus Praedicamenti constituitur per perseitatem radicalem limitatam, prout talis perseitas comprehendit Substantias solum completas, et excludit tam inhaerentia per modum Accidentis, quam esse in alio, ut pars in toto, vel in alia comparte per modum informantis.

216. Prob. Nihil ponitur in Praedicamento nisi ens completum, finitum &.ª ergo in Praedicamento Substantiae solum reponi debet Substantia completa, et finita; sed istius perseitas non solum excludit inhaerentia in alio per modum Accidentis, (in hoc convenit cum partibus Substantiae, tam essentialibus, quam integralibus) sed etiam esse in alio, ut pars in toto, vel in alia comparte per modum informantis; ergo per hoc constituitur Substantia hujus Praedicamenti.

¶ Substantia in hoc sensu comprehendit tam simplices, quam compositas Substantias dummodo completae sint, et excludit partes earum, tam essentiales, quam integrales; et dicitur per se stare, et substare Accidentibus meliori modo, quam

Substantia creata communiter dicta, seu quæ completas simul, et incompletas comprehendit; quia completa tantum magis dicitur per se existere, quam incompleta cum excludat ee. in alio per modum partis, et magis etiam dicitur substare, quam incompleta, quia propium subjectum Accidentium ē. Substantia completa. Ex quis constat, quod illa entitas positiva, quæ ē. radix, ex qua sequitur aptitudo, ad ee. per se, et ineptitudo, seu repugnantia ad inhærendum, ē. communis omni Substantiæ, ut docet Doct. Quodlibet. q. 2a. ubi ait: „ Omnem Substantiæ ee. ens per se, prout distinguitur contra ens in alio, et „ „ sic per se ens, ē. idem, quod n̄. inhærens actualiter, nec aptitudinaliter.„ Et solum distinguuntur per propias positivas diferentias.

217. Obj: Esentia Substantiæ nequit explicari sine illa aptitudine; ḡ. per illam constituitur Substantia. Resp. 1o. quod Substantia explicatur per negationē, et tamen n̄. dicitur ejus ratio constitutiva, et ex consequenti licet n̄. posit explicari sine illa aptitudine, n̄. infertur per illa constitui in ee. primario: n̄. enim vellut ejus diferentia censeri debet, đ. ut propietas, quæ debet esentiæ suponere, ut radix ex qua fluat; sicut risibilitas suponit esentiæ hominis, ut radix ejus. Resp. 2o. Quod multa sunt absoluta inesse, quæ n̄. possunt benè explicari nisi per ejus propietates, l. entitates negativas, quin inde sequatur ee. ejus rationes constitutivas; ut dictum ē. num.o 213.

Substantiæ propietates proponuntur.

218. 1a. ē. n̄. esse in subjecto. Cum enim Substantia sit per se, n̄. potest alteri inhærere, hoc ē. n̄. potest in suo ee. pendere ā. subjecto diversi generis illi communicando perfectionem accidentalem, quæ ad specificæ rei esentiæ n̄. pertineat. Licet enim formæ substantiales. ā materia substantiali pendeant, in qua recipiuntur, et quam determinant, ad unā, l. alterā speciem; materia, subjectū informationis, nonq.e inhæsionis dicitur. 2a. ē. n̄. habere contrarium: hoc ē. propia contrarietate. qualis versatur inter formas positivas ab eodē subjecto sese invicem expellentes; ut sunt albedo, et nigredo, calor, et frigus, et similes. Quæ contrarietas n̄. reperitur in formis substantialibus quia subjectum inhæsionis carent; đ. tantum in formis accidentalibus. Quare licet ignis, et aqua sese mutuo expellant, et destruant: id ratione qualitatū n̄. q.e Substantiæ eorum fit. 3a. n̄. suscipere magis, et minus. Nam licet una posit ee. perfectior alia. sicut Substantia hominis respectu leonis, et videantur posse augeri, aut minui, ut Substantia pueri, qui crescit in virum, etiam substantialiter, tamen intensivè, et in notione esentiali esendi per se, una n̄. ē. magis Substantia, quā alia, đ. sunt omninò æquales; sicut unus homo n̄. ē. magis homo, quam alius. 4a. Suscipere contraria. Hoc est: susceptiva Accidentium, nam cum omne Accidens posit adesse, vel abesse subjecto substantiali absque ejus corruptione; nullum Accidens ē. quod n̄. posit illi advenire; ḡ. contraria omnia, scilicet: Accidentia, potest suscipere suscesivè, pro varia natura, et diferentia Substantiæ. 5a. Univocè prædicari. Id est: de inferioribus, seu primis Substantiis prædicari esentialiter; nam quod n̄. prædicatur ut quid esentiale, non est propium Substantiæ: et sic album v.g. prædicatur univocè de Petro, et Paulo; đ. n̄. esentialiter. Hoc vero soli Substantiæ communi, quæ ab Arist. 2a. vocatur, convenit. 6a. Significare hoc aliquid. Nempè aliquid, quod commune n̄. sit, đ. omninò individuum, ac singulari. Quod soli Substantiæ singulari, quæ ab Arist. 1a. vocatur, congruit.

Quæstio IX.

Per quid Accidens in esse Prædicamentali constituatur?

219. Differentia Accidentis Universalis, et Prædicamentalis, in q. 5ª num.º 176. annotavit. Nunc autem specialiter de Prædicamentali est disserendum, nempè: de Accidente Substantiæ opposito. In quo sensu definitur: Ens in alio existens tanquam in subjecto, l. ens aptum inhærere in subjecto. Quia autem per inhærentiam videtur constitui, triplex inhærentia distinguenda est, nempè: Actualis, Aptitudinalis, et Radicalis. Actualis est, quando res actu inhæret alteri. Aptitudinalis, quando non actu inhæret, sed potest inhærere. Radicalis que est illa ratio, ob quam competit alicui enti inhærere. Quæritur ergo quænam ex istis sit, pro ejus ratione constitutiva statuenda.

Conclusio Unica.

Nec inhærentia Actualis, neque Aptitudinalis est ratio constitutiva Accidentis, sed tantum Radicalis.

220. Prob. 1ª pars. 1º ex Doct. dicente: „Quod inhærentia actualis contingenter inest Accidenti:„ ergo ab eo potest separari; sed quod separari potest, nequit esse ejus ratio constitutiva; ergo Min. est clara: Nam ratio constitutiva alicujus est ipsamet essentia. Prob. conseq. Inhærentia Actualis est quid distinctum ab Accidente; ergo Prob. ant. Unio animæ cum corpore distinguitur ab utroque, quia tam anima, quam corpus possunt existere sine illa, sed talis inhærentia non est nisi unio Accidentis cum subjecto, qui possunt existere sine tali unione; ergo Paritas sequitur evidenter caeterum in utrique licet possint existere sine unione, atamen unio nequit existere sine illis; quare distinctio realis minor, seu modalis tantum adest.

221. Prob. 2º ex eodem Doct. Nullum relativum potest esse essentia alicujus absoluti, sed inhærentia actualis est quid relativum, et Accidens ut sic, non est quid relativum; ergo Min. patet: quia tunc omne Accidens esset relativum; et ut sit ratio generica absoluti, et relativi Accidentis, debet ab utroque præscindere, ut ambo rationem essentialem participent.

222. Prob. 2ª pars 1º ex Doct. pluribus in locis, et præcipuè in lib. 1º Port. in quo probat, nec actualem, nec aptitudinalem inhærentiam esse essentiam Accidentis, quia utraque est quid relativum. Dicit etiam: „Quod fundamentum „ respectus est aliquid præter defectum, ergo est extra ejus conceptum quidditati„ vum, cum respectus sit posterius natura fundamento.„ Ergo inhærentia aptitudinalis est extra conceptum quidditativum Accidentis, ergo non est ejus ratio constitutiva, sed ad summum ejus proprietas, quæ ab eo distingui petit formaliter. 2º ex ratione supra adducta. Nam si ratio formalis Accidentis ut sic, ut conveniat absoluto, et relativo debet ab utroque præscindere, cum juxta Doct. inhærentia aptitudinalis sit quid relativum, certè ratio constitutiva ejus nequit dici.

223. Probatio 3ª partis legitimè sequitur ex dictis. Nam cum debeat per inhærentiam constitui, per aliquam ex tribus debet esse: sed ex dictis nec actualis, nec aptitudinalis est ergo precisè radicalis debet dici. Quare in hac re non est amplius discurrendo.

224. Obj. 1º contra 1ᵐ partem. Inhærentia actualis non est quid distinctum ab Accidente; ergo Prob. ant. Si esset quid distinctum ab entitate Accidentis, esset posterior tam Accidente, quam subjecto, sed hoc est falsum. ergo Min. est clara: quia si inhærentia esset

posterior ~~tam~~ Accidente, jam Accidens supponeretur in subjecto, et per consequens esset superflua. Prob. sequela maj. Omnis relatio e posterior extremis, ꝗ inhærentia illa distincta, esset relatio inter Accidens, et subjectū; ḡ.

Resp. dist. maj. Esset posterior fundamentaliter, non formaliter; neg. Fundamentaliter prius ē. Accidens ēē. quam actualiter inhærere. formaliter verò ē simul, quia eadem actione, qua producitur entitas Accidentis unitur subto. et ipsummet produci, et uniri, ac inhærere. Est autem posterior natura, quia Accidens præsuponitur ēē. quando unitur, et inhæret actu.

225. Obj: 2º Perseitas actualis Substantiæ n̄. ē quid distinctū ab ea; ḡ. nec inhærentia actualis ab Accidente. Prob. conseq.m Sicut se habet perseitas ad Substantiam, ita inhærentia ad Accidente; ḡ. Resp. neg. conseq.m et ant. prob. Et disparitas ē. quod perseitas actualis n̄. ē. separabilis a Substantia, benè verò inhærentia actualis ab Accidente saltem absoluto. Et si a relativo n̄. potest separari, utpotè ejus ratio constitutiva, id ex natura specifica relativorum provenit.

226. Obj: 3º Nequit causa talis inhærentiæ distinctæ; ḡ. Prob. ant. Vel manaret ab ipso Accidente l. ab ejus subjecto; ꝗ neutrum dici potest; ḡ. Prob. min de Accidente: Licet omnia sunt inhæsiva, n̄. omnia sunt activa; ḡ. Prob. etiā de subto: Quia n̄. ē. projectivū nisi Accidentis, quod recipit. Resp. neg. ant. et maj. prob. Non enim ē. nec a subjecto, nec ab Accidente; ꝗ ab eadem causa eficiente, quæ producit Accidens in subjecto.

227. Obj: contra 2.am partem. Doct. Sub. in lib. Post. q. 30 inquit: ,, Inhærentia secundum aptitudinem ē. de esentia Accidentis,,; ḡ. ex Doct. Resp. neg. conseq.m Imo contrariū sequitur. Nam n̄. dicit Doct. q. ē. ipsa esentia, ꝗ de esentia Accidentis; hoc ē. quod pertinet ad esentiā, sivè ut pars intrinseca, sivè modus, ut propietas; Vnde verbo; q. illam aptitudinem pertinere esentialiter, idem ē. ac realiter identificari cum Accidente. Quod clarè videtur docere. Inquit enim: ,, Licet aptitudo illa sit quid extrinsecū esentiæ, sicut modus; n̄. ē. extrinsecū, sicut res alterius generis; ꝗ ē. extrinsecū esentiæ sicut modus, sine quo n̄. ē. esentia.,,

228. Inst. Accidens nequit concipi absque illa aptitudinali inhærentia; ḡ. Doctor non loquitur solūm de identitate reali cum esentia, ꝗ intelligit ēē. ipsam esentiam. Prob. ant. Definitur per aptitudinalem inhærentiā; dicitur enī ens aptum inhærere; ḡ. Resp. neg. utramq.e conseq.m Multa enim sunt, quæ concipi, et definiri nequeunt, sine iis, quæ sunt extra esentiā eorū, ut sunt relationes, et Accidentia omnia, quæ cum sint exiguæ entitatis, melius explicantur per extrinseca, et sensibiliora, quā per principia purè intrinseca.

¶ Ex dictis colligitur 1º quod Accidens ē. ab omni Substantia diversū, ac Substantiam suponit in quā recipiatur, et a qua substentetur. Id circo ē. Substantia necesariò posterius. Substantia autem ē. prior Accidente, natura, definitione, ac tempore. Natura, quia Accidens ēē. nequit nisi naturæ ordine prius habeatur Substantia, cui inhæreat. Definitione, quia nulla ēē. potest Accidentis definitio nisi habita relatione ad subjectum, cujus illud ē. Accidens. Tempore demùm, quia ut ait Doctor lib. 2º Sent. dist. 1.a q. 4.a ,, Nulla ē. contradictio ex parte Substantiæ ,, ,, quin prior posset ēē. duratione omni Accidenti.,, Quod intelligi debet de Substantia simplici, n̄. q.e de composita; hæc enim necesariò includit nexum, et unionem plurium Substantiarū, qui nexus Accidens ē.

¶ Colligitur 2º Quod sicut Substantia dividitur in spiritualem, et corporeā; ita etiam Accidens in spiritualem, et materialem, seu corporeū dividitur. Spirituale exitit si Substantiā spiritualem eficiat: Et materiale, seu corporeū: si Substantiā materialem eficiat. Vtrumq.e dividitur a Scholasticis in absolutum, et relativū. Absolutum ē. q. concipitur

in subjecto, quin necesse sit, subjectũ ipsum ad aliud referre; ut colores, sapores &c.ª Relativũ verò ē. quod in subjecto concipi n̄. potest, quin subjectum ipsum ad aliud referatur: ut similitudo, æqualitas &c.ª Absolutum dividitur ab eisdem in modale, et n̄. modale. Modale, sivè rei modus; ē. illud. quod ità dependet à subjecto, quod afficit, ut nec eē. nec concipi possit, quin in ipso subj.to existat: Sic rotunditas ē. modus corporis, seu Accidens modale cum percipi n̄. possit rotunditas, quin corpus in quo ē. etiam concipiatur. Accidens verò n̄. modale; ē. quod n̄. solum percipi potest independenter à subjecto, verùm etiam potest Divina virtute realitèr existere, quin sit in subjecto: hujusmodi eē. dicunt colores, sapores, aliasq.ᵉ corporum affectiones.

229. Sed Recentiores P.P. hunc philosofandi sensum rejiciunt. Nam cum omne. q.ᵈ ē. dividant in re, et modũ; n̄. nisi modalia Accidentia admittunt, quæ in spiritualia, et corporea dividunt. Spiritualia; ea omnia, quæ ad potentiam intellectivam, et volitivam pertinent dicunt: ut v.g. diversi voluntatis actus, et motus, amor, odium, &c.ª Necnon diversæ cogitationũ species. Corporea autem: in primaria, et secundaria dividunt. Primaria ea eē. dicunt, ex quibus alia, quæ in corporibus sunt Accidentia proveniunt; ut magnitudo, figura, motus, quies, et situs. Magnitudo ē. certa, determinataq.ᵉ corporis extensio. Figura ē. extensio secundũ plures dimensiones undique terminata. Motus ē. translatio corporis de uno, in alterum locum. Quies ē. permansio corporis in eodem loco. Situs ē. artificiosa partium dispositio in toto. Secundaria verò Accidentia; sunt, quæ ex primariis oriuntur. Quæ in quinque clases pro numero sensuũ externorũ, quos aficiunt, dividunt. Videlicet: Colores, Sapores, Odores, Sonus, et Qualitates per tactũ perceptibiles; Calor, nempè, et frigus. Vndè in istorum sententia:

Mens, Mensura, Quies, Motus, Positura, Figura,
Sunt cum materia cunctarum exordia rerum.

Quæstio X.

Quid dicendum de ratione constitutiva Quantitatis?

230. Quantitas ē. mensura Substantiæ, seu id, quod respondetur interroganti, quanta, l. quotuplex res sit. Ejus species plures sunt; scilicet: Quantitas perfectionis, Quantitas virtutis, Quantitas molis, et Quantitas multitudinis. Perfectionis ea ē. qua unum dicitur magis, l. minus perfectum alter.ᵒ Ità major, seu magis quanta dicitur hominis perfectio, quæ Belluæ. Virtutis ē. major, l. minus energia, et eficatia activè potentiæ, l. ad materiale, l. ad spirituale. Vt cũ dicitur Solis vim eē. omnium materialiũ causarũ maximam. Validius enim agit Sol, quam aliud quodvis purè corporeum, et longè plura sua pertingit virtute. Molis, quæ etiã Quantitas continua apellatur; ē. magnitudo, ac entitativa corporũ extensio: et dicitur continua, quia ejus partes sunt invicèm intimo, et continuato nexu conjunctæ. Multitudinis verò; ea ē. quæ aficit collectionem plurium, quæ sint num.º invicèm distincta: apellatur etiã discreta, et numerica. Discreta, eo, q.ᵈ sit de pluribus à se mutuò sejunctis, ac separatis. Numerica verò, quia de his ē. quæ numerum propiè constituunt.

231. Continua autem duplex ē. alia permanens, alteraq.ᵉ sucesiva. Sucesiva ē. cujus partes s.ᵗ in perpetuò fluxu, adeò ut una jugitèr, et immediatè sucedat alteri. Hæc statuitur in motu, et tempore; idcirco motus, et tempus Quantitates sucesivè vulgò apellantur. Permanens verò ē. illa, cujus partes n̄. sucesivè, ŝ simul omnes existunt: quæ triplex ē. videlicet: Linea, Superficies, et Corpus. Linea spectatur vellut extensio juxta solam longitudinem. Superficies, secundũ longitudine, et

latitudinem. Et Corpus, secundum extinam dimensionem, scilicet: Longitudinem, Latitudinem, ac Profunditatem.

232. Dum verò hic agitur de ratione ejus constitutiva, quæritum n. versatur circa Quantitatem perfectionis, et virtutis; Deus enim ē. Dominus virtutum, infinitèq.e perfectus; quare exclamat Regius Vates: „Magnus Dñs, &c.a Sed circa Quantitatis molis, cujus rationem essentialem alii in mensura actuali, l. radicali; alteri in divisibilitate partium; nonnulli in extensione partium, seu in habere partes extra partes. Et quidam in impenetrabilitate. Quare mensura in activam, et pasivam dividunt. Mensurare, vocant Quantitatem ignotam, per Quantitatem notam certificare. Mensuram activam accipiunt; pro illa ratione secundum quam aliquid potest mensurare extensionem alicujus rei. Sic Mercator utitur ulna ad extensionem panni, l. lintei dimentiendam. Pasivam verò, pro illa ratione secundum quam res potest mensurari, ejusq.e extensio cognosci per aplicationem alterius Quantitatis magis notæ. Sic dicitur extensio lintei, ut possit cognosci per ulnam.

233. Habere partes extra partes, seu partium extensio; alia ē. in ordine ad se, et alia in ordine ad locum. Habere partes extensas in ordine ad se; ē. habere illas, tali ordine inter se unitas, ut una uni determinatæ parti uniatur, et alia alteri; v.g. Caput, colo; Colum, humeris; humeri, brachiis &c.a In ordine ad locum, ē. habere partes, ita ut cuilibet parti corporis, sua pars loci, seu spatii correspondeat. Primam habet Christus Dñs. in Admirabili Eucharistiæ Sacram.to n. verò secundam; licet enim modo indivisibili, hoc ē. totus in toto, et totus in qualibet parte; tamen caput n. unitur immediatè pedi, nec pes oculis; ē. eodem modo, quo uniuntur in Cœlo. Ità explicant Scotistæ hanc duplicem extensionem. Alii verò per extensionem in ordine ad se, solùm intelligunt, unam partem n. esse aliam.

234. Impenetrabilitas ē. taliter habere partes extra partes, quod quælibet pars habeat vim expelendi aliam à suo loco, prohibendo, nè in illo loco simul secum ingrediatur. Quæ si actu expellat dicitur impenetrabilitas actualis. Si tantum dicit aptitudinem, aptitudinalis apellatur. Et illa extensio partium, ad quam sequitur aptitudo, seu exigentia expelendi se, et alias res quantas ab eodem loco; impenetrabilitas radicalis dicitur. Sed videatur jam, quæ ex istis placeat sententia.

Conclusio I.

Neque mensura activè, l. passivè accepta, neque divisibilitas in partes integrantes, imò nec extensio partium tam in ordine ad se, quam in ordine ad locum, ē. ratio constitutiva Quantitatis.

235. Prob. 1.a pars. 1.o ex Doct. q. 17 de Prædicamentis, ubi ait: „Ratio mensuræ n. inest æqualiter speciebus ejus. Ratio autem generis æqualiter reperitur in omnibus speciebus.„ Ergo nequit ēē. ratio Generis respectu aliarum quantitatum; ḡ. nec ratio constitutiva. 2.o ex ratione. Mensura tam activa, quæ pasiva, potest considerari, l. ut actualis, aptitudinalis, l. ut radicalis; ē. sub nullo istorum respectu ē. ratio constitutiva quantitatis; ḡ. Prob. min. 1.o mensura actualis ē. illi accidentalis; nam per accidens ē. ut quantitas mensuret, aut mensuretur. 2.o Aptitudinalis ē. ad summum ejus propietas, ḡ. supponit aliquid prius, à quo fluat, sicut omnes propietates; ḡ. illud prius erit ratio constitutiva, n. q. mensurabilitas, seu mensura aptitudinalis. 3.o Mensura radicalis convenit Substantiæ independenter à Quantitate, ē. ratio constitutiva alicujus rei nequit convenire aliis à re; ḡ. Prob. maj. Substantia independenter à Quantitate posset mensurare aliam Substantiam, et mensurari per aliam similem Substantiam; ḡ. ḡ. Nulla istarum potest ēē. ratio constitutiva Quantitatis.

236. Prob. 2.a pars. talis divisibilitas convenit Substantiæ ablata quantitate; ḡ. Prob. ant. Si Deus separaret quantitatem à Substantia corporis humani adhuc

caput distingueretur à pede, manu, &c. Et partes illæ possent separari à se invicem, ð. hoc ē. habere divisibilitatem independenter à quantitate; ğ. &c.

237. Prob. 3.a pars. 1.o Habere partes extra partes quocumque modo sumatur convenit Substantiæ præcisa quantitate; ğ. Prob. ant. Doct. Subt. in 4.o dist. 12. q. 2.a inquit: ,, Substantia corporea, licet esset sine quantitate, adhuc esset corporea;,, Sed si esset corporea haberet partes extra partes; ğ. Prob. min. Substantia corporea ē. Substantia materialis; ð. juxta Doct. Subt. Substantia materialis habet partes extra partes præcissa quantitate; ğ. Prob. min. Doct. Subt. in 2.o Sent. dist. 12. q. 2.a disserens de Substantia materiali, quatenus Divina virtute potest existere sine forma, ait: ,, Si quæras an habeat partes? dico quod partes Substantiales habet. illas enim ñ. habet per quantitatem.,, Ergo &c.

Conf.r 1.o Substantia hominis de se, et præsisivè à quantitate includit partes capitis, pedis, manus &c. quæ sunt naturaliter extra se invicem; ğ. Prob. ant. Substantia hominis exigit connaturaliter, caput ñ. ēē. immediatè unitum pedi, &c. Ergo de se; &c.

Dicunt Contrarii: Id quidem Substantiæ exigere, ð. ñ. de se; ð. per quantitatem, per quam una pars ponitur extra aliam. Sed contra: Substantia illa prius constituitur in ratione talis Substantiæ materialis, quam recipiat quantitatem; ð. de ratione Substantiæ materialis; v.g. Corporis humani, ē. q.d habeat partes inter se hoc ordine unitas; ğ. propiori ad quantitatem illas habet Substantia ex se, et ñ. per quantitatem. Min. patet: in hoc enim distinguitur Substantia materialis à Spirituali, et Substantia hominis differt à Substantia corporis bruti, et cœteris: ñ. à quantitate, quæ eumdem in omnibus præstat effectum.

Confirmatur 2.o Substantia manus distinguitur Substantialiter à Substantia pedis præcissa quantitate; ð. talis distinctio Substantialis nequit provenire à quantitate; ğ. Substantia de se habet partes distinctas, et ordinatas independenter à quantitate. Prob. min. Si talis distinctio esset à quantitate accidentalis foret; ð. hoc nec ab adversariis admititur; ğ. Major patet: nam Accidens ut ē quantitas ñ. aliam distinctionem præter accidentalem, inferre potest. Min. prob. Distinctio inter partes Substantiales, etiā in adversariorum sententia, ē. Substantialis; ð. Substantiæ manus, et pedis &c. sunt partes Substantiales; ğ. &c.

238. Prob. 2.o eadem pars. Si Deus, ut potest, aniquilaret in instanti omnem quantitatem humani corporis, omnes partes substantiales corporis ñ. possent reduci ad uniq punctum; ğ. illam extensionem ñ. haberet à quantitate, ð. à Substantia. Prob. sequelam. 1.o ñ. potest asignari pars, aut punctum ad q.d reducerentur, sivè caput, sivè pedes &c. 2.o quia deberet admiti motus localis instantaneus, ð. hic ē. impossibilis; ğ. Prob. min. Istæ partes distantes deberent transire per medium; ð. hoc medium impedit motum localem instantaneum; ğ. &c.

239. Obj: Contra 1.m partem. Arist. pluribus in locis dicit quantitatem ēē. mensuram; ğ. Resp. nego conseq.m ñ. enim sequitur Aristotelem voluisse rationem mensuræ ēē. constitutivā quantitatis; etiam nos ipsi quantitatem ēē. mensuram, ñ. negamus, ð. dicimus cum Doct. Subt. ,, quod illa ratio ñ. ē. essentialiter ratio ,, quantitatis.,,

240 Inst. ex mensuratione, aut ex mensurabilitate cognoscitur rem ēē. quantam; ğ. ē. ejus ratio constitutiva; ğ. Resp. neg. conseq.m ad hoc enim sufficit, ut mensurabilitas sit ejus propietas, sicut ex risibilitate cognoscitur homo.

241. Obj: contra 2.am partem. Doct. Subt. videtur docere divisibilitatem ēē. de essentia quantitatis; ğ. Prob. ant. Illud ē. de ratione constitutiva quantita-

tis, per quod illa definitur, ꝺ. Doct. Subt. illam definit per divisibilitatem, ꝫ. Resp. dist. ant. Doctor videtur docere divisibilitatem radicalem ēē. rationem constitutivā quantitatis, conc. Divisibilitatem formalem, l. aptitudinalem, nego. Doctor loquitur, et definit quantitatem per divisibilitatem radicalem, quę ē. ratio, per quam partes sensibiles, ita sunt divisę, ut una nequeat cum alia in uno loco, imo, et inter se unixi, seu compenetrari; n̄. verō loquitur de formali, l. aptitudinali. Præterea licet quantitatem definiret per formalem, l. aptitudinalem, ex hoc n̄. infertur rationem ejus constitutivam ēē; nam pluries res definiuntur per propietates, etiam secundarias, quę in nulla sententia rationes s̄ū. constitutivę. Quod certè verificatur de istis, nam Doct. sepè, et præcipuē in lib. 5.º Methafisicę q. 9.ª clarè exprimit dicendo: ,, Quod divisibilitas ē. propium quantitatis, n̄. de essentia. ,,

242. Objicies 1.º Contra 3.am partem. Partes integrales Substantię n̄. possunt ēē. extensę, et ordinatę, nisi per aliquod Accidens; ꝫ. per ȝum Accidens adveniens Substantię; ꝺ. istud ē quantitas; ꝫ. Prob. min. De ratione extensionis ē. ut partes n̄. uniantur inter se totas, ꝺ. in extremitate, ut n̄. penetrentur; ꝺ. hoc n̄. provenit ā Substantia; ꝫ. ab Accidente; ꝫ. ā Quantitate. Prob. min. Substantia n̄. habet ex se extremitates; ꝫ. Prob. ant. Extremitates sunt puncta lineę, et superficies; ꝺ. has n̄. habet Substantia ex se, ꝺ. ā quantitate; ꝫ.

Resp. nego min. 1.am 2.am et ant. 3.i Eadem, seu similis est unio partium Substantię, ac Quantitatis, habentq.e similes cum proportione extremitates.

243. Inst. Si partes Substantię haberent extremitates essent ex se impenetrabiles; ꝺ. hoc nequit concedi Substantię; ꝫ. Prob. min. Si Substantia ex se haberet ēē. impenetrabilis adveniente quantitate nullum ista præstaret efectum; ꝫ. sequela patet: Nam efectus quantitatis ē. redere partes impenetrabiles. Resp. Nego maj. Sicut enim partes Quantitatis n̄. s̄ū. impenetrabiles supernaturaliter, quamvis indivisibiliter uniantur, ita Substantia n̄. desinit ēē. penetrabilis naturaliter, licet ejus partes unirentur punctis, seu extremitatibus substantialibus. Vndè licet concedatur Substantię partes extensas, cum sint substantiales, restat Quantitati illas reddere extensas in ēē. accidentali, redereq.e Substantię impenetrabilem, et hic est ejus efectus.

244. Objicies 2.º Contra eamdem partem. Substantia sine quantitate nequit ēē. composita ex partibus integrantibus, ᵭ. si eset extensa ex se, esset composita ex partibus integralibus sine quantitate, g̃. l. ñ. ē. extensa ex se, l. si ē, provenit ã quantitate. Maj. prob. Compositio partium integralium ē. Accidentalis, ᵭ. compositio Accidentalis, ē. ab Accidente, ñ. q. ã Substantia, g̃. ē. ã quantitate, quę ē. primum Accidens.

Resp. dist. maj. Substantia sine quantitate nequit ēē. composita ex partibus integralibus Accidentalibus, conc. Substantialibus nego. Et dist. maj. prob. Compositio partium integralium Accidentaliũ ē. Accidentalis conc. Substantialium, nego. Quamvis hęc compositio ñ. sit rigorosè esentialis nempè ex materia, et forma Substantiali; ñ. indè sequitur ēē. Accidentalem, ea scilicet, quę resultat ex subto, et Accidente, ᵭ. quasi media inter istas, scilicet: integrales, Substantialis. Idemqᵉ resp. objicientibus materiam primam remota quantitate ēē. de se simplicem; scilicet: quod ē simplex simplicitate oposita compositioni ex subto, et Accidente; ñ. verò compositioni ex partibus integrantibus Substantialibus.

245. Objicies 3.º Ideo ponitur in Substantia antecedentᵉ ad quantitatem extensio partium, ut posit ēē. subtum proporcionatũ quantitati. hoc ē; ut Accidens divisibile ñ. recipiatur in subto indivisibili, ᵭ. ad hoc ñ. ē. necesaria talis extensio, g̃. Prob. min. Ut subtum sit proporcionatum ad recipiendam quantitatẽ, suficit in eo potentia pasiva, sed hanc habet Substantia, licet ñ. habeat extensionem partium, g̃. Prob. maj. Ut Substantia recipiat albedinem, relationem, et ubi, ñ. requiritur, ut ante hęc Accidentia, sit alba, relata, et ubicata, ᵭ. suficit potentia pasiva, scilicet: quod sit dealbabilis, referibilis, et ubicabilis, g̃. ã pari, ut Substantia recipiat quantitatẽ. 2º. Confirmatur, ut Substantia recipiat impenetrabilitatem, seu virtutem expulsivam alterius corporis ã loco, ñ. requiritur, q. habeat Substantialem impenetrabilitatẽ, seu virtutẽ expulsivam alterius Substantię, ᵭ. suficit, q. sit capax recipiendi ã quantitate tales efectus.

Resp. nego. min. 1.ᵐ et 2.ᵐ et conseq. prob. maxima enim ē. disparitas; suficit potentia pasiva, ut suscipiat albedinẽ, relationẽ, et ubi, ñ. q.ᵉ eset ēē. albatam, relatam, et ubicatam; quia suponit Substantia subtũm proporcionatũ receptivum Accidentiũ, per quantitatem, quę ē. 1.ᵐ Accidens q. recipitur in Substantia. Ista tamem prior ad quantitatẽ, cum omni Accidente careat, ñ. ē. suficientᵉ proporcionata, per solam potentiã pasivam, ut recipiat quantitatem; quia cum hęc sit Accidens materiale nequit in Substantia recipi nisi extensione partiũ ornata, sine qua ad modum Substantia spiritualis esset, imò revera Substantia spiritualis esset, distinguitur enim ã spirituale Substantia per extensionẽ partium, simulqᵉ redditur capax recipiendi quantitatem, nè Accidens materiale recipi posit in subto spirituali; ob quam duplicem rationem Doctor

admitit in Substantia præcisa à quantitate extensione partium. Idemq. resp. ad confirmationem, ponitam. Non enim requiritur impenetrabilitas in Substantia ad duplicem asignationem à Doct. efectum producendum; ideoq. n. debet præcedi in Substantia ad à quantitate ut ejus efectus formalis præstatur.

¶ Ex omnibus relatis facile colligitur, extensionem partium in ordine ad se, quam in Substantia admititur præcisam à quantitate consistere in distinctione partium confusioni opposita; hoc ē: q. habeat illas ità ordinatas, ut una pars sit immediatè unita alteri, et n. immediatè omnibus; ut aliæ partes sint mediæ, aliæ extremæ, et n. inter se confusè, et complicatæ. Quod patet in corpore humano ablata ab eo divinitus quantitate, in quo statu deberet ēē subjectum idoneum recipiendi animam rationalem, n. enim redditur idoneum ratione quantitate; aliàs n. posset Deus quantitatem ab homine auferre sine destructione hominis, d. corpus subjectum idoneum receptivum animæ, debet habere partes sic ordinatas, g. Prob. min. Tale corpus debet ēē Substantialit. organicum n. utcumq. d. organicatione humana, qua posset recipere formam rationalem, et n. belluinam, d. ad hoc requiritur, ut caput uniatur immediatè humeris, et cor sit medium et pedes extremi, ità ut sit aptum subjectum recipiendi vitam; g. Etiam colligitur ex se, et independenter à quantitate habere extensionem partium in ordine ad locum, hoc ē q. una pars Substantiæ q. correspondeat uni parti loci, et alia alteri, propter impossibilitatem motus localis instantanei, ut probatum fuit 238. Vnde sequitur quod cum sit sucesivus in aliquo instanti temporis debent manere extensæ in ordine ad locum: quin hæc extensio auferat à quantitati suum producere efectum, efectus enim ejus n. ē. extensio in ordine ad locum utcumque, d. extensio impenetrabilis.

Conclusio II.

Ratio formalis constitutiva Quantitatis ē. impenetrabilitas radicalis; id ē. illa entitas, ad quam sequitur naturalit. impenetrabilitas illa, qua partes Substantiæ se expellunt ab eodem loco.

246 Prob. 1° ex Doct. in 4° dist. 49. q. 16. ubi dicit: „Impossibilitas quanti ad quantum extendit in eodem loco nisi sicut impossibilitas causæ sine suo efectu naturali;; Et in 4° dist. 1a q. 5a inquit: ;; Ideò Serram lignum dividere, quia ē. incompossibilis in eo loco suæ quantitatis cum partibus dividendis;; Ergo ex Doct. impenetrabilitas actualis ē. efectus naturalis quantitatis. Ergo suponit quantitatem aliquam tanquam radicem à qua proveniat; d. Substantia corporeæ de facto sr. actualiter impenetratæ, p. hæc impenetratio actualis āb aliqua radice oriri debet; modo sic: d. à nulla alia potest oriri tanquam à radice nisi à quantitate, g. Prob. min. sub. Non à Substantia secundum se, nam licet ex se localem extensionem habeat, penetrationem n. excludit. Non à materia, et forma; istæ enim se compenetrant in composito,

nec ā qualitate, quę dicitur grotities; nec ā quocumque alio Accidente; ꝺ. precisè ā quantitate; ita ut posita quantitate omni alio sublato ponitur impenetrabilitas, sicut posito omni alio, sola quantitate exclusa, tollitur impenetrabilitas, ut latè probat Doct. in 4º dist. 49 cit. Ergo principium hujus impenetrationis, et exigentia hujus impenetrabilis extensionis, ē ipsamet entia Quantitatis.

247. Prob. 2º Illa ē ratio constitutiva alicujus rei, quę 1º intelligitur in tali re, et ā qua dimanant omnes propietates, quę in illa inveniuntur, ꝺ. ita se habet in quantitate impenetrabilitas radicalis; ģ. Prob. min. Impenetrabilitas formalis, seu naturalis, quę ē. 1ª propietas, ā tali radice, tanquā ā principio fluit, ut inquit Doct. citato in loco. Idem ē. de divisibilitate Phisica per instrumentum corporeum; quia ex eodem Doct. in 4º dist. 1ª q. 5ª Ab incoposibilitate respectu ubi ejusdem, seu ejusdem loci oritur, sequiturq. ex eadem impenetrabilitate. Idem ē. de mensurabilitate, quia enim unū corpus habet partes extensas impenetrabiles, potest ei aplicare aliud, et illud mensurare, ģ. propietates omnes &ª.

Ex quo constat impenetrabilitatem formalem, seu aptitudinalem non eset primariū conceptum constitutivum quantitatis, quia talis aptitudo dicit relationē seu respectū; ꝺ. respectus nequit dici esentia aut ratio formalis alicujus absoluti; ģ. &.

248 Obj: 1º Arist. lib. 5º Meth. cap. 13. inquit. Quod divisibilitas per se 1º competit quantitati, ģ. Prob. cong.^m Quod ē. primum in re, prius constituit rem; ģ. Resp. dist. ant. Divisibilitas extrinseca per instrumentū corporeū conc. divisibilitas intrinseca nego. Prior illa divisibilitas venit ab impenetrabilitate partiū divisi, quam corpori, seu instrumenti dividentis, ut aparet in Serra, et Securi: posterior verò divisibilitas venit ā Substantia. Ideò in eodem sensu loquitur Aris. ac Doct. Sub. quando in q. 17. Pred. dicit: divisibilitatem ēē. esentiam divisibilitatis, hoc ē: divisibilitas sumpta pro radice, ex qua oritur divisibilitas, quę reducitur ad actum, per incomposibilitatem duorū in eodem loco, quę ē. pasio quantitatis, ñ. q.^e ejus essentia, ut aserit ipse Doctor cum Aristotele.

249 Obj: 2º Species quantitatis distinguntur per diversas rationes divisibilitatis: scilicet; linea, secundū longitudinem; superficies, secundū longitudinem, et latitudinem; corpusq.^e secundū longitudinem, latitudinē, et profunditatem; ꝺ. species dividunt rationem Generis, ģ. divisibilitas ē. ratio constitutiva quantitatis ut sic. Resp. dist. maj. distinguntur tanquam per diferentias secundarias, et qualificativas conc. Primarias et quidditativas nego. Multoties dictum ē. q. res sepè per pasiones ā nobis explicantur, et Species inter se distinguntur.

250 Inst: Ergo constitutivū quantitatis, potius valet dici divisibilitas radicalis, quam impenetrabilitas radicalis. Prob. cong.^m Esentia rei nobis ignota, debet explicari per radicem illius pasionis, quam 1º radicat: ꝺ. quantitas prius radicat divisibilitatē, quam impenetrabilitatem formalem; ģ. Min. Prob. Ex Doc. S. lib. 5º Meth. citato ubi ait; Quod divisibilitas ē. 1ª pasio quantitatis; ģ. Resp. omnito maj. Nam suplicatur essentia per radicem cujuscumque pasionis sivè 1º sivè 2º radicatę, nā quęlibet ā posteriori infert esentiā, et nego min. Nam impenetrabili-

tas ē. 1.ª omnium pasionum quantitatis, et ratione formali proximior; Nec Doct. contrario sentit, cit. enim in loco de divisibilitate cum ratione mensuræ comparata loquitur, ut constat ex titulo questionis Arist. autem explicuit hanc radicem per divisibilitatem, n̄. quia ē. 1.ª ejus pasio, ð. quia ē. nobis magis nota.

251. Obj: 3.º Quantitas; ut Accidens absolutum, debet explicari per id, q. competit ipsi in ordine ad se, n̄. q.e ad aliud; ð. impenetrabilitas cum alio corpore ē. in ordine ad aliud, et extensio partium in toto ē. in ordine ad se; g. per hanc, et n̄. per illam debet explicari ratio quantitatis constitutiva. Resp. Ratio quantitatis explicatur per impenetrabilitatem radicalem, quæ cum absoluta sit, rationem constitutivam Accidentis absoluti ēē n̄. implicat. Ideo impenetrabilitatem aptitudinalem, quæ ē. quid relativum, ā primario quantitatis constitutivo excludimus. Præterea si Arguens, per extensionem in ordine ad se partes quantitatis extra se repeli, intelligat, nostram sententiam probat: hæc ē. extensio radicalis partium inter se, et cum alio corpore ab eodem loco, quæ etiam impenetrabilitas radicalis dicitur. Si autem per illam extensionem partium distintionem, quam de Substantia præcisa quantitate asseximus intelligat nullo modo ejus rationi asensu prebere possimus.

252. Obj: 4.º Prius ē. in quantitate replere, et ocupare locum, quam ā tali loco aliam quantitatem expelere, g. melius explicatur quantitas per virtutem repletivam, et ocupativam loci, quam per virtutem expulsivam, seu radicalem impenetrabilitatem. Ant. patet: Nam quia quantitas replet, et ocupat locum, ideo expelit aliam quantitatem, n̄. vero ē contra. Confirmatur: Si quantitas explicatur per virtutem expulsivam, g. n̄. fuit primario ordinata ā natura ad extendendam Substantiam, ð. ad impediendum alterius corporis penetrationem, q.d videtur absurdum, quia sic impedire ē. efectus negativus.

Resp. dist. ant. Prius ē. prioritate Universalitatis conc. Prioritate causalitatis neg. Replere locum ē. pratum commune quantitati, et cæteris rebus corporeis, atamen replere impenetrabiliter ē. ratio specifica, et propia quantitatis. Unde non ē. verum, q.d quantitas expellat aliam quantitatem, quia replet locum præcise ~~locum~~ ð. quia replet impenetrabiliter sicut n̄. ē. verum q.d homo ē. risibilis, quia ē. animal, ð. quia ē. tale animal, nempe: rationale. Ad confirm.m nego consq.m Quia idem efectus ē. extendere Substantiam impenetrabiliter, et impedire alterius corporis ingresum, ideoq.e n̄. ē. efectus mere negativus saltem primario; sicut calidus n̄. ē. efectus negativus ignis, licet ex illo sequatur aliquid n̄. ēē. frigidum.

Quantitatis propietates.

253. 1.ª Quod n̄. habeat contrarium; 2.ª quod n̄. suscipiat magis, aut minus intensive; quæ, in eo sensu intelligendæ sunt, in quo de Substantia dicuntur; nam duæ sunt communes Substantiæ, et quantitati.

3.ª Esse equale, l. in equale; que atenduntur penes majorem, l. minorem extensione impenetrabilem, n. vero penes perfectionem; nam due qualitates eque extense, dicuntur equales in perfectione. 4.ª habere positione partium in ordine ad locum aptitudinaliter; quatenus quantitas habet aptitudine ad locum ocupandum circumexistive. 5.ª Esse mensura; id ē. aptam ad certificandum de magnitudine molis alicujus rei, quod intelligitur de mensura tan activa, quam pasiva. 6.ª Divisibilitas in partes integrantes; n. entitativas, quia in isto sensu n. ē. propietas substantie; d. impenetrabiles per interpositione instrumenti corporei, et hec ē. propisima propietas quantitatis.

Questio XI.

Quid, et quotuplex sit Qualitas?

254. Qualitatis nomine, id omne potest intelligi, q. respondere potest interrogantis qualis sit res, quare generatim accepta n. solu signi ficat aliquid rei accidentale, d. etia esentiale; ut esentialis rei diferentia. Si eni quis querat quid ē. homo? et respondas: ē anl. atq.e iteru instet quale anl.? respondebis: rationale. Vnde rationalitas ē. diferentia hominis esentialis veru de qualitate tantu accidentale habetur sermo in cathegoriis. Esentialis eni qualitas in Substantie Pramto continetur. Accidentalis qualitas dicitur juxta Arist. Id secundu quod subtum dicitur quale. Que definitio ā plerisq.e calumniatur, ex eo, q. idem respondere, ac fuise interrogatu dicam; qua ratione obscuritatem aufere intendunt definientes qualitatem: Accidens absolutum: potestrs intendi, et remitti: Caeterum quantum ad presens attinet utraque suficienter docet, qualitatem ēē. id, per q. responderi potest interroganti, quid sit res. Nec quidpiam aliud desideratur dum de hoc pram.to agitur. Nonnuli autem Recentioru qualitatem accidentalem definiunt: ea ratione cujus duo accidentalit. similia, l. disimilia sibi mutuo dicuntur; ut v.g. Colores Sapores Odores &.ª Hinc patet, ad hoc pram.tum cuncta illa accidentia reduci, quibus satisfieri potest quereneti qualis sit res? Sic cum de Symbalo interrogatur quale sit? resp. ēē. sonoru, aut bene, l. male sonans; unde sonus gratus, aut ingratus ē. Symbali qualitas, et sic de caeteris. Quid vero hec qualitates sint in ēē. Phisico, explanabitur in Phisica.

255. Philosofus dividit Qualitatem in quatuor clases, seu species. 1. in habitum, et dispositionem. 2 in naturalem potentia, et impotentia. 3. in pasione, et pasibilem quantitatem. 4 in formam, et figuram. Habitus hic n. sumitur pro vestitu, seu relatione ad illud: in hac significatione pertinet ad ultimum Pram.tum d. pro firma facilitate active, potentie super adcita, que disponit subtum, ad agendum, l. patiendum: sicut dispositio n. sumitur

in presenti pro re benè ordinata; nec pro præparatione ad formam recipienda; v.g. in Anima ad recipiendam Gratiam, l. Sacramentum; sed pro illa inclinatione faciliter movili disponente subtum ad agendu, l. patiendum. Vndè apparet discrimen inter habitum, et dispositione, ēē. accidentale, et penes gradus: eadem enim Qualitas, dum facilit. movilis ē. dispositio dicitur. Sic v.g. Philosofie Tirones dispositione tantum ad Philosofandum habent, quam facilit. admitunt, cum ā studio desistunt. (Et dum dificilior separabilis habitus vocatur.) Cum verò per aliquot annos studiorè Philosofie operam dedere, habitus illius habere dicuntur, proindeq. ē. dificilior ab eisdem removeri. Habitus, l. acquisitus, l. infusus ēē. potest. Acquisitus ē. constans, et absoluta animi, aut corporis aliqua in re perfectio, ñ. natura data, đ. studio industriaqe acquisita, l. parta. Infususqe ē. ille habitus, qui actum omnem præcedit.

286. Potentia naturalis hic ñ. sumitur pro facultate realitèr identificata nature ad producendum, l. recipiendum aliquid, ut voluptas, et intus in homine, quia in hoc sensu ñ. ē. accidens, đ. ē. vis, seu facilitas, sivè innata, sivè acquisita, sive adventitia, qua operamur, l. contrariis resiscimus, ut ingenii acumina in homine, durities in lapide, contra verò naturalis impotentia ē. carentia virtutis ad agendum, l. resiscendum contrariis: et infirmitas, debilitasq. ad agendum quoquè apellatur, sic firmitas potentie visive in Juvene, potentia vocatur. In sene verò ñ. firmitas, impotentia, seu debilis potentia.

287. Pasio hic ñ. significat propietatem rei, nec relationem opositam actioni Prædicamentali; nec afectiones Anime, que dicuntur pasiones; v.g. amor, ira, odium, timor &a. đ. ē. afectio sensibilis ā subto cito transiens. ut rubor in vultus ortus ex verecundia; et palor ex subitò timore proveniens. Pasibilis qualitas, ē. afectio sensibilis firmiter inherens subto, sivè oriatur ex naturali dispositione intrinseca subto, sivè extrinseca, dummodo sit permanens. Quarè asiduus palor, sivè ex naturali constitutione subti, sivè ex longo morbo causatus. dicitur pasibilis Qualitas. Forma hic ñ. accipitur pro forma substantiali, nec accidentali informate subtum, đ. pro illa conveniente dispositione exteriore partium, seu menbroru, qua res materialis dicitur, plura, et formora, sicut illa deficiente, dicitur diformis. In quo sensu intelligitur illud David Psalmo 44. Speciorus forma, &a. Figura ñ. sumitur pro signo; ut D. Paulus in 1a ad Corintios inquit: „omnia in figura contigebat illis„ id ē. in imagine signo. Nec pro imagine, seu representatione, sic filius dicitur imago, seu figura Patris. Nec pro artifitio Rectorico, q. vocatur figura. Nec deniq. materialitèr pro superficie clausa lineis, in hoc enim sensu pertinet ad Quantitatem. đ. accipitur formalitèr pro dispositione aliqua speciali, quam habent partes quantitatis, ratione cujus Quantitas ipsa dicitur rotunda, plana, curva, recta, triangularis; &a. Vnde forma, et figura in hoc diferunt, q. figura solum dicit dispositionem Quantitatis, secundum se, et

precisè sumptę. Forma verò super figuram addit, quod talis dispositio sit cum debita proportione, et formalitate.

Pro Qualitatis propietatibus, vulgò sequentes Statuuntur.

no vale.) 258. Pro Qualitatis propietatibus.) 1ª ē. q.ᵈ habet contrarium. Quo intelligendum ē de contrarietate n̄. in toto rigore sic enz solum convenit primis Qualitatibus, quę ab eodem subto se expellunt actione propia: d. pro repugnantia, qua duę formę pugnant inter se, et ab eodem subto mutuò se expellunt sivè actione propia, sivè alterius; sic opponuntur justitia, et injustitia; albedo, et nigredo; calor, et frigus. &ᵃ. Hęc autẽ propietas dicitur qualitatis, d. n̄. in 4º modo; nam lux ē Qualitas, et n̄. habet formam positivam contrariam, d. privativã, aut negativam; 2ª Suscipere magis, aut minus, seu posse, intendi; seu remiti; quę quidquid dicant aliqui, n̄. ē. rigorosa propietas, n̄. enim convenit omni, et soli Qualitati. Non omni, quia unus actus idem in individuo manens, n̄ potest intendi, nec remiti, et tamen ē Qualitas; non similiter soli Qualitati, quia quędam suscipiunt magis, et minus, quę n̄. sunt Qualitates; ut similitudo, quę ē relatio. 3ª ut secundum eã res dicantur similes, aut disimiles; sicut secundum Quantitatem dicuntur ęquales, l. inęquales. Sed notandum ē. quod similitudo, et disimilitudo fundamentales, prout hic loquimur, sumi possunt sæpè pro quacumqᵉ convenientia, l. disconvenientia, et sic n̄. ē. propietas Qualitatis, d. quasi per omnia Pred.ᵗᵃ divagatur. Sic filius dicitur similis patri in Substantia; Paternitas similis in relatione alteri paternitati, et disimilis filiationi. Sed Qualitatis propietas dicitur, si sumatur propiè pro convenientia in qualitatibus.

Quęstio XII.

An dentur Relationes Reales; et quomodo ab extremis distinguantur.

259. Hęc nomina; Relatio, Ordo, Comparatio, Directio, Tendentia, Respectus, Respicientia, et Habitudo; in presenti, termi, s. Synonimi, seu pro eodem accipiuntur. Nam q.ᵈ ad aliud refertur, illud respicit, in illud tendit, dirigitur ordinatur, dicitqᵉ habitudinem ad illud. Relativa juxta Philosofum ea dicuntur: quorum totum suum eē. ē. ad aliud se habere; et correlativa, quę se se mutiò referuntur; ut Pater, et filius; quę juxta Philosofię vulgatum, s. simul tempore, natura, et cognitione; ita ut nec posit cognosci pater quin cognoscatur habere filium. Relatio verò ē. ratio formalis qua unum refertur ad aliud. Cujus nomen ita de se ē. manifestum, ut n̄. nisi per synonima vocabula describi posit. Sic communiter definitur Relatio: ē. ordo seu respectus uni-

us ad aliud; et duplex ē realis, et rationis. Realis ē, quę datur inter extrema, quę vere, et absque operatione intus inter se referuntur; ut relatio Patris ad filium; similitudo inter duas albedinis &. Rationis verò quę datur inter extrema, quę vere, et ex se n̄. referuntur, s̄. ab intu fit, duo invicem comparante, l. unū ad aliud referente; ut si intus quemdam rerū ordinem qui n̄. ē, sibi efingat, ac unā prolibitò priorem, posteriorē alteram, alteram mediam perceptione designet; tunc inter ipsas relatio rationis ad ēē. dicitur, quę etiam denominatio extrinseca vocatur.

260 Relatio realis n̄. solū requirit extrema realia, s̄. etiam realit distincta; quarè Doct. in 1° Sent. dist. 31. q. unica inquit: ;; Ad relationem realem tria sufficiunt: 1°. q. fundamentū sit reale, et terus realis. 2°. Quod extremorū sit distinctio realis. 3°. Quod ex natura extremorū, scilicet fundamenti, et termi sequatur ipsa realis ,, ,, relatio absque opere alterius potentię comparantis unū extre-,, ,, mum alteri.;;

¶ Cum eodem Doct. adnimadvertendū ē. aliquas ēē relationes reales imcomposibiles in eodem supoto, in eademq̄ numero natura; ut relationes causę ad causatum, et causati ad causam; quia secus eamdem numero natura pendere ā se ipsa. Alias incomposibiles in eodem supoto, s̄. n̄. in eadem natura; ut v.g. producenti ad pruductum, et producti ad producens, quia eadem natura cujusmodi ē. Divina, potest communicari sine sui divisione; cæterū plures s̄. personę, quia s̄. incomposibiles in eodem supoto. Demum alias imcomposibiles, nec in eadem supoto, nec in eadem natura; ut inter movens, et motum; modificans, et modificatum; nam hic n̄. ponitur dependentia esentialis sub respectu Substantię, qualem ponunt relationes causę; et causati; neque ponitur, q. idem debeat ēē. prius, et posterius origine; quod ponunt relationes producti, et producentis, si essent in eodem supoto; s̄. tantum hic ponitur idem dependere ā se quantum ad actum accidentalem, qualis ē. motus, et modificatio ipsius: cæterū etiam hę relationis extrema realit distinguntur; nam motus ejusq̄e modificatio realit distinguntur ā suo subto, quatenus istud potest, et motu, et modificatione carere.

261. Relatio realis potest ēē. l. intrinsecus, l. extrinsecus adveniens: utramq̄e Doct. definit Quotlib. q11.a hisce verbis: ;; Respectus intrinsecus adveniens dicitur, qui necesariò consequitur fundamentum posito termo;; v.g. similitudo inter duo ova Gallinę; nam ac nata, s̄. similia. ,, Et per opositum ille ē. respectus extrinsecus adveniens, quin n̄. necesariò consequitur fundamentum, etiā posito termo;; ut s̄. Relationes, quę rei adveniunt ob quamdā in ea mutatione, postquā ē. in rerū natura, sive id propia, l. alterius actione contingat; v.g. Relatio Paternitatis in homine, et similitudinis in tabula pigta ad suum exemplar; n̄. enī statim ac homo nascitur ē. Pater, nec tabula oritur pigta.

¶ In omni relatione quatuor distingui solent: Subtum, termus, Fundamentum et ipsa Relatio; Subtum Relationis, q. fundamentum remotum

etiam dicitur, est id, quod refertur: terminus; id ad quod refertur subjectum; Fundamentum vero, quod fundamentum proximum, seu ratio fundandi etiam apellatur; est ipsa ratio, per quam subjectum, et terminus mutuo referuntur; Sic in Relatione Patris ad filium, Pater est subjectum, filius terminus. fundamentum vis generans, et Relatio Paternitas.

262. Relatio adhuc dividitur in Phisicam, et Moralem. Phisica est quae fundatur in ipsa rei natura, l. naturali ejus actione; ut Relatio Patris ad filium, et generaliter causae, ad efectum. Moralis vero est quae pendent a legibus. l. a Deo, l. ab homine institutis pacto, l. institutione arbitraria; ut Relationes discipuli ad Magistrum, servi ad Dominum, et ramo arboris, ad vinum venale.

263. Etiam Relatio potest esse Aequiparantiae, et disquiparantiae. 1.a est cujus extrema sub eadem ratione ad se invicem referuntur; ut v.g. Omnes Relationes aequalitates, et similitudines; nam si A est aequalis B. pari ratione B est aequalis A. 2.a est cujus extrema ad invicem referuntur licet sub diversa ratione; ut Relatio causae ad efectum, causa enim refertur ad efectum, ut producens: efectus vero ad causam, ut ab ea productus.

264 Pariter dividi solet in mutuam, et non mutuam. Mutua exit si Relatio fundamenti ad terminum sit ejusdem rationis, ac termini, ac fundamentum licet sit disquiparantiae; ita Relatio inter Patrem et filium est mutua, quia uterque relatione reali refertur. Non mutua est dum relata ad invicem referuntur diverso relationis genere; v.g. si unius ad aliud sit realis, et vice versa sit rationis; ut est relatio esentialis dependentiae creaturae a Deo, quae est realis in creatura in Deoque rationis cujus nimis denominatio extrinsecus adveniens habeatur; idemque dicitur de relatione facultatis cognoscitivae ad objectum cognitum.

265. Relatio quoque est creata, l. increata. Creatae Relationes dicuntur quotquot in creaturis aspiciuntur. Increatae autem quae sunt in ipsa Dei natura, quales sunt: Paternitas, Filiatio, Spiratio activa, et Spiratio pasiva; de his, in Theologia.

¶ Doct. Subt. q. 20. Predicam. aliam relationis divisionem statuit: nempe Superpositionis, et Supositionis. 1.a est qua dignior, l. superior comparatur ad minorem, seu inferiorem; ut Dominus cum servo, Magister cum discipulo. 2.a est qua inferior respicit superiorem. ut Magister post discipulo, servus ante ad Dominum. Etiam nonnulli relationem in Predicamentalem, et transcendentalem dividunt, sed divisio meo fallor superflua videtur; nam l. Predicamentalis dicitur, ex eo quod Relatione quartum Predicamentum constituit, et est intrinsecus adveniens; l. quia sexto ultima Predicamenta constituit, et extrinsecus adveniens dicitur; quare istis definitis recte, simulque complete intelligitur quid sit Relatio Predicamentalis. Circa transcendentalem vero cum ita apelletur, quia per omnia Relationum genera divagatur, inter relationis genere satis clara perspicitur.

¶ Pluries dictum est, relativa esse ita talia, ut nequeat unum eorum sine altero cognosci; ita ut uno posito, alterum etiam ponendum sit. Verum hoc intelligendum est in Relationibus potissimum realibus, quae ubique gentium eaedem sunt. ac de ipsis relativis,

H-S

sub rationi relativi. Nam si sermo sit de relationibus Moralibus, aut merè intellectualibus, quæ ex libero legislatoris, aut cogitantis pendent arbitrio; sicuti hę relationes possunt latere, etiã poterit unum relatorũ, percipi, quin alterũ percipiatur; sicut accidit in signis arbitrariis, ac rebus per illa significatis. Si verò pariter habeatur sermo de relativis, quę præter ee. relativum, absoluta quoque entitate donantur; tunc ea possunt percipi sub ratione absoluti, quin simul ad quę habent relationẽ percipiantur; v.g. potest quilibet homo sub ratione absoluta hominis percipi, quin illius pater percipiatur. Cæterũ nequit percipi sub notione filii, quin simul ejus pater percipiatur.

266. Quamvis autẽ omnia, quę de relationibus explanata sunt, communi omniũ sententia, hisce etiã temporibus, comprobentur nihilominus quidam extitere, qui relationes reales, prorsus negarunt; sustinentes in actu tantum comparativo mentis nrę omnẽ relationem consistere. Vnde ut hi omnino refellantur, ac alia quędam hac de re in clariori lumine collocentur, utpote majoris utilitatis Logę tractatus, ex quo ñ. solum plures Philosofię, et Theologię difficultates, imo omnis de Trinitate materia pendent; nonnullas conclusiones subjiciam.

Conclusio I.

Plures Relationes reales, quę ab actu mentis nrę, ñ. pendent.

267. Prob. 1º ratione Sub. Doct. in 1º dist. 1ª q. 5ª Fides docet in Divinis dare relationes reales; scilicet: Paternitas, Filiatio, et Spiratio pasiva; ğ. etiam in creatis. Ant. patet. Nam neque imaginare debet dicere Deum ee. Patrem, et Spiritum-Sacrum, et Filium ñ. re ipsa, filiũ hadeẽt [?] et entes ð. juxta nrũ modũ concipiendi. Conseqª prob. Ideo Pater Æternus habet rationem Paternitatis, quia verè generat Filiũ, et ẽ. principium illius, ð. idem atingit increatis, ğ. Prob. min. homo verè generat aliũ hominẽ, et ẽ. principium illius, ğ.

268. Prob. 2º ratione ipsius Doct. Si relatio haberet tantum ee. in actu comparativo intus, destrueretur unitas realis Vniversi, ð. hoc inconveniens nequit admitti, ğ. Prob. seq. Vnitas Vniversi consistit in ordine partium inter se, et ad 1.um ens, nempe: Deum, sicut unitas exercitus in ordine Militum inter se, et ad Ducem; ð. hic ordo, qui ẽ. relatio destrueretur si talis ordo esset ab intũ tantum; ğ. Idem diceretur de compositione Vniversi, et ejus causalitate.

269. Prob. 3º Plura ñ. in rerũ natura constituta formaliter in ee. similis, ęqualis, causę, efectus, potentię, actus, &. Et omnia, præter Deũ, in ee. creaturę; ð. ut ita constituantur in hoc ee. relativi, ab aliquo mentis nrę actũ ñ. pendent; ğ. Prob. min. Etsi nullus humanus cogitaret intus, omnino verũ esset duo homines ee. natura similes, ignẽ ee. causã caloris, lucem efectũ Solis,

potentia, perfici ab actu, actu, perficere potentia, ac Demum res omnes ēē. ā Deo creatas, ab eoq.e necesario, et esentialit.e pendere, ḡ. plura constituuntur in ēē. relativi absq.e eo, q.d ā mentis ntrę actu dependeant, ḋ. quęlibet res constituuntur in ēē. relativē per relationē, ḡ.

270. Objicies 1.o Relatio inter duo alba ē. ab actu mentis ntrę, ḋ. idem dicitur de cęteris asignatis, ḡ. Prob. Duo entia absoluta nihil habent relativi nisi ab intu comparata, ḋ. duo alba s̄t. entia absoluta, ḡ. Resp. neg. utramque maj. Duo enim alba sublata operatione ntri intus s̄t. ex se apta fundare relationē, nec intus posset verè comparare unu, alteri, tanquā illi simile, nisi re ipsa in se forent similia. Qemadmodu, ḡ. absque ulla fictione intus. duo alba re ipsa denominantur similia, et in se adhuc esent similia, si nullus extaret intus; ita etia, ablata omni fictione, imò operatione intus, admitenda esset forma relativa, quę prestet ejusmodi denominationem.

271. Inst: 1.o Ut Deus denominetur Creator, Dn̄s, et Conservator, n̄. indiget admiti in eo relatio realis ad creatura, ḡ. ā pari nec ut duo alba denominentur similia. Resp. neg. parit. Nam ideò in Deum n̄. datur forma realis, ut denominetur Creator &. quia cum sit immutabilis novam formam recipere nullatenus potest; unde quia Deus terminat dependentiam creaturę in fieri, et conservari; Creator, Dn̄s, et Conservator dicitur, sicut paries ex visionis terminatione dicitur visus, licet in eo n̄. sit visio ḋ. in oculo. Cęteru, in creaturis mutabilibus forma relativa constituenda ē, dum illę dicuntur relativè, quia novę formę capaces s̄t. Ex quo infertur, nulla, denominationē ēē. posse sine forma denominante sibi proportionata, quę forma innest rei denominatę, si res ipsa sit capax, si verò incapax in altero subto; ut apparet in creaturis respectu Dei, et in oculo respectu parietis.

272. Inst: 2.o Sed nequidem in creaturis ē. necesaria forma realis, ut salvetur similitudo inter duo alba, ḡ. n̄. tenet doctri. Prob. min. sub. Talis similitudo suficient.r salvatur per coesistentia, duoru, alboru, ḡ. Prob. ant. Duoru, alboru, uno destructo, cesat similitudo in alio absq.e ulla mutatione reali, ḡ. paritèr ex eoru, positione, seu coesistentia resultat similitudo absque ulla forma reali. Resp. neg. min. sub. et ant. prob. Pura eni, cœsistentia alboru, ē. coesistentia tantùm entiu, absolutoru, secundu, se, unde cum similia denominantur, id per aliquam denominationē, advenientem ex aliqua relatione resultante fieri debet.

273. Inst: 3.o Si hoc esset, posito uno albo Acci v.g. tot in illo resultaret similitudines reales quot de novo producerentur alba Granatę Carthaginet.s ḋ. hoc ē. absurdu, ḡ. Resp. neg. min. Quid enim inconvenientis potest resultari in creaturis, in quibus passim tot mutationes aparent? Est ne? inconveniens aliquod in homine aparere relationem Patris, dum habet filium, quam antea n̄. habebat, et sic dum sucesive alios acquirit?

274. Inst: 4.o Sequeretur, q.d in subtis albis tot essent mutationes, quot relationes, ḋ. hoc ē. inconveniens ab Arist. reprobatum, ḡ. Prob. min. Arist. lib. 5.o Phisic. inquit. „Ad relationē n̄. datur motus„ ḡ. Resp. dist. maj. sequerentur tot

mutationes per accidens, quot relationes conc. per se, nego. Et eadem modo intelligitur Arist. textus. Nam ibi loquitur de motu per se, videlicet, qui fit ex intentione agentis, et per se ē. trus actionis. Qui sane motus relationi n̄. convenit. Neque agens intendit relationem, s̄. solam fundamenti productionem: nec actio immediatè atingit relationem, quæ immediatè emanat à fundamento proximo. Cæterum si de motu per accidens loquatur scilicet quo subtum alit se habet nunc quam prius; et si n̄. fiat ex intentione agentis, et per actionem illius, ejusmodi motus concedendus ē. relationibus. Nam et ipse Arist. concedit Tomo 10 dicens: Quare secundum accidens motus earum ē.,,

275. Inst: 5° Sed nec motus per accidens dari potest ad relationem, ḡ. nulla ē. responsio. Prob. min. sub. Agens creatum neque per accid. potest agere in distans, s̄. admiso motu ad relationem, agens creatum saltem per accidens ageret in distans, ḡ. Prob. min. Qui unum parietem album Acci v.g. poneret saltem per accidens causaret similitudinem in parietibus albis existentibus; Granata, Malaca &. ḡ. Resp. nego min. subs. min. et ant. prob. Etenim, qui Acci ponit parietem album nullatenus influit in productionem relationum alibi emanantium; neque enim terus, neque qui terum ponit ē. causa efectiva relationis, s̄. unice emanat à fundamento existente tro, qui ē. velluti conditio necesario prerrequisita, cum relatio sit ordo ad aliud. Vnde posito fundamento nullatenus relatio esset n̄. existente tro. ad quem referri poset.

Conclusio II.

Relatio n̄. ē. Accidens superaditum fundamento proximo, et termino.

276. Prob. 1° ex Doct. qui q. 8. de rerum principio n. 14. hæc habet: ,,Similitudo facienda in albedine, n̄. ē. alia ac albedine: q.d. patet, quia possunt efici similis, l. disimilis, sine mutatione facta in mea albedine.,, Sed similitudo, quæ ē. ipsa relatio, esset accidens superaditum fundamento proximo, nempè: subto albo, illa esset distincta ab albedine, ḡ. ex Doct. &a. Sequela negatur à Doct. paulo infra ubi ait: Quælibet creatura ex se tota ad Deum refertur, n̄. per aliquid aliud, quia tunc illo per intum amoto, nullum respectum ad Deum haberet. Ergo concedes, q. nulla creatura ē. Substantia? Vnde in quantum talis res ē. Substantia: ut comparata ad principium cadit in genere relationis. Nec propter hoc st. duæ res; quia relatio n̄. dicet rem distinctam realem à fundamento Tandem in 1° Sent. dis. 26. hæc profert: ,, Relatio nihil addit supra suum fundamentum, nec facit compositionem cum eo,, Ergo ex Doct. &.

277. Prob. 2° ratione. Intellectis duntaxat fundamento proximo, et tro nullo alio superadito intu optime intelligitur relativum formalit, et adequatè constitutum in ēē. relativi, ḡ. Prob. ant. Si intelligatur v.g. Paries A, l paries B. nullo alio intu, statim intelligitur parietem A, ēē. similem pari-

eti B. et ē. contra. Pariter intā linea A, et linea B, et in utraque longitudine palmari, statim intelligitur utramqᵉ ēē. equalem; ð. ēē simile, et equale, ē. ēē. constitutum formalitᵉ et adequatè in ēē. relativi, ḡ. posito fundamᵗᵒ proximo, et tr̃o, nullo alio superadito intō, intelligitur relativum constitutum formalitᵉ in ēē. relativi, ḡ. relatio n̄. ē. accidens super aditum fundamᵗᵒ proximo, et tr̃o; nam id minimè ē. de esentencia alicujus rei, sine quo adhuc illius formalis esentia intelligitur.

278. Objicies: Doct. Sub. in 2º Sent. dist. 1ª q. 4 aserit: relationis in creatis ēē quidpiam realitᵉ distinctum ā fundamᵗᵒ ḡ. Resp. dist. ant. Mentem Doct. explicando: Quidpiam realitᵉ distinctum ā fundamᵗᵒ remoto, conc. et ita Doct. ā fundamᵗᵒ proximo simulqᵉ tr̃o. ut aseritur in conclus. nego, et n̄. ita Doct. Precipua enim Doctoris mens ibi, ē. demostrare admitendas ēē. relationes reales, refelereqᵉ eos, qui sustinent relationē tantum ēē. in actu intus comparantis: quod ut faciat, rationes in precedenti conclusione assignatas adduci, quibus rationibus facile infertur ibi tantum intendere relationes reales ēē. admitendas proindeqᵉ longè ēē. ā presentis questionis sensu.

279. Inst: Doct. in eadem quest. afirmat, plures relationes n̄. ēē. realiter easdem cum fundamᵗᵒ ḡ. n̄. loquitur ibi de relationum realium admisioneð. de distinctione reali earū ā fundamᵗᵒ Conseqᵃ patet: Nam relationes n̄. ēē. easdem realitᵉ cum fundamᵗᵒ ē. idem, ac ēē. distinctas realitᵉ ab eo. Prob. ant. Iisdem verbis Doct. „ Nihil ē. idem realitᵉ cum A sine quo A potest ēē. realitᵉ sine contradictione ð. multē sunt relationes, sine quibus fundamenta possunt ēē. realitᵉ sine contradictione, ḡ. multē s̄. relationes, quē n̄. s̄. realitᵉ eadē cum fundamᵗᵒ „ Majorem ostendit hoc principio: ea s̄. distincta realitᵉ quorū unū potest manere sine altero. Minor ostenditur ab ipso Doctore, inquiens: „ Minor aparet in omnibus relationibus equiparantiē, sicuti s̄. „
„ simile, equale, et hujusmodi: si enim hoc album sit, et aliud album n̄. sit, „
„ hoc album ē. sine similitudine; et si aliud albū fiat, in hoc albo ē. simili- „
„ tudo: potest igitur ēē. sine ista, et cum ista. Similitᵉ ē. in multis relationi- „
„ bus disquiparantiē: si enim iste homo sit, et nullus alius subsit potestati „
„ suē, ē. sine dominatione, et potest ēē. Dominus servorū accesione sicut „
„ dicit Boëtius; et ita ē. de multis aliis, de quibus omnibus n̄. oportet exem- „
„ pla adducere. „ Ergo ex Doct. multē s̄. relationes &ª.

Resp. dist. ant. Doctor afirmat plures relationes n̄. ēē. easdem cum fundamᵗᵒ remoto conc. cum fundamento proximo nego. Clarè percipitur cum exempla adduci relationū disquiparantiē, quarū fundamᵗᵃ posse existere ait sine relatione, fundamᵗⁱ nomine ab eō intelligi fundamentum remotum, seu nudum subtū: nam considerat hominē ut rem merè absolutam, quatenus neqᵉ ē. Pater, neqᵉ Dn̄s. potest tamen fieri pater, aut Dn̄s, filiorum, aut servorum,
ale) accessione. Si verò accepisset hominem, (*ut rem merè absolutam quatenus neque ē. pater, neqᵉ Dn̄s, potest tamen fieri.) vellut fundamᵗᵘᵐ proximum relationis, ipsum considerare debuiset Domini, aut Patris. Dum autem afert exempla relationū equiparantiē v. g. similitudinis, equalitatis &ª. de fundamᵗᵒ proximo, ð. partiale loquitur; Nam cum in istis relationibus ratio fundandi ob quā fundamentum remotum fit proximum, sit in utroque extremo, ibiqᵉ tantum unum extremum asumpsit, ne-

tum
quit ēē. fundam. proximum nisi partiale. Cum vero eamdem min. confirmat probat tantum unionem, aproximationem, et compositionem ēē. quid distinctum ā rebus componibilibus, aproximandis, ac uniendis; n̄. enim sūnt idem compoitę aproximatę, seu unitę, ac si essent separatę, distantes, et incompositę. Seu relationes reales habeat aliquod ēē in rerum natura distinctum ā nudo subto, n̄. vero ā fundamto proximo, atqe ab ipsa ratione fundandi, q̄. conceditur in conclusione; Naz unio, compositio, et aproximatio, quę sunt rationes fundandi relatiomz, ē. aliquid accedens rebus ipsis. quę invicem componi, aproximari, et uniri debent. Ibi etiaz Doct. relationez realem vocat aliquaz rem, et rei modum, d̄. realit distinctum n̄. ā fundamto. a tūo. proximo, d̄. ā fundam.to remoto; ut ipse fatetur Quolibet. q. 13. Omnis relatio realis fundamentuz suum proximuz, l. rationez fundandi proximam necesario consequitur, l. concomitatur: et hoc posito tūo.,, Vnde si fundamentuz proximuz necesario consequitur; abs dubio ab ils n̄. ē. realit distinctum, neque accidens illi superaditum.

280. Ex dictis colligitur 1.o Mens Doctoris illoruzqe qui cum ejus doctrina sustinent relationez ēē quid superadituz, et realit distinctum ā fundamento, quoruz omnium rationes simul et autoritates Doctoris in suaz sententiaz asumentes de fundamto remoto loquuntur, q̄. in presenti n̄. negatur imo cum Doct omniuzqe Philosophoruz concensu conceditur relationez ēē quid distinctuz ā fundam.to remoto, ut satis liquet ex dictis in responsionem ad objectionem precedentem, et clarius in instantiam; quę rationes, simul cum de relationibus realibus anotatis, ēē. suficientes, ad quaslibet dificultates persolvendas judico, sint autem, videantur Autores; an hac super re fusè tractantes.

281. Colligitur etiaz 2.o varias ēē. relationuz species, quas Arist. lib. 5.o Met. cap. 15. in tria genera divisit, asignans divisionz ex parte fundamti quia cum relatio sit minimè entitatis melius cognocitur in fundamto quam in se ipsa. In 1.o genere collocavit relationes, quarum ratio fundandi sumitur ex propietatibus entis in genere; ut sūt. identitas, et distinctio, et sicut identitas, et distinctio potest ēē. l. in Substantia, l. in Quantitate, l. in Qualitate; ideo ad hunc ordinem reducit relationes identitatis, et distinctionis in Substantia, seu esentia, in Quantitate, et Qualitate; hoc ē: identitatis in esentia, quę sūt. idem in esentia; ut Petrus, et Paulus; et distinctionis in esentia, quę in esentia diferunt; ut homo, et leo; identitatis in quantitate, quę sūt. ejusdem quantitatis, ut duę lineę palmares; et distinctionis, quę in quantitate, seu mensura extensionis diferunt; ut palmus, et ulna; ac demum identitatis in qualitate, quę ejusdem qualitatis sūt. ut duo alba; et distinctionis, quę in qualitate diferunt; ut album, et nigrum. Nam ut ipse Arist. aserit: Illa habent relationez identitatis in esentia, quantitate, et qualitate, quoruz esentia, quantitas, aut qualitas ē. una, sicut distinguuntur in esentia, quantitate aut qualitate, quę in esentia, quantitate, aut qualitate diferunt. Sed notandum ē. quod cum in creatis n̄. detur natura una per inexistentiaz, d̄. per solam indiferentiam, seu per similitudinem, ut dictum fuit in q. 4 hujus disp. n. 163. Ideò relatio identitatis similitudinis, et equalitatis, fundatur in creatis super unaz substantiam, seu esentiaz, quantitatez,

et qualitatem, per indiferentiam, seu similitudinem. Si tamen daretur una numero esentia in tribus supositis, ut in Divinis contingit, adhuc haberent relationem realem identitatis. Idem diceretur, si una quantitas, l. una qualitas, v.g. albedo, poneretur in duobus subtis, esent realit equalia in quantitate, et in albedine similia.

282. Ad secundum genus reduxit relationes, quę fundantur in actione, et pasione, seu in potentia activa, et pasiva; ut Paternitas, et Filiatio; generatimq. omnes relationes causę, et efectus, tam intrinsecus, quam extrinsecus advenientes, resultantes inter producens, et productum; inter agens, et pasum; post actionem, et pasionem; et ideò reducuntur ad hoc genus alię secundum habitum, ut relatio vestiti ad vestem. Alię secundum coexistentiam, ut positio rei in loco, partium dispositio inter se, nexus, aut simultanea rerum duratio, alię secundum sucesionem, ut juventus, et senectus; velocitas, et tarditas; nam etiam tardum, et velox; juvenis, aut senex n. nisi comparatę ad alia dicuntur. Et tandem omnia sex ultima Prędicamenta, quę aliquid actionis, et pasionis includunt.

¶ Adhuc ē. dubium inter Autores quodnam sit fundamentum proximum, seu ratio fundandi prędictas interrogationes? An scilicet actio, et pasio; an potentia activa, et pasiva proxima, et formalis; l. an Substantia agentium. Tomistę sustinent, q. potentię omnes activę, et pasivę, n. fundamenta remota; Actiones autem et pasiones, proxima; s. his variisq. dicendi modis omisis, apud Mastrium videndis; existimo, ut Doctoris menti magis consentaneum, substantiam ipsam agentium, quę ē. principium radicale actionis, ēē. fundamentum remotum; potentias activas atq. pasiones ēē. fundam.ta formalia, et proxima; actiones verò et pasiones ēē. l. ipsas relationes per quas agens, et pasum se se respiciunt, l. saltem conditiones sine quibus relationes inter producens, et productum; agens, et pasum; generans, et generatum n. resultant. Quia ut inquit Doct. in 4o. dist. 13. q. 5. §. 7o. „ Ille, relationes, quę videntur fundari super actionem, et pasionem, n. insunt quando actio, et pasio ē.„ Sic relatio Paternitatis n. ē. adhuc quando Petrus generat, s. tunc resultat quando proles formata ē; tunc enim;; sicut proles incipit ēē. filius, ita qui genuit incipit ēē. Pater;; licet n. sit amplius actio generandi. Item eadem relatio;; innest etiam, quando actio, et pasio n. sunt;; quia utraque ē. actio transiens; s. relatio nequit ēē sine suo fundamento, g. si relatio potest ēē. sine actione, et pasione hęc nequeunt dici fundam.ta proxima relationum Paternitatis, et Filiationis. Transacta autem generatione, homo generans dicitur Pater à potentia, et actione, s. per denominationem, quę remanet ex actione preterita, et nihil aliud significat, nisi q. ille genuit, et in filio, q. genitus fuit, ut exprese docet Arist. lib. 5. Meth. cap. 5. Imò juxta communem loquendi usum, dicimus, Paulum ēē. filium Petri, etiam Petro defuncto, n. alia ratione, nisi quia ab ipso genitus fuit.

283. Insuper in tertio genere asignavit relationes mensurę ad mensura-

bile, n. mensuræ propriè, et quantitativæ, s. commensurationis, seu specificationis unius ab alio: hoc modo scientia dicit relationem ad objectum, quia cum illo commensuratur, et ab illo specificatur. Similitèr omnes actus vitales dicunt relationem ad sua objecta, quia hęc n. quasi mensura actuum. Quare sub ista ratione includit in hoc genere relationes scibilis ad scientiam, sensibilis ad sensuum, conformitatis imaginum ad exemplaria, idearum ad objecta, et denique bonitatis, malitię, perfectionis, et imperfectionis; hęc enim pendent à commensuratione. Cæterum licet Thomistę distinguant has relationes ab asignatis in 1º et 2º genere in eo, q. istę fundentur in mensura, et mensurabile, n. verò illę necnon aliqui Scotistę in eo, quod habent fundam.ta alia, et alia, ut inquit Doct. lib. 5. Methap. q. 13. inquit citans Philosofum: ;; Quod hęc ē. diferentia per se duorũ ,, ,, primorũ à tertio: ;; quia in primis duobus modis ē. relatio mutua; in tertio ,, ,, autem n. ē. relatio mutua. ;; Vndè clarissimè constat, rationem distinctivam n. statuendam ēē. in eo, quod fundentur super mensuram et mensurabile, nec in habere fundam.ta alia, et alia; et tamen relationes n. sint tertii generis; v.g. si ambo extrema uniformit.r asignantur, hoc ē: ambo in actu, l. ambo in potentia, et etiam fundantur in unitate ad primum genus pertinent; si verò in actione, et pasione, ad secundum; si denique diformitèr, scilicet unũ extremum in actu, alterumq.e in potentia ad tertium genus pertinet. Igitur in eo, q. relationes 3.æ generis n. sunt mutuę, duorumq.e præcedentium mutuę; consistit ratio distinctionis earũ. Quod in hoc exemplo clarè constat: Scibile, et scientia, ambo in actu, l. in potentia, relationes mutuę dicuntur; si autem unum sit in actu, alterumq.e in potentia mutuę n. sunt, quia diformiter sunt.

284 Etiã colligitur 3º. et satis ē. manifestum, propietates relationis peculiares ēē. duo. 1.a relata dici ad convertentiã. v.g. ē. Pater, q. habet filiũ; ē. filius, q. habet patrem. 2.a relata ēē. simul tempore, natura, et cognitione; nam eo ipso q. relatorũ unũ referatur ad alterũ, nequit unũ cognosci sub ratione relativa, quin simul alterũ intelligatur. Quod contingit, ut adnimadvertit Doct. lib. 1º. Phis. q. 2.a ,, Virtute inclusionis terminorũ in significando, hoc ē: quia unũ relationis extremum alterũ includit.

Conclusio III.

Relatio Creaturę ad Deum est essentię Creaturę realitèr quidem, s. n. formalitèr eadem.

285. Prob. utraque pars ex Doct. in 2º. Sent. dist. 1. q. 4.a ,, Dico, q. relatio ad Deũ com- ,, ,, munis omni creaturæ, ē. idem realit.r fundam.to n. tamen formalit.r idem, nec ,, ,, præcise idem, sive n. idem identitate adequata, ita q. fundam.tu sit tantũ ,, ,, relatio formalitèr. ,, ,,

286. Prob. ratione 1.a pars. Relatio creaturę ad Deum ē. à creatura omnino inseparabilis, q. ē. realit.r identificata cum illa. Prob. ant. Relatio creaturę ad Deum ē. dependentia creaturę ad Deum, s. ita ē. hęc dependentia inseparabilis à creatura, ut nec Deus potentia sua absoluta possit ab illa separare, q. Hoc evidens ē. nam licet Deus possit illam n. creare, suposita autē ejus creatione, nequit dependentiã ab ea amovere.

¶ Ante probationis 2.æ partis suponendũ ē. Doctorẽ Sub. ita explicare hujus partis conclusionis sensu; refert in 2º. Sent. Dist. 1.a q. 4.a Art. 3º. Quod licet relatio creaturę ad Deũ n. sit entitas realit.r distinc-

ta a creatura tamen hujusmodi relatio n. e. formalit ipsa creatura, adeo creatura n. sit nisi quedam relatio, nihilq. absoluti contineat: creatura donatur sua entitate absoluta, que continet per realem identitatem relationem ad Deum: que relatio, utpote communis omne creature, representatur diversa idea, ab iis ideis, quibus singule creaturarum esentie representantur: et potest percipi esentia creature, quatenus e. talis substantia, l. tale ens in se, quin simul illius respectus ad Deum percipiatur. Hoc ita explanato, pluribus rem demonstrat modis.

Primo probat testimonio S. August. qui lib. 7. de Trinit. cap. 2o. inquit: ,, Omne, qd ,, relative dicitur e. aliquid excepto relativo. ,, Ergo teste Augustino quiquid ad aliud refertur, habet aliquid preter ee. relativum, q. donatur aliquo ee. absoluto, quod aliqua ratione ab ee. relativo distinguitur; d. exprobatis in 1a. parte, ee. relativum creature ad Deum n. distinguitur realit ab ipsa creatura, seu ab ee. illius absoluto, q. formalit distinguitur.

287. 2o. Non e. major identitas inter relationem creature ad Deum, et creature esentiam, quam inter relationes Divinas, et Divinam esentiam. Sed he relationes Divine n. st. eedem formalit cum Divina esentia, q. Maj. patet: Nam omnes iste relationes cum Divina esentia unam eficiunt rem simplicem.

288. Obj. Dependentia creature a Deo, e. ipsi creature esentialis, q. n. distinguit formalit ab ea. Conseqa. e. evidens. Nam qd. alicui esentiale e., n. quid distinctum e. a sua esentia. Resp. nego consqm. Hujusmodi dependentiam ee. esentialem creature; intelligitur ita ee. conexam cum ejus esentia, ut sit ab ea inseparabilis; non tamen ita pertinere ad illius esentiam; ut nulla ratione percipi posit creatura, nisi una simul intellecta illius a Deo dependentia. Cognita quidem preter esentiam creature, illius etiam dependentia a Deo, perfectius ipsa cognoscitur; caeterum hoc n. impedit, quod creatura ipsa suficienter posit cognosci, quin simul aliquid de Deo cogitemus, eo modo, quo possum habere amicum cum quo jupiter verser, et si ejus patrem minime noverim. Ideo Doct. loquens de lapide in 1o. Sent. dist. 3. q. 6. ait: ,, Licet prius ,, ,, lapis habeat respectum ad Deum, quam lapis cognoscatur, et ideo ,, ,, n. cognoscitur perfectissime, nisi cognito Deo; tamen lapis cognos-,, ,, citur, n. cognito respectu ad Deum, et ex hoc sequitur, qd. ille res-,, ,, pectus n. e. de esentia lapidis, quia nihil cognoscitur, nisi cog-,, ,, nito eo, quod e. de esentia sua. ,, Unde recte componitur, quod relatio dependentie creature ad Deum (que transcendentalis in Scholis apellatur) sit esentialis creature, et tamen n. formalit eadem.

Quęstio XIII.

An Relatio terminetur formalitèr ad absolutu, l. relativum.?

289 Quod inquiritur ē. an quando una res refertur ad aliam, relatio, qua refertur, terminetur ad correlationem, quę ē. in alia re, ut ad terminum ejus formalem? An vero solum terminetur ad aliam rem, in qua ē correlatio, sive ipsa in se, sit quid absolutum, l. relativum? v.g. An relatio similitudinis qua unu album refertur ad aliud album, terminetur ad illud, tanquam ad terminum formalem, quatenus album ē; An verò ad correlationem, seu ad relationem similitudinis, quę ē. in illo? Si ad illud terminatur quatenus album, terminatur ad absolutum; nam absolutum hic ē fundamentum sive absoluto, sive relatio in se sct. Si autem ad relationem similitudinis terminetur, tunc ad relativum terminari dicitur.

290 Circa asertionem Conclusionis in triplici sententia dividuntur Autores. 1a aserit Relationem n̄. mutuam terminari ad absolutum, mutuamque ad relativum. 2a docet, omnem relationem sive mutuam, sive n̄. mutuam terminari ad relativum. 3a denique defendit omnem relationem sive mutuam, sive n̄. mutuam terminare ad absolutum. Quęnam autem ex istis magis adhereat menti Doct. in sequenti conclusione apparet.

Conclusio Unica.

Relatio, l. mutua, l. n̄. mutua, terminatur ad absolutu, n̄. ad relativum.

291. Prob. 1a pars. 1o id quod in uno extremo ē. ratio fundandi propiam relationem, ē etiam ratio in altero terminandi; s. unum extremum relationem fundat secundum ēē. absolutum, g. etiam termus illam terminat secundum ēē absolutum. Prob. maj. Ratio fundandi ē, illa per quam redditur ratio, cur hoc extremum fundet relationem respectu illius termini; sicut ratio terminandi ē ea, per quam redditur ratio, cur terminus terminet eamdem relationem; s. eadem ratio redditur ex parte utriusque extremi; g. Prob. min. inquirenti quarè paries A vg. fundet relationem similitudinis ad parietem B recte resp. quia ē. albus. Et inquirenti, quarè paries B. terminet relationem parietis A. n̄. recte resp. quia habet relationem ad eum, s. quia etiam ē. in se albus; g. eadem ratio redditur ex parte utriusque extremi, et consequenter si ratio fundandi ē absoluta, etiam ratio terminandi erit absoluta.

292. Prob. 2o eadem pars. Relatio Paternitatis vg. quę ē. in Patre, respicit, ut terminum formalem, id q. Pater per generationem genuit, s. Pater solu genuit Substantiam absolutam filii; g. Prob. min. Non genuit relationis, hec enim resultat ex filio; g. Prob. ant. Pater generat terminum relationis Paternitatis, s. terminus talis relationis ē prior ipsa relatione, g. Pater n̄. generat filiatione, s. substantiam fili, qui est terminus.

293. Prob. 3o eadem pars paritate ex Maternitate B.V. Marię

desumpta. Maternitas Virginis terminatur ad absolutum, ergo etiam Maternitas cujuslibet alterius Matris. Prob. conseq. Eadem specifice est Maternitas B. V. Mariæ, ac in cæteris Matribus, ergo Relatio Maternitatis in cæteris Matribus eumdem terminum formalem respicit, ac in B. V. Maria; ergo si in B. V. Maria terminatur ad absolutum, etiam in cæteris Matribus. Primum ant. asseritur à Doctore in 3° Sent. dist. 4ª n° 14 ubi ait: Quod Maternitas V. Mariæ licet quoadmodum sit supernaturalis, et miraculosa, quoad substantiam naturalis est, utpote Mater naturalis Christi Dñi nunc sic; sed relatio Maternitatis naturalis est ejusdem speciei cum cæteris Maternitatibus, ergo si hæc terminatur ad absolutum, etiam aliæ.

224 Prob. 2ª pars. ex Doct. asserente: „ Quod relationes creaturarum ad Deum terminantur in quantum absolutus est „, sed istæ sunt relationes non mutuæ, ergo Maj. patet, quia in illis terminis nulla est relatio relativa, qua respiciant relatum: sunt enim entia puræ absoluta, ut Deus, ergo non terminantur per ullam relationem.

Dicunt Thomistæ: quod tunc intus illis atribuit relationem rationis, per quam respiciunt relatum: Sed Contra: Relatio in fundamento præcedit omnem actus intus circa terminum, ergo præcedit illam relationem rationis à contrariis supota. Etiam relatio rationis nequit terminare relationem realem, quia cum relatio dependeat à termino, et ens reale non posit ab ente rationis pendere, nec ab eo terminari.

225 Prob. utraque pars ex Doct. in 1° dist. 26. lit. F ubi ait per omnia relativa; „ terminus, ut terminus est prior relatione; „ ergo non terminatur per ullum relativum. Ant. est evidens: Omnis causa, ut causa est prior suo efectu, sed terminus simul cum fundamento est causa relationis; ergo Prob. min. Relatio tam pendet à termino, quam à fundamento ergo Prob. ant. tam esentiale est relationis respicere terminum, quam referre fundamentum; ergo.

226 Objicies 1° Relationes Divinæ terminantur ad relativum formaliter, ergo etiam creatæ. Prob. conseq. Relationes creatæ sunt participationes Divinarum, ergo Prob. ant. Eodem modo in creatis Pater respicit filium ac in Divinis; ergo Resp. neg. consequentiam et paritatem. Ratio disparitatis est. Quod relationes Divinæ non distinguntur realiter à fundamento et constituuntur in esse personarum per ipsas relationes. Cæterum in creatis relationes superaddita fundamento remoto, v.g. filius non producitur à Patre formaliter ut filius est; sed postquam est productus à suo principio resultat relatio superveniens genito, jam in esse geniti constituto; quia in creatis ad absolutum in causa, sequitur absolutum in efectu. Pater autem Æternus producit Verbum formaliter ut filium, cui non advenit relatio filiationis post ejus esse genitum, nec in eo est prius esse personam, quam esse filium; unde cum relationes Divinæ cum sit ultimo constitutivæ in nullo conveniunt cum creatis; alias relationes creatæ essent etiam substantiales, subsistentes &ª quod non est dicendum.

227 Objicies 2° Juxta Philosofum. Relativa sunt quorum totum suum esse est ad aliud, sed per Ly aliud intelligit Philos. terminum formaliter ut relati-

vum, ḡ. Prob. min. exemplo adducto ab ipso Philos. Si ā Servo (inquit) auferantur omnia alia præter ēē servi; ad illum erit relatio Dn̄i, ita ut si talis ratio ā servo auferatur, n̄. poterit relatio subsistere, etiaꝫ si reliqua remaneant; ḡ. juxta Phil. tota ratio terminandi relationis quam dixit Dn̄s. ad servuꝫ et servitus; đ. hæc ē. quid relativum; ḡ. Resp. neg. min. ad probat. dico quod ex adducto Arist. exemplo, n̄. infertur, q̄. relatio terminetur ad relativum. Nam cum dixit relicto in servo ēē. servi cæteris ablatis; n̄. dixit relinquendam ēē. solaꝫ servituteꝫ, đ. servuꝫ in concretuꝫ; q̄. dicit relationeꝫ servitutis, et subjectuꝫ talis relationis; q̄. sufficit ad rationeꝫ terminandi, ut patet in relationibus n̄. mutuis.

298. Obj: 3º Relativa dicuntur ad convertentiaꝫ, đ. talis convertentia oritur ex eo, q̄. relatio terminetur ad correlationeꝫ; ḡ. Prob. min. talis convertentia debet ēē. in genere relativo, đ. genus relativum consistit in relatione ex parte utriusque, ḡ. Min. ē. clara, nam præcisa relatione n̄. in genere absoluto. Resp. neg. min. ad probat. dist. maj. Convertentia debet ēē. in genere relativo extrinsecè, et terminativè conc. intrinsecè, et formalitᵉʳ, nego. Id ē: ad convertentiaꝫ solum requiritur mutua denominatio ex uno extremo ad aliud; ad q̄. sufficit præcisa terminatio unius relationis; absqᵉ mutua respicientia; ut si dicitur: Dn̄s. servi, Dn̄s; valet etiam: Servus Dn̄i. Servus; et similiter, si dicitur: Creatura Creatoris debet etiaꝫ dici Creator Creaturæ. Sed n̄. ē. in rigore idem terminus convertentiæ, et relationis; quia convertentia pertinet potius ad moduꝫ loquendi de relationibus, quaꝫ ad rem; et si intus n̄. asumeret terminuꝫ ra relativum, n̄. poset convertere; n̄. potest enim dici; filiatio ē. pater filiatio, đ. debet dici filius et pater filii; at in re relatio terminatur ad absolutuꝫ, quia hæc n̄. pendet ex modo loquendi.

299. Obj: 4º Relativa v.g. Pater, et filius; s̄. simul natura, et cognitione; đ. si relatio n̄. terminaretur ad relativum v.g. Paternitas ad filiationeꝫ n̄. esent simul natura et cognitione, ḡ. Prob. min. Pater posit cognosci sine filio, ḡ. ant. patet quia nullam haberent conexionem. Confirm. Substantia genita ē. prior prioritate naturæ relatione filiationis, sᵢ paternitas terminatur prius formalitᵉʳ ad substantiaꝫ genitam termi natur ad id, q̄. ē. prius natura relatione filiationis.

Resp. Quod relativa formalitᵉʳ ut talia, id ē. ipsasmet relationes ēē. simul natura, et cognitione: n̄. quia una relatio terminetur formalitᵉʳ ad relativuꝫ; đ. quia causæ ponentes illas in rē. et determinantes intum, ad cognoscendum illas; sunt, simul, ut actu causantes. Qua propter ex supositione q̄. una ponatur in reruꝫ natura, ponitur et altera, et eo ipso, q̄. una cognoscatur, cognoscitur et altera. Ad confirmationem dicitur substantiaꝫ genitam filii, ēē.

prixem filiatione, et etiam paternitate. Quare in illo priori in quo substantia genita antecedit filiationem, n. terminat Paternitatem, tunc enim adhuc n. e. Paternitas, d. in signo posteriori in etia e. filiatio; ac proinde nunquam sequitur, q. Paternitas sit prior filiatione, nisi terminetur ad Substantiam genitam, quia simul fundantur ambæ, et terminantur. Ideoq. fundamentum, et termus in actu 1°. sunt priora relationibus, et in actu 2°. et exercitè sunt cum ipsis.

Quæstio XIV.

Unde sumatur unitas numerica Relationum; seu an multiplicatis terminis, multiplicentur Relationes in eodem fundam.to?

300. Quæstio n. procedit de unitate, l. distinctione specifica Relationis, certum e. ut aserit Doct. omnesq. ejus asecle, q. intrinsecè constituitur, et distinguitur per propiam suam diferentiam esentialem, sicut cætera accidentia; extrinseceq. à fundam.to et tro: sicut nec de unitate numerica intrinseca; hæc provenit à sua diferentia individuali. Sed de unitate, l. distinctione numerica extrinseca, an sit necessarium, ut multiplicetur tan fundam.tum quam trus, ut Relationes num.o multiplicari dicantur. An verò unico fundam.to manente multiplicatisq. tris multiplicentur num.o Relationes. Sed adhuc e. notandum quod n. loquitur in presentiâ de tris adequatis, adequatum unum constituentibus, nullus negat relationem speciei manens unica respicere plura individua num.o distincta, quia quodlibet e. trus inadequatus, et omnia simul adequatum constituunt.

301. Inquiritur g. an quando idem subtum, seu fundamentum ad plures tros adequatos ejusdem rationis (quorum quilibet seorsim sumptus suficit ad terminandam Relationem) refertur v.g. quando unum album refertur ad plura alba, et unus Pater ad plures filios, sit eadem num.o Relatio, qua refertur ad omnes, an verò tot sint num.o Relationes in fundam.to quot sint tri num.o distincti? Thomistæ cum sustineant, q. duæ dispositiones ejusdem speciei n. possunt poni in eodem; etiam negant in uno fundam.to plures relationes posse eè. Quid verò Scotistæ cum suo Duce? in sequenti Conclusione apparet.

Conclusio Unica.

Unitas numerica Relationis sumitur tam à fundamento, quam à termino; ita ut multiplicentur numer Relationes

302. Prob. 1° ex Doct. in 3°. D. 8a q. Uni. Per totam sustinente in Cristo Dno ee duas filiationes reales. Una qua terminatur ad Patrem et e. eterna; et altera ad V. Mariam, et e. temporalis; g. d. de hoc in Theologia.

303 Prob. 2°. ratione ejusdem Doct. si Pater v.g. qui sucesivè genuit plures filios n. haberet totidem num.o Paternitates relativam n. esent simul tempore, d. hoc nequit admiti, g. Prob. seq. Genito primo filio resultat in Patre v.g. Petro, Relatio Paternitatis, ut omnes concedunt; g. si adveniente 2° et 3° filio non

adveniret nova Relatio, Paternitas esset prior tempore 2.ª et 3.ª filiatione, ḡ n̄ essent simul tempore.

Resp. Thomistæ; ad productionem novi filii vg. 2. et 3. n̄. resultare in Patre novam relationem Paternitatis, d̄. priorem extendi ad illud per extrinsecam denominationem desumptam ex nova existentia tri. Sed contra: Pater tam vere respicit 2. et 3. filium, quam primum, d̄ respectu 1.i n̄. ē. denominatio extrinseca, ḡ. n̄. extenditur per denominationem extrinsecam, d̄. vere resultat Relatio. Maj. ē. certa, nam tam vere dicitur Pater 2.i et 3.i filii, quam primi. Min. Prob. Respicere filium ē. esentiale Relationi, quæ ē. ad aliud, d̄. denominatio intrinseca ē. accidens, ḡ. n̄. respicit filium primum per solam denominationem extrinsecam, ḡ. si tam vere respicit 2. et 3. quam primum n̄. extenditur ad illos per solam denominationem intrinsecam, seu novam relationem.

Confirmatur ubi s̄. plura num.º fundam.ta proxima; ibi s̄. plures num.º Relationes, d̄. in Patre, qui plures filios genuit s̄. plura num.º fundam.ta proxima; ḡ. Maj. ē. evidens: nam ubi s̄. plures causæ totales, ibi s̄. plures efectus, d̄. fundam.ta proxima s̄. velut causa totalis relationis, ḡ. Min. 1.ª prob. Fundamentum proximum Paternitatis (presertim juxta Thomistas) ē. generatio activa, d̄. in Patre, qui plures filios genuit s̄. plures generationes activæ, ḡ. plures fund.ta proxima et per consequens plures relationes.

304 Prob. 3.º Quando de novo producitur unum album vg. in Granata, in albo prius existente Acci v.g. resultat relatio similitudinis ad ipsum tanquam ad trum; ḡ. quando producitur aliud album in Malaca resultat alia relatio similitudinis ad illud tanquam ad trum, et sic de tris ḡ. conseq.ª ē. clara, quia n̄. ē. major ratio de 1.º quam de aliis ut dictum fuit de filiis respectu Patris.

Resp. Thomistæ distinguendo duplicem trum relationis adequatum unum, alterumq.e inadequatum; et sic dicunt, ḡ. relatio similitudinis in albedine vg. habet pro tro adequato album ut sic, et pro inadequato, album in particulare. Idemq.e dicunt de Paternitate, et Equalitate. Insuper aserunt relationem n̄. posse existere sine suo tro adequato, bene vero sine suo tro inadequato, et ideo correlationes ēē. simul natura tempore et cognitione, intelligendum ē. de correlationibus adequatis, n̄. vero de inadequatis. Sed contra: trus adequatus relationis dicitur, quo posito ponitur relatio, et quo ablato, aufertur, d̄. posito quocumq.e filio ponitur relatio Paternitatis in Patre, sicut quocumq.e ablato tollitur relatio; ḡ. quilibet ē. trus adequatus; et idem dicitur de quocumq.e albo.

305. Obj. 1.º Non s̄. multiplicanda entia sine necesitate, d̄. nulla ē. necesitas multiplicandi relationes in eodem Patre habente plures filios; ḡ. Min. prob. Suficit unica relatio ad plures filios, ḡ. Ant. prob. Quando plures filii nascuntur ex eodem partu, relatio Paternitatis n̄. ē. nisi unica, ḡ. etiam quando diversa ocasione nascuntur. Ant. patet: Nam illa relatio in eadem actione fundatur. Simili.tr conseq.ª ē. clara; Nam per accidens ē. q. potentia generativa reducatur ad actum per unam actionem, l. per plures.

Resp. neg. min. et ant. prob. Implicat unum relativum referri unica relatione ad plures tros totales, quare ē. maxima necesitas asignandi hujusmodi relationes. paritas autem asignata extra quæstionem ē. Incertum enim ē. an unica, l. multiplici actione hi filii producantur si autem certum eset contra intentum regulare naturæ censetur, regulariter enim diversi filii diversas actiones petunt; proindeq.e ut ad intentum quæstionis sit casus diversi filii diversa ac-

tione producti debent dici; eodem modo, ac de distinctis temporibus productis, respectu illorum idem dicitur, nam mortuo aliquo in eo cesat relatio in altero manente; q. ita n. esset, si diversi tũi totales n. essent, eodem sensu, ac caeteri diversis temporibus geniti.

306 Obj: 2º Si multiplicatis filiis, multiplicarentur in Patre relationes Paternitatis ille n. esset unus Pater, s. plures Patres. s. hoc nequit admitti, p. Prob. seq. Multiplicatis tris, multiplicantur concreta, g. Resp. neg. seq. m maj. et ant. prob. Nam ex dictis in 1ª Logc. parte Art. 1º n. 13. n. multiplicantur concreta nisi multiplicentur suposita, et subta. Sic Christus Dñs habens duas filiationes, n. dicitur duo filii, s. unus filius propter unitatem supoti, unus homo plures habens scientias, n. dicitur plures scientes, s. unus sciens; ideo habens plures Paternitates dicitur pluries Pater, s. plures Patres.

307. Obj: 3º Idem filius eadem relatione respicit Patrem, ac Matrem, s. Pater, et Mater n. duo tũi distincti; g. Resp. 1º Nego maj. Filius enim duplici relatione respicit Patrem, et Matrem; nam una manet, altera perempta si alterum parentum moriatur. Resp. 2º Dist. min. Sunt duo tũi inadequati, concedo; adequati neg. Neuter enim suficit ad generationem, s. quilibet filius ē. tũs totalis, et adequatus; quare n. tenet paritas: Quaestio (ut notatum fuit num. 300 hujus quest.) n. versatur circa tũos inadequatos, seu partiales.

Questio XV.

Quid importent sex ultima Predicamenta?

308 Actio, sicut et Pasio eodem modo se habent circa definitionem, ac relationes; hoc ē. vix clarius explicantur, quam ipsa actionis, et pasionis nomina declarant. Itaqe. Actio ē. id, quo agens, dum agit, agere dicitur. Pasio vero ē. Actio agentis in patiente recepta. v.g. Dum Sol illuminat Aërem, Sol ē. agens, quia illuminat; et Aër ē. patiens, quia illuminatur. Hinc sequitur, q. Actio nequit convenire nisi his rebus, quae vi activa donatur; Pasio autem n. solum his, quae in mera potentia pasiva s. constitutae, s. etiam his, quae vi activa donantur, licet n. quatenus active, s. quatenus pasive; ut homo, qui vi activa praeditus ē; potest, et agere, et pati. Agit si percutiat, patitur autem si percutiatur. Ideo si verum ē. Philosophorum adagium, q. omne agens agendo repatitur: quisquis agat, eo ipso quo agit, patitur ex resistentia illius, in quo agit.

¶ Actio distinguitur ā causa activa, sicut Pasio ā subto pasivo; v.g. in exemplo aposito Sol aëris illuminantis, illuminatio ā Sole proveniens ē. Actio causa ē. Sol, ipsa autem illuminatio, quatenus in aëre recepta, est Pasio, aër q. subtum pasum. Etiam experientia docet, q. causa activa, et subtum pasivum posunt existere, quin illa actu semper agat, ac illud patiatur; quia si causa libera ē. potest n. agere, si vero necesaria potest impediri ne agat. Actio dividitur in immanentem, et transeuntem. Immanes ē. quae nihil extra ipsum agens producit, s. in eodem manet; ut cognitio, et visio, Nam cognitio ē. in ipso cognoscente, et visio in vidente manet. Transiens ē. quae extra ipsum agens aliquid eficit; ut calefaccio, et illuminatio. Vª. quae in ligno, et aëre aliquid eficiunt.

309. Ubi ē. Relatio rei in loco existentis ad locum. Apud veteres autem ē. circumscriptio corporis ā circumscriptione loci proveniens. Quare isti

UNIVERSITAD DE GRANADA

asserunt; Ubi ēē. proprium solius corporis, nonq̄ spiritualis Substantiæ, neq̄ idem ēē. cum loco. Id præmoneo, ut Antiquiorum dicta si aliquando occurrant hac super re facilè percipi possint. Ad hoc Prædicamentum pertinent omnia per quę responderi potest quærenti, ubi res aliqua existat? Ut n̄. in domo, in Civitate, sursum, deorsum. &c.

310 Quando ē. relatio rei durantis ad tempus. Ad hoc Prædicamentum pertinent ea omnia, quibus responderi potest interroganti, quando res existat? Sic cum interrogatur quando floruit S. P. N. Franciscus? Resp. Seculo duodecimo post Christum natum; similiterq̄ de omnibus rebus creatis, de cunctis assignari potest quando ēē. cęperūt et de pluribus quando fuerunt, et quando ēē. cessabunt. Sed ē. notandum, q̄d. nec quando nec ubi habendi n̄. tanquā modi physici ā rebus in loco existentibus, et in tempore durantibus, distincti.

311. Situs, ē. dispositio partium corporis in loco. Ad hoc Prædicamentum reducuntur cuncta illa, quibus resp. Sciscitanti, qua positura res aliqua existat? Sic dicitur Petrum sedere, stare. &c.

312 Habitus, ē. respectus rei ad vestem. Deducitur enim habitus ā verbo habere; sic dicitur vestitus, qui veste ē. indutus; et armatus, qui arma secum fert. Hęc sex Prædicamenta ut satis constat ex eorum definitionibus, referri posse videntur, ad unicum relationis genus. Sed quid pro formali importent adhuc n̄. conveniunt Authores.

313 Aliqui asserunt ēē. tantum denominationes extrinsecas. Unde dicunt q̄d. habitus. v.g. nihil aliud ē. quam denominatio extrinseca proveniens homini vestito ā veste adjacente. Alii docent ēē. etiam quid reale, scilicet: minutissimas quasdam entitates absolutas. quas modos absolutos appellant. Scotistę verò Contra Thom. asserunt ēē. relationes extrinsecus advenientes cum quibus sit

Conclusio Unica.

Sex ultima Prædicamenta important formaliter Relationem extrinsecus advenientem.

314 Prob. 1° ex Doct. Sub. q. 11. quodlibet. ubi ait: „ Potest tamen distinctio respectu quos importat ista sex genera ab illo respectu qui propriè dicitur relatio, quę ē. quartum genus accipi ex illo dicto communi, quo dicuntur respectus de genere relationis ēē. respectus intrinsecus advenientes, respectus autē illorum sex generū extrinsecus advenientes; „ ḡ. ex Doct. clare apparet, quod &c.a

315. Prob. 2° ratione. Quod nequit intelligi sine ordine ad aliud, n̄. ē. quid absolutum, ſ̄. relativum; s̄. hęc Prædicamenta nequeunt concipi formaliter sine ordine ad aliud, ḡ. s̄. quid relativum. Nunc sic, quod ē. relativum, et positis fundamento et t̄ro, n̄. resultat sine unione, l. approximatione, &c.a ē. relatio extrinsecus adveniens; s̄. ita ē. in istis Prædicamentis ḡ. 1.a min. ē. certa, nam nequeunt concipi sine loco tempore, vestitu &c.a 2.a similiter, ut constat, discurrendo per singula.

316 Obj: Prædicamentum quando ē. unum ex sex ultimis Prædicamentis, s̄. hoc n̄. ē. relatio extrinsecus adveniens, ḡ. Prob. min. Relatio, quę ejus fundamento et t̄ro positis necessariò resultat n̄. ē. extrinsecus, s̄. intrinsecus adveniens, s̄. positis in rerū natura tempore et re temporali, necessariò resultat relatio quando, quę explicatur per

ēē in tempore, ḡ. Resp. neg. min. utramq.^e nisi comparentur res, et tempus, nequit cognosci quando extiterunt. Ideoq.^e tempus aplicatum rei temporali, ē. veluti mensura ejus, sicut ratio, qua cognoscitur. Vndè licet prius suponantur res, et tempus, n̄. resultat relatio nisi ab intu comparentur, seu aplicentur; sicut licet sit ignis, et lignum n̄. resultat combustio nisi aproximentur.

¶ Ceteras probationes, et dificultates circa hęc Predicam.^ta omito, quia nullius sunt momenti, si vero quilibet nonnulla alicujus ponderis apparearit, consulat Scolasticos Autores, hac supra materia fuse tractantes. Recentiores, hujusq.^e temporis Philosofi brebi nimis stylo de Vniversalibus ac Cathegoriis loquntur. Ego autem ista fusiori calamo, quam hujus temporis conditio exigi pertractavi, quia sine illis Religiosi Juvenes, qui sucesivè Sacram Theologiam studere tenentur, perfectam ejus intelligentiam percipere facilè nequeunt. Certè hanc Doctrinam cum reliqua Philosofię concordare curavi, si autem aliquid contra appareat, n̄. contradictioni ē. tribuendum. Mentem Phorphyrii, et Arist. in hac parte explanandam Superiorum precepto me obstringit, quod pręesse teneor, Recentiorum indulgentię, q̄. ut opus ejus consumem brebius de Aristotelis Post-Predicam.^tis nonnulla tradant.

Aristotelis post=Predicam.^ta

317\. Post-Predicam.^ta dicuntur, quędam afectiones, seu generales propietates, quę ex mutua Predicamentorum collatione oriuntur; quę potissimum s̄t. Opposito, Prioritas, et Simultas. De Oppositione, ejusq.^e quatuor modis, in 1.^a Logę parte Artic. 2.º & Num.^o 31. et seq.^s fuit pertractatum. Quare ad alia transitum nunc facio.

318\. Prioritas ē. ea ratio, qua unum dicitur altero prius. Hęc potest ēē. l. tempore, l. natura, l. existendi consecutione, l. ordine, l. dignitate, l. causa &.^a Prius tempore, illud appellatur, quod aliquo tempore alterum precesit; sic Antiquiores priores s̄t. tempore Junioribus. Prius natura, illud dicitur, ex quo aliud naturalit.^r emmanat: ita esentia alicujus rei ē. prior natura ejus propietatibus, quę ab esentia dimanant. Prius existendi consequtione vocatur, quod ita ex alio infertur, ut alterum vicisim ex ipso minimè colligatur; sic in Petro ratio Substantię, ē. prior ratione animalis, et ratio animalis prior ratione hominis; sic valet: ē. homo, ḡ. Animal; ē. Animal, ḡ. Substantia; n̄. ḡ. ē contra. Prius Ordine ē. q.^d in aliqua serie aliud precedit, sic qui in Procesione Communitatis Crucem prefert, ē. ordine prior. Prius dignitate, q̄. aliis honore, et gradu prestat; ut Dux ē. prior dignitate milite, Episcopus Presbyteris. Denig.^e prius causa nuncupatur, quod alterum producit; sic Sol, si in ipso instanti, quo fuit conditus lucem emisise diceretur prior causa suo efectu, nempè luce, licet prior tempore minimè fuisse. Theog.^i prioritatem addunt originis, qua procesione Divinarum Personarum explicant, omni prorsus imperfectione, et dependentia semota. Posteriora autem tempore natura ordine &.^a dicuntur vice versa relate ad sua priora.

319. Simultas tamen ē etiam multiplex; dicuntur eni̅ duo, l. plura ēē simul, aut tempore, aut natura, aut loco, aut incolatu, aut divisione &c.ª Simul sc. tempore, quę eidem tempori cohesistunt; natura, quę equè sc. ejusdem rei esentialia; loco, quę in eodem proxius loco continentur; incolatu, quę eamdem Domum, Urbem l Regionem incolunt; divisione autem, sc. species, quę eidem generi, aut individua, quę eidem speciei subjiciuntur; ut rationale, et irrationale, quę idem rationalis dividunt; Petrus, et Paulus, qui eamdem hominis speciem dividunt. Reliqua verò, quę quisque inquirere potest de simultatis, prioritatis, et posterioritatis generibus, satis ex dictis aparent.

Dubium incidens.

An Arbor Sancto=Floriana Porphyriane, et Purchotianæ merito pręferenda sit?

320. Quemadmodum Aristoteli placuit omnia entiu̅ genera, ad decem clases, seu Predicam.ta revocare, ita aliqui Recentiores ā Purchotio Authore, Purchotiani appellati, hanc aliā entis, rei, sivè Substantię divisione̅ tradiderunt. Nam juxta illos ens, res, et Substantia idem significant; accidentiaqᵉ non res, nec entia, s. modos reru̅ et entiu̅ apellant. Substantia igitur dicunt, l. est ens cogitans, et dicitur mens, l. res extensa, et corpus vocatur. Sed fortè melius dixissem: l. ē cogitationis capax, l. est Spiritus, l. extensa, et ē. corpus, quia in sua divisione suponere videtur, actualem cogitationem esset de esentia Spiritus, quod nunquam opinor demostrare poterunt. Deinde prosequuntur Spiritum dividendo in infinitum, seu increatu̅, et finitu̅, seu creato; sub infinito Deu̅ constituunt, finitum verò adhuc dividunt in completum, et corpori n̄. destinatum ut Angelus, et in incompletum, et ad formandum corpus destinatu ut mens humana, quę, l. ē. conjuncta corpori hominemqᵉ constitui l. ē separata ā corpore, et ē. anima post mortem.

321. Corpus dividunt, et dicunt: l. ē. vitę expers, ut Cœlum, et Elementa; l. vitę preditum, atqᵉ iterum, l. vim progrediendi n̄. habens; ut Planta; l. progrediendi vi pollens, et ē. animal. Quod, l. ratione destitutum ē. et dicitur Bellua; l. rationis ē. particeps; et ē. homo. Atque medium statuunt hominem inter corpus, et Spiritum; ac utramqᵉ naturam Spiritualem, et corpoream illi tribuunt, qui reverà ex utraqᵉ componitur. Hęc omnia videntur expresè in Arbore Purchotiane titulo signata. Isti enim Philosofi, sicut n̄. admitunt Arist. Cathegorias, ità nec Arborem Porphyrianam admitunt. Quarè alia̅ nempè Purchotiana̅ sustituunt. Sed quia n̄. minus, ac illa, imò majores contineat defectus, altera ultimis hiscè diebus scripta fuit, quę, sicut Porphyriana ā Porphyrio, et Purchotiana ā Purchotio; ità Sancto=Floriana ā Patre Fratre Carolo Josepho ā Sancto=Floriano nomen sumpsit. Et de istis inquiritur, quę prę ponenda sit.

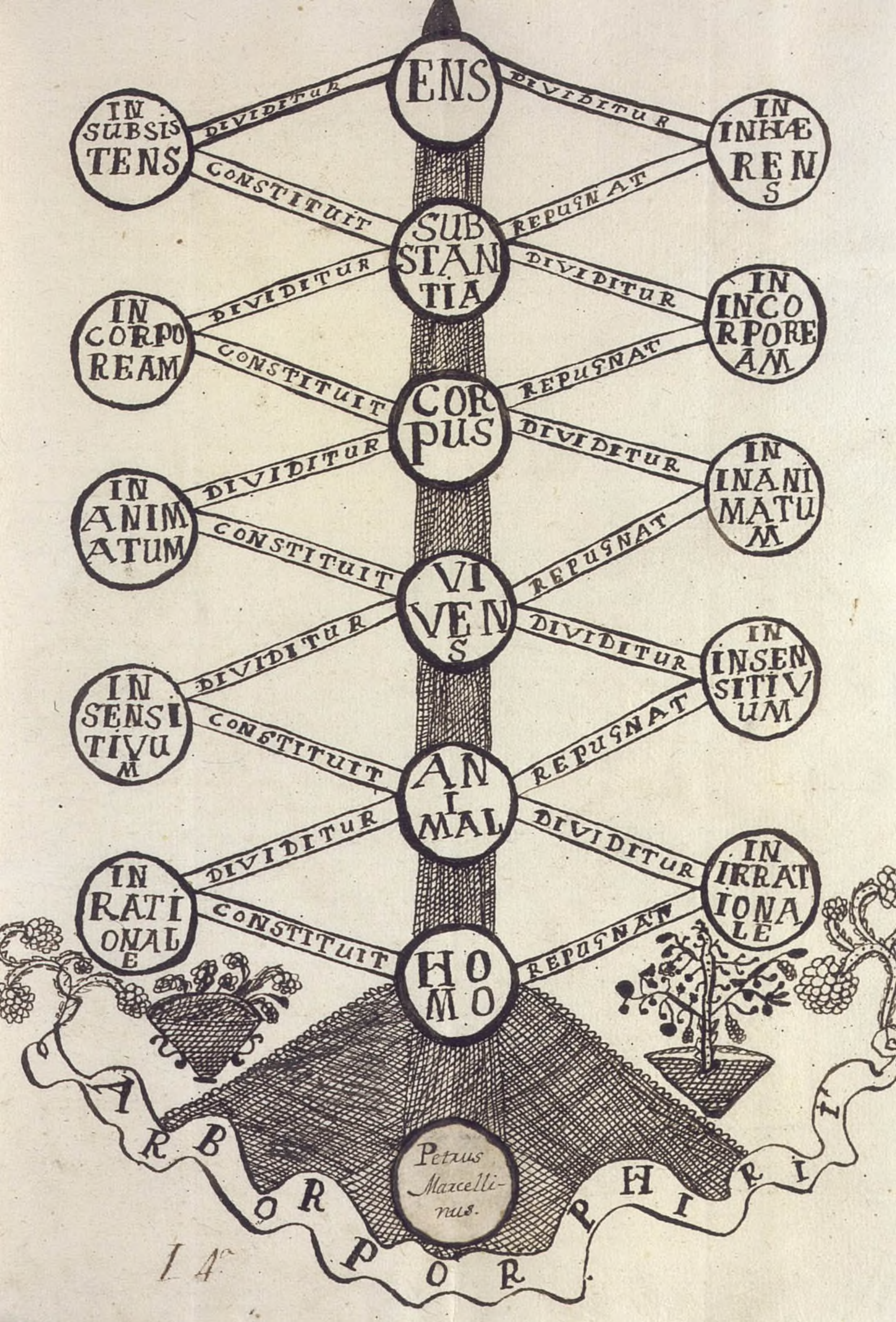
ENS
DIVIDITUR
IN SUBSISTENS
IN INHÆRENS
CONSTITUIT
REPUGNAT
SUBSTANTIA
DIVIDITUR
IN CORPOREAM
IN INCORPOREAM
CONSTITUIT
REPUGNAT
CORPUS
DIVIDITUR
IN ANIMATUM
IN INANIMATUM
CONSTITUIT
REPUGNAT
VIVENS
DIVIDITUR
IN SENSITIVUM
IN INSENSITIVUM
CONSTITUIT
REPUGNAT
ANIMAL
DIVIDITUR
IN RATIONALE
IN IRRATIONALE
CONSTITUIT
REPUGNAT
HOMO
Petrus Marcellinus.
ARBOR PORPHIRII

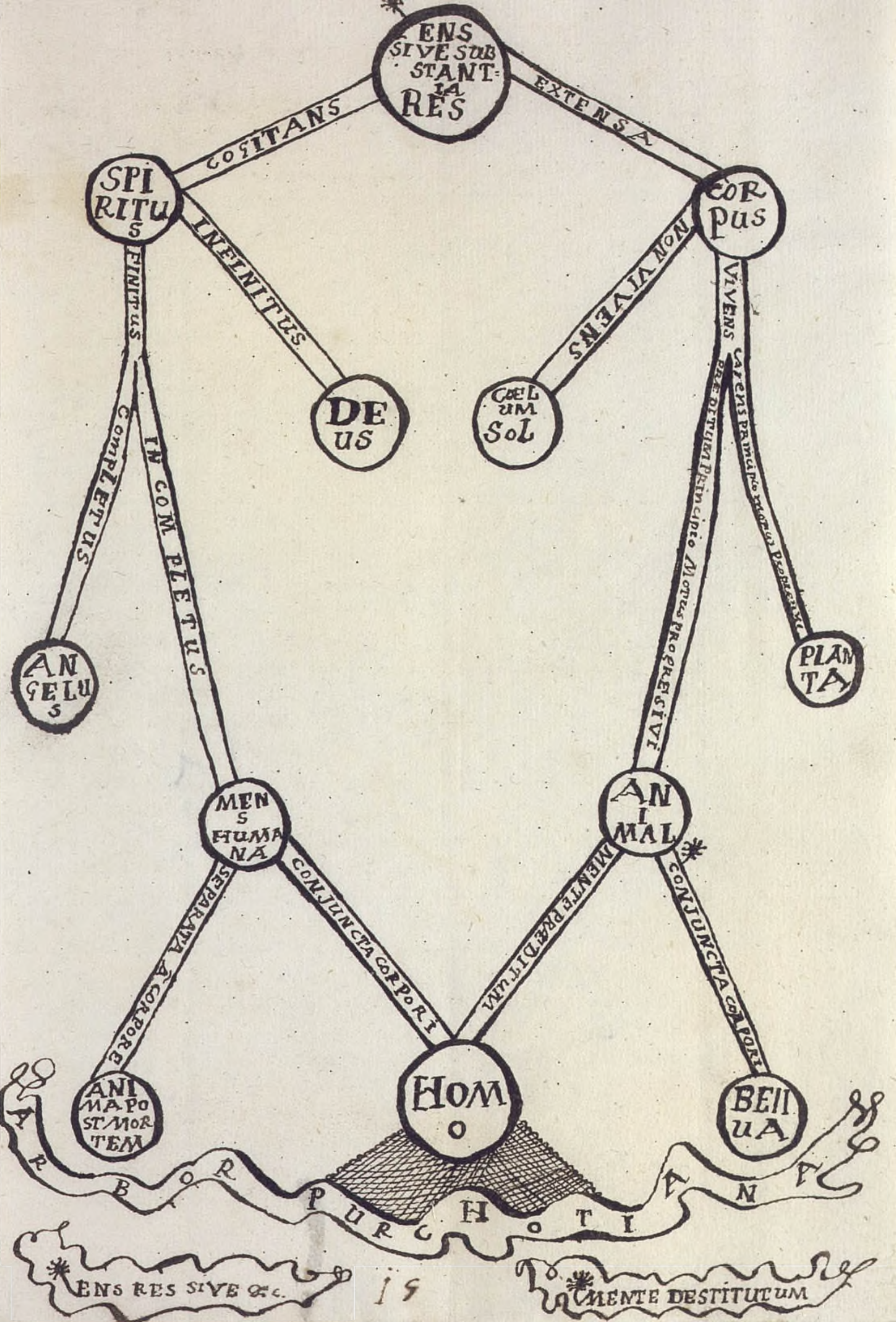
ENS SIVE SUB STANT IA RES
COGITANS
EXTENSA
SPIRITUS
CORPUS
INFINITUS
FINITUS
NON VIVENS
VIVENS
DEUS
CŒLUM SOL
COMPLETUS
IN COM PLETUS
PRÆDITUM PRINCIPIO MOTUS PROGRESIVI
CARENS PRINCIPIO MOTUS PROGRESIVI
ANGELUS
PLANTA
MENS HUMANA
ANIMAL
SEPARATA A CORPORE
CONJUNCTA CORPORI
MENTE PRÆDITUM
CONJUNCTA CORPORI
ANIMA POST MORTEM
HOMO
BEIIUA
ARBOR PURCHOTIANA
ENS RES SIVE &c.
MENTE DESTITUTUM

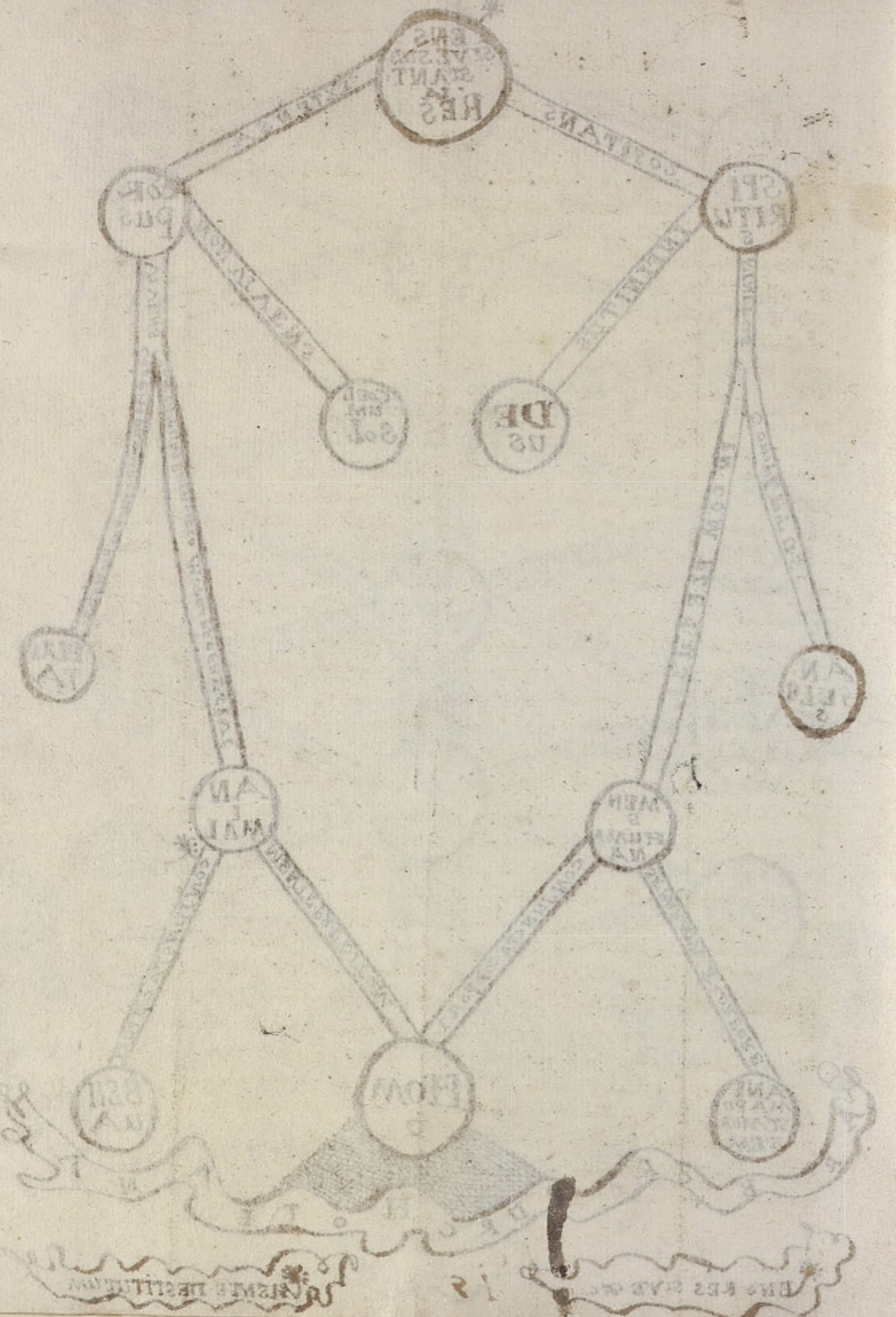

Resolutio.

Arbor Sancto=Floriana Porphyrianæ, et Purchotianæ meritò præferri debet.

322. Prob. Illa Arbor cæteris præponenda ē. quę defectus minus continet, magisq. observat Canones divisionis, ꝫ. hęc continet perfectiori modo Arbor Sancto=Floriana; ḡ. Prob. min. 1º de Arbore Porphyriana. Hęc etiam prout ã Scholasticis emmendata, sequentes continet defectus ã Purchotianis asignatos. Primus, quod in ea mentio ñ. facit Spiritualis Substantia. 2s. q. viventia, quę ratione destituta s̃. in ea minimè exhibentur. 3s. q. in linea tantum collateralis diferentię sint positivę; in altera verò, quę indirecta dicitur, sint negativę, quibus nullum genus, nullaq. species respondens, statuitur. Similit. asignant ñ. observare exactè illam rectè divisionis regulam, quę dicit, fieri deberet in membra immediata. Nam 1º divisio entis in subsistens, et inhęrens, ita ñ. ē juxta Doct. Sub. qui in 1º Sent. dist. 8. q. 3. ita ratiocinatur. „ Ens prius dividitur in infinitum, et finitum, quam „ in decem genera; quia alterum istorum, scilicet ens finitum ē. commune ad „ decem genera: ḡ. quęcumque conveniunt enti, ut ē. indiferens ad finitum, et infinitum, l. ut ē. prium enti infinito, conveniunt sibi, ñ. ut determinatur, ꝫ. ut prius, et per consequens ut ē. transcendens, et extra omne genus. „ 2º Divisio corporis in animatum, et ñ. animatum, ñ. ē. immediata, nam prius dividendum ē. in compositum, et simplex: nullū quipè ē. corpus animatum, q. compositum, seu mixtum ñ. sit, ac ex pluribus natura diversis intrinsecè ñ. constet; ḡ. Arbor Porphyriana continet defectus, Canonesq. rectę divisionis ñ. observat.

323. Prob. eadem min. Ex defectibus, quos continet Purchotiana: 1s est, quod immediatè dividit corpus in vivens, et ñ. vivens, contra supra asignatum; immediatè erat dividendum in simplicem, et compositum, ut dictum ē. de Porphyriana. 2s. q. Deum constituit sub eodem genere Substantię, cum spiritibus creatis: certum ē. namq. Deum, sub nullo contineri genere, q. etiam creatis rebus convenit. 3s. q. confundit ens cum substantia; cum aliud nomine entis, aliudq. nomine substantię intelligatur. 4s. q. in ea nulla mentio Accidentis habeatur. 5s. q. confusè magis apparet, et dificilit. percipere possunt tyrones distinctionem inter genera, et diferentias, et quęnam sint genera, species, et diferentię supremę, medię, et infimę, quam in Porphyriana: ḡ. majores continet defectus Purchotiana, quam Porphyriana. Nunc sic: sed hos omnes corrigit Sancto-Floriana; ḡ. minus continet defectus, perfectioreq. modo observat regulas rectę divisionis, ḡ. meritò preferenda ē.

324. Fateor quidem in Arbore Sancto-Floriana, licet fiat Dei, et spiritus mentio velut Generis, atamen ñ. exhiberi illius divisionem in Spe-

cies, quia hoc fieri n. poterat, quin maxima in Arboris descriptione, appareret confusio. Etiam si ita fieret in calumniam contrariorum incidisset. Nam cum sint divisi Philosofi, an brutorum Animantium Animas Spirituales sint, l. n.; si istae inter Spirituum species numerarentur, qui contrarium sentiunt, ut defectum calumniarent. Si verò omiterentur, qui eas Spirituales vocant similiter defectus tribuerent. Mens verò Authoris fuit tantum Arborem praefigere, quae tradita in Porphyriana clarius exponeret, nihilque eorum, quae in ea damnare solent Purchotiani; complecteretur; simulque exatius servarentur divisionis leges, quas sanè perfectiori modo servat, omnesque in alias notatos sanat defectus, ut clarè videtur in scripto Schemate Sancto-Floriano dicto.

Quaestio XVI.

An Voces 1.° et immediatè significet Res? An Conceptus?

325 Ad quaestionem perfectam intelligentiam adducere opportet definitiones vocis in 1.ª Logicae parte Artic. 6. n. 103 explicatas. Et supra ibi notatis suponendum est, quod voces Articulatae n. sunt signa rerum naturalia, sed Dei, l. hominum arbitrio instituta. Nam si naturalia signa essent ubique Gentium, et apud omnes Nationes eaedem constanter essent; quod contrarium experientia docet. Aliis enim vocibus utuntur Italli, aliis Germani, aliis Arabes &c.ª Adeò ut una Gens alterius linguam minimè intelligat, nisi peculiari studio, atque exercitatione eam prius didicerit; quod certè indicat voces Articulatas n. signa naturalia, sed arbitraria esse. Sic vox Deus juxta linguam Latinam; Hebraicè Eloha; Graecè Theos; Polonicè Bog; ac demum apud Anglos Voraginem exprimit. Si enim vox ista articulata, sicut et caeterae, ex natura sua haberent vim significandi, quaelibet vox semel audita moveret intellectum audientis ad percipiendam rem, quam ex natura sua significat. Idem etiam esset vocem audire, ac illius significationem percipere, quia hominis absque studio, ac Magistro omnem linguam intelligerent, quod expresè contra experientiam est.

¶ Dixi: voces Articulatas Dei, l. hominis arbitrio institutas esse, quia certè non hominum, sed Dei arbitrio quaedam linguae institutae fuerunt, ut lingua Adamitica, ea scilicet, quae Adamo fuit infusa, et linguae illae, quae singulari Dei providentia vellut instantaneae in confusione Babelica fuerunt multiplicatae; prius enim ex scripturae testimonio labii unius erat universa terra. Haec autem instantanea linguarum multiplicatio hominum arbitrio, et usu fieri n. potuit, imò ipsa Scriptura testante, contra eorum voluntatem, id contingit. Has verò linguas eas esse oppinor, quae vulgò Matrices, et aliarum Parentes appellantur; quas, Dei arbitrio, quoad vocabula primitiva, et magis necesaria hominibus infusas fuise est credendum. Quantum verum ad nomina derivata, et minus necesaria hominum arbitrio ad similitudinem infusarum

326. Si autem dubitetur de aliis linguis, quæ mediatè, et immediatè à Matricibus oriuntur, dicitur, quæ, ortæ fuerunt ex unius, l. alterius linguæ corruptione; sic ex linguæ Latinæ corruptione Italica, Gallica, et Hispanica, ortæ dicuntur, ob magnam quam cum illam habent affinitatem. Latina etiam lingua plura vocabula adoptavit ex Græca, et fortè ex ipsa Græca originem duxit. Atque his etiam temporibus Italica plures voces accepit ex Gallico Idiomate, et Gallica, et Italico. Aliquando etiam ex mixtione duarum linguarum fit una quædam tertia ut Lingua Siro-Caldayca, quod etiam observamus in regionibus finitimis diversarum Nationum imo etiam diversæ Provintiæ, et Civitatis ex mala vocabulorum pronunciatione. De omnibus inquiritur quid primario significent, an cum audiuntur intelligatur primo rem per vocem significatam, l. an notionem rei mente perceptam.

Conclusio Unica.

Voces significant res mente perceptas; ita ut primo, et immediatè significent res, mediatè verò, et secundariò ipsarum rerum notiones in mente existentes.

327. Prob. 1.a pars ex Doct. in 1.o Sent. dist. 27. q. 3. ubi ait: „Verbum vocale formatur ad significandum, et declarandum illud quod intelligitur, ergo voces significant res mente perceptas.

328. Prob. 2.a pars. 1.o et immediatè Voces id significant, ad quod primò fuerunt institutæ, sed ab initio voces institutæ fuerunt ad res 1.o significandas, quam notiones, seu conceptus ipsarum rerum in mente existentes, ergo. Prob. min. In Genesis cap. 2.o ita legitur de Deo: „Formatis animantibus adduxit ea ad Adam, ut videret, quid vocaret ea; appellavitque Adam nominibus suis cuncta animantia„ ergo.

329 Prob. eadem pars. Id voces primò, et immediatè significant, quod ipsis auditis, 1.o et immediatè intelligitur, sed voces auditis 1.o et immediatè intelliguntur res earum verò conceptus, seu notiones non nisi secundariò, et mediatè, ergo. Prob. min. ex Doct. qui in lib. 1.o Perihermoniarum q. 2.a ait: „Res primo intelligitur tempore, et natura, quam intelligatur species per reflexionem; ergo in illo priori potest intus rei nomen imponere, quod nomen tantum rem significent: ergo non est necesse omne nomen significare speciem„ sed hic Doctor intelligit nomine speciei rei ideam conceptum, seu notionem; ergo.

330. Objicies 1.o Arist. lib. Periermioniarum cap. 1.o inquit. „Sunt ergo ea, quæ sunt in voce, earum, quæ sunt in anima, passionum notæ„ Et S. August. lib. de Magistro cap. 1.o ait: Verba esse signa rerum, quæ sunt in anima, ergo. Mentis ideæ sunt illud primum, quod voces significant. Resp. neg. conseq. Non enim negatur voces esse notas, et signa idearum,

ꝗ. tantũ aseritur 1.º et immediatè res per voces significari, consequent verò et mediatè ipsarũ rerũ ideas, quæ in mente loquentis existunt. Cui asertioni neq.e August. neq.e Arist. adversari videtur. Cum in allatis testimoniis neuter afirmet, voces ēē immediata signa pasiones animæ, et idearũ nr̃arũ. Ità enim dicit citato loco S. August. Memoria, qui verba inherent eam revolvendo, facit venire in mentem res ipsas quarũ signa s̃t. verba. Arist. lib. 1.º Elench. cap. 1.º asserit, nos loco rerũ uti nominibus, quia ñ. posumus nobiscum ferre res ad disputandum. Quid clarius utrẽque? ꝗ. cum August. et Arist. ñ. infirmatur, imò confirmatur assertum.

331. Obj: 2.º Voces simul, et semel significant, et res, et earum conceptus, ꝗ. significant æquè primò, et res, et conceptus. Resp. neg. conseq. Voces quidem significant simul, et semel res earumq.e ideas, cum res mente perceptas significent. Quia tamen vox non significat rei ideã, nisi in ordine ad rem quatenus scilicet idea ē. rerũ signa; ideò, q.d primò, et immediatè terminat vocis significationem, est res: Secundariò verò, et mediatè etiã rei idea, quæ rem ipsam consequitur.

Disputatio III.

Exercitationes ad II. intellectus operationem attinentes.

Quæstio I.

An Juditium sit actus potentiæ sensitivæ, l. intellectualis?

332 Supervacaneum fortè cuipiam videbitur hac super re quæstionẽ instituere, cum omnes Scholæ in unum consentiant, Juditium ēē actum intellectualis, seu rationalis potentiæ, ñ. q.e sensitivæ. Verum infelix præsentis temporis conditio cogit etiam ea, quæ ut certissima in Scholis habentur, in controversiã traducere; quotidiè enĩ insurgunt nebulones quidam, qui evidentiores Philosofiæ sententias, atq.e firmiora Religionis dogmata obnubilare nituntur. Sic circa præsentem quæsitum Elvetius in lib. quem Gallico sermone edidit sub titulo. L'Esp. Rhapsodist, ausus ē. afirmare pag. 11. Judicare nihil aliud ēē, quam sentire. Et pag. 13 Omne humanum juditium ñ. ēē. nisi quamdam sensationem tandẽ. q.e pag. 15. Quidquid in homine fit ad sensationem reduci,, Quæ quidem absonæ sententiæ falsis illius principiis respondent. Nam in eodem lib. antea pronunciavit, in homine duas tantum stare pasivas potentias, quarũ primam dicit ēē. facultatem recipiendi diversas impresiones, quæ ab objectis externis in nobis fiũt; atque hanc Phisicam sensibilitatem appellat; alteram verò memoriam vocat, quam docet continuam ēē. ꝗ. debilem sensationem.

333. Quare ad refutandam tam absonã nè dicam impiam.

Elvetii opinionem, presens stabilitur quesitum suponendo, Juditium, licet materialit seu ratione objecti, circa quod versatur, spectatum; posse dici aliqua ratione compositum, in se precisè, et formalit considexatum, simplex mentis actus omninò dicendu eē. In eo eniz actu formalit consistit, q. mens, per verbum ē. l. n. ē. significat, qui omninò simplex ē. n. ex pluxibus ideis seu perceptionibus constans. Illa neque idee subti, et prati, que ad juditium presuponuntur, neq. earuz collatio, esentiaz Juditii constituit. Et quamvis idea complexa sit quoddaz agregatuz pluxiuz idearu, n. inde sequitur juditiuz formalit spectatum eē quoque debere multaruz idearum collectione. Naz etiaz si concedi posit notionez quamdaz complexaz eformari per Juditiuz, duz ideas subti, et prati, vellut in unuz colligit per afirmationez, tamen illa complexio, quez per Juditiuz fit, n. ē. ipsuz Juditium formaliter.

334 Etiaz recolere oportet hic, quod in Disp. 2ª q. 1ª Conc. 2ª demonstratuz ē ubi dictuz fuit in nobis adese puras intellectiones à sensatione, et imaginatione omninò diversas, ea enim magno adjumento eē posunt ad avertuz conclusionis sustinendaz contra Elvetium, contra quem sit

Conclusio Vnica.

Juditium n. ē. actus quidam potentie sensitive, sed intellectualis, et rationalis.

335. Prob. 1º admisa Elvetii sententia homo n. diferret à Brutis animantibus nisi per externaz corporis formaz, s. solum audire nullum adesse inter hominem, et Bruta animalia, nisi externa corporis figura, aures piorum, et sapientium perhorrescit; g. Prob. maj. Sivè Phisica Elvetii sensibilitas hoc ē. facultas pasiva recipiendi sensationes; sivè Memoria, que n. diferat à continua, s. debili sensatione, unanimi omniuz consensu brutis animantibus tribuitur, g. etiaz judicare, q. nihil aliud sit, quam sentire, n. denegatur; s. judicare hominuz juxta Elvetii opinionez ita ē. similit, g. admisa Elvetii sententia &ª

336 Prob. 2º Ex S. August qui lib. de vera Relig. cap. 29. ita loquitur: Ipse aspectus oculoruz renuntiare id potest, judicare autē nullo modo. Et lib. 11º de civ. Dei cap. 7. sic dicit: Nos ea sensu corporis ita capimus, ut de his n. sensu corporis judicemus. Habemus aliuz interioris hominis sensum isto longè prestantiorez quod justa, et injusta asentimus, justa per intelligibilem speciez, injusta per ejus privationez. Ad hujus sensus ofitiuz, n. acies pupille, n. foramen auriculæ, n. spiramen nariuz, n. gustus faucium, n. ullus corporeus tactus accedit.;;; Ergo ex Sto Augustino, Juditium n. potentie sensitive, s. rationalis actus ē.

337. Objicies 1º In homine eque, ac in brutis animantibus n. nisi sensationes habentur, g. Juditium si in homine ē. etiaz erit sensatio. Prob. ant In homine eque ac in brutis due tantum sunt potentie, scilicet Phisica sensibilitas, hoc ē. capacitas recipiendi impresiones ab objectis externis,

et memoria, in qua servantur inpressiones receptæ, ē utraq. ad summum n̄. ē. nisi sensatio. ḡ.

Resp. nego ant. et maj. prob. Utriusq.e falsitas manifeste constat ex multiplice discrimine inter hominē, et bruta; in primis hominez mente preditū ēē libero arbitrio gaudere, quo bruta animalia predita n̄. s̄. ipsa experientia passim docet, certum pariter ē, hominem res spirituales, atq.e alias ā materia prorsus abstractas percipere, q. n̄. sensatione, s. pura tantum intellectione fieri potest. Intellectio autem ē actus sublimioris facultatis quāz quælibet etiam perfectissima sensitiva potentia, quæ brutis tribuitur. Perspicua res ē, bruta n̄. ēē idonea ad scientias comparandas, sicut homo scientiis imbuitur, ac novas quotidie adinvenit. Quare bruta n̄. excogitant tot tam mira, tam pulchra, tam præclara, tam utiliaq.e ut homines hucusque excogitarunt, in diesq.e excogitant sui ingenii acumine, si æque iidem facultatibus participant? Certè validū argumentum, hominem aliqua sublimiori facultate præditum ēē, quæ in brutis animantibus n̄. reperitur.

338 Instat Elvetius concedens in homine plura, quæ in belluis n̄. reperiuntur, ceterū hæc ā sublimiori facultate, ā Phisica sensibilitate, et memoria sensitiva altera provenire negat. Etenī omnia, in quibus hō. brutis præstat, tribuit pluralitati idearū, quas hō. n̄ q.e bruta, comparat, et acquirit. Quare autem hanc pluralitatē idearū hō. acquirat, n̄. q.e brutū, pluribus demonstrat rationibus, quarū principales s̄. sequentes. 1.a Ex diversa corporis structura. Nam diversa corporei organi forma, quæ inter hominū manus, ac bestiarū ungulas habetur, brutis industria privatur ad quædaz tractanda instrum.ta et ab ea exploranda, et invenienda quæ manus suponunt. 2.a Ex longiori vita hominis, quā brutorū. Hæc vita brebior illa, n̄. sinit tot observationes instituere, totq.e ideas comparare, quot hō. potest. 3.o Ex minori brutorū necessitate: Nam dentibus suis longioribus, rostro, et ungulis ā natura instructa, et plumis, ac duriori pelle contecta, paucioribus egent repagulis, atq.e ideò inventis paucioribus. 4.a Ex majori hominū multitudine; Naz quo magis aliqua animalium species, quæ observationū sit capax, multiplicata ē; eo magis ideis abundat. Hæ autem diferentiæ, inter hominē, et bruta, (concludit Elvetius) ē causa, cur æquè facultatibus præditi, in hominibus idearū, ac inventorū species magis fecundæ sint, minusq.e in brutis.

Resp. Negando absurdū, ac impium Elvetii asumptum. Naz revera homines plures ideas, pluraq. percipiunt, quæ ā brutis n̄. atinguntur, quia fatultate superiori scilicet intellectiva, seu rationali pollent, qua coetera animalia destituuntur. Quare omnes ejus rationes, seu potius deliria spernere opportet. Sed nè aliquis fortè alicujus ēē ponderis illas arbitretur si omninò negligantur, breviter, quas posint omnibus occurrant. Et qui-

dem ad 1.ᵃ dico, quo apertissime falsitatis convincitur. Nam n. desunt plures bestiæ, quæ præ se ferunt manus manibus hominum valde similes, ut sunt multæ Simiarum species, quas Buffolius commemorat Hist. Nat. tom. 14. et 15. et alia quædam similium specierum animalia, quæ omnia licet quasdam vellut manus habeant, nec ullam artem unquam excogitarunt, nec aliud quodpiam inventum meditata sunt. Præterea plura occurrunt hominum exempla, qui licet mutili, et manci ab ipsa nativitate, industria tamen, ac ratione manuum defectum supleverunt, plura præstantes, quæ ab animantibus brutis, etiam sagatioribus præstari n. solent; ut refert Petrus Moscati in suo tractatu Academico quem anno 1770 in lucem edidit, et experientia ipsa passim docet: ergo n. ex sola exteriori corporis forma, et manuum defectu brutis privatur, quod homini conceditur, sed ex defectu facultatis intellective, quæ in homine residet.

Resp. ad 2.ᵃᵐ Quedam sunt bestiarum species, quæ si rerum naturalium Historiis creditur, parem cum hominibus habent vitam. Thomas Brownus tom. 1.º Errorum Populi lib. 3. cap. 9. Negans, Cervos tandiu vivere, quandiu vulgus judicat; tanquam certum habet Camellos vivere usque ad annum 50. Elephantes usque ad 100. Etiam q.ᵉ ex experientia constat Equos, et Mulos ultra 30 annum multoties vivere, qui nunquam eas notitias sibi acquirant, quas pueri nonnulli, etiam 15 anno jam asequti sunt, ergo neque longa, vel brebis vita nihil concludit.

Resp. ad 3.ᵃᵐ Non minus egere bruta industria aliqua, ac homo. Nunquid a natura satis provisum est Ovibus, ut se defendant a Lupis; Leporibus, ut se tueantur a Canibus; Muribus ut se a Fellibus liberent; Piscibus minoribus, ut se a majoribus caveant; Columbis, et aliis avibus, ut Aquilæ Ungues efugiant? Foveas quidem suas Vulpes efodiunt; Aves nidos suos in ordinem digerunt; Talpæ Mures Serpentes suos in tellure habent recesus &.ᵃ Quæ omnia ab ipsis fiunt, n. quadam noviter acquisita notitia; non aliquo novo ipsarum invento, sed solo instinctu naturæ, ita ut a Mundi exordio ad hæc usque tempora earum industria nunquam aucta est. nihil additum nihilq.ᵉ magis perfecte elaboratum est. quod certe experientia magis perficere debuissent, sicut homines, si illis eæ ipsæ essent facultates, quibus homo præditus; cum evidenter constet magis indigere industria, majoriq.ᵉ repagulo ad insulta animalium efugandam

Resp. ad 4.ᵃᵐ ultimamq.ᵉ rationem, quod ex hominum multitudine hoc est signanter hominum multitudo n. juvat ad Artes, et scientias augendas, sed id juvat quod homines secum una versentur, et quæ cogitant, sibi mutuo communicant. Et quare Oves, aliaq.ᵉ animalia sive quadrupedia, sive aquatica, sive volatilia, quæ sæpe secum ipsis ad centena, et millena versantur, et naturalem stoliditatem n. amitunt?

Pudet certè adeò prolixè tam immanes ac futiles rationes refutare; cum quilibet intimè sentiat diferentia juditii hominis, et sentiendi brutorum animantium; nisi adeò depravatam malitia habeat naturam, ut sicut Equus, et Mulus, quibus n. e. intus exarsere, et comparatus sit jumentis insipientibus, et similis factus sit illis.

339. Objic. 2º Doct. Sub. docet sensum, seu sensationem juditium ee. ipsorumque sensus judicare, g. Prob. ant. Doct. in 4. sent. dist. 47. q. 2. de Anima: ita loquitur: „Dicitur sensus communis judicare de sensibilibus diversorum sensuum„, g. Resp. dist. ant. Esse juditium generalisimè acceptum pro quacumque distincta cognitione conc. Esse propriè juditium acceptum neg. Ibi Doct. loquitur de juditio in generalisima, et impropria asertione, quod in sex genera dividit; Juditium 1i. generis tribuit Doct. sensibus: quo nomine intelligit distinctam rei sensibilis notionem, quam sensationem ee. omnes fatentur. At quinque reliqua Juditiorum genera intellectuales aprehensiones appellat. Quae omnes sensationes genus transcendunt. Uno verbo ad omnem Doctoris suspitionem eliminandam, ne forte suspicetur Elvetiani sistemati aliquo modo adictus, ejus mentem aperte declarat in 4. Sent. dis 48. q. 1. ubi ait: „Judicare n. competit nisi naturae intellectuali„.

II Sepius dixi absonum, impiumque ee. Elvetii Systema, et merito; quia morum disciplinam, societatem, ac Religionem, uno ictu, simul evertit. Semel enim admiso in homine nihil aliud contingere nisi sensationes, necesariò sequitur, nullas in eo esse puras intellectiones nullamque ideam abstractam, et Universalem. Hinc infertur in homine ratiocinationem; si nulla ratiocinatio, neque nulla libertas; si nulla libertas, neque meritum, neque demeritum; et consequenter neque praemium, neque paenam. Morum disciplina penitus destructa, similiter si homo, n. nisi sensationes, habet in eo nulla datur Dei idea, quae sola intellectione percipi potest: Ideò nullus erga Deum amor, et cultus, nulla Divinae Legis observantia; imo necnulla cognitio, nullus eternarum paenarum metus, nulla spes celestium premiorum; ita ut etiam Religio destruetur. Certè horrendum systema! Cavete omnino carisimi ab ejus fermento.

Questio II.

An Juditium sit actus intellectus, l. voluntatis.

340 Clar. Edmundus Purchotius, Cartesii sequens vestigia, statuit intum ee. mere potentiam pasivam; proindeque opinatur juditium ee. quemdam voluntatis actum caeterum alii Recentiores Philosofi, qui sustinent intum ee. activum, juditium ee. actum intus nonque voluntatis unanimi sententia decernunt quibus adherret Doct. Sub. qui certè illos preluxit. Ideò cum Doct. hisque Recentioribus sit

Conclusio Unica.

Juditium est actus intellectus, nonque Voluntatis.

341. Prob. 1.o ex Doct. Sub. in 2.o Sent. dist. 38. q. Unica ubi ait: „Intus solius ē. conferre per modum juditii, sicut, et intelligere.„ Et immediate dist. 39. q. 2.a probans conscientiam pertinere ad intum nonque ad voluntatem, inter alia hæc dicit: Hoc etiam patet de actibus conscientiæ, qui s.t testificare accusare, judicare:: quæ omnia pertinent ad rationem, et intum„ similia refert in 4. Sent. dist. 47. q. 1.a Quodlib. q. 18. et alibi pluries; ḡ ex Doct. Sub.a

342. Prob. 2.o Juditium ē. perceptio convenientiæ, aut discrepantiæ idearum subti et prati, ꝯ. omnis perceptio ē. actus intus, nonque voluntatis, ḡ. Prob. min. Voluntas ē. potentia cæca; ḡ. n̄. percipit, nec intelligit; ḡ. intus ꝯ.a

343. Prob. 3.o Juditium ē. actus illius facultatis ad quam pertinet habitus, qui ex repetitione actuum juditii resultat, ꝯ. habitus, qui ex repetitione actuum juditii resultat pertinet ad intum nonque ad voluntatem ḡ. Prob. min. Hujusmodi habitus, ē. habitus scientiæ, ꝯ. habitus scientiæ pertinet ad intum, nonque ad voluntatem, ḡ. Prob. min. Intus, nonque voluntas dicitur sciens. ḡ.

344. Obj: 1.o Juditium n̄. ē. nisi actus assensus, l. dissensus, ꝯ. proprium ē. solius voluntatis assentiri, l. dissentiri, ḡ. Resp. dist. maj. Juditium ē. actus assensus, l. dissensus vero, conc. bono, nego. Et dist. min. contra. Nam assensus, et dissensus intus s.t alterius rationis, ab assensu, et dissensu voluntatis, n̄. solum ratione objectorum diversorum (hoc ē: quatenus intus verum, ut obtum attingit; voluntasque bonum:) ꝯ etiam quia hujusmodi dissensus, et assensus quia in se s.t diversæ naturæ: assensus enim, et dissensus intus, istis formulis æquivalent: ē. et n̄. ē; voluntatis vero hisce aliis volo, et nolo: Videlicet assensus intus ē. perceptio, voluntatis autem volitio.

345. Inst: 1.o Illius facultatis ē. proprium vero assentiri, quæ errat circa verum, ꝯ. voluntas errat circa verum. ḡ. Prob. min. Illius ē. errare cujus ē. errore pœnitere, ꝯ. voluntatem n̄. q.e intum pœnitet erroris, ḡ. Resp. min. et dist. maj. prob. Illius ē. errare, l. imperando, l. eliciendo juditium falsum cujus ē. erroris pœnitere, conc. precise eliciendo juditium falsum nego; et dist. min. Voluntatem pœnitet erroris a se imperati concedo; a se eliciti nego. Etiam si intus sit activa facultas, quatenus vere operatur, dum suos elicit actus; ē. tamen indiferens indiferentia pasiva ad agendum: id circo indiget in suis operationibus, l. ab obto, l. ab voluntate determinari. Si ferendum sit juditium in materia evidenti, ita ut evident constet de convenientia, aut discrepantia idearum subti, et prati; tunc intus ab obto, seu ab ipsa rei evidentia determinatur ad assensum, l. dissensum.

Si autem judicandum sit in materia ñ evidenti, ꝺ tantum dubia, probabili, l obscura, tunc eget voluntatis imperio, ut possit erumpere in actum juditii. Quare si contingat voluntatem imperare intellectui, ut falso asentiatur, l disentiatur vero, tunc quidem intellectus errat, ꝺ voluntatem pœnitet erroris â se imperati

346 Inst. 2º Sed Voluntatem pœnitet erroris, quia juditium falsum ipsa elicit, ḡ ñ tenet dist. Prob. min. sub. Plura juditia st. actus liberi, ꝺ actus liberi non prodeunt nisi â voluntate, ḡ Resp neg ant. et dist maj. prob. Plura juditia st. actus liberi, quia imperantur â Voluntate conc. quia ipsa eliciuntur neg. Et dist. min. Actus liberi ram imperati, quam eliciti ñ prodeunt nisi â voluntate, conc. Actus liberi tantum imperati, nego. Juditia, quæ libera st. dicuntur libera, quia imperantur â voluntate, quæ potentia libera ē, ñ quia ab illa producantur: atqᵉ ob hanc causam malum Phisicum, et etiam Morale, quod ex errore imperato consequitur, voluntati imputatur, ñ intellectui.

Animadversio.

347. Errorum, seu falsorum juditiorum causæ, plurimæ st. ac propè infinitæ, quia tamen omnes dimanare videntur, l ex juditiis malè jam eformatis, l ex modo, quo nova eliciuntur; ideo statui posum duo, l ut generales errorum fontes, scilicet: Præocupatio mentis; et Mentis Præcipitatio. Præocupatio mentis fit anticipatis quibusdam juditiis, seu opinionibus, quibus imbuuntur homines, antequam ad scientias comparandas accedant. Hæc autem anticipata juditia in mentem potissimum inducuntur, l â sensibus, l ab educatione, l â Vulgi opinione. Ad quæ præcavenda, remedia assignantur â Sancto-Floriano tom. 1º Philosofiæ, â fol. 260, usque ad 285. Etiam Ytl.ᵐᵘˢ Feijòò tom. 2º Theatri Criptici, Disc. 2º Antonius Josef Rodriguez, in tom. 2º Novi Aspect. Moralis Paradoxa 7.ª et alii quam plurimi. Ego circa hoc cavendum moneo, nè quidquam, ut verum habeatur ex sola alicujus Pictoris, seu Poetæ auctoritate. Nam ut egregie adnimadvertit Oratius: Pictoribus atqᵉ Poetis, quidlibet audendi semper fuit æqua potestas. Etiam ubi Fides Divina aliud ñ cogit, imitari oportet Platonem, qui teste Clemente Alexandrino dicere solebat: „Ego sum ejusmodi, ut nulli alii credant nisi rationi, quæ mihi consideranti optima visa fuerit.„

348. Præcipitatio mentis ē præceps juditium de re ñ satis explorata. Quod mentis vitium, quam facile in humanos animos inhabitet, certo constat, ex innumeris temerariis juditiis, in quæ labuntur homines. Fontes verò ex quibus dimanat

preceps judicandi ratio duo potissime assignantur, scilicet: Naturalis hominis conditio; et afectus liberi ipsius animi. Quos clare explicat remedia prebet prefatus P. à Sancto-Floriano com. cit. à folio 286, usque ad 291.

Questio III.

An ppõo. Loĝa possit ee. vera simul, et falsa.

340 Plures hic solent à Logis excitari questiones ñ. inutiles, cum multum conducant ad magis intelligere veritatis, et falsitatis natura. Quarum rê ut consuetudiné ego quoque morem gerant in duplici questioñe has dificultates resolvam; suponendo preter dicta in 1a. Logices parte, de vera, et falsa ppoñe, quod si ppõo ñ. ad rei statum, s. ad internum loquentis judiciū refseratur, alia verax, alia fallax dicitur. Verax ē. dum verbis enuntiatur, quod interno juditio res ee. creditur. Fallaxq.e dum aliud verbo profertur; et aliud corde sentitur. Ideo ñ. omnis ppõo vera, ñ. ē. etiā verax, neque falsa semper fallax. Suficit ut aliquis verax dicatur, q. rem proferat sicut illā ee. putat, licet in re sit falsa. Et ut quis fallax, seu mendax sit, satis ē. ut rem enuntiet, alit ac ee. judicat, quamvis vera sit.

350 Etiam suponere opportet ut ad presente quest. valde necessariū; quales sint ppoñes certe, probabiles, et dubie. Itaq.e ppõo certa, potest ee. quod adse, et quoadnos; certa quoad se: ē. illa ppõo cujus objectū ita ē. immutabile, ut illud alit ee. nequeat, ipsiq.e ppoñi subeere falsitas ñ. possit. Certa quoadnos, ē. de cujus veritate ita constat nobis, ut illi firmit adhereamus. Certitudo triplex solet distingui: Methaphisica, Phisica, et Moralis. Methafisicè certa vocatur ppõo: cujus veritas ita constans ē. ut alit ee. prorsus repugnet. Phisicè certa ē. cujus obti opositum absolutè quidem possibile ē. s. opositum nequit ee. nisi violatis nature legibus. Hinc hec ppõo lapis sua inclinatione relictus ~~sua~~ ~~in~~ deorsum ruit: ē Phisicè certa; falsaq.e Divina ñ. accedente dispositione nature leges immutante. Moralit certa, ea appellatur, que, falsa ee. potest, qui violentur nature leges, s. falsa ee. nequit nisi

corruptis omnium hominum moribus, et omni fide humana prorsus ablata: ita Moraliter certum est Romam existere, idenim homines uno ore fatentur. Etiam ut Moraliter certa censeri potest ea propositio, quae ita est probabilis, ut fere nunquam in communi omnium sapientium estimatione illi veritas desit. Sic dicitur Moraliter certum hominem in proxima peccandi occasione constitutum, nisi cito caveat esse peccaturum.

351. Ad probabilem propositionem cognoscendam sit exemplum in duabus propositionibus contradictoriis; si pro una stet validior ratio probabilis dicitur; pro altera quae infirmior ratio improbabilis erit. Si autem pro utraque nulla adsit ratio, vel adsint rationes equales, ejusdem momenti, ac ponderis; utraque dubia erit. Propositio probabilis potest esse probabilis intrincese, et extrinsice. 1a est cujus veritas ratione intrinseca suadetur. 2a autem quae ratione extrinseca, seu sola authoritate fulcitur. Etiam potest simul esse probabilis intrinsecè, et extrinsecè: scilicet, quando simul ratione intrinseca, et authoritate ejus veritas fulcitur. Similiter dubia propositio potest esse dubia positivè, et negativè: positivè dubia vocatur, quae pro se equales habet rationes; negativèque quando nulla adest ratio ob quam vera, aut falsa dici possit: v.g. haec Stellae fixae sunt numero pares. His itaque declaratis questio de propositione formali, quae Logica quoque appellatur procedit, de qua sit

Conclusio Unica.

Omnis propositio Logica est vera, aut falsa: nulla autem vera simul, et falsa esse potest.

352. Prob. 1a pars. Illud quod a propositione enuntiatur, debet aut esse, aut non esse; si est et afirmetur, propositio est vera; si verò negetur, est falsa. Si autem contra non est et esse afirmetur, propositio falsa est; si verò esse negetur, est vera; ergo quaelibet propositio Logica est vera, aut falsa. Major patet: Nam juxta commune prologuium; Quodlibet est vel non est.

353. Prob. 2a pars: alio evidenti principio impossibile est simul esse et non esse; sed si eadem propositio simul esset vera, et falsa, idem simul esset, et non esset; ergo Prob. seq. ut propositio afirmans sit vera quod afirmatur debet esse et non esse ut sit falsa, et similiter ut propositio negans sit vera, quod negatur debet non esse et esse ut sit falsa; ergo. Confirmatur ex Doct. in lib. 3o Sent. dist. 25. q. 1a ubi inquit; ,, Complexio eadem non est simul vera, et falsa.,,

354 Obji: Si quis proferat hanc ppōnē vg mentior, l. falsum dico, hęc neqᵉ vera, neque falsa erit, l. simul falsa, et vera, ḡ. Prob. seq. Si verum ē. illum falsum dicere, ppōō ē. vera; si autem falsum ē. se falsum dicere; falsa erit; ƌ. quomodo erit vera, si verum ē. se falsum dicere? Et quomodo falsa si reverà falsum ē. se falsum dicere? ḡ. hęc ppōō, l nec vera, nec falsa ē. l. simul vera, et falsa.

Resp. cum hoc Dilemmate, l. proferens hanc pponēm: mentior, l. falsum dico; immediatè antè alā quid loqutus ē. et refert pponem ad prius enarrata, l. nihil loqutus ē. et temerè, seu absque ratione profert pponem. Si nihil antea loqutus ē, ppōō extra questionę ē, nam ē. ppōō purè materialis, nihil significans nisi verboru sonu, questiōqᵉ ut notatum fuit, de ppōne formali, seu Loğā procedit. Si verò ad prius enarrata verba pponēm referat, quamvis exprimatur per verbum presens, suponit tamen pro tempore preterito, huncqᵉ continet sensum: mentitus sum, l. falsum dixi. Vnde si precedens loqutio fuit mendacio subsequens ppōō qua fatetur se mentitum fuisse vera erit, n̄ qᵉ falsa; et contra, si prior loqutio erat veritas, subsequens ppōō erit falsa, n̄ qᵉ vera. Ex quo sequitur, hanc pponem n̄ ēē simul verą, et falsam, ƌ. veram, aut falsam precisè.

355. Inst: Potest aliquis dicere hanc ppōnę: Mentior; quin illa refferat ad peculiarę loqutionę, ƌ. tantum in genere, tunc hęc ppōō mentior: est formalis et Loğā, et tamen, aut simul vera, et falsa ē. aut nec vera, nec falsa, ḡ. Major patet: Nam quis secum recolens propias morales imperfectiones, potest dicere in genere: heu quam malus sum! Superbior invideo mentior &ᵃ. Minor prob. Si hujusmodi confesio ē. vera, tunc simul ē. falsa; n̄. enį mentitur, qui verų fatetur; si falsa ē. confesio, tunc simul ē. vera, quia verų ē. tunc mentiri; ḡ.

Resp. neg. min. ⁊ ejus prob. Nam in hypotesi, ille, qui dolens dicat, mentior, significat ēē mendacem habitu, seu aliàs se mentitum fuisse, n̄. autę actu mentiri. Est igitur vera hęc ppōō: eo modo, quo alię precedentes ppōnes superbio invideo verę s̄t: eas enim proferens n̄. significat se actu superbire, invidere, mentiri, cum actu doleat, se aliàs superbisse, invidisse, ac mentitų fuisse. Neque ad istarų pponų veritatem, requiritur, ut eas pronuntians actu superbiat, invideat, mentiatur, cum de mente loquentis hę ppōnes n̄. respiciant actum, ƌ. habitų superbiendi, invidendi, et mentiendi, quem destestatur, et conatur destruere.

QVESTIO IV.

Vtrum ppōō mutari posset de vera in falsam, et vice versa, eadem ipsa ppōne manente.

356 Questio n̄. loquitur de veritate, et falsitate pponis necesarię, certum quippè ē. omniųqᵉ placito firmatų, ppōnes in materia necesaria, et im-

possibili, ita ēē veras, et falsas, ut nullatenus possint aliť se habere; ita ut ppones necessariò veræ, ppones æternæ veritatis solent vulgò appellari. Itaq. quæstio solùm locū habere potest in his tantū pponibus, quæ circa materiā contingentē versantur, atq. ita sũ. veræ, ut potuerint ēē falsæ, et vice versa. Quod ut diximatur, cū ejus resolutio pendeat ex natura obti pponis, scire oportet discrimen inter objectū pponis necessariæ, et contingentis.

357. Obtum pponis necessariæ, nulli temporis differentiæ ē. alligatum, quia cum illud consistat in sola rerū essentia, aut repugnantia, aut in quolibet alio immutabili, ā temporis differentia ñ. pendet, sicut ē contra objectū pponis contingentis, cū absolutè loquendo ita sit, ut possit ñ. ēē; necessariò determinandū ē. tempus, quo illud ē. l. ñ. ē. Vnde temporis differentia, scilicet: l. præteriti, l. præsentis, l. futuri, in ppone contingenti ē. necessariò consideranda, l. ut pars quædā ejus subjecti, et pdti; cū in illa, copula sumatur ñ. præcisè vi copulæ, ut in necessaria, sed ratione verbi cujus ē. tempus significare. Id circò ppones contingentes, quæ supponunt pro diverso tempore, quamvis minima fuerit temporis differentia, diversæ sũ. licet iisdē vocabulis exprimantur: diversæ enim sũ. ppones, in quibus pars tantum aliqua subti, aut pdti, eadem ñ. ē., et modus significandi in copula aliquatenus immutatur: quale sit

Conclusio Vnica.

Ppones contingentes ita veræ, aut falsæ sunt, ut nequeant de veris in falsas, neque de falsis in veras eadem pone manente.

358. Prob. 1.° Vt ppo de vera in falsā, aut de falsa in verā mutari posset debet evadere falsa, quæ prius erat vera, aut contra, eadē ppone ipsa manente quoad substantiā; ꝺ. nulla ppo et si contingens, potest de vera evadere falsa, l. contra eadē ipsa ppone manente quoad substantiā, ġ. Prob. min. Hæc ppo: Petrus studet hora 4.a vespertina, si reverà Petrus studet erit vera; si autē proferatur eadē ppo transacta hora in qua Petrus ñ. studet, erit falsa; ꝺ. tunc ñ. manet eadē formalis ppo; ġ. Prob. min. Transacta hora vespertina, in qua Petrus studet, jā ppo ē. materialis; ġ. Prob. ant. Dum postea profertur ñ. supponit pro tempore eodē pro quo antea supponebat, ꝺ. antea pro tempore, pro quo supponebat erat formalis; ġ. Conseq.a patet: Nā mutata temporis differentia mutatur ppo quoad substantiā:

Dices: Memorata ppo semper supponit pro tempore tunc præsente cum pronuntiatur; ġ. Resp. Tempus præsens respondens horæ quartæ, est prorsùs diversū ā tempore præsente, quod respondet 5.æ aut cuilibet aliæ horæ; ġ. ñ. eadē ē. sed prorsus diversa ppo, in quolibet diverso tempore.

¶ Quod dicitur de hac prõone dicendum ē. de quacumqᵉ alia contingente, quæ semper suponere debet pro determinato quodam tempore, ita ut si diversum fuerit, diversa quoque erit prõo quoad substantiã. Sic gᵉ pro eodem tempore de vera in falsã, neqᵉ ē contra mutari nequit.

359. Prob. 2º. pprõo contingens l. ē. de preterito, l. de presenti l. de futuro, d. cujuscumqᵉ generis sit, quo ad veritatem et falsitatẽ semper habitã ē immutabilis nisi ipsa quoad substantiã mutetur; g. Prob. min. per partes. 1º. si fuerit de preterito illius obtũ ē. immutabile; qᵈ. enĩ fuit nulla potentia efici potest et qᵈ. ñ. fuit, imposibile ē. eficere ut fuerit licet posit deinceps ēē. aut potuerit ēē; d. posita obti immutabilitate, necese etiã ē. veritatẽ, aut falsitatem põnis ēē. immutabilẽ; g. 2º. Si fuerit de presenti, illius quoqᵉ obtũ pro tempore in põne indicato ē. immutabile, cũ nequeat eodẽ tempore idẽ simul ēē. et ñ. ēē. g. etiã quoad veritatẽ, aut falsitatẽ erit immutabilis, cũ nequeat eodẽ tempore simul ēē, et ēē ñ. vera, aut falsa. 3º. Si demum fuerit de futuro, obtũ põnis, l. pro tempore designatũ ē. futurũ, l. ñ. ē. futurũ; si ē. futurũ eo durationis spatio in ipsa indicato, pprõo. erit vera; si ñ. ē. futurũ erit falsa: ita, ut elapso tempore indicato, si pprõo proferatur materialis erit, et distincta ab ea, quæ primo formata ē; g. data prõo de futuro contingenti semper vera erit, aut semper falsa, aut alia distincta; g. sive de preterito, sive de presenti, sive de futuro, põo contingens semper ita vera aut falsa ē. ut ejus veritas, aut falsitas mutari nequeat, nisi ipsa quoque quoad substantiã mutetur.

360 Objic: 1º. Si põo contingens nequiret de vera in falsã mutari, ñ. distinqueretur ā ppõne in materia necesaria, d. juxta omnes contingens diferet ā necesaria, g. Prob. seqᵃ Si nequiret de vera in falsã mutari, esset perpetuo vera imo *æternæ veritatis*; g. Resp. nego. seq. maj. asignando discrimen inter allatas ppõnes. Nã 1º. in materia necesaria ita ē. vera, ut nec posit, nec potuerit unquã ēē. falsa, d. põo contingens licet semel vera, nequeat ēē. falsa, poterat tamen falsa ēē. cum enim ejus obtũ sit contingens poterat ñ. ēē. 1º. objectũ ppõnis necesariæ ē. absolute, et simplicitʳ immutabile; contingentis vero, ē. immutabile tantum secundũ quid, et hypotetice; scilicet ex hypotesi, quod existat, quia repugnat idẽ simul ēē et ñ. ēē. Quod innuere videtur Doctor in 1º. Sent. dist. 3. q. 5. dum ait: ,, Prõo ē. necesaria in intu nro secundũ quid, quia immutabilis in falsa.,, Caterũ põnẽ contingentẽ ēē. posse perpetuo verã, et æternæ veritatis, eo sensu, quo de necesaria asseritur, nemo certe concedet. Sic contingens ē. Cælos creatos fuisse, ideo contingens etiã ē. hæc prõo: *Cæli creati fuerunt*. Et tamen vera erit pro tota æternitatis duratione.

361. Objic: 2º. Ante adventũ Christi vera erat hæc pprõo: *Christus nascetur*, d. nunc ē. falsa, g. de vera in falsã mutata ē. Resp. dist. min. Nunc ē. falsa mutata ppõne quoad substantiã, et sensũ, conc. eadẽ manante quoad substantiã, neg. Hæc ppõo vera ē. eo sensu, quem significabat dũ ā Profetis prolata ē. Si enĩ accipiatur vellut ā Jacobo prolata, ē. illius sensus: *Christus nascetur post hanc diem anni 2311*. Si ab Ysaya *post hanc diem anni 3270*. Si ā Daniele, *post ham diem anni 3466*. Ab orbe condito. Nunc autẽ pronuntiata hunc diversũ exhibet sensum: *Christus nascetur post hanc diẽ anni ab orbe condito 6786*. Quo hæc

scribuntur. Si autem hujusmodi ppro proferatur: Historicè in sensu à Profetis prolata, etiam nunc vera est.

362. Objic: 8.º Ideo ppones contingentes non possunt transire de veris in falsas, et contra, quia eadem manente ppone significat tempus determinatum, quod necesse non est, ut ppo contingens significet tempus determinatum: ergo Prob. min. Plures sunt ppones, l. ut particulares, quæ sicut earum subjectum est indeterminatum, ita indiferentes sunt ad hoc, l. illud instans temporis significandum; ergo Prob. ant. Si aliquis v.g. dicat: aliquis equus currit, non magis hæc ppo significat cursum equi pro uno, quam pro alio instanti, sicut illum non determinat pro uno magis, quam pro alio Equo; ergo

Resp. neg. min. et dist. ant. prob. Pones contingentes particulares, sunt indiferentes ad hoc, l. illud temporis instans significandum, antequam earum veritas, aut falsitas determinetur, concedo. Postquam determinata est nego. Si tempus sit indeterminatum allata ppo huic equivalet: Aliquis Equus interdum currit. Sicut igitur ad decernendam hujus ponis veritatem debet determinari unum certum equinum individuum, ut constet aliquem Equum revera currere ita determinari debet ad verbi interdum significatio, et tempus, quo Equus currit, ut certum sit equum aliquando currere. Præterea sufficit ut vera sit ppo: Equus aliquando currit, ut unica vice currat; sicut necesse est ut sit falsa, ut nullo tempore currat: quod aparet in hac pone: Aliquis homo est doctus, quæ ut vera sit sufficit, ut unus tantum homo sit doctus, et ut falsa dicatur, quod nullus omninò homo doctus sit.

Disputatio IV.

Exercitationes ad III. intus operationes atinentes.

Quæstio I.

Quodnam statuendum sit Universale veritatis Criterium.

363. Cum Discursus, seu demontratio ad inveniendam veritatem dirigatur, de ejus Criterio, seu medio disserere oportet. Quare sciendum est quod veritatis Criterium apellatur: Illud Universale, quod sufficit in singulis casibus ad discernendum verum à falso. Antiquiores Philosophi docuerunt, hujusmodi Criterium esse illud per se notum principium: Imposibile est idem simul esse et non esse. Recentiores verò illud statuerunt in idea clara, et distincta rei, hanc ponem pro Universali veritatis Criterio exhibentes: Quidquid in idea claré, et distinctè percipitur, verum est. Ego verò quamvis concedo ejusmodi pones esse certissimas, ac ipso usu venire posse ad alias innumeras demontrandas, earumque aperiendam veritatem: attamen

neutrum pro Universali veritatis criterio placet admittere; cujus ratione in sequenti Conclusione demonstratur cum Clar. Fran.co Jacquiero, qui ñ. distat à principiis Doctoris cum quo sit

Conclusio Unica.

Universale veritatis Criterium sunt regulæ Logæ.

364. Prob. 1.º Illud tantum habendum ē. pro Universali veritatis Criterio, ğ. singulis in casibus sufficit ad discernendum verum à falso, ā id præstant tantum regulæ Logæ; ğ. Prob. min. Ad discernendum verum à falso satis ē. demonstrare prædicatum pponis de cujus veritate quæritur illius subto convenire, aut ñ. convenire, ā id optimè demonstratur solis Logæ regulis; ğ. Prob. min. Demonstratio constat, l. una, l. de pluribus argumentationibus quarum præmissæ ñ. defines in dubia experimenta axiomata, seu ppones jam demonstratæ, ā hoc omne demonstrant Logæ regulæ; ğ. May. patet, ut enim aliquis accuratè demonstret aliquid, sufficit, ut rectum possit ferre judicium, num definitiones sint genuinæ, num experientiæ sint indubitatæ, num axiomatis nomen mereantur pones ad demonstrandum assumptæ, num denique Syllogismorum forma sit legitima. Min. similit. ē. clara: Nam Loga tradit definitionum regulas, Methodum exhibet instituendi experimenta, affert discrimen inter axiomata, et pones demonstrabiles, et tandem docet rectam Syllogismorum formam; ğ. Hanc probationem assignat Wolfius Philos. rationalis ubi statuit Logæ regulas tanquam veritatis Criterium habendas esse.

365. Prob. 2.º Si præter Logæ regulas aliud veritatis Criterium admitti posset, l. eēt illud Antiquiorum: Impossibile ē. idem simul ēē, et ñ ēē; l. alterum Recentiorum: Quidquid clarè, et distinctè percipitur verum ē; ā neutrum admitti potest; ğ. Prob. min. 1.º Per illud antiquiorum principium omnia deducunt ad absurdum, et impossibile, ita ut si eo uteretur in omnibus casibus, de medio tolleretur demonstratio ostensiva, et directa, ā hoc ē. contra praxim Philosoforum; ğ. 2.º Alterum Recentiorum ñ. ē. Universale, ğ. Prob. ant. Cum Recentiorum principio ñ. possunt demonstrari Articuli Fidei; ğ. Prob. ant. Licet Articuli Fidei habeant evidentissima credibilitatis motiva, clarè tamen, et distinctè ñ. percipiuntur eorum obta: vg. Quomodo Deus sit trinus, et unus; Quomodò Divinum Verbum factum sit hoō; quomodo totus, et integer Christus subsistat in Eucharistiæ Sacramento; ā. ğ. cum Recentiorum veritatis Criterio hæc, et similia demonstrari nequeunt, ğ. nec Antiquiorum, nec Recentiorum principium ē. Universale. Nunc sic: cum Logæ regulis hæc omnia demonstrari possunt, ğ. tantum illæ Universale veritatis Criterium sunt.

366. Hic ñ. recolo ut veritatis Criterium, illud à Cartesianis invectum: Ego cogito, ğ. sum. Nam quamvis inter primas veritates, quas certè novimus, censeri debeat, tamen ē. manifestum, quod Criterii notæ illi convenire nequeunt; ità ut si quis intenderet illud idoneum ēē. ad omnem veritatem discernendam, cæcutire videretur.

366. Obj: 1º Per illud principium, Imposibile ē idq simul ēē et n. ēē, ostendi potest omnium Conclusionum veritas, ḡ. Resp. dist. ant. Ostendi potest omnium Conclusionum veritas eas deducendo ad imposibile cum regulis Logę, conc. Absque regulis Logę, nego. Dictum ē, quod si utatur hoc principio, de medio tollitur omnis demostratio ostensiva, et directa, ita ut omnia reducit ad imposibile, et adhuc ad hoc indiget auxilio regularum Logę, ut aplicari posit. Et idq dicendum de Recentiorum principio, nam ut ipsum quoque aplicetur, opus Logę regulis, quare neutrum suficiens principium, et Universale veritatis Criterium esse potest.

367. Obj: 2º Veritatis Criterium debet ēē veritas per se nota, đ. veritas principiorum relatorum. n. q. regularum Logę, ē. per se nota, ḡ. Prob. min. Principia relata n. indigent alio, ut sint manifesta, đ. regulę Logę egent primis principiis, ut earum veritas sit manifesta, ḡ. Resp. neg. maj. Non enim ē necese, ut veritatis Criterium sit quid per se notum, et indemostrabile; đ. suficit, ut per illud omnium ponum demostrabilium, veritas demostretur, quo certè fit per Logę regulas. Si enim eset necese, ut veritatis Criterium ēē ponem ita manifestam, ut nulla indigeat demostratione, omnia axiomata, omnesq. pones per se notę deberent dici tot veritatis Criteria, q. nec contrarii concedunt, admitentes tantum principium ā quolibet asigato. Similit. falsum ē. earum principia n. indigere alio ad veritatem ostendendam, ex sepè dictis constat, regulis Logę indigeret: ideoq. n. ēē. nisi quędam principia generalia, ut in Ontologia ostenderetur.

368. Inst: Si veritatis Criterium n. deberet ēē ponō per se nota, et indigeret demostrari per aliud, nequirent per illud demostrari omnes veritates, đ. hoc ē. contra esentiam Criterii, ḡ. Prob. seq. Per illud n. demostrarentur veritatis ponum, quibus opus habet ad sui demostrationem, ḡ. Resp. dist seqm maj. Nequirent per illud demostrari omnes veritates indemostrabiles conc. demostrabiles, neg. Et dist. min. Est contra esentiam Criterii n. posse demostrare omnes veritates demostrabiles, conc. indemostrabiles; nego. Satis ē. ad veram rationem Criterii, ut per ipsum omnium ponum demostrabilium veritas demostretur: quod optimè prestant Logę regulę, et si n. ostendant veritatem principiorum, quibus ipse innituntur, cum illa sint principia per se nota indemostrabilia, et Criterio n. egeant.

369. Obj: 3º Veritatis Criterium debet absq. alio adjutorio, ēē suficiens ad ostendendam cujuslibet ponis demostrabilis veritatem, đ. regulę Logę per se solas id n. prestant, ḡ. Prob. min. Regulę Logę indigent subsidio principiorum primorum ut id prestari posit, ḡ. Resp. 1º Retorqueo arg. Juxta contrarios veritatis Criterium debet absque alterius adjutorio ēē suficiens ad ostendendam cujuslibet ponis demostrabilis veritatem,

d. Criterium tam ab Antiquioribus, quam a Recentioribus asignantur, imo omne principio utcumque evidens, et Universale non est sufficiens per se solum ad id prestandum; q. Maj. est ipsa a contrariis posita, minor autem est manifesta ex dictis num. 365. ubi aparet neutrum Criterium sine regulis Logice esse sufficiens ad veritatem ostendendam.

Resp. 2º. directe dist. maj. Veritatis Criterium debet absque alterius adjutorio sub ratione Criterii esse sufficiens Dº. conc. Absque alterius adjutorio in ratione materie nego. Et dist. ant. prob. Logice regule indigent principiis tanquam materia, conc. tanquam alio Criterio, neg. In discernenda veritate mediata, et demostrabili conveniunt simul prima principia, et regule Logice; d. que habent rationem Criterii, non sunt prima principia, ex quibus conclusiones inferuntur, d. regule Logice, que principia ipsa rite disponunt, et aplicant, ut inde veritas apareat. Unde 1.ª principia non sunt nisi vellut materia, circa quam operantur Logice regule, ea disponendo, et aplicando; Ita ut si nullum esset primum principium, nec ipsis Logice regulis posset discerni verum a falso; d. tunc hoc eveniret ob defectum materie, ex qua veritas erui posset, non vero ex defectu Criterii, per quod veritas educi deberet. Igitur per Logice regulas, non quo per principium aliquod discernitur veritas ponis demostrabilis; ideoque ipse Logice regule, non quo primum quodpiam principium, non Universale veritatis Criterium.

Questio II.

An Scientia, Fides, et Opinio in eodem intu. de eadem re, simul consistere posint.

370. Quid sit scientia, et opinio ex dictis in disp. 1.ª q. 1.ª num. 6. et 7. satis constat. Nunc solum prestat animadvertendum discrimen inter scientiam, et opinionem consistere, in eo quod illa est cognitio evidens, et certa; hec vero nec evidens, nec certa. Fides autem est asensus, quem prebemus poni propter autoritatem dicentis; ideo dum ob hanc causam poni asentimur, credere dicimur. Sicut autem autoritas dicentis potest esse, l. Divina, l. humana, ita Fides est l. Divina, l. humana. Fides Divina erit: si asensum prebemus poni quatenus a Deo revelate. Humana autem qua ponibus hominum asentimus. Divina Fides excludit omnem errorem, utpote fundatur entis veracissimi, et sapientissimi, qui nec falli, nec fallere potest; quare certitudo Divine Fidei, non solum est Moralis, d. etiam Matematica, et Methafisica, adeo ut que Divina Fide creduntur, illis proxime repugnet subesse falsum. Certitudo vero Fide humane cum fundetur in autoritate hominis, qui mentem brevis est. et fallit, fallereque potest, est tantum certitudo probabilitatis, que certitudine Morali equiparatur, scilicet; illa qua asensum prebemus plures existere Regiones ac Urbes, quas nunquam vidimus propter dictum illorum, qui eas viderunt.

371. Id tamen utrique commune ē. q. in obscuris utraque versetur, juxta illud S. Aug. de lib. de vera innocentia. cap. 350: ,, Fides ē̄ ē quod n̄. vides credere.,, et Apost. Epist. ad Hebreos cap. 11. Est autē Fides sperandarū substantia rerū argumentum n̄. aparientiū.,, Cæterū sicut omnes uno ore fatentur scientię, et fidei Divinę necesario ad nexā ēē. certitudinē, aut necessitatē; ità opinioni dubitationē: adeò ut poni probabili assentiendo, mens planè n̄. acquiescat, ac errare formidet. Quare necesariò assentimur poni evidenti cognitę ut tali; probabili verò, aut de fide liberū ē. intui assensū illi prębere, l. n̄. prębere. Etiā conveniunt omnes, nos posse assequi scientia, seu notitia certa, et evidenti, id, q. prius, l. fide, l. opinione solum agnoscebamus. Sed an id, q. media scientia nobis evidens ē, possimus simul de eo habere fidē aut opinionē nullo modo conveniunt.

372. Plures n̄. inferioris notę Philosofi, id contingere posse afirmant, sustinentes diversa motiva seu media, quibus Scientia, fides, et opinio, in nobis gignuntur suficere ad eam de medio tollendā dificultatē contradictionis, quę videtur involvi. Alii verò inter quos autor Artis mentē dirigendę Edmundus Purchotius, et Antonius Genuensis, viribus negant scientiā, fidem, et opinionē de eadē re simul posse ēē. quibus adhęret Doctor Sub. pluribus rationibus, et exemplis confirmans sententiā. Sed ut omni claritate in stabilienda conclusione procedatur, supponendū ē. hic loqui de scientia propiè dicta, hoc ē. quę dicit rei evidentiā necesariā, et vera demostratione acquisita. Ut enim adnimadvertit Doct. in 3º. Sent. dist. 24. q. Unica: ,, Scientia si n̄. sit ex evidentia necesaria:: fides infusa, et scientia de revelatis, stant simul, quia sic n̄. accipitur propiè scientia.,,

373. Etiā adnimadvertit Doct. in 3º Sent. dist. 24.,, Habitus n̄. pugnant nisi ratione actuū; idcirco presens questio n̄. respicit ad habitus, d. solū ad actus. Similitq.e n̄. ad diversa obta. seu ad diversas obti rationes refertur, cum certū sit, quędā à nobis, de Deo sciri, quędā sola fide teneri, et quędā sola opinione afirmari: v.g. scimus Deū existere, credimus ēē trinū, et unū, et opinamur circa modū, quo suā gratiā confert. Uno verbo sensus questionis ē. an intus sive naturalit, sivè supernaturalit simul habere possit actū scientię, et opinionis, l. fidei, de eodē obto formali, hoc ē. sub eadē ratione considerato?

Conclusio Unica

Scientia Fides, et Opinio in eodem intu de eadem re formalit simul haberi nequeunt.

374. Prob. 1º ex Doct. Sub. in lib. 3º. Sent. dist. 24. q. Unica ubi sic ratiocinatur de scientia, et opinione: ,, Quelibet duo extrema contradictionis st. incomposibilia inter re, d. certitudo, et n̄. certitudo de eodē st. talia extrema; igitur st. incomposibilia; et per consequens opinio, quę n̄ habet certitudinē, et scientia, quę habet certitudinē. Et postea in eadē quest. ,, Cū scientia, et opinio, sint simplicit incomposibiles in eodē de eodē, si aliquis habeat 1º opinionē de aliquo, et superveniat demostratio corrumpitur opinio.,, Circa fidē autē in eadē quest. dicit: Scientia, et fides n̄. possunt ēē in eodē respectu ejusdē.,, p̄. ex Doct. 2a

375 Prob. 2º ratione. Intus nequit unico actu asentiri, et n. asentiri eidẽ rei, d. si scientia fides et opinio possent ẽẽ. simul in eodẽ intu de eadẽ re, intus unico actu assensũ praeberet, et n. praeberet; g. Prob. min. Per mediũ scientifici cũ assensũ praeberet, per mediũ vero Fidei, et opinionis n. praeberet assensũ; g. Prob. ant. Per mediũ scientiae ita necessario trahitur intus ad asensũ praebendũ, ut nequeat n. asentiri; per media vero opinionis, et fidei liberè asentitur; g. potest n. asentiri; g. tunc intus unico actu asensũ praeberet, et n. praeberet. Aliàs asensu scientiae n. differret ab asensu fidei, ex opinionis.

376. Prob. 3º Si scientia fides, et opinio de eadẽ re possent ẽẽ. simul, intus potest simul ẽẽ certus, et dubius de eadẽ re, d. hoc contradictionẽ involvit, g. Prob. maj. Per scientiã asensũ praeberet absq. minima dubitatione, per fidẽ verò et opinionẽ cum dubitatione; g. Prob. ant. Rem scire ẽ. rẽ tenere firma, et certa cognitione, credere, et opinari ẽ. rem ita percipere, ut simul de ea dubitetur; g. Prob. ant. De scientia, et opinione ab omnibus conceditur, d. de fide ait Doct. in 3º Sent. dist. 24 q. Unica: „Fides n. excludit omnẽ dubitationẽ, d. aliqua dubitatio potest stare cum fide; g.

¶ Neque Doctoris, neque mea ẽ. mens, ut de rebus ad Fidẽ Divinã spectantibus liceat voluntariè, et liberè dubitare illesa manente Fide. Id tantum aseritur, intum nrũ secluso speciali Dei privilegio n. adhaereret veritatibus Fidei, ita firmit. quin simul in eo oriantur quaedã dubitationes, quibus etiã positis adhuc manere potest indemnis fides, dummodò voluntas firma sistat in fide, dubitationesq. constantẽ repugnet: nã habitus fidei n. ẽ. in intu, d. in voluntate, ut asserit S. August. lib. de Praedest. Sanct. num. 10. cap. 5.

377. Objicies 1º Si posita demonstratione evidentẽ, nullus esset locus opinionis, et fidei, carũ media frustrà adducerentur ad eandẽ veritatem probandã et confirmandã; d. hoc ẽ. contra praxim omniũ sapientiũ; g. Prob. min. omniũ Sapientiũ praxis ẽ. dũ aliquid probare intendunt rationes evidentes, probabiles, et auctoritates adjungere, ad illud ostendendũ; g. Resp. nego maj. In hypotesi enĩ media opinionis, et fidei, frustrà n. adducuntur, ut docet Doct. quia n. aliquae demonstrationes tam valdè abstractae ut quis magis convincatur exemplo, autoritate, aut ratione probabili, quae ab eo percipitur, quam à ratione demonstrativa, quae ab eo, fortè n. percipitur. Unde nihil contra asertũ requitur; ibi enĩ n. suponitur scientia, imò media adducuntur ad eã inveniendã, quarè simul n. inveniuntur. Praeterea quamvis esset scientia, sepè autoritates asignantur ad manifestandũ sententiã n. ẽẽ. novã, à pluribusq. secuta, q. d. n. frustraneum, d. utile ẽ.

378. Obj: 2º. Scientia n. oponitur contradictoriè Fidei, et opinioni; g. possunt ẽẽ. simul. Prob. ant. omnes sr. media diversa ad veritatẽ ostendendam, d. haec diversitas aufert contradictionẽ; g. Prob. min. Omnes sr. media positiva, n.q. negatio alterius; g. Resp. 1º Permito ant, et nego conseq. Non enim ẽ. necese, ut duo contradictoriè opponantur, ut simul stare nequeant; sufficit tantum, ut contrariè opponantur, contraria quippè ea sunt, quae sub eodẽ genere constituta ab eodẽ subto se se mutuò excludunt.

K 4

Resp. 2° Dist. ant. Scientia quatenus actus, l. habitus contradictorie, n. opponitur Fidei, et opinioni, conc. Ratione propietati necessariis; nego. Propietas necessaria scientie ē. claritas, et evidentia, sicut Fidei, et opinioni obscuritas, et contingentia. Itaqe licet scientia, Fides, et opinio quatenus singule sunt diversi actus, l. habitus positivi n. oponantur, tamen ratione propietatis necessarie, et contingentis oponuntur, quia necessarium excludit contingens; et è contra. Eo modo quo dies, et nox n. opponuntur quoad substantiam, hoc ē. in ratione temporis, et tamen ratione qualitatis nequeunt ēē. simul, imò nox excludit diem, et dies noctem.

379. Obj. 3° Multa n. que propiè sciuntur, et simul creduntur, g. saltem scientia, et Fides de eadem re possunt ēē. simul. Prob. ant. 1° Dei existentia simul scitur, ac creditur, g. Prob. ant. Dei existentia demostratur, g. scitur: d. Apostolus Epist. ad Hebreos cap. 11. inquit: ,,Credere oportet accedentem ad Deum, quia ē.,, Ergo creditur, g. simul scitur, ac creditur. 2° In Evangelio Joannis cap. 20 legitur, q. S. Thomas credidit Christum surrexisse, quia illum vidit post resurrectionem; ut dixit illi Christus: ,,Quia vidisti me Thoma credidisti; Beati, qui n. viderunt, et crediderunt.,, 3° Petrus, et Joannes viderunt Christum crucifixum, et tamen illius crucifixionem credebant: Secùs minus credidissent, quam cæteri fideles; d. hi n. ē. credendum; g.

Resp. ad 1. Dist. ant. Credere oportet accedentem ad Deum, quia ē, nisi evidenti demostratione illius existentia innotescat, conc. Si evidenti demostratione innotescat, nego. Mens Apost. ē. ut quisque ante omnia, firmissimè, ac certissimè teneat Dei existentiam, illam certò credens sivè Fide, sivè demostratione. Quin ex hoc sequatur, scientes, et n. credentes Fidei merito privari. Satis enim ē. ad meritum Fidei, ut quis paratus sit animo ad Fidem adhibendam veritati proposite, si aliundè id certò n. constare. Cæterum ut inquit Purchotius Loge part. 4. cap. 2°. ,,Existentia Dei ad Fidem ,, propiè n. pertinet: cum cognitio existentie Dei Fidem Divinam antecedat. Quippè ,, revelatis credimus propter Dei jam cogniti autoritatem.,,

Resp. ad 2. Pariter dist. ant. Ità ut S. Thomas unum viderit, et aliud crediderit; conc. Ità ut ipsum crediderit, q. viderit; nego. Ut inquit S. Gregorius Homilia 26. in Evangelium. ,,Aliud,, vidit, aliud credidit. A mortali quipè homine Divinitas videri n. potuit. Hominem,, g. vidit. et Deum confessus ē. dicens: Dominus meus, et Deus meus.,, Quod verò subditur: Beati, qui n. viderunt, et crediderunt; hunc refert sensum: Beati, qui n. viderunt, et crediderunt Christi resurrectionem, et ipsum resurrexisse propia Divina virtute.

Resp. ad 3. neg. ant. In predicta quest. inquit Doct: ,,Petrus, et Joannes cre-,, ,,didissent Christum ēē. crucifixum, si n. vidissent; d. ex quo viderunt, n. credi-,, ,,derunt pro tunc, nec unquam postea recogitando illius crucifixionem habuerunt,, ,,fide de ea, sicut nec dum viderunt intuitivè; habebant tamen habitum, quo ,, ,, illum credidissent, si n. vidissent.,, Quare asserendum n. ē. eos quidpiam minus, seu remisiùs credidisse, ex quo Christi crucifixum viderint, imò potiùs, eo quod eam viderint, dicendi s. firmiorem prebuisse assensum cæteris credendis veritatibus. Hic finita ē. secunda Loge parte, et transimus ad tertiam, in qua tractabimus de Methodo in generali, et in particulari, que divideretur in tres Articulos. tractabitur, de Methodo Analytica, Sintetica, Methodus Doctrine, compositionis, Methodo Generali, Methodo excogitandi; et de Methodo in hypotesis. Quare transeamus.

Logicæ Pars III.

De Methodo quarta intellectus operatione pertractans.

380. De Methodo jam in prima Logꝭ parte aliquid dictū fuit, nunc fusiori stilo de ea agendū ē; quę definitur: Via, et ratio assequendi verū. Hęc via duplex ēē. potest juxta Doctorē inquiens in lib. 2o. super Meth. Arist. ,,Duplex ē. via procedendi ad cognitionē veritatis, una quidē per modū resolutionis secundū quā procedimus ā compositis ad simplicia, et ā toto ad partes: alia via ē. per modū compositionis, per quā proceditur ā simplicibus ad composita, et ā partibus ad totū.,, Ideò duplex ē. Methodus; una, quę ā Doct. et Recentioribus vocatur inventionis, l. resolutionis, l. Analytica, ā vocabulo Græcò analysis, quod latinè resolutionē significat; et altera Doctrinę, l. Compositionis, l. Sinthetica, ā verbo Græco Synthesis, q.d latinè compositionē dicit. De utraqᵉ in primis ē. disserendū, deindeqᵉ de quibusdā specialibus Methodis. Incipiendo autē ab Analytica in tres Articulos omnia de ea dicenda aperiā. In primo, de Methodo generali inveniendę veritatis. In secundo, de Methodo excogitandi hypoteses, hisqᵉ utendis. Et in tertio, de Methodo instituendi experim.ta et observationes.

Articulus I.

De Generali Methodo inveniendę veritatis.

381. Cum ad inveniendā veritatē progrediendū sit via Analytica, scilicet: ā compositis ad simplicia, l. ā toto ad partes, l. ab ideis particularibus, seu minus Universalibus, ad Universaliores, per abstractionē debemus ascendere; ō. ut ritè id fiat, usque ad veritatis assecutionē, quidā observandi sunt Canones, qui ā Philosofis tradi solent.

I. Status propositę questionis attentè recolendus ē. ac intimè percipiendus: Si enī clarè mente percipiatur, quid sit, q.d inquiritur, facilè illud invenietur. Quarè necesse ē. singula vocabula, quibus questio continetur, explicare, quo sensu in illa sumi possint: ut enī inquit Doct. in 2o. Sent. dist. 37. q. Unica. ,,Ante omnē questionē de aliquo oportet istā pręcognitionē habere, quid scilicet dicitur per nomen.,, V.g. Si queratur an mens humana sit natura sua immortalis? Definire oportet, quid

K S

sit mens humana, quid immortale, quidque per ly natura sua intelligatur, dicendo: Mens humana ē. Substantia intelligens regendo corpori accomodata. Immortale, q. illi mors repugnat; Et natura sua: quod illi convenit ex se, et ex suis principiis essentialibus. Itaq. ad hanc simpliciorem, questio reducetur: An Substantia intelligens regendo corpori accomodata, sit ex suis essentialibus morti obnoxia, l. non.

II. Explanato questionis sensu per vocabulorum definitionem: ad formam simpliciorem, et breviorem, quo fieri poterit, ipsa questio reducenda ē: scilicet removendo ea, que ad questionis resolutionem necesaria n. sunt: amovendoque intuitu ā simplici, et abstracta ponis consideratione. Sic illa verba: regendo corpori accomodata, amovenda sunt, quidquid enim convenit Substantie intelligenti in genere, etiam in specie convenit. Unde questio brevius exprimitur hac poni magis Universali, et simpliciori: An Substantia intelligens sit natura sua mortalis, l. n.?

III. Si quid in questione divisione indigeat, ē accurate dividendum. Ad quod recolere oportet divisionis regulas in Disp. Meth. asignatas. Cum enim immortale multiplici sensu accipi possit, ad immortalis divisionem ē. procedendum, immortale, in intrinsecum, et extrinsecum dividendum. 1m. Dicitur, quod ex suis intrinsecis principiis contraria n. habet, quorum pugna corrumpi possit. 2m. autem, quod ā nullo agente extrinseco destrui potest. Quia verò agens extrinsecum potest ēē. l. creatum, l. increatum, etiam immortale extrinsecum ē. dividendum: immortale extrinsecè ab agente creato: ē. quod ā nulla creatura destrui potest. Et ab agente increato; quod nequidem ā Deo aniquilari potest. Propterea questio in tres partes resolvi potest. 1a. An Substantia intelligens sit natura sua incorruptibilis? 2a. An neque ā Creatura destrui possit? 3a. autem: An neque ā Deo aniquilari possit?

IV. Medii teri comparandi sunt, quibus, si questio excreverit in plures questiones peculiares, iste resolvi possint. Nam ut inquit Doct. in 1o. Sent. Dist. 26 q. Unica. „Omnis questio aliquid certum suponit, et aliquod dubium querit.„ Si enim nihil de proposita questione intelligitur, illius solutio imposibilis ē. In tantum mens nostra ignota percipit, in quantum ista participant, de eorum natura, que prius sunt nota. Sic 1o. in exemplo pro 1e. questionis resolutione, prius notum ēē. debet, Substantiam intelligentem ē. Substantiam simplicem, q. ejus actus sunt cogitationes, et volitiones; q. iste nulla sunt corporea qualitate predite; ideoque q. ejus cogitationes, et volitiones, n. ēē. actus Substantie extense, et composite; ergo simplicis nullisque partibus predite, ē. q. ē. simplex, nullisque constat partibus, nequit in se habere contraria, ex quorum pugna corrumpi possit; ergo soluta manet 1a. questio; manifestè enim sequitur Substantiam intelligibilem ēē. natura sua incorruptibilem.

2o. Ex eodem medio sequitur facilè solutio 2e. questionis. Nam si Substantia intelligens ē. simplex, et partibus carens, neque ab ullo agente creato destrui potest. Ratio ē. evidens: quidquid destruitur, ē. per sui, l. suarum partium disolutionem, l. per aniquilationem; ē. q. simplex ē. et partibus caret, per partium disolutionem destrui nequit, nec ab agente creato aniquilari, cum solùm possit aniquilare causa, que potest creare, ergo facile sequitur solutio 2e. questionis; scilicet: Substantiam intelligibilem ita ēē. ex natura sua, ut ab agente creato destrui n. posse.

3o. Similiter sequitur facilè solutio 3e. quest. Ad quod notum ēē. debet, Substantiam, etiam intelligentem creatam, ut ē. humana mens,

ēē ens contingens, ita ut sicut aliæ res creatæ, aliquando ñ. fuerit. Quod vero ex contingens, ita ē. ut possit ñ. ēē. ḡ. si Substantia intelligens creata, per partiū dissolutionē destrui nequit; quâ illis caret; sequitur manifestè solutio 2ᵉ quæst. scilicet: quod si potest ñ. ēē, destrui possit ab agente increato, nempè à Deo per anîquilationē. Unde colligitur, q̄. solutio 1ᵉ quæst. in hoc principio fundatur: Substantia simplex, ac partibus carens; ita ē. natura sua, ut corrumpi ñ. possit. Similiter solutio 2ᵉ in hoc altero: Nihil ab agente creato potest anîquilari. Demum 3ᵉ in his aliis: ens contingens potest ñ. ēē: Quod potest ñ. ēē ñ. ē. natura sua perpetuū.

V. Plures illæ pones, inquas excrevit quæstionis solutio, ad minorē numerū reducere oportet, donec ad unicā deveniamus, quæ id omne complectatur, quod singulis ponibus continetur. Sic in quæst. de mentis humanæ immortalitatē, ex prima ponē, Substantia intelligens ē natura sua incorruptibilis; habemus Substantiā intelligentē ēē natura sua intrinsecè immortalē; ex 2ª et 3ª q̄. ñ. ē. ex natura sua extrinsecè immortalē; quia extra se habet causā, licet increatā, qua destrui potest. Si autē hæ ponēs in unū conferantur, et loco Substantiæ intelligentis ponatur mens humana, hæc unica exit solutio quæstionis: mens humana ē. natura sua intrinsecè, ñ. verò extrinsecè immortalis.

¶ Omnes istæ regulæ inutiles essent, si materia circa quā versatur quæstio, ñ. satis nota fuerit. Si ḡ. contingat de re circa quā instituitur quæstio, tam pauca innotescere ut ñ. sufficiant ad rē explorandā via Analytica, tunc ad veritatē inquirendā, alia tentanda ē. via, quæ per hypoteses dicitur, quæ licet fines probabilitatis ñ. excedant, sepè ad tantam deducūnt probabilitatē, quæ certitudini possit æquiparari. Quomodo autē in his excogitandis versari oporteat, in sequenti Articulo ostenditur.

Articulus II.

De Methodo excogitandi hypoteses, hisq̄ᵉ utendis.

382. Hypotesis nomine hic intelligitur, quædā supositio, quia dū hypotesis 1ᵒ excogitatur, suponitur ēē. causā dati efectus, ante quam rem ita se habere suficientèr constet. Itaq̄ᵉ hypotesis ē. figmentū aliquod, quo propositæ quæstioni respondetur, eo modo, ac si revera esset, quod suponitur in hypotesi vellut quæstionis causa. v.g. Si quæreretur an si hoō ñ. esset animal discurreret; licet hoō, ñ. possit ñ. ē. anl, atamen fingitur ñ. ēē, ad resolutionē quæsiti, ut causa unde proveniat discursus, inveniatur. Hinc ē. q̄. in Philosophia valdè utiles sint hypoteses, ad cujuslibet rei esentiā inquirendā. Coeterū si earū usus ñ. sit rectus, et sine accurato examine admitantur, confusionē causant. Ut autē quantum fieri potest removeatur, simulq̄ᵉ innotescat series, qua procedendū ē. sequentes asignantur regulæ.

I Dato efectu, cujus causam asequi vellit hypotesis subsidio, ipsius efectus historica notitia satis ampla habenda, adeo, ut si fieri potest, nihil lateat. Nam si una, l. altera circunstantia tantum agnoscatur, quæ à pluribus diversis causis posit provenire, nulla statui potest determinata hypotesis. V.g. Si quis intendat excogitari hypotesim de causa æstus maris, ante omnia necese ē. ut plenam habeat cognitionem ipsius maris æstus. Simul scire debet, quibus legibus fiat, quæque circunstantiæ illum comitentur. Quo tempore contingat, quas mutationes subeat. An semper æqualiter mare intumescat, atque nunc mayor, postea minor sit æstus: quibus diei mensis, l. anni temporibus major, aut minor aquarum elevatio habeatur. Vtrum in omni eveniat Maris, ubi fortius, ubi remissius, ubi citius, ubi serius &a.

II. Ex dictis efectus circunstantiis quæ inter eas seligendæ sunt, quæ aliquid magis notatu dignum referunt, et ex his adhuc, quæ videtur magis præcipua asumenda ē, ac cum quibusdam rebus comparanda, quibus, vellut causis circunstantia illa posit respondere; quousque ex his causis una, quæ præ cæteris eidem circunstantiæ plenius satisfaciat, tanquam hypotesis exploranda queat determinari. Quæ circunstantiarum distinctio facienda ē. ad confusionem tollendam, faciliusque determinandam hypotesim. Ea autem circunstantia præcipua censenda ē. quæ pauciores contineat hypoteses. Istorum enim multitudo ē. dificile explicatu. Sic in allato exemplo circunstantiæ, quæ præ aliis aliquid notabile referunt, illæ sunt, quæ magis constantes sunt, et ubicumque sensibilis ē. Maris æstus, eadem lege, ac vicicitudine fiunt, sic in æstu Marino, constans ē. ubique, quod bis quolibet die aquæ fluant ad litus, bisque alternatim à litore refluant &a.

III. Si plures sunt causæ ex quibus principalis circunstantia efectus deduci posset, quæ præ aliis causis circunstantiis sive separatis sive conjunctis magis satisfaciat, seligenda ē. donec ad unam deveniatur causam. Quod si talem causam invenire n̄. contingat, hypotesis vellut indeterminata habenda ē. nec ulterius progredi licet. V.g. Si motus diurnus Veneris, ac Lunæ eodem ipso tempore perficeretur, quo aparent bini fluxus Maris, ejusque bini refluxus, ob hanc simultaneam concurrentiam n̄. magis tribui posset Maris æstus Lunæ, quam Veneri, sicque maneret hypotesis indeterminata.

IV. Hypotesis veritas exploratur eam conferendo cum omnibus aliis efectus circunstantiis, quas novimus, et examinando, an omnibus conveniat. Si vero contingat in exploranda hypotesi n̄. afulgere ratione alicujus Phenomeni, aut circunstantiæ ad eam pertinentis, per videndum ē. an quædam alia causa admitenda sit, qua omnia explicentur. V.g. Si instituto Vniversali, ac diligenti examine hypotesi n̄. satisfaciat omnibus notis circunstantiis, etiam si uni tantum repugnet, tanquam falsa rejicienda ē. Si vero omnibus tam separatis

quæ conjunctis respondeat circumstantiis, nullum dubium de hypotesis veritate haberi potest. Quoniam verò tam ad hypoteses excogitandas, explorandas, et confirmandas, quam ad acquirendam historicam notitiam effectuum, qua tuto procedatur ad veritatem inveniendam via Analytica, necesse est observationes, et experimenta instituere; quare de Methodo instituendi experimenta, et observationes in sequenti Articulo peragere oportet.

Articulus III.

De Methodo instituendi experimenta, et observationes.

383. Quamvis juxta vulgarem loquendi modum, experimenta, et observationes pro eodem accipiantur, tamen aliqua ratione differunt. Inter experimentum, et observationem hoc versatur discrimen, quod ea experiri propriè dicantur, quæ eveniunt quia operâ nostrâ aplicamus machinas, et instrumenta, vel alio quodam modo paramus materiam; ea verò observari, quæ nulla operâ nostra contingunt, sed sua sponte fiunt. Sic v.g. in Machina Boyleana, quæ Pneumatica vocatur, experimenta capiuntur, dum aër educitur ad experiendum, an Animalia sine aëre vivant, sonus audiatur, ignis, et fumus ascendant &c. Observationes autem peragimus, dum consideramus structuram oculi, auri, nivis, &c. dum inspicimus etiam Metheora, Eclipses, Plantarum, et brutorum generationes, aliaque naturalia Phenomena. Observationes aliquas instituimus, instrumentorum, et Machinarum auxilio, ut observationes Anatomicæ, quæ Microscopiis fiunt; Astronomicæ, quæ Telescopiis, quadrantibus, Machina Paralatica, &c. peragi solent: sed eaque observantur jam in se existunt, nec per aplicationem instrumentorum contingunt; sicut accidit in ea, quæ experimentis capimus.

384. Phenomena circa quæ observationes versantur, multiplicis sunt generis. Cum enim Phenomenum idem sit latinè ac Aparitio, sicut diversæ sunt rationis aparitiones in corporea rerum universitate, diversi quoque generis haberi debent Phenomena. Hinc omnes situs, motus, mutationes, et actiones corporum, quæ sensibus, sive pluribus, sive uno observantur, Phenomena appellantur. Ita ut inquit Muschenbroequius Element. Phis. cap. 1º, „ordo septem illarum stellarum lucidiorum in Ursa majori, est Phenomenon situs. Quotidianus Solis ortus, et occasus, Phenomenon motus. Recurrendo mutationes Lunæ, tunc crescendo, tunc pleno orbe fugendo, tunc deficiendo in initia Phenomenom mutationis habetur; Denique à ruentibus in se corporibus, vel à se mutuo trahentibus potentiis, habetur rationis Phenomenon.

385. In Scientiis Methaphisicis, Matematicis, aut quæ ab autoritate pendent, Theologia revelata, et Jurisprudentia, sicut experimenta, et observationes locum non habent, neque Phenomena dantur; sed tantum in his, quæ Phisicè dicuntur: scilicet, quæ universum hunc debemus corporeum, ut corporeum spectant; ut advertit Clar. Penuen. lib. 4º Logi. cap. 1º, „Duo sunt monenda circa usum experimentorum et obser-

vatio 1.° ut accurate instituantur. 2.° ut ex his rite conseq.da deducatur. Ut accurate perficiantur experim.ta et observationes adhibendi s. homines illius rei de qua agitur periti, simul, et faciles in instrumentis versandis. Nam qui rei de qua agitur s. imperiti, praetermittere possunt quaedam, quae omissa, aut causam occultant, aut falsam pro vera indicant. Quare Phisici, Medici, aliique naturalium scientiarum studiosi, cavere debent, ne experimentis, et observationibus a vulgaribus hominibus agrestibus simplicibus, Nautis facile credant, eaq. accipiant tanquam suorum systematum principia. Ipsa experientia docuit plurima experimenta ee falsa manca, aut interpolata. Nunc autem examinare convenit quomodo ex observationibus, et experimentis argumentandus sit.

386. In Conclusionibus educendis ex observationibus, et experimentis legitime custodiri debent Argumentationum regulae. Sed priusquam alicujus Phenomeni, aut experimenti aferatur causa, omnes illius causae possibiles investigandae s. et cum Phenomeno, aut experimento summa atentione s. conferendae; ex quo provenit duplex utilitas, nempe, ut praeter veritatem, quam inquirimus, alias forte inveniamus, et cum minori errandi occasione de Phenomeni causa feramus judicium. Quod si veram causam asequi n. valeamus, n. ideo ad imaginariam generalem causam confugiendum e.; s. omnem asensum praebere oportet, donec major lux afulgeat: pudere quipe n. debet, mentis nostrae debilitatem fateri, nesciendo quae scire possumus. Inquit enim Doct. in 2.° Sent. dist. 1. q. 3. „Melius e. enim ignorantem se scire ignorare, quam propter Sophismata opinari, se scire." Neque etiam laudandi s. qui omnia per hypoteses explicare nituntur: nam hypoteses tantum advocare licet cum nulla alia aparet via, qua Phenomeni causam atingere possimus.

387. Postquam vero examinentur omnes causae, quibus Phenomenon demostrari potest duplex e. via, qua ad veram causam, certo, l. probabilit. determinandam procedere possumus, scilicet; una positiva, negativa altera. Via negativa progredimur cum v.g. si omnes causae possibiles sint quinque ostendimus efectum a earum quatuor nullomodo pendere, quia sine illis efectus habetur, tunc sequitur, quod pendeat a quinta cum nulla adsit ratio quae de hac causa afirmare prohibeat. Via autem positiva progredimur, cum suficiens aparet ratio conexionis efectus cum una causa, cum reliquis vero nulla prorsus aparet. aut sane insuficiens. Via positiva longe praestat negativae, quae asignanda n. e. nisi cum positiva haberi n. potest. Si autem simul adsit positiva ratio afirmandi unam causam, et simul adsint rationes causas reliquas negandi, tunc certior erit illius unius causae determinatio.

De Methodo Synthetica.

388. Cum Methodus Synthetica, Methodus Doctrinae a Doct. appelletur Doctrina tam docentis, quam discentis propia e. Quare ad hanc Methodum pertinent Methodus docendi in generi, Methodus libros interpretandi, quas Doctori scire attinet, Methodusq. aliorum doctrinam suscipiendi, quam auditori, sive discenti intelligere oportet, ut Magistri Doctrinam suscipere valeat. Sed quia tyronibus discentibus hic praecipuus sermo e. de Methodo tantum aliorum doctrinam suscipiendi loquar, reliquens Doctori, seu Magistro, coeteras, quae in P. Sancto-Floriano clare aparent 502, usque ad 518.

Articulus Unicus.

De Methodo aliorum Doctrinam suscipiendi.

389. Doctrina, seu scientia ex aliis comparari potest, l. eorum scripta legendo, l. viva eorum voce audiendo. Quamvis enim Doct. in Prologo super Meth. Arist. dicat. „Visus magis facit ad cognitionem, sive ad scientiam, quae per inventionem; et auditus magis facit ad cognitionem sive ad scientiam, quae per Doctrinam." Id tamen (ut ipse ait) e. solum per accidens: n. enim aure dumtaxat, nempe aliorum doctrinam verbis percipiendo, s. etiam oculis legendo, quae literis fuerunt comendata, doctrina suscipienda e. Ut autem haec rite asequatur, et recte legere, et recte audire opus e. Quae ad rectam lectionem pertinent sequentibus in regulis explicatur.

I.ª In ea scientia quæ lectione comparendæ intenditur seligendus ē. autoris optimi liber, recta Methodo conscriptus, cujus planè sciatur lingua. Nisi enī lingua benè sciatur, id. q. Author ait, aut nullo modo assequetur, aut contrariū multotiès intelligetur; si recta Methodus in libro ñ. servetur, ea claritas ñ. afulgebit, quæ facilitatē percipiendi juvare debet. Nisi demū Author sit optimus plura frigida, et inutilia occurrent, quæ ad hominē doctū formandū, aut nihil, aut parum proderunt.

II.ª Accedendū ē. ad selecti libri lectionē, mente expoliata omnibus prejuditiis. Omnibus notum ē. quanto sint impedimento prejuditia ad veritatē assequendā. III.ª Liber per quosdā velluti per saltus legendus ñ. ē. s. ad posteriora progredi ñ. debet, nisi priora atentè legantur, et ea plenè percipiantur. Etenī, quæ in quolibet libro continentur, talem conexionē dicunt priora, et posteriora, ut hæc ritè intelligi nequeant, nisi priora altera percipiantur. Sic pluries ingusamus obscuritatis Autorem libri, cū potius culpe nræ vertendū sit, eo q. in illius lectione recta Methodo ñ. progrediamur.

IV. Servatis precedentibus regulis, si libri sensū in re aliqua adhuc ñ. plenè asequitur simul legendi sr. alii autores, qui de eadē re agūt eamdēq. sententiā sustinent. aut consulantur viri docti in ea re versati. Cū enī indiversis hominibus diversū sit ingenii acumen, contingere potest, quod una res, eadēq. ratio uno modo exposita nullatenus percipiatur, et alio modo explicata facilè intelligatur. Præterea ex ipsa pluriū autorū collatione, ob plura adminicula, quæ apud ipsos diversa ēē. solent, major lux menti occurrit, et demum quid in doctrinæ systemate aprovandū, l. reprovandū sit, facilè innotescit.

V. Authores contrariæ opinionis audiendi ñ. sr. quin antea clara habeatur notitia sententiæ illius autoris, quem legendum suscepimus. Licet enī ad veritatē discernendā utile sint autores contraria sentientes audire, nulli parti adhærendū ē. nisi prius sciatur, quid sententia contraria asserat; si id tamen accuratè ñ. fiat, ex discentientiū autorū lectione, tanta oritur idearū confusio, ut nec sciatur qualis cujuscumq. sit genuina mens.

VI. Dum de veritate cujusque opposite sententiæ ferendū ē juditiū, potius ad rationū momenta, quā ad autorū famā respiciendū. Viri enī doctissimi, et celeberrimi homines ñ. mentis errori expositi sicut ē. contra: Autor quamvis obscurū quidpiā verū dicere potest. Veritas enī cū sit publici juris, ñ. minus inveniri potest, in autorē exigui nominis, quā in illo, qui prestantioris ē. famæ. Sed sufficiant ad aliorū doctrinæ lectionē ritè asequendā. Restat modo tradere regulas quibus audiendo aliorū doctrina pariter suscipi possit.

I.ª Qui aliorum audit doctrinā nullos libros legere debet, nisi quos Doctor, seu Magister voluerit. Credi vix dificile ē. quantū noceat Tyronibus, omnigena librorū copia. Dum enī plures legunt libros, nullum ritè legunt, et quod in illis traditur ñ. percipiunt. II.ª Scripto consignandū ē. quidquid à suo Magistro in studiis in explicatione aperitur, ut deinde inter se comparentur, et privatī attento animo perpendantur. Id enī memoriæ, ac rerū penetrationi maximo subsidio ē: nā si quæ audiuntur scribantur, ñ. solum diutius memoriæ tenentur, s. lecta collata facilius percipiuntur.

III. Qui audit Magistrum, a se statim exigat rationem eorum, quæ audivit: quam si proprio Marte assequi nequeat, eam a suo Magistro sciscitetur. Sic res auditæ menti profundius imprimuntur, et nihil occultum, aut latens relinquuntur.

IV. Non nimium autoritate Magistri tribuendum ē. Nam licet in rebus ad fidem spectantibus, summa docilitas sit exhibenda, tamen in his, quæ ad scientias naturales pertinent, in quibus attenditur ratio, ñ. statim Magistro acquiescendum ē. s. examinare oportet, an verum illud sit, quod docetur, sufficientique constet ratione; ut enim ait Doct. Sub. „ Auditorem oportet judicare de auditis.„

V. Si impedimento, aut infirmitate quadam lectionem ñ. interesse contingat, ea suplenda, ejusque explicatio a Magistro exigenda. Nam multoties una tantum intermissa lectione praecluditur aditus per ad multa alia intelligenda nihil ē licet in se exigui momenti, quod ad subliminora comprehendenda plurimum ñ. conferat.

VI. De auditis a Magistro jugis inter auditores habenda ē. disputatio, et si aliqua in contentione emergat dificultas Magistro proponatur solvenda. Non ē. facile dictu quantum emolumenti percipiant Tyrones ex mutua inter se collatione, ac eorum, quæ audierunt alterna disputatione. Hac enim ratione ñ. solum in auditis magis firmantur, verum sæpe quædam in medium prosiliunt, quæ ad explorandam, aut confirmandam veritatem mirifice inserviunt. Sed quoniam auditores pares solent ēē ad promovendas dificultates eas verò resolvere plerumque ñ. valent, ideò Magistro proponendæ s. et ab ipso illarum resolutio expectanda.

De quibusdam peculiaribus Methodis.

390. Methodi, quæ præsenti ætate ut celebriores, utilioresque habentur, sunt Methodus Mathematica, Methodus credendi, et Methodus Disputandi. De hac in Philosofiæ proemio sufficienter dictum ē. quare de aliis duobus in duplici Articulo disserendum erit.

Articulus I.

De Methodo Mathematica.

391. Methodus Mathematica ea dicitur, qua uti solent Mathematici præsertim Geometræ, hæcque ñ. ē. aliud, nisi Methodus Synthetica peculiari quadam ratione pertractata. Itaque sicut in Methodo Synthetica præmittuntur definitiones axiomata, postulata experientias, et observationes, ita Mathematici suam Methodum incipiunt a definitionibus axiomatibus, postulatis, atque in Matesi mixta, addendo etiam experientia, et observationes. Deinde definitionibus axiomatibus, ac postulatis addunt Theoremata, ac Problemata. Theorema igitur ē. pōō theorica, ex definitionibus axiomatibus, ac postulatis inter se collatis deducta. Ideò in omni Theoremate inveniuntur pōō, et demonstratio. Pōō declarat, quid rei cuidam sub certis conditionibus convenire possit. Demonstratio vero rationes afert ob quas ostenditur, illud ipsum eidem rei convenire. Problema autem ē. pōō practica, quæ aliquid faciendum proponit. In Problemate tria consideranda s. nempè: ipsa pōō quæ indicatur quid fieri oporteat. Resolutio qua recensentur operationes requisitæ ad obtinendum qd. proponitur; et tandem demonstratio, qua convincitur, quod his peractis, quæ resolutio præscribit, intentum habetur.

392. Demum ubique Mathematici ponunt Scholia, et Corollaria, ea adjungendo modò definitionibus, modò axiomatibus, modò postulatis, modò Theoremati, sive Problemati, prout opportunum illis videtur. Corollarium verò ē. l. pōō particularis ex Universali legitimè deducta, l. pōō quælibet, ex qualibet alia similiter deducta. Si fuerit particularis pōō ex universali, id Genus corollariorum demonstratione ñ. indiget, utpote manifestum ē. ex principiis dictum de omni, et dictum de nullo. Alterum verò Corollariorum genus, cum illatio ex iis ñ. sit manifesta demonstrationem requirit, ut indicetur ratio illationis. Scholia verò s. pones, quibus declarantur obscura ad dubia respondetur, usus doctrinarum indicatur, historia, ac fontes inventionum describuntur,

et si quæ alia scitu n̄ inutilia occurrunt inseruntur. Hæc tam definitionibus, quam Corollariis et quibusdam ponibus subjungi solent. Semper cum q. ad significandum, l. ad notandum recurrantes adeo de se clara ē. ut exemplis n̄ egeat.

393. En Methodum, quæ Mathematica vulgo dicitur, et universalis ē; utique potest inveniri in aliqua scientia, cum ex se manifestum ē. Sed quamvis Mathematici, et præsertim Geometræ laude spoliari n̄ debent, quo illam cæteris maxime certa ad asequendam veritatem instituerunt; tamen negari n̄ potest ut notat Autor cogitandi artis Logq. P. 4ª. c. 9. q. in aliquos defectus lapsi sī. qui à fine proposito eos n̄ averterunt. Ut igitur Tyrones, qui ad acuendum ingenium, mentemq. rectè formandam Geometriæ studio navare vellint, ne et ipsi in eos incurrant, hic eosdem indicabo.

I <u>Geometrarum</u> defectus ē. ea interdum probare, quæ probatione n̄ indigent. Magis enim soliciti sī. de convicendo intu, quam de eo illuminando; et quandoq. res etiam per se evidentes demonstrationibus muniunt. II. <u>Demonstrare per impossibile, cum necesitas ad id minimè urget</u>. III. <u>Demonstrare per aliena, et remota</u>. IV. <u>Non observare naturalem rerum ordinem</u>. Geometrarum cura ē. pones, ita disponere, ut illæ, quæ posterioribus demonstrandis inservire possunt. Unde n̄ observando regulas rectè Methodi, qua docemur à simplicioribus, et generalibus, ad composita, et particularia descendere; omnia confundunt. V. Quod partitiones, et divisiones asignare n̄ solent. Quamvis enim nullas omitant species sub eodem genere contentas; id tamen faciunt singulas species definiendo, omituntq. quot species sub dato generi comprehendit. Quod si fieret multum lucis aferrent ad generis et cujusq. speciei naturas scrutandas. Qui fusiora videre cupiat de Geometrarum defectibus legat Autoris artis cogitandi loco cit. Hæc pauca sufficiant, ut ab omnibus caveatur, quicumq. Geometras legerit.

Articulus II. et Ultimus.

De Methodo credendi.

394 Restat deniq. Methodum, seu Canones tradere, quibus uti oportet, ne credendo fallamur, Circa ea, quæ à Deo revelata dicuntur sufficienter in Theologia exponuntur; quarè hic de regulis ad fidem humanam spectantibus tantum erit sermo. Dicentis autoritas spectari potest, l. in historia, l. in dogmatibus. Historia ē. alicujus facti, seu rei præteritæ narratio. Quæ triplex ē. <u>Politica, Naturalis, et Literalia</u>. Politica ē. <u>quæ narrat res, quæ hominibus accidūt</u>. Naturalis ē. quæ enuntiat ea, quæ pertinent ad rerum naturam. Et Literaria, ē. quæ refert ea, quæ ad literas spectant. Historia Politica triplex ē: Divina, Religiosa, seu Ecclesiastica, et Profana. Divina ē. quæ enarrat res quas Deus apud homines, seu hominum causa operatur. Religiosa, seu Ecclesiastica ē. quæ describit res, quas homines erga Deum, l. Dei causa gesserunt. Profanaq. ē. quæ enarrat res hominum, nec Divinæ, nec Sacræ. Politica adhuc duplex ē, generalis, et particularis. 1ª ē. quæ totius generis humani describit res. 2ª verò, quæ unius, l. aliquarum tantum nationum res gestas continet.

395. Historia Naturalis plures complectitur partes: scilicet: Phenomena, ac experimenta circa aërem, ventos, Planetas, aliaq. Sydera, Plantas herbas, bruta, homines, aquas, ignes, lapides, mineralia, ac per omnes partes naturæ corporeæ divagat. In Literaria verò Virorum literatorum opiniones, et scripta recensentur, origines, et progresus Artium, atq. scientiarum referuntur; ut sunt Bibliothecæ Selectæ, Acta eruditorum Novellæ literariæ, Cyclopediæ, et alia ejusdem generis. Sed ut etiam constet, quid sit autoritate uti in dogmatibus, scire oportet, quod Dogmatum nomine intelliguntur sententiæ, et acertiones, quæ n̄ respiciunt solum aliquod factum, s. quidpiam faciendum aut credendum, aut opinan-

nandum. Dogmata autē duplicis n̄. generis, quę n̄. nisi à ratione pendere debent. Prioris generis n̄. leges Divinę, et humanę, Religionis arcana, fidei articulis de quibus in th.º erit sermo. Posterioris generis n̄. vg. Philosofantium opiniones, et systemata, quę nisi sufficienti fulciantur ratione admitendę n̄. sunt, quamvis celebres sint Authores.

396. Ad Fidem adhibendam historiis de quibus hoc loco agitur, tanquā axioma certum, et indubium apud omnes ēē debet ob solam facti possibilitatē, factū ipsum credendum n̄. ēē. nec rejiciendū per hoc solùm, quod illius oppositum n̄. repugnet; id enim esset argumentari in rebus contingentibus de potentia ad actū, contra regulas Logicę, s. propter conjunctum circunstantiarum, quę infra asignantur tam generaliter, quam particulariter, dictis, et factis fides prębenda ē. Ut enim inquit Doct. Sub. in 3º Sent. 23. q. Unica: „Nemo potest, „perfecte asentiri dictis ejus, quem novit posse falli, et fallere in his, quę dicit.„

Ex regulis generalibus Iª. ē. testi magis idoneo potior fides adhibenda ē, et pluribus testibus ęquè idoneis magis credendum, quam uni tantum, aut paucioribus. Hęc regula, quę de se ē manifesta asignatur in q. 14 quotlib. ubi ait: „Magis debemus credere testi magis veraci, et adhuc magis comunitati, „quam personę singulari.„

IIª. Scriptor facto coevus pluribus n̄. coevis, cæteris paribus prefferendus ē. Dicitur cæteris paribus, nam si continet autorē coevum fuise nimis credulum, aut impostorem potius credendum ē. n̄. coevis, qui judicio, et probitate prestent: tunc enim hi n̄. testes magis idonei.

III. Quę plures narrant historici coevi, nemine refragante, certa habenda n̄. si verò unus, aut alius adversus plures testificatur, historicorum conferendę n̄. dotes, et secundum eas judicandum. Nam magis idoneus testis ēē unus domesticus, et familiaris rei de qua agitur, testificansq. se factum vidisse, quā plures contraria aserentes, n̄. nisi per famam ob loci distantiam.

IV. Quę ab uno etiam dumtaxat teste oculari, magnę doctrinę, et probitatis, referuntur, pro certis habenda n̄. Sic S. August. lib. de Civit. Dei, teste Genuensi, narrat: se vidisse hominem, qui quotiescumq. volebat comas ad vultum, à vulto ac occipiti agitabat, immoto capite. Qui hoc dubitaret, iniquus ēēt Judex: nam qui illud refert, et ē. historicus coetaneus, et occularis testis, et maximè probus, quem mentiri voluire incredibile omninò ē.

V. Traditio, quę per testes coevos, l. proximè coevos firmata n̄. ē. fabulosa, aut saltèm dubia censenda ē; nisi factum, quod traditur, fuerit adeò solemne, ut n̄. nisi ex coevis testibus traditio ipsa oriri potuerit. 1.am partem hujus regulę admitunt omnes Critici: nā nulla alia videtur ēē via ad discernendas populares traditiones, à veris; proindeq. 2.ª pars jure admitenda ē.

VI. Phenomenorū observationes, et experim.ta aliaq. sensibilia facta, multorū testiū oculatorū diversę nationis testimonio confirmata; tam certa censeri debent; ac si ea propriis oculis vidisemus. Nam quis credere audebit comentitiū ēē, quod plures occulati testes, n̄. solum natione diversi, s. etiā Religione ac opinione discordes, communi animo contigise testantur? Hinc Sub. Doct. August. testimonio fretus, inquit: „Absit, ut scire nos negemus, quę testimonio didimus aliorū; alioquin nescimus ēē. Oceanū nescimus ēē. terras, atque Urbes, quę celeberrima fama comendat.„

VII. Scriptor, qui studiose aliorū testimonia mutilat, atq. suprimit, occultatq. documenta, sibi contraria, nullā meretur fidem. Falsarius enim ē. et manifestè ostendit, se duci in scribendo n̄. veritatis amore, s. partiū studio.

VIII. Argumentū negativum adversus positivum, seu adversus testem idoneum, nullius ē. roboris. Argumentum negativū dicitur à silentio scriptorū; ut v.g. argumentum, quo utuntur Heretici, dum conantur suadere S. Petrum nunquam sedise Romę, eo quod S. Paulus in Epist. ad Romanos dedit nullam faciat mentionem ipsius Petri. Quod argumentum nullum ē. cum de Sede à S. Petro Romę constituta, habeatur constans et Universalis Catolicę Ecclesię traditio idoneis testibus confirmata; ut sunt. S.

Dionisius, Chorintus, Cayus, S. Ireneus, et Tertulianus, Clemens Alexand.^r

IX. Cum factum aliquod ex idoneis testibus constat, si aliqua argum.^ta s.^t in contrarium, satis ē afferre possibiles, et verosimiles solutiones. Sic ad argumentum ductum à silentio D. Pauli adversus Romanam Petri Sedem, sufficit respondere, S. Petrum potuisse Romam abfuisse iis diebus, quibus Paulus suas ibi scripsit Epist. cum S. Petrus, qui Sedem fixam habuit Romæ, aliis in locis Evangelium disseminavit.

X. Argumentum à silentio scriptorum desumptum circa res, quas eloqui periculorum, aut vetitum fuisse constat, nullum ē. Nam ē. contra leges prudentiæ, in aperto ponere, et scriptis comendare, quæ si publicantur, nocere possunt. Idcirco sicuti in odiosis silentium n̄. habetur pro consensu, ita cum loqui periculosum ē. silentium n̄. potest haberi pro ignorantia. Sic respondere potest argum.^tis ductis à silentio Antiquiorum Ecclesiæ Patribus circa ritus, et Mysteria aliquorum Sacramentorum. Nam ob arcani disciplinam n̄. permittebatur in scriptis publicis explicare ritus, ac Mysteria Sacramentorum, ne in illis principiis irriderentur à Gentilibus, et vilescerent coram infidelibus in ex hoc sequatur Mysteria, et Sacram.^ta n̄. fuisse quoad Substantiam ab Ecclesiæ exordio.

¶ Superiores regulæ etiam cum de miraculis agitur, quæ Divina autoritate n̄. constant, attendendæ sunt, ac servandæ. Sed relatæ ad fidem miraculis, quæ humano fundantur testimonio, præstandam duo opposita occurrere solent: scilicet, nimia credulitas, et superba incredulitas. Quidam enim sunt, quorum religio ē. de quolibet miraculo dubitare: nam falsò persuadentur, de omnibus omninò ēē. dubitandum, si de uno aliquo dubitaverint; et cum agnoscant omnia Deum posse, quæ possibilia s.^t, quæcumque audiunt miracula illico credunt, si à Dei omnipotentia dicantur ēē. facta. Alii contra absurdè arbitrantur, se ingenii vim ostendere, omnia prorsus miracula in dubium revocantes, n̄. alia impulsi ratione, quam, q.^d aliqua miracula, quæ facta ēē. audierunt, posteà falsa ēē. comperta sunt. Verum utrique n̄. rectè ratiocinantur; Non enim sequitur juxta legitimas Logicæ regulas: plura miracula inventa s.^t falsa, ergo omnia s.^t falsa. Neque etiam rectè sequitur: n̄. intelligo quomodo id ita fieri potuerit; ergo ita factum n̄. ē. Cæterum maximè proderit hac de re peculiares regulas, quæ indicantur adnotare.

I.^a Ea miracula tanquam falsa habenda s.^t quæ referunt manifestam in facto repugnantiam. Nam ut optimè ait Doct. in 2.º Sent. dist. 3. q. 4. „Miraculum n̄. ē. respectu contradictoriorum, ad quæ nulla ē. potentia.„ tamen faciles n̄. multum ēē. debemus ad asserendam talem contradictionem, ac repugnantiam, nisi illam evidenter habeamus notam. Deus enim plura efficere potest, quam nos percipere valeamus.

II. Miracula n̄. sunt facilè admittenda, nisi necessitas, aut rationalis causa id exigat. Cum enim sit miraculorum autor, nihilque ipse agat frustrà, et absque summo consilio, credendum n̄. ē. absque ulla ratione leges naturæ ab eo violari. Hanc regulam Doctor Sub. statuit in 4.º Sent. dist. 11. q. 3. inquiens: „Etiam incredibilia n̄. sunt plura ponenda sine necessitate, nec plura miracula, quam oportet.„ Quare si ægrotus secundum naturæ cursus potuit convalescere, illius salus miraculo accepta referri n̄. debet.

III. Vera miracula fieri nequeunt ad errorem confirmandum. Deus enim, qui ē. solus miraculorum operator, fautor erroris ēē. n̄. potest. Idcircò Doct. in 3.º Sent. dist. 23. q. unica inquit: „Dictat naturaliter ratio, q.^d Deus non assistit falsitati alicujus operando miracula, ad falsa alicujus grata, l. dicta.„

IV. Ea miracula censeri debent certa, quæ habentur vera, cum processus instituuntur, qui ab Ecclesia præmitti solent Canonizationi Sanctorum. Tunc enim nihil nisi rectè exploratum, probatum, et authenticum recipitur.

Demum generaliter loquendo: quocumque ad justas criticæ lances dignoscuntur miracula librata constare idoneis testibus, certa habenda sunt. Sicut enim regulæ Artis Criticæ sufficiunt ad cujuslibet facti certitudinem, aut falsitatem ostendendam; ita eædem sufficere debent, cum de probanda miraculorum certitudine agitur.

¶ Plura adhuc possem afferre, quæ a Recentioribus quibusdam Logicis non minimum utilitatis traduntur. Mihi enim satis videtur ea, ex illis excerpsisse, quæ magis necessaria, ac utilia futura esse putavi. Credo enim ea omnia, quantum ad Logicum attinet me tradidisse principia, ac dogmata, quæ sufficere possunt ad rectum ferendum judicium in qualibet materia, atque de omnibus ad ritè ratiocinandum. Si quid verò minus cautè anotavit emendatum volo, ac infalibile Magistri veritatis Ecclesiæ, ut par est corrigendum subjicio. Utinam vos Discipuli dilectissimi, et desideratissimi Fratres, qui has Logicæ institutiones audistis, lætà legatis ac discatis, rectè ac prudenter ratiocinetis, ut spiritualia corporeis incorruptibilia caducis, et eterna temporalibus, præferatis. Amen.

10

+

Philosophiæ Scoticæ
Recentiorum placitis accomodatæ
Pars II.

Methaphisicam primam,

seu

Onthologiam continens. Dictari incœpta Die XXV. Mensis Novembris. Anni Dñi: M.D.CC.LXXXVI. Festivitate Ecclesiastica Sanctæ Catharinæ Virginis, et Martiris occurrente.

L

Methafisice Prime, seu Ontologie Proemium.

Methaphisice nomen habet originem ab Arist. qui cum libros qui Methafisicorum vulgo appellantur inscripsisse, scilicet: Eorum que sunt ultra scientias, seu res Phisicas; priores Aristotelis Interpretes scientiam iis libris contentam Methafisicam nominarunt. Ejus vocabuli etymologiam aperiens Doct. Sub. in prol. QQ. Methafisice ait: „Hanc scientiam vocamus Methafisicam, que dicitur a Meta, quod est trans et phisis, scientia, quasi transcendens scientia, quia est de transcendentibus." Non enim Phisis naturam tantum significat, ut communiter intelligitur, sed Greci ingenium, ac scientiam interpretantur. Transcendentia autem dicuntur, que vagantur per omnia Entium genera, suntque veluti generalissime ille notiones, que rebus non solum disparatis, sed etiam contrariis simul conveniunt.

Quare precipuum obiectum Methafisice est ens generatim acceptum, ut abstrahit ab omnibus conditionibus non tantum singularibus, sed etiam specificis, ac quibusdam genericis. Sed quia mos invaluit, ut in Methafisica, etiam de quibusdam entibus particularibus, que a materia secreta sunt tractationes instituantur; ideo Doctor in lib. 1° Metha. inquit: „Ens in quantum ens consideratur in Methafisica tanquam principale illius subjectum; Substantie immateriales nimirum anime rationis, et Angeli tanquam subjecti partes; Deus vero tanquam totius subjecti causa." Quia vero in Phisica multa occurrunt necessaria ad facilius percipienda, que de Deo, Angelis, et mente humana sunt demonstranda; ideo Methafisicam 2am que Pheneumatica, seu Pheneumatologia appellatur, quia de spiritibus agit Phisice subjicietur. Nunc autem Prime Methafisice partem, que Methafisica 1a seu Ontologia dicitur, quia agit de ente in genere pertractare oportet: Cum generice entis ejusque affectionum notiones; necessario sunt prerequisite ad omnes scientias pertractandas.

Ontologia ergo que a Genuensi, et Clauvergio Ontosofia vocatur, idem sonat, ac Sermo, seu scientia de ente: et definitur: Scientia maxime Universalis generatim de ente, ejusque proprietatibus agens. Cum itaque in Ontologia ea demonstrentur, que omnibus entibus, tam absolute, quam conditionate spectatis, conveniunt; facile apparet, quam utilissimum est ejus studium ad alias scientias. Huic enim tanquam Universali Sapientie reliquae scientie quasi famulantur, atque ab illa sua generalia accipiunt principia. Quod non solum in Etica, Theologia et Jurisprudentia, sed etiam in Phisicis, ac Mathematicis verum esse experitur. Et licet nonnulli de rebus Methafisicis adeo male opinentur, ut prestantissime hujus scientie studiosos velut gentem vanissimis cogitationibus, et chimeris applicatam calumnient hoc Methafisicis, non Methafisice tribuendum est.

Sed ad ejus utilitatem perfecte percipiendam, in duos libros Ontologiam dividant a generalibus ad minus generalia descendendo ut faciendum jubet D. Primus liber erit de ente in genere, ejusque affectionibus in quatuor disputationibus distributus. Secundus autem de generalibus entis divisionibus. Et in utrisque eum curabo servare rerum ordinem, qui commodior, et facilior videatur.

Ontologiæ Liber Primus.

De Ente in Genere ejusq. afectionibus.

Disp. I.ª De primis, ac generalibus cognitionis principiis.

Prima cognitionis principia tam juxta Antiquiores, quam Recentiores, tria potissimum assignantur; scilicet: Evidentiæ, Contradictionis, et Rationis Suficientis. De quibus sigilatim peragendum ē.

QVESTIO I.

An ratio evidentiæ sit primum cognitionis principium?

1. Principia evidentiæ, et sensus intimi, de quibus hic agitur, ad viam demonstrationis ostensivam pertinent, sicut principium contradictionis ad demonstrationem per impossibile. Quid autem sit demonstratio ostensiva, et per impossibile, in 1.ª Logicæ parte tract. 3. Art. 7. n. 184 aparet. Etiam in 2.ª parte Disp. 4.ª q. 1.ª n. 365. dictum fuit rei evidentiam, seu claram, et distinctam rei ideam minime ēē Universale veritatis Criterium; ð. ēē. primum cognitionis principium; q.ᵈ similiter de intimo conscientiæ sensu dicitur contra Scepticos contendentes, nullam posse ēē. certam veritatis notam. Unde hic tantum animadvertere restat n̄. quamlibet perceptionem claram habendam ēē. l. ut certum veritatis argumentum; ð. solam puram intellectionum claritatem; nam experientia docet ab imaginatibus, et sensationibus aliquando decipi. Insuper adnimadvertere interest, claram, et distinctam ideam n̄. ēē. unicum veritatis principium; ð. præter intimum conscientiæ testimonium, alias certissimas ēē. et præsertim Divinam authoritatem. Quod frustrà n̄. animadverto: nam author tractatus de Emendatione intus, reducens omnes cognoscendi modos ad quatuor; scilicet: Authoritatem, Experientiam, Analogiam, et Cognitionem rei; per suam essentiam, l. suam causam proximam, dicit: ,, Solum quartum modum comprehendere essentiam rei adequatam, ,, ,, et absque erroris periculo.,,

2. Quibus supositis ad resolutionem quæsiti scire oportet: 1.um Cognitionis generale principium, ēē. veritatem quacumque immediatam, per se notam, et indemonstrabilem. Quo notato, sit:

Conclusio Unica.

Rei evidentiam, ac intimum conscientiæ testimonium sunt prima Cognitionis principia in demonstratione ostensiva.

3. Prob. 1.ª pars ex Doct. Sub. in q. 7. Quolib. ubi dicit: ,, Cognitionem distinctissimam sive conceptum evidentem alicujus objecti suficere ad habendam scientiam de tali obto.,, sed per conceptum evidentem intelligit rei evidentiam, seu ideam claram, et distinctam, ḡ. ex Doct. Stª.

4. Prob. 2.ª pars ex eodem Doct: in 1.º Sent. dist. 3. q. 4 ubi docet: ,, De multis nostris actibus, ē. certitudo, sicut de principiis per se notis, ut secundum Philosofum lib. 4. Methap. textu 26 nos vigilare ē. per se notum, sicut

principium in demonstratione., sed hæc, et alia pluries dicit de conscientiæ testimonio, seu de interiori sensu, ergo ex Doct. Ib.

5. Prob. ratione 1a pars. Principia ipsa, et axiomata per se nota, licet nulla ratione à priori demonstrari possint, tamen in ipsa rei evidentia resolvuntur, ergo Ant. patet quoad primum, nam ideò per se nota vocantur, quia immediatè, et evidenter constat rem ita esse. Prob. ipsum ant. quoad 2um per principium evidentiæ omnia alia principia hac formula ostendi possunt: Quidquid clarè, et distinctè percipitur, id verè enuntiatur; sed non posse idem simul esse et non esse. clarè, et distinctè percipitur, ergo Hæc ratio locum habere potest de quolibet axiomate, et manifesto principio.

6. Prob. 2a pars. Veritates, quæ nobis constant ex intimo animi sensu sunt per se notæ, et indemonstrabiles, ergo Prob. conseqa. Etiam ipsum evidentiæ principium eget principio intimi sensus, ergo Prob. ant. Claram, et distinctam rei cognitionem nos habere non potest nobis constare, nisi ex interiori conscientiæ testimonio, ergo Prob. ant. ita ratiocinando: Quidquid clarè, et distinctè percipitur, id verè enuntiatur, sed clarè, et distinctè percipitur totum esse majus sua parte, ergo totum esse majus sua parte verè enuntiatur. Major est principium evidentiæ; Minor verò ex intimo sensu provenit, ergo non tantum evidentia rei, sed et intimum conscientiæ testimonium sunt prima cognitionis principia in demonstratione ostensiva.

7. Obj. contra 1. partem. Rei evidentia, seu idea clara, et distincta multos in errorem adduxit, ergo Prob. ant. Arist. ita clarum habuit, Mundum esse æternum, Cartesius vacuum repugnare, Malebranchius omnia in Deo videri, et plures alii dicunt, se clarè, et distinctè cognoscere, quæ sunt penitus falsa, ergo rei evidentia non est certum veritatis argumentum, ergo nec primum principium. Resp. nego ant. primum, et dist. 2m Hi Philosofi putabant se habere claram, et distinctam notiam eorum, quæ asserebant, sed idea clara, et distincta non erant, conc. Et idea clara, et distincta erat, neg. Philosofi illi Phantasias suas pro evidenti ratione habuerunt, quorum intimum mentis sensum, si quis scrutari potuisse, vidisset, non claras, et evidentes fuisse eorum ideas; sed falsas ex præocupatione, vel præcipitatione mentis.

8. Inst. 1o. Si isti Philosofi crediderunt se habere claram, et distinctam rerum ideam, quam certè non habuerunt; nullo modo posset statui rei evidentia ut primum principium, sed hoc nequit admitti, ergo Prob. seqa. Omnes similiter idem possunt falsò credere, sed tunc rei evidentia non esset primum principium, ergo Prob. min. Nullus unquam certus esset, an rei evidentia vera, vel aparens esse. ergo Resp. neg. omne asuptum. Nam sunt caracteres, quibus agnoscitur, an rei evidentia vera, vel falsa sit; maximè cum omnium hominum sana ratione, et juditio utentium concensus adest. Ideò licet sciamus, quedam planè demostrata, et evidentia aliquibus videri; tamen si alii viri docti, et juditio præditi adversentur, ea ut certa non habemus.

9. Inst. 2o. Nullo est veritas quamvis clara, in qua omnium hominum concensus habeatur, ergo nulla exit rei evidentia. Resp. dist. ant.

In qua aliquorum sanum judicium, et rationem non utentium concensus habeatur, conc. omnium hominum sana ratione, et judicium utentium, nego. Ad discernendam veram evidentiam ab aparente, suficit concensus omnium hominum, qui sana utuntur ratione ac juditio. Quare si aliqui disentiant, qui nec juditio, nec sana ratione utuntur; ut v.g. Ceptici ab his nullomodo vera evidentia infirmatur. Hec enim aparet in principiis per se notis, seu axiomatibus, que ideo communes animi conceptiones a Doctore vocantur. Que statim ac audiuntur ab omnibus agnoscuntur.

10 Objicies contra 2.am partem. Ab intimo conscientie testimonio, etiam homines decipiuntur, ergo Prob. ant. Plures putant se dormire cum vigilant, et vigilare cum dormiunt, ergo ant. patet ex S. Petro ministerio Angeli a vinculis soluto de quo dicitur in Actibus Apostolorum cap. 12. „Existimabat autem se visum videre.

Resp. dist. 1. ant.,
Homines decipiuntur si non sint in perfecta sensuum restitutione conc. si sint, neg. Pasim occurit hominem judicare, vigilare dum dormit, dormireque dum vigilat; sed hoc evenit illi quasi somniando, vel novitate rei impulsus, aut vehementissimo animi afectu agitatus extra se vellut raptus. tunc enim cum in eo non est tranquillitas mentis; nec claritas, et distinctio idearum habetur. Sed homo mente tranquillus, nunquam arbitratur se somniare dum vigilat, ut inquit Doct. in 1o Sent. dist. 3.a q. 5.a „Per se notum est intui, quod intelligens vigilat, et ita, quod virtus Phantastica non est ligata in vigilia, sicut in somnis.„ Quod confirmatur exemplo S. Petri, qui nondum sensibus ad sua ofitia perfecte restitutis, rei que novitate vehementer afectus dubitabat coeterum post compos sui factus, optime novit, se omnino vigilare, non que somnium videre, ut in eodem cap. dicitur: Et Petrus ad se reversus dixit: nunc scio vere &a.

11. Inst. Ut quis certus eset se vigilare deberet constare sibi certo organa sui cerebri esse rite disposita, sed hoc nemini certo constare potest; ergo Resp. omito maj. et neg. min. Ut enim alicui hoc certo constet, suficit, ut agnoscat organa non esse vitiata, hoc est. ut sciat se ideas recte acquirere, atque ad illas atendere. Omisa fuit maj. ne extra questionem traducamur, licet falsa sit: nam etiam is qui aliquo cerebri vitio laborat certus esse potest, se vigilare, cum vigilat.

Questio II.

An principium contradictionis sit principium cognitionis primum?

12 Contradictionis principium est illud vulgare axioma: impossibile est idem simul esse, et non esse. Hoc tanquam primum cognitionis principium exhibetur a Clar. Viris Wolfio, Jacquiero, Genuensi, Sagnerio, aliisque Recentio-

ribus. Aristoteles, et deinde Scholastici omnes eo usi fuerunt tanquã axioma valde Universale. Doctor sub expresso nomine primi principii, multotiès illud refert, velluti in 1.º Sent. dist. 39. q. 1.ª ubi ait: „ Primũ principium negantes n̄. verberandi, l. exponendi igni, quoadusque concedant, q.ᵈ n̄. ē. idem comburi, et n̄. comburi, vapulare et n̄. vapulare „ Et in 2.º Sent. dist. 1.ª q. 4.ª inquit: „ Idem ens realitèr, quod sit realitèr, et q.ᵈ n̄. sit realitèr, videtur oppositum primi principii „

13. Tantum Cartesiani illud ut primum principiũ n̄. admittunt, contendentes solũ principiũ evidentię tale ēē. Certe si demonstrationem ostensivã, et per impossibile distinguerent abs dubio principiũ contradictionis concederent sicut omnes caeteri contra eos concedunt. Quare sit ~~Conc~~

Conclusio Unica.

Principium contradictionis ē. primum cognitionis principium in demostratione per impossibile.

14. Prob. 1.º Illud ē. primũ principium in demonstratione per impossibile, q.ᵈ n̄. solum ē. axioma certum, et clarum, s̄. etiã tale, ut per ipsum omnia alia axiomata, et principia possint indirecte demonstrari; s̄. tale ē. principiũ contradictionis, ḡ. Prob. min. Cum tali principio si cognoscitur ex intimo sensu aliquid revera ēē. judicamus illud ipsum simul n̄. ēē. et contrà si intimo sensu evidentèr cognoscitur aliquid n̄. ēē, cum hoc principio contradictionis, judicare n̄. possumus illud simul posse ēē. ḡ. Prob. ant. ex Doct. in 1.º Sent. dist. 3. q. 4.ª „ Oppositũ hujus principii impossibile ē. idem simul ēē. et n̄. ēē. n̄. potest venire in intu alicujus „ ḡ.

15. Prob. 2.º Ablato contradictionis principio, aufertur omnis certitudo humanę cognitionis, s̄. hoc nequit admitti, ḡ. Prob. maj. Ablato hoc principio nequit cognosci, an idem prædicatum conveniat simul, et n̄. conveniat eidẽ subto, s̄. hoc n̄. cognito aufertur omnis certitudo humanę cognitionis, ḡ. Prob. min. Hoc n̄. cognito, nec cognoscitur an pōō sit simul vera, et falsa, certa, et incerta, ḡ.

16. Obj. 1.º Plura sunt nobis nota tam per se ipsis, quã per experientiã, et aliorũ autoritatem, ḡ. contradictionis principiũ n̄. ē. primum nrę cognitionis. Resp. dist. conseq. Non ē. primum principiũ inveniendę veritatis conc. Demostrandę veritatis, nego. Non enim agimus de principio inveniendę veritatis, hoc enĩ in Methodo Analytica invenitur; s̄. de veritate demostranda, ut in Conclusione exprimitur.

¶ Sed ut res clarè appareat, scire convenit, quatuor ēē. vias, aut modos, quibus verũ 1.º assequi potest. 1.º Per immediatam intuitionem, qua attingitur evidentissima veritas axiomatũ, et eorum, quę ex intimo animi sensu immediatè constant. 2.º Per demostrationem, qua demostrabiliũ ponum veritas infertur. 3.ᵘˢ Per sensus, et experientiam, dum rerum existentia, earumq.ᵉ effectus, exterius agnoscitur. 4.º Deniq.ᵉ Per autoritatem, cum aliorũ testimonio utimur. Nullus dubitat, quolibet ex his modis nos cognitiones aliquas posse acquirere, quin prius cogitemus de contradictionis principio ideo cogitationũ origo necesaria nequit dici. Caeterũ siquis pertinacitèr negare intenderet aliquã ex his veri-

tatibus per se notis, tunc ad eam demonstrandam, principium contradictionis necesarium est ad rem deducendam per impossibile.

17. Inst. 1º Sed principium contradictionis neque est primum principium in veritate demonstranda, ergo. Prob. min. sub. Si ita esset deberet esse sufficiens ad veritates omnes ita demonstrandas, ut sine illo omnes discursus essent imperfecti, atqui hoc est falsum, ergo. Prob. min. Quid ineptius, si quis vellet solis existentiam principio contradictionis ostendere? ergo. Resp. neg. min. sub. et maj. prob. Nam principium contradictionis non ideo est primum quia sit sufficiens ad omnes veritates demonstrandas, sed quia omnis veritas sive mediata, sive immediata resolvi possit in principium contradictionis rem deducendo ad impossibile ad pervicaces convincendos.

18. Inst. 2º Si sub hac ratione esset primum principium, in demonstratione committeretur circulus vitiosus, atqui hoc nequit admitti, ergo. Prob. seq.a Principium contradictionis ostenderetur per principium evidentiae, et hoc per contradictionis principium, ergo. Resp. dist. seq.a Committeretur circulus vitiosus, si alia esset demonstrandi via adversus pervicaces conc. Si nulla alia est via, nego. Doct. Sub. Quodlibet. q. 16. inquit: „Ratio, non est quaerenda eorum, quorum non est ratio.„ Ideo si demonstrato jam principio, pervicax iterum urgeat, necesse omnino est ut iterum redeamus ad demonstratum principium, et demonstrationis altera afferatur demonstratio cum juxta Doct. „Demonstrationis principii non sit demonstratio„ In quo non comittitur circulus, imo id postulat negantis pervicacia, ac manifesta principiorum evidentia.

Corollarium.

Ex hoc principio immediate deducuntur tria axiomata. 1s idem ens nequit realiter, et non realiter simul esse. 2. idem non separatur ab eodem, seu a se ipso. 3m idem simpliciter nequit simul multiplicari, et non multiplicari. Aliter in quolibet ex his casibus idem simul esset, et non esset. In 3º apposite inquit Doct. simpliciter: nam corpus potest multiplicari quoad praesentiam eodem non multiplicato quoad substantiam; similiter Deus multiplicatur quoad personas, non autem quoad esentiam, quae multiplex esse potest. Etiam ex hoc principio immediate inferuntur istae pones per se notae: 1a quodlibet est, vel non est quod etiam principium medii exclusi inter contradictoria vocatur. 2a Unum contradictorium necesario excludit alterum. 3a De eodem nequit simul haberi affirmatio, et negatio. 4a Una, eademque res constare nequit atributis, quae se mutuo destruunt. &a Insuper ex eodem principio concectaria sunt haec axiomata: 1m quae sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se. 2m quorum unum est idem cum ente, cum quo alterum non est idem non sunt eadem inter se. 3m quae sunt aequalia eidem uni, sunt aequalia inter se &a

Animadversio.

Quidam aserunt, axioma: quae sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se; non esse universaliter verum, sed falsum aparere in Trinitatis Augustissimo Mysterio. Sed Ego arbitror falsum dici non deberet ex eo quod singulae personae sint eaedem cum tertio, nempe esentia Divina, et non eaedem inter se. Nam hoc axioma intelligendum cum restrictione, quam asignat Doctor Sub. in 1º Sent. dist. 13. q. Unica ubi ait: „Quod quando comparantur duo ad tertium illimitatum (ut esentia Divina) secundum illud secundum quod comparantur ad tertium, non sequitur ex eorum unione in tertio, unio eorum inter se.„ Quod etiam verificatur in quibuslibet rebus ad Dei aeternitatem, aut immensitatem comparatis. Nam omnes res creatae coexistunt in eodem loco

cum Deo, et durant simul cum Deo, et tamen nec in duratione, nec in loco sunt res creatę eędem inter se.

Quæstio III.

Quid dicendum de sufficientis rationis principium.

19. Sufficientis rationis principium, exprimi solet hac phrasi: Nihil ē. re ipsa sine ratione sufficienti, cur potius sit, quam n. sit. Hoc principium confundendum n. ē. cum illo vulgato axiomate: Nihil ē. sine causa. Nam causa nequit ēē. nisi eorum, quibus competit existentia, l. præterita, l. præsens, l. futura; et sufficiens ratio etiam haberi potest possibilium, et eorum de quibus n. datur causa suę existentię. Ita Deus n. habet causam suę existentię, et tamen sua essentia habet sufficientem rationem propię existentię. Licet Genuensis tribuat Leibnitio, et Wolfio usum hujus principii, tamen longe ante familiare fuit antiquioribus Philosophis; ita ut Scholastici eo usi fuerunt in suis demonstrationibus, et Plato, Arist. Angelicus Doct. et N. Subtilis jam pridem illud statuerant, ut pluries apparet in suis libris.

20. Leibnitius ejusq. fautor acerrimus Wolfius, adeò hoc principio abusi fuerunt ut absolutè dixerunt Deum n. posse alium Mundum hoc perfectiorem condere, nec alium ęque perfectum, imo nec duo entia prorsus similia &c. Quare innovarunt optimismum ab Avicena antea invectum, ut docet Doctor in 4. q.e de rerum principio. hoc ē. asseruerunt Deum ex entibus possibilibus, ea semper efficere, quę perfectiora, et optima sunt. Vnde n. solum contra Leibnitium, et Wolfium, s. simul contra Avicenam in hac q.e proceditur, n. negans sufficientis rationis principium, Doctor enim pluribus in locis sustinet, s. abusum istorum damnans, ut videtur in sequentibus Conclusionibus

Conclusio I.

Rationis sufficientis principium, ā contradictionis principio necesariò dimanat.

21. Prob. Si aliquod existens, l. possibile, l. quocumq.e modo esset absq.e sufficienti ratione, illud tale simul esset, et n. esset, ḡ. Prob. seq.a Esset ut supponitur, s. n. esset, quia careret sufficienti ratione, cur tale esset; ḡ. Prob. min. Ablata sufficienti ratione, nihil haberet quale illud esset, s. q. nihil habet cur sit, illud n. ē. ḡ.

¶ Hinc sequitur hoc principium in omnibus entibus necesariò ēē admitendum, ut ritè explicetur; q. enim necesariò dimanat ex primo cognitionis principio rejici n. potest. Ideo distinguitur ā rei evidentia, seu idea clara, et distincta, quę n. nisi in rebus per se notis, et evidentioribus invenitur.

Conclusio II.

Sufficientis rationis principium in causis liberis ē. ipsum volentis arbitrium; in rebus verò ad Fidem Divinam spectantibus, immediata Dei revelatio, l. infallibilis authoritas ponentis Ecclesię.

22. Prob. 1.a pars. Causę liberę sunt Deus, l. Creatura rationalis, s. in utrisq.e locum habere nequit tale principium circa ea, quę liberè agunt, nisi pro ratione sufficienti assignetur arbitraria voluntatis determinatio: ḡ. Prob. min. 1.o quoad Creaturam. Si contingat, ut duo homines in iisdem circunstantiis eodemq.e modo, et corpore, et animo affecti, n. eodem modo operentur, nulla ratio sufficiens inquirenda ē. nisi eorum voluntas; ḡ. Prob. ant. ex Doct. cum S. August. in 2.o Sent. dist. 25 q. Unic. dicens: ,, Si duo sint ęqualiter affecti, animo, et corpore, et postea tententur eadem pulchritudine, l. obeo, unde ē. ut alius cadit, et alius n. cadit? Et respondet, q. solum

i. a voluntate: :: an caro intuentis in causa e.? An veri animus? Cur n. utriusq.e? g.

Prob. 2º eadẽ min. De Dei voluntate, ex eodẽ Doctore in q. 3.a n. 26. de rerũ principiis ubi ait: ,, Deus enĩ n. necessitate, neq. de sua substantia, d. de nihilo, et gratuita pietate, bonitate, et liberalitate se exprimit in creaturis. ,, g. Etiã Optimismus, seu major rerũ bonitas nequit ẽẽ. ratio sufficiens cur Deus eas creare voluerit, g. tantum ejus voluntas. Prob. ant. Bonitas rerũ quantumcumq.e magna ẽ. posterior Divina voluntate, g. Prob. ant. Deus n. vult res eo q.d bonæ n. d. ideo bonæ n. quia Deus illas vult; g. Ant. patet ex Doct. Angelico Summæ parte 1.a q. 20. Artic. 4º inquiens. ,, Voluntas Dei ẽ causa bonitatis in rebus. ,, Et ex N. Subt. in 3º Sent. dist. 19. q. Unica: ,, Omne aliud a Deo, ideo ẽ bonum, quia a Deo volitũ, et n. ẽ converso. ,,

Confirmatur ex eodẽ Doct. Sub. qui quærens causã cur Deus voluerit potius creare Mundũ in tempore, in quo creavit, et n. anteà nec post; confugit ad Dei voluntatẽ his verbis: ,, Voluntas Dei, quæ vult hoc et producit pro nunc, ẽ immediata, et 1.a causa, cujus n. ẽ. alia causa quærenda. Sicut enim n. ẽ ratio quare voluit naturã humanã in hoc individuo ẽẽ; ità n. ẽ. ratio cur hoc voluit nunc. et n. tunc ẽẽ. Sed tantum, quia voluit hoc ẽẽ, ideo bonum fuit illud ẽẽ. ,, g. ex Doctore N.a

23. Prob. 2.a pars juxta Apost. Epist. ad Romanos cap. 12. ,, Exhibendũ ẽ. Deo rationabile obsequium nrũ, ,, Sed sine sufficienti ratione Fides adhiberetur credendis, Fides nra n. esset rationabilis; g. Prob. min. Sine tali sufficienti ratione exponeremur periculo errandi, credendiq.e ea, quæ credenda n. s. g. Nunc sic: talis sufficiens ratio in credendis nequit ẽẽ. nisi Dei revelatio, l. authoritas Ecclesiæ proponentis, g. Prob. min. ex D. August. in lib. contra Epist. Manichei. ,, Usque adeò me stultum putas, ut nulla reddita ratione, q.d vis credam, q. n. vis, n. credam? :: Evangelio n. crederem nisi me Catolicæ Ecclesiæ moveret authoritas. ,, g.

24. Obj. 1º Necesse n. ẽ. ut obtũ pulchrũ, et suave, hominĩ representetur, l. ut quid conveniens, d. tunc consensus, l. n. consensus n. ẽ. a libertate voluntatis, g. Prob. maj. Potest aliud obtũ magis representari voluntati, quã obtũ pulchrũ, et suave; d. tunc esset magis conveniens, quã pulchrũ, et suave; g. Prob. maj. ex Doct. dicente: ,, Quod potest accurrere per consideratione intus aliud obtũ magis movens voluntate, ità quod sistatur voluntas a sua prima volitione. ,, g.

Resp. nego min. primam. Nã in eo casu, l. movetur voluntas a sua libera electione, l. ab alia causa distincta a voluntate, si a voluntate provenit magis delectari a posteriori obto, a quo impeditur prior actus, g. a libera actione voluntatis provenit ratio sufficiens, si ab alia causa, g. libera n. ẽ. actio, et ex consequenti neq.e libere ponetur, aut omitetur actus, cujus positionis, aut omissionis actus, supponitur ratio sufficiens. Non ob hoc censeo humanã voluntatẽ, dum libere agit, absq.e ulla ratione operari. Non enim me latet, voluntatẽ libere operantem, propter aliquẽ finem semper operari. Sed tantum dico, finẽ propter quẽ illa operatur, n. esse rationẽ sufficientẽ cur ità operetur, d. potiorẽ rationis sufficientis partem ex libero voluntatis arbitrio ẽẽ. repetendã.

25. Obj. 2º Omninò dedecet, Divinã potentiã, Sapientiã, ac Bonitatem, a Deo fieri, quod n. sit melius, g. Deus semper id facit, quod melius ẽ. g. Resp. dist. conseq.s Quod melius ẽ. consequenter ad Dei voluntatẽ conc. antecedenter nego. Sepè dictũ ẽ. in probationibus, q. res ideo ẽẽ. bonas, quia Deus vult ẽẽ. bonas, n. quia ipsæ bonæ n.

26 Inst. ex S. August. lib. 11. de Civit. Dei cap. 12. ,, Deus dixit fiat lux, et facta ē lux, et vidit Deus lucē, quia bona ē. Si ergo quęrimus, quis fecit, Deus ē. Si per quid fecerit, dixit fiat, et facta ē. Si quare fecerit, quia bona ē.,, ḡ. quia bona erat antecedent ad Dei voluntatē illā creandi. Resp. 1º nego conseq.m ex ipso August. lib. 1º contra Manicheum cap. 2º apparet contrariū; inquit enim enim: ,, Si isti dixerint, quid placuit Deo facere Cœlū, et terrā? Respondendum ē. eis:: Causas voluntatis Dei scire quęrunt, cum voluntas Dei omnium, quę sunt ipsa sit causa. Si enī habet causā voluntas Dei ē. aliquid quod antecedat voluntatē Dei, quo nefas ē. credere. Qui ḡ. dicit, quare fecit Deus Cœlū, et terram? Respondendū ē. ei, quia voluit.,,

Resp. 2º Distinguendū ē. de bonitate Mundi entitativa, et de bonitate ordinis, harmonię, et finis. Itaqe dum dicitur Deum potuisse aliū Mundū perfectiorē creare, de bonitate entitativa loquitur, seu de bonitate entitativa actualiū entium. Nā sicut infinita sunt entia possibilia, ita loco actualium entium, alia perfectiora poterat Deus sustituere, alias creaturas genere, et specie diversas creando, ut enī notat Doctor in 1º Sent. dist. 17. q. 3. ,, Species se habent sicut numeri, speciem variat quodlibet additum essentię.,, Si autē attendatur ad Ordinē harmoniā, et finem creationis Mundi, supposita horū n̄ q. aliorū entiū creatione ipsum dici posse optimū asseri n̄. potest. Finis enī precipuus, cur Deus aliquid extra se producit ē. ipsius gloria nullus enī finis ē. dignus Deo nisi Deus ipse. Sic asserit Doct. in 1º Sent. dist. 1a q. 2a ,, In omni ordine essentiali finiū ē. tantum unus finis,,. Et in 1º Sent. dist. 49. q. 8. ,, Deus enī omnia producit propter se ipsum.,, Cui consonat Sacra Scriptura Proberv. Cap. 16. v 4º ,, Universa propter semetipsū operatus ē. Dn̄s, impium quoque ad diem malum,,. Sed contrarii de bonitate entitativa, n̄ q. finali loquuntur.

Qęstio IV.

An dentur aliqua de quibus aliqua ratione dubitari possint?

27. Statutis Universalioribus cognitionis principiis, quibus in veritatis inquisitione, et demonstratione uti contingit; vellut sua sponte sequitur rejicere Universalē Scepticorum dubitationem in hoc vulgato fundatam: Id unum scio, me nihil scire, quo contendunt, nihil nobis certo constare posse. Sed ut omni claritate procedatur, suponere opportet, q. quęstio n̄. ē. de illa moderata, et prudenti dubitatione, quā aprobat Huetius in lib. quem scripsit de imbecillitate mentis humanę; eamqe amplexantur Cartesiani licet enī contendant nos scientiis comparandis assensū minime prebere posse, donec nobis certo constet rem ita eē. aut n̄. eē; tamen plura ā nobis certo cognosci concedunt; sic 1a principia, neq. veritates, quę in demonstratione, seu Divina authoritate fundantur, n̄. negant.

28. Hanc prudentem dubitationē etiā D. S. admitit, et jam antea tradita fuerat ab Arist. et Angelico Doct. qui hec verba profert: ,, Illi, qui volunt inquirere veritatē n̄.,, ,, considerando prius dubit.m asimillantur illis. qui nesciunt, quo vadant.,, Quę dubitatio atqe judicii suspensio in rebus etiā Divina Fide credendis locū habere n̄. ē. negandum; nam ideo diximus in precedenti quęstione ad errorē precavendū nullo dogmati Divina Fides ē. prebenda, nisi prius Ecclesię Catolicę autoritate confirmato. Quare totū intentū dirigitur ad refutandū Scepticismū, et Pyrrhonismum, scilicet, Scepticorū, Pyrrhonorū et Academicorū systema, qui vitiorū cœno involuti, ra consci-

entis stimulo pœnæ metum adjiciant, Deo, et Religioni bellū gerunt, auferentes humanæ menti omnē certitudinē, ita ut de ipsis primis principiis, ipsaq.e Divina revelatione ēē dubitandū, asserunt. Contra istos denique sit

Conclusio Unica.

Plurima sunt de quibus nulla ratione, aut n. nisi temerè dubitari potest.

29. Prob. 1.a pars. Plurima sunt principia adeò per se nota, ut intus, cognitis eorū tris, necesariò teneatur eorū veritati asentire; similit plures pones ex illis legitima illatione deductæ, quibus, cognita bonitate illationis intus n. potest n. adhærere, ō de his nequit haberi dubitatio, g. Maj. patet ex Doct. in Report. Paris. collatione 1.a ubi ita habet: „Intus habens demonstrationē alicujus conclusionis scibilis, ita firmi„ „ter adhæret conclusionis veritati, intelligendo ipsā, et considerando,„ „q. voluntas n. potest facere, intū disentire tali conclusioni„. Min. prob. si intus tenetur necesariò asentire eorū veritati, n. potest disentire, ō si n. potest disentire n. potest dubitare, g. Min. prob. Quis dubitare potest se ēē aut cogitare? Existentiā plurī entiū, l. alicujus extra se positi? Quis existentiā 1.i causæ, à qua immediatè, l. media causarū secundarū operatione 1ortū habet? Si ē. et n. semper fuit, g. ab alio ē, qui l. ē. à se, l. ab alio, quoadusque deveniā ad aliquod, q. ab alio n. sit; g.

30. Prob. 2.a pars. Non nisi temerè dubitari potest de his omnibus, quæ fisicè aut moraliter certa sunt, et quæ in Divina revelatione fundantur, g. plura, quæ n. nisi temerè dubitari posunt. Prob. ant. Nonnè n. esset temerarius qui dubitaret, an Sol, Luna Tellus aliaq.e corpora existant, quæ omniū oculis observantur, manibus tractantur, pedibus teruntur, ac omnes uno ore fatentur existere? Non temerè ageret, qui dubitaret Urbes, Montes, ac Maria stare? Non simul temerè opinaretur, qui Sacros Codices suspicaretur n. ēē. Divinos, cum tot sint Profetiæ, totq.e manifesta miracula verè Divinos ēē. demonstrantia? g.

Confirmatur argumento ad hominē contra Scepticos: istorū systema fundatur in illo commune axioma: Ab illis tam decantato: Id unum scio, me nihil scire. Undè sic dico: l. omne dubitandū ē. l. aliquid scitur? Si omne dubitatur undè certò sciunt axioma ēē certum? Undè illis certò constat illud unum q. sciunt? Si aliquod medium adest, quo ipsi id unum ut certum habeant, g. datur aliquod certū de quo nequeat dubitari. Num principiū evidentiæ? Num sensus intimi? Num contradictionis? Num rationis suficientis? Quodcumq.e illi utantur ad id unū sciendū eodē possumus, et niguti ad plurima tanquā certa ostendenda. n. q.e omnia dubitanda.

31. Obj. 1.o Nullū ē mediū, quo certi ēē. possimus de aliqua veritate, g. Prob. ant. Media, si darentur, esset, l. autoritas, l. conscientiæ testimonio, l. evidentia, ō. nullus istorū potest ēē. medium infalibile certitudinis, g. Prob. min. per partes: 1.a Autoritas, l. ē. humana, l. Divina, ō neutra ē mediū infalibile certitudinis; g. Min. prob. 1.o Autoritas humana fundatur in dictis hominū; ō. in his sī fallaces. g. 2.o Licet autoritas Divina ex parte Dei sit infalibilis, attamen certi ēē. n. possumus an Deus loquatur nisi ex dictis hominū, g. cum ista sint fallaces, sequitur, q. neutra autoritas ē. mediū infalibile certitudinis. 2.a Per conscientiæ testimoniū aparet animal n. solum in somnis, ō. etiā in vigilia judicare, ō quidpiā audire, l. videre, q. re ipsa nec audit, nec videt, g. 3.a Etiā ex rei evidentia passim oritur discordia sententiarū inter Philosofos, unusquisque in suo sensu abundans, ita ut quisq.e proclamet, se clarè, et distinctè percipere, quod alii clarè, et distinctè n. videre, fatentur. g. neutrū istorū potest ēē. mediū infalibile certitudinis.

Resp. nego. maj. et min. prob. cujus rationes claré aparet in quest. 1ª de rei evidentia per tota discurrendo; quare repetere n. ē. necese. Hic tantum adjungo, q. licet autoritas hominu, n. sit absoluti infalibilis, quia hec ē propia solius Dei, qui ē. infinité bonus, et sumè verax; atamen de omni humana autoritate dubitare n. nisi temere fieri potest, Est nè posbile cogitandu, nec unicu ēē hominem scientia et probitate preditum, aliquid se vidise, aut audivise testantem, cui communi hominu consensu adhibeat fidem, tanquam dictis moralit. certis? Preterea quamvis talis fides temeré negaretur, autoritas Divina solo hominu testimonio firmatur? Dei verba scripta revera ēē Divina evidenter constat, ex Profetiis, que in ipsis verbis Dei continentur, et miracula in eorum confirmationē patrata, certisimum sunt argumentum Divinē loqutionis. Nam quis miracula patrare, seu naturē leges violare potest, nisi ille, qui naturam condidit?

32. Obj. 2º Illud systema nostrarū cognitionū admitendū ē, quod Religionē fovet, et faciliorem prebet viā ad suscipienda Divinē fidei dogmata, s. tale ē. systema Scepticorū, g. Prob. min. 1º Ex Vajerio id asserente in opere Gallico de la Vertu des Payens; et simul ex Baylio in suo dictionario Articulo Pirron. 2º Si statuatur humanam rationē ità ēē fragilē, ut nihil certó percipere potest, hō in tali statu constitutus unice spectaret lumen certum à Deo, s. hoc modo Religio foveretur in homine, illique preberetur facilior via ad suscienda fidei dogmata, g. Min. patet: ex Huetio in lib. 1º de imbecillitate mentis humanē, profitente, q. dum 1º predicatū fuit Evangeliū primū amplexatū fuit ab his qui docebant de omnibus ēē dubitandū.

Resp. neg. min. Nā mira Bajeriū Bayliū aliorque ejusdem farinē homines simulent, q. patrocinari vellint Divinē fidei, et Religioni, aserentes, Universalē dubitationē omniū rerum! Ingenue fateor persuadendū ēē homini, ut agnoscat suē cognitionis imbecillitatē ipsumque eficere dociliorē ad asensum prebendū dogmatibus fidei Divinē. Sed ad hoc n. ē. neserraria eorū persuasio de omniū dubitatione s. ea quā Doctores et SS. PP. agnoverunt idoneam ad captivandū intellectū in obsequiū Cristi, et Fidei; ac superbā, et temeraria Dogmaticorū presumptionē deprimentes, qui omnia certó se scire, omniaque naturali lumine acquiri posse gloriantur. Unde aparet, q. SS. PP. et DD. numquā probaverunt Universalis dubitationis systema. Imò S. August. qui tam acerrimè Religionē, Divinamque Fidem defensavit, causā semper habuit adversus Academicos Scepticos, et Pirronicos, eorū confundendo insaniā, et protervia.

Sed ut claré apareat, quā enormiter fallantur isti Religionis hostes, unico conficiant argum.to quo utitur Antonius Valsecchi in egregio opere quo inscripsit: Dei fondamento della Religione. Ità igitur argumentatur Lib. 3º Cap. 8. Adversus Scepticos. Nemo verā Religionē amplexari potest nisi posit discernere Religionē verā à falsa, s. hoc nequit discerni de omnibus dubitando, g. Scepticorū systemate n. potest foveri Religio, imo destruitur. Prob. min. Ut vera Religio à falsa cecernatur; v.g. Cristiana à Mahumetana, debent sciri utriusque credibilitatis motiva, quenā sint validiora, et de qua evidentius constet fuise à Deo instituta, et revelata; s. hoc nequit sciri de omnibus dubitando: g. Prob. min. Postulat Religio Cristiana inquit Baylius, ut à Deo spectemus eorū notitiā, quē nos credere oportet; quomodo expectabit lumen veritatis à Deo, qui de Existentia Dei dubitat? g. nulla ē. apud Scepticos suficiens ratio, cur uni potius, quā alteri adhereat Religioni; nā si omnia sint dubia, et incerta, etiam erit dubiū quenā Religio vera sit, l. falsa. Et ex consequenti

cuj Sceptismo, et Pirronismo, omnis Religio de medio tollitur.

Disputatio II.

De Generalissima Entis notione.

Quęstio I.

Qualis sit esentia Entis, ut objectum Methafisicę, seu Ontologię?

33. Non sumitur in praesenti vocabulũ entis ut ē. participiũ verbi Sum, ē, fui. tunc enĩ ē. idē, atq.e existens, significans rem actu existentem. Sed sumitur tanquã nomen aliquid generalissimè denotans, sivè actu illud sit, sivè actu n̄. sit, dummodò sit posibile, et in hoc sensu aliquid res, et ens sunt synonima. Defectu hujus distinctionis, quo ens accipitur modò ut nomen, modò ut participiũ, Ant.s Genuensis recedens à communi Methafisicorũ sensu, distinctionē facit inter rem, et ens: tribuens rei eã comunisimã notionẽ, quę communitèr sive rei, sivè enti tribuitur. Apellansq.e ens illud solũ, quod existentia donatur; scilicet; q.d enti, ut ē. participiũ convenit. Caeterũ cum nonnisi compelente necesitate liceat immutare vocabulorũ significationẽ communisimè acceptã, nullaq.e hic aparet necesitas immutandi eam, tantum asignatã communitèr admito. In quo sensu sit

Conclusio Unica.

Esentia entis realis generatim accepti, ut ē. obtũ Ontologiæ, sita ē. in non repugnantia ad existendum.

34. Prob. Unicum, q.d concipitur in generalissima entis realis notione ē. n̄. repugnantia ad existendum in rerũ natura, ḡ. ē. ejus esentia. Prob. ant. ex Doct. in 4.o Sent. dist. 6. q. 1.a ubi inquit: „Ens ē. cui n̄. repugnat ēē.„ Et inq. 3. Quodli. „Ens, l. res in intu comunisimo, prout res, l. ens dicitur, quodlibet conceptibile, ē. q.d n̄. includit contradictionem„ Sed q.d n̄. includit contradictionẽ n̄. repugnat existere; ḡ.

35. Sed cum alicui posit n̄. repugnare ēē. tam in solo intu, quã extra intellectũ, ideò ens 1.o dividitur in reale, et rationis. Ens reale apellatur: illud omne, quod existere potest, et simplicitèr ēē. in rerũ natura. Ens verò rationis vocatur: Illud, q.d licet in rerũ natura simplicitèr existere nequeat, illi tamen n̄. repugnat habere ēē. objectivũ in intu; sic Universalia licet illis repugnet existere in rerũ natura, quatenus Universalia s̄. nihilominus entia rationis sunt, quòd ēē. objectivum in intu habere posunt, et habent cum mens humana ideas Universales sibi eformat. Unde „Ens reale, ut notat Doct. in 1.o Sent. dist. 8. q. 1.a ē. perfectius ens, quã ens, quod ē. tantum rationis.„ Nã ens reale habet propriã esentiã, ensq.e rationis ē. solum ens objectivè. Praeterea omne ens reale potest simul fieri ens rationis per abstractionẽ, illi tribuendo ēē. in mente, q.d habere nequit in rerũ natura. Sed ens rationis nunquã ens reale evadere potest. Etiã ēē. objectivũ in intu, in quo stat tota notio entis rationis, ēē. cognitũ, ēē. diminutum, et ēē. secundũ quid, dicitur. Esse autẽ quod habet ens reale extra intum, ēē. verũ ēē. propriũ, et ēē. simplicitèr, vocatur.

36. Confundi vero non debet esse objectivum, et esse diminutum in Anima cum ipso mentis actu, seu perceptione, qua esse objectivum attingitur: nam quaelibet perceptio est ens reale, et quando est, habet esse simpliciter. Sed per esse objectivum intelligi tantum debet illud esse ideale, quod in mente habet cognitionis objectum, sive idea dicatur, sive species apelletur, sive impressio, sive vestigium a Phantasmate relictum; omnes enim isti rei modi idem significant. Unde constat, esse objectivum in mente, etiam posse convenire enti reali, quin ens reale cum ente rationis confundatur: ens quippe rationis nullum esse habet, nec habere potest, quam esse cognitum, et objectivum in intellectu; ens vero reale praeter esse cognitum in Anima, habet esse verum, et proprium in se ipso, aut saltem illud habere potest in rerum natura.

37. Objiciunt aliqui: talis divisio entis in ens reale, et rationis est frustranea, ergo non tenet. Prob. ant. Omnis divisio debet esse inter extrema, quae inter se non includantur, sed talis divisio est inter extrema, quae inter se includuntur, ergo. Prob. min. Nullum est ens rationis, quin simul non sit ens reale, ergo. Prob. ant. hoc dilemmate: Aut ens rationis includit contradictionem, aut non; si includit contradictionem non est ens rationis, quia mens percipere nequit, quod includit contradictionem; si contradictionem non includit, ergo est simul ens reale, quia quod contradictionem non includit, potest poni a Deo in rerum natura; ergo.

Resp. dist. conseq. 1ae partis dilemmatis. Mens nequit percipere per compositionem quod contradictionem includit conc. per abstractionem nego. Prorsus evanescit difficultas si distinguatur duplex percipiendi modus, quo ab intellectu quidpiam potest concipi, scilicet unus per abstractionem, et alius per compositionem. Quae enim simul conjuncta repugnat existere in rerum natura, neque mens in unum conjungere, et componere simul potest, ut ait Doct. q. 3 Quodlibet. Verum per abstractionem potest mens aliquid tanquam solitarium, et separatum percipere, quod tamen solitarie, et separatim in re existere nequit. Potest v.g. percipere tantum in corpore unam dimensionem scilicet: longitudinem, quamvis corpus neque a Deo fieri posset existere extensum sine trina dimensionis longitudinis latitudinis, et profunditatis. Similiter mens intelligit ens in genere, et determinatum, quamvis a Deo nec esse nec creari possit nisi determinatum, et singulare. In quo nulla est contradictio; esset tamen si ea ponerentur in rerum natura eo modo quo per abstractionem a mente percipiuntur. Quaedam enim dicunt contradictionem ut re ipsa fiant, nonque ut intelligantur; ideo quaedam esse nequeunt entia realia, quamvis sint entia rationis, et suo modo in mente existant. Quare esse cognitum entis rationis, et esse possibile seu non includere contradictionem ad existendum maxime distant. Nam ut inquit Doct. in 2o Sent. dist. 1a q. 2a „esse cognitum non est esse possibile; quia esse cognitum est esse in actu, licet secundum quid; esse possibile est esse in potentia ad esse simpliciter et non in actu."

38. Inst. Quaecumque percipit intellectus creatus, potest etiam Deus percipere, sed quidquid Deus potest percipere est simpliciter possibile, ergo quidquid percipit intellectus creatus est ens possibile, ergo est ens reale; ergo nullum est discrimen inter ens reale, et rationis. Min. patet: Nam quidquid Deus percipit, seu intelligit a Deo ~~fieri~~ potest, ergo est possibile.

Resp. neg. min. Certum est Deum intelligere omnia possibilia, nullaque esse possibilia, nisi quae Deus intelligit; sed simul falsum est res posse a Deo intelligi per abstractionem, sicut percipiuntur ab intellectu creato. Mens enim abstractio, cum sit modus cognoscendi res velluti per partes, imperfectionis est quae repugnat Deo, qui est omnis-sciens. Ideoque omne ens, quod habet esse objectivum in ideis aeternis ipsius Dei, est verum ens, et potest recipere veram existentiam, proindeque est ens reale: non vero in homine, qui potest abstrahere, et separare per actum mentis, quod in re nequit existere separatum.

39. Subtilis Magister in 1o Sent. dist. 3 q. 5a dividit ens reale, in ens ratum et non ratum, vocans ens ratum, ens actu existens, non ratum, quod est possibile, sed nondum existens. Omne igitur ens factum est ratum, quia res non alia ratione fit, quam illi tribuendo existentiam. Non autem omne ens ratum est etiam

factus, Deus enī existit per suā essentiā, et ideo ē. ens maximè ratū et tamen n̄. ē. factus. Quidā ens ratum dicunt, quidquid n̄. ē. ens rationis, s̄. hoc est confundere ens ratū cum ente reali. Similiter Doct. in omni ente reali rato, seu facto triplicem veluti realitatē distinguit in eadē dist. q. 6. Dicens: „Habemus in ente tria per ordinē, realitatē opinabilē, quidditativam, et existentiā.„ Realitas opinabilis ē. ēē objectivē in intu, quę ut ipse ait: ē. communis figmentis, et n̄. figmentis. Quidditativa ē. realitas essentię. Existentiā verò ē. ipsa realitas essentię posita extra suas causas.

40 Ad clarius percipiendā naturā entis exponenda ē. notio nihili, q. enti oponitur; ut enī habet Doct. in 1° Sent. dis. 2ª q. 2ª. „Ens per nihil notius, et distinctius explicatur„. Nā ut fert vulgare adagiū: oposita juxta se posita magis elucescunt. Itaq.^e nihil ē. n̄. ens, et tot diversis modis accipi potest, q.^a[l]iot haberi potest entis negatio. 1° sumitur generalissimè prout ē. negatio cujuslibet entis sivè realis sivè rationis, et dicitur verissimè nihil quia omnino repugnat illi existere, neque simpliciter, neq.^e secundū quid: hoc ē: nec in rerū natura, nec in intu; sic de hoc nihilo verū ē. illud axioma: nihili nulla cognitio. 2° accipitur minus generaliter pro negatione entis realis, nonq.^e rationis, adeò ut nec sit, nec ēē. possit ens extra intum. In quo sensu explicato evidens ē. illud Antiquorū effatum: Ex nihilo nihil fit. Nā cum nulla ratione intelligi possit, seu repugnet simpliciter existere, nec Deus ipse potest efficere quidpiā ut notat Doct. in 1° sent. dist. 42. q. Unica.

3.um Nihil sumitur pro sola negatione existentię rei, aliundè possibilis ēē. in rerū natura. Atque nihil hoc sensu acceptū ē. illud nihil ex quo dicitur Deū creasse omnia, quę creavit, res verò quę nihil sunt relatè ad existentiā, nihil etiam sunt quoad suā essentiā; nam rei essentia verè et actu ēē. n̄. potest nisi simul existat ut inquit Doct. loco cit. Quę igitur ā Deo creantur nihil habent anteq. existāt, nec essentię, nec existę, adeoq.^e in se verè nihil sunt, licet sint quidpiā possibile, et mente concipi possint. 4° Accipitur nihil pro qualibet negatione, aut pribatione suo modo existente negatio enī, aut privatio formę qualitatis, aut propietatis ē. n̄. ens, ḡ. nihil. tamen hoc nihil verè existit in rebus, cū res, de quibus dicitur, existant, licet suo modo, scilicet: modo negativo existunt undè nihil hoc 4° modo acceptū n̄. dicit absolutè negationē cujuslibet existentię, s̄. tantū existentię positivę. Quare valet arguere ut inquit Doct. in 1° Sent. dist. 36. q. Vª „Si omne ens ē. possibile, ḡ. omne impossibile ē. n̄. ens; s̄. n̄. è converso, ḡ. omne n̄. ens ē. impossibile.„ Nā negationes, et privationes sunt n̄. entia, et tamen n̄. omnes sunt impossibiles. Quinimò plurimè suo modo existunt in re existente, ad quā pertinent. Hac ipsa ratione nihil apellari potest inmanè spatiū, quod ē. mera capacitas recipiendi corpora, seu mera corporis privatio. Nam illud etiā dicitur possibile, et fortè reverà existit, licet modo negativo.

41. Nihil 1° modo acceptū oponitur cuilibet enti; 2° modo oponitur enti reali; 3° modo, enti rato; et 4° modo enti, positivè existenti. Quę nihili genera hęc s̄.: Nullo modo ens; Non ens reale; Non ens ratū; Non ens positivè existens. 1° modo sumptū nullā habet definitionē, nullā propietatē nullā mensurā, nullā ideā. 2° modo cū possit habere ēē. objectivū in intu, potest representari aliqua idea, et gaudere aliqua propietate intelligibili, aut imaginaria; s̄. ēē. simpliciter illi repugnat sicut nihilo 1° modo. 3° modo, licet actu nihil sit, tamen cū sit possibile et ens reale percipi potest, et definiri; cū de eo enuntiari possint omnia atributa, et propietates, quibus donaretur si ratū fieret, seu

poneretur extra suas causas. 4° modo, licet existat in re actu exis-
tente, cum ñ sit nisi mera negatio, propriè ñ. ē. ens; ideò neq. ē. per se
intelligibile, neq. propria definitione potest explicari. Potest tamen relatè
ad id, quod negat, exponi illius nomen per definitionem nominis, ut
docet Doct. in 4° Sent. dist. 1a q. 2a ubi ait: ,, Cujuscumq. sive entis, sive ñ. entis.
q. potest concipi, et significari; potest ēē aliqua ratio nominis, quæ explicat
explicitè, et distinctè illud, q. nomen importat implicitè, et confusè, et quæ-
libet ratio talis potest dici definitio, extendendo nomen definitionis.,,

II Ex dictis satis constat, ideam entis ēē omnino simplicem, seu ut inquit Doct.
ē. conceptus simpliciter simplex, ideoq. ñ. nisi distinctè ens percipi potest.
Unde ad distinctam cujuslibet rei cognitionem ab idea entis incipiendum est:
Ens enim distinctè intelligitur quin aliud simul intelligere opus sit, reliqua
veri distinctè percipi nequeunt, nisi entis notio habeatur. Quare Doct. Subt. in 1° Sent.
dist. 3. q. 2a ita ratiocinatur: ,, Nihil concipitur distinctè, nisi quando conci-
piuntur omnia quæ includuntur in ratione ejus essentiali. Ens includitur qui-
ditativè in omnibus conceptibus quiditativis inferioribus, ergo nullus concep-
tus inferior concipitur nisi concepto ente. Ens autem ñ. potest concipi ni-
si distinctè, quia habet conceptum simpliciter simplicem: ergo potest concipi
distinctè sine aliis, et alia ñ. sine eo distinctè concepto: ergo ens ē. primus
conceptus distinctè conceptibilis.,, Quod experimur in omnibus cogitationibus,
in quibus, q. 1° occurrit ē. notio entis, qui antequam illud distinctè cognoscamus,
dicemus ēē aliquid, hoc, l. illo attributo, hac l. illa qualitate donatum. v. g. Cum
videmus aliquid cujus nomen ignoramus, si interrogemus quidnam illud
sit, 1a responsio ē: Illud ēē rem, l. albam, l. nigram, l. dulcem, l. amaram, l. rotundam
l. quadratam, l. pulchram &a. Unde res, et aliquid conveniunt in notione entis.

Quæstio II.

A quo habeant res, seu entia esse possibile?

42. Quoniam verò omne ens dicitur, cui ñ. repugnat ēē, seu q. in se possibile
ē; ad entis possibile, seu rerum possibilitatem intelligendam supponendum ē cum
Doct. Sub. in 3° Sent. dist. 3. q. 4a ,, Quod possibile ponitur absolutè illud
in quo ñ. invenitur contradictio.,, Unde notio entis, et notio generica possi-
bilitatis mutuò conveniunt, et pro eadem re habentur. Multiplici
autem solet dividi rerum possibilitas, ergo 1° dividitur in Logicam et Metha-
fisicam. Logicè possibile vocatur, q. nullam dicit contradictionem, prorsus
q. abstrahens ab existentia, l. ñ. existentia, nullum ordinem dicit ad
potentiam, seu causam, à qua possit ēē. Quo sensu Deus ē. possibilis, ut
inquit Doct. in 1° Sent. dist. 20. q. Unica. Nam hîc sumitur possibile, pro eo
q. opponitur impossibile, hoc ē. possibilitas logica ñ. differt à possibilitate
generalissimè accepta, quæ cum ente convertitur. Methafisicè possibi-
le id omne apellatur, q. in rerum natura, l. actu ñ. ē l. aliquando ñ.
fuit, potuit tamen, l. potest ēē quia contradictionem ñ. dicit, ergo necessa-
riò dicit ordinem ad potentiam activam, ut sit. In quo sensu creaturæ om-
nes ñ. solum logicè, ergo et Metafisicè possibiles sunt; Deus autem et logicè sit
possibilis, nullomodo Metafisicè. Deus enim ut ens necessarium ñ. agnoscit
causam suæ existentiæ. Unde infertur, q. possibile logicum ita ē. possibile, ut
ñ. indigeat transire à potentia ad actum ut sit. Metafisicè verò possi-
bile, ut sit, necessariò transire debet à potentia ad actum.

43. Logica possibilitas ē. indifferens ad ens contingens, et necessarium, Me-
tafisica verò opponitur enti necessario, et ñ. nisi enti contingenti con-
venire potest. Nam hæc possibilitas necessarium ordinem dicit ad Divinam
Omnipotentiam quæ liberè operatur ut inquit Doct. in 1° Sent. dist. 43
Quæst. Unic. et in dist. 30. q. 2a loquens de utraq. possibilitate dicit:
,, Enti necessario ex se ñ. repugnat possibilitas Logica licet possibilitas
de qua loquuntur Philosofi de potentia activa, et passiva propriè re-
pugnet necessitati.,,

44. Possibilitas logica appellatur etiam intrinseca, formalis, primaria.
et absoluta. Metafisica autem extrinseca secundaria, et respectiva.
Sic quia Deus ē. tantum possibilis logicè, dicitur possibilis intrinsecè, formaliter

primario, et absolutè. Creaturæ verò, quia utraq.ᵉ posibilitate donantur, n̄. tantū intrinsecè, et absolutè, s̄. etiā extrinsecè, et respectivè posibiles sunt. Posibilitas Metafisica iterū dividitur in naturalem, supernaturalem, et moralem. Naturaliter posibile dicitur, quod ā causa naturali potest existentiā recipere, seu naturæ viribus fieri. Sic sunt posibiles omnes efectus, quia causis secundis immediatè procedunt. Supernaturalitᵉʳ posibile ē. q.ᵈ excedit vires naturæ, et sola virtute Divina efici potest: ut v.g. resuscitatio morti. Moraliterq.ᵉ posibile ē. illud quo sine magna dificultate efici potest. Vndè qui habet facilitatē ad aliquid faciendū ē. moralitᵉʳ posibile, ut iterū ipsum eficiat.

45. Posibili oponitur impossibile, et describitur: illud in quo invenitur contradictio. Similiterq.ᵉ dividitur in Logiū, et Metafisicū. Imposibile Logē dicitur illud, q.ᵈ in resso contradictionē involvit; ug. hominem ēē albū simul, et n̄. albū. Metafisicè imposibile vocatur, q.ᵈ nequit poni in rerū natura quin sequatur contradictio. Sic v.g. ē. imposibile hominē n̄. ēē rationalē, nam simul esset, et n̄. esset hoō. Vndè sequitur, q.ᵈ licet posibilia Logē, et Metafisicè mutuò n̄. convertantur; tamen imposibile Logē, et Metafisicè convertuntur. Nam eo ipso, q.ᵈ aliquid intrinsecè repugnet, neq.ᵉ Divina virtute efici potest; sicut eo ipso, q.ᵈ ā Deo aliquid fieri n̄. posit, intrinsecè repugnare dicendū ē. Cum Deus posit eficere, q.ᵈ contradictionē n̄. dicit. Quarè imposibile Logiū, n̄. solū Metafisicè, s̄. supernaturalitᵉʳ ē. imposibile.

46. Etiā dividitur in naturalitᵉʳ, seu fisicè imposibile, et Moralitᵉʳ. Phisicè imposibile vocatur, quod potest ēē. absq.ᵉ contradictione, s̄. n̄. per naturæ vires; ut v.g. Resuscitatio mortui. Ex quo aparet, q.ᵈ imposibile fisicū, ē. posibile supernaturalitᵉʳ, Metafisicè, et etiā Logē. Moralitᵉʳ imposibile vocari solet, q.ᵈ n̄. nisi cum maxima dificultate ā nobis fieri potest. Sic de imposibili moralitᵉʳ loquitur S. Paulus in Epist. ad Hebreos cap. 6. Dum dicit: „ Posibile n̄ ē eos qui semel illuminati sunt::: et prolapsi sunt, rursus reverti ad pœnitentiā „ Hoc ē. Dificilimū est. Idē dicitur de ingresu Divitis in regnum Cœlorū; et remisione peccatorū contra Spiritum-Sanctum. Etiā dicitur moralitᵉʳ imposibile, quidquid honestati morū, et legi, l. Divinæ, l. humanæ, oponitur. Quod ergō absq.ᵉ peccato fieri nequit; moralitᵉʳ imposibile ē. Vnde solemus dicere de elicitis: ea Phisicè fieri posse, s̄. n̄. moralitᵉʳ.

Ⅱ Quæri hic solet n̄. tantū ab Anglis, s̄. etiā ā A.R.P.P. An entia sit posibilia ā se ipsis; l. an sint posibilia, quia Deus voluit, ea posibilia ēē.? Cartesius opinatus ē. totā entium posibilitatē ā Deo unicè venire; nihilq.ᵉ ā nobis excogitari posit tam imposibile, q.ᵈ Deo n̄. sit posibile. Cui adjunxit Author Libri Religio Medici, idē aserens. Sed his, eorūq.ᵉ sequacibus contradicit Doctor inquiens in 4.º Sent. dist. 43. q. 3. „ Imposibile n̄. potest fieri posibile;; Et Quodlibet q. 10. „ Imposibilia simplicitᵉʳ n̄. imposibilia, quæ includunt contradictionē, quæ sola dicuntur imposibilia Deo. „ Cavendū tamen ē. nè per id solū, q.ᵈ ā nobis aliqua percipi nequeant, negemus ea ā Deo posse fieri; evidens enim debet ēē. in rebus pugna, et contradictio, ut dicamus ea ā Deo efici n̄. posse, ut habet Doct. in 4.º Sent. dist. 10. q. 2.ª

47. Quarè Doct. cum pluribus cum Pluribus Recentioribus P.P. jure admitit, Logā, et absolutā rerū posibilitatē ex rebus ipsis, earumq.ᵉ esentialibus venire, n̄. q.ᵉ ā Deo optimo maximo. Ad q.ᵈ sustinendum tres velluti gradus in entiū posibilitate distinguit. 1. Gradū statuit in rebus ipsis, quatenus ex se, et ex suis esentialibus contradictionē n̄. dicunt. 2. Ponit in intu Divino, quia quidquid ē. in se posibile habet ēē. intelligibile in intu Divino. 3. In Dei voluntate, quæ præstare potest existentiā in tempore rebus in se posibilibus, et ab æterno intellectis. 1. Gradus respicit Logā, seu intrinsecā, et absolutā posibilitatē; 2.ᵘˢ et 3. Extrinsecā, et respectivā. Quarè pasim occurrunt apud Doct. hæc, aut similes loquendi formulæ ut aparet in 1.º Sent. dist. 7.ª q. Vn. „ Potentia Logā Mundi ad esendum esset, si per imposibile Deus n̄. esset. Et in eadē quest. „ Reducendo posibilitatē creaturarū, quasi ad 1.ᵐ principiū extrinsecū intus Divinus erit illud, ā quo ē. 1.ª ratio posibilitatis.;; Quod confirmat S. August. lib. 11. de Civit. Dei cap. 1.º ubi ait: „ Occurrit animo quidā mirum, s̄. tamen verū, q.ᵈ ipse Mundus nobis notus esset n̄. posse, nisi esset; Deo aut, nisi notus esset, ēē. n̄. posse. „

48 Dixi, q. omnia entia posibilia habent ēē intelligibile in mente Divina, l.
ideæ æternæ sibi correspondentes, quæ ideæ in Deo necessariæ, et immutabiles cum
ā Deo n̄. distinguantur, pertineantq.e ad ejus esentiam, ut inquit Doct. cum S.
Aug. in 1.o Sent. dist. 35 q. Unica Ideo posibilitas entium ita ē. in se necessaria,
et immutabilis, quemadmodum immutabiles s̄. ac necessariæ in Divino intu
ipsæ æternæ rerum ideæ. Quibus suppositis sit

Conclusio I.

Loga, seu absoluta, et primaria entium posibilitas ā Divina voluntate n̄. pendet; q. ē. ipsis entibus intrinseca, et necesaria.

49 Prob. 1.o Loga, et absoluta entis posibilitas ē. ipsa entis esentia, s̄. ejus esentia ita
ē. intrinseca, et necesaria, ut n̄. pendeat ā voluntate Divina; g. Maj. patet: Nam
entis esentia ē. ēē posibile, seu q. n̄. includit contradictionem. Prob. min. Si pen-
deret ā voluntate Div.a esentiæ rerum n̄. esent necesariæ, et immutabiles; s̄. hoc nequit admitti; g. Prob. seq.a
Si absoluta, et loga entium posibilitas ā Divina penderet voluntate, q. absolute pos-
sibile, posset Deus facere n̄. ēē posibile, s̄. hoc ē. facere esentias rerum mutabiles; g.
50 Prob. 2.o ex Doct. N. Sub. Æternæ ideæ entium posibilium in mente Divina præcedunt
omnem actum voluntatis Divinæ prioritate naturæ, et originis, g. etiam posibilitas
entium; g. n̄. pendet ā voluntate Divina. Prob. ant. Doct. Sub. in 1.o Sent. dist. 39 q. Uni-
„Ideæ mere naturaliter representant (hoc ē. necesario): : quia s̄. in intu Divino
ante omnem actum voluntatis; g. posibilitas absoluta, et primaria entium in ideis
æternis Dei representata, ab ejus voluntate n̄. pendet; g. ē. in se necesaria, et
immutabilis.
51. Prob. 3.o Si intrinseca, et absoluta rerum posibilitas penderet ā voluntate Di-
vina, unica ratio earum posibilitatis, et existentiæ reponenda esset in ejus omni-
potentia, s̄. hoc ē. falsum juxta Doct. g. Prob. min. Doct. in 1.o dist. 43 q. Unica ait:
„Si potentia activa, quæ ē. omnipotentia in Deo, ē. præcisa ratio posibilitatis
in creatura, negatio potentiæ activæ in Deo esset causa negationis posibili-
tatis in creatura: q. ē. falsum;; Et merito: nam etiam negata per imposibile
in Deo omnipotentia manente illius intu adhuc omnia posibilia intelli-
geret, adeoq.e adhuc esset posibilia formaliter in Divino intu, g. voluntas
Divina n̄. dat rebus suum posibile logum, absolutum, et primarium.

¶ Hoc ēē posibile necesarium, nihil ē. reale actuale extra Deum
nec ē. aliquod ēē simpliciter, s̄. tantum secundum quid, ut inquit Doct. in 1.o Sent.
dist. 30. q. 2.a
52 Obj. 1.o Si creaturæ ex se posibiles esent, posent ēē. ex se, s̄. hoc repugnat
creaturæ; g. Prob. min. Esse ex se repugnat illi, q. necesario indiget alio
ad existendum, s̄. creatura indiget alio scilicet Deo ad existendum; g. Resp.
dist. maj. Posent ēē. ex se si ly ex se dicit posibilitatem, concedo. Si ly ex se dicit
existentiam, nego. Et similiter dist. min, et ejus probationem. Unde sequitur, quod
creatura tantum habet ex se posibilitatem, n̄. existentiam, quia ut ait Doctor
in. 2.o Dist. 1.a q. 2.a„ Prout ex se afirmatur, creatura nec habet ēē. ex se,
nec n̄. ēē.;; Si enim haberet ex se existentiam esset ens necesarium, q. repugnat
creaturæ, utpote contingens: si autem haberet ex se n̄. ēē; esset imposibilis.
53. Obj. 2.o Si Deus n̄. existeret nullæ res essent posibiles, s̄. hoc nequit admitti; g.
Prob. seq. Si Deus n̄. existeret nulla res respicere unquam posset ejus existentiam
s̄. hoc ipso n̄. esset posibilis; g. Resp. dist. maj. 1.um Nullæ res esent posibiles extrin-
secè, et respective, conc. Intrinsecè, et absolutè, neg. Deus ē. 1.a rerum causa,
ideo negata ejus existentia, nulla res existere potest. Cæterum hoc solum
adimit rebus posibilitatem extrinsecam, et respectivam, secundum quam dicunt
ordinem dicit ad causam eficientem, ut existentiam consequantur; non vero
illis auferet intrinsecam, et absolutam posibilitatem, ob quam ex se nullam
contradictionem dicunt. Nam, ut ait Genuensis: „Ratio suficiens posibili-
tatis intrinsecè alicujus rei, ē. in rei ipsius esentialibus, tantum veri
extrinsecè posibilitatis in causa externa.„ Et Doct. S. in 1.o S. dist. 36 q.
Unica: iterum ait: „Posibilitas loga absolutè ratione sui posset stare, licet

UNIVERSITA
DE
GRANAD

per impossibile nulla potentia ea respiceret."

54. Inst. 1º Deus ē. 1.m ens intrinsecè, et absolutè possibile, g̃. si n̄. existeret, nulla res esset, neq.e intrinsecè, et absolutè possibilis; Resp. dist. ant. Deus ē. 1.m possibile in ordine dignitatis, et perfectionis, conc. in ordine causæ eficientis, neg. Quia Deus ē. 1.m possibile, dici potest, possibile creaturarū quamdā participationē Divinæ possibilitatis, eodem modo ac creatura ē. ens per participationē, et solus Deus ens per esentiā: Quin ex hoc sequatur creaturarū possibilitatē à Dei voluntate pendere; Nam talis participatio ē. prorsus necesaria. Nā sicut creaturarū existentiæ eminenter continetur in libera Dei voluntate, ita earum possibilitas eminenter includitur in Dei possibilitate, et ex hac necesario dimanat. Ideo si Deus n̄. esset possibilis, neq.e ulla creatura esset possibilis: cæterū intrâ Dei possibilitate, creaturæ velluti possibiles intelliguntur, ante omnē Dei eficientiā. Nā Deus, ut causa eficiens, volendo operatur.

55. Inst. 2º Deus etiā ē. 1.m possibile in ordine causæ eficientis, g̃. Prob. ant. Deus ē. 1.a causa eficiens, g̃. Resp. dist. 1. ant. in ordine causæ eficientis rerū existentiū, et creandarū, conc. rerū meræ possibiliū, nego. Et eodem modo dist. ant. 2.m Distinctio explicatione n̄. indiget cū clara sit ex responsione anterioris.

56. Inst. 3º Omnis creaturæ perfectio ē. à Deo, ut à causa eficiente; s. Logā possibilitas ē quædā creaturæ perfectio, g̃. ē. à Deo, ut à causa eficiente. Resp. dist. maj. Omnis creaturæ perfectio actu existens, et positiva ē. à Deo ut à causa eficiente conc. Omnis creaturæ perfectio quæ actu nihil ē. positivè, neg. Logā possibilitas creaturæ antequā à Deo existentiā recipiat n̄. ē. quid actu existens, nec positivū s. tantum mera n̄. repugnantia ad existendū si Deo placeat.

57. Obj: 3º Si creaturæ essent ex se possibiles Logè, Deus tantiū creare posset, quæ ex se haberent hanc possibilitatē, s. hoc repugnat Deo, g̃. Prob. min. In hoc casu Deus penderet à creatura in ejus creatione; s. hoc Deo repugnat; g̃. Prob. maj. Ideò Deus eā creare posset, quia ex se ē. Logè possibilis, g̃. Resp. neg. min. et V.traniq.e maj. prob. Nam etsi Logā rerū possibilitas sit ex ipsa creatura, Deus tamen n̄. pendet ab ea in ejus creatione; Deus enī pendere nequit ab eo, q.d nihil ē; licet enim creatura sit possibilis, tamen nihil ē. Similit.r n̄. sequitur, Deū posse res producere, quia sunt possibiles Logè, nā plura sunt possibilia, quæ Deus n̄. producet, s. tantū ideò entia quæcumq.e creare potest, quia cū sit infinita virtute, et potentia ornatus, id omne eficere potest, q.d contradictionē n̄. dicit. Et ideò 1.a ratio productionis rerū venit ab omnipotentia Dei; ratio verò producibilitatis sumitur ex rebus ipsis; ut ait Doct. in 1º S. dist. 5.a q. 2.a

58. Obj: 4º Juxta dicta in Concl. rerū possibilitas ē. necesaria, s. solus Deus ē. necesarius; g̃. solus Deus exit omnis possibilitas rerū, g̃. Resp. dist. maj. Rerum possibilitas ē. necesaria secundū quid conc. simplicit.r neg. et parit.r Dist. min. Solus Deus dicitur immutabilis, æternus, et necesarius simplicit.r; nā ipse solus per suā esentiā existit. Sed hoc n̄. obstat, ut Logā rerū possibilitas sit necesaria secundū quid, eodē modo ac esentiæ rerū dicuntur æternæ, et immutabiles hoc ē. secundū quid.

¶ Cum tanquam certū inferatur ex dictis, res omnes possibiles, ab ipsa æternitate fuisse à Deo intās, et in ipsius ideis æternis representatas, inquiritur an ipsæ res habuerint aliquod ēē verū, et positivum ab æterno extra Deū, q.d esset fundamentū relationis æternæ earū ad Deum, ut illas cognoscentem.² Omnes conveniunt Scholæ (præter paucas materiæ æternitatē propugnantē) Creaturas possibiles n̄. habuisse ab æterno ullum verū ēē existentiæ. Quidā verò rebus ipsis meræ possibilibus tribuunt ab æterno quoddam verū ēē esentiæ, q.d esse quidditativū apellant. Ego verò cū Doct. Sub. hoc ēē æternū esentiæ, velluti à Deo separatū omninò rejicio; licet quidā apud Suarezū contrariū imponant Scoto. Ideo sit

Conclusio II.

Possibilitas formalis, et intrinseca Creaturarum n̄ ē quoddam esse verum essentiæ, quod ab æterno ipsæ habuerint extra Deum.

59 Prob. 1º Illud veru̧ ēē essentiæ, q̃ res possibiles habuissent extra Deum ab æterno, l. fuisset ā se ipsis, l. ā Deo, ð. neutru̧ dici potest; g̃. Prob. min. 1º Si fuisset ā se ipsis, daretur aliquid reale, positivum, æternum necessarium, et ā Deo independens extra Deum; ð. nihil potest dici hoc absurdius; g̃. Prob. eadem min. 2º Si ā Deo fuisset, sequeretur res creatas fuisse ab æterno quoad veru̧ esse essentiæ, ð. hoc ē. contra S. Scripturæ asserentē in Cap. 1º Genesis. Deu̧ in principio temporu̧ creasse Cœlu̧, et Terrā, ac universa quæ in Mundo sunt entia; g̃.

Confirm.ª Illud veru̧ esse essentiæ Deus rebus contulisset, l. liberè, l. necessariò, ð. utrumqᵉ ē. absurdum; g̃. Prob. min. Si necessariò; g̃. Deus operatus fuisset extra se aliquid necessariò, ð. hoc ē. contra communē concensum Theologoru̧; g̃. Si liberè; g̃. neqᵉ hoc veru̧ ēē. essentiæ, neque reru̧ possibilitas esset necessaria, ð. contingens, ð. hoc ē. contra stabilitā, probatāqᵉ in præcedente conclusione; g̃.

Dicunt contrarii: Quod in rebus possibilibus ponitur tantū ab æterno veru̧ ēē essentiæ, n̄. qᵉ existentiæ, seu ut quidā loquuntur ē. in rebus actualitas essentiæ, n̄. verò actualitas existentiæ; quarè n̄. sequuntur assignata absurda; nā illa tantū ē. vera creatio, quæ tribuit rebus ēē existentiæ, n̄. verò, quæ tribuit ēē. essentiæ, et quæ facit aliquid reale, positivu̧, necessarium, æternu̧, et independens ā Deo; ð. contra. Quis intelligere potest res possibiles habuisse ab æterno veru̧ ēē essentiæ, reale, positivu̧, et actuale extra Deum si ulla existentia? Quod positivu̧ ē. actu ē. et extra Deū; g̃. extra Deu̧ existit. Præterea quis intelligeret potest quidpiā positivū actuale ex nihilo ā Deo productū creatum n̄ fuisse? Ratio ē. evidens, nam creatio ē. productio rei ex nihilo tam sui, quā subti; ð. in hypotesi, q̃ res illud ēē. essentiæ haberent, n̄. esset nihil tam sui quā subti; g̃. l. n̄. esset creatio l. si esset nullum ēē. verum, et reale habuerunt ab æterno, et ante earū productionem.

60 Prob. 2º Simulqᵉ confirmatur præcedens ratio: Si res aliquod esse essentiæ veru̧, reale, et positivu̧ habuissent ab æterno, cum Deus creavit Mundu̧ in tempore, vera creatione n̄. produxisset illum; ð. hoc ē. contra Fidem, et contra universalē sensū sapientiū; g̃. Prob. maj. Vera creatio ē. productio rei ex nihilo, ð. tunc res n̄. fuissent ā Deo, conditæ in tempore ex nihilo; g̃. Min. prob. tunc fuissent creatæ ex vero ēē. reali, et positivo essentiæ, q̃ habuerunt ab æterno; g̃. n̄. ex nihilo; Prob. conseq. ex Doct. in 1º Sent. dist. 36. q. Unica ubi ait: „Creatio ē. productio de nihilo, ð. si lapis prius habuit ēē. verum reale; igitur quando producitur ab efficiente, n̄. producitur de nihilo.„

61. Obj: 1º Si res merè possibiles veru̧ ēē. essentiæ n̄. habuissent ab æterno, rerum possibilitas nihil esset; ð. hoc ē. falsū; g̃. Prob. min. res possibiles s.t. ens reale; g̃. aliquid s.t. g̃. n̄. s.t. nihil. Resp. nego maj. Nā dum dicitur rem possibilē ēē. ens reale, et aliquid, id verum ē. ð. aliquid negativū, n̄. positivū; aliquid in potentia ad existendū; n̄. verò aliquid positum extra Deū. Cum quo ē. compatibile nihil. Nā juxta dicta de nihilo solum 1.um genus, hoc ē. q̃ nullomodo est ens, nequit ēē. simul aliquid. Reliqua verò genera possunt simul ēē aliquid saltèm in intu.

62 Inst: Possibile ē. perfectius impossibili, ð. si reru̧ possibilitas nihil esset, possibile, n̄. esset perfectius impossibili; g̃. Prob. min. Nihilū n̄. ē. perfectius nihilo ð. tunc possibile, et impossibile nihil ēent; g̃. Maj. ē. clara. Nā unū nihil n̄. ē. magis nihil, quā alteru̧ nihil. Resp. neg. min. Nam etsi possibile s.t. perfectius impossibili, adhuc possibile, et impossibile æquè nihil esse possunt, cum sint diversa nihili genera: sicut hoō ē. perfectior bellua et tamen n̄. ē. magis anl. quā bellua. Ratio autē assignatur ā Doct. in lib. 1º Sent. q. Unic ubi ait Quod licet possibile, et impossibile sit æquè nihil, attamen impossibile n̄. solum dicit negationē existentiæ, ð. etiā negationē ipsius possibilitatis. g̃. quia magis distat ā negatione existentiæ, ē minus perfectū, quā possibile negationē possibilitatis n̄. dicente.

63. Obj: 2º si res possibiles cognitæ fuerunt ā Deo ab æterno, habuerunt aliquod ēē actuale, q̃ terminus esset cognitionis Divinæ, ð. n̄. potuerunt habere ēē. existentiæ; g̃. habuerunt ēē actuale essentiæ. Prob. min. Esse existentiæ habuerunt ā Deo in tempore; g̃. n̄. ab æterno illud habere poterant. Resp. nego utramqᵉ conseq.m Nā argumentum et nimis probat, et falsò probat. 1º nimis probat, nam æquè probat ab æterno res habuisse ēē. essentiæ

et existentiæ. Nam inquit Doct. in q. superius cit. ,, Non tantum esse essentiæ fundat ad Deum relationem talem, sed etiam esse existentiæ, quia secundum August. Non aliter Deus novit facienda quam facta. Præcognovit igitur esse existentiæ, sicut esse essentiæ, et tamen propter istam relationem fundatam, non concedit aliquis esse existentiæ fuisse verum reale esse ab æterno: ergo pari ratione non est concedendum de esse essentiæ.,,

2º Etiam arg.um supponit falsum. Illa supponit nihil a Deo cognosci posse nisi illud in se habeat verum esse actuale extra Deum, quod est omnino falsum. Ut enim inquit Doct. in 1º Sent. dist. 35. q. Unica: ,,Essentia Divina sub ratione absoluta est ratio cognoscendi non tantum ipsammet, sed omne aliud sub quacumque ratione cognoscibile.,, Et S. August. pluribus in locis docet, Animas beatas, et Angelos clarius, et distinctius omnia simul videre in Divina essentia, quam si intuitive singula viderent in se ipsis. Ergo sequitur, quod non est necessarium aliquod esse verum actuale in rebus possibilibus ab æterno; ut a Deo cognosci potuissent.

64 Inst: Ut aliquid intelligi possit debet habere propriam, et determinatam rationem qua intelligatur; sed si res possibiles non habuissent ab æterno tale esse verum, et actuale non habuissent rationem propriam, et determinatam qua intelligi potuissent, ergo. Prob. min. Essentia Divina est tantum ratio Universalis, et determinata intelligendi omnia simul, ergo. Resp. dist. maj. Debet habere rationem propriam et determinatam, vel formaliter, vel eminenter, conc. præcise formaliter, nego. Quod essentia Divina sit tantum Universalis, et indeterminata ratio omnia simul intelligendi est falsum; Nam est propria ratio intelligendi, etiam singula. Cæterum ut continens singula eminenter non formaliter, sicut non formaliter sed tantum eminenter, in illa continentur esse rerum omnium. Verum hoc non tollit, quod perfectius videantur in essentia Divina, quam in se ipsis; ut ait S. August. Nam esse eminenter si illud sit possibile, est perfectius, quam esse formaliter.

Corollarium.

Ex his omnibus infertur, quod esse habuerunt res possibiles ab æterno in mente Divina, fuit tantum aliquod esse diminutum, et secundum quid. Hoc est esse cognitum, quo Deus ab æterno intuendo suam essentiam, omnes res possibiles in ea simul intellexit. Quod esse cognitum, cum non sit aliquod esse simpliciter, quia hoc est proprium, et substantiale esse rei; idcirco esse diminutum, seu secundum quid tantum vocatur, licet verum.

Quæstio III.

An notio entis sit univoce communis Deo, et Creaturæ, Substantiæ, et Accidenti?

65 Omnes plane consentiunt, universalissimam entis notionem de omnibus omnino rebus posse prædicari. Verum an prædicetur univoce, æquivoce, vel analoge, non omnes conveniunt. Licet quæstio possit institui de omnibus entibus, præcipue agitari solet de Deo, et creatura, substantia, et accidente, circa quod magna est controversia inter Thomistas, et Scotistas; Sed si omnes Doct. Subt.lis discipuli penetrarent, quod docuit; forte tam magnam litem evitarent. Nam Sub. Doct. Cum ait ens esse univocum Deo, et creaturæ, substantiæ, et accidenti, non fundat quæstionem in aliqua realitate positiva, quæ simul sit in substantia, et accidente, Deo, et creatura. Optime enim noverat, quidquid est positivum, et reale in Deo, aut substantia, esse diversæ rationis ab eo, quod existit in creatura, et accidente.

66 Quæstionem ergo instituit de generalissima entis notione, seu ut ipse ait, de uno communi entis conceptu, quo æqualiter, et sub eadem entis ratione repræsentatur Deus, et creatura substantia, et accidens, quem conceptum entis constituit Doct. in mera negatione, auferens ab eo omne positivum, quia illud non distinguit a sola possibilitate, quam expresse appellat nihil, et negatione. Hæc sunt ejus verba, quibus statuit suam sententiam; inquiens in 1º Sent. dist. 3. q. 2. Potest dici, quod ,, non tantum in conceptu analogo conceptui creaturæ concipitur Deus, qui ,, scilicet sit omnino alius ab illo qui de creatura dicitur; sed in conceptu aliquo univoco sibi et creaturæ.,, Atque ad vitandas vocabulorum interpretationes, immediate subdit; et ne fiat contentio de nomine univocationis conceptum univocum dico, qui ita est unus, quod ejus unitas sufficit ad contradictionem affirmando, et negando ipsum de eodem.,, Uno verbo notio univocationis accipitur juxta communiorem hujus vocabuli sensum; In qua acceptione sit

Conclusio Unica.

Notio entis ē. communis univocè Deo, et Creaturæ, Substantiæ, et Accidenti.

67 Prob. 1a pars 1o ex S. August. cap. 9. de principiis Dialect. „Sunt univoca, quæ „ „n. solū nomine uno, s. una etiā ejusdem nominis definitione clauduntur quamvis „ et inter se propiis nominibus, et definitionibus distingui possint; sed Deus, et creatura quamvis propiis nominibus, et definitionibus distinguantur, notio entis illis convenit n. solū in nomine, s. etiā in una entis significatione; ḡ. Prob. min. tam Deus, quā creatura verè ens appellatur, s. etiā verè n. id, q. per entis definitionē significatur; ḡ. Prob. min. Quod significatur in definitione ē. id q. nulla involvit contradictionē, s. Deus, et creatura nullā dicunt contradictionē; ḡ. Prob. min. Deus verè existit et creatura ē. possibilis, s. q. existit, et ē. possibile nullam dicit contradictionē ad existendū; ḡ.

68. Prob. 2o Cujuslibet rei perceptio includit communissimā entis notionē sub una, eademq. ratione, ḡ. ē. communis univocè rebus omnibus, ḡ. etiā Deo, et creaturæ. Prob. ant. Communissima entis notio ita ē. unica, et simplicissima, ut nihil aliud possit distinctè cognosci, quin simul idea generalis entis concurrat, ut cum Doct. dictum fuit in Disp. 2a q. 1a in V ad num. 41. ḡ. si generalis entis notio ē. unica, et simplicissima, nonnisi unica eademq. rationē potest in qualibet re exhibere; ḡ. etiā in Deo, et Creatura.

Confirm. ratione Doct. Sub. deducta ex libro 1o Sent. dist. 3a q. 2a: Si entis notio n. esset communis univocè Deo, et creaturæ, nequiret facilè explicari quomodo mens humana posset cognoscere Deum ex cognitione creaturarū, s. hoc nequit admitti; ḡ. Prob. maj. Ut mens humana possit cognoscere Deum ex cognitione creaturarū debet in creatura relucere aliqua notio communis Deo, et creat. s. si notio entis n. esset sub eadem ratione communis Deo, et creaturæ, nullum reluceret mediū quo posset cognoscere Deū; ḡ. Prob. maj. Si idea entis in creatura n. ē. communis Deo, ē. diversa, et disparata; quomodo poterit representare Deum? ḡ. è contra, Si notio entis ē. eadē in Deo, et creatura, ex idea entis creaturæ, poterit facilè cognosci Deus.

69. Prob. 2a pars. Iisdem omnibus rationibus, quibus probatū ē. notionē entis ēe. univocè communē Deo, et creaturæ; omnes enim extendi possunt ad Substantiā et Accidens. Quare solum affero unā rationē Doctoris omninò similem precedenti: Nulla substantia immediatè ab intū viatore, nisi per abstractionē ex præ habita cognitione illius accidentiū, et qualitatū; s. n. ita cognosceretur, si eadem n. esset ratio entis in substantia et accidente; ḡ. Maj. patet hoc exemplo: Dum aliquis percipit panem, q. percipit immediatè ē. q. immutat organa sensoria, s. substantia panis n. immutat organa sensoria, s. tantum accidentia; scilicet color, odor, vapor, gravitas, consistentia. &c; ḡ. Undè ex istorū accidentiū perceptione, infertur ibi substratū, seu ens aliquod, cui illa accidentia sensus immutantes inhærent, q. substantiā panis solemus vocare. Etiā ipse Doct. probat, substantiā pro hoc statu ā nobis immediatè percipi n. posse, hac ratione: si substantia ā nobis immediatè perciperetur, cum presentia substantiæ immutarentur sensus, ejusq. absentiā adverterent, s. contrariū aparet in V. Eucharistiæ Sacram. ubi eodē modo percipitur ante Consecrationē, quā illa peracta, ḡ. et ex consequenti notio entis debet dici communis univocè etiā substantiæ, et accidenti.

V Ne autē genuina hæc Doct. sententia videatur Recentioribus displicere audiatur Clar. Francus Jacq. qui parte 1a Methafisice, cap. 2o Artic. 5o hæc habet: „Disputare solent Philosofi utrum entis nomen sit univocū, seu in eodē sensu sumi debeat respectu entis necessarii, et contingentis, respectu substantiæ, et modi et tandem respectu spiritus, et corporis. Tota quæstio illa, quæ in tres partes frustra dividitur, una, eadēq. responsione facilè solvi potest.

Etenim si consideretur ens generatim tanquam Genus supremum (hoc est genus impropriè) abstractione facta à differentiis quibuscumque, certum est entis nomen saltem per abstractionem univocum fieri, respectu entium quorumcumque. ,,

70. Obj: contra 1am partem. Deus, et creatura in nullo atributo conveniunt; ergo nec in ratione entis. Prob. ant. Quae non sunt 1o diversa in nullo atributo conveniunt; sed Deus, et creatura sunt 1o diversa; ergo Resp. dist. ant. Deus et creatura in nullo atributo positivo conveniunt, conc. negativo, aut abstracto per intuitum, nego. Doct. enim in 1o Sent. dist. 8. q. 3a dicit: ,, Deus, et creatura non sunt 1o diversa in conceptionibus; tamen sunt 1o diversa in realitate, quia in nulla realitate conveniunt. ,, Unde clarè infertur, quod in conceptu entis conveniunt, quod conceptus, ut pluriès dictum est quid negativum dicit, scilicet negationem intrinsecam contradictionis. Quare duo quaelibet licet sint 1o diversa, possunt in aliqua negatione convenire.

71. Quod ut clariè percipiatur, notat Doct. in 1o Sent. dist. 23. q. Unica: ,, Quantumcumque diversis si nihil, etiam commune habeant, potest esse negatio communis, sicut non Sortes est commune univocum ad omnia alia à Sorte entia, et non entia. ,, Et licet illa, quibus negatio est communis, habeant aliquid positivum commune, non tamen ,, oportet, quod per illud commune insit eis negatio. Non rationalitas enim conve- ,, nit ultimè, differentiis Asini, et Equi, et non per aliquid commune illis, quibus ,, convenit ista negatio, quia nihil est commune differentiis ultimis. Vel si entitas, ,, (seu ratio entis) est eis communis, non propter entitatem convenit eis talis negatio, ,, sicut nec propter entitatem repugnat eis talis afirmatio: : non hoc est commune, ,, enti, et non enti, quibus nihil afirmativum, seu positivum est commune. ,, Ergo licet Deus, et creatura sint duo 1o diversa, potest illa negatio, quae per notionem entis repraesentatur, esse univocè communis Deo, et creaturae.

72. Sed non omnis negatio aequaliter convenire potest sivè enti, sivè non enti; sed tantum illa, quae nihil positivum supponit. Unde notandum est quod negatio potest esse privatio, et simplex negatio. Atque iterum privatio potest esse secundum se, et secundum genus; et negatio in genere, et extra genus. Privatio secundum se, est negatio formae, seu propietatis, ad quam subjectum habet aptitudinem, vel ex natura sua, vel ex nativa, vel ex fortuita conditione: ut cecitas in homine; ignorantia in Magistro. Privatio secundum genus; est negatio formae, aut propietatis, ad quam habent aptitudinem ea omnia sub eodem genere contenta, excepta ea specie in qua est negatio. Ità si verum est juxta vulgum talpas non videre, in eis est privatio secundum genus, quia caetera animalia vident. Dixi: Si verum est de talpis, qui non dessunt, qui tribuant illis visum saltem lucis, licet caetera corpora non videant.

73. Negatio autem in genere, est simplex negatio, quae supponit subjectum de quo ipsa dicitur. Negatio autem extra genus est absoluta, et vaga negatio, quae nullum subjectum necessario requirit, ut sit; haec est illa, quae communiter potest esse sivè enti, sivè non enti. Super quod inquit Doct. in cit. q. ,, Negatio in genere differt à negatione ex- ,, tra genus, et à privatione: negat quipè requirit subjectum aptum, vel secundum ,, se, si est privatio secundum se, vel secundum genus, si est privatio secundum genus; ,, sicut talpa dicitur caeca. 5o Metaph. de privatione. Negatio extra genus absolutè nihil ,, requirit, quia aequaliter dicitur de ente, et de non ente. Negatio autem in genere qua- ,, si media quia requirit subjectum de quo dicatur. ,,

74. Obj: 2o Etiam considerata entis notione generalissima, Deus est ens per essentiam, et creatura ens per participationem; ergo Prob. ant. Creatura non solum prout est tale ens, sed etiam considerata sub ratione generali entis est effectus Dei; ergo Prob. ant. Ens creatum secundum omnem suam rationem pendet à Deo; ergo Resp. dist. ant. Considerata notione entis, ut est participium conc. in quantum est ens nomen. nego. In Disp. 2. q. 1a n.o 53 dictum fuit ens ut participium, idem esse ac existens; ideò est verum sub hac ratione, Deum solum esse ens per essentiam, creaturamque per participationem, quia soli Deo convenit existere à se, et necessariò, creaturaeque habere existentiam à Deo. Sed in praesenti sumitur ratio entis, ut est nomen, in quo sensu nihil dicit, nisi non repugnantia ad existendum seu possibilitatem logicam quae à Dei voluntate non pendet.

75. Obj: 3o Si entis notio esset univocè communis Deo, et creaturae, esset simul contrahibilis ad Deum, et creaturam; sed nihil in Deo est contrahibile; ergo Maj. patet: Nam quod est commune univocè multis in his contrahitur. Min. prob. Si in Deo aliquid contrahi posse in ipso daretur potentialitas, sed hoc repugnat summe ejus simplicitati; ergo Resp. nego min. utramque. Nam cum notio

entis omnibus rebus conveniat, nulla diferentia asignari potest, quę notionem non includat, quare contrahi nequit; nam q͠ contrahitur nequit includi in eo, q͠ contrahi. Prætera, sicut pluries dictum ē. ratio entis ē mera negatio intrinsecą contradictionis. Si autem consideratur ut contrahibilis, jam ut si esset positiva realitas determinabilis, consideratur.

76. Obj: Contra 2^dam^ partem. Accidens ità necesarium ordinę dicit ad substantię, ut neque percipi neq.^e^ definiri posit, nisi simul intã substantia; s͠. substantia benè percipitur, et definitur, nulla habita accidentis notione; ḡ. n͠. conveniant univocè in ratione entis. Prob. conseq.^a^ Quę univocè conveniunt in aliqua ratione conveniunt simul in definitione; ḡ. Resp. dist. maj. Accidens quatenus accidens, necesariũ ordinę d͠.^a^ conc. quatenus ens nego. Quid enim vetat per abstractionę accidens intelligere, ac definire, quatenus ē. ens, seu nullą dicens contradictionę n͠. minus ac percipi, et definiri potest ipsa substantia quatenus ē. ens? In ratione entis tam substantię, quã accidenti, communis ē. una, eademq.^e^ definitio; atq.^e^ adeò entis notio ē. illis univoca.

77. Inst: Substantia ē. magis ens, quã accidens; ḡ. Prob. ant. Accidens ē. potius modus entis, quã ens; ḡ. Resp. dist. ant. Substantia ē. magis ens, quã accidens, si ens strictissimè accipiatur, conc. si accipiatur communissimè, aut communit.^r^ neg. Doct. S. q͠ 3. Quodlibet. declarat, ens sumi posse tripliciter, scilicet: communissimè prout complectitur omne ens, tam reale, quã rationis. communiter, prout significat tantum ens reale; et strictissimè, prout denotat solum ens reale, q͠ ē. ens per se existens, ut substantia. Vnde concedit etią n͠ omnia entia ēē. æquè perfecta, ac qualitates posse dici modos substantię. Id vero n͠. obstat, ut qualitates illę sint veręres, veraq.^e^ entia, si nomen rei, et entis communit.^r^ sumatur, ut in præsenti quæst. accipitur.

78. Obj: simul contra utramq.^e^ partę. Quidquid de pluribus prædicatur univocè. l. ē. genus, l. species; s͠ neq.^e^ genus, neq.^e^ species ē. ḡ. ens nequit prædicari univocè de pluribus, ḡ. de Deo, et creatura d͠. Resp. dist. maj. Nisi illud sit magis transcendens, quã quodlibet genus, conc. si sit, nego. Et dist. min. Ens n͠. ē. genus, neq.^e^ species, quia ē. magis transcendens illis, conc. alit.^r^ nego. Non ideò communit.^r^ enti ratio generis negatur; quia n͠. posit prædicari de pluribus univocè; s͠. quia nimia ē. ejus universalitas, ob quã nulla ēē potest propria et veri nominis diferentia, quę illud dividere, et contrahere posit. Quare etią ipse Suarez Thomistarũ patronus acerrimus id ipsũ fatetur disp. 32. Math. Sectione 2.ª n.º 10. „ Licet ens eet univocũ, poset n͠. ēē genus, quia n͠. dicit conceptum unum omninò præcisum à diferentiis, s͠. in eis inclusum, et ideò n͠. facit propriã compositionę Metafisicam, cujus velluti potentialis pars ē. genus.„ Insuper hoc argum.^um^ nimis probat, unde nihil probat: probaret enim de nullis duabus rebus univocè, seu sub eadem ratione prædicari posse, proindeq.^e^ notionę omnium communisã uni tantum rei convenire, quod omninò repugnat.

Disputatio III

De simplicibus Entis afectionibus.

Entis generaliores afectiones simplices, seu proprietates s͠. unitas veritas, et bonitas. Quia quolibet ens eo modo quo ē. ens, etią ē. unũ verum, et bonum. Hę proprietates vocantur à Doct. pasiones, et modi intrinseci entis ab eo prorsus inseparabiles, cum eoq.^e^ convertibiles, et s͠. notiones æquè transcendentales. Quare de veritate, unitate, et bonitate in genere hic ē. sermo.

Quæstio Vnica.

Vtrum unitas veritas, et bonitas aliquid reale importent supra ens cujus s͠. proprietates.

79. Licet unitas veritas et bonitas omnes sint æqualit.^r^ entis proprietates generales tamen unitas 1.ª pasio entis vocatur à Doct. in q. 7.ª Quodlibet. „ Quia per unũ tanquã „

,, per mediu propter quid veru, et bonu de ente demostrantur.,, Que Doct. sententia communior creditur a Clar. Joanne Baptista Du-Hamer, qui in tractatu 1o Meth. disp. 2. q. 1a dicit: ,, Communior censetur sententia unitate esse priore veri-,, tate, et veritate bonitate.,, Itaqe unum dicitur q. e. in se indistinctu seu indivisu, et distinctu, seu divisum ab alio. Unde unitas transcendentalis in sua ratione formali, et primario, consistit in mera negatione divisionis, aut distinctionis entis in se; secundario autem dicit distinctione aut divisione ab alio. Verumque complectens Doct. in 1o Sent. dist. 1a q. 2. Si unu, q. in se e. indistinctu, et ab alio distinctu.,, Quo sensu duplex continetur negatio in unitate; scilicet: negatio entis in se, et negatio identitatis cum alio.

80 Plures solent describere unum: id qd e. indivisu in se, et divisu a quolibet alio. Verum hec conciliari nequit cum tradita a Doct. magisqe convenit individuo, que uni. Nam ens, vere, et proprie unu dici potest, licet a quolibet alio divisum n. sit, s. tantum distinctum. Ita in homine anima e. vera una, et corpus e. vere unu, et tantum st. distincta, n. divisa, quia intime, et substantialit. conjuncta st. Sic omne indivisum in se, et divisu a quolibet alio, e. unum; sed n. omne unu e. indivisum in se, et divisum a quolibet alio, s. sufficit, q. sit distinctu a quolibet alio. Notandu maxime e. q. n. confundarentur unum, et unicum: nã unu magis latet patet, que unicum; sic omne unicu e. unu, n. vero omne unu, e. unicu. Ideo unicu excludit omne simile in eod genere, ut Sol. Unus vero n. excludit aliud simile in eod genere, ut Petrus, qui e. unus hoo s. n. unicus, quia plures st. ali homines. Vulgo tamen unum accipitur pro unico; ut cum Deus dicitur unus in esentia, et trinus in Personis.

81 Unitas dividitur in generica, specificam, et numerica, a Fran. Jacq. s. de his in 2a Logc. part. T. 4. Conc. 1a n.o 330. fuit pertractatum. Unitas autem numerica, que e. perfecta unitas, quia excludit omne multitudine; alia e. unitas simplicitatis; et alia compositionis. 1a e. que convenit rei, que e. indivisa in se, ita ut sit etia indivisibilis. Quia vero aliquis potest ee. indivisibile, l. absolute et simpliciter; l. secundu quid, ita unitas simplicitatis, una e. simplicitatis absolute, et altera secundu quid. Illud vocatur absolute simplex, q. excludit omnem compositione etia Meth. et Loga. ut Deus. Simplex aute secundu quid e. illud cui repugnat Phisica compositio, s. Methafisica, et Loga n. excludit: ut omnes spiritus creati. Quid sit Phisica Metafisica, et Loga compositio, sicut, et unitas compositionis infra constabit in quest. de Identitate, et distinctione.

82. 2a generalissima entis pasio simplex veritas nuncupatur, et e. convenientia rei cum illius esentia, seu cu illius exemplari in grexnis Dei ideis existente, seu Veritas entis e. ea per que e. ens id q. debet ee.; et dicitur veritas naturalis entitativa, et Metafisica, ut distinguatur a veritate Loga, que e. convenientia prati cu subto, si veritas juditii e.; si autem sit de signo, aut idea, e. convenientia idee cu re cognita, aut signi cu re significata. Atqe ut distinguatur a veritate Morale, que e. convenientia signi externi cu juditio interno, et mendatio opponitur. Idcirco omne ens e. verum veritate naturali, et Metafisica. Hinc veritas transcendentalis convertitur necesario cum ente, eique nulla oponitur falsitas, nullumqe ens falsu e.

83 Sed hic loquitur de veritate transcendentali esentiali, scilicet de ea, que sita e. in convenientia rei cu esentia. Non vero de veritate accidentali, que reponitur in accidentiu collectione, que ex entis esentia, seu necesariis atributis dimanare solent. Quia sicut accidentia mutari posunt, ipsa rei esentia quoad substantia manente, ita veritas transcendentalis deesse potest, veritate esentie manente: v.g. Veru argentum veritate esentiali, n. erit veru veritate accidentali, si externa auri speciem manifestet; et hoc e. quod falsu auru vulgo apellatur, quatenus ob mentita accidentale forma auri ocasione prebet erroris.

84. 3a simplex et generalisima entis pasio e. bonitas, que consistit in eo, q. ens habeat ea omnia, que ad illius veritatem

requiruntur, eo modo, ac ordine, quo convenit ea habere tam sibi,
quã suo fini. Sic bonũ dicitur horologiũ, q. in se ē. rite fabricatũ, tali ordi-
ne partiũ, et convenientia, ut rem congruant fabrefacto in se, quã fini de-
signandi constanter horas. ¶ Aliqui Doctis. Nri definiunt bonitatẽ entis
duntaxat in ordine ad finẽ, ꝺ. evidens ē. nullã rem posse ēe. bonã respec-
tu finis, nisi prius sit bona respectu sui. Undè si per impossibile aliqua res
n̄. ordinaretur ad finem, adhuc in se esset bona bonitate transcendentali,
et percipi posset tanquã bona in se, etiã præciso fine.

85. Quemadmodũ de unitate, et veritate dictum ē, importare primario in se
aliquid, et quidpiã secundario, et extra se; ita pariter bonitas importat
primario q. res habeat in se ordinẽ, quæ 1º illi conveniunt; et secundario
ut correspondeant fini, ad quem res destinantur. Sicut veritas primario re-
fert convenientiã cum sua esentia, et secundario cũ exemplari suæ esentiæ
in mente Divina; etiã sicut supra veritas esentialis distincta fuit à veritate
accidentali; ita distinguere possumus bonitatẽ esentialem, ab accidentali. Boni-
tas esentialis, quæ à Doct. 1ª vocatur, sita ē. in convenientia, et ordine esen-
tiæ, et atributorũ ab ea necesario dimanantium, quæ 1º requiruntur
in re, ad ejus finem simpliciter obtinendum. Accidentalis verò quæ 2ª ab
eodẽ Doct. dicitur, invenitur in convenientia, et qualitate accidentium
ipsius rei, quæ eam accidentaliter perficiunt. Reduntque idonea ad faci-
lius eundẽ efectũ asequendũ: v.g. Orologiũ erit bonũ esentialiter si in
eo sit illa partiũ proportio, et dispositio, quæ ad illã habendã Machinã
et ad horas recte designandas necesario requiruntur. Similiter
erit bonũ accidentaliter si elaboratũ fuerit ex tali materia, taliquè
Magisterio, et consistentia, ut sivè suarũ partiũ corrosione, sivè ab externa ca-
usa dificiliter posse illius motus deturbari. Ideò esentialis bonitas
nequit immutari nisi simul ens de medio tollatur; sed accidentalis potest
ēe. major, aut minor in ente, quin ens destruatur. Quibus explanatis
ad resolutionẽ quæst. procedo dicens

Conclusio Unica.

Unitas Veritas, et Bonitas nihil reale superad-dunt enti, cujus sunt, ab eo distinctum.

86. Prob. 1º de unitate. cũ Doct. Sub. cui aliqui imponunt, opinatũ fuisse entis
unitate superaddit novã quamdã entitatẽ. Nã falsũ hoc ēe ostendit in 1º Sent.
dist. 11. q. 2ª dicens: „ Eodem ē. aliquod ens, et unum.„ Et alia loca omitendo inquit
in 2º Sent. dist. 3. q. 2ª „ Entitatẽ quiditativã necesario consequitur unitas ejus,„
„ quantũcumque illa unitas n̄. sit alia res addita; ꝯ. ex Doct. 8ª
87. Prob. 2º de veritate, et bonitate, ex Doct. contra illos, qui illi falso atribuunt entitatẽ
superadditã afirmase. Inquit enĩ in 3º Sent. dist. 8. q. Uni. „ Veritas, et bonitas sunt „
idem realiter absolutè; et huic entitati, hæc veritas, et hæc bonitas.„ De bonitate autẽ specialiter
hæc docet q. 6. Quodlibet. „ Bonitas esentialis qua una species ē melior alia, n̄. ē res „
„ addita esentiæ.„ Etiã in 1º Sent. dist. 8. q. 3ª inquit: „ Veritas, l. bonitas perfectisi-
ma infert perfectisimum ens.„ Denique in eadem dist. q. 4ª expresè docet verũ
et bonum sive in creatura, sive in Deo, ratione tantum distingui, seu dis-
tintione rationis; ꝯ.
88. Prob. ratione tota conclusio. Si unitas veritas, et bonitas esent alia
entitas superaddita enti, hæc entitas diversa ēet una vera, et bona absque
ente, ꝺ. hoc nequit admiti; ꝯ. Seq. maj. patet, Nam omne ens ē. unum
verum, et bonũ ꝯ. etiã illa entitas. Prob. min. Illa entitas esset una, vera,
et bona per aliã entitatẽ, et hæc iterũ per aliã usque in infinitum, ꝺ.
procesus in infinitũ nequit admitti.

¶ Objectiones, quæ occurrere possunt fa-
cilè ex dictis solvuntur, nam parvi sunt momenti. Undè ad alia utiliora
transitum facio.
89. Aliqui inquirunt, quænã ex duabus pasionibus veri, et boni, sit per
fectior altera, ad quod respondet Doct. in 4º Sent. dist. 10. q. 4ª „ Neutram,„

„ ēē alteraꝫ perfectiorem, ſ. utramq.ᵉ ēē eque perfecta quod probat hoc efficacis-„
„ simo medio: „ Non sunt realiṫ distincta verum et bonum, et per consequens neqᵉ „
„ unum realiter nobilius altero„ Si enī verum, et bonū una, eademq.ᵉ res sunt,
quomodo fieri potest ut unū sit altero perfectius. Sed adversarii objiciunt
Doctori dicentes: „ Ratio boni ē nobilior, quia ē bona per esentiā, verum autem ē „
„ bonum per participationē „ Quibus immediatè occurrit D.ʳ n. „ respondeo, quod omnia „
„ ista transcendentia denominant se mutuò, et ideò æqualis perfectionis ē „
„ ēē esentialiṫ verum sicut ē ēē esentialiṫ bonum„ Quare scire oportet, q.
bonū esentialiṫ, seu bonū per se 1.º ē illud, q. ex sua ratione formali nihil
expresè dicit, nisi bonitatē. Bonum autē per participationē, seu secundariò ē illud, q. ex suo conceptu formali aliquid dicit ipsi bonū conexum.
In quo sensu ipsum bonum ē etiā verū, et unum.

90 Etiā scire interest, bonū per esentiā, seu simpliciṫ illud appellari solet, q. totā posibilem bonitatem, et perfectionem entis habet à se, in quo sensu ē Deus bonus simpliciter, et per esentiā. Bonum verò per participationē seu secundum quid, ē q. ex parte tantum bonum ē et omnem suam bonitatem ab alio habent. Sic dicuntur bonē omnes creaturæ. Denique bonitas, et perfectio pro eadem entis passione sumitur ab omnibus Philosofis tam Antiq. quā Recentior.ˢ in quo etiā conveniunt D. Thomas, et Doct. S.ˢ qui dividit perfectionē in simpliciter simplicem, et n. simpliciter simplicem. 1.ª apellatur à D. Anselmo in Monologio cap. 14. „ Que in individuo entis melior ē ipsa, quā n. ipsa„ V.ᵗ sunt perfectiones que soli Deo conveniunt. 2.ª ē que licet bonitatem conferat enti, pugnat tamen cum alia majori, aut æquali perfectione l. imperfectionē aliquā admista habet. Ideò à Doct. vocatur perfectio secundum quid, seu supplens imperfectionem. Sic rationalitas in homine ē perfectio, qua præcellit belluis, ſ. tantùm perfectio secundū quid, seu supplens imperfectionem.

Animadversio.

91. Ad presentē disputationē tanquā ad proprium locum pertinet pertractare de unitate entis Pantheistica; ſ. inutile omninò mihi videtur viro Catolico tale delirium. Nihilominus, ut tyronibus n. deficiat sufficiens notitia hujus systematis ad similia absurda vitanda pauca n. nulla subjiciam. Pantheistæ, seu Omnideistæ hi apellantur, qui omnia sive corporea, sive incorporea ipsū Deū ēē dicant. Vndè juxta istor. omnia, et singula, que in hac rerū universitate existunt à Deo minimè distinguunt, qui ē unicum ē et unica tantum substantia, cujus entis, et substantiæ modificationes s.ᵗ cætera omnia. Hujus impii systematis Autor, dicitur Benedictus Spinoza natione Judeus, qui in sua parte 1.ª Eticæ docet, unā tantum existere substantiā æternā infinita cogitatione, ac extensione præditā, eamq.ᵉ ēē Deum: Spiritusq.ᵉ ēē modificationes cogitationis Divinæ, corpora autem Divinæ extensionis, proindeq.ᵉ omnia fieri n. libere, ſ. quadā necesitate ipsius Dei, quatenus emanatione intrinseca, et necesaria ab eo profluunt.

92 Sed Doct. Sub. fortiter occurrit huic systemati, unitatem substantiæ n. solum in toto Vniverso, ſ. etiā in eadem natura specifica omninò rejiciens, ut purū Atheismum. Nā licet Spinoza unum Deum admitit, ſ. ē Deus compositus, et imperfectus, scilicet cum extensione partiū absq.ᵉ agendi libertate, et habens omnes perfectiones à creaturis quod exprese repugnat infinitati, ejusq.ᵉ simplicitati. Ideò inquit Doct. Sub. in q. 5. Quodlibet. „ Nullum creatūrum ē pars Dei, cum Deus sit simplicissimus„ Similiter plures refutat tot pugnantia, que in Deo sequerentur si esset una tantum substantia in hoc Mundo. Sed precipue in 4.º S. dist. 11. q. 3.ª ubi probans materiā 1.ᵃᵐ n. posse ēē unam num.º seu indistinctam in omnibus entibus, propter incomposibilitatem formarum in eadem materia, ita infert, unā num.º substantiā imposibilem ēē, propter diversas formas entiū creatorū, qui juxta Phanteistas esent simul in Deo

sicut in sua substantia. Nam sicut ait Doct. quia forma Bellue, et hominis, caloris, et frigoris pugnant inter se, nequeunt in una num.º materia recipi, ita nec in eadem num.º substantia; Ergo sicut ex Doct. propter dicta absurda nequit admitti materia una num.º propter ipsam rationem, nec una num.º substantia. Nam in Phaistarum sententia Asina Balaam, Benedictus Spinoza, et Globus Lunæ una sunt num.º substantia, q.ᵈ ē monstrum certè ridiculum.

93. Ex quo sequitur, quæ falsò procedunt, qui Doct. subt. in Systemate Pantheistarum incursum proclamat. 1.º eog.ᵈ in 1.º Phisicorum q. 20. hæc dicit: „Materia 1.ª ē una num.º in omnibus generabilibus, et corruptibilibus„ 2.º Quia ut inquit Genuensis, asseruit Doct. substantiæ ēē realiter unam, et formaliter multiplicem; hoc ē universalem à parte rei. Contrarium ad 1.um dico verum ēē in aliquibus exemplaribus invenire vocabulum num.º d. n̄. in omnibus; signum certum, q.ᵈ intrusum ē; nam ex contextu literæ, et ex aliis literis Doct. aparet absq.ᵉ vocabulo num.º unde in aliis exemplaribus sic dicit cit. in loco: „ Materia 1.ª ē una in omnibus, hoc ē ejusdem rationis. Quod consonat his, quæ tradit in tractatu de rerum principio: q. 8. n.º 24. „ Quod autem talis materia, ut dicit ens minimum propè nihil receptivum formarum sit unum solum in se, n̄. dico aliquod unum in omnibus materialibus. „ 2.um autem falsum imponitur Scoto, nam contrarium docet, scilicet: substantiæ, seu naturæ ēē realiter multiplicē, et formaliter eadem specifice, et quidem per intum; ut dictum ē satis fusè in 2.ª Logę part. Disp. 2.ª q. 4.ª ubi videri potest in quo sensu hoc asseruit, et quæ immunis aparet à calumnia, à Genuensi prolata.

Disputatio IV.

De complexis entis afectionibus.

Doct. Sub. in 1.º Sent. dist. 8. q. 3.ª inquit: „ Quod ens n̄. tantum habet pasiones „ convertibiles simplices, sicut unum, verum, et bonum, s. etiam habet aliquas pasiones ubi oposita distinguntur contra se, sicut necese, l. posibile, actus „ et potentia, et hujusmodi. „ Quare hic agere oportet de actu, et potentia, de identitate, et distinctione; de esentia et existentia, ac de entium contingentia, et necesitate. Circa actum, et potentia precipua dificultas Philosophorum suscitatur de potentia obedentiali, de qua præsertim Scholastici duplicem solent quæst. instituere, quarum utraq.ᵉ magnæ utilitatis ē. ad res Theologicas. Cum autem ad hoc precipuè terminetur meus labor, utramq.ᵉ exarabo.

Quęstio I.

An potentia obedientialis à naturali potentia realitèr, et substantialitèr diferat?

94. Sed pro resolutione quæstionis suponere convenit, q.ᵈ ens dicitur potentia, seu ēē in potentia cum merè subest posibilitati, et nondum actu ē. Ens verò actus seu ēē in actu, quando existentia donatur; quia existentia actuat rei esentiam, seu illam constituit extra nihil, l. extra suam causam. Unde licet actus, et potentia sint modi opositi, ac sibi invicem contradicent et pugnet omnino idem ens ēē simul in actu et in potentia; atamen n̄. pugnant ēē sucesivè in eodem ente. Quare inquit Doct. in 1.º Sent dist 7.ª q. Unica

MS

„Ens in communi n̄. tant꞉ dividitur per actu꞉ et potenti꞉, s̄. etiam quod„
„cumque genus entis, et quæcumq. species, et individuorum sic eadem albedo „
„ē. in potentia, et postea ē. in actu.„ Ex quo resultat quo omne ens potest sucesivē
ēē in actu, et potentia; unico excepto ente necesario nempe: Deus, qui ē. actus
per esentia꞉, et nunqu꞉ fuit in potentia.

95. Actus, et potentia multipliciter explicatur ā Philosofis. Actus sumitur 1.º pro qualibet forma accidentali, l. substantiali qua res ad certum esendi statum determinatur; et tunc potentia dicitur capacitas recipiendi in se ill꞉ formam. Atque in hoc sensu potentia in eadem re manet simul cum actu, nam nulla forma recipitur nisi in re, quæ sit capax ea recipiendi. Et ita actus et potentia in Deo locum habere nequit cum includat aliqu꞉ compositione, quæ Deo repugnat, eoq. res quæ perficitur n̄. ē. infinite perfecta, et quæ ita determinatur certum habet finem. Reru꞉ diferentia desumitur ā forma, perfectione, aut qualitate, quaru꞉ ē. actus. Unde inquit Doctor in 2.º Sent. dist. 3.ª q. 2.ª „Actus distinguit eo modo quo ē. actus, seu actus accidentalis distinguit accidentaliter, sicut actus esent. distinguit esentialiter„ Contra verò ē. potentia, nam in ea multa diversè rationis conveniunt, et ē. vellut subj꞉ indeterminatum, seu tanqu꞉ materia, quæ ē. pluribus communis.

96. Hoc modo accepta potentia alia ē. objectiva, altera q. subjectiva. 1.ª ē. capacitas quam habere ad recipienda꞉ forma꞉ res posibilis, si ī existeret in reru꞉ natura. 2.ª verò ē. capacitas subj. actu existentis ad aliquam recipienda꞉ formam. Sic corpus organicu꞉ posibile nondum existens ē. in potentia objectiva ad animam recipienda꞉. Idem aut. actu existens ē. in potentia subjectiva ad eamdem anima꞉. Subjectiva dividitur in proxima꞉, et remota꞉. Proxima; ē. proxima dispositio ad sua꞉ forma꞉ recipiendam. Remota q. dispositio remota. Sic figura organica in semine plantæ, l. in animalis ovo antequ꞉ calore evolvatur ē. in potentia subjectiva remota; quando aut꞉ jam calore evolvitur in potentia subjectiva proxima ad animam recipienda꞉ vegetativa꞉ sensitiva꞉, l. rationale. Atq. magis, l. minus remota erit, prout major, l. minor fuerit calor. Doc. Sub. apellat remotam esentialem, quia convenit rei ab intrinseco. Proximam verò accidentalem, quia fit proxima per aliquid illi adveniens extrinsecè contingenter, et fortuito.

97. 2.º Potentia una ē. activa, et altera pasiva. Activa ē. capacitas agendi, aut producendi aliquid. Pasiva q. capacitas patiendi, et in se aliquid recipiendi. Sic qui impetum aliquid comunicat, l. quidpi꞉ trasmutat, aut producit; potentia activa donatur: illud autem, q. ab alio movetur, transmutatur, aut producitur, potentia pasiva præditu꞉ ē; quæ si actu sit subjectiva erit; si verò nondum existat, objectiva, ut cum res fit ex nihilo.

¶ Activam potenti꞉ definit Arist. principiu꞉ transmutandi aliud; s̄. hæc definitio ē. manca. 1.º quia n̄. comprehendit potenti꞉ creatricem; verum in hac parte parcendu꞉ ē. quia productionem ex nihilo posibilem n̄. agnovit. 2.º Quia n̄. comprehendit potentias activas quæ n̄. aliud, sed se ipsas trasmutant, ut sunt potentiæ activæ actione immanente. Quid autem sit actio immanens, et transiens in 2.ª Logicæ parte. disp. 2.ª q. 15. num.º 308 apparet.

98. Potentia activa potest ēē necesaria, et libera. Necesaria dicitur illa, quæ positis omnibus requisitis ad agendum, necesario operatur; ut sunt bruta animantia, et omnes potentiæ corporeæ, quamvis potentiæ belluarum spontanee dici posunt. Libera autem ē. quæ positis omnibus requisitis ad agendum potest agere, l. n̄. agere; ut sunt omnes potentiæ, quæ ratione utuntur, et ob finem ā se intentu꞉ operantur; v.g. Deus, Angeli,

et mens humana. Potentia verò tam activa, quæ pasiva, dividi solet in potentiam obedientialem, et naturalem. Naturalis ē. vis, seu dispositio indita naturæ, ut efectus sibi convenientes propia virtute eficiat, aut formas sibi debitas naturaliter recipiat. Obedientialis verò ē. capacitas, ut posit atingere efectus sublimiores natura sua, l. formas naturæ suæ ñ. debitas recipere, speciali Dei auxilio adjuta. Dicitur obedientialis, quatenus creatura singulari quodam modo Divinæ potentiæ subjicitur. Ita in mente humana ē. potentia obedientialis pasiva ad recipiendā gratiā, et virtutes supernaturales infusas. Et obedientialis activa, ut lumine Gloriæ adjuta, posit Deum videre intuitive.

Ⅱ. Cavendum ē. nè confundatur potentia obedientialis cum potentia Dei absoluta; nam potentia obedientialis ēē. potest, etiāsi ñ. fuerit absoluta, s. ordinaria. Sed nè quidpiā utile ignorent tyrones, duplex distinguitur in Deo potentia; ordinaria, seu ordinata, et potentia absoluta. Potentia ordinaria ē. cum operatur juxta leges ab ipso statutas. Potentia verò absoluta, cum operatur supra leges positas ab ipso in rerū ordine. Sic potest eficere absolutè, quod contradictionē ñ. dicit; ordinariè q.e tantū illud, q. statuit juxta leges abs ipso stabilitas. Sicut autem potentia multiplex ē. ita actus potest ēē. liber, et necesarius; esentialis, et accidentalis &.a qui facilè intelliguntur ex dictis de potentia.

ⅢⅠ. His omnibus relatis pro quæstionis resolutione notare restat, q.d potentia obedientialis ñ. sumitur pro illo speciali Dei auxilio, quo juvatur potentia; nam evidens ē. supernaturalem illā qualitatē, seu Dei auxilium ēē. quid à potentia naturali creaturæ omninò diversū: s. pro ipsa potentia, seu capacitate, quæ habet creatura, ut posit juvari à Deo aliquo auxilio speciali ad aliquid supra suas naturales vires atingendū. In quo sensu sit

Conclusio Unica.

Potentia Obedientialis ñ. ē. esentialiter diversa à potentia naturali creaturæ.

100. Prob. potentia obedientialis, l. considerari potest in ordine inferiori, seu naturæ; l. in ordine superiori, scilicet; Gratiæ, aut Gloriæ. Sed in utroq.e sensu ñ. ē. esentialiter diversa à potentia naturali creaturæ; ḡ. Prob. min. In ordine inferiori ē. aptitudo, quæ habet ad recipiendū aliquid propiè naturæ indebitū, hoc ē. ñ. repugnans, l. ad atingendos, qui illius naturales vires excedunt: in ordineq.e superiori ē. capacitas recipiendi donū supernaturale ad efectus supernaturales atingendos; s. hujusmodi capacitas, seu aptitudo, ñ. ē. esentialit.r diversa à potentia naturali creaturæ, ḡ. Prob. min. Hæc aptitudo, seu capacitas ē. ipsamet Logica posibilitas; ḡ. Prob. ant. Cū Deus producit rem ex nihilo, sicut suponit illius Logā posibilitatē, ita cū potentiā aliquā naturalem elevat ad recipiendū aliquid supra suas vires, suponit in illa aptitudinē, aut capacitatē, ut elevari posit. Secus enim, l. Deus illam elevando immudaret, l. ñ. diferret à lapide, si in ea Deus poneret Gratiā, l. aliud Donū spirituale.

Ⅱ. Hinc sequitur, q.d potentia obedientialis ē. propietas ipsius potentiæ naturalis ex hac necesariò consequens, ob quā potentia naturalis idonea ē. ut speciali auxilio posit à Deo elevari. Unde cum potentia naturalis à Deo elevatur perfectiores producit actiones, ac si relicta fuise cum solo generali concursu causæ 1.æ Quarè in creatura operante p.r potentiā obedientialē, duo simul concurrunt, scilicet potentia ipsa naturalis, et speciale Dei auxilium. Illud q.d habet rationē potentiæ operantis ē. adhuc ipsa naturalis potentia; speciale verò auxilium se habet tanquam habitus. Ideò potentia, quæ agit, semper ē. eadē, sive naturales, sive super

naturales actus eliciat.

Confirmatur ex Doct. qui lib. de Anima q. 15 inquit cum Doctrina S. August. „Sufficit potentiæ passivè naturali, quod à natura sua „habeat, q. possit recipere illam perfectionem, ad quam potentia habet naturalem; „et hoc sivè à potentia naturali, sivè supernaturali, sicut homo de natura sua „habet potentiam ad fidem, et charitatem; non tamen potentiam habet, qua de „natura sua tantum, ex virtute propria effectivè possit eam habere, d. à Deo, „gratia infundente; undè August. lib. de vera Religione posse habere „fidem, et charitatem ē. de natura fidelium; habere autem ē. gratiæ.„ Sed Doct. et S. August. hanc potentiam obedientialem expresè appellant potentiam naturalem; ḡ. n̄. ē. quid ab ea diversum.

101. Obj: Actus diversæ rationis supponunt potentias esentialiter diversas; ā. actus potentiæ obedientialis s̄. diversæ rationis ab actibus potentiæ naturalis; ḡ. Prob. min. Potentiæ naturalis actus s̄. naturalis, et obedientialis supernaturales, ā. actus naturales, et supernaturales s̄. diversæ rationis; ḡ.

Resp. dist. maj. Actus diversæ rationis hoc ē. diversi generis, aut diversæ speciei concedo; diversæ rationis hoc ē. diversæ ordinis; neg. Et pariter dist. min. Potentiæ naturalis actus cum potentia obedientiali sunt actus diversi ordinis ab actibus, quos eliceret potentia naturalis sola relicta, v.g. illi, qui essent naturales fiunt supernaturales; ā. n̄. s̄. diversi generis, aut speciei. Nam si actus illi vi naturali eliciti fuissent corporei, v.g. spirituales intellectiones, volitiones auditiones, aut visiones; iubante potentia obedientiali manet in eodem genere actuum corporeorum, spiritualium &a. Cæterum tantum actus diversi generis, aut speciei postulant potentias esentialiter diversas; n̄. q. actus diversi ordinis, nam isti solum diferunt secundum magis, et minùs.

102. Inst. Quod ē. supernaturale diferet esentialiter ab eo, q. n̄. ē. tale; ā. potentia obedientialis ē. supernaturalis, n̄. q. potentia naturalis; ḡ. Resp. dist. maj. Quod ē. supernaturale, quoad entitatem; conc. quoad modum, nego. Et dist. min. Potentia obedientialis ē. supernaturalis quoad modum conc. quoad entitatem nego. Distinctio facilè percipitur ex dictis. Nam potentia obedientialis, quoad suam entitatem n̄. ē. nisi aptitudo, et capacitas in creatura, quæ ē. illi naturalis.

Quæstio II.

Quænam possit attingere creatura per potentiam obedientialem.

103 Nonnulli Philosofi, et etiam quidam Recentiores opinantur potentiam obedientialem locum habere in quolibet, ad quodlibet, adeò, ut per eam corpus possit intelligere, et lapis beatitudine frui. Verum alii ad eas tantùm operationes extendunt, quæ potentiis ipsis naturalibus saltem remotè conveniunt, ita ut in his adesse oporteat initium aliquod, seu inchoatam potentiam ad atingendos efectus supra naturæ ordinem. Huic sententiæ adhesit Doct. nam in 1o. Sent. dist. 44 q. Vnica: ait: „Deus lapidem nec potest beatificare potentia absoluta, nec ordinata.„ Vndè infertur, q. lapis ad hoc n̄. habent potentiam obedientialem, quia q. nequit attingere potentia Dei absoluta, nec potentia obedientialis potest. Itaque cum Doct. sit

Conclusio Vnica.

Potentia obedientialis in creatura ad ea tantùm se extendit, ad quæ potentia illius naturalis aliquam habet proportionem, et potentiam inchoatam.

104. Prob. Potentia obedientialis in creatura (ut dicimus) n̄. difert esen-

tialit ã potentia naturali, q. potentia naturalis ad ea tantũ potest extendi, ad quę ipsa aliquã habet proportionẽ, et potentiã saltem inchoatã: ergo Prob. min. Efectus nequit provenire nisi ã causa inter quã et efectum adest proportio, seu potentia inchoata ad efectũ producendũ, q. si potentia naturalis se extenderet ad ea ad quę ñ. dicit proportionẽ, seu potentiã inchoatã, efectus proveniret ã causa inter quã et efectũ ñ. datur proportio, ergo P. min. Talis proportio inter causã, et efectũ consistit in eo, q. causa aliqua ratione contineat efectum, q. si inter causã, et efectũ ñ. esset proportio, causa nullomodo contineret efectũ ergo Prob. min. Nulla causa potest continere efectũ, q. ẽ. extra esferã atingentię suę, tam naturalis, quã supernaturalis, q. efectus inter quem, et causã nulla datur proportio ẽ. extra esferã suę tan naturalis, quã supernaturalis atingentię: ergo.

Confirmatur ex Doct. ita ratiocinante in 1º Sent. dist. 3ª q. 3ª „Potentia manens eadem ñ. potest habere „ actũ circa aliquid, q. ñ. continetur sub suo primo objecto:: nam si, „ habitus respicit aliquod objectũ, q. ñ. continetur sub 1º objecto potentię, „ q. excedit; tunc ille habitus ñ. ẽet habitus illius potentię, q. faceret „ eam ñ. ẽẽ illã potentiã, q. aliã.„ Vnde cum questio procedat de eadem potentia immutata manente; debet se extendi tantum ad ea ad quę dicit potentiam inchoatam, ita ut neque divinitus posit ad alium efectum producendũ elevari, nisi ipsa immutetur. Licet enĩ per potentiã obedientialẽ elevetur ad efectũ producendũ, quę vi sua naturali sola, atingere ñ. poterat, attamen nulla ẽ. in potentia naturali mutatio, ut evidens fit hoc exemplo: Sicut causa eficiens dum intrumento juvatur ad agendũ, ñ. immutatur; et licet concurrat, ut hoc, l. illo modo operetur, sine quo ñ. operaretur, tamen virtus efectiva, illius causę, ??? ut sit, ab instrumento ñ. pendet; eodem modo superveniente speciali Dei auxilio, potentia naturalis esentialit. ñ. immudatur, et quamvis eo auxilio producat efectu quod vi naturali eficere nequit; atamen eficientia actus ẽ. ab ipsa naturali potentia, ñ. quę ab habitu, seu auxilio, quo ñ. ẽ. potentia, q. tantũ illã corroborat, et elevat.

105. Obji: 1º Hęc doctrina coartat omnipotentiã Dei, ergo Prob. ant. Hęc doctrina aserit, q. semel data creaturę potentia naturali Deus nequit eficere quidquid vellit, et pendet ã capacitate creaturę ad efectus producendos, q. hoc ẽ. coartare Dei omnipotentiã; ergo Resp. neg. ant. et 1am partẽ majoris ejus probationis, et dist. 2am partẽ. Penderet ã creaturę capacitate, quã ipse dedit creaturę in ejus creatione, conc. taliter, nego. 1º Deus eficere potest quidquid vult. Cũ enĩ Deus tantum vellit ea, quę posibilia sunt, nonquę q. dicit contradictionẽ, nequit velle, ut creatura producat efectũ ad quẽ nullã habet proportionẽ, quia hoc contradictionẽ dicit. 2º Minime ẽ. contra Divinę omnipotentiã pendere ã creaturę capacitate, qua donavit creaturã. Nã si Deus creatura uti vellit ad aliquid agendũ, necese ẽ. ut ab ea dependeat. Iuare debet ẽẽ. capax. Si autem incapax esset, et Deus vellet, q. creatura produceret efectum aliquod, vellet contradictoria, q. Deo repugnat; ergo sequitur, q. Deus magis eficere quidquid vult cum creatura haberet tan-

tum potentiæ ad ea, ad quæ habet aptitudinem.

106 Obj: 2º Creatura nullã habet potentiã, et aptitudinẽ ad ullũ efectũ. ꝺ. cum a Deo elevatur, illi tribuit potentiã, et aptitudinẽ; ꝗ. si Deus vellet elevaret lapidem ad videndũ, et intelligendũ illi tribuendo potentiã videndi, et intelligendi; ꝺ. tunc lapis se extendit ad ea quæ atingere nequit potentia sua naturali; ꝗ. Resp. dist. ant. Illi tribuitur aptitudo, et potentia eadẽ ñ. manente creatura; conc. manente; nego. Concedo igitur q. si Deus confingeret corpus organicum ex lapide, eiq.e animam sentientem copularet, posset tunc ex lapide eficere aliquid videns; ꝺ. tunc ñ esset lapis, qui videret, ꝺ. animal. Posset etiã ex lapidis materia corpus humanũ disponere, ac in ipsũ mentem humanã inspirare, quæ ad intelligendũ sit idonea, ꝺ. tunc ñ. amplius esset lapis, qui intelligeret, ꝺ. homo. Vnde hæc omnia sunt extra quæstionẽ. Nã quæstio ē. an potentiã naturalem lapidis manente immutata ipsa natura lapidis possit a Deo elevari ad videndũ, aut intelligendum; ñ. vero an Deus possit producere aliã potentiã ad id idoneã. Fatuum enim ēē. hoc inquirere, cum tot potentiæ videntes sint a Deo conditæ, quot sunt sunt animantia; totq.e intelligentes, quot homines, et Angeles.

107. Inst. Si Deus vellet lapidem cogitare, certe lapis cogitaret; ꝗ. Prob. ant. Posset lapidem et quodlibet corpus convertere in spiritum; ꝺ. tunc cogitaret, ꝗ. Resp. Conc. ant. Cum sit conditionale. Nã verũ ē. quod si Deus vellet lapidem cogitare, lapis cogitaret, ꝺ. quia Deus, q. ē. impossibile velle nequit ideo nec lapis potest cogitare. Quare omito probationẽ, quia corpus convertatur in spiritũ, non jã corpus, ꝺ. spiritus cogitat. Quod maxime notandum ē. ad facile solvenda arg.ta quæ contra hanc conclusionẽ occurrere possint.

Corollarium.

108. Cum adest efectus nullã dicens proportionẽ cũ potentia naturali, quæ proponitur vellut causa illius efectus; tunc censendum ē. q. ille efectus nullomodo ab illa potentia prodit, ꝺ. q. a Deo solo producitur, occasione illius rei, qua posita resultat efectus; ita cum nulla sit proportio causæ ad efectũ inter aquã, et oleum, cũ Divina Gratia, quæ confertur in Baptismate, Extrema-Unctione, et Confirmatione, dicendum ē. aquã, et oleum minime elevari per potentiã obedientialẽ ad producendã gratiã; ꝺ. solum ēē. Deum, qui his positis tanquã signis, ipsã gratiã producit.

Quæstio III.

An cum Identitate reali sit compatibilis Distinctio formalis ex natura rei Scotica?

109. Distinctio vulgo dicitur negatio identitatis; separatio negatio unionis, et diversitas negatio similitudinis, aut æqualitatis. Genera distinctionis, sicut et ejus opositæ identitatis plura sunt. Sed quia ut ait Doctis. Jacquerius in parte 1.a Meth. cap. 3º Artic. 1º „ Compositio distinctionis fundamentum ē:„ ad rectũ servandũ ordinẽ, simulq.e ad promissa in Disp. 2.a hujus libri numº 84 implenda; genera compositionis prius asignabo, suponendo, q. ex gradibus Metafisicis, et rei atributis, quæ in homine, sicut et in qualibet re individua inveniuntur, esentiæ nexũ creatæ, per quamdã compositionẽ constituuntur.

Undè compositū in genere illud dicitur: cujus plures s̄t. partes, l. quasi partes unitæ: Quod diversum ē. prout diversus ē. modus illius compositionis. Itaque compositio triplex ē. communit. scilicet: Phisica, Methafisica, et Logica.

110. Compositio Phisica ē. unio pluriū partiū à se invicem separabiliū quæ fit, l. ex pluribus substantiis, ut humanum corpus, q̄d componitur ex pluribus membris, et lapis, qui componitur ex multis homogeneis particulis lapideis; aut hō, qui coalescit ex etherogeneis mente, et corpore; l. fit ex substantia, et accidente, seu ex subjēo, et modo, ut hō doctus corpus rotundum Methafisica ē. unio partiū, l. quasi partiū, quæ à se invicē saltē nulla naturali vi possunt separari. Hæc compositio ea ē. quæ fit ex atributis, et propietatibus, quæ gradus Methafisicì vocantur; et propter hoc Metafisica dicitur. Sic in homine unio suorū atributorū esententialiū propietatū necesariarū dicitur compositio Methafisica. Similir unio pluriū potentiarū, et activitatū in eadem re simplici, et spirituali; ut intus, et voluntas in mente humana, aut Angelo. Logica verò ē. unio aliquarū velluti partiū, quæ in re tales n̄. sunt, s̄. sola mentis operatione; ideò Logica dicitur, quia Logicæ objēa sunt mentis operationes; et hoc modo componitur species, ex genere, et diferentia. Quæ compositio ē. purè mentalis, seu intentionalis, quia in re, et extra intellectū n̄. s̄t. genus, diferentia, et species secundū suā formalē Universalitatē.

111. Sicut triplex admititur compositio, ita etiā triplex ē. distinctionis genus, nempe: Phisica, Methafisica, et Logica. Phisica ē. quæ versatur inter plura invicem separata, aut separabilia, seu quæ compositū Phisicū eficiūt, seu eficere possunt. Hæc duplex ē. realis, et modalis. Realis ē. quæ habetur inter duas res, seu duas substantias; ut illa, quā distinguuntur duo homines, l. eorum animæ à corpore. Modalis verò ē. quæ datur inter rem, et ejus modū, seu inter substantiā, et accidens; ut illa, quā distinguitur albedo, et doctrina ab homine, l. figura triangularis à corpore. Etiā realis ē. distinctio, quæ versatur inter Divinas Personas, s̄. nequit dici Phisica, quia neq. s̄. invicem separatæ, neque separabiles, ē. tamen inter eas distinctio realis; quia se habent, ut dicunt Theologi admodū separabiliū. Undè clarè deducuntur signa inter quæ versatur distinctio realis, scilicet: inter ea, quorū unū separatur, l. potest separari ab altero, l. quorū unū existit, l. potest existere sine altero, l. quorū unū se habet, l. potest habere, ut producens, et alterum, ut productum.

112. Distinctio Methafisica ē. quæ datur inter ea, quæ s̄t. inseparabilia, et in eadē re unitivè contenta: hæcq. refertur ad compositionē Metafisicā, quia in composito Metafisico maximè invenitur. Cū enī in eo extent realitates, quarū una ē. potentialis, et determinabilis, alia actualis, et determinans; una perfectibilis, et altera perficiens, manifestū ē. inter illas aliquā distinctionē versari. Potest etiā hæc Metafisica distinctio existere in re simplicissima, quæ, Metafisica careat compositione, dummodò in ea habeantur diversa atributa esentialia, quæ unitivè in ipsa contineantur, quamvis n̄. sint diversæ realitates, neqe. inter se habeantur admodū potentialis, et actualis, perfectibilis, ac perficientis, ut requiritur ad verā Metafisicā compositionē. Hanc distinctionē, creditur, Scotum fuisse primum, qui in Scholas invexit; quā ipse vocat Distinctionē, seu n̄. Identitatē, formalem, docetq. eam ēē. in re, ac præcedere omnem actum intus.

113. Logica autē distinctio, quæ communit. vocatur distinctio rationis; ē. diversitas idearū circa unum, et idem objectū in se, nec Phisicè,

nec Metafisice, nec ulla ratione distincty; ut virtus calefactiva, et exsicativa in Sole, et aliud quodlibet objty indivisibile cognity ut divisibi. Aliqui Philosofi hanc distinctiong Logã seu rationis solent dividere in distinctiong rationis ratiocinatæ, et rationis ratiocinantis. 1ª quę virtualis etiã dicitur, ē. cũ intus pluribus distinctis ideis percipit eamdem omninò entitatem, quę tamen ē. virtute multiplex, et pluribus æquivalens; ut in exemplo apposito Solis. Idcircò hanc distinctiong vocant ñ. in re, ḋ. cum fundamto in re. 2ª autem ē. cum intus tanquã plura distincta percipit, ubi nulla distinctionis ratio aparet; ut sĩ quis distingueret indumentũ à vestimento. „ Hęc autẽ „ distinctio (inquit Jacquierus Logę cap. 2º Artic 3º q. 2ª) nulla ē. ut patet, nec „ ipso intũ, nã mutatio nominis ideã ñ. mutat. „ Et P. Carolus à Sancto Floriano lib. 1º Ontologię Sect. 4ª Artº 2º judicat à distinctionũ numero omninò eē expungendã; Nã ubi nulla adest ratio, ob quã intus plures ideas eformare possit, nec plures ideę ejusdẽ rei eē. possunt. Nam tunc aliquid esset absqe sufficienti ratione, cur potius sit, quã ñ. sit, contra principiũ Metafisicũ stabilitum.

114. Vndè constat, ḋ. duplex ē. via, qua distinctionũ genera dividi possunt; scilicet: dividendo distinctiong, aut in Phisicã, Metafisicã, et Logãm, aut in realem, et rationis. Ad realẽ pertinet distinctio Phisica, et Metafisica, et ad distinctiong rationis Logã. Realis autẽ distinctio adhuc dividitur in realẽ maximã, seu realẽ strictã quę habetur inter diversas res, seu substantias; in realẽ minorẽ, seu modalẽ, quę datur inter Substantiã, et modũ, seu inter diversos modos ejusdẽ rei; et realẽ minimã, quã Doctor formalem vocat, quę versatur inter diversa atributa, seu propietates unius, ejusdemqe rei. Quę atributa, seu propietates cũ ñ. sint, nec res, nec ens, nec forma, ḋ. aliquid rei, aliquid entis, aliquid formę, ideò entitates, realitates, et formalitates, vulgò dicuntur. Realitas autẽ, entitas, seu formalitas, ē. aliquid positivum, quod ñ. potest per se existere, aut separari, nec divinitus quidem, à re in qua ē. nec illi de novo advenire; includitur tamen, et verè inest enti reali. Quid autẽ hęc diversimodè potest concipi. Distinctio formalis potest eē. adequata, seu mutua, et inadequata ñ. mutua. 1ª ē. quę versatur inter formalitates, quarũ neutra includitur in conceptu quidditativo alterius; ut animalitas, et rationalitas. 2ª ē. quę reperitur inter formalitates, quarũ aliqua includitur in conceptu alterius; ut hõ includit animalitatẽ; ñ. verò animal includitur in homine, nã potest concipi absque homine.

115. Cuilibet distinctioni sua respondet identitas, quę ē. negatio distinctionis. Quę dividitur in realem, formalem, et rationis. Identitas realis dicitur, quę reperitur inter ea, inter quę nullũ signũ distinctionis realis aparet: ut inter animalitatẽ, et rationalitatẽ; undè dicit negationg distinctionis realis maximè, et modalis, ñ. verò formalis. Identitas formalis ē. quę habetur inter formalitates, quę se se invicem includunt, ita ut ñ. sint seorsim conceptibiles; Vndè Dr in 1º Sent. dist. 2ª q. 7ª describens hanc identitatẽ: ait: „ Voco identitatẽ formalem, „ ubi illud ḋ. dicitur sic idem, includit illud, cui sic ē. idem in „ ratione sua formali, et per consequens per se 1º modo. „ Identitas autem rationis, ē. quã ponit intus in rebus realiter distinctis; ut essentia Petri, et Pauli. Sed hęc potius oponitur diversitati, quam distinctioni. Vndè similitudo magis propiè, quã identitas vo-

catur. Ex hoc clarè àparet, q. distinctio latius patet, quā diversitas, hoc ē omnia, quę ſ. diversa sunt etiā distincta, ñ verò ē contra; esentia enī Petri ñ ē diversa ab esentia Pauli, et tamen una ab altera distinguitur.

116. Adversus prefatā distinctionē formalē Scoticā plures insurrexerūt Sectę, tam Antiquorū, quā Recentiorū Philosoforū eam conantes ñ tantū impugnare, ƌ dicterìis, et irrisionibus maculare, eam pleno ore apellantes comentitiā, fictitiā, et inutilem. Sed contra istos præcipua ratio confusionis, ē eos rogare, ut Scoticas rationes solvant, aut contrariū invictè demostrent. Non enī suficit irridere, et negare; alioquin, ut vulgò dicitur: Plus negaret Asinus, quā probaret Philosofus. Perpendant rogo sensū questionis, non enī versatur inter atributa, et propietates, quę pertinent ad diversas partes ejusdē compositi Phisici. Nā quis dubitare potest, q. atributa esentialia humani corporis realiť distinguntur āb atributis humanę mentis? Sicut enī in homine distinguitur realiter anima, ā corpore, necese ē ut atributa corporis eadē ratione ab animę atributis distinguantur.

117. E tiā ē certū, q. in eodē composito purè Metafisico, et multò minus in re prorsus simplici nihil ē distinctū distinctione reali Phisica, scilicet: ea distinctione, qua distinguntur Substantię inter se, et ā suis modis extrinsecis; id enī omninò repugnat definitioni compositionis Metafisicę, et naturę substantię simplicis, undè sensus quest.s ē hic: An illa prędicata quibus constituitur compositū Metafisicū, seu illa atributa, quę in unica eadē re simpliciť existuntē, distinguantur distinctione tantū Logā, seu ratione, et per intum; an autē distinguantur pluquā ratione, et aliquomodo in re ipsa ante quamlibet intus operationē, scilicet: distinctione reali minima, seu formali ex natura rei. Questio locū habet ñ tantū in creatis, ƌ etiā in Divinis; et licet pars, quę respicit Deū reliqui deberet Sacrę Theologię, atamen cum plures etiā Recentiores utantur argumentis ex Divina Simplicitate depromptis ad impugnandā Doct. doctrinā; ne tyronibus deficiant rationes, quibus respondere posint; ideò questionis sensum aperiam in duas Conclusiones.

Conclusio I.

Cum Identitate reali compatibilis ē Distinctio formalis Scotica; et necesariò debet admitti in creatis ad contradictoria vitanda.

118. Prob. 1º Juxta omniū etiā contrariorū sententiā eidem prędicato convenire ñ posunt ƌdictoria, quia repugnat idem simul ēē, et ñ ēē; ƌ si in creatis ñ admiterertur Distinctio formalis Scotica eidē predicato advenirent ƌdictoria; ğ. Prob. min. Si in creatis ñ admiteretur hęc distinctio, animalitas, et rationalitas, v.g. in homine esset idē prędicatū, ƌ tunc de eo verificarentur ƌdictoria, ğ. Prob. min. Hoc ā parte rei, et ante omnē intus operationē convenit per animalitatē cū bruto, et per rationalitatē differt ab illo, ƌ convenire, et ñ convenire, ſ. prędicata ƌdictoria; ğ. Prob. maj. Animalitas in homine ē principiū sentiendi, rationalitasq. principiū rati-

ocinandi, ē principiū sentiendi convenit bruto, principiūq. ratiocinandi, n̄ convenit; ḡ. Min. patet. Naz eodem efectus prestat in homine principiū sentiendi, ac in bruto; ḡ. si Animalitas, et rationalitas in homine ē. idē formalit. predicatū de illo verificantur prata contradictoria; ḡ. ad hoc absurdū vitandū aliqua distinctio admiti debet inter animalitatē, et rationalitatē; nunc sic: talis distinctio nequit ēē realis maxima, seu stricta, quia nullū talis distinctionis signū aparet inter ea, ḡ. erit formalis Scotica.

119. Prob. 2º Ubi n̄. diversi efectus formales, diverse cause formales ibi sunt constituende, ē in homine aparent diversi efectus formales, ḡ. et diverse cause formales; ē. diversi efectus formales formalit. distinguuntur, ḡ. Maj. patet: naz efectus formalis aliud n̄. ē. nisi ipsa causa formalis alteri communicata, et sicut efectuū existentia indicat existentiā sue cause, ità efectuū similitudo, et diversitas, infert equalit. similitudinē, aut diversitatē cause; ē. efectus sentiendi, et ratiocinandi in homine sunt formalit. diversi; ḡ. Prob. min. Notio sentiendi ē. omninò diversa, à notione ratiocinandi; ḡ. Hoc medio utuntur ad probandū nrā distinctionē formalē Thomas Aquinas à Nativitate Carmelita Excalceatus in sua Logē parte 1.ª Cap. 7. § 3º Et Clar. Gaspar Sagnerius Ontologie numº 235.

120. Sed ut n̄. videatur, ḡ. rationibus Auctorū Domesticorū solū utor; Prob. 3º testimonio Doctis. Antonii Genuensis, qui ìn rebus Methafisicis nemini 2ᵘˢ. ē. ut asserit Pater Carolus à Sancto-Floriano. Hic itaq. licet olim distinctionē formalē rejecerit, postquā autē majori reflexione eam examinavit, fassus ē. se clarè intelligere distinctionem formalem Scoticē ēē admitendā. Quarè in Elementis Methafisice Parte 1.ª cap. 4.º ita scribit: ,,77 Distinctio in Scholis quadruplex ē. realis, rationis, modalis, et formalis::. Distinctio formalis, quem admodū Scotiste ejus primi inventores, definiunt; ē. que intercedit inter formalitates, eaq. reali minor ē. quipè, que inter substantiā, et substantiā intercedit; rationis verò major, quipè, que inter conceptus ejusdē rei posita ē. Vocant porrò formalitates; tum esentialia entis, tum atributa. v.g. animus, et corpus realit. destinguntur, cū sint due substantie; intus, et voluntas, duo animi esentialia; item extensio, soliditas, gravitas, tria corporis esentialia, formalit. Scoti doctrina ē. Franciscanis pene omnibus probata, acerrimisq. atque diuturnis cū Dominicanis, et Jesuitis concertationibus firmata, atq. longè, latèq. disseminata. Nec verò sine ratione inquo ego Palidodiā recino, nullo licet beneficio à Scotistis afectus: nam clarè intelligo n̄. ita distingui duo ejusdē substantie atributa; ut due distinguuntur substantie, animus à corpore, mens, à mente; ea minor ē. distinctio, hec major. Itaq. quatuor omninò genera distinctionum constituenda sunt.,, Quo testimonio Genuensis plurimū gratulor, quia etiā hac in parte Scoti doctrina Recentioribus accomodata potest verè apellari. Suficit iste unus pro centu.

Confirmatur: Argº validissimo prefati Genuensis Methaf. parte 1.ª ubi hec habet: ,, Substantiarū atributa distinguuntur formalit. naz hec atributa esentiis distinguuntur n̄. conceptibus, tantū; neq. enī esentia soliditatis eadē ē. cum esentia gravitatis, extensionis esentia cū esentia motus; esentia intus, et libertatis Vª. Que, autem esentiis distinguntur ,,

,, aut ut Substantiæ distinguntur, ut corpus, et anima: aut unum sunt subs-,,
,, tantia, ut gravitas, et soliditas. Ea realiter distingui dicimus pone §§. Ut ergo ,,
,, loquendi propietas servetur, dicamus hæc distingui formaliter, non ut unav ,,
,, ratione: nam quæ sic distinguntur (scilicet ratione) non essendi, sed ut solis ,,
,, conceptibus distinguantur necesse est: hæc distinctio commoditate substantiæ ,,
,, consistens; quando alia non supetunt a tiora vocabula, formalis apellabi-,,
,, tur: : cæterum non atributa tantum substantiarum hac ratione dicemus dis-,,
,, tingui, sed qualitates modorum quæ cum unitate modi illius consistunt quidem inter se inniss ,,
,, essentiis diferunt: : et propterea talis earum diferentia fit, ut sola men-,,
,, te distingui nequeant.,,

¶ Vis hujus argumenti Clar. Genuensis magis perci-
pietur, si consideretur, quod idem corpus simul gravitat, replet locum, aliorum corporum
resistit motum &c.ª Sunt profecto multi, et diversi sunt efectus; ergo in uno eodemque
corpore multæ sunt horum diversorum efectuum causæ. Quænam enim sunt hujusmo-
di causæ, nisi ejusdem corporis atributa, scilicet: gravitas, extensio, ac im-
penetrabilitas.ᵉ Corpus quia grave est subjecta corpora deorsum urget; quia
extensum occupat locum; et quia impenetrabile motum aliorum corporum impedit.
Istæ vero multæ causæ seu multæ ejusdem corporis propietates, multæ non sunt
ut distinguantur distinctione reali stricta, nec modali; quia non sunt plu-
res Substantiæ, nec modi accidentales; ergo precise distinctione minima,
seu formali distingui debent.

121. Prob. 4º Gradus Methafisice suum habet ordinem in quolibet ente, sed
talis ordo haberi nequit sine distinctione formali; ergo Prob. min. 1º ex
Doct. dicente in quæst. 1ª Quodlibet. ,, Ordo non videtur posse intelligi sine
distinctione.,, 2º Si in ipso ente est ordo, necesse est ut unum eorum, inter quæ
est ordo, sit prius, alterumque posterius, sed non ita erunt, si non distinguantur
formaliter; ergo Prob. min. Manifeste repugnat, ut unum omnino idem sit simul
prius, et posterius se ipso, sed si ea inter quæ datur ordo, non distinguerentur
formaliter idem esset simul prius, et posterius se ipso; ergo Maj. fun-
datur in contradictionis principio: impossibile est idem simul esse et
non esse. Minor similiter est clara: nam distinctione ablata, ea, inter quæ
datur ordo sunt idem omnino prædicatum.

Confirmatur ex S. August. cum
quo Doct. Subt. definit ordinem in 2º Sent. dist. 3ª q. 7. dicens: ,, Ordo est ,,
,, parium, impariumque rerum unicuique loca sua distribuens congrua dis-,,
,, positio,,; ergo si in quolibet ente est ordo seu congrua plurium dispositio,
necesse omnino est ut ea, quæ in ente ordinatæ sunt, distinctum locum
obtineant in ipsa re, non vero in sola mente seu ratione.

122 Obj.- 1º Cum Thomistis. Ut omnis assignata contradictio aufe-
ratur a gratis Methafisicis suficit distinctio virtualis, ergo Prob ant.
Distinctio formalis dicitur, quod aufert contradictionem, quia facit
diversitatem conceptuum; sed etiam distinctio virtualis facit diversi-
tatem conceptuum, ergo Resp. neg. ant. et dist. maj. probat. Quia facit
conceptum adequatorum, conc. inadequatorum; nego. et dist. min. con-
tra. Hoc est præcipuum discrimen inter Thomistarum, et Scotistarum
sententiam. Nam distinctio formalis ita multiplicat conceptus, ut

adequatos ēē. ostendant, atq. a parte rei distinctos. Virtualis autem n̄.
multiplicat ā parte rei conceptus, đ. eos sic distingui, ut sint inadequ-
ati: hoc ē. ut tota eoru distinctio sit opus n̄ri intus. Sed hoc n̄. suffi-
cit ad auferendā allatā contradictionē; nā cū hęc sit realis, et ac-
tualis, et ab opere intus n̄. pendeat, sola reali, et actuali prędicato-
rū multiplicitate tolli potest.

123. Inst. 1o Sed conceptus illi, quos Scotistę formaliter distinguunt,
vunt ā parte rei inadequati, g. n̄. tenet dist. Prob. min. subst. Con-
ceptus illi sunt āparte rei inadequati, quorū unus ā parte rei
continet virtualit. alterū, đ. conceptus illi Scotistarū; v.g. anima-
litas, et rationalitas unū continet virtualit. alterū; g. Prob. min.
Rationalitas continet virtualit. animalitatē; g. Prob. ant. Ani-
ma rationalis, quia ē. perfectior anima vegetativa, et sensitiva,
illas continet virtualit.; đ. rationalitas ē. perfectior animalitate,
g.

Resp. nego min. subsump. min. probationis, et dist. ant. Anima rationalis continet
virtualiter alias animas in ordine Phisico, et reali, transeat. ant. In ordi-
ne Methafisico, et formali, nego. Utiq. anima rationalis in ordine Phisico,
ac reali, continet virtualit. alias animas, quatenus in homine unica ē.
anima, nec in eo sunt excogitandę distinctę res, seu animę realiter dis-
tinctę. Attamen n̄. ideo illas continet, quia sit illis perfectior; nam ra-
tionalitas Angeli ē. perfectior animalitate, et tamen n̄. continet eā vir-
tualit. Ideo dictū fuit transeat ant. Cęterū si ordo Methafisicus, et for-
malis consideretur; omnino falsū ē, animam rationalē continere vir-
tualit. alias; quippe in homine tria sū. prata formalit. distincta, sci-
licet: principiū vegetandi, sentiendi, et ratiocinandi. Unde cū ani-
malitas, et rationalitas ad ordinē pertineant Metafisicū, et forma-
lē, una n̄. continet virtualit. aliā.

124. Inst. 2o Anima rationalis, quę ē. forma Phisica perfectior,
continet virtualiter in ordine Phisico alias animas imperfectiores, g.
rationalitas, quę ē. formalitas perfectior continet virtualit. in ordi-
ne Methafisico, et formali animalitatē, quę ē. formalitas imperfec-
tio. Prob. conseq. Sicut se habet forma Phisica perfectior ad im-
perfectiorē in ordine Phisico, ita formalitas perfectior ad imper-
fectiorē in ordine Methafisico, et formali; g.

Resp. nullā ēē. paritatē.
Ratio disparitatis ē. quia forma Phisica imperfectior prestat su-
os efectus vellut causa eficiens, formalitas vero imperfectior
vellut causa formalis. Causa autē eficiens n̄. petit nisi vim efec-
tricem in causa, et efectus n̄. exigit causā, quę sit ejusdē natu-
rę formalit. cū ipsa. Cęterū causa formalis talē dicit simi-
litudinē inter causā, et efectū; ut ipsa causa talis sit formalit.,
qualis ē. efectus; formalis enī efectus ē. ipsamet causa formalis
communicata subiecto. Primū aparet in Deo, qui ē. causa eficiens rerū om-
niū. Secundū autē in anima corpus vivificante. Unde si anima
vegetativa, et sensitiva considerantur in ēē. Phisico, prestant ve-
getationes, et sensationes vellut causę eficientes, et per consequēs
efectus isti possunt prestari ab altera anima perfectiore, quę habeat

virtutē efectricē eos producendi; ð. animalitas cū suū efectū exhibeat, ut causa formalis, efectus animalitatis causā requirit formalit talē, nec oriri potest ab prīto, altero, in quo ñ. sint formalit animalitas, seu principiū sentiendi.

125. Obj: 2°. Cū Peripateticis, et Recentioribus: ad vitandā predictā contradictionē in homine, suficit varia efectuū multitudo, g̃ ñ. ē. necesariū constituere pluritatē prīorū Methafisicorū, seu formalitatū. Prob. ant. Efectus sunt vellut varia media, quibus hoc convenire, aut disconvenire dicatur, g̃. Prob. ant. Sol cū eadē virtute per efectū indurandi convenit cū ventis Sententrionalibus, qui eumdē efectū prestat; et per efectū liquefaciendi ab illis disconvenit, quia illū ñ. exhibent; g̃. sicut in Sole suficit ad auferandā contradictionē sola pluralitas efectū, etiā in homine.

Resp. neg. utrumq. ant. et paritatē. Nā in Sole tota illorū efectū varietas ñ. pertinent ad ipsā intrinsecā virtutis naturā Solis, aut ventis; ð. eos ipis objectis provenit unde convenientia Solis cū Borea in virtute indurandi, est omninò extrinseca. Coeterū in homine diversitas operationū ab intrinseco provenit, et in eo apparent diversi efectus formales. Quare hoc ñ. operatur eodē modo quando sentit, ac quando ratiocinatur; sicut Sol eodē modo operatur quando indurat, ac quando liquefacit; nā et bruta sentiunt, et tamen in illis ñ. apparet operatio, que ratiocinationi asimiletur; g̃. quemadmodū induratio, et liquefactio sumunt suā diversitatē ex varia subtorū dispositione; ita sensatio, et ratiocinatio suū discrimē accipiunt ab intrinseca principiorū varietate.

126. Obj: 3° Hoc per eamdē virtutē intellectivā aprehendit, judicat, et ratiocinatur; g̃. per eamdē virtutē potest sentire, et ratiocinare. Prob. consequa eadē enī contradictio locū haberet 1°. quatenus judicativus convenit cum Deo, et quatenus ratiocinativus ab eo disconvenit; nā Deus minimè ratiocinatur. 2°. vis intelligendi eadē ē. esentialit in homine, ac in Deo, et tamen hominē denominat judicativū, et ratiocinativū, Deumq. solū judicativū; g̃. idē dicendū ē. de principio ratiocinandi, et sentiendi. Deniq. sicut sensatio, et ratiocinatio st. efectus diversi, et ad diversū ordinē pertinent, ita aprehensio, judiciū, et discursus; g̃.

Resp. neg. consequm et paritatē. Ratio disparitatis ē. g. aprehensio, judiciū, et discursus, ñ. sunt efectus specie diversi quoad substantiā, ð. quoadmodū percipiendi obiū intelligibile. Ideò hoc ratiocinatur, quia cū sit finitus nequit simul omnia cognoscere, ð. per discursū unā notitiā post aliā colligit; Deusq. discursu ñ. eget. Vndè hoc convenit cū Deo in virtute intelligendi; et ab eo disconvenit in modo cognoscendi nempè in discursu. Ideò judiciū, et ratiocinatio sunt efectus diversi quoad modū; ideò dicuntur efectus inadequati, quia adequata efectuū pluralitas ab objectis formalis specifica pluralitate colligitur; efectusq. inadequati idem obtū respiciunt. Quare sensatio, et ratiocinatio sunt re ipsa efectus adequati, et respiciunt duo formalit obta esentialiter diversa.

127. Obj: 4º ex Patre Sicco: tot debent ēē genera distinctionū, quot s̃t entiū genera, ẽ duo tantū s̃t entiū genera, silicet: ens reale, et rationis; g̃ duo tantū debent ēē distinctionū genera; silicet: realis, et rationis; g̃ formalis locū ñ habet.

Resp. 1º retorqueo argumentū: tot debent ēē genera distinctionū realiū, quot s̃t præcipua genera entiū realiū, ẽ tria s̃t præcipua genera entiū realiū nimirum: substantia, propium, et accidens, sive modus; g̃ tria debent ēē distinctionū realiū genera, videlicet: realis maxima, seu stricta, quæ versetur inter diversas substantias, realis minor, seu modalis, quæ referatur ad rei modos; et minima, seu formalis, quæ inveniatur inter atributa esentialia, quæ formalitates ã Doct. vocantur. Quod videtur postulare rectus natiræ ordo. Nã sicut ponitur distinctio realis maxima inter substantias diversas quarū utraq. existere potest sine altera realis minor inter substantiã, et modū, quorū unū existit sine alio, licet ñ ē contrà: ita etiã distinctio realis minima, seu formalis statuit debet inter illa, quæ licet ità sunt conjuncta, ut neutrū sine alt.º existere queat, potest tamen unū sine altero perfecte concipi, et quidẽ ã parte rei.

Resp. 2º in forma. Dist. min. Duo tantū sunt entium genera generalisima, conc. minus generalia; nego. et similit. dist. conseq. sicut enĩ ipsi adversarii, præter genera generalisima distinctionum realis, et rationis, alia minus generalia admitunt; silicet: Distinctionẽ realẽ minorẽ, et rationis ratiocinatæ; ita etiam debet concedi Doct. Sub. ut præter asignatas statuat distinctionẽ realẽ minimam, quã formalẽ apelant, ut ã vulgari reali maxima, et modali decernet; simulq. aserat ñ in mente dumtaxat, ẽ vere in re illam ēē. Et quidẽ merito. Nã omnis distinctio, quæ versatur inter entia realia, realis, et in re. dicenda ē. ẽ distinctio Scotica inter entia realia versatur, nimirū inter ejusdẽ rei atributa, et propietates, quæ entitates, realitates, et formalitates dicuntur; g̃ et ipsa realis dicenda ē. licet omniū realiū minima; cū ea, quæ sic distinguuntur unitivè, et identicè contineantur in eadẽ re, nec ab illa, nec inter se sint separabilia.

128. Inst. 1º Atributa, et propietates ñ sunt entia realia diversa ã rei substantia, seu modo, g̃. Prob. ant. Si essent diversa ã rei substantia, seu modo, rita ñ esset divisio entis in substantiã, et accidens, g̃. Prob. seq.ª tunc divisio entis ñ esset in membra oposita, et adequata, cū inter illa aliquid mediaret, g̃.

Resp. neg. ant. 1.m et ejus probationẽ. tunc enĩ divisio entis saltẽ creati in substantiã, et accidens adhuc esset recta: nã accidentis nomine hic intelligitur in divisione, q.d per se 1º ñ ē substantia, seu quidquid ē posterius natura ipsa substantia; ut ē accidens tan propiũ,

quæ fortuito, atamq accidentis propiè intelliguntur essentialia rei atributa, et propietates necesariæ; nomineq. accidentis fortuiti afectiones, et rei modi contigentes. Itaq. substantia ē maximū ens, modusq. ē ens minimū, inter quæ sua entiū realium genera mediant, propietates, et atributa substantiæ, quæ sicuti immediatius, quā modi ex rei substantia procedunt, ita sunt magis entia, ac modi ipsi. Si ḡ modi sunt entia realia, quare n̄ erunt etiā realia propietates, et atributa rei, quæ magis sunt entia?

129. Inst. 2°. Si rei atributa essent magis entia, quā modi; deberent invicē distingui majori distinctione, quā modi ipsi distinguuntur; s̄ modi distinguuntur distinctione minori, seu modali, ḡ atributa debent distingui distinctione reali maxima, ḡ n̄ distinctione formali, seu reali minima.

Resp. neg. ant. Atributa sunt magis entia, quam modi, quia atributa magis participant de substantia, utpote immediatiora; modi autē n̄ minus entia, quia ā Substantia sunt remotiores: ob quā causā major debet ēē distinctio modorū quā atributorū. Si enī atributa sunt immediatiora substantiæ, minus ab ea sunt separabilia; modi autē cū sint remotiores substantiæ, eiq. contingenter uniti, magis separabiles sunt. Unde clare constat, quod major debet ēē distinctio modorum ā Substantia, quā atributorū; ḡ si modi distinguuntur distinctione modali, distinctio atributorū erit minima, seu formalis.

Conclusio II.

Multa sunt in Deo, quæ etiam Distinctione formali Scotica invicem distinguuntur.

130. Prob. 1°. ex Doct. Sub. in 1°. Sent. dist. 2ª q. 7ª ubi inquirens rationē, quare in Deo, multiplicatis personis n̄ multiplicentur Essentia Divina multiplicentur simul, et quomodo P. Eternus generans Filiū illi communicat suā Esentiā n̄ vero suā Paternitatē dificultatē ita resolvit: ,, ...
,, Dico sine assertione, et prejuditio sententiæ melioris, quod ratio, qua ,,
,, formaliter Suppositū ē incommunicabile, et ratio esentiæ, ut esentia ,,
,, habent aliquā distinctionem præcedentē omnē actum intus creati, ,,
,, et Increati. ,, Et postea quibusdā interjectis ibidē dicit: ,, Breviter, ,,
,, dico ommitendo illa verba de distinctione rationis, et de distinctione ,,
,, virtuali: n̄ quia sint male dicta, s̄ quia n̄ oportet eis uti; dico, q. ,,
,, in Esentia Divina ante actū intus ē entitas A, et entitas B, et hæc ,,
,, n̄ ē formaliter illa: ita, q. intus Paternus considerans A, et conside- ,,
,, rans B, habet ex natura rei, unde ista prop̄o sit vera A n̄ ē ,,
,, formaliter B, n̄ autē præcise ex aliquo actu intus circa A, et ,,
,, B. ḡ ex Doct. Sº.

N 2

131. Vt autẽ Doct. rem clarè explicet: quem admodũ distinctio ē. quedã multiplicitas, que unitati oponitur, ad intelligentiã multiplicitatis in eadẽ questione plures recenset unitatis species per quosdã velluti per gradus eam dividens ā minori unitate ascendendo ad mayorẽ. In 1º gradu statuit unitatẽ omniũ minimã. (realẽ n. per intum) quã vocat unitatẽ agregationis, seu unitatẽ contiguorũ, ut ē. unitas cumuli arenẽ, l. lapidũ. Ea, que carent hac minima reali unitate, dicuntur maximè plura: Nã maxime plura dicenda st. que invicem st. de ordinata, disparata, et dispersa.

132. In 2º gradu constituit unitatẽ ordinis, que addit supra unitatẽ agregationis, q.d ista ē. agregatio pluriũ utcumqe congregatorũ, et unitas ordinis ē. agregatio pluriũ certo ordine disposit ut acies militũ. In 3º gradu ponit unitatẽ compositi per accidens, et ē quẽ consurgit ex unione accidentis cũ Substantia. Si enĩ accidens inhereat substantiẽ, fit unũ per accidens, ut unũ dulce, et unũ calidũ. In 4º. loco assignat unitatẽ per se compositi, nempè compositi, quod fit ex principiis esentialibus per se actu, et per se potentia, seu ex materia, et forma esentiali, ut unitas hominis ex corpore, et anima. Hec unitas ē major unitate compositi per accidens. ¶ Potuisset etiã Doct. numerarse unitatẽ continui, que fit per intimã colligationẽ partiũ integraliũ; ut ē. unitas plurĩũ particularũ lapidis in ipso lapide continuè conexarũ. Que unitas ē major unitate agregationis, et ordinis. Omnes istẽ unitates sunt unio pluriũ, que inter se realitèr distinguntur, et sunt, aut separata, aut separabilia; et referuntur ad Phisicã compositionẽ.

133. Preter istas unitates locat Doct. in 5º gradu unitatẽ simplicitatis, que ē verè identitas, et dici potest unitas identitatis realis: que enĩ unũ st. unitate simplicitatis, n. solũ st. unũ unitate Phisice unionis, ut in premisis gradibus, s.d verè, et realitẽr identificantur. Vnde illa ē. que habetur in uno per compositionẽ Methafisica, l. in re simplicissima, simplicitate absoluta, que excludit Methafisicã compositionẽ. cujusmodi ē. Deus. Deniqe statuit in supremo gradu unitatẽ maximã, quã ipse vocat unitatẽ identitatis formalis. Nã hec unitas, ut constat ex definitione identitatis formalis n. 115. ea ē. qua nulla major haberi nequit. Quarè merito inquit Doct. duo ēe. posse unũ unitate simplicitatis, etiã absolutẽ, quin simul unũ sint unitate identitatis formalis; quia unitas minor haberi potest, quin habeatur simul unitas major. Itaqe ea solũ, que in re st. maximè unũ, seu unitate identitatis formalis, nulla prorsius distinctione in re distinguntur. Post hec autẽ docet, quod si esentia communicatur, Paternitasqe n. comunicatur, hec n. sunt unũ unitate identitatis formalis, q. distinguntur for-

malit in re. Dicunt contrarii: Patrem comunicare Filio solam naturam Divinam, non vero Paternitatem, quia sola natura est comunicabilis, Paternitas vero incomunicabilis. Sed contra: hoc est petere principium. Nam iterum quaeritur: quomodo Paternitas est incommunicabilis naturaque comunicabilis, si a parte rei nullomodo distinguuntur? Quomodo similiter Divinae Personae generant, et generantur, spirant et spirantur, si in re natura nullomodo distinguitur a parte rei a natura? Natura Divina nec generat, nec generatur, nec spirat nec spiratur, ut inquiunt Theologi.

134 Prob. 2º Intus Divinus distinguitur formaliter a parte rei a Divina voluntate; ergo. Prob. ant. Ut docent Theologi Pater genuit Filium per intum, nonque per voluntatem: ac spirat Spiritum-Sanctum per voluntatem, et non per intum, sed ita non esset si intus, et voluntas non distinguerentur formaliter ex natura rei; ergo. Prob. min. Si non distinguerentur formaliter Pater Æternus nequiret operari ad intra per intum nisi simul operaretur per voluntatem, sed hoc est maximum inconveniens; ergo. Prob. seq. tunc Filius non esset magis imago Patris, quam Spiritus-Sanctus: quia formale principium esset in utrisque idem omnino; sed hoc est contra Sacram Scripturam, et comunem Theologorum sententiam; ergo. Prob. maj. ex Doct. in 1º Sent. dist. 8. q. 4ª ubi ait: ,, In illo ,, instanti originis, quo generatur Filius, quaero, an principium productivum ejus alio modo se habeat ad ipsum, quam principium productivum ,, Spiritus-Sancti se habet ad ipsum; aut non alio modo. Si non alio ,, modo: ergo non magis est Filius Filius, nec imago Patris ex vi productionis suae, quam Spiritus-Sanctus. Si alio modo: ergo in illis signis ,, originis, ante omnem actum intus habetur aliqua distinctio, et non ,, identitas formalis; ergo ,,

135. Prob. 3º eadem distinctio versatur inter Divina atributa, seu perfectiones simpliciter simplices; ergo. Prob. ant. Juxta communem Theologorum doctrinam in Deo sunt non tantum virtualiter, et eminenter, sed vere formaliter; sed hoc ipso unum eorum nequit esse formaliter a parte rei alterum; ergo. Prob. min. Juxta Doct. si essent a parte rei eadem in Deo, formaliter minime essent; ergo si juxta Theologos in Deo sunt formaliter non sunt eadem formaliter a parte rei. Prob. ant. Doct. Sub. in 1º Sent. dist. 8. q. 4º inquit. ,, Perfectiones atributales ex natura rei, ante opus intus, non habent identitatem ,, formalem: unde si illae non haberent distinctionem nisi per intum, non esset formaliter perfectiones. ,, Ergo si Divina atributa sunt formaliter perfectiones, et in Deo formaliter sunt, necesse est ut inter se formaliter distinguantur.

136. Prob. 4º ex S. August. ex cujus testimonio colligit Doctor distinctionem formalem. Inquit enim S. Aug. lib. 15 de Trinit. cap. 3º Omnia Divina atributa esse invicem aequalia: unde colligit Doct. ergo aliquo modo a se invicem distinguuntur: nihil enim est sibi ipsi aequale. Dicere autem, aliquid sub una relatione rationis esse sibi ipsi aequale sub alia relatione rationis, nihil est dicere: quia relatio rationis non esset in re, quam diceretur aequalis, sed in mente cogitante tantum existeret. ,, Ad quid etiam Doctores (ait tandem Doct. Sub. alia innumera omittendo) qui tenent opositam opi- ,,

,, nions, implent tot quintexnos, ostendendo unũ atributũ ex alio si n̄ ē ,,
,, inter ea, nisi deferentia relationũ rationis tantummodo? ::: Similit ,,
,, ad quid asignant ipsi ordinẽ atributorũ, quasi esentia sit fundamen- ,,
,, tũ, et quedã sint propinquiora esentie, quedã propinquiora emanatio- ,,
,, nibus, si tantũ sunt relationes rationis? Quis etiã ordo per comparationẽ ,,
,, ad emanationes? ,, Ità Doct. in eadẽ cit. quęst. Sed penè infinitus essem, si omnia, quę Sub. Doct. sivè ex SS. PP. sivè ex ratione profert adducerem. Sed de hac materia fusius in Theologia.

137. Obj: 1º In Deo ponenda ē unitas perfectisima, ꝯ unitas identitatis formalis ē perfection, quã unitas identitatis realis; ġ. hęc ponenda ē in Deo; ꝯ. hęc oponitur distinctioni formali ġ. formalis distinctio n̄ est admitenda in Deo. Min. 1ª patet: nã unitas identitatis formalis est omniũ maxima. Resp. neg. min. 1ª Nã aliud ē dicere perfectisimã unitatẽ, et aliud unitatẽ omnium maximam; ut ē unitas identitatis formalis. Certum ē ꝗ. Deo congruit perfectisima unitas; ꝯ unitas omniũ maxima, nempe identitatis formalis Divino enti prorsus repugnat. Quia repugnat Divinis Personis, cũ n̄ solũ ipsę inter se n̄ sint unũ, nec identitate formali, nec reali; nã distinguuntur realit. Etiã repugnat similit inter esentiã, et relationes; inter intum et voluntatẽ; ac inter diversa atributa propter rationes superius adductas.

138. Inst: Licet unitas maxima repugnet inter Personas, n̄ repugnat in reliquiis omnibus; ġ. saltẽ in istis admitenda ē unitas maxima, seu identitas formalis. Prob. ant. Posita in reliquiis prę-ter Personas unitas maxima satis explicantur, quę de Deo explicando occurrunt; ġ. Resp. neg. utrumqe ant. Quidquid in Deo ē posibile in ipso ē. quia nihil in eo ē pura potentia, ꝯ quidlibet ē purus actus. ~~seo~~ Si ġ. in Deo (ut dictũ ē) plura n̄ inter quę n̄ ē unitas identitatis formalis; neqe inter alia hęc ē posibilis.

139. Obj: 2º Distinctio formalis pugnat cũ Divina simplicitate; ġ. Prob. ant. Non potest admiti Distinctio formalis in Deo, abqe aliqua compositione; ꝯ. quęlibet compositio pugnat cũ Dinã simplicitateġ. Min. patet. Nã Deus ē actus simplicisimus omni carens compositione.

Resp. neg. ant. et maj. prob. Distinctio formalis benè stat cũ unitate simplicitatis. Vndè si in creaturis etiã simplicibus, ubi ē Distinctio formalis, aliqua habetur compositio, hoc n̄ ā Distinctione formali provenit; ꝯ. ā creatura, quę cũ sit imperfecta; necese ē eã componi saltẽ ex actu, et potentia, atqe ex perfectibili, et perficiente. Deus verò cũ sit infinite perfectus nihil rerũ, quę in eo sũ alterũ contrahit aut perficit; nihilqe ē in eo, ꝗ se habeat vellut in potentia ad actum; idcircò nulla in ipso adest compositio, quamvis plura, quę in eo sũ n̄ sint formalit eadẽ. Prętera si Distinctio realis benè stat in Divinis personis, abiqe

compositione aliqua; quare efficet compositione distinctio minor hoc ē. Distinctio formalis?

140. Inst: Si Divina atributa distinguerentur in Deo formalit tot erent in eo partes quot n. atributa; g. aliqua sequeretur compositio. Prob. ant. Si Divina atributa distinguerentur formalit perfectio formalis unius atributi n. contineretur in altero, nec ē. contra, g. Divina atributa esent totidē partes.

Resp. neg. ant 1m et dist. 2um Perfectio formalis unius atributi n. contineretur formalit in altero conc. realit neg. Quidquid ē in Deo ē unica simplicissima res infinita: ideoq. oportet, quodlibet illius atributū in altero contineri identice, et realit. Verū ex hoc n. sequitur, contineri debere formalit. Etenī licet una Divina Persona n. sit formalit eadē cū aliis, imo ab eis realit distincta, nihilominus ratione esentię, sunt mutuo unū identice, et realiter, et una; in alia unitive continetur per Circumisesionem: nā ut ait Christus Joannis cap. 14 Ego in Patre, et „Pater in me ē.„ Et ut habet S. Ambrosius in Hymno Splendor Paterng Glorię; „In Patre totus Filius, et totus in verbo Pater„ Adeo ut Divinę Personę secundū ēē relativū distinguantur realiter; et secundū ēē absolutū sint unū realit. Ita similiter quamvis Divina atributa n. sint eadē formalit, tamen quidquid ē. in omnibus simul atributis, id etiam totum identice, et realit, in unico ē. Ergo licet in re n. sint formalit eadē, atamen n. sunt tot partes, quot sunt atributa; sicut n. sunt partes, nec quasi partes tres Divinę Personę, licet secundū ēē relativū distinguantur realit. Quipe ratio partis repugnat Deo, ut poté dicens aliquid alteri superadens, et posse credi ab alio; q. omne repugnat in atributis Divinis, unde solum plura dici posunt formalit, unūq. realit. Quod nullā compositionē importat: ut inquit Doct. in 1o Sent. dist. 8. q. 1a

141. Obj: 3o Idē dicendū ē. de omnibus atributis Divinis, ac de magnitudine, et infinitate, d. hęc nec inter se, neque ab aliis atributis distinguntur formalit. g. Prob. min. Omnia atributa sunt ęque magna et formalit infinita; g.

Resp. neg. maj. Quantū ad Infinitatē, et dist. quo ad Magnitudinē. Idē dicendū ē. de omnibus Dei atributis, ac de Magnitudine, sine nomine Magnitudinis intelligatur Immensitas, conc. Si intelligatur quantitas perfectionis, et virtutis, neg. Et dist. min. Dei magnitudo n. distinguitur ab aliis atributis, si Magnitudo accipiatur pro quantitate virtutis, et perfectionis, conc. Si accipiatur pro Immensitate, nego. Si enī Magnitudo accipiatur pro quantitē perfectionis, et virtutis, n. ē. Dei atributū, d. quidā velut modus intrinsecus, quibus atributa omnia aficiuntur. Ideo n. distinguitur ab atributis, sicut atributa distinguntur inter se. Et idē dicitur de Infinitate, de Veritate, et Bonitate, si sumantur tanquā communes entis afectiones; nā ut notat Doct. in 1o Sent. dist. 8. q. 4. „Verū, et bonū in Deo solū ratione diferre„ sed hoc n. oficit nrę sententię, quia sic, ut ex dictis constat, Divi-

na atributa magis distinguuntur inter se, quam Infinitas, Magnitudo, Veritas, et Bonitas, tam inter se, quam a Divinis atributis, evidenter colligitur, quod atributa Divina distinguuntur magis, quam cum distinctione rationis. Ergo cum Distinctione formali ex natura rei.

142. Obj: 4º Si perfectiones simpliciter simplices essent in Deo formaliter plures; in Deo darentur formaliter infinita; sed hoc repugnat in Deo; ergo. Prob. seqa. Si in Deo darentur plura formaliter infinita, darentur plures Dii; sed hoc repugnat; ergo. Prob. maj. Quidquid est formaliter infinitum est Deus; sed ex concessis essent plura formaliter infinita; ergo. Resp. dist. Maj. Darentur plura formaliter infinita, sed identice contenta in Divina essentia conc. aliter nego. Haec identitas cum Divina essentia omnino excludit pluralitatem Deorum: nam haec pluralitas necessario petit plures essentias realiter distinctas. Unde illa atributa Divina, seu perfectiones licet formaliter infinitas, non plures Deos, sed unum tantum efficiunt.

143. Inst. Ergo Divina essentia continet in se omnem formalitatem. Sed hoc fieri nequit, si formalitas a formalitate, atque a Divina essentia distinguitur a parte rei; ergo. Resp. Dist. conseq. Continet in se omnem formalitatem, sed non ut quaedam entitas formaliter eadem. conc. Ut quaedam entitas formaliter eadem; nego. Essentia Divina nequit continere formalitates, nisi eo modo, quo ipse sunt in Deo. Ipse autem non sunt in Deo formaliter eaedem. Ergo Divina essentia continet omnem formalitatem; sed non velut quaedam entitas formaliter eadem. Unde formalitates continentur, et inter se, et in essentia Divina identice, seu identitate reali, quae non pugnat cum distinctione formali; imo hanc distinctionem necessario includit.

144. Obj: Si in Deo essent plures formalitates a parte rei distincte, ibi essent plures formalitates reales, ergo plures essent in Deo realitates; sed hoc repugnat Divinae Simplicitati; ergo. 1a conseq. patet: Nam quaelibet formalitas propria realitate esset distincta. Resp. dist. 1m conseq. 1r jum. in Deo essent realitates secundum quid, concedo, realitates simpliciter, nego. Realitates simpliciter illae dicuntur, quae non solum sunt quid reale, sed etiam se habent admodum actus, et potentiae, seu perfectibilis, et perficientis. Quae vero apellantur realitates secundum quid, licet sint etiam aliquid reale, unaque non sit formaliter alia, tamen ob infinitam ejus perfectionem, haberi nequeunt ad modum, perfectibilis, et perficientis. Hujus posterioris generis sunt realitates, quae vocantur in Deo formalitates, quae minime pugnant cum Divina Simplicitate. Quia licet earum una non sit formaliter altera, cum tamen non se habeant, neque relate ad Divinam essentiam, neque inter se, velut actus, et potentia, nullam efficiunt compositionem.

145. Obj: 6º Quecumque ea sint, quae usquemodo dicta sunt in duplici conclusione; tamen Doct. Sub. non docuit distinctionem a se invectam in Scholas, esse realem; ergo. Prob. ant. Doct. Sub. talem di-

tinctionem statuit mediam inter realem, et rationis, sed haec Distinctio media non est realis, sed fictitia; ergo.

Resp. neg. ant. et dist. maj. prob. Statuit mediam inter realem maximam, et rationis, conc. inter realem quamcumque et rationis, neg. Sub. Doct. Distinctionem formalem vocavit mediam, ut indicaret diversam esse a Distinctione reali maxima, et modali; atque simul esse majorem distinctione rationis. Ve evidentisime constat ejus mens ex pluries dictis, et potissime ex ejus testimonio adducto in 1° Sent. dist. 2ª q. 7ª ubi inquit: „Sed nunquid haec distinctio est realis? Respondeo: non est, „ propie realis, si actualis intelligatur, sicut communiter dicitur, „ realis actualis illa, quae diferentia rerum, et in actu &c.ª„ Vnde tantum negat suam distinctionem esse realem stricte, seu modalem, non vero quomodocumque realem. Vno verbo cum ipso Doct. monitos omnes volo, nec me, nec Doctorem Sub. cuiquam esse refragaturos, si quis hanc distinctionem non formalem, sed realem, l. virtualem, l. rationis vellit eam appellare: dummodo intelligant distinctionem in re existentem, quae omne praecedat intus operationem, et diversa sit ab ea, quae vulgo realis nuncupatur.

QVÆSTIO IV.

An esentia, et existentia inter se distinguantur?

146. Quamvis esentia juxta vocabuli ethymologiam id intelligatur per quod res quaelibet est id quod est: adeo ut hoc modo, seu realiter acepta omnia simul esentialia, et accidentalia rei atributa complectatur; tamen Methafisice, seu formaliter spectata non in collectione omnium atributorum, sed in illo rei atributo, quod in re ipsa est omnium primum, constituitur, et ex quo caetera rei atributa intrinsecus, et necesario dimanant. Sed non solum illud atributum omnium primum est vere tota esentia, sed simul accipi debet cum substracto. Cum enim illud primum atributum habeat rationem actus, seu formae; aliquid postulat vellut potentiam subjectivam, cujus sit actus, et cum quo Methafisicam rei esentiam constituat. Itaque atributum omnium primum est formale esentiae, substractum vero materiale. v.g. si asignetur extensio ut primum corporis atributum, non in sola extensione, sed in re extensa esentia corporis est constituenda, nempe: in extensione simul, et materia 1ª. Quae inde consequuntur atectiones corporis, ut divisibilitas, configurabilitas, locabilitas &c.ª quae ex extensione intrinsecus necesario dimanant, atributa secundaria esentialia vocantur. Accidentia vero licet non sint esentialia tamen eorum posibilitates ad esentialia rei atributa sunt referenda; capacitas enim ea habendi ex ipsa rei esentia necesario profluit, ac posita esentia, capacitas saltem remota eorum in ea simul necesario ponitur.

N 5

147. Atributa esentialia n. secus ac accidentia possunt ee, l. communia, l. propia. Communia dicuntur esentialia atributa, quę universo generi necesario conveniunt, et ideò generica. etiā vocantur; propia autē quę uni tantum speciei sub eodem genere necesario conveniunt, atq.e ideò atributa quoq.e specifica nuncupantur; v.g. In homine capacitas sentiendi ē. atributū esentiale commune, seu genericum, et capacitas intelligendi, propiū, seu specificū.

148. Esentia autē sicut, et res quęlibet existere dicitur, cū extra nihil, et extra suā causam, seu in rerū natura posita ē; n. existunt verò, quę n. sunt ens reale, aut sunt merū ens in potentia. Multiplex verò ē. existendi modus. Potest enī aliquid existere, l. ā se, l. ab alio. Existit ā se, cujus tota ratio existendi in ipso ē; existit verò ab alio, illud cujus existendi ratio ē. in alio ente ā se prorsus distincto. Sic omnes creaturę existunt ab alio: nā ratio cur existant, n. in ipsis, s. in Deo ē: idcircò entia ab alio vocantur. Solus autem Deus existit ā se, quia in ipso tota ē. ratio quare existat; propterea ens ā se jure optimo appellatur. Etiā ens ā se, quia existit independenter ā causa extrinseca, dicitur existere per suā esentiam. Contrà verò quia ens ab alio existit independenter ā causa extrinseca, dicitur n. existere per suā esentiam. Unde constat, inter ens ā se, et ens ab alio, nullum dari ens medium; nā illud existit per suā esentiā, hoc n. existit per suā esentiā, quę sunt contradictoria.

149. Ex his omnibus solet excitari controversia an entis cujuslibet existentia aliqua ratione ab ejusdē esentia distinguatur. Deū existere per suā esentiā omnino distinctam, ab existentia constans, ac firmisima debet ē. omniū Philosoforū sententia. Nā hoc ipso q.d ens ā se existat per suā existentiā n. existere per aliquid ab esentia distinctū. Nec opotū docere quisquā potest nisi ē cineribus suscitet Abailardi damnatum ā Concilio Rhemensi, atq.e ā D. Bernardo jā pluries invictè profligatū. Ideò quęstio instituitur de existentia entis ab alio n. absolutè s. de existentia actuali. Nemo enī nisi fatuus ignorare potest aliquid reale actu existens, n. ee. idem cū nihilo; mera enī posibilitas nil ē; rei verò existentia ē aliquid reale actu existens. Thomistę arbitrantur inter entis ab alio existentia, et esentia, realem versari distinctionē. Et quidam Scotistę, formalē adese. Doct. Sub. nullā, nisi per mentis cogitationem. Quare duę Conclusiones sensum quęstionis patefient. 1.a rationes Thomistarū refutans. 2.a Scoti Discipulis confundens, Magistriq.e mens illis docens.

Conclusio I.

Nullius entis existentia distinguitur realiter ab illius esentia.

150. Prob. 1.o Nequit existentia rei realiter distingui ab ejus esentia, nisi entitas existentię sit omnino de diversa ab entitate esentię; s. entitas existentis n. ē. diversa ab entitate esentię ejusdē rei; g. Maj. prob. Ea diversa dici nequeunt, quorū diversitatis, seu distinctionis nulla ē. ratio suficiens, s. nulla ē ratio suficiens cur distinguantur nisi diversitas existentię ab esentia; g. Min. prob. Si aliqua ratio eset maxima asignata ā Thomistis; s. hęc n. probat distinctionē inter existentiā, et ejus esentiā; g. Prob. min. Ideò, juxta Thomistas esentię entitas ē. distincta ab entitate existentię, quia esentia, cū res producitur, nequit transire de n. existente, ad existentem, nisi per aliquā formā ā se distinctā; scilicet per existentiā eo modo, quo corpus nequit tran-

sire de n. ee. rotundo ad ee. rotundum, nisi per formam a se distinctam, scilicet; p. figuram; ā hæc ratio n. probat talem distinctionem; ḡ. Prob. min. Tunc tantum debet haberi forma distincta quando res actu existens vera mutatione mutatur, ut in exemplo apposito corporis; ā. quando advenit existentia, esentia n. ē. actu existens; ḡ. Prob. maj. Quando res n. ē. actu existens sicut nullum ē. præcedens subjectum, nulla potest in re contingere vera mutatio, ā. tota res simul ponitur, quæ antea nihil erat; ḡ.

¶ Clare aparet, q. Thomistæ in hac probatione loquuntur de existentia actuali, respectu esentiæ posibilis; proindeq. ā nostra quæst. longe distant. Vt enim constat in num.° 149. de existentia respectu esentiæ actualis loquitur. Si autem adhuc in hoc sensu accepta, contendant, existentiam esentiæ distingui ab esentia existente, dicant quæso per quid diferant? Non per existentiam, quia utriq. ē. communis, ac in utraque exprese involvitur. Nam existens esentia, et actualis esentia sunt duo omnino synonima. Nihil itaq. ē. per q. existentia esentiæ ab existente esentia distinguatur.

151. Prob. 2.° ratione ad hominem satis valida, qua Thomistas perstringit N. Fortunatus ā Brixia. Inquit enim: illa entitas, seu forma, quæ vocant Thomistæ Petri v.g. existentiam, n. minus ē. nihil re ipsa, quando Petrus n. existit, ac purum nihil ē. ipsa Petri esentia. Nunc sic: l. illa entitas existentiæ indiget alia forma ā re distincta, ut cum Petrus producitur, ponatur, et ipsa extra nihil; l. n. indiget. Si indiget; quæro, de illa alia forma per quid formaliter desinat ēē. Methafisice posibilis, et fiat actu; et ita de alia usque in infinitum. Si n. indiget, ā. re ipsa formaliter transit ā statu Methafisicæ posibilitatis, ad statum actualitatis; ḡ. etiam ipsa Petri esentia independenter ā forma distincta potest optime extra sui nihil constitui. Hæc ratio patet, etenim quibus æqualiter convenit Methafisica posibilitas, eodem modo existentiam obtinent, et in rerum natura collocantur, ā. entitas, qua esentia Petri ponitur extra nihil ē. æqualiter posibilis Methafisice, ac ejus esentia; ḡ. sicut ista entitas ponitur extra nihil se ipsa formaliter, etiam ipsa esentia Petri, ḡ. n. per entitatem ā se distinctam.

152. Obj: 1.° Existentia rei creatæ, separari potest ab actuali ejus esentia, ḡ. Prob. ant. Natura humana Christi Dni prædita n. ē. propia existentia, ḡ. Prob. ant. Natura humana Christi Dni existit propia Divini Verbi existentia, ḡ. Resp. neg. totum Argumt. Nam absurde omnino aseritur, naturam humanam in Christo propia carere existentia. Sicut enim in Christo duplex ē. natura, humana nempe, et Divina, ita duplex omnino ē. existentia. Vna contingens, quæ respondet naturæ humanæ, altera prorsus necesaria, quæ congruit naturæ Divinæ. Subsistit quidem natura humana in Christo per subsistentiam Verbi, cæterum Verbi existentia n. existit. Longe enim invicem distant existentia, et subsistentia. Nam per existentiam indicatur rem positam ēē. extra suas causas. Per subsistentiam vero significatur naturæ incommunicabilitas alteri Supposito; quæ duo sunt plane diversa. Qui plura hac de re cupiat, Doct.m legat in 3.° Sent. dist. 6.a ubi demonstrat, Verbum Divinum asumere n. potuisse naturam humanam nisi propia existentia donatam.

153. Obj: 2.° Quidquid contingens ē. ac dependens ab eo distinguitur, q. necesarium ē. ac independens; ā. existentia entis ab alio ē. contingens, ac dependens; esentiaq. necesaria, ac independens; ḡ. Resp. dist. min. Esentia posibilis entis ab alio ē. necesaria, ac indepen-

dens, concedo; Esentia actualis; nego. In Disputatione secunda quest. 2.a numero 49. et sequentibus ostensum fuit rerum posibilitatem ipsis intrinsecam, et necesariam esse. Idcirco esentia entis ab alio si spectetur tanquam mere posibilis, et ipsa necesaria est, neque à Divina voluntate pendet, quod ut posibilis fiat. Verum, si spectetur actualis rei esentia, de qua est questio, hec certè, sicut, et existentia, est omninò contingens, et ut actualis sit à Divina voluntate pendet. Nulla itaque ratio inde potest confici ad aserendum esentie actualis, atque existentie distinctionem.

154 Obj. 3.o Existentia, que sit eadem cum esentia, est propia solius Dei, ergo existentia creature erit distincta realiter ab ipsius esentia. Prob. ant. Solus Deus existit per suam esentiam. Resp. neg. ant. 1.m et dist. ant. prob. Solus Deus existit per suam esentiam, seu independenter à causa illum producente; conc. Solus Deus existit independenter à forma, que sit distincta ab illius esentia, neg. Distinccio clara est. nam Deus existit per suam esentiam, quia existit perse; creatura autem non existit per suam esentiam, quia est ens ab alio, et existit per causam extrinsecam illam producentem, non verò dum producitur aliqua in ipsam inducatur forma existentialis distincta ab actuali illius esentia.

Conclusio II

Esentia, et existentia ejusdem entis neque formaliter ex natura rei invicem distinguntur.

155. Prob. 1.o ex Doct. Sub. qui inquirens in 3.o Sent. dist. 6. q. 1.a an in Christo, in quo sunt due nature scilicet Divina, et humana statuenda sit unica existentia, que unice subsistentie respondeat; an verò due, que duabus naturis congruat; hec exprimit: „ Respondeo, quod in ista quest. certum est (de esse, seu de existentia) esse „ „ tie, quod tantum diferat ab esentia in modo concipiendi: et ita sunt in Christo tot „ „ alia esse, quot esentie. „ Ergo ex Doct. &a.

156. Prob. 2.o ex eodem Doct. in 2.o Sent. dist. 3.a q. 3.a ubi ait: „ Non enim esse existentie habet propias diferentias, alias à diferentiis esse esentie, quia tunc „ „ oportet ponere propiam cohordinationem existentiarum, aliam à cohordinatione esen„ „ tiarum. „ Hoc est. sicut per seriem graduum Methafisicorum exprimitur in eadem re esentiarum ordo, et explicatur quomodo à 1.o atributo esentiali, alia atributa esentialia secundaria sucesive promanent; ita idem exprimi deberet relatè ad existentiam, atque explicare, quomodo ex 1.o atributo existentie alia omnia dimanent. Num sic: id fieri nequit nisi per eum ordinem, qui versatur inter diferentias esentie, sed juxta Doct. diferentie existentie non sunt diverse à diferentiis esentie; ergo Maj. patet. nihil enim est in re, per quod existentia diferre posit ab ejusdem rei esentia.

157. Prob. 3.o Cum eodem Doct. qui in 2.o S. dist. 1.a q. 2.a non tantum docet, „ Nunquam esse esentie separari realiter ab esse existentie; „ Verum etiam contendit omnia equalia esse de esentia, et existentia non solum in statu posibilitatis, sed etiam actualitatis. Quem locum Doctoris exponens Lichetus Autor magni nominis inter Scotistas, rotunde inquit: „ Esse esentie, et existentie dicant

" unā eamdē q. realitatē, suntq. idem tum realit, tum formalit,,
Ergo ex mente Doct. Vrã. Etiā ipse Doct. in 4º Sent. dist. 13. q. 1ª ita habet:
" Dico de illo ordine esentiæ, ēē, et potentiæ, q. simplicit falsū ē q. ēē "
" sit aliud ab esentia;" Hinc Scotistæ, qui inter esentiā, et existentiā,
Distinctionem formalem statuunt, et ferè inter reliqua omnia,
quæ diverso nomine censentur; se Scoti discipulos futuros n. ēē
arbitrantur, nisi ubique clamitent Distinctionē formalem, eo
q. Doct. Sub. inter ea tantùm constituit, inter quæ rationes demonstrant, verè, statuī oportere. Isti enī omnimodè similes videntur
Newtonianis, qui, eo quod Newtonus semel statuit atractionem
mutuam quorumdā corporum, credunt, se Newtonianos ēē n. posse,
nisi omnia naturæ Phænomena atractione explicent, et ubiquè
utantur atractionis vocabulo.

158. Obj: 1º Doct. Sub. qq. Quodlib. q. 1ª inquit: " Dici potest q. esentia,
et ejus existentia in Creaturis se habent sicut quidditas, et modus,
ideo distinguuntur. In Divinis autē existentia ē. de conceptu esentiæ." ē. ex Doct. Dª. Resp. neg. conseqm. Non enī ait Doct. absolutè
esentiā ēē quidditatem, et existentiā modum; ā. q. esentia percipiatur vellut quiditas, et existentia instar modi. Ex quo inferri tantum potest distinctio rationis: præsertim si hæc conferantur cum sequentibus verbis, quibus inquit in Divinis esse
esentiā ēē conceptu esentiæ. Id unū ē. hic intendit Doctor, esentiā creaturarū percipi posse tanquā merè posibilem, quin
cogitemus de earū actuali existentia; Deum autem percipi n.
posse posibilem, quin simul percipiatur actu existens, quia ratio existentiæ Dei ē. in ejus posibilitate; contra verò Creatura potest ēē posibilis, licet actu n. existat, quia in ejus posibilitate n. ē. ratio suæ existentiæ.

159. Obj: 2º Si esentia Creaturæ esset eadem formalit cū illius existentia, nequiret esentia intelligi absq. existentia, ā.
esentia creaturæ optimè potest percipi absq. ejus existentia, ē.
Prob. min. Esentia optimè potest percipi absq. ejus oposito, ā. existentia ē. oposita esentiæ, ē.

Resp. dist. min. Esentia Creaturæ optimè potest percipi absq. existentia, si sumantur in diverso statu, conc. si sumantur in eodem statu, neg. Et similit dist. min. prob. Si enim esentia accipiatur in statu meræ posibilitatis, et existentia in statu actualitatis; tunc n. solùm esentia merè posibilis potest percipi absq. existentia actuali,
imò necesariò percipi debet, quia sic sunt oposita, et incomposibilia; quia ē. contradictio, ut una eademq. res intelligatur ut merè posibilis, et simul ut actu existens. Verū si esentia,
et existentia accipiantur eodem statu, hoc ē: l. ambæ tanquā Metafisicè posibiles, l. ambæ tanquā actuales; tunc neq.
esentia posibilis potest percipi absq. existentia posibili;
neq. esentia actualis absq. existentia actuali; quia
in eadem notione includuntur; alit esentia simul esset
posibilis, et n. posibilis; actualis, et n. actualis.

Quæstio V.

An, et quodam sensu Creaturarum essentiæ sint necesariæ, et immutabiles?

160. Omnes rerum essentiæ, necesariæ, atque immutabiles à Philosofis vulgò apelantur. Licet enim ex dictis de rerum posibilitate in Disp. 2ª q. 2ª num. 42. clare resolutio pateat; nihilominus ~~est~~ res tan abstracta, et dificilis, clariùs apareat, nonnulla breviter tradam. Ad quod recolere oportet, quod in 2ª Logicæ parte disp. Vª q. 3ª n. 29 de necesario dictum fuit supra, quod addere restat, quod sicut necesarium dicitur, illud, quod ita est, ut opositum nequeat fieri; et è contra contingens, quod ita est ut non esse etiam posit; vel ita non est, ut esse etiam posit. Quod triplex dicitur: nempe contingens Methafisicè, Phisicè, et Moraliter. Contingens Methafisicè est cujus opositum non repugnat potentia Dei absoluta; ut v.g. Non combustio stupæ in fornacem accensam injectæ. Contingens Phisicè est cujus opositum est Phisicè posibile, et contingere potest, salbis naturæ legibus. Sic sunt contingentes omnes actiones, et efectus permanantes à causa libera. Contingens verò Moraliter illud apellatur; cujus opositum est Moraliter posibile, et æquè accidere potest. Ut v.g. Si duo poma in omnibus similia puero exhibeantur, ut ex illis unum eligat, quod maluerit.

161. Moralis contingentia est omnium maxima, quia maxima in illa adest indiferentia; ita ut quod Moraliter contingens est simul Phisicè, et Methaficisè contingens sit. Minor verò est contingentia Phisica, atque Methafisica omnium minima. Unde quod est moraliter contingens nullomodo est necesario; Phisicè contingens potest esse necesarium moraliter; contingens verò Methaficisè potest esse simul Phisicè, ac Moraliter necesarium. Ens autem Methafisicè, ex se, et absolutè necesarium est etiam proxsus immutabile: nam immutabile dicitur, quod esse nequit aliter ac est sicut, et mutabile, et contra ~~mutabile~~ vocatur, quod potest esse aliter ac est. Mutabile, et immutabile totuplex recensetur, quotuplex est contingens, et necesarium; adeò ut respectivè contingens, et mutabile, necesarium, ac immutabile reciprocentur; Methaficum necesarium, cum Methafisico immutabile; cum Phisico, Phisicum; et cum Morali, Morale: ac ita contingens relatè ad mutabile. Ratio est manifesta: Nam in eo ordine, in quo aliquid est mutabile, esse potest aliter ac est; et in quo est immutabile, esse nequit aliter ac est.

162. Ex hoc infertur, quod quidquid est absolutè, et ex se necesarium, ac immutabile, est quoque ens à se, et ab omni causa extrinseca proxsus independens, atque secundum omnem posibilem perfectionem planè infinitum. Cum igitur tantum unicum esse posit ens undequaque actu infinitum unum etiam duntaxat exit ens, quod sit ex se, et absolutè necesarium, ac immutabile, nempe: Solus Deus. Propterea nulla res à Deo distincta potest esse ex se, et absolutè, necesaria et immutabilis. Quare videtur an rerum sit, et quo sensu proloquium Philosoforum, de necesitate, et immutabilitate essentiæ creaturarum.

Conclusio I.

Actuales Creaturarum essentiæ, nec omninò necesariæ, nec immutabiles sunt.

163. Prob. 1º ex Doct. in 1º Sent. dist. 8. q. 5ª ubi inquit; „Nihil aliud à Deo ē. im-„ „mutabile, loquendo de mutatione, q. ē. versio, quia nihil aliud ē. formalit ne-„ „cesarium. Quodlibet enim aliud ē. mutabile subjective, nisi contra accidat propter„ „imperfectionem negativam: putat ultimum accidens, q. nullius perfectionis ē. „ „capax propter sui imperfectionem; g. ex Doct. Subª.

164. Prob. 2º ratione: Actualis rei esentia ut constat ex precedenti quest. n. differt ab actuali ejus existentia, s. actualis existentia neque omnino necesaria, neque immutabilis ē. g. Prob. min. Omnes creaturæ sunt entia ab alio; g. sunt contingentes; s. quod contingens ē neque necesarium ē neque immutabile, g. 1ª Conseqª patet: nam creaturæ, sicuti prius quam essent n. erant, ita postquam sunt possunt n. ee.

Confirmatur ex tot mutationibus, quæ in esentiis pasim aparent ex alterationibus, quas patiuntur, quatenus novi modi, novæ q. qualitates, possunt illis advenire. Etiam mutantur, quia transeunt a potentia ad actum; seu quatenus modo agunt, modo n. agunt; modo una actione, modo alia habent; et quia Deo impediri possunt, ne ullo modo operentur: Deus enim omnes effectus causæ secundæ impedire potest. Quæ omnia aliaq. innumera, quæ referre molestum esset, clarè probant mutationem rerum.

Conclusio II

Posibiles Creaturarum esentiæ in abstracto, et ut meræ tales considerate, necesariæ sunt, et immutabiles; longè tamen minori immutabilitate, et necesitate, ac ea quæ Deo tribuitur.

165. Prob. 1ª pars. 1º Posibiles creaturarum essentiæ in abstracto considerate, consistunt in earum posibilitate, seu n. repugnantia; s. hæc posibilitas ē. necesaria, ut in Disp. 2ª q. 2ª num. 42. dictum fuit; g. 2º Sunt etiam immutabiles considerate ut meræ tales. Nam quælibet rei essentia constituitur talis esentia per determinata quædam esentialia atributa; g. ut talis ē immutabilis. Prob. conseqª Nequit mutari, nisi loco illorum atributorum esentialium, alia sustituantur, s. tunc jam n. ē. talis essentia, s. alia distincta erunt.

166. Prob. 2ª pars. Ea atributa esentialia, quæ constituunt posibilem creaturarum esentiam aliquam, faciunt compositionem Methafisicam; s. hoc ipso n. ē. creaturarum esentia necesaria, et immutabilis æquè ac ea, quæ Deo tribuitur; g. Maj. ē. clara, nulla enim res creabilis ē. summè simplex. Min. prob. Ubi quædam ē. compositio, nequit ibi intelligi summa necesitas, et immutabilitas equalis Divinæ; g. Prob. ant. Nequit intelligi compositio aliqua quin intelligatur plura, quorum unum ab altero perficiatur, s. quidquid perficitur n. ē. necesarium, et immutabile æquè ac Deus; g.

¶ Ex tribus præcipuè rationibus venit diversitas necesitatis, et immutabilitatis inter essentiam Dei, et creaturarum. 1ª ē. q. essentia creaturæ, ut tote finita, tote puperi, aut minui addendo, l. subtraendo ab ea aliquem perfectionis gradum; q. omne repugnat esentiis Divinæ, utpotè infinita. 2ª Quia essentia creaturæ ē. quædam participatio ab extrinseco, etiam ejus necesitas, et immutabilitas ē participata ab alio, q. similit Deo repugnat, qui ē. necesarius, et immutabilis ab intrinseco. 3º Esentia creaturæ ē. necesaria, et immutabilis hipotetice, negativè, participativè, et secundum quid; esentia autem Dei ē. prorsus absolutè, positivè, et simpliciter necesaria, et immutabilis, ut inquit Doct. in 1º sent. dist. 30. q. 2ª

167. Obj: Si hoc ita esset, rerum essentiæ non differrent ab earum modis, quod hoc implicat. Ergo Min. Prob. Omnes concedunt magnum discrimen inter essentiam, et modum; Resp. est aliquod discrimen, quod non adeo latum, ut vulgo creditur. Modi considerari possunt, vel in se quoad suam entitatem, vel relate ad essentiam rei, cujus sunt modi. Si considerentur quoad suam entitatem, cum et ipsi sint vera entia realia, propria ipsi quoque donantur essentia, quæ necessaria, et immutabilis, quæ sicut essentiæ substantiæ, cujus sunt modi. Si vero considerentur relate ad substantiam, in qua sunt, ex qua dimanat, non sunt necessarii, et immutabiles sicut substantia, nec sicut atributa essentialia, Nam hæc ab essentia necessario dimanat, et modi contingentes, ut tote separabiles. Qua de causa, magis contingentes, magisque mutabiles sunt modi, quam atributa essentialia, quod sufficit ad latum discrimen.

Ontologiæ Liber II.

De Generalibus Entis Divisionibus.

Quotquot in Mundo sunt entia, vel Accidentia sunt vel substantiæ; vel causæ, vel efectus; vel simplicia, vel composita; vel permanencia, vel sucesiva; &c. Ut autem hæc omnia, Methodo, qua fieri posit acomodatiori exponantur, in tres Disp. hunc librum partiri liceat: quarum 1a erit de Substantia, et Accidente. 2a de causa, et efectu. 3a vero, ut compendiosius plura simul complectantur de aliis quibusdam entium generibus.

Disputatio I.

De Substantia, et Accidente.

1. Numero 1. in q. 8a Logiæ part. 2a de substantiæ notione, ejusque diversis definitionibus fusiori nimis stylo fuit pertractatum. In q. autem 9a ubi de Accidente Predicamentali dictum fuit, quod Scholastici Accidens dividere solent in absolutum et relativum; Modale, et non Modale. Sed hæc divisio Accidentis Recentioribus Philosofis nullomodo placet; Nam Accidens, modus, et modificatio, apud idem proxime significat; idcirco nullum agnoscunt Accidens vere absolutum, quod existere queat independent ab omni substa. Quibus præibit Doct. Subt. in lib. 1o Disc. q. 7a ubi hæc habet: „ Accidentia sunt dispositiones

„ seu modi se habendi, quibus res talis, l. talis se habet; „
„ ut albedo, quæ secundum Arist. idem ē. q. ēē album, est
„ dispositio, seu modus se habendi, secundum quem res dicitur alba. „

2. Cum vero agitur de explicanda horum modorum natura, neque Recentiores ipsi conveniunt. Quidam arbitrantur modum quemlibet nihil aliud ēē, quam ipsam rem ita se habentem. Rem ita se habere dicunt, cum refertur ad res alias extra se positas: adeóque contendunt, modos omnes ēē. meras denominationes extrinsecus rei advenientes, ipsa re prorsus immutata manente. Hujus generis modos admittit Doct. inter quos recenset relationes rationis, motum localem totius, durationem &c. Quibus positis nulla nova perfectio rei advenit, ipsisque sublatis nihil illi detrahitur. Quos dividunt in modos positivos, et negativos. Positivos ~~vocat~~ vocant quid reale aliquam subtō perfectionem exprimunt. Negativosque qui negationes perfectioni in subto designant. Sic extensio figuratio, atque sapientia, sunt modi positivi. Ignorantia, atque cæcitas, tenebræ &. negativi dicuntur.

3. Aliqui propugnant, plurimos ēē Modos reales, et positivos, quibus res intrinsecè modificatur, ac per eorum accessum, aut recessum in se ipsa mutatur, q. citra omnem dubium debet ēē. dari modos reales, et positivos, qui rei aliqui superaddunt. Nam 1º. plures sunt modi, qui intenduntur, et remittuntur: intendi autem, et remitti nequit, q. positivum, et reale n. sit. Plures similit, quibus positis nova atributa esentialia in rebus ipsis consurgunt, ut sunt diversarum substantiarum unio, ac mistio, dum fit substantiale compositum. Plures demum sunt modi, qui positivis, et realibus donantur proprietatibus, ob quas ipsi modi specifice differunt ab aliis modis ejusdem generis; ut in figura apparet. Quis vero dicere, aut intelligere poterit hæc omnia convenire meræ negationi, aut denominationi extrinsecus advenienti? Res adeo clara ē. ut frustraneum judico in quæst. traducere. Unde ad substantiam individuam, seu individuationis principium transitum facio.

Quæstio I.

Per quid Substantia fiat individua?

4 Substantia individua, quæ ab Arist. Substantia 1. vocatur; ē. Substantia ipsa singularis, seu quælibet Substantia, quæ existit in rerum natura: quidquid enim simpliciter existit ē. individuum, et singulare. Hic verò n. accipitur singularitas vaga, aut indeterminata, quæ sicut, et universalitas juxta Doct. ē. opus intus, s. accipitur singularitas determinata, per quam res in se cernitur, ab omni eo, q. n. ē. ipsa. Unde nomine individui, seu individuæ Substantiæ illud intelligitur, in quo omnia sunt determinata, nihilq. adest, q. exigat ulterius determinari. v.g. Petrus dicitur individuum, quia omnia, et singula, quæ Petrum constituunt, scilicet rationes entis substantiæ, spiritus, corporis, mixti, viventis, animalis, hominis, ità in eo sunt determinata, ut singula habeant in suo genere, et ordine ultimam determinationem.

5 Individuum juxta ejus nominis ethimologiam, idem ē. ac indivisibile in partes ejusdem rationis cum ipso individuo, quæ partes subjectivè dicuntur; nec quidquam potest ēē ità indivisibile, nisi fuerit ultimò determinatum. Non verò intelligitur de indivisibilitate in partes essentiales, aut integrales, sive homogeneas, et etherogeneas; Nam hic homo potest resolvi in animam et corpus, hoc corpus in organicum in carnem, ossa, nervos, venas, &. et hic lapis in plures partes lapideas; s. tunc resolvuntur quatenus composita, n. q. quatenus individua; sub hoc enim respectu, nec neque hic homo potest dividi in plures homines, neque hoc corpus, aut hic lapis, in plura corpora, aut plures lapides.

6. Id, q. constituitur res aliqua in ēē. individuo <u>individuatio</u> appellatur: et quia res individua dicitur etiam hæc, et n. alia, ideo Scholastici <u>heccæitatis</u> nomine, individuationem designant. Illud autem, per quod in re individua habetur individuatio, vocatur in Scholis individuationis principium. Unde quærere quodnam sit individuationis principium, idem ē. ac inquirere causam, aut rationem, cur res in tali specie, sit individuata, et ultimò determinata.

Qua in re n̄ levis ē inter Philosophos contentio. Nonnulli ex Antiquioribus, quos refert Doct. in 2.° S. dist. 3. individuationis principium ajunt ēē actualem rei existentiã. Primus adhesit Clar. Joanne Bap. Du-Hamel Meth. tract. 1.° Disp. 1.a q. 6. et etiam Loquius lib. 2.° cap. 27. Quidam vero ēē dicunt materiam qua materia ē; alii materiã quantitate signatam; alteri solã quantitatẽ; aliqui demum collectionẽ omnium Accidentium; Sed hos omnes refelicit in loco. Et quamquam ipse statuat principium individuationis in aliquo positivo ēē collocandum, n̄ tamen expresse decernit, quodnam illud sit, nisi quod ait, ēē ultimam diferentiã in cohordinatione Substantiæ.

7. Sed ut hæc ultima diferentia claritate possibili appareat, distinguit ibidem Doct. duplicem diferentiam numericam, scilicet: 1.am et 2.am Prima ea ē. qua res in se ipsa ē. individua, et omnino determinata. 2.a vero illa, per quam nos possumus rem individuam ab omni alia distinguere. Diferentia 2.a juxta ipsum Doct. ē. rei accidentia; n̄ enim possumus rem unam individuam ab alia ejusdem speciei distinguere nisi per accidentia; v.g. per hæc forma, figura, locus, stirps, nomen, patria, tempus. Quare cum asserit ultimam diferentiam ēē ultimum actum in cohordinatione substantiæ, de 1.a diferentia numerica loquitur, quam etiam entitatem individualem appellat.

8. Etiam Recentiores, in hac parte, nonnulli nobis opponuntur. Sit pro omnibus Clar. Sagnerius Ontologiæ Sect. 3.a cap. 3.° ubi exponens omnimodam entis individuationem ēē rationem intrinsecam individui, concludit tandem: „Principium individuationis ēē omnimodam de-„ „terminationem eorum, quæ enti actu insunt.„ Eamdem Conclusionem iisdem etiam verbis statuit Jacquierius Methaphisicæ Part. 1.a cap. 2.° Art. 3.° Verum isti, sicut et qui eorum texunt vestigia videntur confundere individuationis principium cum ipsa individuatione et propositæ quæst. nullomodo satisfacere. Nemo enim ignorat, individuum ēē talem per individuationem, et ultimo determinatum per ultimam ejus determinationem. Ulterius enim quæstio progreditur, inquirens, quodnam sit hujus individuationis, seu determinationis principium? Respondere autem, ēē omnimode determinatum, quia habet omnimodam determinationem, nihil ē aliud, quam respondere per id ipsum, quod inquirit quæstio. Quare in conclusionibus sequentibus eas omnes opiniones, quas Doct. refellit, refutabo. Posteaque Scoticam sententiam statuam, illamque ejus rationibus firmabo.

Conclusio I.

Substantia n̄ fit individua per actualem sui existentiam.

9. Prob. 1.° ex Doct. in 2.° Sent. dist. 3.a q. 3.a ubi ita ratiocinatur: „Quod præsupponit co-„ „hordinationem, et distinctionem alterius n̄ ē. p.a ratio distinguendi ipsum, l. deter-„ „minandi ipsum; sed existentia, ut determinata, et distincta præsupponit ordi-„

„ nem, et distinctionem essentiarum; igitur existentia, non est 1.a ratio distinguendi, et de-
„ terminandi essentia. „ Alias plures rationes assignat citato in loco.

10 Prob. 2.o ratione. Substantia priusquam actu existat, jam est possibilis, sed quælibet substan-
tia mere possibilis intelligitur singularis, et individua, ergo non fit individua, et singu-
laris per existentiam. Min. patet. Nam non est possibilis substantia in genere, et om-
ninò indeterminata.

11 Obj: ex Joanne Baptista Du-Hamel. 1.o inquit: „ Existentia est singularis, et efficit rem „
„ singularem: quod enim dat esse dat simul, et tale esse, et singulare; neque enim res uni-
„ versim, sed hic, et nunc existit; ac sola demum existentia essentiam ex se vagam, „
„ et indifferentem omninò determinat. 2.o tunc efficitur natura universalis, cum „
„ secundum se spectatur, et abstrahitur ab existentia singularis; ergo signum est „
„ naturam non effici singularem, nisi per existentiam: sublata enim existentia, „
„ jam natura concipitur universalis. „ ergo

Resp. ad 1.m concedo, existentiam esse sin-
gularem, quia non nisi singularia sunt possibilia; ac proinde nego ab existen-
tia rem 1.o effici singularem. Existentia enim supponit rem jam possibilem, quæ
non nisi quatenus singularis possibilis est; idcirco existentia ipsius rei singu-
laritatem non efficit. Per existentiam itaque nihil aliud præstari intelligitur,
nisi quod res in se jam completa in esse possibili, actu ponitur in rerum natu-
ra; atque existentia ipsa ab essentia in se jam completa; ac omnimodè deter-
minata, non nisi in modo concipiendi distinguitur, ut in præcedenti quæstione
dictum est, et ipse Du-Hamel probat in Methafisica disp. 1.a tract. 1.o q. 4.a
2.um verò nullius est momenti, nam totum innititur illi positioni, quod „ sublata „
„ existentia, jam natura concipitur universalis, „ quæ propositio est penitus falsa:
optimè enim concipitur res singularis, verum etiam dumtaxat possibilis
ut cuilibet est evidens.

Conclusio II.

Neque sola materia quatenus est altera pars compositi, neque
quantitate signata, imò nec ipsa quantitas est individuationis
principium.

12. Prob. 1.a pars. Ex eadem num.o materia possunt haberi sucessivè diversa indivi-
dua, per diversam ejusdem materiæ dispositionem, atque determinationem; sed hoc fie-
ri non posse, si ex materia veniret individuationis principium; ergo Prob. min. tunc
ex eadem num.o materia non posset haberi nisi eadem numero individuatio, et
non nisi unum idemque individuum; ergo ¶ Idem dici potest de forma compositi; sci-
licet: quod ex una determinatione formæ haberi nequit individuationis princi-
pium. Nam etiam posita eadem num.o forma, compositum inde consurgens potest
esse numericè diversum, si diversa fuerit numero materia, quæ cum forma
conjungitur. Præterea, materia, sicut quælibet limitata natura, non est de
se hæc, et individua; aliter non nisi una numero materia esset possibilis, et
non nisi una numero materia esset in omnibus, quod Pantheismum manifeste
sapit. Proindeque tam de materia, quam de forma, iterum deberet inqui-
ri, per quid ipsa sit individua; ergo

¶ Dicitur in Conclusione, quatenus est altera
pars compositi; quia individuatio materiæ, quatenus materia in se spectata est
substantia; per illius esse non in se invicem cum alia materia, sed separatim ab illa,
haberi potest.

13. Prob. 2.a pars. 1.o Materia, priusquam adveniat quantitas, jam est individuata;
ergo Prob. ant. Quantitas profluit ex materia; ergo ex materia jam individuata.
Ant. patet: nam materia est prius quantitate. Prob. conseq.a singulare, et de-
terminatum; non nisi ex re determinata, et singulari dimanare potest; ergo
si quantitas dimanat ex materia, jam est individuata. 2.o Materia exis-
tere potest absque omni actuali extensione, seu quantitate; ergo Hæ rati-
ones à fortiori probant, Accidentia quæcumque esse non posse individuationis
principium. Nam Accidentia rei adveniunt jam completæ, et quoad essen-
tiam omnimodè determinatæ, ac possunt ab illa removeri; ergo Acciden-
tia non fiunt Substantiæ individuæ; imò ipsa Accidentia sunt individua,
et singularia, quatenus profluunt ab individua substantia, illique inhæ-
rent; ut cum Doct. Angelico asserit Sub. Doctor.

14

14 Prob. 3.a pars. Ratio sufficiens cur reddat aliquis substantia individua, adesse debet in omni re, quæ sit individua; ꝺ. quantitas (hoc ē. molis) seu extensio n̄. ē. in omni re individua; ꝗ. Prob. min. Quantitas n̄. adest in substantiis spiritualibus, et inextensis, quæ tamen sicut existunt, etiā s̄. singulares, et individuæ; ꝗ.

¶ Argumenta, quæ in oppositū opponi possint facilè solvuntur, s.i illa atendatur Scotica Distinctio diferentiæ numericæ in primam, et secundam. Naꝗ 2.a numerica diferentia provenit ex accidentibus, et 1.a provenit ex ipsa substantia.

Conclusio III.

Substantia fit individua per ēē. totius suæ entitatis in ipsa, non in alio, sed separatam à quolibet.

15. Prob. Substantia individua ē. substantia in suo genere omnino determinata; ꝺ. Substantia quælibet in genere substantiæ omnimodè determinatur per ultimam diferentiā intrinsecā ejusdem Substantiæ; ꝗ. Prob. min. Præter ultimā diferentiā alia posterior in eodem ordine minimè habetur; ꝗ. Prob. ant. Ultima diferentia intrinseca in qualibet substantia ē. ultimus modus se habendi illi intrinsecus, ꝺ. ultimus intrinsecus se habendi modus in qualibet substantia ēē nequit nisi ēē quo tota illius entitas sit constituta in eadem substantia, nullaq.e pars in alio habeatur, ꝺ. à quolibet alio sit separata; ꝗ. Prob. maj. Omnes intrinsecæ diferentiæ, quibus determinatur ipsa Substantia, sunt modi illius intrinseci, quibus ea succesivè perficitur; ꝗ. cū posteriori perficitur ultima determinationē; ꝗ. hic ēēe quo Substantia fit individua.

Conf.r Per id constituitur Substantia in esse individui per q̄. substantia ipsa fit num.o distincta à reliquis omnibus, ꝺ. Substantia per id solū fit num.o distincta à reliquis omnibus, per q̄. tota ē. in se ipsa, in alioq.e n̄. ꝺ. ab aliis separata; ꝗ. Prob. min. Ea diferunt num.e quæ numericā eficiunt multitudinē; ꝺ. eo ipso quo una Substantia n̄. sit alia, ꝺ. ab illa prorsus separata, Substantiæ ipsæ numericā constituunt multitudinem; ꝗ.

16. Obj. Cū doctrina asserta, confunditur individuū, seu individuatio cum unitate entis, ꝺ. hoc nequit admiti, ꝗ. Prob. maj. Individuū ēē. asseritur, illud, q.d ē. indivisum in se, et distinctū à quolibet alio, ꝺ. id ipsū dicitur ēē. unū; ꝗ. Resp. dist. maj. Confunditur individuatio cū entis unitate numerica, conc. cū qualibet entis unitate; neg. Et similit.r dist. min. Sicuti unū, et ens minimè distinguuntur, ita unitas numerica, et entitas numerica, seu individualis sunt unū, et idem; idcirco individuatio, et numerica Substantiæ unitas, una num.o Substantia, et individuum idem sunt. Quemadmodū unitas numerica n̄. ē. confundenda cum unitate specifica, aut generica ejusdem substantiæ quia inter eas adest formalis Distinctio: ita individuatio cū unitate quacumq.e quæ sit minor unitate numerica confundenda n̄. ē. sicut n̄. confunditur; naꝗ per quamcumq.e unitatem n̄. determinatur Substantia, ꝺ. per unitatē tantū numericā.

17. Inst. Ergo individuatio consistit in mera negatione sicut quælibet unitas; ꝺ. hoc oponitur menti Doct. dicentis; individuū ēē. 1. Substantiæ, et specificæ naturæ fieri individuū per entitatē positivā superaddiā, atq.e individuitatē ēē. ultimā diferentiā in coordinationē substantiæ; ꝗ.

Resp. dist. conseq. consist in mera negatione sicut quælibet unitas, si tam individuatio, quæ unitas considerentur in abstracto, conc. si considerentur prout veræ s̄. in rerū natura, neg. Cū alias dictū fuit, ens, et unū in negatione consistere, considerantur tunc ens, et unū in abstracto, et secundū id, q.d connotant. Nam reverà ens connotat negationē intrinsecæ contradictionis; et unum negationem distinctionis in se, et identitatis cū alio. Quod ē. certe dellutt substractum, et subjectū quid positivū, cū sit ea ipsa res, quæ ens vocatur, et dicitur una. Quod omne de individuatione, sicut et de unitate numerica, pariter dicendum est.

Corollarium I.

18. Ut vero nihil involutum maneat, advertendum restat, individuationem, et numericam unitatem ab entitate individuali nullomodo distingui formaliter, sicut unitas specifica ab entitate specifica minime formaliter distinguitur. Caeterum unitas numerica utique distinguitur formaliter ab unitate specifica cum qua facit compositionem Metafisicam; ut docet Doct. in 2º Sent. dist. 3. q. 6. „ Illa realitas, a qua accipitur differentia specifica „ „ potentialis e. respectu hujus realitatis, a qua accipitur differentia individualis, sicut si essent, res, et res; n. enim realitas specifica ex se habet unde per identitatem includat realitatem individualem; s. tantum aliquod tertium (nempe individuum) includit ambo ista per identitatem.

Corollarium II

19. Hoc omne confirmat Doct. simulque expresse supponit, formam individualem ee. substantiam, in QQ. Meth. lib. 7º q. 13. ubi compendio refert omnia, quae pluribus distinctis quaestionibus disseruit in Sent. libris. Ait enim: „ Non quaerit quaestio, quo distinguuntur duo formalit. quia distinctione distinguuntur; igitur distinguuntur relatione sicut et om- „ „ nia relative oposita. Nec quaeritur de fundam.to proximo relatio- „ „ nis; quia illud e. quantitas, duo enim sunt duo dualitate. Sed quae- „ „ ritur de 1º principio distinctivo, q. e. causa distinctionis aliorum, et „ „ illud e. Substantia, quia forma individualis e. postrema forma „ „ in cohordinatione Substantiae. „ Id autem nihil e. nisi quidam mo- „ dus se habendi in essentia, cum qua realiter identificatur, et formaliter distinguitur ab essentia ipsa, a qua profluit, n. secus, ac formalit. distinguitur unitas numerica ab unitate specifica.

Quaestio II

Quid statuendum possit indiscernibilium Principium?

20 Quaestione de principio individuationis resoluta, nunc venit pertractare de indicernibilium, seu indistinctorum principio, quo posito in entibus, horum unum sit ab altero omnino indistinctum. Leybnitius hujusmodi principium constituit in omnimoda similitudine, ita ut si duo forent entia perfectissime similia, ea n. solum essent indistincta, s. unum, et idem ens penitus essent. Atque adeo progressi sunt Leibnitii Sectatores, ut affirmarent duo entia absolute similia ee. impossibilia, et neque a Deo infinita, qua pollet virtute, creari posse. Adversus hanc sententiam vellut sufficienti ratione minime fundatam, Divinaeque Omnipotentiae, ac libertati ~~om~~ offensivam, in hujus seculi initio insurrexit Samuel Clarkius, qui gravissimam hac de re contentionem cum Leibnitio habuit. Postea Leibnitii sententiam susceperunt Wolfius, aliique ejus conditionis homines; et quod mirum e! Viri tam doctissimi, ut Gaspar Sagnerius, et Antonius Genuensis.

21 Sagnerii Annotator asserit commentum hoc Leibnitii rem novam ee. et a Leibnitio initium habuisse; s. quam falsum sit ejus judicium constat ex QQ. Methafisicis Doct. Sub. ubi aparet jam pridem hanc sententiam reprobasse. Nam in q. 13. lib. 7. reprobat hanc propositionem: „ Ejusdem sensibilis simile omnino n. discerneretur ab ipso. „ s. simulque supponit, n. solum duo entia omnino similia ee. possibilia, s. etiam a Deo creari posse, et tamen adhuc essent distincta. Deus enim creare potest quidquid contradictionem n. dicit, seu n. repugnat, et e. possibile. Nunc sic: quae impossibilitas potest ee. ut duo inveni-

antur in Prædicatis essentialibus, et proprietatibus omnino similia? Caeterum ex hoc minime sequitur ēē. indistincta. Nam duæ humanæ mentes sunt omnino similes in natura specifica, et tamen n̄. sunt unum et idem num.º ens. Duo nivei Globuli sunt in albedine prorsus simillimi, et n̄. ē eadem num.º albedo in utroq.e Entitas enim specifica unius humanæ mentis anichilari potest, servata alterius specifica entitate; et unius Globuli nivei albedo potest resolvi, prorsus manente albedine alterius.

22. Amplius, quæ similia sunt distincta etiam dicuntur; ut enim habet S. Hylarius cap. 3.º de Trinit. „ similitudo sibi ipsi n̄. ē.„ Et quæ similia sunt relativè opponuntur; ∂. quæ relativè oponuntur secundum id omne, quo referuntur ad invicem mutuo distinguuntur; ğ. licet sit similia etiam distincta sunt. Nulla enim alia ratione docent Theologi tres Divinas Personas, licet in unica esentia, invicem distingui; nisi quia relativè oponuntur. Quibus cum Doct. suppositis, sit cum ejus mente

Conclusio Vnica.

Principium indiscernibilium nil aliud ēē. potest, quæ perfecta identitas.

23. Prob. Principium indiscernibilium oponitur principio individuationis, ğ. illud, q.d opponitur principio individuationis, erit, per quod constituitur principium indiscernibilium; ∂. principium individuationis n̄. opponitur perfecta similitudo, ∂. tantum perfecta identitas, ğ. Prob. subs. Individuationis principium n̄. facit individua disimilia, ∂. tantum separata, et distincta; ğ. principium indiscernibilium illud statuendum ē. q.d oponitur separationi, seu distinctioni; num sic: sed q.d oponitur separationi, aut distinctioni ē. perfecta identitas; ğ.

24. Obj. 1.º ex Annotatore Sagnerii: Indiscernibilium principium ex principio contradictionis necesario consequitur; ğ. admisso contradictionis principio, debet etiam admitti indiscernibilium principium. Prob. ant. S. Thomas in lib. contrahentes cap. 42. probat, plures Deos ēē. imposibiles, ex eo, q.d plures Dii deberent ēē. perfectè similes, ac proinde ab invicem distingui n̄. posse; ğ.

Resp. dist. ant. Indiscernibilium principium ex principio contradictionis necesario consequitur, si explicetur per perfectam identitatem; conc. Si explicetur per omnimodam tantum similitudinem; neg. Neminem latet principium contradictionis ēē. illud vulgare: Imposibile ē. idem simul ēē, et n̄. ēē. Propterea si principium indiscernibilium exponatur sicut in Conclusione exponitur, per perfectam identitatem; certè necesario consequitur ex contradictionis principio. Nam si ea, quæ perfecta identitate donantur, invicem distinguerentur, absdubio aliquo simul èdem essent, et n̄. essent. Si tamen explicetur per omnimodam tantum similitudinem, ut explicat Leibnitius, nullam habet conexionem cum principio contradictionis, plura enim entia, ut dictum ē. num.º 21. hujus libri, sunt perfectè

similia, et tamen invicem distinguuntur. Quare S. Thomas, cum ibi intendat probare contra Gentes Unitatem Dei, optime utitur argum.^to^ aposito. Nam cum repugnet aliquod ens a Deo distinctum esse perfecte idem cum Deo, itaque repugnat haberi posse ens aliquod Deo perfecte simile. Caeterum si similitudo, quatenus precise similitudo, necesario includeret identitatem eorum, quae sunt similia; repugnaret omnino Trinitas Personarum in Deo: tunc enim Verbum, qua Filius, seu Persona est non distingueretur a Patre. Nam Verbum Divinum, ut Filius, est similis Patri per omnia, et loquuntur Patres quamtum Ecclesiae seculi, et est perfectissima ipsius Patris Imago.

25. Obj: 2.° ex eodem: Leibnitianum principium etiam ex sufficientis rationis principio necesario consequitur; ergo Prob. ant. Si duo entia darentur perfecte similia, eorum unum posset substitui loco alterius, nulla mutatione facta in composito, ergo tunc essent prorsus idem; ergo sequela patet: nulla enim est ratio cur unum sit in uno composito, et non aliud.

Resp. neg. ant. et ejus probationem. Nam falsum est omnino, quod si duo entia darentur perfecte similia, eorum unum posset substitui loco alterius nulla facta mutatione in composito. Utique posset substitui nulla facta in composito disimilitudine, non vero nulla facta mutatione. Hoc itaque Wolfianum argumentum falso laborat suposito, et principium petit. Falso laborat suposito: Nam suponit mutationem fieri non posse nisi per disimilium accesum, et resesum; cum haberi possit mutatio, si recedente simili simile alterum accedat. Petit etiam principium: asserit enim vellut certum, perfecte similia, esse simul perfecte eadem, quod est principium, ac unicum controversiae caput. Ostendant prius Leibnitiani inter similitudinem et identitatem nullum esse discrimen; similitudinem non esse relationem realem; atque inter relativè oposita nullam haberi posset distinctionem; et deinde procedant ad sustinendum suum Systema. Sed praedicta nunquam probabunt, nisi prorsus evacuant plura scientiae nostrae fundam.^ta^ ac principale Catholicae Fidei Mysterium, scilicet: Trinitatem Personarum in Unitate atque identitate Divinae Esentiae.

26. Obj: 3.° Si duo entia prorsus similia possibilia essent, nulla daretur sufficiens ratio, cur eorum unum Deus produceret, et non alterum; cur prius unum, quam alterum poneret in rerum natura; cur unum in hoc loco, alterum in alio collocaret. Pariter, si duo entia possibilia essent perfecte similia, etiam possibilia essent numero infinita; nulla enim eset ratio cur Deus unum potius

produceret, quæ omnia. Confugere ad liberæ Dei voluntatem non præstat; nam ut ait laudatus Annotator Sagnerii: „Deum Sapientissimum non agere insipientium „more, et absque consilio; unde vehementer erraret, „qui Deum putaverit velle, quia vult.„ Ergo impossibilia sunt duo entia prorsus similia.

Resp. dist. maj. nulla esset sufficiens ratio nobis manifesta, transeat maj. Nulla esset ratio Deo perspicua, neg. Inquit memoratus Annotator, Dum conatur satisfacere relato Volterij loco, „Vehementer eos errare, qui Deum putaverint velle, quia „vult.„ Sed ego dico, temerarium esse præsumere, id omne esse Deo impossibile, cujus nos sufficientem rationem non percipimus. Namque id Divinæ Omnipotentiæ tantum denegari potest, quod manifestam involvit contradictionem, non vero id omne cujus rationem assequi non valemus. Deus itaque suæ habet agendi rationem; cæterum præsumptuosum prorsus est, ne indicam impium ratione nostra limitata, infinitæ Dei rationem metiri velle, et temere judicare, eam tantum esse apud Deum rationem, quam nos intelligimus.

Quæstio III

Quid importet Subsistentia supra Substantiæ individuam?

27. Subsistentia Latine, et Hypostasis Græce juxta vocabuli etymologiam, idem significare videntur, ac Substantia. Nam sistere-sub, atque sub-stare atento verborum sonitu in idem recidunt. Etiam Hypostasis, Græce enim Hypo est sub, stasis, autem Statio, quæ vocabula si copulentur, sonant Substantiam. Qua de causa Antiqui Patres Latini, trium Hypostasium appellationem in Deo renuebant. Sed postea ad tollenda Schismata Sabelianorum, et Arianorum, permissa fuit in Concilio Alexandrino Athanasii opera congregato, appellatio trium Hypostasium; cum hac conditione, ut qui unicam Hypostasim in Deo esse dicere vellent, illius substantiæ, naturæ, seu esentiæ intelligerent; qui vero tres Hypostases esse dicerent, non tres esentias, aut Substantias, sed tres tantum Personas designare deberent. Cum vero postea in pluribus Conciliis, ac maxime in Constantinopolitano III quod fuit VI. Œcumenicum, decreverit unitatem esentiæ, et Trinitatem Hypostasium in Deo apud omnes Catholicos, Hypostasis vocabulum

 usurpatu͂ ē. ad significandū Personam. Itaq. nunc Hypostasis, Subsistentia, Supositū, et Persona promiscue accipiuntur, sive de Verbi Divini Incarnatione, sive de Trinitatis Mysterio sermo sit.

28 Subsistentiæ nomine id vulgo intelligi solet, quo Substantia dicitur ultimo terminata, et completa, n̄. inesse naturæ, s̄. inēē Personæ; Jus Subsistentiæ nominalis descriptio illi convenit, sive Hypostasis, sive Persona, sive Supositū, sive quocumq. alio nomine apelletur. Cœterū alii nomina Subsistentiæ, et Supositi generalius usurpare solent ad significandū quamlibet naturā, et sincerè corporeā; et nomina Hypostasis, et Personæ ad solā naturā intellectualem. Idcirco Boetius de duabus naturis, et una Persona in Cristo: inquit: „Hominis dicimus ēē. Personā; dicimus Dei, dicimus Angeli, n̄. Arboris, n̄. equi." Quod au„tem ut clarius percipiatur, quodnā versetur discrimen inter Substantiā, et Subsistentiā; juxta vulgatā aceptionē, præmonere hic oportet. 1º diferunt Substantia, natura, seu esentia a subsistentia, suposito, persona, et Hypostasis, quod illa vocabula ad rem pluribus communē significandā accipi soleant; ista verò usurpentur tantū ad designandā rem singularem, et individuā, ut Doctoris Angelici, Boetii, et Patris S. Basilii erudimur doctrina. 2º quia supositū quodlibet n̄. solū distinguitur ab esentia, et natura communi, verū etiā, substantia singulari, et individua. Potest enī substantia ēē. individua, quin sit Persona, aut supositū, ut sunt partes integrales, et verè substantiales alicujus compositi, quæ possunt separatim per se existere; quæ tamen suposita dici nequeunt, cū ex instituto naturæ n̄. sit entia completa.

29. Ethnici quidē Philosofi hujusmodi discrimen n̄. agnoverunt, Græci enī utebantur tantū vocabuli Usia ad significandā esentiā; et Hypostasis ad innuendā Substan

tiæ individuæ, q. est Græcorum *Hypostasi*, ut notat Hamelius, n. omni ex parte congrueret vox latina Substantia, post S. Augustini ætatem excogitatum e vocabulum Subsistentiæ, quod Hypostasi propius convenire; q. adhuc aliqui Doctores confundere videbantur subsistentiam cum Substantia individua; ideo Boetius definit Personam: „Rationalis naturæ individua Substantia,„ idemq. asseruit Doct. Angelicus, usq. Postea Ricardus à Sancto-Victore definivit Personam: „Intellectualis naturæ incommunicabilis existen-„ „tia.„

30. Ex illo tunc Doct. Sub. et fere omnes Substantiam individuam à Subsistentia distinguunt. Non quod vellit Subsistentiam esse aliquod totum ex Substantia individua, vellut parte proveniens; ac per Personam aliquam superadit entitatem absolutam, et positivam, ipsi naturæ singulari: nam ut habet Doct. in 3o. Sent. dist. 1a q. 1a „Persona nullam addet entitatem absolu-„ „tam ultra naturam singularem.„ Sed tantum indicare volunt, naturam v.g. humanam esse posse individuam, et completam in esse naturæ, quin sit personata, et potest spoliari à Persona, quin desinat esse talis individua natura. Quare vulgo nunc definitur Subsistentia: Ultimum Substantiæ complementum eam reddens incommunicabilem alteri, ut suppositum. Quatenus enim natura individua esse potest in esse naturæ completa, et adhuc alteri communicabilis tanquam supposito, dicitur natura ipsa individua distincta, et separabilis à Subsistentia.

31. Ex quibus omnibus tria hæc inferuntur. 1o. infertur: n. omnem Substantiam individuam propria donari subsistentia; ut enim inquit Doct. in 3o. Sent. dist. 1a q. 1a „Oportet videre quomodo se habeat illud,„ „à quo natura intellectualis dicitur Persona, ad illud,„ „à quo natura talis e singularis, et individua: et potet,„ „quod n. eodem formaliter et ultimate e individua,„ „et personata, hac personalitate creata, quia se-„ „cundum Damascenum lib. 3o. cap. 11. Verbum assumpsit na-„ „turam in athomo, q. n. personatam.„ Infertur 2o. q. omnes Substantiæ creatæ, etiam quæ à natura institutæ sunt propria donari subsistentia, possunt

ipsâ destitui, saltem potentiâ Dei abrulata.
Humanum quidem Cristi individuum, q. à Divino
Verbo fuit assumptum, sibiq. Hypostaticè unitum,
si fuisset relictum, esset naturâ suâ fuisset propia
Subsistentiâ donatum, et tamen assumptum à Verbo,
n. nisi Verbi Persona subsistit, ut Fides Catolica docet.
Pariter diceretur si assumpsisset Naturam Angeli-
cam, l. aliam quamlibet naturam creatam; ut enim habet
enim Doct. cit. in loco: ,, Nulla ē. natura, l. entitas ,,
,, creata, cui repugnet contradictoriè dependere ,,
,, ad Verbum. ,, Infertur etiam 3.° Quod plures creatæ
Substantiæ, quæ à natura institutæ sunt, ut habeant
peculiarem Subsistentiam, ea carere possunt, et aliena sub-
sistere, etiam naturaliter. Plures enim sunt creatæ substan-
tiæ, quæ licet primario institutæ sint, ut propia, ac pecu-
liari Subsistentia subsistant, secundariò tamen ordinan-
tur sive ex sua natura, sive ab agente extrinseco ad cons-
titutionem alicujus compositi. Istæ enim in ipsa unione, seu
aproximatione cum composito, seu mixto desinunt suam
peculiarem referre Subsistentiam, et Subsistentia mix-
ti seu compositi subsistunt; subsistunt enim Subsisten-
tia illius, quod principium totale earum operationum, quæ
post mixtionem habentur, q. n. ē. nisi mixtum, seu compositum
inde resultans.

¶ Adnimadvertendum tamen ē. quod si duæ con-
jungantur naturæ, quarum utraque juxta suæ exigentiæ
postulet propia donari Subsistentia; n. duplex, sed unica
adest Subsistentia, quæ ē. subsistentia naturæ ~~[illegible]~~
naturæ nobilioris: natura autem, quæ unione perac-
ta ab altera nobiliori sibi copulata in suis operatio-
nibus pendet, propia caret Subsistentia, et subsistit
naturæ nobilioris subsistentiæ. Ita in Cristo Dño
ubi mutuo uniuntur natura humana, et Divi-
na, quarum utraque juxta suæ exigentiæ petit
habere suam propiam Subsistentiam: cum natura Divina,
ut pote nobilior, maneat etiam post unionem omninò
independens ab humana, ideo n. ē. Cristo Persona
humana, sed tantum Divina. Actiones verò humanæ
in Cristo, ut pote à Divina Persona omnes de-
pendentes vocantur theandricæ, seu Divino-
-humanæ, à vocabulis Græcis Theos, et Andros, Deus,

scilicet, et homo.

¶ Etiam, quod si duæ naturæ individuæ, et singulares, quæ invicem uniuntur ad constituendum compositum, ad quod ordinatæ sunt ex naturæ instituto, cum neutra sibi relicta propia donaretur subsistentia, et post mutuam conjunctionem utraque in operando à se invicem penderet, etiam si una altera sit nobilior, nulla subsistit propia subsistentia, sed utraque subsistit unica subsistentia totius compositi, ut v.g. mens humana, et Corpus organicum, quæ subsistunt unica hominis Subsistentia. Idemque contingeret in Angelo, si Deus de potentia absoluta eum uniret corpori organico; tunc enim Angelus ille non amplius subsisteret propia persona, sed subsistentia compositi, quia non amplius esset principium totale suarum operationum. Unde clarè resultat, propiam, et peculiarem subsistentiam naturæ creatæ non esse quid idem realiter cum ipsa individua substantia. Si enim non omnis Substantia individua propia donatur Subsistentia; si omnes Substantiæ saltem potentia Dei absoluta propia subsistentia destitui possunt; et tandem si plures substantiæ, etiam naturali [redacted] virtute sua possunt carere subsistentia, et aliena subsistere; quid perspicuum, ut inter substantiam individuam, et ejus subsistentiam non detur identitas.

32. Sed his ad quæstionis claram notitiam prælibatis, jam ad quæsitum convertens, supponendum est, quod præsens controversia versatur præsertim inter Catholicos, non autem in Divinis Personis, nam has quid positivum esse, et reale, omnes concedunt. Sed directe disputatio instituitur de Subsistentia naturæ creatæ; an ejus ratio in aliquo positivo, vel in quopiam negativo statuenda sit. Doctor Subt. in 3º. Sent. dist. 1ª q. 1ª utramque opinionem satis probabilem apellat. Deinde multa profert argumenta adversus utramque sententiam, et tandem illi adhæret opinioni, quæ stat pro negativo; sed modo quodam peculiari eam explicat. Nam qui de negativo partes tuentur, personam exponunt per quamdam naturæ incomunica-

bilitate, l. per negatione dependentie ab alio. Doctor vero ut rem distincte explicet, triplice distinguit dependentie: Actualem nempe Potentialem; et Aptitudinalem; et postea Potentiale in absolute Potentialem.

33. Actuale dependentie vocat, que alteri e. communicata, atq. ab altero actu dependet: ut in homine habetur actualis dependentia mentis a corpore, et corporis a mente. Potentialem vero in genere apellat, qua natura habet potentie ad dependendu ab alio. Que vocat aptitudinalem, si potentia, qua predita e. natura, ut ab altero pendeat, illi conveniat ex ipso instituto nature; ut anima humana cu a corpore e. separata habet potentie aptitudinale dependendi a corpore; na a. natura e ordinata, ut una cu corpore organico homine eficiat. Vocat tamen dependentie absolute potentialem, quando n. e. in natura contradictio ulla intrinseca, ut saltem potentia Dei absoluta ab alio pendere ipsa posit: ut natura humana Cristi Dni, habuit potentiale dependentie absolute, ut pendere poset a Verbo Divino, a quo fit asumpta.

34 Postea pergit ipse Doctor, ac docet, sole negatione dependentie actualis n. suficere ad ratione persone: secus eni mens humana separata a corpore eset persona, q. nemo forte dicet. Neque similiter suficere, negatione dependentie absolute potentialis; alias nullu humanu individu, nullaq. creata substantia singularis eset supositu, aut persona; omnis quipe substantia creata potest per potentie Dei absolute ab alio pendere, et quelibet ab aliqua Divina persona potest asumi. Hinc concludit, ratione subsistentie, seu persone creatæ reponenda ee. in duplici negatione actualis simul, et aptitudinalis dependentie; ita ut omnes, et sole substantie create, in quibus habetur utraq. hujusmodi negatio, sunt suposita, aut persone. In Divinis aute ubi persone sunt perfectissime, n. tantu negatio adest actualis, et aptitudinalis dependentie ab altero; s. etia absolute potentialis.

35. Ad hujus vero intelligentie clarius asequenda, opere pretiu duco, duplice naturale substantie individue comunicabilitate distinguere. Aliquid eni potest ee. a natura ordinatu ad comunicandu alteri, aut per se primo, aut per se secundario. 1.m voco illud, quod soli e. a natura, l. a Deo productu, ut alteri comunicetur, l. ut alteru constituat; ut anima rationalis, que per se 1.o ordinatur ad homine eficiendu; et materia 1.o prima, que unice in gratia compositi a Deo creata e. Secundario aute illud dico, q. 1.o intenditur a natura, ut in se ipso existat, et operetur; et secundario, ut tertiu quoddam constituant. Cujusmodi s. plura entia corporea, nimiru: Terra,

Ignis, Aqua, Aëer, Sulphur, Spiritus, et Sales plurimi.
Prioris generis substantias voco per se 1º comunicabiles.
Posterioris autẽ generis, secundariò tantũ ex naturæ ins-
tituto comunicabiles. Secundi generis Substantiæ licet
secundariò comunicabiles propia donantur Subsistentia
qũ seorsim existunt; prioris verò ~~mo~~ nequaquã. Et
utriusq.e generis propia carent subsistentia cũ sunt
In toto composito, tunc enĩ subsistunt subsistentia to-
tius. Hinc, Subsistentiæ creatæ definitio, quã supra ex Doct.
sententia deduximus, juxta hæc reformari ita potest: Subs-
tantiæ ñ. communicatæ, neque ex instituto naturæ alteri
per se 1º comunicandæ existentia. modo sit

Conclusio Vnica.

Subsistentia, seu Personalitas creata nihil reale, et
positivũ superaddit naturæ, ꝗ. formaliter accepta ẽ quid
mere negativum.

Ita Doctor Subt. Angelicus Præceptor, Clar. Joannes Baptista Du-Hamel,
Celebris Edmundus Purchotius, Fortunatus Venerius ex Inclyta Con-
gregatione Sti Pauli ante dimidiũ hujus seculi in Vniversitate
Ticinensi Professor, qui in q. 6.a Methafisicæ Artic. 2º testatur,
Doctori Subtili hac in parte adhærere Illustriores Nominales.
Imò refert, q.ꝺ Wandignus vir ex Theologis Societatis minime in-
nobilis, asseruit: „Scoticam hanc opinionẽ communẽ ẽe, apud Scho-„
„lasticos, et sustineri à Divo Thoma, et Patribus; ita ut afirmet, se
„legisse triginta octo Doctores extra Scholã Subtilẽ eam defen-
dentes.„
36. Prob. 1º ~~Ex~~ Doctore Sub. in 3º Sent. dist. 6. q. 1.a ubi se explicat hisce
verbis: „Personalitas creata dicit negationẽ dependentiæ actualis ad„
„aliud, ut ad Supositũ illius naturæ; et etiã aptitudinalis, quæ quan-„
„tũ ẽ. ex parte ipsius aptitudinis semper esset in actu, sicut ani-
„ma separata semper penderet à corpore, quantũ esset ex ap-
„titudine naturali ejus.„ Ergo ex Doctore. Dᵃ.
37. Prob. 2º ex Doct. Angelico, qui in part. 1.a q. 29. Artic. 2º ita
habet: „Substantia secundũ quod per se existit, et ñ. in alio, vo-„
„catur Subsistentia: illa enĩ subsistere dicimus, quæ ñ. in alio,„
„ꝗ. in se existunt.„ Atq.e in part. 3.a q. 4.a Artic. 2º ait: „Dicendũ„
„quod naturæ assumptæ (à Verbo Divino) ñ. deest propia persona-„
„litas propter defectũ alicujus, quod ad perfectionẽ naturæ hu-„
„manæ pertineat: ꝗ. propter addictionẽ alicujus, quod ẽ. supra„
„naturã humanã, q.ꝺ ẽ. unio ad personã Divinã.„ Si g. naturæ
humanæ in Christo deest propia Subsistentia, et simul ei nihil
deficit, q.ꝺ ad sui perfectionẽ pertineat, evidenter infertur ex
mente D. Thomæ, q.ꝺ nihil positivũ ẽ. ipsius naturæ Subsisten-
tia.
38. Prob. 3º ex Joanne Baptista Du-Hamel, et Edmundo
Purchotio, qui in Methafisicæ part. 1.a cap. 3º expresè aprobat
dictũ Du-Hamel inquiens: „Neque verò ẽ. q.ꝺ quis ex eo„
„concludat, personalitatẽ, seu Subsistentiæ ẽe. quamdam„

" positivæ entitatæ à natura re ipsa distincta, ut male nonnulli "
" opinantur: nã nihil omninò deest naturæ humanæ in Christo, "
" nec quidquam impedit quominus sit Persona, nisi q. hypostatice Verbo Divino ē. unita: undè si ab eo dimitteretur, statī sine unius entitatis additione rationē personæ esset habitura. "
ḡ. 3ª

39. Prob. ratione: Verbū Divinū cū naturā humanā asumpsit, in omni sua positiva, et reali entitate asumpsit completā, ita ut nulla pravus entitas, quæ ad naturā humanā pertinet, Christo deesset: ā. hoc verū n. esset si Subsistentia creata aliquid positivū superadderet naturæ, ḡ. Major patet ex Apostolo in Epistola ad Hebræos cap. 4º dicente: " Factus ē. nobis per omnia similis absq.e peccato. " Quæ verba exponit S. August. Serm. 8 de Verbis Apostoli dicens: " Novimus, et tenemus mediatorē Dei, et hominū, hominem, Christū Jesū, in quantū hoō erat, ejus ēē. naturæ, cujus nos sumus. Non enī alterius naturæ caro n̄ra, et caro illius, nec alterius naturæ anima n̄ra, et anima illius. Hanc suscepit naturā, quā salvandā ēē. judicavit. Nihil minus habebat in natura, ā. nihil habebat in culpa. " Minor pariter resultat clara ex hiis, quæ in notatis aparet, et Fides docet; nā si Fides prædicat Verbū personā humanā n̄. asumpsise et ex hucusque dictis nihil ei defecit, quod ad naturæ perfectionem conduxit, certè Persona nihil positivū, ā. tantū quid negativū importare dicendū ē.

Confir. 1º Cū Subsistentia in negativo constituta, accomodatius salvantur Divinæ Fidei Dogmata, et facilius via percluditur hæresi Nestorianæ; ḡ. Prob. ant. Hac opinione ostenditur n̄. tantū Divinū Verbū n̄. asumpsise humanā personā, asumendo naturā, verū etiā nec illā ullo modo asumere potuisse, ā. hoc Fidei Dogmata docent; ḡ. Prob. maj. Manifesta contradictio ē. naturā humanā ēē. simul, et n̄. ēē. alteri communicatā, ā. in opinione de negativo, esset humana Christi natura communicata Divino Verbo, utpotè ab eo asumpta; et simul n̄. esset communicata, quia juxta Nestorianos propia subsisteret personalitate, quæ in negatione comunicationis consistit, ḡ. Num sic: ā. in sententia de positivo n̄. potest revinci Nestorius falsitati ḡ. Prob. subsumptū. Si Subsistentia creatæ naturæ ē. entitas quædā positiva, nulla aparet ratio contradictionis, quin simul cū cæteris entitatibus, quæ spectant ad naturā humanā, posit, et hujus personalitas unexi Divinæ Personæ; ā. id minimè potest aseri; ḡ. Prob. min. Ut notat Doct. Sub. Theologi contrarii, præter positivā entitatē, quā aserunt, admitere etiā tenentur, saltem concomitanter, negationē ipsā communicationis, vellut cū Subsistentia creata necesario conexam; ḡ.

Confirm. 2º Ut fert vulgare proloquiū: n̄. sū. multiplicanda entia sine necesitate; ā. nulla ē. necesitas multiplicandi illā entitatem positivā, ḡ. Prob. min. Satis enī intelligitur, et facilius commodiusq.e explicatur per duplicē negationē, quā per entitatē positivā, ut constat ex enarratis, et magis constabit ex solutione objectionū, quas subdo.

4o Obj. l. Universa clamat Philosofia: Actiones sunt suppositorũ; ẽ Subsistentia formaliter nequit ẽẽ. quid merè negativũ. Conseq. prob. Negationes, et nihili nulla actio ẽẽ. potest; ẽ.

Resp. dist. ant. Actiones sunt supositorũ, si supotũ accipiatur realit. pro natura subsistente; conc. Si accipiatur formalit. pro Subsistentia in abstracto; neg. Actiones producuntur ã natura creata, ñ ab illius Subsistentia, ſ. quia natura ñ intelligitur ẽẽ. totale principiũ suarũ operatioñ, nisi Subsistentia donetur, ideò natura denũ nominatur, agens, quatenus in se ẽ. subsistens. Cæterũ aliquid potest agere re ipsa, etiã si ñ. fuerit verũ supositũ, ut vg. Anima rationalis ã corpore separata, quæ licet extra corpus verè dici nequeat supositũ, atamen verè operatur. Idcirco adagiũ Philosoforũ ità claràiùs potest exponi: Actiones ñ. supositorũ, l. se habentiũ admodũ supositi denominative, l. terminativè, conced. Elicitivè et formalit. nego. Dixi: se habentiũ ad modũ supositi; ut comprehendat substantias, quæ extra compositũ suas habent propias operationes, et persona, ñec supositũ dici possent; quia ad constituendũ compositũ per se 1o instituuntur. Sed ille modus se habendi instar supositi, nihil refert positivũ supra naturã individua, ñ secus ac si verè esset supositum. Ait enĩ Doct. lib. 4o Sent. dist. 12. q. 3a. „Illa „ proo solius supositi ẽ. agere, breviter exponitur: „ „ l. alicujus habentis modũ supositi. In hoc autem „ „ quod dico habere modũ supositi, nihil positivũ in- „ „ telligo ultra esentiã formæ, ſ. tantũ negationẽ „ „ informandi. „

¶ His rationibus facile responderi potest quæst: An, et quomodò concurrat Subsistentia ad Actiones supositi. Si enĩ loquatur de Subsistentia creata, hæc in nullã operationẽ positivè, efectivè, seu elicitivè influit, Negationis nulla ẽẽ potest actio, nullusq. positivus influxus. Sed tantũ concurrit terminativè, denominativè, seu l. ut conditio necesariò inclusa in natura per se operante, quatenus nisi natura haberet in re actualis negationẽ comunicat.s et primariũ comunicabilitatis,

274 re principium quidem est et totale suarum operationum.

41. Obj: 2.° Divina Personalitas est entitas quaedam positiva, ergo etiam creata. Prob. conseq.a Creaturae personalitas est quaedam participatio Divinae; ergo. Prob. ant. ex Divo Paulo dicente in Epist. ad Ephesios cap. 3.o "Flecto genua mea ad Patrem Dni Nostri Jesu " Christi, ex quo omnis Paternitas in Coelo, et " in terra nominatur." Ergo &a.

Resp. neg. conseq.m et paritatem. Disparitatis ratio est, quod Divinae Personae aliquid vere, et positive operantur, quod non operatur Divina Essentia; ut enim ajunt Theologi, generatio Filii, et Spiratio Spiritus-Sancti non sunt ab Essentia, quae nec gignit, nec gignitur; neque spirat, neque spiratur; sed immediate habentur a Divinis Personis. Contra autem a Subsistentia creata nulla operatio procedit. Praeterea si argumentum valeret, liceret etiam ita ratiocinare: Sapientia creata est participatio Divinae Sapientiae; ergo sicut Divina Sapientia est Substantia, Substantia quoque erit creaturae sapientia, quod est omnino falsum, sapientia creata non nisi modus dici potest. Demum dictum Apostoli nihil concludit; ibi tantum innuit, omnem generationem tam in Divinis, quam in creatis esse a Deo Patre, qui est primum principium originis inter Divinas Personas, et illi apropiatur rerum creatio, licet ad extra omnes reliquae Personae una simul Patre operentur. Et vis producendi in creaturis non residet in illarum Subsistentia, sed in natura.

42. Inst: Subsistentia etiam creata est terminus, et complementum naturae, ergo eodem modo, ac Divina est quid positivum. Prob. conseq.a Figura, quae est terminus magnitudinis, est quid positivum; ergo. Resp. nego conseq.m et dist. ant. Prob. Figura est quid positivum quatenus involvit quamdam partium proportionem; conc. Quatenus est mere terminus magnitudinis; neg. Figura, prout est terminus quantitatis, seu magnitudinis, est quidpiam mere negativum: est enim mera negatio ulterioris extensionis. Igitur et ipsa creata subsistentia, cum sit terminus naturae, in aliquo mere negativo est reponenda.

43. Obj: 3.° Verbum Divinum, ut loquuntur Ecclesiae PP. assumpsit naturam humanam, et consumpsit ejus Personam, sed non ita loquererentur PP. si Subsistentia creata non est quid positivum naturae superadditum; ergo. Prob. min. Mera negatio nihil est; sed quod nihil est nequit consumi; ergo. Resp. dist. ant. Verbum Divinum consumpsit ejus Personam improprie loquendo, conc. proprie; nego. Verbum dicitur consumpsisse Personam creatam, quatenus in ipso instanti, in quo terminare debebat naturam humanam, effecit, ut non resultaret in ea, sed in se sisteret, et non esset principium totale suarum operationum; non vero, quia consumpsisset aliquam entitatem positivam; si enim, ut omnes concedunt, natura humana priusquam a Verbo assumeretur, non fuit persona-

tā; quomodò consumere potuit Personā, si ipsa Persona ñ. erat, quando naturā assumpsit?

44 Obj: 4º Si Subsistentia creata nihil esset nisi quid negativū, Verbū Divinū assumendo naturā humanā amisisset propiā Subsistentiā, sicut humanitas suā amisit, ð. id de Divino Verbo afirmare absurdū omninò ē. ğ. Prob. seq. la maj Natura humana ideò amisit Personā, quia cū Verbo uniretur ñ. ampliùs erat principiū totale suarū operationū; ð. ipsū Verbū humanitati unitū, jam ampliùs ñ. erat principiū totale, et adequatū operationū Christi; ğ. Min. patet: nā operationes Christi sunt à natura Divina, equè ac ab humana; ğ.

Resp. Neg. seq.m et min. prob.

Nā pluries dictū ē. Divinā Personā aliquid reale ē. ac positivū; quare dispar ē. utriusq. ratio. Verbū autem Divinū præter actiones, quas simul cū natura humana in Christo operatur propias habet notionales, ac Divinas operationes, in quas nihil influit humana natura. Contra verò natura humana, quidquid agit in Chto illud agit dependenter à Verbo à quo fuit assumpta. Denique natura per hypostaticā unionē summè perficitur à Verbo; Verbū ğ. ex conjunctione cū ea nullā consequitur perfectionē. Hinc pulchrè D. Augustinus Serm. 33. de tempore ait: „Non formā Dei perdens, ð. „ formā servi accipiens, et per hanc in similitudinē „ hominū factus, nec propia Subsistentia, ð. habitu „ inventus homo.„ Et ut Ecclesia canit in Ofitio Circuncisionis Dñi: „Deus homo factus ē: id, q. fuit permansit, „ et q. ñ. erat assumpsit, ñ. commixtionē passus, neq. „ divisionē.

45. Inst: Ideo humanitas propia caret Subsistentia in Christo, quia ñ. agit ipsa sola, ð. Verbo unita, ð. simile contingit in ipso Verbo; ğ. Prob. min. Verbū nihil operatur in Christo, nisi cū humanitatis consortio; ğ.

Resp. dist. maj Quia non agit ipsa sola, et quia diversèmodè agere, si ipsa sola operaretur; conc. secus, neg. et dist. min. Quid simile contingit in Verbo, quoad operationes Theandricas; conc. Quoad mere Divinas, neg. Humanitas in Christo ñ. tantū caret sua propia Subsistentia, quia operetur dependenter à Verbo, ð. etiā quia dignificantur perfectiones suma, quæ caruissent, si ñ. fuisset à Verbo assumpta. Hoc ē. illæ operationes, quæ fuissent tantū humanæ, factæ sunt Theandricæ, seu hu

mano-Divinę. ꝙ Verbi operationes nullā majorę acquirunt perfectionem. Et licet ipsum Verbum eliciat unà simul cum humanitate operationes Theandricas; propias tamen, ac notionales operationes, ut ē Spiratio Spiritus-Sancti, atq. operationes mere Divinas, ut Animarum humanarum creatio, quę corporibus quotidiè infunduntur habet independenter omninò ā natura humana, licet illi conjunctum.

46. Obj: 5º Si Subsistentia creata importaret tantum quid negativum; Verbum Divinum cum illam suplevit assumendo naturam humanam, solam suplevisset negationem, ꝙ id falsum omninò videtur; ergo min. patet, tunc enim nihil suplevisset;

Resp. neg. maj. Non enim solum suplevit Subsistentiam ꝙ plures contulit humanę naturę prerrogativas, quę sola negatione n̄ continentur. Nam facta ē juris Divini, quę sola negatione terminari poterat. Completa ē. accesstione Divinę Substantię, et Deitatis particeps facta ē; adeò ut ex tali unione sequuta sit communicatio Idiomatum, ut loquuntur Theologi; seu mutua, et reciproca enunciatio propietatum utriusq. naturę. Sic per hanc comunicationem eficitur, ut eę naturę in concreto invicem predicentur; sic valet: Deus ē hoō; hoō, ē Deus; Deus ē. mortalis; hoō, ē aeternus &a. Ergō n̄. solam negationem suplevit, cum naturam humanam assumpsit. Dixi in concreto; nam predicta comunicatio n̄ tenet, si hujusmodi naturę unitę in abstracto accipiantur; n̄ enim dici potest: humanitas in Christo ē. Divinitas, nec è contra.

47 Obj: 6º Incredibile videtur duo Concilia congregare, et tam acre certamen, ꝙ diu Ecclesia sustinuit contra Nestorium duas in Christo Personas confitentem, et Euthychem unam tantum naturam agnoscentem si Persona importaret quid negativum; ergo Prob. ant. Ad hoc suficiens erat demostrare contra Nestorium naturam humanam Christi n̄. assumpsisse Personam. et contra Euthychen, ꝙ in Christo erant operationes, quę ab unica natura provenire nequibant; ergo

Resp. neg. ant. Ex Subsistentię negatione, n̄. infertur levem ēe causam congregationis Conciliorum, et certaminis Ecclesię contra prefatos hostes. Non enim erat controversia, an in aliquo positivo, an in negativo Subsistentia creata reponenda esset; ꝙ questio

procedebat; Utrum unio, quæ intercedit inter Divinum Verbum, et humanam Christi naturam esset moralis tantum, et accidentalis; scilicet: per solam Divinæ Personæ inhabitationem, aut per unitatem affectus, aut per operationem, quatenus humanitas esset in Christo quoddam agendi instrumentum Verbo, ut asserebat Nestorius; vel an præfata unio esset prorsus intima Physica, Substantialis, et Hypostatica, ut tenebantur Ecclesiæ Patres.

48. Obj: 7º Natura humana in Christo, cum a Verbo assumpta est vel aliquid amisit, vel nihil. Si aliquid, ergo ratio Personæ est aliquid positivum naturæ superadditum; si nihil, ergo unione peracta, habet nomen, et rationem Personæ, sicut ante unionem hypostaticam; ergo tenet ratio Nestorii; vel falsum asseritur in Conclusione.

Resp. Naturam humanam nullam entitatem positivam amisisse, quia in ea tantum cessare negationes actualis communicationis. Non tamen hinc sequitur, post unionem hypostaticam Verbi manere debere Personam illius, sicut ante unionem; nam peracta unione removetur illa negatio, et negatione sublata desinit esse Persona.

49. Obj: 8º Inter duo entia completa, quibus nihil prorsus deest, nulla esse potest unio Substantialis, quia humanitas Christi est prorsus completa, si ejus Subsistentia est quid negativum; ergo vel non importat quid negativum, vel inter Christi humanitatem, et Verbum non est unio substantialis sed hoc secundum rectæ Fidei adversatur, ergo dicendum, quod non importat quid negativum.

Resp. dist. maj. Inter duo entia omni possibili ratione completa, nulla esse potest unio Substantialis, conc. completa tantum per se vel ex naturæ instituto, neg. atque dist. min. humanitas Christi est completa ex naturæ instituto, conc. omni possibili ratione, nego. Num.º 31. hujus quæstionis ostenditur, plures substantias ex naturæ instituto vel destinatas esse donari propria Subsistentia, et secundario a natura ipsa ordinari ad constituendum compositum, et Subsistentia aliena subsistere. Pariterque quascumque substantias creatas utcumque completas, posse, salva potentia Dei absoluta alteri Substantiæ uniri, et a Deo assumi posse; Unde est omnino falsum inter duo entia completa, nullam posse unionem Substantialem esse. ut totum alterum diversum consurgat, imo qui contrarium docent, hæresi Apollinaristarum favere videntur. Nam Apollinaristæ, qui mentem humanam in Christo non admittebant, et ex sola carne, et Verbo, unam coaluisse Christi naturam commenti

sunt, ñ ob aliud id sustinebant, nisi, quia impoßibile ẽ. ajebant, ut ex duobus entibus perfectis, et completis, seu ex completo homine, et completo Deo, unus Christus completus, et perfectus resultet.

Ŝo. Obj: 1º. Natura humana in Christo fuit exaltata, ẽ. si Subsistentia consisteret in negativo ñ fuisset exaltata, ẽ potius fuisset depresa; ẽ. Prob. min. Absq. tali unione fuisset ab alio independens, et unione peracta, dependens, ẽ nobilius ẽ. ẽẽ independens, quã dependens, ẽ. Resp. cũ Doct. Seraphico Divo Bonaventura in 3º. Sent. dist. 5ª Artic. 2º q. 2ª ubi ait: „Natura asumpta in „ „Christo, eo ipso ẽ. nobilior, quòd in persona nobiliori „ „stabilitur, quia ñ in persona creata, ẽ in persona increata. Undè ordinatio ad dignius, quamvis auferat ratio- „ „nem supositi, tamen ñ. aufert dignitatis propietatem. „ „Melius enim ẽ. subesse superiori, quã præesse alicui infe- „ „riori; et perfectior ẽ. anima cũ posidetur ã Deo, quã cum „ „posidet res creatas. „

Disputatio II.

De Causa, et Effectu.

Ipsa observatione, qua experimur, entia existentia ẽẽ. contingentia, et mutabilia, acquirimus etiã ideã causæ, et efectus. Cum enim videamus plura noviter existere, quæ prius ñ. fuerant; evidenter deducimus, aliquã ẽẽ. aut fuisse causã, ã qua illud effectũ sit. Unde cũ tractatio de causis, sit maximi ussus tam in Philosofia, quã in Theologia, ideo necesariũ videtur, prius præmissis generali causæ notione, et divisionibus; de causis in specie nonnullas quæstiones instituere.

Quæstio I.

An idem numero effectus ã duabus causis adequatis ejusdem generis, et ordinis provenire possit?

St. Nomine causæ in genere id vulgò intelligitur, quod ẽ. principiũ influens ẽẽ. in aliud. Nomine verò causati, seu effectus, illud ipsũ, q. ã causa existentiã recipit. Et tandẽ causalitas dicitur illa ratio, propter quã effectus intelligitur recipere existentiã ã causa. Unde tria concurrunt in cujuslibet rei effectionẽ; nempè causa, causalitas, et causatũ. Ad veram causæ, et causati rationẽ tria parit requiruntur; scilicet: omnimoda distinctio inter rem productã, et producentem; q. res producens, saltẽ naturã, sit prior re producta; et tandem, q. res producta secundũ se totam ã producente dependeat. 1ᵐ ẽ. evidens, nihil enĩ potest sibi ipsi

suum ēē. tribuere, aliàs operaretur antequā esset; q̄.
accipit ēē, q. prius n̄. habuit, ab alio ā se distincto recipere
debet. 2.m etiā, nam res produci nequit. nisi per actionē al-
terius, q̄. alter, quī agit, prius natura debet ēē. ut agat.
3.um similit ē. manifestū, nam q. ab alio omnino distincto
accipit ēē quo prius carebat, certè ab illo pendet; ab eo enim
habet suum ēē. Propter istas conditiones PP. Ecclesiæ Latini
causæ vocabulo in Divinis Emanationibus uti noluerunt,
s̄. tantum nomen principii usurparunt. Quia omnis
dependentia, prioritas naturæ, et distinctio essentiæ in
Deo prorsus repugnat.

§2. Causa autē n̄. ē. confundenda cū conditione neces-
sariò requisita ad habendū effectū, quæ vulgò apellatur
conditio sine qua non. Quamvis enī absq.e tali conditione
effectus ā causa poni nequeat; nihilominus, quia in hu-
jusmodi conditione nulla continetur ratio cur effectus
existat; nullāq. habet partē in ipsa rei productione;
ideò causa propriè dici n̄. potest. Sic aproximatio Stupæ ad
ignē, ē. conditio necessaria, quæ si n̄. habeatur, ignis comburere
Stupam nequit; n̄. tamen illa, s̄. ignis ē. causa combustio-
nis, quia tantū in igne ē. comburendi eficatia. Si verò no-
mine causæ aliquis intelligere vellit, omne requisitū ad
constituendū efectū, in hoc sensu, etiā conditio sine qua non,
causa dici potest.

§3. Causa verò propriè dicta juxta Clar. Gravesandium Me-
thaf. cap. 8.o vocatur, quæ ē. simul cū effectu; sicut, quæ
actu causa ē. et actu efectum producit, quā definitionē
aprobat Doct. Sub. in 1.o Sent. dist. 12. q. 3.a dicens: „Causa in „
actu, et efectus in actu simul sunt.„ Vnde causa quatenus
tempore efectū præcedit, n̄. ē. causa in actu, s̄. in potentia,
hoc ē. potest ēē causa, s̄. nondū ē. verè causa: s̄. tunc verè ē.
causa, quando efectū producit. Idcircò causa in rigore ā suo
efectu ē. omninò inseparabilis: causa enim, et efectus sunt
correlativa, quæ simul sunt tempore, natura, et cognitione.

¶. Fortè cuipiam videbitur, id pugnare cū eo, q. num.o 51. dicitur,
nempè; causā ēē. priorē natura, suo effectu: cæterū nulla
ē. contradictio, si distinguatur dicendo; quod causa ē. prior
natura secundū ēē. absolutū, et simul natura in ēē. rela-
tivo. Quod valdè retinendum est.

§4 Causa dividitur in materialem, formalem, eficientem, finalem,
et exemplarem, de quibus in 1.a Logi.æ parte tract. 3.o Art. 2. num.o 163.
Materialis, et formalis dicuntur causæ intrinsecæ, quia intrinsecè,
et essentialiter rem producta constituunt. Eficiens verò. finalis
et exemplaris, causæ extrinsecæ apellantur, quia omninò distin-
guuntur ā re producta, atq.e extra illam existunt, n̄. enī sunt

280 in re, q. in eficiente. Causæ posunt ēē ejusdem, aut diversi ge-
neris, aut ordinis. Duæ causæ ejusdem ordinis nuncupantur; si
utraq. fuerit, aut naturalis, aut supernaturalis. Si autem una
fuerit naturalis, alteraq. supernaturalis erunt diversi ordi-
nis; v.g. Deus, et creatura sunt causæ diversi ordinis, sculp-
tor, verò et lapis. ad Statuæ eformationem ejusdem ordinis.
Causæ ejusdem generis sunt, quæ ad unum, idemq. genus per-
tinent ex quinque numeratis; v.g. omnes causæ eficientes sunt
ejusdem generis; si autem una ē eficiens, et altera materialis,
formalis &c. sunt generis diversi. Unde duæ causæ posunt ēē
ejusdem generis, licet sint diversi ordinis; ut Deus, et homo
in productione alicujus actus ejusdem hominis sunt ejusdem
generis, quia utraque ē causa eficiens. Contra autem,
causæ diversi generis, posunt ēē ejusdem ordinis; ut acci-
dit in compositis naturalibus, quarum una vellut causa
eficiens, altera vellut materia, altera vellut forma &c.
ad eumdem efectum producendum, concurrunt.

55. Causæ sivè intrinsecæ, sive extrinsecæ, quædam sunt adæ-
quatæ, quædam inadequatæ; aliæ immediatæ, aliæq. me-
diatæ. Adequata ē quæ sola in suo genere, aut ordine
totam rationem continent, cur efectus sit; ut si unica
sit causa eficiens productiva unius efectus; si unus
tantùm sit finis, ob quem aliquid producitur. &c. Ina-
dequata verò ē in qua n. totum in suo genere continet ra-
tionem, cur sit effectus; v.g. Pater in generatione filii;
istius enim productionis ratio n. ē tota in solo Patre,
q. partim etiam in Matre. Immediata autem seu proxi-
ma ē quæ immediatè efectum atingit, seu inter quam,
et efectum nulla alia mediat causa, ā qua posit
efectus produci. Mediata, verò seu remota, ē quæ medi-
atè tantum efectum respicit; seu inter quam, et efec-
tum mediat alia causa, ā qua efectus ipse dependet;
v.g. Pater ē causa immediata filii, et mediata filii
Avus.

56. Dividitur etiam causa, in liberam, et necesariam; univocam, et æqui-
vocam; quæ utraq. divisio generica n. ē. quod causam eficientem
referri tantum potest. Causa itaq. libera ē: quæ libera agendi
potentia donatur. Necesaria autem: cujus potentia agendi ē.
necesaria. Causa autem potest apellari libera, quatenus ē
potentia activè indiferens; n. autem quatenus verè ē
causa. Nam proprii nominis causa habet necesariam cone-
xionem cum efectu, ut inquit Doctor. Et potentia potest ēē
actualis potentia, et si actu n. agat. Hoc verò ē discrimen in-
ter causam necesariam, et liberam; q. libera agit quantum vult,
et necesaria quantum potest; ita ut si causæ necesariæ n. impedia-
tur efectus, semper æqualis ē potentiæ; efectus verò causæ liberæ, licet
efectum excedere nequeat, quia tunc esset aliquid sine causa, atamen
[illegible] potest deficere. Rationem, cur causa necesaria semper agat,